

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

TARİHE DÜŞÜLEN NOTLAR-1

YASAMA YILI AÇILIŞLARINDA CUMHURBAŞKANLARININ KONUŞMALARI – 2

(1 EYLÜL 1990 - 1 EKİM 2011)

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

TARİHE DÜŞÜLEN NOTLAR-1

YASAMA YILI AÇILIŞLARINDA
CUMHURBAŞKANLARININ
KONUŞMALARI – 2

(1 EYLÜL 1990 - 1 EKİM 2011)

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI

TARİHE DÜŞÜLEN NOTLAR – 1

Yasama Yılı Açılışlarında Cumhurbaşkanlarının Konuşmaları – 2
(1 Eylül 1990 - 1 Ekim 2011)

Yayın Koordinatörü

Rüçhan AKINCIOĞLU
(TBMM Başkan Müşaviri)

Editör

Hasan YILMAZ
(Özel Kalem Müdürlüğü İletişim Sorumlusu)

Grafik-Tasarım

Uğur SAÇI
(Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Başkanlığı – Grafiker)

Baskı

TBMM Basımevi

Aralık 2011

İÇİNDEKİLER

1. CİLT

Sayfa No

Önsöz	VII
Kitaba Dair	IX

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İkinci Dönem İkinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Mart 1924	5
İkinci Dönem Üçüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1924.....	10
İkinci Dönem Dördüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1925.....	15
İkinci Dönem Beşinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1926.....	21
Üçüncü Dönem Birinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1927.....	28
Üçüncü Dönem İkinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1928.....	30
Üçüncü Dönem Üçüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1929.....	35
Üçüncü Dönem Dördüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1930.....	38
Dördüncü Dönem İkinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1931.....	41
Dördüncü Dönem Üçüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1932.....	43
Dördüncü Dönem Dördüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1933.....	45
Dördüncü Dönem Beşinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1934.....	48
Beşinci Dönem İkinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1935.....	51
Beşinci Dönem Üçüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1936.....	54
Beşinci Dönem Dördüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1937.....	59
Beşinci Dönem Beşinci Yasama Yılı Açış Konuşması . . .	1 Kasım 1938.....	69

İSMET İNÖNÜ

Altıncı Dönem İkinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1939.....	79
Altıncı Dönem Üçüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1940.....	85
Altıncı Dönem Dördüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1941.....	93
Altıncı Dönem Beşinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1942.....	102
Yedinci Dönem İkinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1943.....	105
Yedinci Dönem Üçüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1944.....	110
Yedinci Dönem Dördüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1945.....	120
Sekizinci Dönem İkinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1946.....	128
Sekizinci Dönem Üçüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1947.....	131
Sekizinci Dönem Dördüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1948.....	136
Sekizinci Dönem Beşinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1949.....	141

MAHMUT CELAL BAYAR

Dokuzuncu Dönem İkinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1950.....	151
Dokuzuncu Dönem Üçüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1951.....	165
Dokuzuncu Dönem Dördüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1952.....	182
Dokuzuncu Dönem Beşinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1953.....	202
Onuncu Dönem İkinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1954.....	219
Onuncu Dönem Üçüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1955.....	231
Onuncu Dönem Dördüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1956.....	249
Onbirinci Dönem Birinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1957.....	262
Onbirinci Dönem İkinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1958.....	264
Onbirinci Dönem Üçüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Kasım 1959.....	274

CEMAL GÜRSEL

TBMM Birleşik Toplantı Birinci Toplantı Yılı Açış Konuşması	25 Ekim 1961	289
---	--------------------	-----

AHMET KENAN EVREN

Onyedinci Dönem Birinci Yasama Yılı Açış Konuşması	7 Aralık 1983	292
Onyedinci Dönem Üçüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Eylül 1985.....	298
Onsekizinci Dönem Birinci Yasama Yılı Açış Konuşması	14 Aralık 1987	303

2. CİLT

Sayfa No

Önsöz	VII
Kitaba Dair	IX

TURGUT ÖZAL

Onsekizinci Dönem Beşinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Eylül 1990.....	3
Onsekizinci Dönem Altıncı Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Eylül 1991.....	10

SÜLEYMAN DEMİREL

On dokuzuncu Dönem Üçüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Eylül 1993.....	19
On dokuzuncu Dönem Dördüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Eylül 1994.....	31
On dokuzuncu Dönem Beşinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Ekim 1995	50
Yirminci Dönem İkinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Ekim 1996	74
Yirminci Dönem Üçüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Ekim 1997	94
Yirminci Dönem Dördüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Ekim 1998	114
Yirmibirinci Dönem İkinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Ekim 1999	140

AHMET NECDET SEZER

Yirmibirinci Dönem Üçüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Ekim 2000	171
Yirmibirinci Dönem Dördüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Ekim 2001	208
Yirmiikinci Dönem İkinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Ekim 2003	233
Yirmiikinci Dönem Üçüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Ekim 2004	255
Yirmiikinci Dönem Dördüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Ekim 2005	276
Yirmiikinci Dönem Beşinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Ekim 2006	293

ABDULLAH GÜL

Yirmiüçüncü Dönem İkinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Ekim 2007	315
Yirmiüçüncü Dönem Üçüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Ekim 2008	326
Yirmiüçüncü Dönem Dördüncü Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Ekim 2009	336
Yirmiüçüncü Dönem Beşinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Ekim 2010	348
Yirmidördüncü Dönem Birinci Yasama Yılı Açış Konuşması	1 Ekim 2011	361

ÖNSÖZ

Türkiye Cumhuriyeti, Anayasal bir devlettir. Yasama, yürütme ve yargı organları görev ve yetkilerini Anayasadan almaktadır. Anayasal olarak cumhurbaşkanı Devletin başıdır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk, seçildiği 29 Ekim 1923 tarihinden vefat ettiği 10 Kasım 1938'e kadar aralıksız on beş yıl bu görevi yürütmüştür. Atatürk, aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti'nin en uzun süre görev yapan Cumhurbaşkanıdır. Atatürk'ten sonra seçilen İsmet İnönü, on iki yıl süreyle Cumhurbaşkanlığı görevini yürütmüştür. Onu, on yıl süreyle Celal Bayar takip etmiştir.

1924 Anayasasında cumhurbaşkanının görev süresi seçim dönemi ile sınırlandırılmıştır. Cumhurbaşkanının tarafsız olması amacıyla görev süresinin seçim dönemine bağlanmadan açık bir şekilde belirlenmesi 1961 Anayasasında düzenlenmiş ve cumhurbaşkanının görev süresi yedi yıl olarak öngörülmüştür.

1924 Anayasasında öngörülen cumhurbaşkanının yasama yılı başında Türkiye Büyük Millet Meclisinde (TBMM) açılış konuşması yapma ve törenli oturumlarda TBMM'ye başkanlık etme yetkileri 1961 Anayasası ile sınırlandırılmıştır. Bu bağlamda 1961 Anayasasının kabulünden itibaren cumhurbaşkanları TBMM'nin yasama yılı açılışlarında konuşma yapmamışlardır.

Cumhurbaşkanının yetkileri 1982 Anayasası ile genişletilmiş ve gerekli görmesi durumunda cumhurbaşkanına yasama yılının ilk günü TBMM'de açılış konuşması yapma yetkisi verilmiştir. Yapılan bu düzenleme ile, 1961 Anayasasında öngörülmeyen bu gelenek, tekrar canlandırılmıştır.

1961 ve 1982 anayasalarında, 1924 Anayasasından farklı olarak cumhurbaşkanının tarafsız ve partiler üstü bir niteliğe sahip olmasını sağlamaya özel önem verilmiştir. 1960-1980 arasında görülen siyasi istikrarsızlık sebebiyle 1982 Anayasasıyla cumhurbaşkanına 1924 ve 1961 anayasalarından farklı olarak daha geniş yetkiler verilmiş ve Devlet organlarının uyumlu bir şekilde çalışmasının temini için cumhurbaşkanının daha faal olmasına yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca 2007'de yapılan Anayasa değişikliği ile cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi yönünde düzenleme yapılması Cumhurbaşkanlığı kurumunu Devlet yönetiminde daha önemli hâle getirmiştir.

Devletin ve milletin birliğini temsil eden cumhurbaşkanları, Devletin başı olarak Anayasanın uygulanmasını ve Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını gözettileri gibi konuşmalarıyla da tarihe geçmişlerdir. Cumhurbaşkanları tarafından farklı dönemlerde yapılan bu konuşmalar Türkiye Cumhuriyeti'nin kısa tarihi niteliğindedir. Değişen şartlara paralel olarak toplumsal dildeki ve Devlet gündemindeki değişimi de gözler önüne seren bu konuşmalar, Devletin hafızası niteliğindedir.

Devlet hafızasının canlı tutulması, Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceğinin inşası için gerekli tecrübenin sağlanması açısından son derece önemlidir. Cumhurbaşkanlarının konuşmaları bir bakıma tarihe düşülen notlardır. Bunlar, gelecek nesiller açısından ders niteliği taşımaktadır. Başkanlığımız tarafından yapılan bu çalışmanın, bu yönüyle önemli bir boşluğu dolduracağına inanıyorum.

CEMİL ÇİÇEK
TBMM BAŞKANI

KİTABA DAİR

Parlamentar sistemlerde yürütme iki başlıdır ve aynı zamanda Devletin başı olan Cumhurbaşkanları, yürütmenin sembolik kanadını oluştururlar. Parlamentar sistem geleneğinde Cumhurbaşkanları, yasama yılının ilk gününde geçmiş yılın bir değerlendirmesini yapmak ve gelecek yıla ait tespit ve önerilerde bulunmak üzere Meclislerin açılış konuşmalarını yapabilirler.

Ülkemizin ilk Anayasası olan **1921 Anayasası**, Meclis Hükümeti sistemi ni benimsemesinden ve sistemin güçler birliği ilkesine dayanmasından ötürü, Anayasa'da Meclis'in açılışının kim tarafından yapılacağına dair bir düzenleme yer almamıştır. Zaten Anayasa'nın yapıldığı dönemde Cumhuriyet de henüz ilan edilmemiştir ve bir Cumhurbaşkanı da yoktur.

1924 Anayasası, henüz parlamenter sistemi benimsememekle birlikte 36'ncı maddede şu kurala yer vermiştir;

“Cumhurbaşkanı her yıl Kasım ayında hükümetin geçen yıldaki çalışmalarını ve giren yıl içinde alınması uygun görülen tedbirler hakkında bir söylev verir. Yahut söylevini Başbakanına okutur.”

İngiltere Parlamentosunda, Hükümet tarafından yazılıp Kral tarafından Parlamento önünde okunan açılış nutkunu andıran bu uygulamada direktif yönü ağır basardı. Örneğin, Mustafa Kemal Atatürk, 1 Kasım 1938 tarihindeki TBMM'yi açış nutkunu Başbakan Celal Bayar'a okutmuştur.

1961 Anayasası, parlamento ile Cumhurbaşkanını kesin çizgilerle birbirinden ayırmayı hedeflemiş ve Cumhurbaşkanlarının Meclis önünde konuşma yapmalarına ilişkin hükme yer vermemiştir. Bundan dolayı da bu dönemde Cumhurbaşkanlarının Meclis önünde yaptığı konuşma bulunmamaktadır.

1982 Anayasası, 1924 Anayasasındaki uygulamayı geri getirmiş ancak farklı bir biçimde düzenlemiştir. Anayasanın 104'üncü maddesine göre *“Gerekli gördüğü takdirde, yasama yılının ilk günü Türkiye Büyük Millet Meclisinde açılış konuşmasını yapmak”* Cumhurbaşkanının yasamayla ilgili görev ve yetkileri arasında sayılmıştır. Ancak bu yetki Cumhurbaşkanlarının takdirine bağlı bırakıldığından, Cumhurbaşkanlarının kimi zaman açılış konuşmalarını yapmadıkları görülmüştür. Bu nedenlerle, Cumhurbaşkanlarının açılış konuşmalarının varlığı Anayasal düzenlemelere bağlı olarak değişmiştir.

Türkiye Cumhuriyetini ve Devletin birliğini temsil eden Cumhurbaşkanlarının Devlet Adamı olarak yaptıkları bu tür konuşmalar geçmişte yapılanları sorgulamak ve gelecekte yapılması gerekenlere ilişkin önerilerde bulunmakla kalmayıp, tarihi birer belge niteliği de taşırlar. Bu konuşmalar Hükümet ile Parlamento arasındaki bir görüş alışverişi çerçevesini bir hayli aşan ve gelecek nesillere yol gösteren, hedef çizen ve o güne kadar yapılmış olanların gerekçesini ortaya koyan çok değerli birer kaynak niteliğindedir. Bu kaynakların gelecek nesiller de dahil vatandaşların hepsine ulaştırılması ve sürekli kılınması bir kitap içinde derlenmeleriyle mümkün olacaktır. Bu nedenle bu güne kadar Cumhurbaşkanlığı yapmış olan *Mustafa Kemal Atatürk*, *İsmet İnönü*, *Celal Bayar*, *Kenan Evren*, *Turgut Özal*, *Süleyman Demirel*, *Ahmet Necdet Sezer* ve *Abdullah Gül*'ün TBMM'yi açış konuşmaları bu kitapta derlenmiştir.

Meclis tutanaklarından yararlanılarak hazırlanan ve tarihsel belge niteliği taşıyan derlemede, dönemin Anayasa hükümleri nedeniyle açılış konuşması yapmamış olan Cumhurbaşkanları *Cemal Gürsel*, *Cevdet Sunay* ve *Fahri Korutürk*'ün konuşmalarına kitapta yer verilmemiştir.

TURGUT ÖZAL
(1927 -1993)

1927 yılında Malatya'da doğdu. 1950 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi'nden Elektrik Mühendisi olarak mezun oldu. 1952 yılında A.B.D'ne giderek ekonomi tahsili gördü. Türkiye'ye döndükten sonra Elektrik İşleri Etüd İdaresi Genel Müdür Yardımcısı oldu ve Türkiye'nin elektrifikasyonu ile ilgili projelerde çalıştı. 1961-62 yılları arasında askerlik hizmetini Milli Savunma Bakanlığı Bilimsel Danışma Kurulu üyesi olarak ifa etti ve Devlet Planlama Teşkilatı'nın kurulmasına katkıda bulundu. Bu sırada, Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nde ders de verdi. Bir süre Başbakanlık Teknik Uzmanlar Kurulu Üyesi olarak çalıştı ve 1967-71 yılları arasında da Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı görevini yürüttü. Ekonomik Koordinasyon Kurulu, Para ve Kredi Kurulu, RCD Koordinasyon Kurulu ve AET Koordinasyon Kurulu başkanlıklarında bulundu.

1971-1973 tarihleri arasında Dünya Bankası'nda danışman olarak çalıştı. Türkiye'ye döndükten sonra çeşitli sınıai kuruluşlarda çalıştı ve 1979 yılı sonlarına doğru Başbakanlık Müsteşarı olarak atandı. Aynı dönemde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı görevini de vekaleten yürüttü.

12 Eylül 1980 müdahalesinden sonra kurulan hükûmete ekonomik işlerden sorumlu Başbakan Yardımcısı olarak atandı. 1982 yılında bu görevinden istifa etti. 1983 yılında Anavatan Partisi'ni kurdu ve aynı yıl yapılan genel seçimlerde partisinin başarılı olması üzerine hükûmeti kurmakla görevlendirildi ve böylece Türkiye'nin 19. Başbakanı oldu.

1987 yılında yapılan seçimler sonrasında tekrar hükûmet kurdu ve başbakan olarak görev yaptı. 31 Ekim 1989'da TBMM tarafından Türkiye Cumhuriyeti'nin 8.Cumhurbaşkanı olarak seçildi ve 9 Kasım 1989 tarihinde bu görevine başladı. 17 Nisan 1993 tarihinde geçirdiği bir rahatsızlık sebebiyle görevi sırasında vefat etti.

ON SEKİZİNCİ DÖNEM

BEŞİNCİ YASAMA YILI

Birinci Birleşim

1 Eylül 1990 Cumartesi

Birinci Oturum

Açılma Saati: 15:00

Başkan: İsmet Kaya Erdem

Kâtip Üyeler: Ali Sami Akkaş (Balıkesir), Kadir Demir (Konya)

Cumhurbaşkanı Turgut Özal

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; Türkiye Büyük Millet Meclisinin 18'inci Dönem 4'üncü Yasama Yılına başladığı bu günde, siz değerli milletvekillerine hitap etmekten ayrı bir mutluluk duyuyorum.

Sözlerime, demokratik rejimimizin vazgeçilmez unsuru Büyük önder Atatürk'ün, "Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir" ilkesinde ifadesini bulan millî iradenin temsilcisi Yüce Meclisin, bugüne kadar olduğu gibi, bundan böyle de, aziz milletimizin, faziletine yürekten inandığı demokrasimizi yaşatmada en büyük teminatı teşkil edeceğine olan inancımı ifade ederek başlamak istiyorum. (ANAP sıralarından Alkışlar)

Bu vesileyle, modern, demokratik, laik bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu ve ilk Meclis Başkanı Büyük Atatürk'ü tazimle anıyorum. Cumhurbaşkanı olarak bu yüce çatı altında yemin ettiğim tarihten bu yana geçen bir yıla yakın zamanda, dünyada, özellikle Avrupa'da ve çevremizde son derece önemli ve ülkemizin bugününü ve yarınını yakından ilgilendiren gelişmelere, yeni köklü değişikliklere hep birlikte tanık olduk. Ülkemiz, bu çalkantılı dönemde de istikrar içinde, hızla kalkınmaya devam etti, daha da güçlendi.

Sayın milletvekilleri,

1990'lı yıllara girerken, sizlere, bazı güncel gelişmelerle ilgili görüşlerimi anlatmakta ve geçirdiğimiz on yıl ile, önümüzdeki on yılın bir genel değerlendirmesini yapmakta fayda görüyorum.

1980'li yıllar, ülkemizin, köklü ve çok kapsamlı değişiklikleri tam anlamıyla bir transformasyonu gerçekleştirdiği çok önemli yıllar olmuştur. Burada, 1980 yılında ülkenin ne durumda olduğunun bir tablosunu çizecek değilim; bunu hepimiz gayet iyi biliyorsunuz. Yalnız, nereden nereye geldiğimizi tek bir rakamla ifade etmek gerekirse, o yıl ithalatımızın 6,5 milyar dolar civarında olduğunu, bunu da çok büyük sıkıntılar pahasına gerçekleştirebildiğimizi, bu yıl ise, bu rakamın 3 kat artarak, 19 milyar geçeceğini söylemem kâfidir sanırım. Üstelik, bunu, eskiden olduğu gibi, dışarıdan büyük miktarda kredi almak suretiyle değil, aynı zamanda döviz rezervlerimizi de artırarak sağlamış bulunuyoruz.

Şimdi, geçtiğimiz on sene içindeki önemli değişikliklerin yapıldığı sahalara bir göz atalım: Bunlar, esas itibarıyla, ana altyapının çok büyük ölçüde tamamlanması, hızlı şehirleşmenin bizleri karşı karşıya bıraktığı bazı önemli meselelerin halledilmesi ve içine kapalı bir ekonomik yapıdan, serbest piyasa ekonomisine geçiştir. Bu çabalar, ekonomimize, günlük yaşantımıza neler getirmiştir... Evimizde, işyerimizde, fabrikamızda, elektrik kesintisini sık sık yaşadığımız, dışarıdan elektrik aldığımız yıllar çok uzak değil. Bugün ise, kentlerimiz, kasabalarımız, köylerimiz, hatta, çok büyük sayıda, mezralarımız büyük ekseriyetle ışık ışık... Romanya'ya, Bulgaristan'a elektrik satıyoruz.

Telekomünikasyon, dünyanın en uzak köşelerini yanı başımıza getirdi. Şehirlerarası konuşmaların yapılmadığı, milletlerarası konuşmaların mümkün olmadığı yıllardan bugünlere geldik. Artık, yurdun en ücra köşesinden dünyanın her tarafına, dijital otomatik sistemle telefon bağlantısı kuruyoruz, otomobilden otobüse, gemiden, uçaktan telefonla konuşabiliyoruz.

Artık, siyah-beyaz tek kanal televizyon yerine 6 kanallı renkli televizyon seyrediyoruz. Karayollarında da çok büyük gelişmeler sağlanmış, mevcut devlet yolu ağımızın üzerine, yepyeni bir otoyol sistemi devreye girmeye başlamıştır. Halen bir kısmı tamamlanmış olan inşaat halindeki 1500 kilometrelik bu sistemin, önümüzdeki 10 yıl zarfında 4 bin-8 bin kilometreye varması beklenmektedir. Benzer bir hızlı gelişme, limanlarımızda, hava meydanlarımızda ve havayollarında yaşanmaktadır. Bu on yıllık dönemde çok büyük sayıda baraj tamamlanmıştır. Sulanan alanlar genişlemiştir. Bunlar arasında dev bir proje olan Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP Projesi) çok hız kazanmıştır. Hafta başında, dünyanın dördüncü büyük barajı Atatürk Barajının gövde yapısının hem de rekor bir zamanda tamamlanmasının gururunu milletçe hep birlikte yaşadık. Yüzde 6'ya varan şehirleşmenin getirdiği muazzam bir konut ihtiyacı vardı... Bu amaçla büyük fonlar oluşturuldu; Türkiye, adeta bir şantiyeye dönüştü. İnşaatına başlanan 753 bin konuttan, bu sene sonu itibarıyla, muhtemelen 500 bini tamamlanmış olacaktır. Savunma sanayii alanında da büyük atılımlar yapılmıştır. Bunun en canlı, en gurur verici örneklerinden biri, F-16 savaşan şahinler, Türkiyemizde yapılmaktadır.

Sayın Milletvekilleri,

Ülkemizde uygulanan serbest piyasa ekonomisinin sağladığı yararlar günlük yaşantımıza yansımaya devam ediyor. Hatırlayacaksınız, 1980'li yılların başlarında, Türk Lirası diğer paralar karşısında serbestçe alınıp-satılamazdı ve yurt dışına, turistik amaçla, ancak iki yılda bir defa gidilebilirdi; bugün ise, döviz sıkıntımız kalmamıştır. Döviz rezervlerimiz rekor bir seviyeye, 11 milyar dolara yaklaşmaktadır. Türk Lirası tam konvertibiliteye geçmiştir. Serbest bölgeler kurulmuştur.

Finansal kiralama sistemi, modern bankacılık ekonomik yaşantımıza girmiştir. Katma değer, vergi iadesi gibi ileri vergi sistemleri getirilmiştir. Kurulan menkul kıymetler borsası büyük atılım içindedir. Para, faiz, alınan mal ve hizmetler serbest piyasa ekonomisi kurallarına göre fonksiyonlarını yapmaktadır. Bu politikaların bir diğer vechesi de, özel sektöre verilen önem olmuştur. Devlet, ekonomik hayatta müdahaleci olmaktan çıkarılmış, tanzim edici yönü ağır basar hale getirilmiştir. Bu anlayış içerisinde iktisadi devlet teşekküllerimizin özelleştirilmesine öncelik verilmiştir. Şerbet piyasa ekonomisi uygulamalarının bir sonucu olarak, bir de ihracatımızın artışına ve kompozisyonundaki değişikliğe dikkat çekmek istiyorum.

1970'li yılların sonunda petrol faturamızı dahi karşılamayan 2,9 milyar dolarlık ihracatımız, bu yıl 13 milyar dolara ulaşacaktır. Bu ihracat içinde sanayi ürünlerimizin payı 1980'de yüzde 35'i zor bulurken, bugün bu pay yüzde 82'ye yükselmiştir.

Bütün bunlardan çıkan sonuç nedir? Şunu, hep birlikte, milletçe, rahatlıkla söyleyebiliriz: 1980 yılında başlayan bu yeni istikamet, 1990'lı yıllara girdiğimizde hedefine ulaşmıştır. Yaptığımız hamleler, ve ülkemizin bu büyük başarısı, başkalarına örnek gösterilmektedir. Serbest piyasa ekonomisine adım atan Doğu Bloku ülkeleri, bizim tecrübelerimizden istifade etmek için kapımızı çalmaktadırlar. Geçen on yılın muhasebesini yaptığımızda, bu büyük değişikliklerin bizlere hiçbir problem getirmemiş olduğu, tabiatıyla söylenemez; ama, şunu söylemeyi bir borç biliyorum; Bu problemler, düşünüldüğü boyutlarda olmamış; milletimizin cesareti, fedakârlığı sonucu, daha kolay halledilebilir hale gelmiştir.

Bu değişiklikler sonucu yükselen enflasyon, 1990 senesinde süratle inmeye başlamıştır. Temmuz 1989'da geçen sene toptan eşya fiyatları endekslerine göre yüzde 74,6 olan enflasyon, bu sene Temmuz 1990'da yani 12 ay sonra, yüzde 46,4'e inmiştir. Diğer taraftan, Devlet İstatistik Enstitüsü tahminlerine nazaran, bu yıl, gayri safî millî hâsıla artışı, yani millî gelir, sabit fiyatlarla, yüzde 10 gibi rekor bir artış göstermiştir. Ayrıca, bu artışa tesir eden önemli bir faktör olarak, sanayi sektörümüzdeki gayri safî millî hâsıla artışının da, yüzde 11,7 olması, çok memnuniyet vericidir. Bütün bunlar iki gerçeği ortaya koymaktadır. Birincisi, son on yıldaki çabalarımızın, fedakârlıklarımızın, Türkiye'yi ileriye götürme azmimizin meyvelerini toplamaya başladık. İkinci önemli husus, Cumhuriyet tarihimizde son kırk yıldır, her on senede bir karşılaşılan ekonomik krizin, ana sebebi olarak gösterilen kalkınma hızımızın, yüzde 7'yi aşması halinde, ödemeler dengesinin derhal bozulması keyfiyeti artık ortadan kalkmıştır. Başka bir deyişle, ödemeler dengesi, kalkınmamızın önünde bir darboğaz olmaktan çıkmıştır.

Sayın milletvekilleri,

Önümüzdeki on yıl, 1980'li yıllardan farklı olacaktır. Bu on yılda, daha önceki on yılda olduğu gibi, ekonomik meselelerimize önem vermeye devam edeceğiz; ama, bu dönem, esas itibarıyla, kendimizi 21'inci Yüzyılın bilgi ve yüksek teknoloji çağına hazırlayacağımız dönemdir. Başka bir deyişle, bir geçiş dönemi olacaktır. 1970'li yıllarda bizde de pek moda bir slogan haline getirilen ağır sanayi, artık, yerini yüksek teknolojiye terk etmektedir. Vaktiyle dünyada tarımla başlayan gelişme, zamanla sanayie kaymış ve saniyede otomasyonun hâkim olması sonucu, istihdamın yöneldiği hizmet sektörü, ileri ülkelerde ağırlık kazanmaya başlamıştır. Türkiye'de de, hizmet sektörü önümüzdeki yıllarda büyük ağırlık taşıyacaktır. Yalnız, hizmet sektörü çok kaliteli eleman ister; bilgi birikimi, yüksek profesyonellerin çalıştığı bir sektördür. Türk toplumunun, hiç şüphe yok ki, geleceği, bedenlen sağlıklı, çağdaş bilgilerle mücehhez yeni nesiller yetiştirmedeki başarımıza bağlıdır. Gelişen, modernleşen Türkiyemizde, eğitimin yaygınlaştırılması ve kalitesinin yükseltilmesi, önde gelen iki önceliğimizden biridir. Eğitimin sadece okullarla sınırlı kalmaması, hayatımızın her sahasına yayılması ayrı bir hedefimiz olmalıdır. Diğer önceliğimiz ise sağlıktır; birçok reforma ihtiyacı olan bir alandır ve devletin ağırlığı hem bu alana, hem de eğitime kaydırılmalıdır. Buna karşın, eğitim ve sağlık

alanlarında merkezîyetçilikten uzaklaşılması, vilayetler, ilçeler, kasabalar gibi yerleşim birimlerinde vatandaşın doğrudan katkısını ve katılımını sağlayacak düzenlemelere gidilmesi gerekecektir. Bu suretle, halkımız, okuluna, hastanesine daha fazla sahip çıkacaktır. Devlet de, bu yoldaki girişimler maddî ve manevî destek vermelidir. Sonunda, hem devlet hem de vatandaş bundan kazançlı çıkacaktır.

Geçen seneki konuşmamda önemle değindiğim bu hayatî konuların bu yıl da altını çizmekte fayda gördüm. Burada, o konuşmamdaki bütün hususları tekrarlamak istemiyorum; ama, insan hakları konusunda olsun, çevrenin korunmasında olsun, diğer konularda olsun, o zaman ifade ettiğim görüşleri, ayrı inançla, bugün de aynen muhafaza ettiğimi belirtmekte yarar görüyorum; çünkü, bu meseleler uyar olmanın mihenk taşlarıdır. Önümüzdeki on yılda Türkiye'yi parlak bir geleceğin beklediğine bütün samimiyetle inandığımı, sizlere burada belirtmekten ayrı bir zevk ve gurur duyuyorum.

Sayın milletvekilleri,

2 Ağustos günü Irak'ın Kuveyt'i işgaliyle başlayan ve bölgemizde istikrarı ve dünya barışını tehdit eden gelişmelerin, ülkemiz ekonomisindeki bu fevkalade olumlu seyri, maalesef, bir ölçüde etkilemesi kaçınılmazdır. İnancım, Türk ekonomisinin bu bunalımı göğüsleyecek güce sahip olduğudur.

Türkiye'nin hemen yanbaşımda cereyan eden ve ülkemizi yakından ilgilendirdiği kadar da etkileyen bu hadiseler, başından itibaren, tarafımızdan büyük bir hassasiyetle takip edilmiş ve değerlendirilmiştir.

Politikamız, uluslararası hukuka daima saygılı davranmış ve sorumluluklarını müdrük bir ülke olarak millî menfaatlarımızın gerekleri istikametinde tespit edilmiştir. Ben, hadisenin başlamasıyla birlikte, Millî Güvenlik kurulu ve Bakanlar Kurulunu bu amaçlarla topladım. Başta ABD Başkanı Bush, Suudî Arabistan Kralı ve Kuveyt Emiri olmak üzere, bölgede ve Batıda, hadiselerle yakından ilgili birçok liderle telefon görüşmelerim oldu.

K. KEMAL ANADOL (İzmir) - Başbakan ne yaptı?

CUMHURBAŞKANI TURGUT ÖZAL (Devamla) - Bu görüşmeler, bizi, hadiselerin cereyan ve muhtemel seyri hakkında, ilk elden bilgi sahibi kılmıştır; ayrıca, kendilerine, görüşlerimizi ve tutumumuzu aktarma imkânını bulduk.

Politikamız, esas itibarıyla, Irak'ın Kuveyt'ten kayıtsız şartsız çekilmesi; Kuveyt'in bağımsızlık, egemenlik ve toprak bütünlüğünün ihyası ve meşru Kuveyt yönetiminin geri dönmesini sağlamaya yönelik olmuştur. Bu çerçevede Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin aldığı kararlar tarafımızdan desteklenmiş ve vazdedilen ekonomik yaptırımlar süratle uygulamaya konulmuştur. Dikkat edilirse, Güvenlik Konseyinin kararları, oybirliği ile alınmış kararlardır ve tarihte ilk defa, bütün dünya, bir tecavüz karşısında birleşmiştir.

Sayın milletvekilleri,

Günümüzde, ekonomik ve politik gelişmeler çok süratli cereyan etmektedir. Önümüzdeki on yıllık dönemde bu hareketliliğin daha da artacağı muhakkaktır. İçinde bulunduğumuz yüksek teknoloji ve telekomünikasyon çağında, hadiselerin çok yakından takibi, analizi ve süratle karar verilmesi gereği ortadadır. Bu bakım-

dan, manevra kabiliyetimizin bu ihtiyaca cevap verebilecek şekilde, geniş olması gereklidir. Hatta, klasik diplomatik kanallar, bu seri gelişmelerin gerisinde kalabilmektedir.

Şu da gerçektir ki, dünyadaki değişim, Türk dış politikasının parametrelerini genişletmiştir. Bu söylediklerimin en tipik misali, Türkiye'nin, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinde ambargo kararı alınmasının hemen akabinde, süratle hareket ederek, ekonomik yaptırımları uygulamaya koymasındadır. Bu şekilde hareket etmemiz, ülkemizin dünya nezdindeki itibarını artırmış ve Türkiye'yi dünya kamuoyu önünde ön plana çıkarmıştır. Ambargo kararının bir veya iki gün geç alınması, yarattığımız olumlu etkiyi azaltacak; hatta, bu kararı baskı altında aldığımız izlenimini kesinlikle yaratacağıdır. Türkiye'nin bu ambargonun etkin olmasında oynadığı kilit rolü herkes teslim etmektedir. Etkin bir ambargonun tesis edilmesi ise, meselenin bir silahlı çatışmaya dönüşmeden halledilebilmesi ihtimalini kuvvetlendirmiştir. Bu da, hem Türkiye'nin, hem bütün ilgili tarafların menfaatine olmuştur.

Sayın milletvekilleri,

Türkiye, bölgesinde bir istikrar unsuru, güçlü bir ülkedir; hem Batı, hem Doğu nezdinde vazgeçilmez bir ülkedir ve aralarında bir köprüdür. Hadiseler bu gerçeği bir kere daha gözler önüne sermiştir. Bu gerçeğin bizim tarafımızdan söylenmesinden ziyade, başkaları tarafından teslim edilmesi önemlidir.

Ambargo konusunda aldığımız kesin ve kararlı tutum, bu konuda önemli mesafe alınmasına yaramışsa da, bu dahi tek başına yeterli değildir. Bu hususun temin edilebilmesi ve Türkiye'nin menfaatlerinin tam manasıyla gözetilebilmesi, bundan sonra izleyeceği politikanın dinamiğiyle de yakından ilişkilidir.

Hemen yanıbaşımızdaki Körfezde cereyan eden gelişmeler tabiatıyla, ülkemizi çok yakından alakadar etmektedir. Bu bakımdan, bölgede sadece kriz sırasındaki gelişmelerin değil, kriz sonrası ortaya çıkabilecek değişikliklerin ülkemiz üzerindeki etkilerini de gözden hiç uzak tutamayız. Onun içindir ki, bu oluşumlara tesir edecek bir konumda olmamız ve dinamik bir politika izlememiz gereği vardır. Bir başka ifadeyle, bu Körfez bunalımında çekingen, kararsız, başkalarının karar vermesini bekleyen bir tutum ittihaz etmemiz düşünülemez. Aksi takdirde, Türkiye'nin âli menfaatlerinin söz konusu olduğu bir meselede, tesirli bir ülke olma imkânını büyük ölçüde kaybedeceğimiz aşikârdır.

Bu itibarla, huzurunuzda, Hükümete, Anayasamızın 92'nci maddesinde kayıtlı, savaş hali ilanı izni hariç, diğer izinlerin verilmesini tavsiye ediyorum. (ANAP sıralarından Alkışlar)

K. KEMAL ANADOL (İzmir) - Tavsiye edemezsin!.. Meclisin üstünde değilsin. (ANAP sıralarından gürültüler)

HÜSNÜ OKÇUOĞLU (İstanbul) - Anayasada böyle bir yetkiniz yok.

CUMHURBAŞKANI TURGUT ÖZAL (Devamla) - Bu itibarla, huzurunuzda, bu hadiselerin seyrine göre...

HÜSNÜ OKÇUOĞLU (İstanbul) - ANAP Genel Başkam değilsiniz, ANAP Grubunda değilsiniz.

CUMHURBAŞKANI TURGUT ÖZAL (Devamla) - Bu itibarla, huzurunuzda, Hükümete Anayasamızın 92'nci maddesinde kayıtlı, savaş hali ilanı izni hariç, diğer izinlerin verilmesini tavsiye ediyorum.

K. KEMAL ANADOL (İzmir) - Milletin Meclisi burası; tavsiye edemezsin!..

YILMAZ SANİOĞLU (Ordu) — Sus ulan!

K. KEMAL ANADOL (İzmir) — Milletin Meclisi burası senin değil.

HÜSNÜ OKÇUOĞLU (İstanbul) — Sen, Anayasanın, Meclisin üstünde değilsin.

CUMHURBAŞKANI TURGUT ÖZAL (Devamla) — Bu, hadiselerin seyri-ne göre süratle hareket etme kabiliyetini elde tutma imkânı verecek, dinamik bir politika izlememize çok yardımcı olacaktır. Ülkemizin, ileride telafisi çok zor bir durumla karşılaşmaması için, Türkiye Büyük Millet Meclisinin, Hükümete, tavsiye ettiğim izni vereceğine inanıyorum. (ANAP sıralarından *bravo sesleri, Alkışlar*)

Anayasasında bazı tahditler olan Japonya ve Federal Almanya dışındaki bütün demokratik ülkelerin bu hareket kabiliyetine sahip olduklarını da ayrıca müşahede ediyoruz. Ayrıca, şunu özellikle belirtmek istiyorum: Ülkemizin, herhangi bir ülke ile, hele bir komşumuzla savaşa girme tasavvuru kesinlikle olamaz. Biz, Büyük Atatürk'ün “*Yurtta sulh, cihanda sulh*” prensibine sınıksız bağlıyız. Nice harbin acı ve yıkıntılarını yaşamış olan Türk Milleti, barışın değerini en iyi bilen milletlerdendir; ülkemizde gerçekleştirilen gelişmenin, kalkınmanın ancak sulh ortamında mümkün olduğunun bilinci içindedir. Bu şekilde hareket etmemiz, 21'inci Asrın eşliğinde, 57 milyona varan nüfusuyla, büyük ve güçlü bir Türkiye, süratle değişen dünyadaki yeni durumları muhakkak lehine kullanabilmelidir. Bu sayede, ülkemiz, 21'inci Yüzyılda, dünya ülkeleri arasında mümtaz yerini muhakkak alacaktır. Unutmayalım ki, Türkiye, bu yeni dünyada yerini ve kaderini tayin etme gücüne her zamandan daha fazla sahiptir. (ANAP sıralarından *Bravo sesleri, alkışlar*)

Sayın milletvekilleri,

Konuşmamın sonuna yaklaşırken birkaç önemli konuya daha değinmek istiyorum. Her şeyden evvel, Türkiye'de, mümkün olduğu kadar kısır çekişmelerden uzak, hayatî önemi haiz meseleler etrafında toplanmış, birliğimizi ve bütünlüğümüzü her şeyin üstünde tutan bir yaklaşım içinde olmamız elzemdir. (ANAP sıralarından *Bravo sesleri, alkışlar*.)

Bazı misaller vermek istiyorum: Bunların başında, serbest piyasa ekonomisinin idame ettirilmesi gelmektedir. Bugün, bütün ileri ülkelerde, bu, çok açık bir şekilde ortaya çıkmıştır.

Doğu Bloku ülkeleri dahi aynı çizgiye gelmiştir. Türkiye, hızla gelişmesini sürdürecektse, hangi parti iktidarda olursa olsun, bu, ancak, rekabete dayalı serbest piyasa ekonomisi içinde gerçekleştirilebilecektir. Ekonomik gelişmemize paralel olarak hızlı bir şehirleşme süreci içinde olduğumuzu da ifade etmişim.

Belediyelerin, il özel idarelerin sorunlarının çığ gibi büyüdüğü bir devrede, sorunlara partilerarası bir uzlaşma ve bir ülke politikası yaklaşımıyla çözüm bulunması en uygun yol olacaktır.

Ancak bu sayede, belediyelerimize, il özel idarelerimize daha iyi destek olunması, daha fazla maddî imkân sağlanması ve vatandaşlarımıza daha iyi hizmet götürülmesi imkân dahiline girecektir. Bu bakımdan, gerekli mevzuatın hazırlanmasında ve gerekli diğer tedbirlerin bir an önce alınmasında yarar görmekteyim. Bu tedbirler zamanında alınmadığı takdirde, ileride, altyapı sorunları, çevre sorunları, sağlık sorunları dahil, şehirlerimizde çok büyük meselelerle karşılaşılması kaçınılmaz olacaktır. Onun için, iktidar olsun, muhalefet olsun, bütün siyasî partilerimizin bu konuya elbirliğiyle çözüm aramaları lazımdır. Ben de, Cumhurbaşkanı olarak, bu konuda siyasî partilerimize her türlü desteği vermeye hazırım. (ANAP sıralarından Alkışlar)

Diğer önemli bir konu da, geçen yıl Cumhurbaşkanlığı yemin töreninde, yine, Yüce Meclisimizin önünde söylediğim gibi, üç temel hürriyetin geliştirilmesi ve korunmasıdır. Bu hürriyetler; düşünce hürriyeti, din ve vicdan hürriyeti ve teşebbüs hürriyetidir. Bu hürriyetlerin, uygar dünyanın önde gelen ülkeleri arasında layık olduğumuz yeri almamızın vazgeçilmez şartı olduğunu unutmamamız gerekir. Ancak bu hürriyetlerin geliştirilip, pekiştirilmesi sayesinde ki, toplumumuzda serbest ve ileri düşünceye gem vuran birtakım tabuların yıkılması mümkün olabilecektir. Sözlerimi bitirirken şunu bilhassa ifade etmek istiyorum: Körfez krizi dolayısıyla hepimizin müşahede ettiği önemli bir husus daha var; o da, bütün ileri demokratik ülkelerin, bu kriz karşısında, iktidarı ile muhalefeti ile bir millî bütün oluşturduklarıdır. Ülkemizin de, bu bakımdan, yüksek menfaatlerimizi ön planda tutan örnek bir dayanışma sergilemesinde sonsuz yarar vardır.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri;

Bu düşüncelerle, yeni yasama yılının yüce milletimize hayırlı olmasını temenni ediyor, hepimize başarı dilekleriyle birlikte, sevgi ve saygılarımı sunuyorum. (ANAP sıralarından ayakta Alkışlar)

ON SEKİZİNCİ DÖNEM

ALTINCI YASAMA YILI

Birinci Birleşim

1 Eylül 1991 Pazar

Birinci Oturum

Açılma Saati: 15:00

Başkan: İsmet Kaya Erdem

Kâtip Üyeler: Ertuğrul Özdemir (Ordu), Mümin Kahraman (Çanakkale)

Cumhurbaşkanı Turgut Özal

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri;

Türkiye Büyük Millet Meclisinin 18'inci Dönem 5'inci Yasama Yılına başladığı bu günde, sizlere hitap etmekten büyük mutluluk duyuyor, hepinizi sevgi ile selamlıyorum. (*Alkışlar*)

Sözlerimin başında, millî iradenin tek temsilcisi olan Yüce Meclisin ilk Başkanı, Cumhuriyetimizin kurucusu Ulu önderimiz Atatürk'ü tazimle anıyorum. Onun bizlere bıraktığı en mukaddes emaneti; modern, laik ve demokratik bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetini ve "*Hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir*" ilkesini büyük titizlikle koruyacağınıza inancım tamdır, önümüzdeki yasama yılında da bu inançla Türkiye Büyük Millet Meclisinin sürdüreceği çalışmaların devletimiz ve yüce milletimize hayırlı olmasını diliyorum.

Sayın milletvekilleri,

Geçtiğimiz yasama döneminde dünyada ve özellikle bölgemizde yer alan son derece önemli gelişmelere, köklü değişikliklere hep beraber şahit olduk. Komünist ideolojinin yıkıldığı, Sovyetler Birliği ve Doğu Blokunda totaliter sistemin çöktüğü bu dönemde, tam bu olumlu gelişmelerin getirdiği Doğu-Batı yaklaşması yaşanırken patlak veren Körfez krizi ve savaşı, bütün dünyayı etkileyen yeni ve önemli bir bunalım yaratmıştır.

Bildiğiniz gibi, Türkiye, çok yakınında cereyan eden bu krizi, izlediği aktif ve şahsiyetli politika sayesinde en az zararla atlattı; hatta, bunalımdan kazançlı çıkarak, dünyada büyük saygınlık kazanmış, sözü edilir ve dinlenilir ülke haline gelmiştir. Ekonomimiz, dünyayı titreten böyle bir şoka karşı koyabilecek yapı ve güçte olduğunu ispatlamıştır.

Ülkemiz, bu çalkantılı dönemi de istikrar içinde geçirmiş ve hızlı kalkınmasını rekor seviyeye çıkararak sürdürmüştür. Bu gerçek, bugün, ülkemizin vardığı ileri noktayı kanıtlayan en önemli örnek olarak telakki edilmelidir. Temmuz ayı içinde 32 yıl aradan sonra ülkemizi ziyaret eden ilk ABD Başkanı sıfatıyla Bush'un sözlerinde ifadesini bulduğu ve diğer liderlerin de teslim ettiği gibi, Türkiye, son yıllarda dünyada bir yıldız gibi parlamaya başlamıştır.

Sayın milletvekilleri,

Bugün geldiğimiz ileri noktayı, bütün çabaların insanların mutluluğu için sarf edilmesi gerektiği, dolayısıyla her şeyin temelini, ferdi teşebbüs, din, vicdan ve düşünce hürriyetinin oluşturduğu felsefemize borçluyuz. Bundan 10-11 yıl önce olaylara doğru teşhis koymamız ve serbest pazar ekonomisine geçmemiz sayesinde bugünkü olumlu tablo ortaya çıkmıştır. 150 yılı aşkın bir süredir bize yakıştırılan “*Hasta adam; Türkler bir şey yapamaz, yapsa yapsa Batılılar yapar*” imajı kısa zamanda silinip atılmış, en başta ekonomik, sosyal ve idari konular olmak üzere, pek çok alanda büyük transformasyonlar gerçekleştirilmiştir.

Türk Milletinin kendi iradesiyle neler başarabileceği gözler önüne serilmiştir. Ekonomimiz yapı değiştirmiş, ihracatımız tarıma dayalı olmaktan çıkarılıp sanayi mallarına yöneltilmiş, bunun sayesinde, ödemeler dengesi 150 yıldır ilk defa lehimize sonuç vermeye başlamıştır.

Kısaca, bazı örnekler vermek gerekirse, 10 yıl önce kasaları boş olup kredi arayan ülkemizin, bugün kasalarında yaklaşık 12 milyar dolar döviz vardır ve bazı ülkelere 2,5 milyar dolar kredi vermekteyiz.

Bir zamanlar elektrik azlığından TV yayın saatleri Millî Güvenlik Kurulunca tespit edilir, Bulgaristan'dan elektrik alınırken, bugün, üretim fazlamız olup, bu ülkeye elektrik satmaktayız. Daha 1984 yılına kadar tek kanal ve siyah - beyaz televizyon varken, bugün, hepsi renkli altı kanalımız vardır; yayın süresi de haftada 30 saatten 300 saatin üstüne çıkmıştır.

Cumhuriyetin kuruluşundan 1980 başlarına kadar, yurdumuzda barajların büyükleri ve çoğu yabancılar tarafından yapılmışken, 1984 yılından bugüne, yurdumuzda, barajların hemen hemen hepsi Türk müteahhit, mühendis ve işçisi tarafından yapılmış ve yapılmaktadır; bunlara, GAP Projesinin en önemli bölümü olan Atatürk Barajı da dahildir. Türk müteahhit ve mühendisleri artık, sadece yurdumuzda değil, yurt dışında da baraj ve birçok tesis yapmakta, en ileri ülkelerin katıldığı ihaleleri bile kazanmaktadırlar. Bugün, Türkiye, tamamen Türk finansmanı, müteahhidi, mühendisi ve işçisiyle, hiçbir yardıma ihtiyaç duymadan, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'un toplam arazisine eşit büyüklükte bir araziye kapsamına alan dev bir GAP projesini, tek başına, rekor bir hızla gerçekleştirmektedir. Gövde hacmi 6 tane Keban ve 1 Karakaya Barajına eşit olan Atatürk Barajı, 4 yıl 2 ay 15 gün gibi, kısa bir sürede tamamlanmıştır. (*ANAP sıralarından bravo sesleri, Alkışlar*)

Harran Ovasının çatlamış topraklarına su götürecek Urfa Tüneli geçen ay delinmiştir. İkinci Urfa Tünelinin önümüzdeki ay yapılacak delme törenlerine bu sefer inşallah katılarak, bu büyük mutluluğu yerinde yaşama fırsatı bulacağım. Bugün, Türkiyemizde her ay 3 F-16 jet uçağı yapılmaktadır. Üretilen uçak sayısı 80 kadar olup; ikinci 160 uçaklık partinin üretimi de programlanmıştır. Bu tesislerde, ayrıca, üretilecek 46 F-16 uçağı da Mısır'a satılacaktır.

Türkiye, kapalı kutu olmaktan çıkıp, dış dünyaya hızla açılmış, cebinde döviz taşıması yasaklanmış vatandaşlarının yurt dışına çıkışı tahdide bağlanmış bir ülke olmaktan çıkıp, Türk Lirasının konvertibl olduğu, yani dışarıda rahatlıkla kullanılabilirdiği bir ülke haline gelmiştir. Daha on oniki yıl önce en temel ihtiyaç madde-

lerine muhtaçken, bugün, her istenen, her yerde bulunmaktadır. 1500 kilometrelik bir otoyol şebekesi, inşa halindedir.

500 bin toplu konut kısa sürede inşa edilmiştir. Halen 300 bin yeni konut yapılmaktadır. Bütün bunlar kısaca değinmek istediğim bazı örneklerdir. Aslında, her alanda büyük atılımlar yapılmıştır ve bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Bugün, Türkiye, köprü, otoyol, modern havaalanları; çok güzel turistik tesisleri; doğalgazı, en ileri telefon ve diğer haberleşme sistemleri; modern bankacılığı; barajları; büyük ve modern organize sanayi bölgeleri, yüzlerce küçük sanayi siteleriyle, altyapı hizmetlerini hızla tamamlamaktadır.

Memleketimizde, tam bir, düşünce, vicdan ve teşebbüs hürriyeti yerleşmiş; Türkiye, bulunduğumuz bölgede bir barış ve istikrar adası olmuştur. Hiç şüphesiz, bazı sorunlarımız da vardır. Böylesine büyük bir altyapı tesisleriyle, hızlı kalkınmanın enflasyona olumsuz etkisi doğaldır; ancak, alınacak tedbirler ile taleplerin makul seviyeye getirilmesi sonucu, enflasyonun da kabul edilebilir bir noktaya çekileceğine yürekten inanıyorum. Bunun dışında başka bazı sorunlarımız da vardır; ancak, dikkate şayan nokta, bugünkü sorunlarımızın eskilerine nazaran çok değişik nitelik arz etmesidir. Dikkat edilirse, bugün artık, bir elektrik kısıntısından veya köy yolu yapımı ya da telefon sıkıntısından söz edilmemektedir. Ortaya, hızlı gelişmenin yol açtığı yeni talepler çıkmıştır. Hızla gelişen kasabaların ilçe, ilçelerin ise il olma istekleri gibi...

Sayın milletvekilleri kendilerine gelen taleplerden çok iyi bilirler; artık, köylerde her eve telefon verebilmek için, santrallerin 500'lük, 1000'lik hale getirilmesi, ilçe veya il olma talepleri güncel sorunlar olmuştur. Son yıllarda, bu hızlı gelişme sonucu, birçok kasaba ilçe, bazı ilçeler ise il olmuşlardır. Hızlı gelişmenin devamıyla, yakında il sayısının daha da artması beklenmektedir.

Sayın milletvekilleri,

Bugün, Türkiye, bölgesinde istikrar unsuru olan, güçlü bir ülkedir. Türkiye, birçok ülke tarafından örnek alınmaktadır. Yapılanlar, hep kalıcıdır; yaptıklarımızdan geri dönüş mümkün değildir. Hangi siyasî parti iktidara gelirse gelsin bu sistem, değişmeyecek biçimde yerine oturmuştur.

Geçtiğimiz yıllarda başarılanları, en başta, kavgasız, dövüşsüz, huzur dolu bir siyasî ortama borçlu olduğumuzu memnuniyetle ifade etmek isterim. Dünyadaki olaylar, siyasî istikrar olmadan kalkınma olamayacağını açık şekilde göstermektedir. Gerçekten de, Türkiye, yakın siyasî tarihimizde görülmemiş bir istikrar ortamını son yıllarda yaşamıştır. Bu dönemde, huzur içinde, iki genel seçim, iki referandum ve mahallî seçimler idrak edilmiştir. Aynı huzur ortamında, istikrar içinde, Türkiye, üçüncü bir genel seçime gitmektedir. Bunların, bunalımlara yol açılmadan gerçekleştirilmesi demokrasimiz adına kıvanç ve gurur vericidir. Bu, aynı zamanda, demokrasimizin, nasıl köklü ve geri dönülemez biçimde yerleştiğinin de güzel bir kanıtıdır. Çok yakın siyasî tarihimizi hatırlarsak, bunun, büyük ve hamd edilecek bir nimet olduğunu herkesin kabul etmesi gerekir. *(ANAP sıralarından bravo sesleri, Alkışlar)*

Sayın milletvekilleri,

Yaşamakta olduğumuz istikrar ortamının kıymetini, etrafımızda cereyan eden gelişmelere bir göz atarsak daha iyi anlarız. Bugün, Türkiye, bulunduğu böl-

gede tüm komşuları tarafından gıpta edilen ülke durumundadır. Bütün ülkelerin, özellikle dünyadaki Türklerin gözü ülkemizedir. Ülkemiz, Balkanlar, Ortadoğu ve Kafkaslar'da büyük bir istikrar unsurudur. Bir an için düşünelim; malum birkaç darbe heveslisi dışında, tüm dünyanın yürekte alkışladığı Sovyetler Birliğinde demokrasinin yeniden tesisi mümkün olmasaydı, bu dev ülkenin durumu ne olurdu? Darbecilerin, iki gün boyunca, tüm dünyaya yaşattıkları endişe dolu dakikalar, bu soruya en güzel cevabı teşkil etmektedir. Ya bizde de böyle bir karışıklık olsa ne olurdu; gerçekleştirdiğimiz böyle bir kalkınma mümkün olur muydu? Herkesin bu soruyu kendine sorması ve iyi düşünerek karar vermesi gerekir. Küçük hesaplar terk edilmeli, istikrar seçilmelidir.

Türkiye, son yıllarda büyük bir hızla kalkınmasını sürdürür ve her alanda ileriye giderken, kısa bir süre öncesine kadar hepsi bizden ileri olan etrafımızdaki ülkeler de çeşitli nedenlerden dolayı geriye gitmişlerdir. Böylece, Türkiye'nin önüne tarihî bir fırsat çıkmıştır. Eğer yanlışlık yapmazsak, istikrar içinde kalırsak, ülkemiz, bu tarihî fırsattan, belki 400-500senede gelebilecek bu imkândan istifade edebilecektir.

Benim değerli vatandaşlarım, geliniz, Cenabı Hakkın Türkiyemize açtığı bu kapıdan, bu büyük kapıdan girelim ve dörtüzyüzlük ıstırabımız sona ersin. (ANAP sıralarından *bravo sesleri, Alkışlar*)

Sayın milletvekilleri, Sevgili vatandaşlarım;

Hepinizin bildiği gibi, 11 yıldır siyaset sahnesinde bulunmaktayım; altı yıl Başbakanlık yaptım, 22 aydır da en yüce makamda, devletime, milletime hizmet etmekteyim. Bu makamlara tepeden inme gelmedim; en başta, sizlerin teveccühü ve uzun yıllarımı verdiğim devlet hizmetinde bileğimin gücüyle, kademe kademe yükselerek geldim. (ANAP sıralarından *bravo sesleri, Alkışlar*) Başbakanlığımdan önce, sırasıyla, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Başbakanlık Müsteşarlığı, Başbakan Yardımcılığı görevlerini deruhte ettim. Bütün bunlar, bize, Türkiye'nin sorunlarını çok yakinen tanıma fırsatı vermiştir. İnsanın böylesine bir tecrübeden sonra olayları kısır politik açıdan değerlendirmesi mümkün değildir. Her zaman olduğu gibi, sadece ve sadece memleketimizin iyiliğini ve geleceğini düşünmekteyiz.

Yürekte inandığım kader çizgim beni bugün bu mevkie getirmiş bulunmaktadır. Bulduğum mevki de, doğruyu söyleme, yanlışa dikkat çekme, uyarma görevini vermektedir. Bu cümleden olarak, vatandaşlarıma şunu söylemek istiyorum: Şu anda görülemeyen; ama, bizim gibi tecrübelerden geçmiş kişilerce hissedilen bazı önemli konular önümüzdeki dönemde ortaya çıkabilecektir.

Seçime yaklaşılacak dönemlerde, bütün siyasî partiler, gerçekleştirilmesi mümkün olmayan vaatleri arka arkaya sıralamaktadırlar. Bunun Türkiye'ye getirdiği yükü ve ileride sebep olacağı çıkmazları görememeleri bizi fevkalade üzmektedir. Bunun örnekleri geçtiğimiz seçimlerde de görülmüştür; tüm çiftçilerin ve esnafın banka borçlarının silineceği bile vaat edilmiştir.

Bunun gibi daha birçok şey -bir tabirle yağmur gibi- seçim öncesi, ortaya atılmaktadır. Gerçekleştirilmesi mümkün olmayan bu gibi vaatler, Türkiye'nin büyük güçlüklerle tesis ettirilmiş dış kredibilitesini de zayıflatmaktadır. Hesapsızca yapılan bu tür vaatlerden hepimiz zarar görürüz.

Gerek bugün gerek yarın, Cumhurbaşkanı olarak, yetkilerim çerçevesinde, elimden geldiği kadar bu duruma mani olmaya çalışacağım; ancak, benim yetkilerim de sınırlıdır. Bu bakımdan, şimdiden, seçime katılacak bütün siyasi partileri ikaz ediyorum: Yapılamayacak veya hesapsız davranışlar sonucu ülkeye zarar verecek vaatlerde bulunmaktan kaçınınız. Herhangi bir vaatte bulunurken, ülkenin çıkarını ve toplumdaki dengeleri göz önünde bulundurunuz.

Bazılarının hoşuna gitmese de, yanlışları hep söylemişizdir. Mesela, son zamanlarda, birkısım sendikalara haddinden fazla para verilmesinin bütçe açığının büyümesine ve bazı sıkıntılara, dengesizliklere yol açacağına dikkat çekmişim... Bundan sonra da, doğruyu yanlış, hiçbir çıkar gözetmeksizin memleketin iyiliği için söylemeye devam edeceğiz.

Sayın milletvekilleri, Çok sevgili vatandaşlarım,

İsrarla üzerinde duruyorum; istikrar, millî birlik ve beraberlik, hepimizin dört elle sarılması gereken hususlardır. Millî birlik ve beraberliğimizi gözbebeğimiz gibi korumalıyız. Bunun yılmaz savunucusu, millî birlik ve beraberliğimiz ile huzurumuzu bozmak isteyenlerin ise amansız takipçisi olmalıyız. *(ANAP sıralarından bravo sesleri, Alkışlar)*

Geleceğimiz açısından istikrarın önemi büyüktür. Başlatılan büyük projelerin, olumlu işlerin bitirilmesi gerekmektedir, önümüzde 20 Ekim seçimleri vardır. İnşallah bu seçimleri de huzur içinde idrak ederek, demokrasimizi daha da güçlendireceğiz. Size, istikrara, hoşgörüyü, Türkiye'nin geleceğine oy vermenizi tavsiye ediyorum. *(ANAP sıralarından Alkışlar)* Ülkeyi kargaşaya, anarşiye, geriye götürmemek sizin elinizdedir. Ülkeyi istikrarsızlığa, belirsizliklere sürükleyebilecek koşullara, Allah'ın izniyle yol açmayınız. *(ANAP sıralarından Alkışlar)*

Sevgili vatandaşlarım,

Önümüzdeki seçimde uygulanacak yeni bir unsur, siz vatandaşlarımıza istediğiniz partinin istediğiniz tek bir adayını tercih etme, böylelikle onu öne çıkarma imkânını vermiş olmasıdır. Yani, mühürü hem istediğiniz bir parti için hem de b partinin tercih ettiğiniz bir aday için vuracaksınız. Bu tercihi mutlaka kullanmanızı istiyorum. Çünkü, böylece, milletvekili sıralamasını, partiler değil bizzat siz yapıyorsunuz. Diğer bir deyişle, genel seçim, sizin doğrudan seçiminizle daha demokratik oluyor, ilk defa yapılacak bu uygulamayı büyük titizlikle yerine getirmenizi bekliyorum. Türkiyemiz, seçkin bir parlamento, sizi layıkıyla temsil edebilecek milletvekilleriyle daha ileriye gidecektir.

Sayın milletvekilleri, Değerli vatandaşlarım;

Ülkemiz, önümüzdeki aylarda istikrar bozulmadığı takdirde, 2000 yılına, dünya ülkelerinin en ön saflarında girmeye hazırlanmaktadır. 21'inci Asır, Türkiye'nin ve Türklerin asrı olacaktır. *(ANAP sıralarından Bravo sesleri, Alkışlar)*

Yüce milletimizin önünde, bu, tarihi bir fırsattır; bunun kıymetini bilelim; küçük politik hesaplarla bu fırsatı heba etmeyelim. Hoşgörülü olalım. Tabuları yıkmaya devam edelim, demokrasiyi daima daha ileri götürelim. En son örneğini Sovyetler Birliğinde gördük. Demokrasiye, vatandaş olarak bilinçle sahip çıkalım. Daima ileriye bakalım. İyi ve kaliteli insan yetiştirelim. 2000'li yılların ileri ülkesi olmanın bir şartı da budur. Eğitime, yüksek teknolojiye, bilgisayarlı hayata, bilgi

ve enformasyon akışına önem verelim. Sağlık ve eğitim alanlarında daha serbest uygulamalara geçelim. Bürokrasiyi daha da azaltalım. Günümüzde önemi artan çevre sorunlarına hâk ettiği önemi verelim, gerekli özeni gösterelim. Ancak bu sayede, çocuklarımıza, torunlarımıza daha güzel, daha hür, daha müreffeh bir Türkiye bırakabilir ve 2000'li yıllara ileri ve modern bir ülke olarak gireriz. Türkiye'nin bütün bunları gerçekleştirebilmesi için, önümüzdeki on yılı barış ve istikrar içinde geçirmesi gerekir. Kimse yanlış yapmasın. Herkes iyi düşünsün. Yanlışlık yapıldığı takdirde, bugün geldiğimiz ileri noktadan geri dönmek, kazandığımız güzellikleri, başarıları, elde ettiklerimizi kaydederek, eskinin karanlık günlerine dönmek an meselesidir. Çok dikkatli olup, Yüce Milletimize nasip olmuş tarihi bir fırsatı kaçırmamalıyız. Başlanmış işleri tamamlamalıyız. Kargaşa ve istikrarsızlık kaynağı koalisyonlara yol açmamalıyız. Bu yapıldığı takdirde, Türkiye, 2000 yılında, medeniyet alemine bir güneş gibi doğacaktır. (ANAP sıralarından bravo sesleri, Alkışlar)

Sayın milletvekilleri,

Bu duygularla, yeni yasama yılını açıyor, sizlere başarılar diliyor, içten sevgilerimi sunuyorum. Cenabı Hakkın milletimize yardımcı olmasını niyaz ediyorum. Yaşasın Türkiye!. (ANAP sıralarından bravo sesleri, ayakta alkışlar)

SÜLEYMAN DEMİREL

(1924 -)

Isparta'nın Atabey ilçesine bağlı İslamköy'de doğdu. İlköğrenimini doğduğu köyde, ortaokul ve liseyi Isparta ve Afyon'da bitirdi. Şubat 1949'da İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesi'nden mezun oldu. Aynı yıl Elektrik İşleri Etüd İdaresi'nde göreve başladı. Önce 1949-1950, daha sonra 1954-1955 yıllarında Amerika Birleşik Devletleri'nde barajlar, sulama ve elektrifikasyon konularında ihtisas yaptı. 1954 yılında Barajlar Dairesi Başkanı, 1955 yılında da Devlet Su İşleri Genel Müdürü oldu.

1962-1964 yılları arasında serbest müşavir-mühendis olarak çalıştı. Aynı yıllarda Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde su mühendisliği konusunda dersler verdi. Siyasî yaşamına, 1962 yılında, Adalet Partisi Genel İdare Kurulu üyeliği ile başladı. 28 Kasım 1964 tarihinde bu partiye genel başkan seçilmesinin ardından, kurulmasını sağladığı ve Şubat-Ekim 1965 tarihleri arasında görev yapan koalisyon hükümetinde Başbakan Yardımcısı olarak görev aldı.

10 Ekim 1965'te yapılan genel seçimlerde başında bulunduğu AP, yüzde 53 oy alarak tek başına iktidar oldu. Bu seçimlerde Isparta Milletvekili olarak Parlamento'ya girdi ve Türkiye'nin 12. Başbakanı olarak hükümeti kurdu. Bu hükümet 4 yıl sürdü. 10 Ekim 1969 tarihindeki genel seçimlerde de Adalet Partisi yine tek başına iktidar oldu. Böylece, 31. T.C. Hükümeti'ni kurdu. Daha sonra, parti içi bir kriz dolayısı ile, 32. T.C. Hükümeti'ni kurmak durumunda kaldı.

12 Mart 1971 muhtırası üzerine, başbakanlık görevini bıraktı. 1971 ile 1980 arasında, 1975, 1977 ve 1979'da 3 defa daha hükümet kurdu. 12 Eylül 1980 müdahalesi üzerine görevi bıraktı ve 7 sene yasaklı olarak siyaset dışı kaldı. 6 Eylül 1987'de yapılan halk oylaması ile yasaklar kaldırıldı ve 24 Eylül 1987 tarihinde, Doğru Yol Partisi Genel Başkanlığı'na seçildi. 29 Kasım 1987'de yapılan genel seçimlerde Isparta Milletvekili olarak tekrar TBMM'ye girdi. 20 Ekim 1991 tarihinde yapılan genel seçimler sonrasında, DYP ile Sosyal Demokrat Halkçı Parti'nin biraraya gelerek kurduğu 49. T.C. Hükümeti'nde Başbakan olarak görev aldı. 30 yaşında genel müdür, 40 yaşında önce parti genel başkanı, sonra başbakan olmuş;

12 seneye yaklaşan başbakanlık görevinde, Türkiye'nin kalkınması ve gelişmesine büyük hizmetlerde bulunmuştur. 6 dönem Isparta Milletvekilliği yapmış, 7 sene yasaklı kalmış, 6 defa hükûmetten gitmiş, 7 defa hükûmet kurmuştur.

16 Mayıs 1993 tarihinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Türkiye'nin 9. Cumhurbaşkanı olarak seçildi. Demirel bu görevi 16 Mayıs 2000 tarihine kadar sürdürdü.

ON DOKUZUNCU DÖNEM

ÜÇÜNCÜ YASAMA YILI

Birinci Birleşim

1 Eylül 1993 Çarşamba

Birinci Oturum

Açılma Saati: 15:00

Başkan: Geçici Başkan Yıldırım Avcı

Katip Üyeler: Geçici Kâtip Üye İbrahim Özdiş (Adana),
Geçici Kâtip Üye Ali Günaydın (Konya)

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Sayın Başkanı ve sayın milletvekilleri,

Hepinizi sevgiyle, saygıyla selamlıyorum. Televizyonları başında Meclisimizin açılışını ve bu konuşmayı takip eden bütün vatandaşlarımı da sevgiyle, saygıyla selamlıyorum.

1993-1994 yasama yılının Meclisimize, milletimize, memleketimize hayırlı uğurlu olmasını Cenabı Allah'tan niyaz ediyorum.

Yine bu yılın hepiniz için, hepinizin şahısları ve aileleri için de mutluluklar getirmesini Cenab-ı Allah'tan niyaz ediyorum.

8'inci Cumhurbaşkanı merhum Turgut Özal'ın, 17 Nisan 1993 tarihinde ebediyete intikal etmesi üzerine boşalan Cumhurbaşkanlığına, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 102'nci maddesine uyarak, 16 Mayıs 1993 tarihinde beni seçtiniz.

447 üyeden 431'inin katıldığı ve 4 adayın yer aldığı bu seçimin üzerinden 100 günüş aşan süre geçti. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının size verdiği bir görevi, kurallara tümüyle uyarak, vicdan rahatlığı içerisinde yerine getirdiniz.

Cumhurbaşkanlığı değişimi, Türkiye'de, geçmişte uzunca bir süre endişelere, kaygılara, şüphelere ve daha sonra tartışmalara sebep olmuştur. 16 Mayıs tarihinden bu yana geçen süre içerisinde, Cumhurbaşkanlığı seçimiyle ilgili olarak hemen hemen hiçbir tartışma ve önemsenecek bir eleştiri vuku bulmamıştır. Bu, ülkede rahatlık yaratmıştır.

Bu arada, Başbakanın Cumhurbaşkanı seçilmesi, bir hükümet sorunu yaratmıştır. Demokratik kurallara tamamen uygun olarak, o da çözüme kavuşmuştur. Bunalım beklentilerinin aksine, her şey sükunet içinde cereyan etmiş, bu arada ülkenin hiçbir işi de aksamamıştır. Böylece, ülkemiz ve demokrasimiz itibar kazanmıştır.

Demokratik kurallara uyulduğu takdirde çözüme ulaşılabileceği, her sorunun çözüme ulaşabileceği, sorun ne kadar karmaşık olursa olsun, bunun mümkün olduğu görülmüştür. Sizler, demokrasimizin gücünü kanıtladınız, çok önemli ve tarihî bir görev yaptınız; tebriklerimi sunuyorum.

Değerli milletvekilleri,

Türk demokrasininin kalbi olan bu Yüce müessesenin demokrasimizi mükemmelleştirme yönünde her adımı atmaya devam edeceğine inanıyorum. İçinde bulunduğumuz on yılda, bugün yasama ve denetim görevini sürdüren 19'uncu Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisiyle, bir sonraki 20'nci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi, ülkeyi 21'inci yüzyıla taşıyacaktır. Türkiye, çağdaşlık yarışına büyük bir şevkle girmiştir. 21'inci yüzyıla gelindiği zaman bu yarışı kazanmış olmamız lazımdır. Gerek demokratik rejim bakımından, gerekse sosyal ekonomik ve siyasal açılardan daha ileri aşamalara ulaşmamızda, Türkiye Büyük Millet Meclisine önemli görevler düşüyor. Meclisimiz, milletimizden aldığı ilham ve güçle bu görevi başarıyla yapacaktır. Meclisimiz, üstüne düşen görevleri her zaman başarıyla yapmıştır.

Karşılaştığımız bütün sorunların çözümü, milletimizin, kendisine, devletine, demokrasisine, Meclisine ve geleceğine olan inancını sağlam tutmasında aranmalıdır.

Sorunlar ne kadar büyük olursa olsun, onların üstüne varmak dururken, rejim, devlet ve kurumlar zedelenecek şekilde tartışmanın hedefi olup da, inanç kaybı vuku bulursa, o zaman hiçbir şey çözülemez, sorunların altında eziliriz.

Kesinlikle, eleştiriye karşı çıkıyor değilim; söylemek istediğim şey şudur: Her şeyi kendisinden beklediğimiz devleti ve rejimi, zorluklar karşısında dışlayıp, birtakım arayışlar içerisine girmemiz, devleti ve rejimi, güçsüz, sorunların altında ezilmiş hale getirir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti bir kurumlar topluluğudur. Bu kurumlardan hiçbirisi tek başına devlet değildir. Hepsi bir araya gelince devlet meydana çıkar.

Devletin iyi işlemesi, rejimin tartışma konusu yapılmaması için şarttır. Devletin iyi işlemesi, ancak, her kurumun görevlerini hakkıyla yapması ve bütün kurumların uyum içinde çalışmasıyla mümkündür. Millet devletini kucaklaması ancak, devletin milleti kucaklaması ölçüsünde mümkündür. Bütün kurumlar uyum içinde çalışırsa, her kurum Anayasa ve kanunlardaki yerini muhafaza ederse, yetkilerini kullanırsa, sorumluluklarına sahip çıkarsa, devlet işler, demokratik istikrar sağlanır, demokratik otorite tesis edilir.

Ülkemizin ve milletimizin, daha iyi idare edilmeyi istemesi, hakkıdır. Esasen, değişen dünya şartları, bölge ve ülke şartları, ülke yönetiminin sürekli iyileştirilmesini zarurî kılar. Çağdaşlığı yakalamanın birinci şartı, daha iyi yönetim, daha iyi demokrasidir.

Bugün Türkiye'de demokrasi, bütün kurum ve kurallarıyla mevcuttur. Demokrasinin vazgeçilmez unsurları olan hür bir Parlamento, serbest seçimler, hür ve bağımsız partiler, hür ve serbest basın ve yayın araçları, hür yargı, serbest sendikal faaliyetler, toplantı ve gösteri hakkı, örgütlenme hakkı, hepsi Türkiye'de mevcuttur. Kürsüler hür, sokaklar hür, meydanlar hür, zihinler ve vicdanlar hürdür.

Bütün bunlara rağmen, demokratikleşmeye devam etmemiz ve Paris Şartıyla kabul ettiğimiz insan haklarına dayalı standart bir demokrasiyi gerçekleştirmemiz, milletimizi gururlandıracaktır.

Şimdi yapmamız gereken, başta Anayasamız olmak üzere, çeşitli kanun ve mevzuatımızdaki olağanüstü dönemlerden kalma bazı çelişkileri ayıklamak, çağa uyacak yenileştirmeleri gerçekleştirmektir.

Anayasa üzerindeki çalışmaların Meclisimizce bir sonuca ulaştırılmasında yarar görüyorum. Anayasamızdan radyo-televizyon tekelini kaldırmıştır. Şimdi, Radyo-Televizyon Kanunu süratle beklenmektedir. Demokratikleşmeden söz ederken, Meclisimizin çalışmalarını her amaçla rasyonelleştirecek olan İçtüzük değişikliklerinin bir an evvel sonuçlandırılmasındaki öneme işaret etmek istiyorum.

Sayın milletvekilleri,

Devletimizin işleyişinde etkinlik sağlayacak, kırtasiyeciliği, israfı, her türlü yolsuzluğu geniş çapta ortadan kaldıracak, yolsuzlukları önleyici yasal denetleme yollarını açacak reform tasarısı ve tekliflerinin, bir öncelik içerisinde bir an önce hazırlanıp, yasalaştırılmasında yarar görüyorum.

Devletin bütün kapıları halka açıktır; ancak, Türkiye büyümüştür, Ankara'dan yönetilmesi güçleşmiştir. Merkezî hükümet ile yerel yönetimler arasındaki yetki dağılımının yeniden gözden geçirilmesi ve yeniden düzenlenmesi lazımdır. Halkın kendi yerel sorunlarına daha çok sahip çıkmasını sağlayacak düzenlemeler lazımdır. Halk, bölgesinin ve ülkesinin yönetimine katıldığı için daha çok farkına ve zevkine varmalıdır.

Yargı daha çabuk işlemeli, kendisine intikal eden meseleleri daha kısa zamanda çözmeli, adaletin dağılımı, niteliğinden bir şey kaybetmeden çabuklaştırılmalıdır. Bunu sağlayacak yasal düzenlemeler hiç vakit kaybetmeden yapılmalıdır. Adaletin mülkün temeli olduğu ilkesi mutlaka hayata geçirilmelidir. Bu hususu çok önemseydiğimi belirtmeliyim. Rejimin ve devletin daha iyi işler hale getirilmesi, ancak böyle mümkün olacaktır.

Türkiye'nin terörle mücadelesinde, hapishaneler ve mahkemeler çok önemli yer tutmaktadır. Yargının çabuklaştırılmasına ilaveten, hapishanelerin disiplin altına alınması kaçınılmazdır. Onun için, infaz kanununun -tasarısı Meclisimizdedir- bir an evvel gerçekleştirilmesi gerekir.

Sayın milletvekilleri,

Sovyetler Birliğinin, hiç kimsenin tahmin etmediği bir şekilde ve zamanda dağılmış olması, Türkiye'nin konumunu değiştirmiş ve önemini artırmıştır. Türkiye, çeşitli fırsatlar ve sorumluluklarla karşı karşıya kalmıştır. Bu fırsatlardan yararlanabilmesi ve sorumlulukları yerine getirmesi, Türkiye'nin demokratik istikrar içinde yoluna devam etmesiyle mümkündür.

Türkiye, dünya ülkeleri arasında bir cazibe merkezidir; Rusya'ya, Balkanlar'a, Ortadoğu'ya, Kafkaslar'a ve Orta Asya'ya açılan bir kapı haline gelmiştir. Türkiye, bu ülkelerle, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı ve İslam Konferansı vasıtasıyla yakın münasebetler sürdürmektedir.

Bu bakımdan da, ekonomik faaliyetler ve yatırımlar için 600 milyonluk bir pazara, bir atlama taşı özelliğine sahiptir. Ancak, bu özelliğe sahip Türkiye, hedefine varabilmek için, günbegün değişen bölge ve dünya şartlarına paralel politikalar üretip uygulamalıdır. Birbirine zıt iki kutuplu ve dehşet dengesine dayalı dünya-

dan, barış ve işbirliğinin hâkim olacağı bir dünyaya geçilmek istenmektedir. Bütün ülkeler daha güvenli, daha hür, daha zengin ve daha temiz bir dünyanın özlemi içindedir ve bu hedefe ulaşmak için beraberce çalışmak mecburiyetindedirler.

Maalesef, Birleşmiş Milletler, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı gibi mevcut mekanizmaların zayıf noktaları ortaya çıkmıştır. Bunların, yaptırım gücü olmadığı için, çeşitli sorunlara etkin önlemler bulamamış olmaları üzücüdür ve bunun sonunda da, inanırlılıklarını ve güvenilirliklerini geniş çapta zedelemişlerdir, hatta bir ölçüde kaybetmişlerdir. Dünyada âdil bir barışı sürdürmek, herkesin yararına; bu, başarılabilirdir.

Çeşitli ülkelerin çatışan millî menfaatları, gerekli uzlaşmanın sağlanmasını her zaman mümkün kılmıyor. Oysa, dünyada tek süper güç olarak kalmış bulunan Amerika Birleşik Devletleri dahi, harekete geçmek için, böyle bir görüş birliğine ihtiyaç duyuyor. Diğer ülkelerin ise, Amerika Birleşik Devletleri olmadan önemli bir ihtilaf noktasına etkin müdahale imkânları yoktur. “Peki, böyle bir beraberliğin oluşması, gerçekten gerekli midir?” sorusu akla gelir.

Eğer, inandığımız değerlerin hâkim olacağı, barış içinde yaşayan yeni bir dünya istiyorsak, evet, gereklidir. Zira, bu düzeni, bu amaca inanan bütün ülkelerin beraberce kurmaları lazımdır; beraberce kurmaları, beraberce korumaları lazımdır. Teker teker veyahut belirli gruplar halinde harekete geçtikleri takdirde, mevcut istikrarsızlığa yeni istikrarsızlıklar eklenecektir; yani, dünya, barışın bozulduğu günlere tekrar dönmüş olacaktır.

Türkiye'nin etrafının, çok sayıda ihtilaf, istikrarsızlık, anlaşmazlık ve çatışmalarla çevrili olduğunu biliyoruz, herkes biliyor.

Kafkasya'da Ermenilerin, bağımsızlıklarına kavuşur kavuşmaz, Dağlık Karabağ'da Azerbaycan ile savaşa girmiş olmaları ve uluslararası kuruluşların hiçbirini tanımayıp, dinlemeyip, Azerbaycan topraklarının neredeyse yüzde 25'ini işgal etmiş bulunmaları çok vahim bir olaydır.

Azerbaycan'daki iç istikrarsızlık, bu olay karşısında direnmeyi güçleştirmiş, hemen hemen imkânsız hale getirmiştir. Türkiye Azerbaycan'a maddî, manevî ve siyasal alanda her yardımı yapmıştır, yapmaya da devam edecektir. Ermeniler, zorla işgal ettikleri topraklardan eninde sonunda mutlaka çıkmak mecburiyetinde kalacaklardır.

Ayrıca, Kafkasya'da Gürcülerle Abazalar arasındaki kanlı savaşın da bir anlamı yoktur; mutlaka son bulmalıdır.

Bosna-Hersek'te bir insanlık dramı ve vahşet yaşanmıştır. Dünyayı dinlemeyen Sırp'lar, onbinlerce Müslüman Bosnalıyı katletmişlerdir. Sırp'ların giriştiği bu katliam, yanlarına kalırsa, bunun başka ülkelerde tekrarlanmaması mümkün değildir.

Şimdi, Birleşmiş Milletlerin tanıdığı Bosna-Hersek Devleti ortadan neredeyse kalkmıştır. Yerini üç ayrı devlet alıyor. Müslüman Bosna'nın ileride -ne kadar ileride olduğu da pek malum değil- Sırp ve Hırvatlar arasında taksim edilerek ortadan kalkması, en büyük kaygımızdır. Yaptıkları yanlarına kâr kalan Sırp'ların, Kosova ve Sırp'ta yeni hareketlere girmesi ve Makedonya'ya taşması, Balkanlarda yeni olaylar demektir. Bosna, uygar Avrupa'nın, bir yerde de bütün insanlığın ayıbidir.

Değerli milletvekilleri,

Irak'ın Kuveyt'ten çıkarılması sonrasındaki belirsiz durum devam etmektedir. Bunun, Kuzey Irak'ta ve Güney Irak'ta sebep olduğu önemli durumlar, Türkiye'yi çok yakından ilgilendirmektedir.

Bütün bu olaylar karşısında, Türkiye, kan dökülmesini önlemek, barışı yeniden tesis etmek için, üstüne düşeni yapmıştır, savaş dışında her şeyi yapmıştır. Türkiye bu sorunların üzerine nasıl varmalıydı? Barışa, demokratik değerlere sahip çıkan diğer ülkelerle birlikte buralardaki haksızlığa karşı mı çıkmalıydı; yoksa, kendi başına bunları halletmenin yollarını mı aramalıydı?

Türkiye'nin, hem iç istikrarın hem ulusal yararların hem de bölge barışının gerektirdiği ölçüde politikalar izlemesi gerekmiştir ve gerekecektir. Yeni bir dünya düzeninin söz konusu olduğu günümüzde, Türkiye, kendini elbette dünyadan soyutlayamazdı. Sorunların dünya ile birlikte çözülmesinde Türkiye'nin büyük menfaatları vardır. Tek başımıza hareket etmek gibi bir duruma düşmenin, Türkiye'nin millî menfaatlarıyla ne ölçüde bağdaştığını takdirlerinize sunuyorum. Elbette Türkiye, hayatî sorunlarında tek başına hareket etmeyi göze alacaktır; ancak, her meseleyi, dünyadan koparak çözmeye kalkmanın, bizatihi o meselelere de yararı olacağına inanmıyorum. Türkiye, diplomasinin bütün imkânlarını ve uluslararası işbirliğini sonuna kadar kullanarak uygar ve barışçı olduğunu göstermek durumundadır; onu da yapmıştır.

Sovyet imparatorluğunun dağılması sonucunda "Avrasya" diye bir olay ortaya çıkmıştır. Bu, çok önemli bir olaydır. Yüzyıllarca bağımsızlıktan mahrum kalmış Kafkasya ve Orta Asya'daki kardeş halklar, devlet olmuşlardır, istiklallerine, bağımsızlıklarına kavuşmuşlardır, azatlığa erişmişlerdir. Tarihte ilk defa, bir imparatorluk savaşsız dağılmış ve kan dökülmeden birçok bağımsız ülke meydana çıkmıştır. Bu bağımsız ülkeler bunun değerini çok iyi bilmelidir. Dünya, Avrasya ülkelerine, Moskova penceresinden bakmaya devam ettiği sürece, Rusya'nın bu ülkeler üzerindeki ipoteğini kaldırmak mümkün değildir. Tabiatıyla, bu ülkelerin Rusya ile iyi geçinmeleri kaçınılmazdır, kendilerinin ve bölgelerinin menfaatıdır, ancak, senelerce idaresinde yaşadıkları Rusya hegemonyasından da çıkabilmelidirler.

Bugünlerde bu kardeş ülkelerin hepsi, sırayla, bağımsızlıklarının ikinci yıldönümlerini kutluyorlar, bağımsızlığın, hürriyetin tadını almaya başlıyorlar. Komünist devletin yerini demokratik devlet, Marksist ekonominin yerini de pazar ekonomisi alacaktır. Bu, çok önemli ve zor bir dönüşür, fevkalâde güç bir transformasyondur, zaman alacaktır. Bu kardeş ülkelerin, kendi içlerinde iktidar kavgalarına düşmeden veya önemli istikrarsızlıklarla karşı karşıya kalmadan bu dönüşümü, bu transformasyonu başarabilmeleri lazımdır. Türkiye olarak biz, kendilerine her alanda yardımcı olmaya gayret ettik. Türkiye, bu kardeş ülkeleri idare etmek hevesinde değildir; zaten mümkün de değildir. Herkes kendi kendisini idare edecektir. Biz, bu kardeş cumhuriyetlerin, en kısa zamanda istikrarlı gidişi başarabilecek düzenlemeleri yapmalarını istiyoruz. Biz, Orta Asya'daki kardeş ülkelerle, bu ülkelerin bağımsızlıklarını kazandıkları şu iki yıl gibi kısa süre içinde çok iyi bir işbirliği yapmışızdır.

Türkiye, kendisine inanan, güvenen bu ülkeleri yüzüstü bırakmamıştır; onları sevenlerin hasretiyle kucaklamış, desteklemiştir; buna devam edeceğiz.

Bizim, Orta Asya'daki kardeşlerimizle olan ilişkilerimizden endişe duyanlar var. Tekrarlıyorum, bizim Orta Asya'daki kardeşlerimizle ilişkilerimizden endişe duyanlar var; hatta, bu ilişkilerden rahatsız olanlar var, bu ilişkileri bozmaya çalışınlar yar... Oyuna gelmeyelim. Türkiye, büyük devlettir, asırlara dayanan tecrübeleri vardır; ama, bugünün devletidir, çağın devletidir, geleceğin devletidir. Bu yüzden, Balkanlar'da, Kafkaslar'da, Ortadoğu'da, Asya'da ve daha öteelerde, barışın ve işbirliğinin tesisine çalışmaktadır; hegemonya kurmaya değil, barış ve işbirliğinin tesisine çalışmaktadır.

Adriyatik'ten Çin Şeddine uzanan "Büyük Türklük" çizgisi, yaklaşık yüz yıl gecikmeden sonra, giderek pekişmekte, siyasal, ekonomik, kültürel, sosyal alanlarda serpilip gelişmektedir. Türkiye, Avrasya ülkeleriyle ilişkilerini sıcak ve sıkı bir şekilde devam ettirmelidir.

Değerli milletvekilleri,

Sovyetler Birliğinin dağılmış olması, bir büyük tehlikeyi ortadan kaldırmış; ancak, belirsizliklerle dolu bir dönem açmıştır. Dünya istikrara kavuşmamıştır. Türkiye'nin 400 seneden beri devam eden bir tehditten kurtulmuş olduğu doğrudur; ancak, Rusya'da meydana gelecek istikrarsızlık, hâlâ Türkiye'yi çok yakından ilgilendirmektedir.

Rusya Federasyonu; diğer cumhuriyetlerde 30 milyon Rus'un bulunduğunu, bunların akıbetiyle meşgul olmayı kendi sorumluluğu saydığını açıkça ifade ediyor.

Son günlerde Batı dünyasında bir kaygı belirmeye başlamıştır: Acaba, Rusya Federasyonu, Sovyet İmparatorluğunun parçalanmasından rahatsız mıdır? Acaba, şurada burada çıkan kargaşalar, bu imparatorluğun yeniden kurulması için bir gerekçe mi yapılacaktır? Acaba, bu kargaşaların arkasında Rusya var mıdır, yok mudur? Varsa, ne ölçüde vardır?

Bu, fevkalâde önemli bir kaygıdır. Bizim, "*Sovyet imparatorluğu dağılmıştır; ama istikrarın yerini belirsizlikler almıştır*" dememizin nedeni de, bir ölçüde, bu kaygılar olmuştur.

Rusya, bölgemizin en önemli devletlerinden biridir. Bu ülke de çok zor bir dönemden geçmektedir. Rus halkı, içinde bulunduğu intikal döneminde gösterdiği örnek tahammülü, önündeki iyi günler için devam ettirmek zorundadır.

Türkiye, bu çabasında Rusya'ya yardımcı olmaya devam etmelidir. Türk-Rus işbirliğinin, bölgenin barış, istikrar ve kalkınmasına büyük katkıları olur. Rusya, Türkiye'nin bu konudaki samimî hislerinden emin olmalıdır.

Türkiye, dünyada, komşu sayısı en çok olan ülkelerden biridir; bunların hepsiyle birtakım sorunları vardır; ama, bu sorunları barışçı yollardan giderek çözmek ve bunun için de iyi ilişkilerini muhafaza etmek kararındadır. Hepsinin kendine mahsus özellikleri vardır. Bölgeyi bir barış ve istikrar bölgesi yapmak için, Türkiye, büyük devlet olarak, elinden geleni yapmaya çalışıyor.

Kıbrıs'ta bir siyasî çözüme henüz ulaşamamıştır. Bu konu önümüzdeki zaman içerisinde tekrar, dünyanın ve Türkiye'nin gündeminde önemli şekilde yer alacaktır.

Adil işleyen, rızaya dayanan bir çözüm söz konusu olmalıdır. Kıbrıs'ta bugün mevcut olan barışı bozacak ve onun ötesinde sorunlar çıkaracak bir çözüm aranmamalıdır. Kuzey Kıbrıs'ta bir iç istikrarsızlık, yeni sıkıntılara sebep olabilir.

Türkiye, Amerika ile ve Avrupadaki dostlarıyla ilişkilerini en yüksek düzeye çıkarma çabalarını devam ettirmelidir. Amerika Birleşik Devletleri ile karşılıklı menfaatlara ve karşılıklı saygıya dayanan iyi ilişkilerimiz vardır. Bu, denenmiş bir ilişkidir. Uygur dünyanın değerlerini paylaşıyoruz, birbirimize itimadımız vardır. Devletten devlete ve halktan halkadır, münasebetlerimiz. Dünyaya ve bölge sorunlarına yaklaşmamızda birçok müşterğimiz vardır. İlişkilerimizin muhtevası çeşitlenmekte ve zenginleşmektedir. Amerika da, Türkiye'nin önemini bilincindedir. Türkiye'nin uyguladığı politikaları takdirle karşıladığını ve desteklediğini defaatle belirtmiştir. Dünyanın içinde bulunduğu zor koşullarda Amerika ile ilişkilerimizin daha da gelişmesinde Türkiye'nin millî menfaatları vardır.

Demokrat bir Türkiye, hem Türkiye için hem de bölgede istikrar isteyen bütün demokrat ülkeler için lazımdır; yani, Türkiye'deki demokrasi, sadece Türkiye için değil... Evet, evvela Türkiye için, ama demokrasi peşinde olan herkes için... Türkiye'nin, bir demokrat Türkiye olmasının çok büyük önemi vardır. Türkiye'deki demokrasiyi zaafa uğratmanın, sadece Türkiye'yi değil, demokratik dünyayı da zafaya uğratacağından herkes emin olmalı, kimsenin şüphesi olmamalıdır.

Sayın milletvekilleri,

Bu noktada, Türkiye'nin gündemini son günlerde meşgul eden önemli bir meseleye değinmek istiyorum: Orta Asya, Ortadoğu bölgesinin zenginliğine eşit bir doğal enerji kaynağına, yani petrol ve doğalgaza sahiptir.

Bu kaynaklar, başta bölge ülkeleri için, fakat aynı zamanda bütün dünya için de bir refah ve zenginlik kaynağıdır. Yeter ki, mesele bir işbirliği içinde ele alınabilsin. Dünya, bölgenin enerji kaynaklarıyla ilgilenmekte ve bu kaynakların dünya pazarlarına aktarılmış güzergâhları üzerinde hassasiyetle durmaktadır.

Hem ekonominin, hem çevre korumanın hem mühendisliğin mantığı ve hesabı, hem kazaları önleme mantığı ve hem de siyasi güvenlik mülahazaları, bu enerji boru hatlarının Türkiye topraklarından bir yerden geçmesini kaçınılmaz kılmaktadır. Boru hatlarının, Türkiye topraklarını by-pass ederek geçebileceği rantabl ve siyaseten güvenli bir güzergâh yoktur.

Binaenaleyh, aklın yolu er-geç Türkiye toprakları rotasına gelecek ve Türkiye bu hususta bütün dünyaya karşı sorumluluğunun bilinci içinde yapıcı rolünü oynayacaktır.

Avrupa Topluluğuyla ilişkilerimiz büyük önem taşımaktadır. Toplulukla gümrük birliğine gidiyoruz. Gümrük birliğinin 1995 yılında tamamlanması, 1973 yılında Toplulukla imzalamış olduğumuz katma protokolden doğan karşılıklı bir vecibedir. Bu, Türkiye'nin ekonomisini, ticaret politikasını, dış politikasını etkileyecek çok önemli bir gelişmedir.

Yüce Meclisin, Hükümetin, özel sektörün, basının, bu konuyu, haiz olduğu önem çerçevesinde ele alacağından eminim. Topluluk, maalesef bugüne kadar Türkiye ile ilişkilerinde, arzu ettiğimiz ölçüde dinamik ve işbirlikçi olmamıştır. Bunun önümüzdeki dönemde telafi edilmesini temenni ediyorum. Son zamanlarda ilişkilerimize gelen hareketlilik, beni bu konuda ümitli kılıyor.

Sayın milletvekilleri;

Çeşitli açılardan taşıdığı iç ve dış özellikler nedeniyle Irak sorununa tekrar geliyorum: Ağustos 1990'da, Irak'ın Kuveyt'i işgaliyle başlayan uluslararası olaylar zincirlerinin ayrıntılarına burada girmeyeceğim. Kuveyt'in, Irak işgalinden kurtarılmasından sonra ortaya çıkan fevkalade karmaşık durumda bizim için önemli olan, Kuzey Irak'taki devlet boşluğudur ve ambargo sorunudur. Öncelikli sorun, Mart 1991'de olduğu gibi, Kuzey Irak'ta yaşayan Kürt, Türkmen ve Arap kökenli halkın -ki, bunlar bizim kardeşlerimizdir- üzerine, Bağdat Hükümetinin saldırmasınının, bu halkı yerlerinden yurtlarından ederek, Türkiye ile İrana sığınmaya zorlanmasının önlenmesidir. Birinci mesele budur.

Böylesi bir olay, Türkiye'yi her açıdan; insanlık açısından, siyasal açıdan, iç güvenliği açısından çok yakından ilgilendirmiştir, bugün de ilgilendirmektedir. Ancak, Kuzey Irak'taki bu boşluk, bir yeni devletin meydana gelmesine sebep olarsa, tabii ki, bu, Türkiye'yi kaygılandırır.

Onun içindir ki, Türkiye, Irak'ın toprak bütünlüğünün korunmasını arzu etmektedir. Ancak Irak'taki bütün insanların -dili, dini, ırkı ne olursa olsun- güvenceye, insan haklarına, demokratik haklara sahip olmalarının kesinleşmesi lazımdır. Türkiye bunu savunagelmıştır ve savunagidecektir.

Ancak, bazı gerçekler değişmiyor. Dünya, Saddam Hüseyinli bir Irak ile barış yapmak istemiyor. Bu çıkmazın nasıl aşılacağı henüz belli değil. Ne çare, bu çıkmazın Türkiye'ye verdiği zararların bilançosu ortada. Evvela, yılda 100 milyon ton petrol taşıyan, Türkiye'ye geçiş ücreti olarak yılda 500-600 milyon dolar sağlayan Kerkük-Yumurtalık boru hattı kapalıdır. Türkiye ile Irak arasında Birleşmiş Milletler ambargosu nedeniyle de ticaret durmuştur; böylece, Türkiye'nin yılda 3 ila 4 milyar dolar civarında zararı vardır.

Sayın milletvekilleri,

Kuzey Irak dolayısıyla Türkiye'yi rahatsız eden çok önemli bir sorun da, buranın Türkiye için bir terör yuvası haline getirilmiş olmasıdır. Türkiye 15 Ağustos 1984'ten beri, yani geçen on sene zarfında, bölücü teröre hedef olmuştur ve bu on sene zarfında güvenlik güçlerimiz 1772 şehit vermiştir. Sivil halkın uğradığı tecavüzler sonucunda 2 bin 261 şehit vermişizdir sivil halkımızdan. Çoluk-çocuk, kadın-kız demeden, bölgedeki masum insanlar vahşice katledilmiştir. 1984 Ağustosundan 1993 Ağustos sonuna kadar 3 bin 245 terörist ölmüştür; öldürürken ölmüşlerdir, durup durduğu yerde değil. Bunlar da bu ülkenin çocuklarıdır. Evet, tekrarlıyorum; Bu ölen teröristler de bu ülkenin çocuklarıdır. Niçin kendi kardeşlerini, kendi devletlerinin vatan bekçisi olan askerlerini, polislerini öldürmeye kalkıyorlar? Ve neticede kendileri de öldürürken ölüyorlar. Bunlar kandırılmış, yanıltılmış veya ideolojik etkiler altına alınmıştır. Keşke, yaptıklarının beyhude olduğunu, devletin gücü karşısında eriyip gideceklerini bir anlayabilseler...

Bu kişiler, komşu ülkelerde kamp kurmuş, eğitim görmüş ve daha çok bu komşu ülkelerden, başta Irak olmak üzere, modern silahlar sağlamışlardır.

Bu kişilerin dünyadan destek gördüğü biliniyor. Ne istemektedirler? Bunun ne olduğu ve karşısında ne yapılacağı hususunda hiçbir tereddüt olmamalı. Bu, bölücü terördür. Buna karşı ne mi yapılacaktır? Evet, ne mi yapılacaktır?..

Dünyanın hiçbir ülkesinde, dağlarda silahlı kişilerin bulunmasına müsaade edilemez. Bu silahlı kişiler, canları istediği zaman, köylere, kasabalara, mezralara, yollara inip, çoluk-çocuk, kadın-kız demeden masum insanları katlediyorlarsa, devletin askerine, polisine, hizmetlilerine, saldırıyorlarsa, buna hiç kimse, hiçbir şekilde haklılık tanıyamaz.

Sayın milletvekilleri,

Ama, milletçe biliyoruz ki, bu belanın arkasında Türkiye'ye yönelmiş husumetler vardır; içerideki ve bunlara her açıdan destek veren dışarıdaki düşmanları, Türkiye'yi bölmek istemektedirler.

Ancak, bu mümkün değildir. Çünkü, evvela, doğulusu, batılısı, güneylisi, kuzeylisi, bu ülkenin insanları buna müsaade etmez. Çünkü, bin seneye yakın bir süredir birlikte olmuşlardır; aynı kaderi paylaşmış, aynı siperde şehit olmuşlardır; birbirleriyle kardeş olmuşlardır. Osmanlı İmparatorluğunun dağılmasının belgesi olan Sevr'i beraberce reddetmişlerdir, Kurtuluş Savaşını beraberce yapmışlardır; Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunu belgeleyen ve dünyaca kabul edilmiş Lozan Antlaşmasına beraberce sahip çıkmışlardır. Lozan Antlaşmasıyla sahip çıktıkları şey, "Türkiye'nin Müslüman halkı arasında azınlık yoktur" ilkesidir. Bu demektir ki, herkes Türkiye'de birinci sınıf vatandaşdır, fırsat eşitliğine sahiptir; Hakkâri'deki vatandaşla Edirne'deki vatandaşın hiçbir farkı yoktur.

Türkiye bölünemez. Çeşitli farklılıklara sahip bulunan insanlar, bir büyük topluluk teşkil etmekte, bu topluluk içinde kimse kimseyi ayırmamakta, birlik ve beraberlik içinde, aynı geçmişi, aynı kaderi paylaşarak, aynı geleceğe ortak olarak yaşamaktadırlar; ülkenin sadece bir coğrafi bölgesinde değil, tümünde yaşamaktadırlar. Sosyal ve ekonomik eksik-noksan ne varsa, bunları tamamlamak varken, kan dökerek nereye varılacaktır? Kuşkusuz hiçbir yere...

Meclisimizin saygıdeğer üyeleri, Sevgili vatandaşlarım;

Devlet, kanun hâkimiyetini, huzuru, güveni sağlamaya çalışıyor; hukukun içinde kalarak bunu yapmaya çalışıyor; bölgedeki halkı mümkün mertebe incitmeden bunu yapmaya çalışıyor. Devlet kan döküyor, kan dökülmesini durdurmaya çalışıyor, kan dökenleri tesirsiz hale getirmeye çalışıyor. Huzur, bu ülkenin her insanının, her köşesinin hakkıdır. Huzursuzluktan kimseye yarar gelmez. Ülkenin bütün insanlarını, siyasal partilerini, demokratik kurumlarımızı, Türkiyemizin her köşesinde bugün de, yarın da, öbür gün de kalıcı bir huzuru beraberce sağlamaya çağırıyorum.

Bozulan kardeşlik hislerini onaralım, birbirimize daha sıkı sarılalım, eksik-noksan ne varsa onları giderelim. Türkiye Büyük Millet Meclisine, basınımıza, halkımıza, Türkiye'nin bölünmez bütünlüğüne gösterdikleri hassasiyetten ve bunu korumaya çalışan devletin meşru güçlerine verdikleri destekten dolayı minnet ve şükran duyuyorum.

Canları pahasına Türkiye'nin birliğini, beraberliğini savunan güvenlik güçlerimize de; milletimizin ve devletimizin şükranlarını sunuyor ve şehitlerimize Allah'tan rahmet diliyorum.

Buradan açıkça ilan ediyorum ki, kim bu kan dökenlere destek oluyor veya onlara sempati duyuyorsa, Çatak'ın Sündüz Yaylasında, Bitlis'in Zeytinalı Köyün-

de, Erzincan'ın Başbağlar'ında, Elazığ'ın Yoncalıbayır'ında şehit edilen çocuklarımızın, kadınlarımızın, vatandaşlarımızın ve basılan karakollarda şehit edilen asker ve polislerimizin katilidir. (DYP, ANAP, SHP, RP, CHP, MHP, BBB, DSP ve Bağımsızlar sıralarından Alkışlar)

Devlet, ülkenin her köşesinde ve her karış toprağında vardır; Ülkemize ve milletimize yönelmiş bu kanlı saldırıyı durduracak güçtedir; kimsenin kuşkusu olmasın, mutlaka da durduracaktır.

Değerli milletvekilleri,

Türkiye'nin gündemini oluşturan diğer bir sorun enflasyondur. Enflasyonun baş sebebi, kamu harcamalarını disipline edememek, kontrol altına alamamaktır. Bu sakıncalar düzeltilmeye gayret edilmeli, mutlaka ortadan kaldırılmalıdır. Devlet açıklarındaki önemli kalemler, KİT'lerin, belediyelerin, tarım satış kooperatiflerinin, sosyal güvenlik kurumlarının meydana getirdiği yüklerdir. Bunlar mutlaka düzene konmalı -özelleştirme, enflasyonun çarelerinden biridir- ve mutlaka önemsenmelidir.

Değerli milletvekilleri,

Türkiye'nin gündeminde bir diğer sorun olan yolsuzluklarla mücadelede de, açık rejim ve açık toplum, en önde gelen çaredir. İnaniyorum ki, Meclisimiz, milletimizin, kamuoyumuzun beklentisi istikametinde, bu fevkalade önemli konuda her türlü denetim yollarını kullanacak ve yolsuzluklarla mücadelede, eksik ve gerekli gördüğü tedbirleri bir an evvel yasalaştıracaktır; böylece, bir moral ve manevî çöküntüden milletimizi mutlaka kurtaracaktır.

Türkiye'nin gündeminde diğer bir konu, Türkiye'nin ekonomik yapısını, serbest piyasa ekonomisine daha çok yaklaştırmak ve rekabet gücü olan bir ekonomiyi ortaya çıkarmaktır.

Dünya ile kucaklaşmak kaçınılmazdır; küreselleşmek, globalleşmek denilen olay budur. İstikbalde sağlam ve dinamik bir ekonomiye sahip olmanın tek yolu, mutlaka, rekabet gücü olan ekonomiyi meydana getirmektir. Türkiye'yi kalkındırmak, ileriye götürmek, çağdaştırmak kavgası, zenginleştirmek mücadelesi sürdürülmelidir.

Savunma gücümüzü, her zaman ülkemize yönelecek tehditleri caydıracak ölçüde yüksek tutmaya ve karşılaşılabileceğimiz iç ve dış tehlikelerin mutlaka üstesinden gelecek kadar hem moral hem eğitim ve teçhizat bakımından hazır bulundurmaya mecburuz.

Modern savunma araç ve gereçlerinin bir kısmını ülkemizde üretir hale geldik, bunu daha çok geliştirmeliyiz. 21'inci yüzyıla çeyrek kala, Türkiye'nin gündemindeki diğer bir konu, reformlardır. Reform ihtiyacı her alanda mevcuttur.

Bir diğer önemli konu üzerinde durmak istiyorum; o da, ülkenin yeni baştan donatılması olayıdır. Ülkenin altyapısı mutlaka genişletilmeye, yenilenmeye muhtaçtır; bu gayet doğaldır. Çünkü, ülke büyüdükçe, ihtiyaçları arttıkça, imkânları arttıkça, altyapıyı büyütme zarurettir. Yani, yirmi sene, otuz sene sonrasının altyapısını yapmak zorundasınız, bunu boş bırakamazsınız; bugün zamanı gelmiştir, altyapıyı yeniden büyütme mecburuz. Onun içindir ki, mega projeler namı altında dillendirdiğimiz, Türkiye'nin büyük projelerinin, mutlaka hayata geçirilmesi

ve bunların sadece bir hükümetin, bir siyasî partinin veya birkaç siyasî partinin değil, ama bütün Türkiye'nin malı olmasını,-nasıl ki, Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP), bütün gelip geçen hükümetler tarafından kucaklanmışsa, bu büyük projelerin de limanlar, barajlar, elektrik santralleri, yollar, hastaneler şeklindeki bu büyük projelerin de- bu zincirin de Meclisimizin tümü tarafından kucaklanmasını diliyorum.

Sayın milletvekilleri,

Önümüzdeki yedi sene, Türkiye için fevkalade önemlidir. Bu mega projeler eğer gecikirse, bu yedi sene sonunda Türkiye ekonomisi gerçekten tıkanır; yani, yedi sene sonunda bir yere varacağız diye umarken, bu defa, bir çıkmaza gideriz. Tabii ki, yedi sene içerisinde, dünyada ve bölgemizde neler olabileceğini tahmin etmek fevkalade güçtür; umalım ki, barış devam etsin. Buna rağmen Türkiye, kendisine, çağı yakalayacak hedefler seçmek mecburiyetindedir.

2000 yılında, benim "çağı yakalayacak hedefler" diye ortaya koyacağım şeyler, tamamen, devletin içinden gelen birisi olarak şahsî düşüncelerimdir. Bu zamana kadar yaptıklarımızın projeksiyonudur; Türkiye olarak bu zamana kadar yaptıklarımızın ileriye ötelenmiş bir şeklidir.

Onun içindir ki, söyleyeceğim şeyleri az bulanlar olacaktır, çok bulanlar olacaktır; bu gayet doğaldır; ama, ben diyorum ki, eğer bu seviyelere yaklaşabilirsek, Türkiye 2000'li yıllara bayağı iyi varır, yani zamanını iyi kullanmış olur, kaybedilmiş zamanlarının önemli bir kısmını telafi etmiş olur.

2000 yılında Türkiye'de adam başına millî gelir 5 bin dolara ulaşmalı. Bu nasıl olur, dersenez; bugün 2 bin 600 dolar civarında, gerçi, satın alma paritesi bakımından bundan yüksek ama, gene biz, genel dünyanın dili olan rakamları kullanalım.

Enflasyon, mutlaka tek rakamlı hale gelmeli. "2000 yılına kadar mı bekleyeceğiz?" dersenez, daha önce gelmeli, o manada söylüyorum.

Türkiye, yüzde 5'in üzerinde büyümeli, yüzde 5'in altına düşmemeli; çünkü, Türkiye, bir taraftan da nüfus artışını frenlemeye mecburdur. İşsizlik oranını, hiç olmazsa yüzde 5, yüzde 6 civarına indirebilmeli.

Türkiye, 150 milyar kilovat/saat elektrik kullanmalı. Bugün 70 milyar kilovat/saat civarında; yedi senede bunu double ediyorum. Nüfus artışı -bunu çok önemsiyorum- bugünkü yüzde 2,2'den yüzde 1'e düşmeli. Yükseköğretim görme çağındaki çocuklarımızın nispeti, bugünkü yüzde 15'lerden, hiç olmazsa yüzde 30'lara çıkmalı.

Tarımsal nüfus, yani hayatını, maişetini tarımdan kazanan insanların sayısı, bugünkü yüzde 50'lerden yüzde 30'lara inmeli. Bunun hedefi, yüzde 10'dur, yüzde 10'un altıdır. Türkiye ne zaman bu oranı tek rakamlı hale getirdi, o zaman gerçekten zengin bir ülke olur. Mortalite, 60'lardan 30'lara inmeli...

CENGİZ ALTINKAYA (Aydın) - Ne demek o?

CUMHURBAŞKANI SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) - Çocuk ölümü. Bugün, dünyada çocuk ölümü oranı, binde 6'lar, 9'lar civarında, Türkiye'de binde 66 ile 70; 10 misli fazla.

CENGİZ ALTINKAYA (Aydın)- Yüzde mi, binde mi?

CUMHURBAŞKANI SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) - Binde, binde; yüzde değil tabii.

CENGİZ ALTINKAYA (Aydın) - Kitapçıkta yüzde yazıyor da...

CUMHURBAŞKANI SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) - Evet, yüzde olarak yazılmış; daktilo hatası. Her şey yüzde olarak ifade edildiği için, mortaliteyi de yüzdeye vurmuşlar. Ticaret hacmi 150 milyar dolara çıkmalı ve Türkiye mutlaka şehirleşmeli ve şehirlerde yaşayan nüfus, yüzde 75-80 civarına çıkmalı. Denecektir ki, “öbür tarafta, tarımda çalışan nüfus yüzde 30 diyorsunuz” ama, şehirde yaşadığını varsaydığımız nüfusun bir kısmı da, hâlâ, hayatiyetini tarımdan almaktadır; onun için orada öyle bir durum vardır.

2000 yılında Türkiye, her alanda, uluslararası standartlarda yarışan ve yaşayan bir ülke olacaktır. İstikrar içerisinde demokrasiyi geliştirmiş, mutlaka standart hale getirmiş, siyasî ve ekonomik belirsizlikleri asgariye indirmiş, velhasıl, işleyen, arızasız işleyen bir demokrasiye sahip bir ülke olacaktır. Bunu, her şeyden önemli sayıyorum. Bunu başarabildiğimiz takdirde her şeyi başarırız. İnsan haklarına dayanan, halkın sesinin, iradesinin, sözünün hâkim olduğu, mutlaka kuralların geçerli bulunduğu ve ona göre hareket edildiği, huzurun, güvenin sağlandığı, çok-sesli, örgütlü, uyum içinde bir toplum olacaktır.

Değerli milletvekilleri,

Türkiye, bugünkü sorunlarının tümünü demokrasi içinde çözecektir. Onun içindir ki, sözümün başında, “Yüce Meclisimize, demokrasimizi mükemmelleştirmekte çok büyük iş düşüyor” dedim.

21’inci Asrın başında Türkiye, hür, tok, geleceğe güvenle bakan, kendisine yönelecek bütün tehditlere cevap verecek bir savunma gücüne sahip; işsizliği, cehaleti, fukaralığı yenmiş, zenginleşmiş; herkesin, eğitim ve sağlık hizmetlerinden faydalandığı, sosyal güvenlik şemsiyesinin altına girdiği; çağı yakalamış, imar ve inşa edilmiş, halkı refaha kavuşmuş, umutlu; devletin, rejimin ve ekonominin işlediği; istikrar içerisinde büyüyen, dünya ile rekabet edebilir bir ekonomiyi kurabilmiş, bölgeler arasında ve çeşitli kesimler arasında dengesizlikleri epeyce gidermiş, şehirleri yaşanabilir, havasını, suyunu, çevresini ve yeşilini korumuş, insan hakları, hukukun üstünlüğü, şeffaflık ve katılımcılığın hâkim olduğu, huzur ve sükûnun gerçekleştiği bir “*Demokrat Büyük Türkiye*” olmalıdır. Evet, 21’inci Yüzyılın eşliğinde bir “Büyük Demokrat Türkiye” olmalıdır derken, hiç şüphemiz yoktur, bir “Büyük Demokrat Türkiye” olacaktır.

21’inci Yüzyılın eşliğinde tasavvur olunan Türkiye’yi anlatmak, gerçekleşmesine yardımcı olmak ve bunun için işbirliği yapmak, bunun için duacı olmak, bir millî inancı haykırmaktır; ben onu yapmaya çalıştım. Böylece, Büyük Atatürk’ün bize bıraktığı mirası, biz, gelecek nesillere, övünülecek şekilde teslim ederiz; gelecek nesiller, ondan sonraki nesillere teslim eder; böylece, Büyük Atatürk’ün gösterdiği hedefi, her defasında, gerçekleştirmenin yollarını, imkânlarını hep beraber düşünmeye devam ederiz.

Bu düşüncelerle, Yüce Meclisimizi ve beni dinleyen vatandaşlarımızı saygıyla, sevgiyle selamlıyor, Cenabı Allah’ın hepimize, milletimize ve memleketimize yardımcı olmasını niyaz ediyorum. Sevgiler, saygılar sunuyorum Yüce Meclise. (*DYP, SHP, ANAP, MHP ve bağımsızlar sıralarından ayakta Alkışlar*)

ON DOKUZUNCU DÖNEM

DÖRDÜNCÜ YASAMA YILI

Birinci Birleşim

1 Eylül 1994 Perşembe

Birinci Oturum

Açılma Saati: 15:00

Başkan: Başkanvekili Mustafa Kalemli

Kâtip Üyeler: İbrahim Halil Çelik (Şanlıurfa), Işıl Saygın (İzmir)

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Sayın Başkanı, sayın milletvekilleri, ekranları başında bu toplantıyı takip eden değerli vatandaşlarım;

Hepinizi saygıyla selamlıyorum. 1994-1995 Yasama Yılı'nın milletimize, memleketimize, Yüce Meclisimize hayırlı uğurlu olmasını Cenabı Allah'tan niyaz ediyorum. Bu vesileyle, Yüce Meclise, yeni yasama yılında yapacağı değerli çalışmalarda başarılar diliyorum.

Sayın milletvekilleri,

Yarım asra yakın bir süre devam eden soğuk savaş döneminin kansız bir şekilde sona ermesiyle, uluslararası ekonomik ve siyasal ilişkilerdeki yoğunlaşma ve entegrasyon süreci yeni boyutlar kazanmıştır. "Küreselleşme süreci" olarak adlandırılan içinde bulunduğumuz dönemin bariz özelliği, insan haklarının korunması, demokrasi, serbest piyasa ekonomisi ve çevre korumacılığının evrensel düzeyde kabul görmesidir. Dünyayı 2000'li yıllara götürmekte olan ve tüm insanlığın barış ve refah içinde yaşamasına dayalı bu değişim süreci, birtakım belirsizlikler ve tehditlerle de karşı karşıyadır. Irkçılık ve köktendincilik akımları hız kazanmıştır. Balkanlar'da, Kafkaslar'da, Afrika'da ve dünyanın bazı başka bölgelerinde yaşananlar ortadadır.

Bosna-Hersek'te, Azerbaycan'da, Ruanda'da yaşanan trajedilere, dünya, kararlı bir tutumla eğilmekte geç kalmıştır.

Dünyada 184 bağımsız devlet ve 6 bin etnik grup mevcuttur. Dolayısıyla, etnik bakımdan homojen devlet sayısı son derece azdır. Uluslararası hukuk, bir yandan devletlerin toprak bütünlüğünün korunmasını öngörürken diğer yandan da bireyin hak ve özgürlükleri açısından önemli gelişmeler kaydetmiştir.

Halkın etnik çeşitliliğinin, bir ülkenin kültürel zenginliğine katkıda bulunduğu muhakkaktır.

Bununla birlikte, değişik etnik kökenler, mutlaka bir azınlığın mevcudiyetine delalet etmez. Bir devlet içinde her etnokültürel grubun ayrı bir millete mensupmuş gibi hareket etmesi halinde, dünya, kargaşa ve kavgadan kurtulamaz. Küreselleşme olayının amacı, dünyada sınırları kaldırmak, milletler camiasını insanlık

ailesi haline getirmek ve böylece yerküre üzerinde tek dünyaya ulaşmaktır. Bu bir vizyondur. Bugün için ütopya, hayal bile olsa, herkes için barış, herkes için refah ve herkes için mutluluk arayışını takdirle karşılamak ve ona katkıda bulunmak lazımdır.

Sayın milletvekilleri,

Sermayenin, malların, işgücünün ve bilginin insanlık tarihinde ilk kez bu kadar geniş bir hareketlilik kazandığına şahit oluyoruz. Küreselleşmenin en pratik aracı budur. Önümüzdeki yıllar bu yönde büyük gelişmeler yaşanacaktır. Birey ve toplumların yapıcı potansiyellerinin kendileri ve diğer ülkeler yararına değerlendirileceği bir ortam oluşmaktadır. Ulaşım ve iletişimde yaşanan hızlı teknolojik gelişmelerin katkısıyla, mevcut değişim, insanlığı aynı dünyada, aynı zamanda yaşar hale getirmiştir. Hayat kalitesi açısından aynı hükmü vermek ise, maalesef mümkün değildir.

Dünyada oluşan dinamik değişim süreci içinde faal bir yer almak, dünyayla bütünleşmek, sadece treni kaçırmamak için değil, aynı zamanda, ortaya çıkan yeni fırsatları değerlendirmek bakımından da şarttır.

Değerli milletvekilleri,

Dünyanın gidişatı, istikameti budur: Daha çok işbirliği, daha çok yakınlaşma, barışı ve küreyi beraberce koruma... Bu bir yarıştır. Türkiye, kendisini böyle bir dünyaya ve böyle bir yarışa göre ayarlamak mecburiyetindedir. Türkiye'nin jeostratejik ve ekstratejik konumunun önemi günden güne artmaktadır. Bu konunun bize sunduğu yeni imkân ve fırsatlar vardır, bu imkân ve fırsatlar kadar sorumluluklar da vardır. Dünyadaki çatışma odaklarında huzur ve barışın tesisi için, bir dünya devleti olmanın gerektirdiği yükümlülüklerimizi yerine getirmek, değişim ortamında beliren tarihi fırsatları en iyi şekilde değerlendirmek suretiyle de ülkemizi uluslararası camiada layık olduğu seviyeye çıkarmak hedefimiz olmalıdır.

5 Eylül Pazartesi günü, Macaristan Cumhurbaşkanı'nın davetlisi olarak bu ülkeyi ziyaret edeceğim. Macaristan, Kanunî Sultan Süleyman'ın ebediyete intikal ettiği Zigetvar'da Kanunî Sultan Süleyman Anıtının dikilmesini, iki ülke arasındaki tarihi ve kültürel bağların bir nişanesi olarak kabul etmiştir. Macaristan'ın bu hareketini övüyorum ve şükranla karşılıyorum. Bugünün dünyasında, geçmişin -17'nci Yüzyılın- siyasi ve askerî dengeleri içinde kaçınılmaz bir şekilde ortaya çıkmış, çatışma ve husumetlere kaynak yapılacağı yerde, geleceğin barış dolu, ümit dolu günlerine yardımcı olmasını böylece tespit edebilmiş olmak gerçekten sevindiricidir. Bu gezi esnasında, Macaristan'da hem Kanunî Sultan Süleyman Anıtı hem de Muhteşem Süleyman Sergisi açılacaktır. Böylelikle, 18'inci ve 19'uncu Yüzyıllarda Macaristan'ın bağımsızlığı için savaşan, Macar millî kahramanları Rakoçi ve Kossuth'a, Tekirdağ ve Kütahya'da kucak açmış olan Türk Milletiyle Macar Milleti arasındaki tarihten kaynaklanan sevgi ve anlayış da, Zigetvar ve Tekirdağ'da, Kütahya'da karşılıklı olarak açılmakta olan anıtlarla simgesini bulmuş olacaktır.

Diğer taraftan, Türkiye, yeni fırsatların doğduğu bu ortamda, dış ticaretini ve ekonomisini geliştirme yönünde, saydığım diğer ülkelerle karşılıklı yarar ilkesine dayalı faaliyetlere girişerek, büyük avantajlar sağlamaktadır. İşadamlarımız ve müteahhitlerimiz, Moskovadan Taşkente, Kiev'den Alma-Ata'ya, Bulgaristan

ve Romanya'dan Pakistan'a uzanan bir ağ kurmuşlar, girişimciliklerini kullanarak, yeni işbirliği olanakları yaratmışlardır. Devletimiz, bu ülkelerle temel çerçeve anlaşmaları akdetmekte, işadamlarımızın rahat ve verimli çalışmalarına güvence sağlamaktadır. Keza, devletimiz, bu ülkelerle girişilen büyük projelerin gerçekleşmesi yönünde elden gelen gayreti esirgememektedir.

Avrupa ile Asya'yı birbirine bağlayan Karadeniz havzası, günümüzün büyük değişim şartlarında çağlar boyunca sahip olduğu hayatiyete yeniden kavuşmaktadır. Öncü rol oynadığımız Karadeniz Ekonomik İşbirliği ile Ekonomik İşbirliği Örgütü gibi çok taraflı işbirliği girişimleri, bu doğrultuda, önümüzdeki yıllarda kendilerinden bekleneni yerine getireceklerdir. Bu platformlardaki etkinliğimizin sürdürülmesi şarttır.

Kafkasya'dan Orta Asya'ya kadar uzanan bölge, Türkiye için ortak bir dil ve kültür kuşağıdır. Türkiye, bu bölgelerde yer alan ve tarihi bağlara, kültürel ve kardeşlik bağlarına sahip olduğu, bağımsızlıklarına yeni kavuşmuş ülkelerle karşılıklı özelemlere cevap verecek bir işbirliği süreci başlatmıştır. Azerbaycan, Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Kırgızistan ile ilişkilerimizin altyapısını oluşturmak üzere 200'ün üzerinde antlaşma imzalanmıştır. Çabalarımızı, bu kardeş ülkelerin beklentilerini karşılayacak şekilde, kredi imkânları sağlanması, ticaret ve işbirliği kanallarının açılması, alternatif ulaşım, iletişim, kültür ve eğitim platformları oluşturulması hususları üzerinde yoğunlaştırmış durumdayız.

Orta Asya ülkelerinden 10 bin öğrenci, Türkiye'nin okullarında ve üniversitelerinde eğitimlerine devam etmektedir. Kazakistan'ın Türkistan şehrinde Hoca Ahmet Yesevî Üniversitesi kurulmaktadır. 1500'e yakın Türk müteşebbisi Orta Asya'da 2,5 milyar dolarlık taahhüt ifa etmektedir; telefon, televizyon ve havayolu bağlantıları bu ülkelerle çalışmaktadır. Diğer taraftan, asırlar boyunca Doğu ile Batı arasında ticarete imkân sağlayan güzergâh üzerindeki ülkeler ve halklar arasında siyasî, ekonomik, kültürel ve diğer ilişkilerin gelişmesine katkıda bulunan İpek Yolunun canlandırılması, yeni ilişkiler ve işbirliği imkânları yaratabilecek önemli bir projedir.

Orta Asya'da, dünyanın en zengin petrol ve gaz rezervlerinin yer aldığı Basra Körfezindeki kadar yeni enerji yatakları bulunmuştur. Bunlar, dünya pazarlarına taşınacaktır. Yakın gelecekte, Türkiye, bu gaz ve petrolün dünya pazarlarına taşınmasında bir terminal ülke görevini ifa edecektir.

Burada belirtmek isterim ki, Türkiye, Avrasya bölgesinde hiçbir ülkeyle nüfuz tesis etme rekabeti içerisinde değildir. Bu bağlamda, Rusya Federasyonu ile ilişkimize değinmek istiyorum.

Biz, Rusya'yı, Avrasya'nın dünya ile bütünleşmesinde birlikte çalışacağımız bir ortak olarak görüyoruz. Türkiye ile Rusya iki büyük devlet olarak bölgedeki istikrara hizmet etmek zorundadırlar.

Rusya ile siyasî ve ekonomik işbirliğine büyük önem veriyoruz. Yılda 2 milyar doları aşan ticaret hacmimizin yanı sıra, işadamlarımız bu ülkede 5 milyar dolar tutarında çeşitli işler üstlenmişlerdir.

İşbirliğimizi önümüzdeki dönemde daha da geliştirmekte yarar görüyorum. 51 ülkeden oluşan İslam Konferansı Örgütü, İslam âlemini ilgilendiren konularda,

özellikle Bosna-Hersek, Azerbaycan, Ortadoğu, Filistin gibi meselelerle ilgili olarak faaliyet gösteren önemli bir kuruluştur. Türkiye, İslam Konferansı Örgütüne önem vermekte, örgütün çalışmalarına etkin şekilde katılmakta, faaliyet alanına giren konuları dikkatle izlemekte, öncü rolü oynamaktadır.

Avrupa Birliğiyle ilişkilerimizi tam üyelik hedefi doğrultusunda geliştirmeliyiz. Avrupa Birliğiyle 1995 yılı sonu itibarıyla gerçekleştirileceği düşünülen gümrük birliğini ertelemek yönünde ortaya atılan istekler vardır; bunları doğal karşılıyorum; fakat, bunları uygun bulmadığımı ifade etmeliyim. Türkiye'nin, elbette, karşılıklı şartlar dikkate alınmak kaydıyla dahil olacağı adil bir gümrük birliğinden sayısız yarar bulunduğu düşünüyorum. Ayrıca, hadiseyi sadece ekonomik veçhesiyle değerlendirmemek gerekir. Bu, Avrupa ile bütünleşmeye yönelik bir aşamadır. Gayet tabii ki, bu bütünleşmede, kabul edilmesi imkânsız şartlarla karşılaşacağımızı öngörmüyorum. Avrupa ile bütünleşme, Avrupa'nın kalkınmışlık seviyesini yakalama anlamındadır. Kendi kimliğimizi, kültürümüzü, manevî ve moral değerlerimizi muhafaza ve onları zenginleştirme hedefinden vazgeçecek değiliz. Avrupa'nın kalkınmışlık seviyesine ulaşma, çağdaş uygarlık seviyesidir büyük Atatürk'ün tarif ettiği hedeftir; onu yakalamış olacağız ve böylece de bir büyük hayal gerçekleşmiş olacaktır.

Günümüzde, Balkanlar, dünya düzeninin yeniden kuruluş ve dönüşüm sancılarının en yoğun yaşanmakta olduğu bölgelerden biridir. Türkiye, Bosna-Hersek krizinin ortaya çıktığı günden itibaren, Birleşmiş Milletler üyesi bu devletin bağımsızlığına, toprak bütünlüğüne ve egemenliğine saygı gösterilmesi ve savaşın bölgede daha geniş bir alana yayılmasının önlenmesi ilkelerini kuvvetle savunmuş, bu ilkelere riayet edilmesi koşuluyla, sorunun ilgili taraflar arasında barışçı yoldan, adil ve kalıcı bir çözüme kavuşturulması yönünde gayret sarf etmiştir. Türkiye, Bosna-Hersek halkına tüm imkânlarını seferber ederek, güç koşullarda yardım elini uzatan ilk ülkedir. Türkiye, bölgede barışın sağlanması ve kan dökülmesinin önüne geçilmesini teminen, Birleşmiş Milletler tarafından alınan yaptırım kararlarının denetlenmesi ve bunlara uyulmasının sağlanması sürecinde de etkin biçimde yerini almıştır. Birleşmiş Milletler Gücü UNPROFOR'un barışı koruma faaliyetlerine katkısı çerçevesinde, bir mekanize piyade taburumuz, Türkiye Büyük Millet Meclisinin verdiği yetkiye dayanılarak Bosna-Hersek'e gönderilmiş ve Zenica'da konuşlandırılarak, görevine başlamıştır. 15 Temmuz'da, birliğimizi yerinde ziyaret ettim. Buna ilaveten, İtalya' da uçaklarımız, Adriyatik'te savaş gemimiz, Bosna-Hersek'teki tecavüzün durdurulması için görev yapmaktadır.

Bosna-Hersek'te büyük bir insanlık dramı cereyan etmiş ve uygarlık, maa-lesef, buna seyirci kalmıştır. Zorun, kaba kuvvetin ve vahşetin cezasız kalması ve hatta mükâfatlandırılması halinde, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı sistemlerinin çökeceğini dünyaya duyurmaya çalıştık. Boşnaklar ve Hırvatların birbirleriyle savaşa girmemesi için gayretler sarf ettik.

Neticede, pek çok acı çekildikten sonra, Boşnaklar ve Hırvatlar bir araya geldi. Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa ve Rusya'nın içinde yer aldığı Batı Temas Grubunun hazırladığı planı, Boşnaklar ve Hırvatlar kabul etti. Temmuz ayında, Brioni'de, Hırvatistan ve Bosna-Hersek Devlet Başkanlarıyla yaptığımız üçlü toplantıda, bu planın Bosnalı Sırplar tarafından kabul edilmemesi halinde doğabilecek

durumu görüştük ve bir deklarasyonla, düşüncelerimizi ilgili taraflara bildirdik. Halen, Bosnalı Sırplar bu planı kabul etmemişlerdir; pek çok gayret sarf edilmiştir; ama, şimdiye kadar bir netice alınamamıştır. Şimdi ne olacaktır?.. Uygar dünya bu işi burada bırakamaz; bırakmamalıdır da. Bosnalı Müslümanları büyük bir mücadele azmi içinde gördüğümü ifade etmeliyim. Bu kahraman insanlar, teslim olmamaya kararlıdır; kendilerini savunacak silahlara muhtaçtır. Sırpların barışa yanaşmamaları halinde, Bosnalı Müslüman ve Hırvatlar üzerindeki ambargonun kaldırılması, bizim aylardır savunageldiğimiz görüştür. Bu istikametteki gelişmeleri ilgiyle takip ediyoruz. Buna rağmen, yine barışa ulaşılabilmesini umuyoruz, ummak istiyoruz.

Değerli milletvekilleri,

Türkiye olarak, Kafkaslar'da da barışın tesisine ayrı bir önem veriyoruz. Komşumuz Gürcistan'da istikrarsızlığın son bulmasını ve mevcut sorunların, bu ülkenin toprak bütünlüğü çerçevesinde çözümlenmesini diliyor, ülkedeki gerginliğin en kısa zamanda ortadan kalkmasını temenni ediyoruz. Öte yandan, Ermenilerin işgal ettikleri Azerî topraklarından derhal ve şartsız olarak geri çekilmelerini bekliyoruz. Barış için başka yol yoktur. Azerî kardeşlerimizi haklı davalarında desteklemeye devam edeceğiz; Türkiye'yi daima yanlarında bulacaklardır. Ermenistan ile ilişkilerimizin geliştirilmesi ise, Ermeni işgalinin son bulmasına bağlıdır. Dağlık Karabağ sorununun, üyesi olduğumuz AGİK/Minsk Grubu çerçevesinde çözüme kavuşturulmasını istiyoruz.

Türkiye, Azerbaycan Cumhuriyetinin egemen bir ülke olarak tüm kurumlarıyla güvenlik içinde yapılanması, kardeş Azerbaycan halkının sosyal gelişimi ve ekonomik kalkınması için, devleti ve halkıyla, tüm imkânlarını seferber ederek yardıma ve işbirliğine devam edecektir.

Değerli milletvekilleri,

Ortadoğu barış sürecinde meydana gelen olumlu gelişmeleri büyük memnuniyetle izliyoruz. Yarım asra yaklaşan bir süre devam eden Ortadoğu ihtilafının, nihayet barışçı yollardan giderilebileceği gibi bir fırsat ortaya çıkmıştır. Türkiye, bu süreci başından beri aktif şekilde desteklemiştir. Geleneksel iyi ilişkiler sürdürdüğümüz bölge ülkelerinin hepsiyle –bunlara İsrail de dahildir- yaptığımız istişarelerde de bu ülkelerin barışa yönelik tutumlarına daima destek vermekte, tüm ülkeleri bu sürece katkıda bulunmaya teşvik etmekteyiz.

Ortadoğu barış sürecini desteklemeye, 46 yıllık ihtilafın sona ermesi ve bölgede barışın tesisi için elimizden gelen her türlü katkıyı sağlamaya devam etmeliyiz.

Barış görüşmelerinde Ürdün-İsrail kanadında meydana gelen gelişmeleri de memnuniyetle karşıladık. Temennimiz, aynı olumlu sonuçların İsrail-Suriye ve İsrail-Lübnan kanatlarında da alınmasıdır.

Ortadoğu barış sürecinin başarıya ulaşması halinde, bölgede imar, inşaa ve kalkınma hareketleri bakımından Türkiye'nin çok önemli katkıları olacaktır.

Komşumuz Irak'ın, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin kararlarının gereklerini yerine getirmesini, uluslararası toplumla yeniden bütünleşmesini ve dost Irak halkının çektiği sıkıntıların son bulmasını içtenlikle arzu ediyoruz. Türkiye, Irak'a uygulanan ambargo nedeniyle büyük ekonomik zararlara uğramıştır.

Kerkük-Yumurtalık petrol boru hattının durumu bu zararların bariz bir örneğidir. Boru hattının, daha bir süre boşaltılmadan bekletilmesi çürümesine sebep olacaktır. Böylesine önemli bir yatırımın kaderine terk edilmesine Türkiye razı değildir. Onun için, önümüzdeki günlerde boru hattının boşaltılmasıyla ilgili müzakerelerin, muamelelerin tamamlanmasını beklemekteyim.

Öte yandan, Körfez Savaşı sonrasında, Kürt, Türkmen ve Arap halkların Kuzey Irak'ta maruz kaldıktan zulme Türkiye'nin hiçbir zaman bigâne kalması söz konusu olamazdı. Bugün de, bu kardeşlerimizin selameti için uğraşmaya devam ediyoruz. Kuzey Irak'ta meydana gelen, ülkemize de, teröre kaynaklık ederek zarar veren yönetim boşluğunun ne gibi bir seyir alacağını dikkatle izliyor, yeni istikrar-sızlıklara sebebiyet vermemesi için gerekli uyarılarda bulunuyoruz.

Tüm komşularımızla olduğu gibi Yunanistan ile de komşu kalmaya devam edeceğimiz hatırdadır tutulmalıdır. Mevcut sorunlara, tarihî perspektiflerden, önyargılardan ve geçmişin duygusal ortamından arınmış olarak, gerçekçi bir bakış açısıyla yaklaşılmalıdır.

Ege, coğrafi özellikleriyle dünyada benzeri olmayan özel bir bölge olduğu cihetle, kıta sahanlığı sorununa siyasi müzakerelerle, hakkaniyet esasına dayalı bir çözüm bulunması kaçınılmazdır.

Karasuları konusu, Eg'de iki ülkenin hak ve çıkarları arasında kurulu denge- nin temel unsurudur. Karasularının mevcut 6 milin ötesinde genişletilmesi, Türkiye için çok ciddi ve kabul edilemez sonuçlar doğuracaktır.

Kıbrıs'ta aranan çözümün, 1974 öncesi şartlarına yeniden dönülmesine yol açmayacak, yaşayabilir nitelikte olması ve iki toplumun hür iradelerini yansıtacak bir mutabakata dayanması esastır. Çözüm şeklinin yaşayabilir olabilmesi için de, Adadaki gerçeklerden hareket edilmesi gerekmektedir. Kıbrıs Türk Halkının, eşit kurucu olarak Ada'nın geleceğini belirlemekte eşit söz hakkı olduğu dikkate alınmadan yapılan tam üyelik müracaatı, Kıbrıs Türk toplumunun ve Türkiye'nin de taraf oldukları Kıbrıs ile ilgili uluslararası antlaşmalara aykındır; bu antlaşmaların gözettiği hassas dengeleri bozar niteliktedir. Ciddî etkileri ve sonuçları olabilecek bu durumun uluslararası camia tarafından dikkate alınmasını bekliyoruz.

Türkiye, son olarak, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Meclisinin 29 Ağustos günü aldığı kararı, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin Kıbrıs sorununa gerçekçi ve yaşayabilir bir çözüm aranması yolundaki samimî arzusunun yeni ve somut bir ifadesi olarak değerlendirmektedir. Türkiye, Kıbrıs Türk Halkının haklı davasını bundan sonra da kendi davası olarak benimsemeye devam edecektir.

Sayın milletvekilleri,

Sovyetler Birliğinin dağılmasından sonra ortaya çıkan pek çok durumdan bir tanesi de, bu ülkedeki Tatarların durumudur. Kırım'dan Sovyetler Birliğinin her köşesine sürgün edilmiş bulunan Tatarlar tekrar yurtlarına dönüyor. Ukrayna Devlet Başkanı ile yapmış olduğumuz görüşmelerde, ki bu görüşmeler iki senedir devam eden görüşmelerdir. Türkiye'nin Kırım Tatarlarına insanî yardımda bulunabileceği, bunların evlerini yapmasına yardımcı olabileceği hususlarının kendilerini rahatsız etmeyeceği, aksine, memnun edeceği bize söylenmiştir. Bu maksatla, Kırım'da bin ev yapılması için hazırlıklara girişilmiştir.

Kırım Tatarlarının kahraman lideri Mustafa Cemiloğlu'nu huzurunuzda takdirle selamlıyorum. Kırım Tatarlarının meselesi, ilgili ülkeleri rahatsız etmeyecek şekilde Türkiye'nin gündemine girmiştir. Burada dikkatinize getirmek istediğim bir diğer husus da Gagavuzlardır. Avrupa'nın ortasında, 16 asırdan beri Türklüklerini ve Türkçelerini muhafaza edebilmiş bu 152 bin Gagavuz, Moldova Devleti halkındandır; Türkiye'ye karşı büyük bir hayranlık, sevgi ve muhabbet duymaktadırlar; Komrat şehrinde kurulmaya başlanmış olan üniversiteleri gerçek bir Türk üniversitesidir; her türlü ilgiye layıktırlar. Moldova Devletinin kendilerine gösterdiği anlayışı takdirle karşılıyorum. Kırım ve Gagavuz olayını huzurunuzda getirmemin sebebi, büyük devlet olarak Türkiye'nin tarihten devraldığı birtakım büyük meselelere bigâne kalamayacağı içindir. (*Alkışlar*) Gerek Kırım Tatarlarının ve gerekse Gagavuzların Allah'tan sonra dünyada güvenilecekleri, dayanabilecekleri tek yer Türkiye'dir. (*Alkışlar*) Binaenaleyh, böyle bir şeyden memnuniyet duyduğumu huzurunuzda ifade etmek istiyorum.

Dünyanın bugünkü halinde, bölgemizin barış bakımından önemi daha da çok artmıştır. Türkiye, kendisi için olduğu kadar dostları ve müttefikleri bakımından da çok değer kazanmıştır.

Pek çok şeyin belirsiz olduğu bir ortamda, istikrar içerisinde güçlü bir Türkiye, kendisi için olduğu kadar Avrupa'nın ve Amerika'nın da yararınadır.

Amerika Birleşik Devletleri ile dostluk ve işbirliğine bugün de büyük önem veriyoruz. Bu dostluk ve işbirliği, her iki ülke için, düne nazaran daha ilginç ve daha değerli hale gelmiştir. Bölgedeki barışın korunmasında ve Avrupa'nın yeniden şekillenmesinde, güçlü bir Türkiye'nin rolü, zaafa düşürülmüş bir Türkiye'nin rolünden çok daha fazladır. Amerika'nın ve Avrupa'daki dost ve müttefiklerimizin, birtakım lobilerin etkilerinde kalarak bu gerçeği görmezlikten gelebileceklerini sanmak istemiyorum.

Türkiye ile Amerika Birleşik Devletleri arasında Savunma ve Ekonomik İşbirliği Antlaşması mevcuttur. Bu antlaşma çerçevesinde, iki ülke, birbirine karşılıklı kolaylıklar sağlar Amerika Birleşik Devletlerinin Türkiye'ye sağladığı, yardım değil, kredidir; müşterek savunmayı güçlendirmek içindir; faizlidir; geriye ödenecektir. Bu antlaşmada "lobilerin tesiri altında kalınmaması" kaydı da mevcuttur.

Hal böyleyken, Amerikan Kongresinin, bu antlaşma çerçevesinde müşterek savunmayı güçlendirmek maksadıyla Türkiye'ye verilecek kredinin üzerine, Kıbrıs ve insan hakları ihlalleri gibi, Türkiye'yi inciten şartları koymuş olmasını, bunun da Devlet Başkanı tarafından tasdik edilmiş olmasını üzüntüyle karşılıyorum. (*DYP sıralarından Alkışlar*)

Kıbrıs, Türkiye ile Amerika Birleşik Devletleri, Türkiye ile Avrupa, Türkiye ile Yunanistan arasında bir sorun değildir; Kıbrıs, Ada'da yaşayan ayrı iki milletin devamı olan iki toplum arasındaki sorundur; bugünün de sorunu değildir.

İnsan hakları ihlalleri iddialarıysa, her ülkede vardır. Türkiye'deki ihlan hakları ihlalleri karşısında tedbirler, diğer ülkelerinkinden daha geride değildir. Yani, insan hakları ihlalleri karşısında diğer ülkelerin tedbirleri neyse, bizim tedbirlerimiz de odur.

İnsan hakları ihlalleri, bizim kanunlarımıza göre suçtur. Binaenaleyh, diğer bir suçtan farkı yoktur. Açık rejimin bulunduğu, hür basın bulunduğu, hür par-

lamentonun bulunduğu, hür parlamento kürsüsünün bulunduğu, hür yargının bulunduğu bir ülkede, insan hakları ihlalleri yapılıyor diyerek, Türkiye'nin rejimini yarı hür ülkeler arasına koymaya kimsenin hakkı yoktur. (*DYP sıralarından Alkışlar*)

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri;

Türkiye, millet iradesi ve hukuk üstünlüğüne dayalı, laik, demokratik rejimle yönetilmektedir; bir anayasa devletidir. Kuvvetler ayrılığı prensibi devletimizi şekillendirmiştir. Yasama, yürütme ve yargı organlarının ve devletin diğer bütün kuruluşlarının birbiriyle uyum içerisinde çalışmaları, rejimin işlerliği bakımından fevkalade önemlidir. Anayasa ve kanunlarda, her organın yeri, yetkisi ve sorumluluğu gösterilmiştir. Devlet, böylece, uyum içerisinde işleyecektir.

Türkiye, sivil ve örgütlü bir toplum olma yolunda hızlı bir gelişme içindedir. Rejimin istikrarı bakımından, örgütlü toplumu çok önemseydiğimi ifade etmeliyim. Böylece, vatandaş, hem beldesinin hem ülkesinin hem de dünyanın sorunlarına daha çok sahip çıkacak ve daha çok vatandaş olacaktır. Sorunlar ne kadar zor ve karışık olursa olsun, rejime olan inanç sürdürüldüğü ve bunun gereği olan sabır gösterildiği takdirde, çözüme ulaşıldığı görülecektir. Sahip olduğumuz sistemin ikincisi yoktur, vazgeçebilme seçeneği mevcut değildir Bunun için, arızaları giderme, sistemi ayakta tutma, eskitmeme, ona olan inancı koruma, herkesin sorumluluğudur.

Sayın milletvekilleri,

Sahip olduğu potansiyel gelişme imkânlarıyla, bölgelerarası işbirliği açısından arz ettiği verimli ortam, Türkiye'yi bir cazibe merkezi haline getirmiştir. Bununla birlikte, Türkiye'nin önemi gittikçe artan konumundan rahatsız olanlar vardır ve bunlar da boş durmamaktadırlar.

Ülkemizi uluslararası camiada hedef göstermek, uluslararası örgütlerde aleyhimize birtakım kararlar aldırarak, dost ülkelerle ilişkilerimizi aksatmak yönünde birtakım çabalarla karşı karşıyayız. Özellikle, Avrupa ülkeleri ve platformları hatta Amerika Birleşik Devletleri nezdinde bu yönde ciddi girişimler vardır. Yapılan eleştirilerin tümünü kendimize karşı bir komplo olarak değerlendirmenin sağlıklı bir yaklaşım olmadığını belirtmek isterim.

Değerli milletvekilleri,

48 senedir, çeşitli bunalımlara rağmen yaşatmayı başardığımız çok partili siyasî sistem, çağdaş dünyanın uyguladığı rejimdir. Sistemin temel kurumları, hür seçim, hür parlamento, hür yargı, hür basın, hür sendika, hür meslek kuruluşları ve hür üniversite, ülkemizde mevcuttur ve işlemektedir. Her şey herkesin gözü önünde cereyan etmekte, her şey yazılabilmekte, her şey söylenebilmektedir... Hak arama yolları ardına kadar açıktır. Temel insan hakları, herkes için -eşitlikle- mevcuttur ve herkes birinci sınıf vatandaşdır. Din ve vicdan hürriyeti, temel hakları meyanındadır ve korunmaktadır. Bütün bunlara rağmen hoşnutsuzluklar, şikâyetler ve eleştiriler vardır; içeride de vardır, dışarıda da vardır. Eleştiri konularından birisi, düşünce hürriyetiyle ilgilidir.

Türkiye, geçen 100 sene zarfında hufre-i inkıraz (uçurumun kenarı) ve pençe-i izmihlal (yıkılma, uçurumun içine yuvarlanma) korkuları içerisinde zaman zaman

girmiş ve “aman, yıkılıyor” diye bunalımlara sürüklenmiştir. Devlet, işleyemez hale düşmüş, kanun otoritesi sağlanamamış; o zaman, halaskârlık, kurtarıcılık söz konusu olmuş, bütün bunlarla zaman ve güç kaybedilmiştir.

Türkiye’de, hem hürriyet olmalı hem huzur ve güven olmalı hem de aş-ekmek olmalıdır. Üçü de olmalıdır ve aynı zamanda olmalıdır. Birisinin diğerine tercih edildiği hallerle karşılanmamalıdır.

Aynı zamanda, devlet yönetilebilmeli, bütün organları işleyebilmelidir. Sokak, devleti aşmamalı, devletin demokratik otoritesi mevcut olmalı, otorite cinsine bakılmaksızın, kişi tarafından, ülkenin insanı tarafından ne cins olursa olsun, aranır hale gelmemelidir.

Ülke, bütün sorunlarını, olumsuz tartışmalarını tasfiye etmeye çalıştığımız arayışlara gerek olmaksızın, demokratik kurallar içerisinde kalarak çözebilmelidir.

Türkiye, yakın geçmişte, bölünme, parçalanma korku ve endişesi içine sürüklenmiş, meydana gelen bu ortamda, demokratik hak ve hürriyetlere sahip çıkılıp, demokratik otorite korunmak yerine, rejim askıya alınmış, militer otorite, yönetimi ele almıştır ve 1982 Anayasası, devlete disiplin getirmeyi demokrasinin önünde tutmuş, sınırsız hak ve hürriyetleri, yönetilebilir devlet kavramıyla sınırlamıştır. Halkın yüzde 92’si de bu Anayasaya “evet” oyu vermiştir. Buna rağmen, yeni ve çağdaş bir anayasaya Türkiye’nin sahip olması kaçınılmazdır.

Şimdi, eleştireye geelim: Deniliyor ki; Türkiye’de düşünce hürriyeti yoktur. Eğer düşünce yayılamıyor ise -canım düşünene mani olan mı var; ne düşünürsen düşün, kimsenin bir şey dediği yok- eğer, kişi, düşündüğünü yayamıyorsa, bir hürriyet var demek mümkün değildir, düşünce hürriyeti var sayılmaz. Herkes düşündüğünü yazabilmeli, söyleyebilmelidir. Türkiye’de ırk ve mezhep esasına göre parçalanma talep edilebilmeli ve savunulabilmelidir. Bunun karşısına da aksi fikirleri savunanlar çıkacak ve çoğunluk, zaten o tarafta olacağından, endişe edilecek bir durum hâsıl olmayacaktır.

Bunda ne var? Bırakın yazsınlar çizsinler, söylesinler. Ne söylerlerse söylesinler. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 14’üncü, Türk Ceza Kanununun 31’inci ve Terör Kanununun 8’inci maddeleri buna manidir; bunlar kalkmalıdır. Böyle olduğu için; düşünce hürriyeti kalkmadığı için, bunlar mevcut olduğu için de Türkiye’de düşünce hürriyeti yoktur. Yani, Türkiye’nin demokrasisi ikinci sınıf bir demokrasidir deniyor. Birinci sebep bu; öyle deniyor. Bunun karşısında, bu durum, Türkiye Cumhuriyeti Devletini üniter devlet olmaktan çıkarır. Bin seneden beri beraber yaşayan insanları birbirine düşürür, Türkiye’yi kardeş kavgasına ve dolayısıyla ıstıraplara sürükler. Esasen, isyan teşvikçiliği, halkın birbirine düşürülmesi, kışkırtıcılık, fikir hürriyeti ve düşünce hürriyeti sayılmaz. Dünyada bunun emsaline raslamak pek mümkün değildir.

Türkiye, birliğini, beraberliğini, kardeşliğini, üniter devleti muhafaza etmelidir. Tek vatan, tek bayrak, tek resmî dil, tek devlet korunmalıdır deniyor. (*DYP ve MHP sıralarından Alkışlar*) Türkiye’nin Anayasa ve kanunları bu esasa göre düzenlenmiştir -iki düşünceyi de söyledim keyfi bir uygulama yoktur Türkiye’de; kanunlar neyi amirse odur. Kanunlar uygulanıyor diye de kimsenin şikâyetçi olmaması

lazım; uygulanmıyorsa şikâyetçi olması lazımdır. Hele, yasa yapan Meclisin, kendi yaptığı kanunlara sahip çıkması kadar, bunların uygulanmasına sahip çıkması kadar doğal bir şey olamaz.

Keyfi bir uygulama olmamasına rağmen, bu iki düşünce, mutlaka, Türkiye Büyük Millet Meclisi zemininde tartışılmalı.

Türkiye'ye yöneltilen bu eleştirilerden bir kısmımız bir tanesinin -içeride, dışarıda- yanında ve bir kısmımız da karşısında vaziyet alma yerine, bu kadar önemli olan bir konuda bir konsensüs aranmalıdır. Yani, ben, meseleyi, Türkiye Büyük Millet Meclisinin önüne koyuyorum. Bunun yapılabileceği fırsat vardır; yeni bir anayasa çalışması yapılıyor; bu anayasa çalışması yapılırken, düşünce özgürlüğünün, ülke ve çağdaşlığa uygun tanımının yapılabilmesi ve yeni çizgilerinin çizilebilmesi mümkün olabilir; ama, her halükârda, bu mesele de, tartışılıp, demokrasinin, cumhuriyetin en yüksek organında bir konsensüse varılmaya çalışılmalıdır.

Türkiye'ye yöneltilen diğer bir eleştiri de, kanunların suç saydığı fiillerden dolayı mahkûmiyet almış ve cezaevlerine konmuş bazı kişilerle ilgilidir. Kitap yazmış veya konuşma yapmış... Savcı yakasına yapışmış; mahkemeye gitmiş; hâkim ceza vermiş; Yargıtaya gitmiş, Yargıtay bunu tasdik etmiş... Bunu kınayanlar var. Eğer orta yerde bir yasa varsa, o yasa, bir fiili suç sayıyorsa, bu fiil işlendiğine dair ortada bir durum varsa ve bu fiilin işlendiği sübut bulmuşsa, hâkimin yapacağı ne var ki başka... Sonra, bütün savunma yolları sonuna kadar açık değil mi; açık. Binaenaleyh, buradaki mesele, yargı organını ve bu sebepten dolayı da Türkiye Cumhuriyetini kötölemek olmamalıdır. Eğer böyle bir durum varsa, böyle bir durumda eğer yasalar hayatiniyetini yitirmişse, o yasaları ortadan kaldırmak yasama organının işidir. Binaenaleyh, bu yasalar ortadan kalkıncaya kadar, kimse bu fiili işleyemez; işlerse, bu durum hâsıl olur. Denirse ki bu durum hasıl olmasın, o zaman, savcılar ve hâkimlerin bir kısmın insanların kanunların suç saydığı fiilleri işlemelerine göz yummaları bir kısmına göz yummamaları gibi bir keyfilik olur ki, o zaman, rejimi göçürürüz. Onun içindir ki, burada da hâkimler ve savcılara kimsenin diyeceği bir şey yoktur; çünkü, her hadise aynı şekilde muamele görmektedir.

Eğer bu çeşit durumlar suç sayılmak istenmiyorsa, onlar, mutlaka, yasa yapıp suç olmaktan çıkarılmalıdır. Bunun da bir yere bağlanması lazımdır; çünkü, devletimiz üzerinde, demokrasimiz üzerinde tartışılan en önemli iki konudan birisi budur. Birkaç tane daha var...

Yargı organına sahip çıkılmasını istiyoruz. Eğer yargı organına sahip çıkılmazsa, yani yargı organı yasaları uygulamaktan dolayı eleştirilir ve kınanırsa, o zaman, devleti işletme imkânımız olmaz. Onun içindir ki, kuvvetler ayrılığına dayalı sistemde, her kuvvet ayrı ayrı fonksiyon da yapsa, rejimi koruma açısından hepsinin birbirleriyle irtibatları vardır.

Değerli milletvekilleri,

Unutmamak lazımdır ki, bu tartışmaların yapıldığı ülkemizde, on senedir, bir kanlı terör olayı cereyan ediyor. Teröristler, örgütlü bir biçimde, çok iyi silahlanmış olarak, daha çok güneydoğu bölgemizin dağlarına yerleşmiş olup, seri cinayetler işlemişlerdir ve işlemeye de devam ediyorlar. Yolları kesmişlerdir; mezraları, köyleri, karakolları basmışlardır; beş aylık çocuğu öldürmüşlerdir, eli hamurlu yet-

mişlik kadını öldürmüşlerdir; devletin polisini, askerini, öğretmenini, din adamını kurşunlamışlardır; sivil ve devlet görevlisi masum insanları şehit etmişlerdir. Bu halen devam ediyor. Yapılmak istenen nedir? Hiç kimse aldanmasın, başkasını da aldatmasın; bunu herkese birden söylüyorum; Türkiye parçalanmak isteniyor. İçeride ve dışarıda cereyan eden olay, doğrudan doğruya, bir Sevr modeli... Hiç kimse bunun dışında bir şey düşünmesin. Bilhassa 1994 senesi içerisinde Amerika'da ve Avrupada gördüğümüz durum iyice kendisini belli etmiştir, maske düşmüştür. Osmanlı Devletinin bünyesinden 27 tane devlet çıkmıştır; çıkmamış olanlarını çıkarmaya çalışanlar var.

Bu maksatla giriştikleri kanlı macerada -ki, bu insanlar yalnız değildir, çeşitli mihraklardan destek görmüşlerdir- geçen on senede 2 bin 682 güvenlik mensubumuz şehit olmuştur, 3 bin 299 vatandaşımız şehit olmuştur ve bu cinayetleri işleyen 6 bin 790 kişi de hayatını yitirmiştir. Ölenler de, öldürenler de, öldürülenler de bu ülkenin insanlarıdır.

Birçok kere tekrar ettim, birçok kere söyledim, yine huzurunuzda söylüyorum; Türkiye Cumhuriyeti Devletinin hakkından gelemezsiniz; bu mümkün değildir. Gelin, Türkiye Cumhuriyeti Devletiyle uğraşmayı bir kenara bırakın, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin adaletine teslim olun. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, ülkenin her köşesinde, avuç içi kadar olan yerinde hukuku sağlayacak güce sahiptir ve sağlayacaktır.

Bugün yine buradan bir çağrıda bulunuyorum: Gelin, gelin, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin adaletine teslim olun. Çıkamazsınız işin içerisinde. Hem haksız yere kan döküyorsunuz hem kendi kanınızı döküyorsunuz...

Devletin meşru güvenlik güçleri, Türkiye Büyük Millet Meclisinin verdiği ve her dört ayda yenilediği yetkiye dayanarak, ülkenin sınırlarını, topraklarını ve insanlarını koruyor, görevini kahramanca yapıyor, sinisini kurşuna siper ediyor. Terör mücadelesinde önemli mesafeler alınmıştır; ancak, hâlâ büyük gayretlerin sarfi gerekiyor.

Daha 26 Ağustos 1994 günü (5 gün evvel) saat 00.30 sıralarında, Bingöl İli Yayladere ilçesi, Çalığağıl Jandarma Karakoluna teröristler saldırmış; 1 üsteğmen ve 11 erimiz şehit olmuş; 1 üsteğmen, 1 astsubay ve 13 erbaşımız yaralanmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, kendisine musallat olmuş bu saldırıyı defetmeye çalışıyor; hiç kimsenin şüphesi olmasın, mutlaka defedecektir. (*Alkışlar*)

Türkiye'nin kahraman askerlerine ve güvenlik güçlerine; Türkiye Büyük Millet Meclisi olarak, Türk Milleti olarak, Türk basını olarak gösterdiğiniz güvenden, verdiğiniz destekten dolayı, Devlet Başkanı olarak sizlere minnet ve şükranlarımı sunuyorum.

“*Vatan her şeydir*” diyerek, canlarını seve seve veren milletimin kahraman evlatlarını, askerlerimizi, polislerimizi, bütün güvenlik gücü mensuplarımızı, öğretmenlerimizi, din adamlarımızı, idarecilerimizi takdir ve tebrik ediyorum. Bölgede terörün her türlü kanlı tecavüzüne maruz kalarak, çoluğunu çocuğunu, ailesini, yerini yurdunu kaybeden; ama, metanetle direnen, devletin yanında yer alan vatandaşlarıma da ayrıca şükranlarımı sunuyorum. Korunacak olan insan hakkı, bizim insanlarımızın hakkıdır. Bir taraftan terörle mücadeleyi destekleyen dünya,

öbür taraftan insan hakları ihlali iddiasıyla, bu mücadeleyi yapılamaz hale getir-memelidir.

Bu kadar hayatî bir konuda kendimizi anlatmakta sıkıntı çekeceğimiz gözü-küyor. Önümüzdeki günlerde, bu sıkıntıları hep beraber göğüsleyeceğiz. Tabii ki, dünyadan kopamayız, tabii ki, insan hakları ve demokrasi de ne oluyor diyemeyiz; ancak, iyi niyetlilerle art niyetlileri karıştıramayız; ayırt etmekte müşkülâtımız olsa bile. Tabii ki, Türkiye'nin bölünmesi ve parçalanması, halkın birbirine düşmesi so-nucunu verecek hiçbir şeye de razı olamayız.

Değerli milletvekilleri,

Maalesef, bu sene, ülkemizin çeşitli köşelerinde 15 bin hektarın üzerinde ormanımız yanmıştır. Dikkatsizlik, kasıt, sabotaj, velhâsıl, her ne sebeble olursu olsun, yanan ormanlarımız, bütün milleti derinden hüzne gark etmiştir. Yanan yer-ler, yeniden ormanlaştırılacaktır. Türkiye, senede, 100 bin hektar araziye ormanlaş-tırıyor, ortalama olarak da 15 bin hektar yanıyor. Ormanlaştırmaya verilen destek, Türkiye savunmasına verilen destekle eşdeğerdir.

Çıkan yangınların söndürülmesindeki fedakâr gayretleri için, orman teşkila-tımızın bütün mensuplarına, başta Sayın Bakan olmak üzere, idarecilerimize, as-kerlerimize, halkımıza şükranlarımı sunuyorum.

Gelibolu Millî Parkında 25-26-27 Temmuz günlerinde vuku bulan yangın, 4 bin 49 hektar; yani 40 bin 490 dönüm sahayı kül etmiştir. Bu yangının söndü-rülmesinde, ağaçlarıyla beraber yanarak şehit düşen Orman Bölge Müdürü Talât Göktepe'yi rahmetle anıyorum. Gelibolu Yarımadasında yatan şehitlerimizin yeşil yorganı yanmıştır. Bu yorgan en kısa zamanda yeniden meydana getirilecektir. Bu-rada, Türkiye Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri, sizlere bir ricada bulunaca-ğım: Gelibolu Millî Parkı 380 bin dekadır. Bu parkın 40 bin dönümü yanmıştır ve halen içinde birkaç tane de köy vardır. Burada, 283 bini başka ülkelerin, 250 bini bizim olmak üzere, 19 ilâ 25 yaş arasında 533 bin genç insan yatmaktadır. Aslında, Gelibolu Millî Parkını bir barış ziyaretgâhı haline getirme zamanı gelmiştir. Buna bütün dünyanın katkıda bulunacağını umuyorum. Burada, senede bir ay çeşitli et-kinlikler gösterilmeli; hem bizim çocuklarımıza hem de başka ülkelerin insanları-na, *“Savaş diyorsanız, savaş, cinayettir; buyurun cinayeti görün; 533 bin kişi, 533 bin genç, ömürlerinin baharında bu topraklara düşmüş, sırt sırta, kefensiz yatıyor. Savaş bu. Barışsa gelin, elbirliğiyle, beraberce, barışı bulalım”* denilmeli. Binaenaleyh, Gelibolu Millî Parkımızı, bizim için bir destan olan Çanakkale Destanından ruh alacak şekilde bir dünya barış mekânı haline getirmeliyiz. Bu hususta yardımınızı istiyorum. (DYP ve SHP sıralarından Alkışlar)

Ülkemizde hemen hergün meydana gelen trafik kazaları, birçok ocağı söndürüyor, millî serveti tahrip ediyor ve birçok vatandaşımızı da sakat bırakıyor. Türkiye'deki trafik kazalarında meydana gelen ölüm sayısı, Batı ülkelerindekinin 10 katıdır. Otomobil sayısına bakın, oralaradaki kalabalığa bakın, bir de bize bakın, 10 katı trafik kazası... Vatandaşlarımıza bu hususta yeni tedbirler ve yeni düzenlen-meler beklenmektedir. Meclisimiz, bütün partilerin katılımıyla, fevkalade bir millî afet haline gelmiş bu meseleye hassasiyetle eğilecektir.

Değerli milletvekilleri,

Ülke ve dünya sorunlarının tümüne temas etmeme vakit müsait değildir. Ayrıca, konumum gereksiz tartışmalara elverişli olmadığından, düşüncelerimi dikkat ve itina ile sizlere ulaştırmaya çalışıyorum.

Türkiye, dünyada 184 ülke arasında nüfus bakımından 16'ncı, toprak büyüklüğü bakımından 32'nci, ürettiği gayri safi hâsıla bakımından 20'nci, adam başına düşen gayri safi hâsıla bakımından 54'üncüdür. Buğday üretiminde 7'nci, pamuk üretiminde 8'inci, çelik üretiminden 15'inci, çimento üretiminde ise 17'nci sıradadır; yani, Türkiye büyük ve önemli bir devlettir. Her bakımdan öyledir; ama, bu rakamlar da öyle gösteriyor ki, böyledir.

Türkiye, istikrar içerisinde kalkınma, zenginleşme; fukaralığı, yoksulluğu, işsizliği, çaresizliği yenme gayretlerini cumhuriyetin kuruluşundan beri sürdürügelmiştir. Türkiye Cumhuriyeti, geçen yetmiş senesinde her alanda önemli gelişmeler kaydetmiştir. Yetmiş sene zarfında, nüfusun, 6 defa artarak, 10 milyondan 60 milyona çıkmış olması, bugünkü çeşitli zorluklar değerlendirilirken, göz önünde tutulmalıdır. 10 defa büyüyen bir ülkenin hiçbir probleminin olmaması mümkün değildir.

Birkaç gün sonra açılacak olan okullarımıza girecek olan çocuklarımızın sayısı, yetmiş sene evvelki nüfusumuzdan fazladır; çocuklarımızın sayısı, Avrupadaki devletlerin bir kısmının nüfuslarından daha fazladır.

Türkiye, bugün, ilkokul çağındaki bütün çocuklarına okuma imkânını sağlıyor. Ülkenin her tarafına gidilebiliyor. Ülkenin her köşesi aynı sistemden elektrik alıyor. Sağlık hizmetlerini, istediğimiz kadar olmasa bile, önemli derecede ülkeye yayabilmişiz. 57 üniversitesiyle ülkenin her tarafına yükseköğrenim ve eğitim götürmeye çalışıyoruz.

1993 senesi sonunda, Türkiye, 15.5 milyar dolar ihracat yapabilmiştir; bunun yüzde 81'i sanayi malıdır. 4 milyar dolar turizmde, 4 milyar dolar dış taşımacılık ve müteahhitlikten, 3 milyar dolar civarında da dışarıdaki çalışanlardan döviz sağlamıştır. Yani, önemli döviz kazanç kaynakları olan bir ülkeyiz. Yüzde 7 civarında da kalkınma hızı sağlamıştır. Yatırım yapmış, üretim yapmış, ihracat yapmıştır. Türkiye, geçen 30 sene zarfında yüzde 5 ortalama kalkınma hızını gerçekleştirmiştir. Bu, OECD ülkeleri içerisinde en yüksek hızdır.

Türkiye, güçlü bir savunmaya sahiptir. Dünyanın en iyi eğitilmiş ve en disiplinli birkaç silahlı kuvvetinden birine sahiptir. Bu silahlı kuvvetin arkasında, uçağını, gemisini, pek çok savunma araç ve gerecini yapan; yakında helikopterini yapacak olan bir savunma sanayii vardır.

Türkiye'nin, 40 ülkeye ihracat yapacak kadar güçlü bir ilaç sanayii vardır; İngiltere'ye ihracat yapacak kadar da gelişmiş bir gemi sanayiine sahiptir.

Türkiye, kendi hizmetlerini rahatlıkla görecektir, Türkiye'nin kalkınmasını ileriye taşıyacak, hatta diğer ülkelerin kalkınmasına yardımcı olacak iyi yetişmiş bir insan gücüne sahiptir. Fevkalade önemsiyorum; buraya kadar saydıklarımın hepsi kadar önemlidir. Bütün bunların yanında, Türkiye'nin zorlukları da vardır.

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğundan beri başlıca iki önemli sorun Türkiye'ye hep ayak bağı olmuştur. Bunlardan birisi kamu maliyesidir, diğeri de ödemeler

dengevidir. Kamu maliyesinin bugün için sorun olması, kamunun personel giderleri ile devletin borçlarının faiz giderlerinin, vergi gelirleriyle karşılanamayacak kadar yükselmiş olmasıdır. Yani, kamunun personel giderleri ile; faiz giderleri, vergi gelirlerini götürüyor, hatta biraz da üstüne koymak lazım.

Tabii ki, kamu iktisadi teşebbüslerinin zararları, sosyal güvenlik kuruluşlarının yükü, tarım satış kooperatiflerinin talebi, belediyelerin ihtiyaçları, kamu maliyesi dengesini altüst etmekte, devleti ağır bir biçimde borçlanmaya itmektedir. Devlet, bu durumda, yatırım yapmakta fevkalade güçlük içerisinde.

Türkiye Cumhuriyeti Devletinin yatırım yapma gücü olmayacak mıdır... Bunu düşünemeyiz. Çünkü, devletin yatırım yapma gücü yoksa, o zaman, devlet geleceğe ipotek koymaktadır; yani, geleceğin refahından, aslında, bir kısım almaktadır. Binaenaleyh, devletin mutlaka yatırım yapacak gücü olacaktır. Diğer devlet sorunu olan ödemeler dengesi ise, her zaman çok önemli olmuştur; bugün de öyledir; yüz senedir çok önemli olmuştur.

Türkiye, 1993 yılında 29 milyar dolarlık ithalat ve buna karşı 15,5 milyar dolarlık ihracat yapmış; aradaki büyük fark -içeride-dışarıda- Türkiye'nin borçlarını ödeyemeyeceği gibi bir zehap hâsıl etmiş, paniğe sebep olmuştur. Halbuki, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin, bugün de, bir kuruş, ödenmemiş borcu yoktur; hepsini ödeyerek geliyor. Güven bunalımı meydana gelmiş üreten bir ekonomiye... Yüzde 7 büyümüş 1993 senesi içerisinde... Konvertibl paraya sahip olan ve dünya para piyasalarından, Tokyo'dan, New York'tan, Avrupa'dan -hazine bonusu satmak suretiyle- rahatça kaynak bulabilen Türkiye, neredeyse bunalıma sürüklenmiştir. Türkiye'yi kim idare ederse etsin...

Bakın beyler, ben bunların hepsinin üstündeyim; şimdi uzman olarak konuşuyorum... (*Alkışlar*) Maksadım, hiç kimseyi incitmek veya hiç kimseyi şu veya bu şekilde rahatsız etmek değil; ama bakın burada ne diyorum: Türkiye'yi kim idare ederse etsin, bu iki konuya bir disiplin ve denge getirilemediği sürece, sürdürülebilir bir kalkınma fevkalade güçtür. Binaenaleyh, bütün olay bu iki büyük problemde. Devlet bu demek zaten: Kamu maliyesi ve ödemeler dengesi...

MUSTAFA BALCILAR (Eskişehir)-Hükümet mesajı aldı...

CUMHURBAŞKANI SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla)- Benim mesajım Hükümete değil, benim mesajım herkese. Ben zaten -buradan yayın da yapıldığına göre- Türkiye'ye söylüyorum; Türkiye'yi kim idare ederse etsin, bununla karşı karşıyadır. Şimdi, "*efendim, sen şöyle yaptın, ben böyle yaptım*" tartışmalarını ben bu kürsüden çok yaptığım için, onlardan mümkün merteye kaçarak bunları söylüyorum. (*Alkışlar*)

Devletin Hazinesi üzerindeki yüklerin azaltılması kaçınılmazdır. Yani, sadece bunları söyleyip geçmiyorum; alınabilecek en önemli tedbirlerden biri, kamu iktisadi teşebbüslerinden süratle kurtulmaktır. Özelleştirme, çarelerden biridir. Bu yapılamadığı takdirde, topladığımız vergi gelirleri, yani personel masraflarına ve faize yetmeyen vergi gelirleri ve yüzde bilmem kaç faizle piyasalardan ödünç aldığımız paralar, filin karnına gidecektir, filin karnına!.. Binaenaleyh, sıkıntılar devam edecektir.

Değerli milletvekilleri,

Dünyayla birlikte, Türkiye bir noktaya gelmiştir. Burada şunu söyleyeyim ki, ödemeler dengesi bakımından, Türkiye'nin turizme, Türkiye'nin ihracata, Türkiye'nin taşımacılığa ve Türkiye'nin, bilhassa, bugün 10,5 milyar dolar civarında dışarılarda iş almış müteahhit gelirlerine çok büyük bir önem atfetmesi lazım. Dünyayla birlikte, Türkiye bir noktaya gelmiştir. Serbest piyasa ekonomisi denen sistem, kaynakları israf edilmekten kurtaran ve en iyi şekilde kullanan dinamikleri içine alır; bu, rekabettir. Türkiye, pazar ekonomisinin altyapısını henüz istenildiği şekilde kurabilmiş değildir. Devlet, hâlâ, ekonomiyi geniş çapta kontrol etmektedir; çünkü, iktisadî sistemi işletmeye devam ettiği sürece, yani iktisadî teşebbüsü bulunduğu sürece, devletin ekonomiden elini çekmesi mümkün değildir. Devlet, ekonominin içinden çekilmeli -hemen yarın olacak iş değil bu; ben hedef söylüyorum yönetici ve yönlendirici fonksiyonlarını bırakmalı; sadece düzenleyici olmalıdır. Türkiye'nin, teşebbüs gücünden, kişinin potansiyelinden azamî şekilde faydalanması gerekmektedir; bunun altını çiziyorum. Türkiye'nin en büyük gücü, Türk vatandaşının kabiliyeti, potansiyelidir.

Devlet, savunma, huzur ve güven, adaletin dağıtılması, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik ve sosyal adalet ile altyapı gibi temel fonksiyonlarını daha iyi yapabilmelidir. Onu daha iyi yapabilmesi için öbür taraftan da çekilmesi lazımdır. Devletin elindeki ticarî ve ekonomik karakterli hizmetlerin tümü, en kısa zamanda özelleştirilmelidir.

Ne kadar erken yapabilirsek, ülkemizi o kadar çabuk zenginleştiririz. Kaynakların kullanılmasında hesabî olmak mecburiyetindeyiz. Yani, bunu buraya koyarsan ne getirir ne götürür... Bu, tüm dünyanın karşılaştığı bir olaydır, ilmin ve aklın gereğidir; siyasî tarafı yoktur.

Siyasî liberalizm ve ekonomik liberalizm birbirini tamamlar, ikisi beraber büyür, çoğulcu ve etkin toplumu meydana getirir. Siyasette ve ekonomide liberalizm, Türkiye'nin geleceğidir, gücüdür, kudretidir.

Değerli milletvekilleri,

İlerleyen, gelişen, büyüyen, kalkınan Türkiye'nin önünde birbirinden daha önemli hedefler vardır. Bunların bazılarını sıralayacağım. Buraya kadar birçok şeyleri söyledim, bunlara bazı ilaveler yapacağım.

Halkın refahı ve mutluluğu için, gerçek demokrasiyi eksiksiz biçimde kurmaya devam etmeliyiz, bu hedeften hiç vazgeçmemeliyiz. Bu maksatla, Anayasamızı ve kanunlarımızı yeniden düzenlemeliyiz, bu hususta girişilmiş bulunan gayretleri sürdürmeliyiz ve bir sonuca erdirmeliyiz.

Bu, Türkiye Büyük Millet Meclisine, yani bu Meclise çok büyük itibar kazandıracaktır. Ekonomide güven ortamını yeniden ve tam olarak sağlamalıyız, dengeleri kurmalıyız. Rekabet gücü olan bir ekonomiyi kurabilmeliyiz ve işletebilmeliyiz.

Kalkınmaya devam etmeliyiz. Yüzde 5 veya üzerinde bir kalkınma hızını Türkiye mutlaka sağlamaya devam etmelidir ve ortalama olarak yüzde 5'in aşığına düşmemeliyiz...

YAVUZ KÖYMEN (Giresun) - Şimdi kaç?!

CUMHURBAŞKANI SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla)- Hayatı sayıyorum... 30 sene sağlamıştır, vasatı olarak...

Çalışma barışını korumalıyız. Alınteri, elemeği ve göznurunun karşılığı, onurlu bir hayatı sürdürebilecek şekilde verilebilmeli. Bugünkü zorlukları biliyorum; ama, ben prensibini söylüyorum... Bugünkü rekabet ortamında; işyeri olan kurumlar, sadece onu kuranların değil, çalışanı ile çalıştırının beraber sahipliğindedir. İşyerlerinin ayakta durmasını beraber düşünmek mecburiyeti, önümüzdeki günlerin önemli sorunu... Yani, çalışanı ve çalıştırını beraber düşünecektir.

Kamu çalışanlarının sendikal haklara kavuşturulması zamanı gelmiştir. Nüfusumuzun yüzde 45'ini teşkil eden köy, köylü ve çiftçiye yönelik hizmetler, insanlık ve uygarlık mücadelesinin gereğidir, bu hizmetlerin verilmesine devam edilmelidir.

Altyapı devlet tarafından meydana getirilmeye devam olunmalıdır. Hangi şekilde yaparsanız yapın; yap işlet devret şeklinde yapın, şunu yapın bunu yapın; ama altyapı mutlaka geride kalmamalıdır. Sanayileşmeye Türkiye devam etmelidir.

Tarımın modernleştirilmesine ve geliştirilmesine; tarımın rasyonelleştirilmesine, tarımda randımanın artırılmasına devam olunmalıdır.

Yatırım, üretim, ihracat ve istihdam dörtlüsü, kalkınmanın hedefidir; bu hedef mutlaka korunmalıdır. Bu hedefi korumayan bir kalkınmanın bir yere varması mümkün değildir.

Altyapıda kapasiteleri büyütmeli; bu arada, 18 milyon kilovat olan kurulu enerji gücüne bir 7 milyon kilovat daha eklenebilmeli ve Türkiye, bir gün enerji yokluğu diye bir olayla karşılaşmamalıdır.

Güneydoğu Anadolu Projesi yatırımları süratle tamamlanmalı, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki hizmet seferberliği, yüksek derecede seferberlik haline de çevrilerek sürdürülmelidir.

Sanayileşmede, organize sanayi bölgeleri fevkalade başarılıdır. 400 tane fabrika İzmir Atatürk Sanayi Bölgesinde, Kayseri'de, Manisa'da 68 tane fabrika, Eskişehir'de aşağı yukarı 100'e yakın fabrika, Bursa'da fabrika yapacak yer yok ve bu gayret ülkenin her tarafında sürdürülmelidir. Bunu, şahıslar kendileri yapıyor. Devlet, sadece altyapının yapılmasına yardımcı oluyor; hepsi o kadar.

Üretim arıyoruz; Denizli başlıbaşına bir örnektir.

Turizmde; 20 milyon turist, 10 milyar dolar gelir hedefine, 2000'li yıllardan önce varacağız.

Türkiye içindeki ve Türkiye dışındaki kültür varlıklarımıza daha çok sahip çıkmalıyız. Türkiye içinde pek çok yerde -İstanbul dahil- bu kadar gayret sarf etmiş olmamıza rağmen, kültür varlıklarımız yıkılma yolunda. Keza, Balkanlardaki, keza imparatorluğumuzun bulunduğu yerlerdeki kültür varlıklarımızın daha çok himmete ihtiyacı vardır; Türkiye Büyük Millet Meclisinin nazarı dikkatine arz ediyorum.

Çevre, "sürdürülebilir kalkınma" kavramını dikkate alarak korunmalıdır. "Hiç dokunmayacaksınız buraya" dendiği zaman, çevreyi korumayı sürdüremeyiz.

Yani, çevreyi tahrip etmeden, onun -çevrenin- insanların refahına vereceği kadarını alarak; ama, mutlaka çevreyi ayakta tutarak devam etmeliyiz; yoksa, “hiçbir şey dokunmayacaksınız” dersiniz, insanlara yer kalmaz, onu da savunamayız. Kültür, sanat ve spor hayatımıza ve gençliğe gerekli itinaı göstermeye devam etmeliyiz. Dünyada çok kaynak var, çok para var; 200 milyar dolar dolaşan para var, her sene. Bunun yüzde 1’i, 2 milyar dolar eder. Türkiye, dışarıdaki bu kaynaktan ve teknoloji-den mutlaka yararlanmalıdır.

Sayın milletvekilleri,

Sizlerden, “fıkrî mülkiyet ve patent hakkı” diye bir kanun tasarısının bir an evvel kanunlaştırılmasını rica ediyorum. Bu tasarı komisyonlardadır. Fıkrî mülkiyet ve patent hakkı olmadıkça, yabancı sermayeyi celp etmekte büyük sıkıntılar var. Bu fıkrî mülkiyet hakkı, aynı zamanda, bizim fikir üreticilerimizin de, müzisyenlerimizin de, hepsinin ilgilendiği bir konudur.

2000’li yıllara bakarken, Türkiye, bütün bunları yaparken, bir transformasyonu gözden kaçırmamalı. Nüfus artışını yüzde 2,5’lerden yüzde 1’e indirebilmeliyiz; kırsal alandaki nüfusu, yüzde 50’den yüzde 25’e indirebilmeliyiz. Çağdaş Türkiye’yi arıyoruz; zengin, herkesin refah içinde bulunduğu Türkiye’yi... Nüfusunun yüzde 50’si, yüzde 45’i toprakta bulunan bir Türkiye’yi refah içerisinde tutmak mümkün değildir. Bakın işte, bu sene, yıl, iyi geldi geldi, sonra kurağa döndü. Binaenaleyh, kuru tarımda bulunan vatandaşlarımız büyük bir sıkıntı içerisinde. Binaenaleyh, topraktan, vatandaş, endüstriye, hizmetlere, başka sahalara çekmeliyiz; şehirlerdeki nüfusu yüzde 50’den yüzde 75’e çıkarmalıyız. Geleceğin dünyası, şehirler dünyasıdır. Tarımdan yaşamını kazanan nüfusu, yüzde 45’lerden yüzde 20’lere, daha sonra yüzde 10’lara indirmeliyiz.

Eğitim ve sağlık hizmetlerine daha yüksek nispetlerde ulaşmalıyız. Bu bakımdan, burada tekrar nazarı dikkatinizi çekiyorum. Tabii, bunların hepsi, var meselesi, olanı taksim etme meselesi; ama, Türkiye, gayri safi millî hâsıla bakımından, adam başına düşen hâsıla bakımından 54’üncü sırada yer alırken, insanî gelişme indeksi bakımından 68’inci sırada yer alıyor... “İnsanî gelişme indeksi” diye bir indeks, bugün, uygarlıkları ölçen bir indekstir. Burada, birinci faktör, vasatî ömür; ki, Türkiye’de 66 ilâ 69 yıl arasında. 70 sene evvel bu, 35 sene idi... 35 seneden 65 seneye gelmişizdir.

İkinci faktör, okumuşluk. Ama, okuma yazma nispeti değil; kaç sene okumuş, yani adamınız kaç sene okumuş... Buraya geldiğiniz zaman, Türkiye’de okuma yazma nispeti yüzde 90’ın üzerinde iken, okumuşluk nispeti yüzde 3,2. Endonezya’dan ve Malezya’dan daha aşağıdayız. Binaenaleyh, Türkiye Büyük Millet Meclisine, bilhassa eğitime ve sağlığa, gayri safi millî hâsıladan, ister resmî kanallarla, ister devletin bütçesinden, ister başka yollarla, daha çok imkân ayırmanın, çağdaş Türkiye için zaruretini bir defa daha hatırlatmak istiyorum. Adam başına gayri safi millî hâsılamızı, 5 bin dolar civarına çıkarabilmeliyiz.

Değerli milletvekilleri,

Devletimiz daha iyi işlemelidir; daha iyi işlediği yerde, ondan daha iyi işlemelidir... Yani, bu, gelişmişliğin, gelişmenin şartıdır. Türkiye’de, devletin bütün kapıları, halkımıza, sonuna kadar açıktır. Bununla birlikte, ülkemizin ve dünyanın

yaşadığı gelişmeler, devlet-halk, devlet-vatandaş ilişkilerinde daha ileri adımlar atılmasını gerektirmektedir. Yasama organımız daha çabuk işlemelidir. Bu hususta pek çok çalışma yapılmıştır. Bilhassa içtüzük üzerinde yapılan çalışmalar sonuçlandırılmalıdır.

Demokrasimizin temel kanunu olan, halkla Meclisi ve devleti bağlayan seçim kanunları üzerindeki eleştirilere, mutlaka kulak verilmesi zamanı gelmiştir. Bu maksatla, geçmişte görüldüğü gibi, partilerarası bir çalışmayla, yarın seçim olacakmış gibi bir hazırlığa girişilmesinde yarar görüyorum.

Yürütme, merkezî hükümetin elinde toplanmış durumdadır. Cumhurbaşkanı'nın ve hükümetin önüne, çok daha alt düzeylerde çözülmesi mümkün olan pek çok iş gelmektedir. 10 milyonluk bir Türkiye'nin yönetim semasıyla, 60 milyonluk, gelişen Türkiye'yi idare etmenin imkânsızlığını yaşıyoruz.

Binaenaleyh, devletin çeşitli kademelerinin, fonksiyonlarının ve yetkilerinin yeni baştan gözden geçirilmesinde yarar vardır. Her kademede, görevlerini, titizlikle ve hiç bir tesir altında kalmaksızın, objektif bir tutumla yapmakta olan yargı organlarımızın işleyişinde de birtakım tıkanıklıklar vardır. Çeşitli sebep ve yetersizliklerden kaynaklanan adaletin tevziindeki gecikme, mutlaka giderilmelidir.

Bütün bu sorunların, çözülerek, devletin ve rejimin daha iyi ve etkin işler hale getirilmesi için, bir dizi reforma ihtiyaç vardır. Bu konuda yapılmış pek çok çalışma, Meclisimizin gündeminde mevcuttur -yenileri de yapılabilir- bunlar sonuçlandırılmalıdır. Devleti dahi iyi işletecek istikametteki adımlara, Meclisimizin tümü destek vermelidir.

Öncelikle, merkezî yönetimle yerel yönetimler arasındaki görev ve yetki dağılımı yeniden düzenlenmeli; halkın, her düzeyde, kendi yerel sorunlarına sahip çıkması için gerekli mekanizmalar oluşturulmalıdır. Bu reform içerisinde, sağlık, eğitim ve altyapının inşası gibi hizmetlerin, belirli esaslar dahilinde, belirli yerlerde, değişik şartlarla, değişik ölçülerle yerel yönetimlerin inisiyatiflerine bırakılması lazımdır. Merkezî hükümetin yükünü azaltmadığımız sürece, devletin etkinliğini artırmak mümkün değildir.

Adaletin tevziinde ortaya çıkan gecikmenin önünün alınması ve demokratik hukuk sistemine güvenini pekiştirilmesi için, yargı reformu yapılması, yargı organlarının iş yüklerinin makul bir düzeye çekilmesi ve işleyişlerinin rasyonel esaslara oturtulması da şarttır. Bu hususta da, yapılmış çok güzel çalışmalar var; bunların da bir neticeye bağlanması lazımdır. Hazine davaları, orman davaları ve benzeri davalar, aşağı yukarı mahkemelerin yarı yükünü teşkil ediyor.

Pek çok gayretlere rağmen vergi reformu üzerinde hâlâ tartışmalar sürmektedir. Anlaşıyor ki, vergi dendiği zaman, çok sempatik olmadığı için, ne yapsanız, bundan memnuniyet duyulmayacak; ama, yine de, bu şikâyetlerin, vergi adaletsizliği şikâyetlerinin giderilmesi Parlatmentonun baş görevidir; vergi, Parlatmentonun en önemli işidir. Sosyal güvenlik şemsiyesi ise, halkımızın ancak yarısını kapsamaktadır. Velhâsıl, yapılacak çok işimiz vardır.

Değerli milletvekilleri,

Bütün zorluklarımıza rağmen, geleceğe güvenle bakmak için de pek çok sebep mevcuttur. Türkiye, birliğini beraberliğini, dirliğini düzenliğini ve huzurunu

muhafaza ederek ilerlemeye, gelişmeye, büyümeye, güçlenmeye devam edecektir ve bunu, hür demokratik rejim içinde yapacaktır. Büyük Atatürk'ün gösterdiği hedefe ulaşacağız: Büyük, demokrat, laik; imar ve inşa edilmiş; barış, huzur ve güven içerisinde yaşayan mutlu Türkiye!..

Değerli milletvekilleri,

Sizlere başarılar diliyorum. Sizleri ve ekranları başında beni dinleyen vatandaşlarımı saygıyla selamlıyorum. Allah, milletimizin ve hepimizin yardımcısı olsun. Hepinize saygılar sunuyorum. (*Ayakta Alkışlar*)

ON DOKUZUNCU DÖNEM

BEŞİNCİ YASAMA YILI

Birinci Birleşim

1 Ekim 1995 Pazar

Birinci Oturum

Açılma Saati: 15:00

Başkan: Başkanvekili Vefa Tanır

Kâtip Üyeler: Ali Günaydın (Konya), İlhan Kaya (İzmir)

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Sayın Başkanı, Değerli milletvekilleri,
Ekranları başında bu toplantıyı takip eden sevgili vatandaşlarım;

Hepinizi sevgi ve saygıyla selamlıyorum. 1995-1996 Yasama Yılı'nın, milleti-mize, memleketimize, Meclisimize hayırlı, uğurlu olmasını Cenabı Allah'tan niyaz ediyorum. Bu vesileyle, Yüce Meclise, yeni yasama yılında yapacağı değerli çalış-malarda başarılar diliyorum.

İkinci Dünya Savaşının sona ermesinin 50'nci yılı bu sene anılmıştır. 22-24 Ekimde Birleşmiş Milletlerin kuruluşunun 50'nci yılı kutlanacaktır: Bu elli yıl içerisinde, yerel savaşlar dışında, barış korunabilmiştir; buna rağmen, dünyanın güvenlik sistemi, Avrupa'nın güvenlik sistemi -Bosna-Hersek dolayısıyla bilhas-sa- tartışılır hale gelmiştir. Dünyanın ve Avrupa'nın yeni bir güvenlik sistemine ihtiyacı kesindir.

Bu elli yıl zarfında Türkiye, çokpartili demokratik hayatı yaşam tarzı olarak seçmiş ve çeşitli denemelerden sonra bugüne gelebilmiştir. Bugün, ülkemizde, de-mokrasinin bütün kavramları vardır; bu kavramlar üzerine kurallar konulmuştur; bu kavram ve kuralların gerektirdiği kurumlar vardır ve bunların hepsi işlemek-tedir. Bütün sorunların çaresi burada aranacaktır. Her şeyin başında, milletimizin hür iradesinin neticesi olan Yüce Meclisimiz, görevinin başındadır. Demokrasinin kalbi olan Yüce Meclisimizin, ülkenin bütün sorunlarına en doğru çareleri bulaca-ğından hiç kimsenin şüphesi olmamalıdır.

Demokrasimizi iyileştirmek, standardını yükseltmek için girişilen gayretler sürdürülmektedir.

1982 Anayasasında bu maksatla önemli değişiklikler yapılabilmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisinde mevcut bütün siyasi partileri ve değerli üyeleri tebrik edi-yorum. Demokrasimize daha çok nitelik, vasıf kazandırmak, devletimizi daha iyi işletmek için birçok gayretler sarf edilmiş ve önemli yasalar çıkarılmıştır. Meclisi-miz, denetleme görevini de gayretle sürdürmüştür.

Anayasanın değişen maddelerinin uygulama kanunlarıyla, yeni bir seçim ka-nunu, yargının çabuklaştırılması, eğitim ve üniversitede reform, yerel yönetimlerle

merkezî yönetim arasındaki yetki ve sorumluluk dengelerinin yeniden ayarlanması, sağlık hizmetlerinde reform yapılması, önümüzdeki yasama yılında, Meclisimizin gayret ve himmetlerini beklemektedir.

184 dünya ülkesi içerisinde, nüfus itibarıyla 16'ncı, toprak itibarıyla 32'nci ve gayri safi millî hâsıla itibarıyla 20'nci sırada olan Türkiye, bir büyük dünya devletidir. Çok önemli bir konuma sahiptir. Barışçıdır. Sorunları vardır -zaten sorunu olmayan ülke yoktur- ancak, bu sorunların üstesinden gelebilecek gücü ve niyeti vardır.

Etrafımıza bir bakarak konuşmama devam etmek istiyorum: Türkiye, dünyada ve bölgesinde güçlü, dünyayla her alanda bütünleşen, kendisine saygı duyulan ve kendisine güvenen, ağırlığı ve etkinliğiyle barış ve istikrarın güvencesi olan; dostluğu ve işbirliği aranan bir ülkedir. Atatürk'ün koyduğu barışçı ilkelere dayanan Türk dışpolitikasında atılan her adım, bu görüntüyü yaşama geçirmeye yöneliktir.

Türkiye, dünya üzerinde çok özel bir konumda bulunmaktadır. Geniş olduğu kadar, sorunlar, çatışmalar ve istikrarsızlık içeren bir coğrafyada yaşadığımızı hiçbir zaman gözardı etmiyoruz ve bu özel coğrafyanın gerektirdiği bir dış politikayı uygulamaya devletimiz çalışmaktadır. Siyasal barış ve güven ortamının, insanların esenlik ve huzurunu sağlamanın, çeşitli sorunlarla boğuşan bölgemizde, siyasi, ekonomik işbirliği potansiyellerini harekete geçirmek ve refahı yaygınlaştırmakla mümkün olabileceğine inanıyoruz. Bu sebeple, gayretlerimiz, küresel ve bölgesel planda barış ve güvenliğe katkıda bulunmaya yönelmektedir. Soğuk savaşın sona ermesi sonrasında ortaya çıkan tarihi fırsatları en iyi şekilde değerlendirmeye matuf işbirliği şemalarında, Türkiye, yine, bu sebeple öncü bir rol oynamaktadır. Türkiye'nin bir model olma vasfını kazanmış bu olağanüstü konumu, kendi alın-terimizle kazandığımız en değerli bir üründür ve cumhuriyetimizin kazanımları üzerine oturmaktadır. Türkiye, bu konumunu, hem kendi ulusumuzun hem de bölgemizdeki ulusların barış ve esenlik içinde yaşamasının güvencesi olarak görmektedir.

İşte, bu görünüm dahilinde, yeni asrın Türkiyesini, herkes, bölgesel zenginliklerini entegre olduğu Avrupa'ya taşıyan, küreselleşme olgusunu ileri götüren ve küreselleşme hareketinde bellibaşlı bir aktör olarak ortaya çıkan, nihayet, kalkınma ve işbirliği hamlelerinde barıştan yana ve öncü bir ülke olarak görüyor.

Bu bakışgerçekleşme yolundadır. Balkanlardan Orta Asya'ya kadar, Türkiye'nin önünde yeni ufuklar açılmış, Türkiye, yepyeni işbirliği imkânlarına ve dayanışmalara kavuşmuştur. Bu anlayışla, Türkiye, dışarıya daha fazla açılıyor, coğrafi uzaklığın, artık, önemi olmadığı, günümüz dünyasında, Uzakdoğudan Latin Amerika'ya kadar uzanan geniş bir yelpaze içinde, yeni dostlar, yeni pazarlar ve yeni ilişkiler kurmaya çalışıyor; kısacası, bir dünya devleti olma yolunda hızla ilerliyor.

Ulaştığımız noktadan daha ileriye gitmek kendi elimizdedir. Bu büyük hedef, birlik ve beraberlik, demokrasi ve hoşgörü içerisinde gerçekleştirilecektir. 2000'li yıllarda, Türkiye, daha müreffeh daha zengin daha güçlü bir devlet olacaktır; yeni yüzyılın medeniyet oluşumları içerisinde kendisine en saygın bir yeri de mutlaka edinecektir.

Sayın milletvekilleri,

Türkiye, dış politikadaki her adımını bu geniş perspektif içerisinde değerlendirmeye devam etmelidir. Türkiye ile dostluk ilişkileri içerisinde olmak herkesin lehinedir.

Türkiye'nin temel çıkarlarına zarar vermeyi hedef haline getirenler ise, bunun bir bedeli olduğunu hatırlatmalıdırlar; bilhassa, terör örgütlerine müsamaha göstermeyi, hatta, onlara arka çıkmayı uzunca bir süreden beri bir politika aracı haline getirmiş olan çevrelerin, bu hususun farkında olmaları gerekir. Unutulmamalıdır ki, kin, nifak ve zulüm tohumları ekenler, tarih boyunca, önünde sonunda bunun bedelini ödemişlerdir. Türkiye'nin düşmanlığının değil dostluğunun aranması gerektiğini, buradan bir kez daha hatırlatırım. (*DYP sıralarından Alkışlar*)

Dünyanın en sorunlu bir bölgesindeyiz ve Allah'a şükür ki, Türkiye'miz bir barış ve istikrar adası olarak duruyor. Etrafımızda neler oluyor, biraz daha yakından bakalım: Ortadoğu'da tarihî bir dönem yaşıyoruz, önemli gelişmelere tanık oluyoruz. Barış sürecinde büyük açılımlar yaşanmaktadır. Türkiye, Filistin sorununda ve Arap-İsrail uzlaşmazlığında bütün tarafların meşru hak ve çıkarlarını gözeten dengeli bir tutumu izleyegelmiştir. Türkiye, bölgede, genel ve kalıcı barışın tesis edilmesinin, bölgenin istikrarının yanı sıra bölgenin ekonomik kalkınmasına da çok önemli katkılarda bulunacağına inanmaktadır.

Bu çerçevede, çok özel yakınlığa sahip olduğumuz bölge ülkeleriyle ilişkilerimizi daha da geniş bir perspektif içerisinde geliştirmeye büyük önem atfediyoruz. Ortadoğu'da kalıcı ve kapsamlı bir barışın sağlanması, refah ve kalkınma yollarının bulunması çabalarına aktif bir şekilde destek vermeye devam etmeliyiz. Ekonomik istikrar ve refaha giden yolun barıştan geçtiğini biliyoruz; bunu herkese söylüyoruz. Bu kapsamda, barış sürecinin başarıya ulaşması neticesinde ortaya çıkacak yeni fırsat ve imkânların, bölgenin dünyayla bütünleşmesine de katkıda bulunacağını düşünüyoruz. Türkiye, bu hususta çok önemli bir rol oynayacak zengin bir tecrübe birikimine ve kapasiteye sahiptir.

Bu sebeple, Türkiye, Filistin'in İsrail ile imzalamış olduğu tarihî nitelikteki İlkeler Bildirgesini ve Kahire Uygulama Antlaşmasını memnuniyetle karşılamış, İsrail ile Ürdün arasında imzalanan barış antlaşmasından da memnuniyet duymuştur. Nihayet, birkaç gün önce, Washington'da İsrail ile Filistin arasında imzalanan antlaşma da, barış sürecinde tarihî bir adım teşkil etmiştir. Bütün tarafların, şu anda tarih sahnesinde ortaya çıkan altın fırsattan yararlanmalarını ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin ilgili kararları doğrultusunda sorunlara acil çözümler bulma konusunda esnek ve pratik tutumlar takınmalarını tavsiye ve temenni ediyoruz. Ne var ki, barış sürecinde, nazik bir dönemden geçilmektedir. Kuşku duyanların varlığına karşın, sürecin, tam anlamıyla canlı tutulmasına çalışılmalıdır. Bu hususta, herkes, üzerine düşen tarihî sorumluluğu üstlenmelidir.

Netice itibarıyla, önümüzde, tüm bölge ülkeleri için gerçekten çok değerli bir fırsat bulunmaktadır; bu fırsatın kaçırılmaması gereklidir. Gelişmeler belki arzu edilen süratte ilerlememektedir; ancak, önemli olan, nihai barışa adım adım ve kararlı bir şekilde ulaşılmasıdır.

Diğer taraftan, Irak ile ilgili gelişmeleri de çok yakından ve dikkatle izlemekteyiz. Irak'a uygulanan ambargonun, Irak Halkı için yarattığı güçlükleri ve çekilen

acıları biliyoruz. Bu acıların sona ermesi için, Irak'ın, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararlarını yerine getirmesi gereklidir. Irak'ın egemenliğinin ve toprak bütünlüğünün korunması, bölgesel istikrar açısından hayati önem taşımaktadır. Biz, Irak topraklarında yaşayan tüm halkların, bu komşu ülkenin kalkınmasına kendi katkılarını getirebilecekleri bir ortam yaratılmasını arzu ediyor ve tüm Irak vatandaşlarının temel hak ve özgürlüklerini kullanmalarını ve iyi birer vatandaş olarak çağdaş bir yaşam idame ettirmelerini istiyoruz.

Türkmen kardeşlerimizin refahı ve selametiyle de yakından ilgileniyoruz. Irak'ta oluşmasını temenni ettiğimiz istikrar ortamında, Türkmen kardeşlerimizin de çok önemli bir katkısı olacaktır.

Değerli milletvekilleri,

Yıl boyunca, Bosna-Hersek'te hepimizin yüreğini parçalayan hadiselere şahit olduk. Bütün ikazlara rağmen, uluslararası toplumun geçen dört yıldır sürdürdüğü kararsızlık, çaresizlik, şaşkınlık ve etkisizlikten istifade eden Sırplar, insanlık âleminin gözleri önünde, uluslararası meşruiyeti ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararlarını hiçe saydılar, ayaklar altına aldılar. Böylece, İkinci Dünya Savaşından beri işlenen en büyük insan hakları ihlallerine ve insanlık ayıplarına göz yumuldu. Bunun vebalini, dökülen kandan, yerlerinden yurtlarından olan masum insanların çektikleri ıstıraptan doğrudan doğruya sorumlu bulunan Sırplar kadar, onların bu hareketine göz yumanlar da taşıyacaktı. Ancak, Eylül başında bölgede vuku bulan gelişmeler ve NATO'nun etkili müdahalesi, yıllardır süren bu trajediye son verilmesi imkânını ortaya çıkarmış ve Amerika Birleşik Devletleri bir barış girişimini başlatmıştır.

Bu çerçevede, Türkiye, Boşnak kardeşlerimizin yaralarının sarılmasına yardımcı olmaya devam edecek ve bölgede adil ve kalıcı bir barışın tesisi yolundaki yoğun çabalarını sürdürecektir.

Bugün, geriye dönüp baktığımızda, Türkiye'nin, eski Yugoslavya'nın dağılma süreci içerisine girdiği andan itibaren, bulunduğu ikazlarda, ne yazık ki, haklı çıktığını görüyoruz. Keşke haklı çıkmasaydık. Gerçekten, ikili olsun çok taraflı olsun her forum ve platformda, her düzeyde, Balkanları tehdit altına sokan saldırganlığın, ne suretle olursa olsun önlenmesi gerektiğini defeatle dile getirdik. Bugün de, Bosna-Hersek'in, varlığını, mevcut sınırlar içerisinde egemen ve uluslar arası toplumun eşit üyesi olarak sürdürmesine dayanan kalıcı bir çözüm bulunması yönündeki çabaları etkinlikle desteklemeye devam edeceğiz. Türkiye, aynı zamanda, Bosna-Hersek'te yaraların sarılmasına, ülkenin yeniden imarına her türlü katkıda bulunmaya da hazırdır.

Son olarak, İslam Konferansı Örgütü üyesi ülkelerin Bosna-Hersek'e destek olma yönündeki çalışmalarını memnuniyetle karşılıyor, bu forumda, gayet etkin ve öncü rolümüzü sürdürüyoruz.

Türkiye'nin, barışın tesisi yolunda önemli bir rol oynadığı ve bu rolü devam ettireceği muhakkaktır. Kendisiyle çeşitli görüşmelerimde, Sayın İzzetbegoviç ve çalışma arkadaşlarında gördüğüm büyük morali, haklı mücadelelerini sonuna kadar sürdürme kararlılığını, beni çok etkilediğini ifade ederek, dile getirmek istiyorum.

Kimsenin, Türkiye'nin, zor günlerinde, daima, bu acılı ülkenin yanında yer almış olduğundan ve bunun böyle devam edeceğinden şüphesi olmaması gerekir. Barış ve istikrarın tesis edilmesini, bölgede yaşayan bütün halkların geleceğinin ve temel hak ve özgürlüklerinin güvence altına alınmasını hedefleyen siyasetini, Türkiye, sürdürmelidir.

Netice itibariyle, bugün, Bosna-Hersek'te, dolayısıyla Balkanlarda barışın tesisi yolunda önemli bir dönüm noktasına gelinmiştir; daha, çok mesafe vardır; bu mesafe katedilmelidir; ancak, sağduyu, uzlaşma ruhu ve sabırla, bu doğrultuda adım adım ilerleneceğine ve bu talihsiz ülkenin aydınlığa kavuşacağına inanıyoruz.

Kafkasya'nın barış ve istikrarı, Türkiye için çok büyük önem taşımaktadır. Bu anlayışla, Türkiye, Azerbaycan ve Gürcistan ile birlikte Ermenistan'ı da ayırım gözetmeksizin, aynı tarihte tanımıştır. Azeri-Ermeni uyumsuzluğunun, barışçı yoldan çözümü için oluşturulan, üyesi bulunduğumuz AGİT/Minsk Grubunun faaliyetlerinde etkin bir şekilde yer alıyoruz. Türkiye, kardeşi Azerbaycan'ı, haklı davasında daima destekleyecektir.

Ermenistan ile ilişkilerimizin geliştirilebilmesi ise, Ermenilerin, işgal ettikleri Azeri topraklarından çekilmelerine bağlıdır. Ermenistan'ın bu doğrultuda atacağı adımlar, olumlu bir şekilde değerlendirilecektir.

Ermenistan, işgal ettiği toprakları tahliye ederek, 1 milyon 400 bin göçmenin evlerine dönmelerine, haklı ve şerefli bir çözüme razı olduğu takdirde, Türkiye ile Ermenistan arasında, iyi komşuluk ve işbirliği ortamı da yaratılmış olacaktır. Bunu, müteaddit defalar Ermeni liderlerine duyurduk ve duyurmaya da devam edeceğiz.

Abaza-Gürcü, Gürcü-Osetya ihtilafı da Kafkaslarda önemli rahatsızlıklara sebep olmuştur. Kafkaslardaki barış fevkalade önemlidir; çünkü, yüz seneden fazla süre sonra Kafkaslarda yeni devletler kurulmuştur. Bu devletler bağımsızdır; bu bağımsızlığın değerini iyi bilmeleri, kendi açılarından fevkalade önemlidir; bizim açımızdan da fevkalade önemlidir. Türkiye'nin, Kafkaslarda barış olması halinde, Orta Asya'ya geçebilmesi daha kolaylaşacak, Orta Asya ülkelerinin, Türkiye'ye, Türkiye üzerinden Avrupa'ya geçebilmesi imkân dahiline girecektir. Kafkasyadaki barışın bir an evvel tesisini, bölgenin bütün ülkelerinin yararına sayıyoruz.

Türkiye'nin, Gürcistan ile çok iyi münasebetleri vardır. Sarp kapısına ilaveten, Türkgözü kapısı açılmıştır. Aktaş kapısının açılış hazırlıkları yapılmaktadır. Ermenistan ile Türkiye arasındaki münasebetlerin Azerbaycan'daki duruma bağlı olarak düzelmesi neticesinde, Kars'ta Doğu kapısı da açılacaktır.

İşbirliği ve karşılıklı bağımlılığın artırılması, ortak menfaatlerin doğru teşhis edilip çağdaş bir refah düzeyine doğru elbirliğiyle hareket edilmesi, bu sorunların ortadan kaldırılmasını sağlayacaktır.

Çeçenistan'da cereyan eden kanlı olaylar, bizleri derin üzüntüye sevk etmiştir. Sorunun, varılan mecraa girmeden, diyalogla, uzlaşma ruhuyla, barışçı bir yaklaşımla çözümünü temenni ederdik.

Nitekim, Başkan Yeltsin'e, olayların henüz başında -17 Aralık 1994'te- gönderdiğim mesajda, Çeçenistan sorununun, Rusya Federasyonunun toprak bütünlüğü

çerçevesinde, kansız bir şekilde çözümü için çağrıda bulunduk. Bugün, bölgede sükun avdet etmiştir; ancak, bedeli, can ve mal kaybı bakımından çok ağır olmuştur. Umalım ki, kesin sonuca varılsın.

Şimdi önemli olan, diyalogun hâkim olduğu bir ortamda, taraflar arasında varılan anlaşmanın uygulanması ve Çeçen kardeşlerimizin yaralarının sarılmasıdır. Türkiye, daha şimdiden, Çeçenistan'ın yeniden imarı ve Çeçen Halkının selameti için elinden gelen yardımı esirgemeyeceğini beyan etmiştir.

Karadenizin karşı kıyılarındaki komşumuz Moldavya'nın topraklarında, ulusal benliklerine, dillerine, kültürlerine asırlarca sıkı sıkıya sarılan Gagavuz Halkı, Avrasya'ya yayılan Türk dünyasının oluşturduğu zincirde sağlam bir halka ve Türkiye ile Moldavya arasında sağlam bir dostluk köprüsüdür. Gagavuz kardeşlerimiz ile Moldavya yönetimi arasında uzlaş, iyiniyet ve sağduyulu bir yaklaşımla bu yıl içinde gerçekleşen özel statü anlaşması, takdire şayan ve örnek bir olgudur.

Osmanlı idaresinin bucak beldesi olan Gagavuz Yerinin idarî sınırlarının halk oylaması neticesinde belirlenmesiyle, bu kardeşlerimizin, anayurtlarında huzur içinde yaşayacaklarına, kimliklerini güven içinde devam ettireceklerine ve Moldavya'nın kalkınmasına ve refahına gereken katkılarda bulunacaklarına inanıyoruz. Biz de, Moldavya ile tesis edilen yakın dostluk ilişkilerinden ve Gagavuz Halkına olan gönülden bağlarımızdan esinlenerek, bu ülkeye, Türkiye'nin imkânları ölçüsünde yardımcı olmaya devam etmeliyiz.

Aynı coğrafi bölgede, Türkiye ile Ukrayna arasındaki ilişkilerde güçlü bir bağ oluşturan Kırım Türk Halkına da desteğimizi sürdürmekteyiz. Tarihte, maruz kaldıkları zor koşullara karşı kahramanca göğüs geren Kırım Türkleri, yumuşama ve hoşgörü sürecine giren dünyamızda, hak ettikleri uygar ve insan haklarına saygılı ortama kavuşmaktadırlar. Türkiye, Kırmımlı Türk kardeşlerinin anayurtlarına dönüşlerinden kaynaklanan iskân sorunlarını ve ekonomik sıkıntılarını gidermek için, Ukrayna Hükümeti ve ilgili uluslararası kuruluşlarla işbirliği halindedir. Umudumuz, Kırım Türklerinin de, sorumlu birer Ukrayna vatandaşı olarak, ülkenin kalkınmasına ve refaha kavuşmasına katkıda bulunmalarını görmektir. Bu yolda her türlü katkıyı yapmaktayız ve yapmalıyız. Burada, bir iki cümle de Ahıska Türkleri için söyleyeceğim. Rusya'nın hemen hemen her tarafına dağıtılmış bulunan Ahıska Türkleri, Türkiye'yi anavatanları görmektedir ve her fırsatta, Orta Asya'nın, her bölgesinde, diğer bölgelerde karşımıza çıkmakta, Türkiye'ye dönme arzularını tekrarlamaktadırlar.

Türkiye, imkânlarının elverdiği ölçüde, Ahıska Türklerine himaye vermeye ve onlara sıcak sinisini açmaya devam etmelidir.

Değerli milletvekilleri,

Değişen dünya şartları muvacehesinde, Türkiye'nin, tarihten ve coğrafyadan kaynaklanan varlarını birleştirdiğimizde, Avrasya kıtasının ortaya çıktığı görülmektedir. Avrasya olgusu üzerinde hassasiyetle duruyorum. Adriyatik'ten Çin Denizine kadar uzanan kuşakta, 11 milyon kilometrekare üzerinde, aynı kökleri paylaşan 200 milyon insanın, tarih, dil, din, kültür gibi ortaklıkları her geçen gün daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu, bir gerçektir ve bunun kabul edilemeyecek bir tarafı da yoktur. Destanlarımız, şarkılarımız, ninnilerimiz, örf-

lerimiz, âdetlerimiz, yediklerimiz içtiklerimiz, konuştuğumuz dil, birdir. Bundan daha birleştirici unsurlar, başka ortaklıklarda görülemez.

Biz, hiçbir zaman, Avrasya olgusunu, siyasi hesaplar güderek, bir nüfuz sağlama aracı olarak görmemekteyiz. Amacımız, bağımsızlığına yeni kavuşan ve yıllardır uzak kaldığımız kardeşlerimizin kendi ayakları üzerinde durmalarına ve uluslararası toplum içinde her bakımdan saygın birer üye olarak hak ettikleri yerlerini almalarına yardımcı olmaktır. Bu yolda bugüne kadar yürüttüğümüz faaliyetler bunu kanıtlamaktadır. İşadamlarımız, müteahhitlerimiz buralarda hizmet görmekte, haberleşme ve ulaşım ağları kurulmakta, imkânlar ölçüsünde krediler verilmekte, okullar açılmakta, burslar verilmekte, tarihi ve kültürel eserler onarılmakta, ezcümle, bu kardeş ülkelerin kalkınma ve istikrar hamlelerine, Türkiye, çok geniş şekilde destekte bulunmaktadır. Türkiye, köklü demokratik gelenekleriyle, serbest pazar ekonomisi uygulamasında edindiği birikimlerle, çağdaş dünyayı anlamış büyük bir devlet olarak, bu ülkeler için bir ışıktır, bir penceredir; bu ülkelere yön verme imkânına da en iyi şekilde sahiptir; bunların dünyayla bütünleşmeleri için ideal bir köprü konumundadır. Yön vermeyi bu anlamda kullanıyorum. Bu bakımdan da, ayrıca, üçüncü ülkelerle her türlü ortaklığa da hazırdır. Kardeşlerimizin bu fırsatlardan yararlanmaları da son derece doğaldır.

Nitekim, yıl içinde, Avrasya bölgesinde yer alan ülkelerle bulduğumuz faaliyetlere bakılacak olunursa, gıpta edilecek bir durum görülecektir. En üst düzeyde karşılıklı ziyaretler yoğun olarak gerçekleştirilmiştir, zirveler düzenlenmiştir, uluslararası platformda buluşulmuştur, ekonomik, ticarî ve kültürel alanlarda 100'den fazla anlaşma akdedilmiştir; istişareler yapılmış, karşılıklı dertleşilmiş, bayram mutlulukları paylaşılmıştır.

Burada önemli olan, Avrasya olgusunun kendiliğinden ortaya çıkmasıdır; yani, gönüller kendiliğinden birleşmiştir. Bu, gönülden kaynaklanan bağlarımızı güçlendirmeye ve açılan yeni ufukları yapıcı amaçla karşılıklı olarak değerlendirmeye devam edeceğiz, etmeliyiz de. Zira, mevcut işbirliği potansiyelini harekete geçirmemiz, halklarımızın karşılıklı refahına, esenliğine ve dolayısıyla huzuruna hizmet etmektedir. Bu da, bölgemizde ve dünyamızda barış ve istikrara toplu halde yaptığımız, küçümsenmeyecek bir katkı olarak görülmelidir.

Sayın milletvekilleri,

PKK terör örgütü, Kuzey Irak'ta, sınırlarımıza bitişik kurtarılmış bir şerit ilan etmek üzereyken, Silahlı Kuvvetlerimiz, Irak'ın toprak bütünlüğünün korunması ve sivil halka zarar verilmemesi ilkelerine dayanan kararlı bir harekâtı gerçekleştirmiş ve bu harekâta katılan birliklerin büyüklüğü, harekâttan bir an önce sonuç alınmasını sağlayacak ölçüde tutulmuştur.

Buradaki amaç, aynı zamanda, mevcut koşullar altında Kuzey Irak'a hükmedebilen bir otoritenin yokluğu karşısında, terör örgütünün istifadeye imkân bulduğu tesis ve silah depoları gibi altyapıyı imha etmek olmuştur. Bir kolorduya yetecek çapta silah, tonlarca yiyecek malzemesinin yanı sıra, büyük miktarda uyuşturucu da ele geçirilmiştir. Türkiye, bu bölgeden, topraklarına karşı saldırılar gerçekleştirmesine veya Kuzey Irak'ın, teröristlerin üssü haline getirilmesine müsaade edemezdi ve yine de müsaade edemez! (*DYP sıralarından Alkışlar*)

Kuzey Irak'taki otorite boşluğu, çok büyük kargaşaya sebep olmuştur. Konunun enternasyonalize olması ve bölgenin, daha çok rahatsız edici duruma itilmesi endişeleri mevcuttur. Bu endişeler muvacehesinde, gelişen durum, devletimiz tarafından, Parlamentomuz tarafından fevkalade yakından takip edilmekte ve Türkiye Cumhuriyeti Devletinin bütün etkinliği kullanılarak, gerekli müdahaleler yapılmaktadır.

Sayın milletvekilleri,

Kıbrıs sorununun çözümü, Adada yaşayan iki ulusal toplumun siyasî eşitlik ve egemenlik hakları üzerine bina edilmeli, iki toplumlu, iki kesimli bir düzen esas alınmalı, Türkiye'nin hukukî ve fiilî garantisi devam etmelidir. Kıbrıs sorunu bir çözüme ulaştırılmadan, Kıbrıs'ın Avrupa Birliği üyeliği konusunun gündeme getirilmesi de sorunun halline yardımcı olmamaktadır. Bugün, Kıbrıs'ta gündemi, Avrupa Birliği üyeliği değil, nasıl bir çözüme ulaşılabileceği oluşturmaktadır; dolayısıyla, bu yönde çaba sarf edilmelidir. Karşılıklı güven ortamının yaratılması için, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin önerdiği güven artırıcı önlemlerin uygulanması, çözümü kolaylaştırabilecektir. Kıbrıs davası, Türkiye için ulusal bir davadır. Türkiye, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine desteğini her alanda kararlılıkla sürdürmelidir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin karşılaştığı ekonomik sorunların aşılmasına ve Türkiye ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti arasında mevcut yakın işbirliğinin daha da derinleştirilmesine yönelik gayretlerimiz devam ettirilmelidir. Yunanistan ile ilişkilerimiz, dışpolitikamız içerisinde kendisine özgü bir önem ve önceliğe sahiptir. Ülkelerimiz arasındaki sorunları, komşuluğun tabii sonuçları olarak kabul eden Türkiye, bu sorunların üstesinden, iyi niyetli, barışçı yöntemlerle gelinmesi için, mümkün olan her türlü çabayı sarf etmiş; aynı zamanda, Lozan dengesinin korunmasına da bir büyük önem atfetmiştir. Çeşitli sorunların yanı sıra, Ege Denizinden kaynaklanan anlaşmazlıklar da mevcuttur. Bu anlaşmazlıkların nedenini, Yunanistan'ın, Ege Denizini bir Yunan gölü olarak algılayan yaklaşımı oluşturmaktadır. Ege kıta sahanlığı, Türkiye ile Yunanistan arasında sınırlandırılmamıştır ve iki ülke arasında Ege Denizinden kaynaklanan sorunların hepsi birbiriyle yakından ilgilidir. Esasen, Türk-Yunan sorunları, ilişkilerimiz çerçevesinde bir bütün teşkil etmektedir. Biz, bu sorunların bir bütün olarak ele alınmasını ve müzakereler yoluyla, iki ülke arasındaki temel dengeyi gözeterek siyasî çözümler aranmasını, en akılcı yöntem olarak görüyoruz. Hedefimiz, diyalog kanallarını açık tutmak ve bu yolda ileri adımlar atmaktır.

Türkiye, Batı Trakya'daki Türk azınlığın anlaşmalardan kaynaklanan haklarının korunmasından Ege Denizindeki sorunlara kadar, Yunanistan ile ilişkilerinde, millî menfaatlarına ve güvenliğine zarar verecek her türlü oldubittiye, emrivakiye. (fait accompli) -herkes anlasın diye, anlaşılacak şekilde söylüyorum- karşıdır; kimse, Türkiye'yi, bununla karşı karşıya koymamalıdır. İki ülke arasında hak ve çıkar dengelerini gözeterek bir müzakerenin gereğine samimiyetle inanılmalıdır.

Değerli milletvekili,

Dört Türk vatandaşının, ağustos ayında, Suudî Arabistan'da, uyuşturucu madde kaçakçılığı nedeniyle ardi ardına idam edilmeleri, tüm Türk kamuoyunu derinden etkilemiş ve üzüntüye sevk etmiştir. Bu konudaki hissiyatımızı, en yüksek düzeyde, Suudî Arabistan Kralı nezdinde birçok defa dile getirmiştik. Suudî

Arabistan ile mevcut dostluk ve kardeşlik bağlarımızı karşılıklı olarak büyük önem vermekteyiz. Bu itibarla, halen bu ülkede tutuklu ve hükümlü bulunan vatandaşlarımızın hayatlarının başışlanması ve ülkelerimiz arasında kurulacak etkili işbirliği sayesinde, uyuşturucu madde kaçakçılığının önlenmesinin daha yararlı bir yol olacağına inanıyoruz; Suudi Arabistan nezdinde bu konudaki girişimlerimizi sürdürüyoruz.

Değerli milletvekilleri,

Türkiye'nin uyguladığı çok yönlü, çok boyutlu dışpolitikanın bir boyutu, benzer görüşleri ve idealleri paylaşan ülkeleri, bölgesel forumlar etrafında bir araya getirmek suretiyle işbirliği imkânlarını en iyi şekilde değerlendirme hedefidir. Zira, Türkiye, çağımızda, uluslararası güvenin artırılmasının ve barış ve istikrarın sağlanmasıyla, ekonomik işbirliği vasıtasıyla başarılılabileceğine inanmaktadır. Karadeniz Ekonomik İşbirliği, Türkiye'nin ekonomik işbirliği alanında Balkanlar, Rusya, Kafkaslar boyutunu; Ekonomik İşbirliği Teşkilatı ise, Orta Asya ve Batı Asya boyutunu ortaya çıkarmaktadır. Bu itibarla, Türkiye, Karadeniz Ekonomik İşbirliğinin 11 üyesi ve Ekonomik İşbirliği Teşkilatının 10 üyesiyle, bu iki forum çerçevesinde çeşitli ekonomik işbirliği projeleri üzerinde temasını sürdürmeli ve derinleştirmeye gayret etmelidir. Bu yıl Bükreş'te yapılan Karadeniz Ekonomik İşbirliği Zirvesi, Karadeniz Ekonomik İşbirliği sürecinin kuruluş safhasının sonunu, gerçek işbirliği safhasının başlangıcını gerçekleştirmiştir. Karadeniz Ekonomik İşbirliği, artık, altyapısını tamamlamış ve üye ülkeler arasında ekonomik işbirliğini gerçekleştirecek aşamaya varmıştır. Önümüzde, özel sektörlerin önplana çıkacağı uygulama dönemi başlamaktadır. Bu dönemde, özel sektörler hükümetlerin desteğiyle, somut projeler üretme sürecine girecektir. Karadeniz Ekonomik İşbirliğinin en belirgin özelliği, modelinin, özel sektörlerin girişimciliğine ve dinamizmine dayandırılmasıdır.

Karadeniz Ekonomik İşbirliği sürecine kuruluşundan beri yaptığımız faal katkılarla ve bu bölgesel ekonomik işbirliği girişimine büyük önem atfetmekle; Türkiye'nin, çağımızda ivme kazanan küreselleşme süreci içerisinde saygın bir yer aldığını bir kere daha kanıtlamış bulunuyoruz. Karadeniz Ekonomik İşbirliği, dünya ortamıyla yeni bütünleşen bölge ülkeleri için ne kadar büyük anlam taşıyorsa, ECO da, bağımsızlığına yeni kavuşan Orta Asya Cumhuriyetleri için benzer anlam taşımaktadır.

ECO dediğimiz ekonomik işbirliği, aslında, üye ülkeler arasında ekonomik, teknik ve kültürel işbirliğini öngören boyutları aşan, bölgede barış ve istikrara katkıda bulunan bir platform niteliğine sahiptir. İslamabad'da yapılan son zirvede, bunun en canlı örneğini gördük. Zirvede yaptığım tüm temaslarda, bölgede ekonomik işbirliğinin tam anlamıyla gerçekleşmesi için siyasî istikrarın da gerekli olduğunu vurguladık. Bu meyanda, özellikle istikrar özlemi içinde yaşayan bazı ülkelerde -bu, daha çok Afganistan ve Tacikistan'dır- iç barışın bir an önce sağlanmasının, bölgesel işbirliğine büyük katkılarda bulunacağını tekrarladık.

ECO teşkilatını yeniden yapılandırma çalışmalarına da somut katkılarımız olmaktadır. Bu kuruluşun, yakın gelecekte daha etkili işbirliğini doğuracak bir şekil alacağına inanıyoruz.

Burada, altı çizilecek bir husus, Türkiye'nin, gerek Karadeniz Ekonomik İşbirliğinde gerek ECO'da, üyeleri nezdinde sahip olduğu konumdur. Demokratik,

laik, pazar ekonomisini başarılı bir şekilde yürüten ve çağdaş dünyayla bütünleşen dinamik bir Türkiye, birçoğu geçiş döneminin sancılarını çeken bu ülkeler için bir örnek teşkil etmekte, yol gösterici rolünü oynamaktadır. Türkiye, bu işleviyle, bölgesel ve uluslararası itibâr kazanmakta, barış ve istikrara, ilave katkılarda bulunmaktadır.

Ayrıca, Türkiye, Karadeniz Ekonomik İşbirliği ve ECO çerçevesinde kazandı-ğı bölgesel işbirliği tecrübesini, önümüzdeki dönemde büyük bir dinamizme kavuşması beklenen Akdeniz İşbirliği Forumuna da taşıyabilecektir.

Türkiye, İslam Konferansı Teşkilatının her zemininde de fevkalade etkin bir rol oynamaktadır.

Değerli milletvekilleri,

Avrupa kuruluşlarıyla daima yakın ilişkiler içinde olduk. 43 yıldır NATO üyesiyiz. En riskli dönemlerde, Batı'nın güvenliğine önemli katkılarda bulunduk. Avrupa ile bütünleşmiş, ekonomik ve sosyal alanda güçlü, istikrarlı bir Türkiye, çoğulcu parlamenter demokrasi, hukuk devleti ve insan hakları gibi çağdaş değerlerle Doğu'yu kucaklaştıran bir köprü, kültürler çatışması teorilerinin panzehiridir.

Türkiye, köklü demokrasi geleneği ve laiklik ilkesine bağlılığı ve serbest pazar ekonomisinde kat ettiği büyük merhaleyle, keza, dinamik nüfusa ve etkili bir rekabet gücüne sahip olmakla, diğer taraftan, uluslararası ve bölgesel çaptaki siyasi ağırlığıyla, bugün, Avrupa Birliği üyeliğine aday olan ülkeler arasında en üstün bir konumu haizdir. Bunu görmek mümkün değildir.

1995 sonunda gerçekleştirilmesi öngörülen Gümrük Birliği, tam üyelik yolunda önemli bir aşamayı oluşturacaktır. Gümrük birliği, karşılıklı akdî bir vecibedir; bu vecibenin yerine getirilmesini bekliyoruz.

Diğer ülkelerde olduğu gibi, Türkiye'de de, zaman zaman münferit insan hakları sorunlarıyla karşılaşıldığı doğrudur; ama, bu, halkın, Parlamentonun ve hükümetin iradesinden kuşku duyma hakkını kimseye vermez. Bazı Batılı ülkelere zaman zaman ülkemize yöneltilen eleştiriler, Türk Halkını üzüntüye ve tepkiye sevk etmektedir. Cumhuriyet Türkiyesi, en ileri uygarlık düzeyine ulaşma yolundaki gayretlerini, hiçbir zaman, başkaları istediği için yapmamıştır; kendi halkı istediği ve buna layık olduğu için yapmıştır!. (DYP, MHP ve DSP sıralarından Alkışlar)

Türkiye'nin, Avrupa ile yıllarca önce yaptığı bazı anlaşmaların ve bu arada gümrük birliğinin yaşama geçirilmesi için Türkiye'ye şart koşmaya kalkanlar, Türk Halkının ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin, esasen gerçekleştirmeyi düşündüğü hususları Türkiye'nin önüne bir önkoşul olarak getirenler, Türkiye-Avrupa ilişkilerine zarar vermekte ve Türk Halkının gözünde Avrupa'nın itibarını zedelemektedirler. Türkiye, Avrupa'ya girecektir; ama, boynunu bükerek değil, başı dik olarak girecektir. (DYP, MHP ve DSP sıralarından Alkışlar)

Türkiye'nin Avrupa ile bütünleşmesini engellemeye çalışanlar, tarih önünde sorumluluk taşıyacaklardır. Bizim, Avrupa hükümetlerinden beklediğimiz, Türkiye'nin demokrasiyi daha ileriye götürme yolundaki siyasi iradesine saygı duyarak, kendi ülkelerindeki bazı radikal çevrelerin, uluslar arası ilişkilerde geçerli olan karşılıklı saygı ilkesine uymayan görüşlerine kararlılıkla karşı koymalarıdır.

Türkiye'nin, Amerika Birleşik Devletleri ve Rusya Federasyonu ile çok iyi münasebetleri mevcuttur. Dost ve müttefikimiz Amerika Birleşik Devletleri ile ilişkilerimizi her alanda geliştirmeye, derinleştirmeye özen gösteriyoruz. Amerika Birleşik Devletleri ile, hem güvenlik alanında hem stratejik alanda hem de ekonomik alanda ortak çıkarlarımız vardır. Amerika Birleşik Devletlerinin, Türkiye'nin Avrupa ile bütünleşmesi için verdiği desteği takdirle karşılamaktayız.

Bölgenin iki güçlü devleti olan Türkiye ve Rusya arasında işbirliğinin, karşılıklı güven ortamı içerisinde geliştirilmesi, gerek bölgesel gerek küresel barış ve istikrara önemli katkıda bulunacaktır. Türkiye, Rus Halkının, demokrasi içerisinde refaha ulaşmasını samimiyetle arzu etmektedir. Rusya ile, ekonomi, ticaret, enerji, turizm ve ulaştırma alanlarında mevcut işbirliği potansiyelinden en iyi şekilde yararlanmayı, ilişkilerimizi daha da geliştirmeyi arzuluyoruz.

Hazar petrollerinin uluslararası piyasalara nakli, bir diğer güncel ve önemli konu olarak bizim ve dünyanın gündemini işgal ediyor.

Türkiye, Hazar petrollerinin bir bölümünün boru hatlarıyla ülkemiz üzerinden Akdenize, Ceyhan-Yumurtalık tesislerine taşınmasına taliptir. Bu maksatla hazırlanan ve uluslararası çevrede de destek bulan Hazar-Akdeniz Petrol Boru Hattı Projemiz, Hazar Denizi havzasında süratle artacak hampetrol üretimi muvacehesinde yetersiz kalacağı anlaşılan mevcut boru hatları şebekelerine bir ilave kapasite yaratacaktır. Bu husus dikkate alındığında, söz konusu boru hattı, Azerbaycan, Kazakistan, Türkmenistan hatta Rusya için olduğu gibi, bölgeye yatırım yapmış petrol şirketleri için de bir acil ihtiyaç, vazgeçilmez ihtiyaç, ayrıca açık deniz ve uluslararası pazarlara ulaşılmasında bölge coğrafyasının gerekli kıldığı büyük bir zorunluluktur.

Projemiz, her şeyden evvel, bölgede, nakil güzergâhı olarak en istikrarlı, en güvenli ortamı bahşettiği; ayrıca, taşımacılık maliyetleri açısından uluslararası ölçülerde en elverişli imkânları verdiği, için ve nihayet, çevre ve doğanın korunması kaygıları açısından da en az risk taşıyan imkânlardan yararlanmayı öngörmesi nedeniyle, Hazar petrollerinin -petrole, gazı da dahil ediyorum- uluslararası piyasalara taşınmasında öncelikle tercih edilmesi gereken bir proje niteliğindedir. Diğer taraftan, petrol boru hatları konuları, teknik, ticarî ve ekonomik vecibelerinin yanında, her zaman, siyasî ve stratejik boyutlarıyla da dikkate alınması gereken konular olmuştur.

Türkiye, zengin doğal kaynaklarının faydalı şekilde kullanılması, uluslararası piyasalarda değerlendirilmesi ve en etkin ve hesaplı yollardan bu piyasalara ulaştırılması halinde, yıllardır uzak düştükleri refah ve çağdaş imkânlara kavuşma imkânı olan yeni bağımsız devletlerin müreffeh ve mutlu bir istikbale sahip olmasını arzulamaktadır. Bu dönemde ortaya çıkan eşiz fırsatların, oluşmakta olan yeni dünya gerçekleri ve giderek güçlenen küreselleşme eğilimiyle bağdaşmayan bir rekabet anlayışı içerisinde değil, bilakis, yapıcı ve dengeli bir işbirliği yaklaşımı içerisinde değerlendirilmesi gerektiği görüşündedir; aynı zamanda, böyle bir yaklaşımın, bölgede, demokratik ve çağdaş yaşam biçiminin temellerini sağlamlaştıracağı ve ulusların serbest iradeleri ortaya koymalarını kolaylaştıracağı inancındadır.

Hazar Denizi petrollerinin, Rusya Federasyonu ve diğer ülkeler arasında bir ihtilaf konusu haline gelmeyeceğini, buradan siyasî birtakım ihtilaflar çıkmayacağı ummak istiyorum. Türkiye gibi, bir imparatorluk tasfiye etmiş bir ülkede, tarihin ve coğrafyanın getirdiği fırsatlar olduğu kadar, pek çok sorumluluklar da vardır.

Dışpolitikamızın oluşumunda tarihimiz ve coğrafyamız her zaman dikkate alınmıştır. Bunda, kültür unsurunun çok önemli bir yer tuttuğunu tekrarlamalıyım.

Bugün, Avrasya diye nitelediğimiz toprakları bir ucundan diğerine kat edersek, atılan her adımda Türk tarih ve kültürünü yansıtan ve ayakta tutan bir esere rastlamak mümkündür. (*DYP sıralarından Alkışlar*) Bu, bir camidir, bir medresedir, bir köprüdür, bir anıttır, bir şehitliktir... Ne olursa olsun, bunlar, bizi o topraklarla özdeşleştiren, geçmişimizi geleceğimizle kenetleyen ve gelecek nesillere ulusal kimliğimiz hakkında ışık tutan simgelerdir. Bu eserler, aynı zamanda, buldukları ülkelerle aramızdaki tarihî ve kültürel bağları canlı tutan birer manevî abidelerdir.

Binaenaleyh, bunları korumak; onarmak, restore etmek, sadece Türk toplumunun değil, yer aldıkları ülke halkının bilincinde yaşatmak, tarihe karşı bir sorumluluğumuzdur. Bunları yaparken, kuşkusuz, ikili ve gerektiğinde uluslararası düzeyde işbirliği yollarını araştırmamız doğru bir yaklaşımdır.

Genel olarak baktığımızda, yurtdışındaki Türk kültür varlıklarının durumu ve görünümü ümit vericidir. Macaristan'da -Zigetvar'da- dikilen Kanunî Anıtı, örnek bir jesttir; Macar Milletinin hoşgörüsünün en güzel bir anıtıdır; geçmişin husumetlerini bir kenara bırakan, geleceğin mutlu günlerine yönelen yapıcı bir zihniyetin eseridir. Zigetvar, böylece, Türk tarihinin en önemli dönemini yaşatan bir ziyaret yeri haline dönüşmüştür. Burada, Macar Devletinin hoşgörüsünü, Macar Devletinin tarihe bakışını ve Türkiye ile Macaristan arasındaki dostluğa bakışını övüyorum. Nihayet, Budin Kalesinde, Arnavut Abdi Paşa'nın mezarı da yerinde duruyor ve kitabesinde de "burada Arnavut Abdi Paşa yatıyor; düşmanımızdı; ama, kahramandı" yazıyor. Bu kitabe duruyor. Bu yıl içerisinde ziyaret ettiğim Romanya, Bulgaristan, Arnavutluk ve Makedonya'da benzer olumlu yaklaşımları görmüş olmaktan büyük memnuniyet duymaktayım. Diyebilirim ki, bu fırsat, Türkiye'nin önüne ilk defa geliyor.

Eserlerimizin korunması için, ilişkilerimizin yakınlığı ve dünyamızda beliren uzlaşî ve hoşgörü ortamıyla bağdaşan şekilde ilgi göstermeleri, bizi çok sevindirmiştir.

Dobruca'da Babadağ Camii, Bulgaristan'da Tombul Camii yıkılmaktan kurtarılmalıdır. (*DYP sıralarından Alkışlar*)

Dünyaya kapılarını yeni açan Orta Asya cumhuriyetlerinde bulunan eserlerin ve ortak kültürel değerlerimizin korunması için de aynı gayreti karşılıklı olarak göstermeliyiz. Büyük Türk düşünürü Hoca Ahmet Yesevi'nin Kazakistan'daki muhteşem türbesi, bu ülkeyle işbirliği halinde restore edilmektedir. Bu türbenin temeli sağlamlaştırılmış ve yıkılmaktan kurtarılmıştır.

Ahiren Moğolistan'a yaptığımız resmî ziyaret sırasında gördüğümüz Tonyukuk ve Orhun Anıtlarının ortak tarihimize yaraşır şekilde onarılmaları ve restore

edilmeleri için, Moğolistan'ın gösterdiği ilgi memnuniyet vericidir. Pek yakında, tüm Türk dünyası için tarihe ışık tutan bu anıtların, sadece Türk değil, dünya kültürünün de hizmetine sunulacağını umuyoruz. Bu eserlerin restorasyonları tamamlandığında; bütün insanlık için, Tonyukuk ve Orhun Vadisi, kendisini Türk sayan insanlar için bir ziyaretgâh olacaktır. (*DYP sıralarından Alkışlar*)

Türkiye Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri -geçen seneki konuşmamda da ifade ettim- Türkiye içindeki ve dışındaki kültür eserlerine daha çok yardımcı olmanızı, daha çok destek vermenizi sizlerden rica ediyorum. Gerçekten, bunun değerini, bir Avrasya olgusu içerisinde, bir süre sonra, daha iyi takdir eder hale geleceğiz.

Sayın milletvekilleri,

1984 yılından itibaren, Türkiye genelinde, 17 bin 575 terör olayı meydana gelmiştir. Bu olaylarda, 4 bin 120 güvenlik görevlisi şehit olmuş, 8 bin 6 güvenlik görevlisi yaralanmıştır. Aynı olaylarda, 4 bin 604 vatandaş şehit olmuş, 5 bin 571 vatandaşımız da yaralanmıştır. Yine aynı dönemde, 11 bin 939'u ölü, 427'si yaralı, 1514'ü teslim, 5 bin 154'ü sağ olmak üzere, toplam 19 bin 34 terörist etkisiz hale getirilmiştir.

Terörden en çok zarar gören kesim, yöre halkı ile ilköğretim kurumları olmuştur, yatırımlar olmuştur. 1994-1995 öğretim yılında, olağanüstü hal illerinde mevcut okulların 1/3'ü güvenlik ve öğretmensizlik nedeniyle açılmamış -öğretmen yokluğu değil, yine, o da güvenlidir- ve yaklaşık 100 bin kadar öğrenci öğretimden mahrum kalmıştır. Örgüt tarafından, 198 okul, 39 cami, 10 sağlık ocağı yıkılıp yakılmıştır, 100'e yakın öğretmen ve 40'a yakın da din adamı şehit edilmiştir.

1984'ten bu yana, Güneydoğu Anadolu'da, 690 köy tamamen, 215 köy kısmen ve 1563 mezra tamamen, 146 mezra kısmen boşaltılmıştır veya boşalmıştır; 307 bin kişi oturdukları yeri terk etmiştir. Bunun tümü, terör sebebiyle değildir; ama, bunda, terörün önemli bir etkisi vardır.

Bu vatandaşlarımız, bölgede, bilhassa, başta Diyarbakır olmak üzere, Batman, Siirt, Van şehir merkezlerine ve ülkenin diğer köşelerine göçmüşlerdir. Bilhassa, güneydoğu illerimizde, yani bu illerde ve bazı kasabalarda, önemli iskân ve işsizlik meselesi meydana gelmiştir; meralar büyük çapta kullanılmaz haldedir, boştur. Hayvancılığımız, bu sebeple büyük darbe yemiştir.

Güvenlik kuvvetlerimiz, Türkiye Büyük Millet Meclisinin her dört ayda bir verdiği yetkiye dayanarak, terörle mücadeleyi kahramanca yürütmektedirler. Devlet, ülkenin her köşesine, her karış toprağına ve her taşına hâkimdir. Türkiye'nin sınırlarını, insanlarını ve toprağını korumak için kahramanca mücadele eden, başta Silahlı Kuvvetlerimiz olmak üzere, bütün güvenlik mensuplarımıza, devletimiz adına minnet ve şükranlarımı sunuyorum. (*Alkışlar*) Şehitlerimizi, çocuklarımızı okutmak için büyük fedakârlıklarla görev yaparken terör kurbanı olan öğretmenlerimizi rahmetle anıyorum.

Bizim ülkemizi fevkalade huzursuz eden terör olayının, komşu devletlerden ve Avrupadaki çeşitli odaklardan destek gördüğü herkesin malumudur. Bilinmelidir ki, halkımızın -terörün vaki olduğu yerdeki halkımızın- devletiyle herhangi bir sorunu yoktur. Devletimiz, olanca imkânlarıyla, bunun yanlışlığını (terörün

yanlışlığını) anlatmaya çalışıyor. Çocukları, kadınları, masum sivil insanları katledenlerin evvela kınanıp, ayıplanıp, sonra, hak mücadelesi yapıyormuş gibi gösterilmesi, görünmesi ise fevkalade şaşırtıcıdır. Türkiye, terörün üstesinden gelme noktasına yaklaşmıştır. Açılan yaralar, gayet tabii, bir an önce sarılacaktır ve başlamış bulunan kalkınma, kalkındırma hamlesi de süratle devam etmelidir. Vatandaş incitmeden, hukukun içinde kalarak terör mücadelesi yürütülmeye çalışılıyor. Mücadelenin tabiatında çok büyük zorluk var. Türkiye Cumhuriyeti Devletinin gücü, onun güvenlik kuvvetlerinin kahramanlığı hakkında hiç kimse şüpheye düşmesin. Ayrıca, Türkiye'nin üniter devlet niteliğinin muhafazasından, birlik ve beraberliğinin korunmasından herkes emin olsun. (*Alkışlar*)

Nedir bu üniter devlet denildiği zaman; tekrarlamalıyım ki, Türkiye'nin birlik ve beraberliğidir. Bu birlik ve beraberlik nasıl korunur dediğiniz zaman, evet, üniter devlet şöyle tarife geliyor; Millet bir, vatan bir, devlet bir, dil bir, bayrak bir; işte, üniter devlet!.. (*Alkışlar*)

Değerli milletvekilleri,

Trafik kazaları bir afet haline gelmiştir. Yani, şimdi gelmiş değil, epeyce süredenberi bir afet. 1994 yılı içerisinde 5942 vatandaşımız -ortalama, günde 15 kişi- trafik kazalarında hayatını kaybetmiştir. 1995 yılı içerisinde, 8 ayda -Ağustos sonu itibarıyla- 3 bin 780 kişi, yalnız ağustos ayında 628 kişi hayatını kaybetmiştir; maddi hasar ise trilyonları aşmıştır.

Trafik kazalarını önlemek için girilmiş her türlü gayret destekleniyor ve desteklenmeye devam edilmelidir. Meclisimizin bu konudaki hassasiyetini takdirle karşılıyorum. Mevzuatta yeni düzenlemelerin yapılması Meclisimizin önündedir. Bu düzenlemelerin bir an evvel yapılmasını rica ediyorum. Çalışma barışı, ülkede ki huzur bakımından fevkalade önemlidir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, pek çok ülkenin henüz onaylamadığı ILO anlaşmalarının tümünü kabul etmiştir. Ayrıca, Anayasada yapılan değişikliklerle, yeni birtakım açılımlar da yapılmıştır.

Türk işçisi, alınteri, elemeği, göznurunun karşılığını, hakkını almalıdır. Hak arama yollarının ardına kadar açık olduğu ülkemizde, toplu sözleşme düzeninin işlemediğini söylemek mümkün değildir.

Grev, haktır. Yalnız, hukukun üstünlüğü, hakkı sınırlamıştır. Kamu düzenini bozmak, kanunların hak olarak tanımadığı şeyleri yapmaya kalkmak, devleti felç etmeyi güç gösterisi saymak, fevkalade yanlıştır. (*DYP sıralarından bravo sesleri, Alkışlar*)

Unutulmamalı ki, sendikal haklar da, ancak, demokrasi varsa, vardır. Bunlar, zaten görülmüştür de. Ülkenin önünde duran güncel meselelerden birisi enflasyondur. Enflasyon, uzunca zamandır mücadele etmiş olmamıza rağmen, hâlâ, yüksek sınırlardadır.

Enflasyon, esasen bozuk olan gelir dağılımını uzunca yıllar zarfında daha da kötüleştirmiş ve yaşamı ağırlaştırmıştır. Bence, kimin eserdir vesaire tartışmalarına girmeden, bugün, dargelirlilerin, memurların, emekli, dul ve yetimlerin hayat şartlarını düzeltmek için, devletimiz, Hükümetimiz ve Parlamentomuz, devletin imkânları müsaadesinde, elinden geleni yapmalıdır.

Enflasyonun sebeplerinin içinde -birçok sebep var da- bir tanesi hayatî; bozulmuş dengeler... Bilhassa, kamu maliyesi üzerinde yapılmaya çalışılan iyileştirmenin önemli adımları atılmıştır; bir sonuca varması, işte kamu maliyemiz düzene girmiştir denilebilmesi şarttır.

Devletin borçlanma ihtiyacının yüzde 16'lardan -gayri safi millî hâsılasının- yüzde 7'lere, yüzde 5'lere kadar çekildiğini biliyoruz; ama, yine de, hâlâ, birtakım sıkıntılarımız vardır.

Devletimizin giderleri, sosyal güvenlik kurumlarımızın hazine üzerindeki yükleri, kamu iktisadî teşebbüslerinin zararları, kamunun borçlanma ihtiyacını artırmıştır ve enflasyon, istenilen seviyeye, bilhassa bu sebeple çekilememiştir.

Ayrıca, borç faizleri... Devletin, giderlerini borçla karşılamaktan başka yolu yoktur. Borç faizleri, devletin altyapı yatırımlarına ayıracağı kaynakları geniş çapta yutar hale gelmiştir.

1995 yılı yatırım programında -mahallî idareler hariç- toplam 4239 kamu projesi yer almaktadır. Bunların tamamlanabilmesi için 2 katrilyon halen sarf edilmiştir, daha 2 katrilyon kaynağa ihtiyaç vardır. 1995 yılında devletin buna ayırdığı, 226 trilyondur. Hiç yeni yatırım yapılmıyorsa, bu projelerin ikmali on sene istemektedir. Binaenaleyh, devletin buna mutlaka bir çare bulması lazımdır; devletin dediğim zaman, Hükümeti, Parlamento'yu, bütün sorumluları bunun içine koyuyorum; yani, Türkiye, daha çok yatırım yapabilir hale gelmeli.

Özelleştirme, bugün herkes tarafından destekleniyor. Geç kaldığımız şeklinde eleştiriler vardır; bu eleştiriler doğrudur da; ama, şimdi hızla yürütülmesine devam edilmelidir ve herkesin de bu hızla yürütmeye destek vermesinde yarar vardır; çünkü, kamu maliyesini düzeltmek, bunu yapmadıkça, o kadar kolay değildir. Devlet, üstündeki yüklerden kurtulmalıdır.

Ayrıca, yabancı sermaye, yap-işlet-devret gibi yollarla, ülkenin yatırım gücü, dolayısıyla üretim ve istihdam imkânları artırılmalıdır. İşsizlik en önemli sorunlarımızdan biridir ve işsizliğin çaresi yatırımdır. Ödemeler dengesi, yine, Türkiye'nin en önemli konularından biridir. Bu konuda gelişmeler memnuniyet vericidir. Bu sene bilhassa, çok başarılı ihracat yılı olmuştur, başarılı turizm yılı olmuştur, başarılı döviz kazanma yılı olmuştur; döviz rezervlerimiz yüksek sınırlara varmıştır. Binaenaleyh, döviz rezervlerimiz ne kadar yüksek sınırlara varırsa, döviz kazanma imkânlarımız ne kadar yüksek olursa, o kadar çok kaynak sağlama imkânlarımız olur ve o kadar çok güven olur. Onun içindir ki, Türkiye, döviz kazanmaya devam etmeli, bugünkü yaptığı gibi, alabilmeli, satabilmeli, borçlarını tümüyle ödeyebilmeli, zamanında ödeyebilmelidir; bunun için, daha çok satılabilir mal üretmeli. Bugün, 21 milyar dolar civarına varan ihracatımız çok sevindirici; ama, asrın başında bunun katlanması, 50 milyar doları geçmesi ve asrın başında Türkiye'nin 100 milyar dolar ticaret hacmine ulaşması lazımdır.

Turizm, Türkiye'nin gelecek vaat eden fevkalade önemli kaynaklarından biridir; çok başarılı bir yıldır bu sene ve Türkiye, turizmi teşvik etmeye devam etmeli, darboğazlarını ortadan kaldırabilmeli, altyapısını kapasitesinde tutabilmeli ve 20 milyon turist, 10 milyar dolar turist parası, 1 milyon yatağa ulaşabilmelidir.

Türkiye'nin diğer bir döviz kazanma yolu taşımacılıktır; deniz, hava, kara taşımacılığı, sanıyorum ki, teşvik edilmeye devam olunmalıdır. Avrupa ile Orta Asya arasında -sonra Çin de buna eklenecek- çok büyük imkânlar vardır.

Türk girişimcileri, müteahhitleri, dünyanın her yerinde fevkalade etkindirler; halen, ellerinde 20 milyar dolar civarında iş vardır; bunun 50 milyar dolara çıkarılma imkânları vardır ve 25 bin Türk vatandaşı dışarıda çalışmaktadır, dışarıda çalışabilecek vatandaşlarımızın sayısının da 100 bine çıkarılma imkânları vardır.

Sayın milletvekilleri,

Nüfusumuzun yüzde 40'ı, bildiğiniz gibi 18 yaşından aşağıdadır; her sene 1 milyon 400 bin çocuğumuz da doğmaktadır.

1923'te, 250 bin öğrencisi, 12 bin öğretmeni bulunan Türkiye'nin -bugün, sadece Manisa İlinde bu kadar öğrencisi, bu kadar öğretmeni vardır- bugün, 15 milyon öğrencisi ve 530 bin öğretmeni vardır. Türkiye Cumhuriyetinin, bence, en büyük başarılarından birisidir bu. Eğitimde fırsat eşitliği, cumhuriyetin erdemidir. Cumhuriyet, ülkenin her köşesine ve her çocuğuna öğretmen götürebilmeyi başarmıştır.

Ülkemizin geleceği olan çocuklarımızı kendilerine emanet ettiğimiz fedakâr öğretmenlerimize minnet ve şükranlarımız vardır. 21'inci asırla birlikte "Bilgi ve Enformasyon Çağı" başlamaktadır. Eğitimin niteliği çok büyük bir anlam kazanmaktadır. Eğitim sistemimizdeki reform tasarıları, Meclisimizin gündemindedir.

Bunların, bir an evvel tartışılıp yasalaşması, bugünün çocuklarına ve bugünün gençlerine yeni ufuklar açacak ve Türkiye'ye daha sağlam bir gelecek kazandıracaktır. Eğitime, gayri safi millî hâsılamızın ancak yüzde 4'ünü ayırabiliyoruz. Kalkınmış ülkelerde dahi, yani, eğitim işini çoktan bitirmiş ülkelerde dahi, bu oran, yüzde 6'nın üzerindedir. Binaenaleyh, Türkiye Büyük Millet Meclisinin dikkatini çekiyorum; eğitime, ayıracağımız kaynaklar bakımından, daha çok imkân sağlamalıyız. Diyeceksiniz ki, yani, ona fazla ver, buna fazla ver; işte, yetmiyor; bu. Doğru... Ben, bunları, zaten, öncelik olarak sizin önünüze koyuyorum. Türkiye Büyük Millet Meclisinin en büyük vasıflarından birisi, bu ülkede alınan vergiyi tahsis ederken uyguladığı iradedir; yani, bütçe hakkı dediğimiz haktır. Binaenaleyh, bu hak kullanılırken, bütçe hakkı kullanılırken, millet adına kullanılırken, ben, sizin önünüze, hükümetlerin önüne bir öncelik koyuyorum. Bu önceliklerde benimle mutabık olmayabilirsiniz; ama, sanıyorum ki, söylediğim şeylerin çoğu, mutabık olunmayacak cinsten şeyler değildir; ben de zaten, bunları seçerken -daha az tartışmaya sebep olacak bir şekilde- itina gösterdim.

Milletçe, eğitime daha çok kaynak ayırmak zorundayız. Vatandaşlarımı, okul yapmada, okul açmada devlete yardımcı olmaya çağırırım. Ülkenin her köşesinde, vatandaşlarım, bu büyük hayrı işlemek için birbirleriyle yarışmaktadırlar. Bu kampanyaya katılan vatandaşlarımın hepsine, huzurunuzda, şükranlarımı sunuyorum. *(DYP sıralarından Alkışlar)*

Türkiye, ortaöğretimde ve yükseköğretimde okullaşma oranlarını yükseltmek mecburiyetindedir.

Yükseköğretim üzerinde durmak istiyorum:

21'inci Yüzyıla girerken, çağı yakalamış bir Türkiye hedefinin gerçekleşmesi, üniversitelerimizin çağdaş sorumluluklarını üstlenecek yapı ve fonksiyona ulaşmalarına önem ve öncelik verilmesinin milletçe kabulüne ve bunun gereklerinin yerine getirilmesine bağlıdır.

Bugün, yükseköğretim sistemimiz, 57 üniversite, 440 fakülte, 525 yüksekokul, 224 enstitü, 1 milyon 120 bin öğrenci, 49 bin öğretim elemanı ile eğitim, öğretim ve araştırma faaliyetini sürdürmektedir.

Düşünün, 1932'de, Türkiye'nin, bir Dârülfünun'dan müdevver üniversitesi, 200 kadar öğretim üyesi ve 3 bin kadar da öğrencisi vardı. Bu, 50 bine yaklaşmış öğretim görevlisi, 1 milyon 200 küsur bin öğrencisiyle ve 57 üniversitesiyle, yine diyorum ki, cumhuriyetin en büyük başarılarından biridir. Binaenaleyh, Yüce Meclisinizin bu başarıya da sahip çıkmasını rica ediyorum. Yüce Meclisimiz bu başarıya nasıl sahip çıkacaktır: 57 üniversitemizin önemli bir kısmı henüz kuruluş halindedir. Türkiye, bu üniversiteleri kurabilmelidir, kampüslerini kurabilmelidir. Gene, burada, geliyorsunuz, devletimizin ve milletimizin bu istikamette daha çok kaynak ayırması gerekiyor.

Başlamış işler çok güzel geliyor; öncesinde başlamış işleri çok güzel bağladık; on sene zarfında, üniversitelerimiz, 20 bin öğrencili üniversiteler haline gelebiliyor ve gerçekten, kuruldukları yerlerle kucaklaşıyorlar. Ülke sathına çok güzel tesisler kurulmuştur. Van'da Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Kars'ta Kafkas Üniversitesi, Edirne'de Trakya Üniversitesi, Muğla'da Muğla Üniversitesi, Hatay'da Mustafa Kemal Üniversitesi, bunların hepsi kuruluş halinde ve buralara maddî manevî desteğimizi esirgemeyeceğiz -hepinizden rica ediyorum- moral desteğimizi esirgemeyeceğiz.

Buralarda görev yapan öncü ilim adamlarımızı huzurunuzda tebrik ediyorum; gerçekten, büyük bir feragatla ve şevkle bu görevlerini yapmaya devam ediyorlar.

Üniversitelerimiz hürdür; bilimsel bakımdan hürdür, şikâyetleri vardır. Tabii ki, bu şikâyetleri ortadan kaldırmak lazımdır. Bu da, yine, üniversite reform kanunu içerisinde olacaktır. Üniversitelerimizin, bilhassa, üniversite öğretim kadrolarımızın hepsinin birleştiği bir reform tasarısını çıkaramadık; ama, ne de olsa, yine, Yüce Meclisimiz, komisyonları -herkesi memnun edecek olmasa bile- bazı şikâyetleri ortadan kaldıracak birtakım kararlara varmak imkânına sahiptirler. Bu ülkenin hür üniversitesi, bürokratik sebeplerle veya şu sebeplerle bu sebeplerle *"evet, bilimsel bakımdan hürüm; ama, bu bilimsel hürlüğü kullanırken birtakım bürokratik engeller buna mâni oluyor"* dememelidir.

Değerli milletvekilleri,

Ülkemizde, 10 bin kişiye 24 yatak düşüyor, 1200 kişiye de 1 doktor düşüyor. Maalesef, çocuk ölümünde de -ki, aşağı yukarı uygarlığı bununla ölçüyorlar- dünyanın en yüksek nispetleri arasındayız. Bu, Seylan'da 1 000 kişide 15 kişi, bizim ülkemizde 1 000 kişide hâlâ 50 kişi; 50 çocuk, 1 yaşına gelmeden ölüyor ve anneler de ölüyor. Öyle bir noktaya gelmişizdir ki, sağlık hizmetlerinden -dünyanın sloganıdır- her kişi, insanoğlu her kişi yararlanmalıdır. Asrın başında dünyanın varması lazım gelen hedef budur.

Şimdi, yine, burada geliyorum; Türkiye, gayri safi millî hâsılasının ancak yüzde 1'e yakınına sağlık hizmetlerine ayırabiliyor. Devlet olarak veya vatandaşlar olarak, sağlık hizmetlerine, çeşitli yollarıyla, koruyucu hekimlikten başlayarak her kademesine, daha çok yatırım yapma durumundayız; kaynak ayırma durumundayız ve şunu ifade edelim ki, Türkiye Cumhuriyetinin 1923'te 1000 doktoru vardı, bugün 60 bin doktoru var; 60 bin doktorun yanı sıra, bir 60 bin kadar da hemşiresi, sağlık personeli var ve aşağı yukarı 50 bine yaklaşan ebesi var. Yani, Türkiye Cumhuriyeti, 25 tane tıp fakültesiyle, birçok okuluyla, dünyaca tanınmış hekimleri yetiştiren bir hekim kadrosuna sahip. Hergün birbirinden güzel şeyler oluyor Türkiye'de ve işte burada diyorum ki, aman şevkimizi kaçırmayalım ve şunu da açıklıkla ifade ediyorum ki, bu ülkede, hastane kapısına gelen herkes "paran var mı, yok mu" sualine muhatap olmadan, sağlık hizmeti alabilmelidir; devlet, işte orada lazımdır. Binaenaleyh, vatandaş, devleti orada hissedecektir.

Sigorta sistemi... Elde mevcut bilgiler, bugün, Emekli Sandığı, Bağ-Kur, Sosyal Sigortalar Kurumu -diğer kurumlarla beraber- sigortalıların oranının takriben yüzde 70'lere yaklaştığını gösteriyor.

Bu iyi bir şey; ama, bu sistemin prim ödemesinde ve sistemin işleminde çok büyük sıkıntılar var, o yüzden de Hazine üzerine çok büyük baskıları var. Binaenaleyh, Türkiye, tabii, Türkiye Büyük Millet Meclisi, bu sigorta sistemini, halkın yüzde 100'üne ulaşacak şekilde genişletme, ama, malî külfetlerini de bir biçimde bulma, karşılama durumundadır.

Çocuk, bugün dünyanın en önemli konusu haline gelmiştir ve insanoglu, çocuğu gündemine getirmekte gecikmiştir. Çocuk Hakları Konvansiyonu ve Deklarasyonu Antlaşmaları yapılmış, Meclisimiz de bu 2 belgeyi onaylamıştır ve sanıyorum ki, çocuklarımızın sağlığı, eğitimi, yetiştirilmesi, toplumun ve devletin sorunudur. Aynı zamanda, burada, özürülü kişiler üzerinde de hassasiyetle durmak istiyorum.

Her zamankinden çok, özürülü çocuklar veya özürülü insanlar, yaşlılar, sakatlar, devletin ve toplumun dikkatine gelmiştir. Bence, bunları, hiçbir şekilde, görmezlikten gelmek mümkün değildir.

Bir diğer olay şehirleşmedir; Türkiye'deki transformasyon, yani, topraktan hizmetlere ve sanayie kayma olayı; ki, doğaldır; nüfusun yüzde 45'i, yüzde 50'si toprakta olan bir ülkeyi zengin etmek mümkün değildir. Nihayet, bu nispet, yani toprakta yaşayan nüfus, yüzde 10'lara inecektir.

Toprakta yaşayan nüfus, aslında, fukaralığın baş sebebidir. Yalnız, topraktan şehirlere göçme halinde, şehirlerin disiplinini muhafaza etmek, şehirleri korumak mümkün olamamıştır. Bugün, yerel yönetimler ve devlet, hep bir arada, kanunıyla, nizamıyla -merkezî yönetim, yerel yönetim, hepsi birden-bu şehirleşmenin ağırlığı altında aslında büyük bir uğraş vermektedir.

Şehirlerde, temizlik, su, hava, trafik ve okul meseleleri, birbirinden daha sıkışık hale gelmiştir. İstanbul'un her sene 3500 tane dersliğe ihtiyacı vardır. İstanbul'da 1 milyon 800 bin çocuk okula gidiyor -bu, ilkökul ve ortaokuldaki durum; bir devletin nüfusu kadar- ve 55 bin öğretmeni var ve 70 ilâ 80 çocuklu sınıflar var. Anadolu'da daha iyiyiz; yani, büyük şehirler, aslında, şehirleşmenin verdiği ağırlıktan dolayı daha sıkıntılı.

Değerli milletvekilleri,

Türkiye’de devlet, ticarî işlerin içerisinde olmayacaktır; devletin prensibi bu, dünyanın gidişi de bu; ancak, Türkiye’nin kalkınmasına devam edebilmesi, devletin –hiç olmazsa bir süre daha- altyapı meydana getirmesine, altyapıdaki darboğazları aşmasına bağlıdır.

Türkiye’nin, ulaşım, iletişim ve enerji konularında önünü iyi görmesi lazımdır. Bunlar, bir hükümetin, bir veya birkaç siyasi partinin sorunu değildir, bütün Türkiye’nin sahip çıktığı konular olmalıdır. 60 bin kilometrelik karayolu ağımız, Türkiye Cumhuriyetinin en değerli eserlerinden biridir; trilyonlar sarfiyatla meydan getirilmiştir; bakılabilmelidir, ıslah edilebilmelidir, günün şartlarına uydurulabilmelidir, yeni ilavelerle takviye edilebilmelidir.

Samsun-Hopa sahil yolu, halen geçilemez durumdadır; sığmıyoruz; yani, biz bu yolu yapalı, daha yirmi sene ancak oldu. En kısa zamanda, tedbir ve çaresi aranmalıdır.

Antalya-Alanya yolunun ıslah çalışmaları devam ediyor; ihale edilmiştir, en kısa zamanda bitirilebilmelidir. Balıkesir şehiriçi geçişi ve Kocaeli şehiriçi ve çevre yollarının acilen bitirilmesi lazımdır. Otoyollar, çağı simgeleyen eserlerdir. (ANAP sıralarından *bravo sesleri, alkışlar*; DYP sıralarından *Alkışlar*) Ha, işte böyle... Hepinizin alkışladığına ne kadar memnun oldum. (ANAP sıralarından *Alkışlar*)

Türkiye, TEM Projesiyle. (Trans European Motorway) Avrupa Otoyol Sistemine dahil olmuştur. 3 bin kilometre otoyol yapmaya başlamışızdır; halen bunun 1160 kilometresi tamamlanmıştır.

Bolu Dağı geçişi, Ankara ve İzmir’in çevre yolları, Mersin-Gaziantep yolu, Toprakkale-İskenderun yolları tamamlanmak üzere; tamamlanmalıdır. İzmir-Balıkesir-Bursa-İstanbul otoyolu, Türkiye’nin gündemindedir ve aslında, Türkiye’nin en kalkınmış yörelerinden olan bu İstanbul-Kocaeli-Sakarya-Eskişehir-Bursa megapolü ile İzmir-Manisa megapolü -arada yalnız Balıkesir kalıyor- mutlaka birbirine bağlanmalıdır. Ankara-Pozantı arası bağlanırsa, Edirne’den Gaziantep’e kadar bağlarız. İskenderun-Cilvegözü mutlaka bağlanmalıdır. Ankara-Gürbulak arası, İpekyolunun bir parçası olacaktır; kaçınılmazdır. Gaziantep-Şanlıurfa ve Habur arası bağlanırsa, böylece, Edirne-Habur arası bağlanmış olacaktır.

Otoyollar Türkiye’nin gündemindedir ve önümüzdeki on sene, Türkiye Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri, değerli siyasi partileri, değerli hükümetleri, bu konuyla hep uğraşacaklardır.

Türkiye, İpekyolu Projesini de, Arnavutluk’un Dures Limanından başlayıp Sofya’ya kadar, hatta Varna’ya kadar gelecek olan Doğu-Batı koridorunu da, Kars-Bakü yollarını da düşünmek mecburiyetindedir. Diyacaksınız ki “Türkiye bitti, oralar mı kaldı?” Artık, bugün, Türkiye, sadece kendi sınırlarıyla bağlı değil. Binaena-leyh, dünya bizi zorluyor. (DYP sıralarından *Alkışlar*).

Türkiye, mevcut limanlarını ıslah etmeli; Tekirdağ’da, Yumurtalık’ta, yani bir Marmara’da, bir Akdenizde ve bir Karadenizde mevcut limanlarını genişletmeli, yeni limanlar yapmalıdır.

Demiryollarımız yenibaştan ele alınmalı -bugün, yük trafiğinin yüzde 90'ı, yüzde 87'si karayollarının üzerinde; bu, çok ağır bir yük- ve İstanbul-Ankara sürat demiryolunun yapılacağı tarih gecikmemelidir.

Enerji ihtiyacının güvenli bir şekilde ve zamanında karşılanması, kalkınmanın herhangi bir aksamaya maruz kalmadan sürdürülebilmesinde en büyük etkenidir. Kalkınmanın devamlılığı, enerji akışının güvenilir ve yeterli düzeyde teminat altına alınmış olmasına bağlıdır.

Ülkemiz, enerji ithal eden bir ülkedir. 1994 yılında, toplam birincil enerji arzımızın takriben yüzde 50'si, ithalat yoluyla karşılanmıştır; bu, 2000 yılında yüzde 56'ya, 2010 yılında ise yüzde 62'ye çıkacaktır. Elektrik enerjisi, ekonominin tüm sektörlerinin en önemli girdisini teşkil eder; evvela var olmalıdır, sonra da makul şekilde ucuz olmalıdır. 1995 yılında 85 milyar kilovatlık ihtiyacı karşılayabiliyoruz. 2000 yılında 143 milyar kilovata ihtiyacımız olacaktır; işte bu mutlaka karşılanmalıdır. Binaenaleyh, bunu karşılayamadığımız takdirde, yeniden girişmiş olduğumuz sanayileşme hamlemizde aksaklıklar olabilir. Ayrıca, bugünkü enterkonnekte sistemimiz yüzde 20 zayıfla çalışıyor. Bu, yüzde 6'nın, yüzde 8'in üzerinde olmamalıdır; yani, burada ürettiğimizi yollarda kaybediyoruz. Şebekemizin yeniden ıslahı lazım.

Değerli milletvekilleri,

Türkiye Cumhuriyetinin, kuruluşundan itibaren, sanayileşmeyi, kalkınmanın temel unsuru olarak kabul ettiği, bu alanda büyük gayretler sarf ettiği hepimizin malumudur. Cumhuriyetin başlarında, ülke, hayati tüketim maddelerinde dahi neredeyse tamamen dışa bağımlıyken, bugün -Batı Avrupa ülkeleri başta olmak üzere- beş kıtaya yüzlerce kalem sanayi mamulü ihraç eder hale gelmiş; toplam ihracatımızın yüzde 90'a yakını sanayi ürünlerinden oluşmuştur. İğneden ipliğe her şeyi dışarıdan alan Türkiye, bugün, uçaktan gemiye kadar, denizaltıya kadar her şeyi yapabilir durumdadır. Bu küçümsenmeyecek gelişmeyi yeterli görmek mümkün değildir.

Esasen, Türkiye, sanayi toplumunun farkına varmakta bir miktar gecikmiştir. Tarımsal nüfusun gelişmiş ülkelerdeki seviyeye indirilmesi sürecinde karşılaşılan ekonomik ve sosyal problemler, ancak hızlı sanayileşmeyle çözülecektir. Bu hususu daima göz önünde bulundurmak mecburiyetindeyiz. Bugünkü sanayileşme stratejimiz, dünyayla rekabet edebilecek bir sanayi yapısına ulaşmaktır. Bu stratejide devletin rolü, sadece uygun bir ortam hazırlamak olmalıdır. Bu doğrultudaki ekonomik istikrarın devamlı olarak sağlanması, piyasa mekanizmasının iyi işletilmesi için kural hâkimiyetinin tesis edilmesi, sanayileşmenin ve kalkınmanın ihtiyaç duyduğu altyapının. (enerji, ulaştırma ve haberleşme) darboğaz teşkil etmeyecek şekilde geliştirilmesi ve her seviyede işgücünün çağdaş bir eğitimle yetiştirilmesi lazımdır.

Türkiye'de, Türkiye'nin müteşebbisi sanayileşmenin değerini anlamıştır. Binaenaleyh, Bursa'da sanayi bölgesinde, İzmir'de Atatürk Organize Sanayi Bölgesinde, Denizli'de sanayi bölgesinde, Çorum'da sanayi bölgesinde, Gaziantep'te sanayi bölgesinde, Kayseri'de, Adana'da ve Konya'da sanayi bölgelerimizde görülen manzara fevkalade cesaret vericidir. Yani, devlet devreden çıkıyor.

Çok güzel şeyler yaptık, şimdi, satalım diye uğraşyoruz; ama, mecburuz... Şimdi, devletin yerini, gerçekten, Türk girişimcisi alıyor; cesaret verici bir olaydır. Hepinize telkin ediyorum, yolunuz düştüğü zaman buraları gezin görün ve bugün, Denizli sanayi bölgesi sadece 1 milyar dolar ihracat yapacak şekle gelmiştir ve İzmir sanayi bölgeleri de 4-5 milyar dolar ihracat yapar hale gelmiştir. Keza, İzmir'deki deri sanayii, gerçekten, göz kamaştıracak kadar güzeldir, İstanbul'da Tuzla'da kurulan sanayi de öyledir. Türkiyemizin birçok yerinde, herkes birbirine bakarak bu sanayi mihraklarını meydana getirmeye çalışıyor ve bunlara devletimiz, Hükümetimiz, Parlamentomuz destek vermeye devam etmelidir.

Küçük ve orta ölçekli sanayie de dokunmak istiyorum, bu hususta da fevkalade güzel gelişmelerimiz var. Tarımın gayri safi milli hâsıladaki payı yüzde 15'tir. Halbuki, Türkiye nüfusunun yüzde 45'i yaşamını tarımdan kazanır. İkisinin arasında bir irtibat kurmanızı istiyorum. Bu, Türkiye gerçeğidir; yani, nüfusun yüzde 45'i gayri safi milli hâsılanın yüzde 15'ini alıyor. Türkiye'deki fukaralığın adıdır bu. İşte, Türkiye bunu kırmak mecburiyetindedir. Bir taraftan, gayet tabii ki, tarımdaki üretimi artırma vesaire tamam da, bu, yüzde 15 olduğu sürece, bu da yüzde 45 olduğu sürece; yani, nüfusun yarısı gayri safi milli hâsılanın yüzde 15'ini alacak demektir. İşte, bu kaderi değiştirmeliyiz; budur olay. Bunu değiştirdiğimiz takdirde, gerçekten, Türkiye, siyasi bakımdan gayet tabii ki hür, serbest bir ülke olacak; ama, refah dağılımı ve gelir dağılımı bakımından, işte mutlu bir Türkiye olacak. Bir taraftan tarımdan endüstriye, hizmetlere geçiş transformasyonu yapılırken, diğer taraftan da tarımı güçlendirmeye devam etmeliyiz.

Mekanizasyon: 650 bin traktörü var Türk köylüsünün. Türk köylüsü 20 bine indirdiği traktörü yeniden almaya başlamıştır. Gübre, tohum, damızlık, fide, eğitim, araştırma ve sulama modern tarımın en önemli gerekleridir.

Değerli milletvekilleri,

Bu da Türkiye'nin siyasetüstü, partilerüstü bir gerçeğidir; hepinizin karşı karşıya kaldığı, hepinizin gözüne çarpan bir olaydır. Türkiye topraklarının 280 milyon dekarı tarıma elverişlidir ve bunun da ancak 85 milyon dekarı sulanabilme imkânına sahiptir.

Türkiye, 1995 yılı başı itibariyle 164 barajı yapmış, bunun arkasında 127 milyar metreküp suyu toplamıştır. Türkiye'nin üzerine 643 milimetre yağmur yağıyor ve bundan 186 milyon metreküp su akar hale geliyor. Neredeyse 127 milyon metreküple, önemli bir kısmını, Türkiye, toplar hale gelmiş, 1 000'den fazla göleti de yapmıştır. Halen, devletin ve vatandaşların yaptığı şebekelerden 40 milyon dekar arazi sulanabiliyor; yani, sulanabilecek arazinin yarısı... Kurulmuş bulunan 99 santralla da 40 milyar kilovat elektrik üretiliyor.

Türkiye Cumhuriyetinin en başarılı ve en faydalı kalkınma ve yatırım alanlarından birisi, su ve toprak kaynaklarının geliştirilmesidir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, bu konuda daha çok yatırım yapmaya devam etmelidir.

Türkiye'de, köy ve köylü meselesi bir ekonomik olay değildir, bir uygarlık olayıdır. Hâlâ, tarım, bir ekonomi sektörü değildir. Yani, hâlâ "tarım" dediğimiz olay, bir insanlık olayıdır. Cumhuriyet, köylüye çok güzel hizmetler götürmüştür; en ücra köyüne kadar okul götürmüştür, ışık götürmüştür, yol götürmüştür, telefon

götürmüştür, sağlık hizmeti götürmüştür; çok güzel hizmetler götürmüştür. (*Alkışlar*) Bunda, devirlerin hepsinin hissesi var. Şimdi, daha çoğunu götürme durumundayız ve şimdi, aslında, bunu götürdüğümüz köylünün bunu satın labilmesi ve bir zamanlar ancak dört beyazı piyasadan satın alan, yani, kendi pazarının ancak dört beyazda müşterisi olan. (gazda, tuzda, bezde, şekerde müşterisi olan) Türk halkı, Türk köylüsü, bugün 100 kalem pazarından alıyor; ama, onun alım kabiliyeti ne kadar yüksekse, tüketim kabiliyeti ne kadar yüksekse, onun uygarlığa entegre olma durumu o kadar yüksek olacaktır. Bizim olayımız, şehirde ne varsa köyde o olacaktır dediğimiz zaman, köy şartlarını ortadan kaldırma olayıdır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulduğu günden beri bunun kavgasını yaparak geliyor ve köylünün elemeği, alinteri ve göznurunun karşılığı mutlaka verilmeye devam edilmelidir; yani, Türkiye Cumhuriyeti Devleti, onun-Parlamentosu, onun hükümetleri emin olmalıdır ki, bir insanî boyutu olan bu olayda köylü, alinteri, elemeği ve göznurunun karşılığını alıyor. (*DYP sıralarından Alkışlar*)

Değerli milletvekilleri,

Türkiye'nin gururu olan Güneydoğu Anadolu Projesini bu vesileyle -dün de hasat bayramı yapıldı- biraz dile getirmek istiyorum. (*DYP ve ANAP sıralarından Alkışlar*)

Bakın, ne güzel; hepimizin, bütün Meclisin beraberce sahip çıktığı, bütün milletin beraberce sahip çıktığı ne kadar çok şeyimiz var. GAP Projesi dediğimiz proje, gerçekten, dünyanın en büyük projeleri arasındadır. Tamamlandığı zaman, 20 milyon dönüm arazi sulanacak; yani, sulanabilir topraklarımızın dörtte biri... Tamamlandığı zaman, 35 milyar kilovat elektrik üretilecek ve bu projeye, 1995 fiyatlarıyla 10 milyar dolar sarf edilmiş olacaktır. Bu rakamlar değişebilir; bunları, ben, boyut vermek için söylüyorum. Halen, bunun yarısını, yani, 5 milyar dolarını Türkiye Cumhuriyeti Devleti sarf edebilmiştir; Türk Milletinin paralarıdır bunlar.

Keban, Karakaya ve Atatürk Barajlarının, işletmeye açıldığı tarihten itibaren ürettiği elektriğin bugünkü değeri; 118 milyar kilovatla Keban, 60 milyar kilovatla Karakaya ve 30 milyar kilovatla Atatürk Barajı -ki, bu üretim, birkaç sene içerisinde çok artacak- olmak üzere, aşağı yukarı 200 milyar kilovata geçen bir seviyededir. Bu üretimin bugünkü değeri ise, 600 trilyon liradır; yani, 10 milyar doların üzerindedir. Şunu demek istiyorum ki: Bu tesislerin sadece elektrik kısmı, bu zamana kadar sarf edilen paranın 2 mislini ödemiştir. (*DYP sıralarından Alkışlar*)

Buradan şunu çıkaracağım: Buna devam edelim. Evet, şükranla söylemem lazım ki, Türkiye'de, başladığından bugüne, değişik zamanlarda, siyasî iktidarlar değişti, devirler değişti; ama, şayanı şükran olan tarafı şudur ki, her devir bu projeye sahip çıktı.

Büyük bir entegre projedir; yol, demiryolu, havaalanı ihtiyaçları vardır; bir an evvel, Şanlıurfa Havalimanı ihaleye çıkarılmalıdır; projeleri yapılıyor; bir an evvel, Gaziantep-Şanlıurfa arasındaki otoyol yapılmalıdır. Burada, yakın çevrede 4 üniversite kuruyoruz. Şanlıurfada Harran Üniversitesi -ikibin sene evvel oralarda yaşayan medeniyetler bu üniversiteyi kurmuş- Diyarbakır'da Dicle Üniversitesi, Elazığ'da Fırat Üniversitesi, Gaziantep'te Gaziantep Üniversitesi, onun hemen çevresinde, Malatya'da İnönü Üniversitesi, Kahramanmaraş'ta Sütçüimam Üniversitesi, Hatay'da Mustafa Kemal Üniversitesi ve Çukurova Üniversitesi, Türkiye'nin

övündüğü üniversitelerden bir tanesi ve biraz uzakta, Van'da Yüzüncü yıl Üniversitesi... Bunların hepsine, Meclisimizin, gönülden ve cömertçe, maddi ve manevi destek vermesini istiyorum. Bu proje entegre projedir dediğimiz zaman, bunun, para terimleriyle ölçülemeyecek siyasî, sosyal tarafları vardır ve burada, sanayileşme teşvik edilmelidir. Çok kısa zamanda sanayileşmenin teşvik edildiğini göreceğiz.

9 Kasım 1994 tarihinde 26 kilometre uzunluğundaki tünelin ucunda, Şanlıurfa'nın omuzundan Fırat Nehri, Harran'a akmıştır. Bu, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin ve milletinin başarısıdır. Hepimiz sevindik, her zaman övüneceğiz. Böylece, ebedî hasret -kimin kime hasreti; Fırat'ın Harran'a hasreti- giderilmiştir ve Fırat Harran ile el eledir, koyun koyunadır. Neticesi yeşildir, bereketlidir, refahtır, zenginliktir, mutluluktur. *(DYP sıralarından Alkışlar)*

Şimdi, bu konuyu tamamlamak istiyorum. Burada 20 milyon dekar toprağımız var. Diyarbakır havzasında Dicle ve Kralkızı Barajları, Batman Barajı, daha sonra Silvan Barajı, daha sonra diğer tesisler; bunlar hep arka arkaya gelecek, bunların büyük bir kısmı yapılıyor. Şimdi Fırat kaskatını tamamlayacağız; Keban, ondan sonra Karakaya, arkasından Atatürk Barajı ve onun altında da Birecik Barajı-ki, aşağı yukarı iki sene evvel başlamıştır, biraz gecikmeler oldu; ama, şimdi yeneden süratlenmiştir- Karkamış Barajı aşağı yukarı ihaleye hazır vaziyettedir, bütün, kredi vesaireleri tamamlanmıştır. Binaenaleyh, bu kaskat tamamlanmalıdır.

Nihayet, büyük paralar sarf edip yaptığımız bu tesislerden olan Şanlıurfa Tünelinden 328 metremikâ/saniye su akacak. Bu suyun, halihazırda 30-35 metremikâbı ancak kullanılabilir. Binaenaleyh, 10 misli daha, sulama sahasını artırmalıyız. Binaenaleyh, gerek Türkiye Büyük Millet Meclisinden gerek Hükümetten gerekse devletimizin bütün kademelerinden bir an evvel, bu projeleri hazırlayıp, bir an evvel kaynak bulup, bir an evvel, burada bulunan suyu kullanmamız lazım. Gerçi, bundan memnun olmayacaklar olacaktır; ama, biz, kimsenin bağıını, bahçesini, tarlasını kurutacak değiliz nihayet; kendi ovalarımıza su aktarmamız kimseyi rahatsız etmemelidir; yine de herkese yetecek kadar su var; onu da söyleyeyim de kimse alınmasın.

Değerli milletvekilleri,

Konuşmamın sonunda, kendi Türkiye vizyonumu sizin önünüze koymak istiyorum; sırf tartışmak için. Bana, sen nasıl bir Türkiye istiyorsun veya Türkiye nasıl olmalı diye sorarsanız; benim cevabım şöyle olacak: Huzur, güven, barış ve istikrar içinde yaşayan, laik, demokrat bir büyük Türkiye. *(DYP, ANAP ve CHP sıralarından Alkışlar)*

Bu Türkiye, hür ve serbest olmayı başarabilmiş ve bunu taşıyabilmiş olmalı; yani, hür ve serbest olma, hür ve serbest olmayı ortadan kaldırmamalı. Bunun sayesinde, kişinin, halkın ve doğanın bütün imkânlarını harekete geçirebilmiş olmalı.

Herkesin güven içinde olduğu, herkesin tok, herkesin geleceğe güvenle baktığı, herkesin eğitimde, sağlıkta, sosyal güvenlikle fırsat eşitliği içerisinde olduğu; zihinlerin hür, vicdanların, sokakların, meydanların, dağların taşların hür olduğu, imar ve inşa edilmiş, müreffeh bir Türkiye.

Kadının erkeğin, her yaştaki insanın, şevkle, ülkesine, devletine sarıldığı, bugününü ve geleceğini daha iyi yapmak için, inançla, hevesle çalıştığı bir Türkiye. Uygarlığın nimetlerinden herkesin yararlandığı bir Türkiye. Ülkenin ve milletin bölünmez bütünlüğüne inanmış; birlik, beraberlik, kardeşlik duygularını pekiştirmiş, hukuk üstünlüğü ve insan haklarını tümüyle hâkim kılmış, çağdaş bir Türkiye. Bugünün şartları içerisinde, rekabet gücü olan bir ekonomiyi gerçekleştirmiş; işleyen bir ekonomiye, işleyen bir devlete, işleyen bir demokrasiye ve güçlü bir savunmaya sahip, dünyayla kucaklaşmaya hazır, barış ve istikrar Türkiyesi.

Şuraya kadar saydıklarımın çoğu, para pul istemiyor; moralite istiyor; yani, kendi kendimize sahip çıkmayı istiyor. Türkiye, son otuz sene zarfında, ortalama yüzde 5 kalkınmayı başarmıştır. Şimdi, nüfus artışının yüzde 1'e, enflasyonu yüzde 5'e, toprakta yaşayan nüfusu yüzde 10'lara indirmeye, büyümeyi yüzde 5 veya 10'un üzerinde tutmaya gayret sarf etmelidir.

Nihayet, kavramları, kuralları ve kurumlarıyla yerleşmiş, standart demokrasi-si olan bir Türkiye; halkını kucaklamış devlet, devletini kucaklamış halk ve netice-de, kendisine güvenen bir Türkiye... (*DYP ve ANAP sıralarından Alkışlar*)

Sözlerimin sonunda, Güney Amerika'da, Şili'nin başşehri Santiago'da Büyük Atatürk için dikilmiş bir anıttan söz etmek istiyorum. Bu, Santiago Şehrinin güzel bir meydanında ve çok güzel bir yeşilliğin başında bir anıttır. Anıta gittiğiniz zaman, anıtın altında, İspanyolca bir yazı var. Ben, size, bu yazının Türkçesini söyleyeceğim. Şöyle diyor anıtta:

“Mustafa Kemal Atatürk

Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu ve vatanın fedakâr, sadık hizmetkârı, eşi bulunmaz kahraman ve insanlık idealinin canlı simgesi. Tüm hayatını Türk Halkına adadı ve ruhunun ateşi, halkına esin kaynağı teşkil etti. Hatırası, halkının ruhunu alevler içinde bırakan ebedî bir meşale olarak kalacaktır.”

Evet, Büyük Atatürk; hatıran, milletinin ruhunu alevler içinde bırakan ebedî bir meşale olarak kalacaktır. Cenab-ı Allah milletimizin yardımcısı olsun. Hepinizi saygıyla selamlıyorum. Teşekkür ederim. (*Ayakta Alkışlar*)

YİRMİNCİ DÖNEM

İKİNCİ YASAMA YILI

Birinci Birleşim

1 Ekim 1996 Salı

Birinci Oturum

Açılma Saati: 15:00

Başkan: Mustafa Kalemli

Kâtip Üyeler: Ahmet Dökülmez (Kahramanmaraş), Fatih Atay (Aydın)

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Sayın Başkanı, Değerli milletvekilleri,
Ekranları başında bu toplantıyı takip eden sevgili vatandaşlarım;

Hepinizi saygıyla selamlıyorum. Bu vesileyle, Yüce Meclise, yeni yasama yılını da yapacağı değerli çalışmalarında başarılar diliyorum.

24 Aralık 1995 tarihinde yapılan genel seçimlerle 20'nci Dönem başlamıştır. Cumhuriyetimizin 73'üncü yıldönümünü kutlamaya hazırlandığımız şu sırada, kısaca geriye bakmakta yarar görüyorum. Geçen 73 sene zarfında ülkemizin nüfusu 6 kat artarak 65 milyon seviyesine ulaşmıştır. Eğitimden sanayie bütün alanlarda büyük başarılar sağlanmıştır. Ülkemiz, geniş bir imar ve inşa hamlesine sahne olmuştur.

185 Birleşmiş Milletler üyesi ülke içerisinde, nüfus itibarıyla 16'ncı, toprak büyüklüğü itibarıyla 32'nci ve gayri safi milli hâsıla itibarıyla 20'nci sırada yer alan Türkiye, bir dünya devletidir; bulunduğu bölgede barış ve istikrarın teminatıdır. Bu sonuçları, bin senelik tarihimizin en uzun barış dönemine ve demokratik cumhuriyete borçluyuz.

Çok partili siyasî yaşama başladığımızdan bu yana 50 yıl geçmiştir. Bu elli yıl içerisinde kavramları, kuralları, kurumlarıyla çoğulcu demokrasiyi kurmaya, işletmeye, güçlendirmeye çalıştık, bunalımlarla karşı karşıya kaldık.

24 Aralık 1995 tarihinde yapılan genel seçimler, demokrasimizde çok önemli bir aşamadır. Bu seçimler büyük bir sükûnet içerisinde geçmiş, herhangi bir tartışma konusu olmamıştır. Bu seçimlerde milletimiz iradesini serbestçe ortaya koymuştur. Böylece teşekkül eden Türkiye Büyük Millet Meclisi, demokrasimizin kalbidir. Demokrasi, bütün kurumlarıyla ahenk içerisinde işlemeli, halkımızın mutluluğuna, devletimizin güçlenmesine hizmet etmelidir; ana hedef budur.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti bir anayasa devletidir; nitelikleri Anayasanın 2'nci maddesinde "...toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir" şeklinde tarif edilmiştir. Ülkesi ve milletle bölünmez bir bütün olduğu, dilinin Türkçe olduğu 3'üncü maddede hükme bağlanmıştır.

Devletimizin temel niteliklerinin değiştirilmesinden zaman zaman endişe ediyor, kaygılar duyuluyor. Türkiye Cumhuriyeti Devletinin, temel nitelikleri değişmeyecek, değiştirilemeyecektir. (*Bravo sesleri, Alkışlar*) Yani, Türkiye Cumhuriyeti Devleti, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olarak kalacaktır. Türkiye'nin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü de sonsuza kadar korunacaktır.

Sayın milletvekilleri,

İçinde bulunduğumuz bin yılın son demlerini yaşamakta olduğumuz şu günlerde, gelecek, büyük vaatlerin yanı sıra, üstesinden gelmemiz gereken önemli sorumlulukları da bünyesinde barındırıyor. Dünya hâlâ iyimserlik ve karamsarlık arasında dengeye kavuşmaya çalışıyor. Bu tarihî değişim ve dönüşüm sürecinin tüm sancılarının en derin hissedildiği bir bölgede yaşıyoruz; ancak, bu geçiş döneminin sarsıntılarının aşılacağına yürekten inanıyorum. Bu inançtan kuvvet alarak, uygarlık, çağdaşlık, demokrasi hedefleri doğrultusunda, büyük Türkiye'yi kurma mücadelemizi azim ve heyecanla sürdüreceğiz ve gelecek kuşakların daha müreffeh, daha mutlu bir ülkede yaşamalarını mutlaka sağlayacağız.

Dünü, bugünü ve yarını birlikte dikkate alan geniş bir perspektif, sürekli kendini yenileme ve dönüştürme yeteneği gerektiren bir dinamizm, bugünün ve yarının sorunlarına çözüm üretilmesini mümkün kılacak bir yaratıcılık, siyaset sanatının temel unsurları arasında yer almaktadır. Demokrasi, bu sanatın halka hizmet anlayışıyla, halka dayanarak ve halk için icra edildiği yegâne zemindir. Ömrümün 21 yılını mensubu olarak geçirmekten her zaman büyük şeref ve gurur duyduğum bu Yüce Meclis, egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olduğunun ve demokrasinin en büyük teminatıdır. Yüce Meclis, bu vasfıyla, bir konsensüs temelinde farklı hizmet anlayışlarının temsiline ve birbirleriyle hür bir ortamda rekabet edebilmelerine imkân sağlayan bir demokrasi mabedidir. Seçimler ise, keza, demokratik uzlaşma temelinde gerçekleşen bir bayrak yarışıdır. İktidar ve muhalefet, bu uzlaşmanın hukukî ve kurumsal altyapısını birlikte paylaşmak ve savunmak yükümlülüğü altındadır; zira, varlık sebeplerini bu demokratik yapıya borçludurlar. Unutmayalım ki, demokrasinin belirgin özelliği, muhalefetin mevcudiyeti ve iktidarın seçimle el değiştirmesidir.

İşte, Türkiye'de olan da budur. Son genel seçimlerde, Türkiye, demokrasinin gücünü bir kere daha gözler önüne sermiştir; demokratik kurumlar çalışmakta, kurallar işlemektedir.

Çağdaş devlet, yetki ve sorumlulukların mümkün olduğu ölçüde vatandaşa en yakın idarî birimlere bırakıldığı bir yapılanmayı gerektirmektedir. Ancak, bu anlayış, devletin niteliğini hiçbir şekilde tartışmaya açmayı amaçlamamaktadır. Dolayısıyla, çağın gereklerine süratle ayak uydurabilen, işleyen bir devlet modelini, tarihimizin mirası olan üniter devlet yapısı içinde geliştirmek durumundayız. Vatandaşın, devletten en önde gelen beklentisi, sorumlulukların belirlenmesidir. Vatandaş, devletin kendi üzerine düşeni daha iyi yapmasını, yerel yönetimlerin ve şahısların daha iyi yapabileceğine inandığı işleri ise, artık, devletin yapmamasını ister. Bu nedenle, çağdaş bir devletin başta gelen vazifesi, yetki ve sorumlulukların tanımına açıklık getirmek ve bunların sınırını doğru çizmektir.

Devletin küçülmesi denilen olay da aslında budur. Mesele "*daha az veya daha fazla devlet olsun*"dan ziyade, çağın gerektirdiği hareket kabiliyetine kavuşmuş, da-

marları açılmış, nefes alan ve toplumun dinamizmine ayak uydurabilen bir devlet anlayışını hayata geçirmektedir.

Esasen, demokratik devlet, özgürlükleri teminat altına alan, bireyi destekleyen ve yaratıcılığı teşvik eden vasıflarıyla, çağdaş beklentilere uyum sağlama yeteneğine sahiptir.

Devlet reformu, günümüzde birçok ülkenin öncelikli meselesidir. Doğudan batıya, kuzeyden güneye, insanlığın 2000'li yıllara girerken ortak hedefi, bilgi çağının gereklerini yerine getirebilecek, vatandaşın hizmetinde bir devlet yapısına kavuşmaktır. Yüce Meclisimizin, Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu devlet reformunun gerçekleşmesini sağlayacak yasal düzenlemeleri süratle gerçekleştireceğine eminim. Aynı şekilde, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında belirtilmiş olan hedefler doğrultusunda, eğitim, sağlık, vergi gibi alanlarda yapısal reformların da bir an önce uygulamaya konulması gerekmektedir; zira, ekonomimizin karşı karşıya olduğu sorunlara, sadece makro ekonomik politikalar yoluyla çözüm bulunması mümkün değildir.

Günümüzde, barış, demokrasi ve kalkınmanın birbirinden ayrılmaz bir üçlü olduğu yolunda giderek artan bir bilinçlenme söz konusudur. Dünya Kültür ve Kalkınma Komisyonu tarafından 1994 yılında belirtilmiş olduğu gibi, barış kültürünün, demokrasi kültürünün ve insan hakları kültürünün birbirinden ayrılması mümkün değildir. Bunların, gereken etkinlikle hayata geçirilebilmesi için, kültürlerarası çatışmaların önlenmesi ve demokratik bir yönetimin tesisi gereklidir. Dünyadaki kültürel çeşitlilik, farklı ulusların ve halkların birleştirici bir faktör olarak temel insanî değerler üzerinde mutabakata varmalarını zorunlu kılmaktadır.

Sayın milletvekilleri,

Türkiye dışpolitikası, cumhuriyet kurulduğundan bu yana, tarih ve coğrafyanın dikte ettiği şartlar göz önünde tutularak ve Türkiye'nin kısa, orta ve uzun vadeli millî menfaatları iyi hesaplanarak tespit edilip uygulanagelmıştır. Dünya konjonktürünün büyük dalgalanmalar gösterdiği dönemlerde gerekli davranışlara zamanında başvurulmuştur.

Güvenlik ihtiyacı, ulusal kaynakların maksimizasyonu (azamileştirilmesi) ve ağırlıklı bir bölgesel role sahip olmak, dışpolitikamızın sacayağını oluşturmuştur. Türkiye'nin çağdaşlaşma hedefinin ve Avrupa Birliğine tam üyelik arzusunun temel nedeni, Anadolu'daki bin yıllık tarihimizdir.

Türkiye'nin Avrupa Birliğine tam üye olma tercihi, gözü kapalı bir tercih değildir; ülkemiz, bilinçli, uzun vadeli ve hedefi belli olan bir yaklaşımla Avrupa'ya yönelmiştir. Avrupa, ne her derdin çaresi ne de her sıkıntının sorumlusudur.

Avrupa Birliği, önümüzdeki yıllar için gündemini büyük ölçüde tespit etmiştir. Avrupa Birliği kurumlarının daha etkili işlemlerini sağlayacak bir yapıya kavuşturulmalarını hedef alan Hükümetlerarası Konferansı takiben yeni bir genişleme süreci gündeme gelecektir. Buna paralel olarak, ekonomik ve parasal birlik gerçekleştirilecektir.

Bunlar bizim açımızdan da önem taşıyan vadelerdir ve her birinin derinlemesine tahlil edilmesinde yarar vardır. Örneğin, tam üyeliğimizden önce, Orta

ve Doğu Avrupa ülkelerine genişlemiş bir Avrupa'nın bizim durumumuz açısından ne sonuçlar doğuracağı gibi konuları süratle ele alarak bir strateji belirlemek isabetli olacaktır. Ezcümle, dikkatlerin Ortadoğu, Balkanlar ve Kafkasyadaki kriz odakları üzerine teksif edildiği bir dönemde, Avrupa'nın dinamiğinin nabzını da iyi tutmamız şarttır.

Türkiye, güvenlik ve savunma alanları başta olmak üzere, genel anlamda Avrupa mimarisinin önümüzdeki yıllarda alacağı şekli belirleyecek olan ve hazırlıklarına şimdiden girişilen önemli vadelerin her birinde etkili bir rol üstlenmek durumunda ve mecburiyetindedir.

Avrupa, 2000'li yıllara girmekte olduğumuz şu günlerde, aynen İkinci Dünya Savaşı sonrasında olduğu gibi uzun soluklu bir projeye ihtiyaç duymaktadır. Jeostratejik önemi daha da artmış olan Türkiye, bugüne kadar olduğu gibi, bundan sonra da Avrupa güvenlik ve savunmasına aktif biçimde katkıda bulunacaktır.

Bu bağlamda, NATO'nun genişlemesi, AGİT'in yeniden yapılanması gibi temel meselelerde görüşlerimizi etkinlikle ortaya koymaya devam etmeliyiz. Avrupa'nın ortak geleceğinin inşası sürecinde Türkiye'nin savunma ve güvenlik çıkarları doğrultusunda faaliyetlerimizi sürdürmeliyiz. Bu çerçevede, özellikle şu hususun üzerinde durmak istiyorum: NATO'nun genişlemesi, Avrupa'nın bütününde istikrar ve güvenliğe katkıda bulunmalı, ittifakın etkisini güçlendirmeli, ancak Avrupa'da yeni bölünmelere yol açmamalıdır. Avrupa'da barış, istikrar ve refahın, ancak siyasal, ekonomik ve güvenlik alanlarındaki kurumsal yapının tüm Avrupa'ya yaygınlaştırılması suretiyle kurulabileceği unutulmamalıdır. Bu bakımdan, Transatlantik işbirliğinin, ekonomik boyutu da kapsayacak biçimde güçlendirilmesinde büyük yarar bulunmaktadır. Bu itibarla, Transatlantik Serbest Ticaret Bölgesi, Yeni Atlantik Camiası gibi fikirleri, henüz oluşum halindeyken, yakından takip etmemiz gerekiyor.

Dünyanın en büyük ekonomik gücünü, aynı zamanda en geniş pazarını oluşturan Avrupa Birliğiyle yakın bir işbirliği tesis edilmesi, siyasal bir tercih olmanın yanı sıra, aynı zamanda ekonomik bir hedeftir.

Türkiye, gümrük birliği çerçevesinde üstlenmiş olduğu taahhütlerini yerine getirmek üzere iradesini göstermiştir: Ancak, Türkiye'nin bu mükellefiyetlerini tam olarak yerine getirebilmesi ve böylece dengeli ve iyi işleyen bir gümrük birliği kapsamında ilişkilerimizin karşılıklı yarar temelinde geliştirilebilmesi, tabiatıyla, uygulamada Türkiye'ye tanınan avantajların genişletilmesi konusunda Avrupa Birliğinin daha hassas ve yapıcı davranmasına bağlıdır. Bu çerçevede, Türkiye Büyük Millet Meclisinin de gümrük birliğinin gerektirdiği uyum yasalarını kısa zamanda sonuçlandırmak konusunda üzerine düşen görevleri yerine getirmesi elzemdir.

Gümrük birliğine bağlı olarak dışticaret alanında gerçekleştirilecek dinamik performans, daha iyi şartlarda dış krediler sağlanması, ihracat pazarlarının sağlamlaştırılması ve özellikle, Türkiye'de Avrupa Birliği kaynaklı yabancı sermaye yatırımlarının artırılması gibi başlıca dış kaynak aktarımı alanlarında Türkiye açısından avantajlı bir ortam yaratılacaktır.

Bugüne kadarki yabancı sermaye girişlerinde kayda değer bir artış görülmediği doğrudur. Bunun en önemli nedeninin Avrupa ekonomilerinin içinde bulun-

duğu resesyon ortamı olduğu kuşkusuzdur; ancak, yabancı sermayenin aradığı önemli hususların başında, siyasi ve ekonomik istikrarın geldiği de hatırd tutulmalıdır.

Gümrük birliğinin yürürlüğe girmesini izleyen dönemin geçici rakamları, Avrupa Birliğinden ithalatımızın bir patlama, bu ülkelere ihracatımızın ise daha mütevazı bir gelişme gösterdiğine işaret etmektedir. Bu bir geçiş dönemidir. Gümrük birliğinin yarattığı bu olumsuz görünen etkinin telafisi Avrupa Birliğiyle mali işbirliğinin sağlıklı ve düzenli bir şekilde sürdürülmesini gerekli kılmaktadır.

Bununla beraber, gümrük duvarlarının kaldırılması sayesinde yatırım mallarının ve anamalların ithalat fiyatları düşmüş, bu olgu, yatırımı ve üretimi teşvik edici olmuştur. Gümrük Birliğinin ayrılmaz bir parçası olarak gördüğümüz mali işbirliği, Avrupa Birliğinin tam üyesi Yunanistan'ın engellemeleri nedeniyle, henüz başlatılamamıştır. Mali işbirliğinin engellenmesiyle, yatırım imkânı sınırlı, Avrupa rekabetiyle boy ölçüşme yeteneği kısıtlı küçük ve orta ölçekli işletmelerimizin ve çalışanlarının cezalandırıldığını Avrupa Birliği üyesi ortaklarımızın idrak etmesi gereklidir.

Gümrük Birliğinin tamamlanmasıyla, çeşitli alanlarda Avrupa'dan Türkiye'ye yöneltilen eleştiriler maalesef artmıştır. Avrupa Parlamentosunun son kararında olduğu gibi, bu eleştirilerin, haksız, insafsız ve tek yanlı olabildiğine de üzüntüyle şahit oluyoruz.

Öte yandan, Türkiye'nin, Avrasya'nın geniş coğrafyasındaki merkezî konumunu anlamak için haritaya şöyle bir bakmak yeterli olacaktır. Tarih, Türkiye'nin önüne, Balkanlarda, Karadeniz havzasında, Kafkasya'da, Ortadoğu'da ve Orta Asya'da yeni umutlar ve üstlenilmesi gereken yeni sorumluluklar getirmiştir. Bir yandan, bu bölgelerde demokrasi ve piyasa ekonomisinin gelişmesi doğrultusundaki çabaları izlerken, diğer yandan, eski anlaşmazlıklardan ve günümüzün belirsizliklerinden kaynaklanan istikrarsızlıkların yarattığı tehdidi ve dönüşüm sancılarını görmekteyiz. Amacımız, içinde yaşadığımız bölgedeki halkların tümüne yarar sağlayacak bir dostluk ve işbirliği ortamının oluşmasını sağlamaktır. Zira, komşusu barış ve huzur içinde değilse, hiçbir ulusun barış ve huzur içinde olamayacağına inanmışızdır.

Bu inanç ve anlayışla, Türkiye, dışpolitikasını, birbiriyle irtibatlı şu kavramlara dayandırmıştır: İyi komşuluk sorumluluğu, demokratik karşılıklı bağımlılık, piyasa ekonomisi mantığı, bölgesel ekonomik işbirliği, jeopolitik çoğulculuk, uluslararası ve anayasal meşruiyet, ortak refah ve dayanışma. Birçok bölgesel ve uluslararası soruna rağmen, gelecek, umut doludur. Gelecek kuşaklar için, barış ve uyum içinde bir dünyanın kurulması ve muhafazasına katkıda bulunmaya devam etmeliyiz.

Dışpolitikada çözümler üretmek, sürekli mücadele, müzakereye sabır ister; diğer yandan, daimî surette haklı zeminlerde kalabilmeyi, diplomasinin tüm çabalarının bu doğrultuda birleşeceği bir vizyonu da gerektirir. Türkiye'de bu vizyon olagelmıştır. Hedefler doğru tespit edilmiştir, bu hedeflere ulaşmak için seçilen yollar, izlenen yöntemler gerçekçidir. Zira, 21'inci Yüzyılın eşiğinde, Türkiye'nin değerleri ile dünyada yükselen değerler kesişmiştir: Demokrasi, laiklik, çağdaş uygarlık... Türkiye, bunların hiçbirinden vazgeçemez. Bunların hiçbirini birbirinden

ayrılmaz. Türkiye, karanlık ve iflas etmiş; insanlığın acılar çekmesine sebebiyet veren hiçbir ideolojinin yanında olmamıştır ve olmayacaktır. (*Alkışlar*)

İşte bu sebeple, Türkiye, dünyada ve bölgesinde ağırlığı olan bir ülke olmuştur. Türkiye, dışpolitika sahnesinde uluslararası ilişkilerin dirayet, ağırbaşlılık ve sorumluluk gerektiren ortamında, çok yönlü politika izleyen “ahde vefa” ilkesiyle hareket eden, güven duyulan bir ülke olmuştur. Türkiye’nin hiçbir ülke üzerinde hesapları yoktur. Türkiye, bölgesinde barış ve istikrarın korunmasını, bütün komşularıyla iyi ilişkiler kurmayı ve ekonomik işbirliğini, geliştirmeyi isteyegelmıştır. Bölgemizde demokrasi ve serbest piyasa ekonomisi geliştikçe, işbirliği imkanlarının da artacağına, barış ve istikrarın kalıcı biçimde kurulacağına yürekten inanmışızdır. Türkiye, uluslararası sorunlara uluslararası hukukun ve Birleşmiş Milletler Yasasının vazettiği temel ilkeler çerçevesinde barışçı çözümler bulunmasından, diplomasi ve diyalog yollarının açık tutulmasından yanadır; ülkelerin bağımsızlık ve egemenlik hakları ile toprak ve siyasi bütünlüklerine saygı gösterilmesi hususunda fevkalade titizdir.

Bu anlayışla, Türkiye, her zaman, her alanda diyaloga açık olan; sorunları tahrik eden ve çatışmaya giren taraf olmaktan dikkatle kaçınan bir tutum içerisinde olmuştur. “Çatışma değil, işbirliği” bizim dışpolitikadaki temel davranış tarzımızı tanımlayagelmıştır. Bu tutum, hiçbir şekilde bir zafiyet olarak algılanmamalıdır, Türkiye’ye karşı hasmane bir tutum izleyen ülkelere hak ettikleri cevabı verme azim ve kararlılığına sahip olduğumuzdan hiç kimsenin kuşku duymaması gerekir.

Türkiye sabırlıdır; ancak, sabrımızın sonsuz olmadığı da unutulmamalıdır. Bu bağlamda, bölgemizde terörü desteklemeyi sürdüren ülkeleri bu yüce kürsüden bir kere daha uyarmak istiyorum. (*Alkışlar*) ve diyorum ki: Türkiye’ye karşı düşmanlıktan sadece zarar görürsünüz. Kimse, Türkiye’den teröre destek olan ülkelere hoşgörüyle bakmasını, bu tür ülkelerle dostluk ve işbirliğini geliştirmesini beklememelidir. (*bravo sesleri, Alkışlar*).

Türkiye, çevresinde bir barış halesi oluşturmayı, dış tehditlere karşı caydırıcı bir savunma gücüne sahip olmayı, dünya ile yarışabilecek güçlü bir ekonomi kurmayı, dış âlemde karşılıklı çıkarlara dayalı dostluklar geliştirmeyi amaçlayagelmıştır.

Bu perspektif içinde hedefimiz, Türkiye’nin dış dünya ile ilişkilerinin çeşitlendirilmesi, güçlendirilmesi ve bunların, eşitliğe ve karşılıklı çıkar dengelerine dayalı, sağlıklı çerçevelere oturtulmasıdır. Soğuk savaş sonrasının yeni siyasi coğrafyasında Türkiye, kilit ve öncü bir ülkedir. Büyük bir tarihî geçmiş, bizi, Adriyatik kıyısından Çin Denizine kadar olan dev bir coğrafyada, gözlerini Türkiye’ye çevirmiş kardeş halk ve kültürlerle buluşturuyor.

İletişim teknolojisinin muazzam atılımlar yaptığı, bilginin hergün bir önceki günden misliyle fazla üretildiği, yepyeni tekniklerin ortaya çıktığı bir çağda, tüm bu gelişmelerin sonucu olarak dünyayı saran küreselleşme hadisesinden etkilenmeyen bir ülke, bunun neticelerini hissetmeyen bir yerleşim birimi yoktur. Küreselleşme, sadece ekonomik veçhesi ağır basan bir olgu değildir. Küreselleşme, aynı zamanda çağdaşlık anlamına gelmektedir. Bu olgunun gerisinde kalan bir ülke zamanında sanayi devriminin dinamizmini kaçıranlar gibi, hep geride kalmaya mahkumdur.

Yeni bir yüzyılın başında, insanlığın önündeki yeni fırsatlar da, sorunlar da evrensellik kazanmıştır ve bunlara evrensel değerlerle sahip çıkmak, birlikte el atmak gereği ortaya çıkmıştır. Artık hiçbir ülke, dünyadaki değişim rüzgârının dışında kalamaz. Türkiye'nin, hedeflerinde başarılı olabilmesi, sadece, büyük, fedakâr, azimli ve Yüce Milletimiz için değil; totalitarizm ve bunun yeni biçimleri karşısında demokrasinin, ferdi ortadan silen ideolojilerin karşısında temel özgürlük ve hürriyetlerin, dünya sathındaki zaferinin kalıcı olabilmesi için de gereklidir.

Bir kez daha hatırlatmak istiyorum: Bin yıllık tarihimizde -bin yıllık tarihimiz dediğim zaman Anadolu'daki tarihimizden bahsediyorum- özgürlüğümüzü kaybetmedik. Tarihin akışı, bizi, dünyanın en güçlü ülkesi yaptığı gibi, en güç dönemlere de getirdi; medeniyet ve yaratıcılık oluşumları içinde en üst noktalara ulaştırdığı gibi, gerilere doğru da itti. Ancak, bugün, tarihin bir başka noktasında, yeni bir bin yılın eşliğinde, büyük bir geleceğe doğru yürüdüğümüzü daha güçlü biçimde hissedebiliyoruz. Türkiye, seçtiği aydınlık yolda yürümeye devam etmelidir ve edecektir. (*DYP, ANAP, DSP sıralarından bravo sesleri, Alkışlar*)

Türkiye'nin, dışpolitika sahnesinde izleyegeldiği hedefler, bu vizyonla uyumlu olmuştur. Bu hedefler, geleceğe yönelik iyimserliğimizi pekiştirmiştir. Soğuk savaş sonrasında, Amerika Birleşik Devletleri ile aramızdaki ortak çıkar ve eylem alanları daha da genişlemiş ve zenginleşmiştir. Aramızdaki "güçlendirilmiş ortaklık" ilişkisinden, her iki ülke de karşılıklı yarar sağlamaktadır. Amerika Birleşik Devletleri ile sağlam bir geçmişi olan işbirliğimizin, güncel, konjonktürel gelişmelerden etkilenmemesi önem taşımaktadır. Batı Avrupada olduğu gibi, Amerika Birleşik Devletlerinde de zaman zaman aleyhimize faaliyetler ve eğilimler ortaya çıkabilmektedir. Ancak, bütün bunları kendi boyutları içinde değerlendirmek ve Türkiye ile Amerika Birleşik Devletleri arasındaki ortak çıkarları güncel konuların üzerinde tutabilmek gerekir.

Dünyanın gündeminde önplanda yer alan ve Türkiye'yi de etkileyen sorunların çözümünde etkili bir taraf olan Amerika Birleşik Devletleri ile ilişkilerimiz stratejik bir mahiyet taşımaktadır.

Sovyetler Birliğinin çöküşünden sonra bağımsızlıklarını kazanan Orta Asya cumhuriyetleri ve Azerbaycan'la ilişkilerimiz, her geçen gün muhteva kazanmaya devam ederek, tabii mecrasında ilerleyegelmiştir. Aynı köklere, hars ve değerlere sahip bu insanların bir araya gelmelerinden, birbirlerini daha fazla tanımak ve birlikte olmak istemelerinden tabii bir şey düşünemiyorum. Kardeş ülkelerle ilişkilerimizden kimse gocunmamalıdır.

Türkiye'nin tek arzusu, bu kardeş ulusların bağımsızlık ve egemenliklerini koruyarak gelişmelerini sürdürmeleri; sahip oldukları büyük kaynakların da yardımıyla, tam olarak kendi ayakları üzerinde durabilmeleridir. Üçüncü ülkelerin ve bölgedeki komşularımızın, bu bölgenin dünya ekonomisine eklenme çabalarına katkıda bulunmalarını teşvik ediyoruz.

Şu hususu bir kere daha vurgulamakta yarar görüyorum: "Türk Dünyası" bir gerçektir. (*Alkışlar*) 11 milyon kilometrekare üzerinde yaşayan 200 milyona yakın bu insanların tarihlerini yapan büyük şahsiyetler, düşünürler, edebiyatçılar, şairler, mimarlar, filozoflar, mutasavvıflar, din adamları, kültür adamları hep ortak kişilerdir. Bu büyük varlığın üyeleri, bir taraftan hukukî ve siyasî alanda yeniden yapılan-

malarını gerçekleştirip millî devletlerini kurarken, diğer taraftan, ekonomilerini yeni dünya şartlarına uygun hale getirmektedirler. Sevinçle ve gururla ifade ediyorum, bu ülkeleri her ziyaretimde daha büyük gelişmeler görüyorum.

Bölgenin iki güçlü ve köklü ülkesi olan Türkiye ve Rusya'nın, bölgede istikrar ve barışın sağlanması ve ortak refaha ulaşılması bakımından ortaya çıkan sorumlulukları birlikte üstlenmeleri gerektiğine inanıyor ve Rusya ile olan ilişkilerimize özel bir önem atfedilmesi kanaatimi tekrarlamak istiyorum.

Tarihi boyunca, ilk kez demokrasiyle yönetilme şansını yakalayan Rusya'nın bu geçiş dönemindeki sıkıntılarını anlayışla karşılamaktaız. Rusya ile geliştirmekte olduğumuz, sadece müteahhitlik alanında yılda 5 milyar dolara ulaşan, çok boyutlu ekonomik ve ticarî ilişkilerin, bu ülkenin, özgürlüklerden ve pazar ekonomisinin nimetlerinden en geniş şekilde yararlanmasına, dünya ekonomisiyle bütünleşmesine katkıda bulunacağına inanıyorum. Bu karşılıklı işbirliği ve ortaklık anlayışının, büyük önem verdiğimiz ikili siyasî ilişkilerimizin iklimine de yapıcı etkilerinin olacağına ümit ediyorum.

Rusya'nın, bugün karşılaştığı sorunları, insanî değerlere ve uluslararası hukuka saygı göstererek çözecek iradeye ve sağduyuya sahip olduğu inancındayım. Bu bağlamda, Çeçenistan'daki sorunların da, her zaman savunageldiğimiz diyalog yoluyla ve uzlaşî ruhuyla giderilme noktasına yaklaşmakta olduğunu görmekten memnuniyet duyuyorum.

Kafkasya, Türkiye'yi Orta Asya'ya bağlayan kuşak içinde büyük bir stratejik önem taşımaktadır. Türkiye ise, Kafkas ülkeleri için dünyaya -bu arada Batıya açılan kapıdır. Bölge ülkelerinin geniş insanî ve tabii kaynaklarıyla birlikte dünya ekonomisiye bütünleşme sürecinin tamamlanması, bu bölgenin bir an önce barış ve huzura kavuşması ve bölge halklarının birbirleriyle karşılıklı işbirliğine girmeleriyle mümkün olacaktır. Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki ve Gürcistan'daki ihtilaflara, bir an önce uluslararası hukuka dayalı adil ve kalıcı çözümler bulunmasına, bu bakımdan, büyük önem atfediyorum.

Tabii ki, Azerbaycan toprakları işgal altında kaldığı, milyonlarca "kaçkın" bir kış mevsimini daha perişan şartlarda evlerinin, yerlerinin dışında geçirmeye devam ettiği sürece, şerefli, adil ve kalıcı bir barışa varılamaz. Bölgede tüm halkların ve liderlerin arzuladıkları ve hak ettikleri refah ortamına, ancak cesur kararlar alınarak ulaşılabilir. Tarih, bu kararları alabilen liderlere en parlak sayfaları arasında yer verecektir.

Eski Yugoslavya'nın dağılması sonucunda meydana gelen karmaşık sorunların Bosna-Hersek'te çekilen büyük acılardan sonra, Dayton Anlaşmasıyla hal yoluna girmesi, ülkemizi Avrupa'ya bağlayan Balkan yarımadasında muhtevalı bir işbirliğinin başlatılması için gerekli şartları ortaya çıkarmaya başlamıştır. Balkanların, bu süreç neticesinde, çağdaş oluşumlar içinde yerini alacağına; bu bölgede insanların, malların ve sermayenin serbest dolaşımının er veya geç sağlanacağına inanıyorum. Bosna-Hersek'te, önemli bir döneme geçilmiş, meşruiyet ve adaletin çizdiği yolda ilk adımlar atılmıştır. Bosna-Hersek'in varlığını sürdürme çabalarına katkıda bulunmaya devam edeceğiz. Sadece Bosna-Hersek'in yeniden imarı ve rehabilitasyonu çalışmalarında değil, bölgenin siyasî dengeleri bakımından elzem

gördüğümüz Boşnak-Hırvat Federasyonunun yaşatılmasında ve güçlendirilmesinde de önemli bir rol üstlenmişizdir.

Türkiye, bölgesel işbirliğinin çok yönlü yararlarına ve kalıcı barışın ancak bütünleşmeye yönelmiş bir işbirliği zemini üzerinde tesis edilebileceğine inandığı için, Karadeniz Ekonomik İşbirliği ve Ekonomik İşbirliği Örgütü gibi iki önemli platformda lider bir rol oynamaktadır. Karadeniz Ekonomik İşbirliği, bölgesel uzlaşa ve istikrar yönünde siyasî etkilerini şimdiden icra etmeye başlamıştır. İhtilaf içinde olan ülkeler dahi bu platformda buluşabilmişlerdir. Türkiye, İran ve Pakistan tarafından kurulup Orta Asya cumhuriyetlerinin de katılmasıyla genişleyen ECO, iki hafta evvel imzalanan yeni İzmir Anlaşmasıyla çağdaş işbirliği yöntemlerinin uygulanacağı ortak zemini kurmuştur.

İslam Konferansı Örgütü, İslam dünyasıyla işbirliğimizde önemli bir zemin teşkil etmektedir. Bu örgütün, siyasî, ekonomik, sosyal ve kültürel tüm etkinliklerinde, Türkiye, aktif bir rol oynayagelmıştır. Başkanı olduğum Ekonomik ve Ticarî İşbirliği Daimî Komitesi vasıtasıyla, İslam ülkeleriyle birlikte kalkınma yolunda atabileceğimiz ortak adımların saptanmasında yönlendirici bir etkimiz bulunmaktadır.

Yunanistan, başta Avrupa Birliği zemini olmak üzere, birçok uluslararası platformda Türkiye'nin önüne haksız ve mesnetsiz engeller çıkarmayı, ülkemize karşı her türlü hasmane tavrı sergilemeyi bir alışkanlık haline getirmiştir. Oysa, biz, Yunanistan'la aramızdaki anlaşmazlıkların hiçbir çözüm şeklini dışlamayan siyasî, hukukî yollarla ve diyalog ve müzakere yöntemleriyle çözüme kavuşturulmasını istediğimizi defaatle vurguladık, bu yolda ne denli ciddi, samimî ve hazır olduğumuzu dünyanın gözleri önüne seren açılımlar yaptık.

Kıbrıs'ta, Rum-Yunan tarafının güttüğü tahrik politikası da yanlış ve çağdışı bir yaklaşımdır. Kıbrıslı kardeşlerimizin bu tahriklere kapılmamalarını ve soğukkanlı bir tutum sergilemelerini takdirle karşılıyoruz. Biz, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine sarsılmaz desteğimizi ve Kıbrıs sorununa adil ve yaşayabilir bir çözüm bulunması için yapmakta olduğumuz katkıları, aynı şevk ve azimle sürdürmeliyiz. (*Alkışlar*)

Komşumuz Suriye, Türkiye'ye yönelik düşmanlığına yandaş sağlamak amacıyla diğer Arap ülkelerini tahrik etmeye, zihinlerde yanlış imajlar yerleştirmeye çalışıyor. Bu yaklaşımın Suriye'ye bir fayda getirmeyeceğini bir kere daha hatırlatmak istiyorum.

Bu çerçevede, bir hususa daha işaret etmekte yarar görüyorum: Ortadoğu bölgesinde, su, kıymetli bir kaynaktır. Türkiye, bilimsel çalışmalar temelinde, gerçek ihtiyaçların tespit edilmesi ve su israfının önlenmesi yolunda komşularına teklif getirmiştir. Sınıraşan sular konusunda, görüşülmesi gereken, budur. Türkiye'nin, kimsenin bahçesini kurutmaya niyeti olmadığını herkesin bilmesi lazımdır.

Güney komşumuz Irak'ın uluslararası camiayla yeniden bütünleşmesini bekliyoruz. Biliyoruz ki, bunun gerçekleştirilmesi, yaptırımlar uygulanması nedeniyle beş yıldır çile çeken Irak halkının yararına olduğu kadar, tüm bölgenin de huzuruna hizmet edecektir. Irak'ın, bu nedenle, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararlarını uygulaması elzemdir.

Irak'ta geçen ay içinde vuku bulan gelişmeler, beraberinde yeni dengeler getirmiştir. Ortaya çıkan yeni şartların ışığında, konuya sağduyu ve suhuletle ve uzun vadeli bir perspektifle bakılması ve bölgeye kalıcı huzurun yerleşmesi önemlidir. Gelişmeler neyi gösterirse gösterebilir, Irak'ın egemenliğinin, toprak bütünlüğünün ve siyasi birliğinin korunması şarttır. Körfez krizi sonunda meydana gelen durum, Türkiye'ye büyük zarar yermiştir. Ayrıca, Kuzey Irak, bir "terör üssü" gibi kullanılmıştır.

Türkiye'nin güvenliğine yönelik olarak bu bölgeden gelebilecek tehdide karşı hassasiyetimizi de korumaktayız. Türkiye, sınırlarımızın ötesinden gelebilecek terörist hareketlere karşı kendini koruma ve bu amaçla gerekli tedbirleri alma hakkını mahfuz tutar. Ayrıca, Türkmen soydaşlarımızın selametini de önplanda tutuyor ve gelişmeleri-yakından izliyoruz. Türkiye, Ortadoğu barış sürecini desteklemiştir.

Türkiye, bölgenin en güçlü ve sorumluluk içinde hareket eden ülkesi olarak, Ortadoğu'da adil ve kalıcı bir barışın tesisi için ele geçen altın fırsatın kaybedilmesi sonucunu doğurabilecek gelişmeleri kaygıyla izlemektedir.

İsrail'in, bir "tünel hadisesi" yaratarak, âdeta bu süreci dinamitlemek istercesine hareket etmesi çok yanlış ve gereksizdir. (*Alkışlar*) Bu çeşit sorumsuzluklardan kaçınılmalıdır.

Sayın milletvekilleri,

Habitat-II Konferansı, Birleşmiş Milletlerin tertiplemediği bir dizi konferansın bu asırdaki sonuncusudur. Konusu "*Dünyadaki şehirleşme hareketi dolayısıyla bütün yerleşimleri, köyleri, kasabaları, şehirleri yaşanabilir bir hale getirme, herkese yeterli konut sağlanmasının yollarını arama*" idi.

Habitat-11 Konferansının ev sahipliğini yapma önerimiz, 1992 yılında Rio de Janeiro'da düzenlenen Birleşmiş Milletler Çevre Konferansı sırasında tarafımdan ortaya konmuş ve kabul edilmişti. 3-14 Haziran tarihlerinde İstanbul'da yapılan Habitat-11 İnsan Yerleşimleri Konferansına, birçoğu cumhurbaşkanı, başbakan ve bakan seviyesinde temsil edilen 171 ülke ve 20 bin kişi katılmıştır.

12 gün süren bu konferansa, Türkiye, özenle hazırlanmıştır. Türkiye için çok önemli bir sınav olan bu konferans, başarıyla sonuçlanmıştır.

Sayın milletvekilleri,

Meclisimizin yasama faaliyetleriyle ilgili dört konu üzerinde durmak istiyorum. Bunlardan birincisi: Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının başlangıç metni ve bazı maddeleri 23.7.1995 tarih ve 4121 sayılı Kanunla değiştirilmiştir. Bu değişikliğe paralel olarak, başta dernekler, sendikalar, devlet memurları, siyasi partiler, kooperatifler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile ilgili olanlar olmak üzere, çeşitli konulardaki kanunlarda değişiklik yapmak ve uyum sağlamak lazımdır. (*DSP ve CHP sıralarından Alkışlar*)

İkincisi: Yargı sistemimizin işleyişini çabuklaştırmak çok önemli bir ihtiyaç haline gelmiştir. Bu, devletimizin temel sorunlarından biridir.

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde, Batı ülkelerinden alınan yasalarımızın değişen ve çeşitlenen şartlara ve sosyoekonomik yapıya uygun hale getirilmesi gerekmektedir. Bu maksatla, onbeşe yakın kanunda yeni düzenlemeler yapılması za-

ruridir. Herhalde, Türkiye’de, adaletin daha çabuk dağıtılması ihtiyacı ülkenin her köşesinde duyulmuştur ve her kişi tarafından duyulmuştur.

Üçüncüsü: Başta trafik ve ihale kanunlarıyla ilgili olanlar olmak üzere, yine devletimizin işleyişini kolaylaştıracak bir seri tasarı, hep, Meclisimizin, komisyonların gündeminde olmuştur. Bu tasarıların, bir an önce, usulüne göre, ele alınarak yasalaştırılması lazımdır.

Dördüncüsü: Eğitim, sağlık ve idarenin yeniden düzenlenmesine ilişkin reform tasarılarının yasalaştırılmasında ülkemizin büyük yararı vardır.

Sayın milletvekilleri,

Toplumumuz, hükümetlerimiz, meclislerimiz, afetler karşısında fevkalade hassas ve şefkatlidir. Geçen dört yıl zarfında Erzincan’da, Dinar’da, son olarak Çorum ve Amasya’da deprem; Senirkent ve İzmir’de sel afetleri olmuştur. Bunun sonucu, 882 vatandaşımız hayatını kaybetmiştir, onbinlerce vatandaşımız evsiz, yersiz yurtsuz kalmıştır. Başta Kızılayımız olmak üzere bütün yardım kuruluşlarımız, halkımız, basınımız, devletimizin bütün kuruluşları, hükümetlerimiz ve Meclisimiz yaraları sarmada çok çabuk hareket etmişlerdir; hiçbir şey de esirgenmemiştir. Hepsine, hepinize teşekkür ediyorum.

14 bin konut yapılmıştır. Yıkılan işyerleri, okullar, hastaneler, kamu binaları yapılmıştır. 1 Ekim 1995 akşamı vuku bulan Dinar depreminde yıkılan ve hasar gören evlerin yapılmasına süratle girilmiştir, inşa faaliyetleri devam etmektedir. 3864 konut, 184 işyeri, 1250 ahır, 28 Ekim 1996 tarihinde hak sahiplerine teslim edilecektir. Emegi geçen herkese teşekkür ediyorum. (*Alkışlar*) Çorum ve Amasya’da 14 Ağustos 1996 tarihinde meydana gelen depremde, köylerimizde 1430 konutun yapılması ihtiyacı ortaya çıkmıştır ve bunların yapılmasına da başlanmıştır. Yıl sonuna kadar bunların bitirilip hak sahiplerine teslim edilmesi lazımdır. Vatandaşlarımızın kışı çadırda geçirmemeleri için azamî gayret sarf edilmektedir.

Sayın milletvekilleri,

Trafik kazalarındaki kayıplarımız, doğal afetlerdekinin çok üzerine çıkmıştır. 1995 yılı içerisinde 247 bin 491’i şehir içinde, 37 bin 195’i şehir dışında olmak üzere, 284 bin 686 kaza olmuş, 6 bin 4 vatandaşımız hayatını yitirmiş, 114 bin 319 vatandaşımız yaralanmış ve trilyonlarca liralık mal kaybı vuku bulmuştur.

Yalnız 1996’nın Ağustos ayında 810 kişi hayatını kaybetmiştir. Bu, Erzincan depreminde hayatını kaybeden vatandaşlarımızın sayısından fazladır; yani, sadece Ağustos ayında trafik kazalarında kaybolan can, Erzincan zelzelesindekinden fazladır. Demek ki, trafik kazalarının can kaybı bakımından boyutu, her ay bir Erzincan depremi demektir. Günde, ortalama 300 kaza meydana gelmekte; 250 kişi yaralanmakta, 20 kişi hayatını kaybetmektedir.

Avrupa ülkeleriyle mukayase edildiğinde, 4 ilâ 7 kat daha fazla ölümlerle karşılaşmaktayız; dünya istatistiklerinin ön sıralarında yer almaktayız. Keşke, başka şeylerde yer alsak...

Trafik kazalarının ulaştığı boyut, vahim ve düşündürücüdür. Toplumumuzun, Meclisimizin, devletimizin, bu husustaki gayretlerini çok daha fazla artırması gerekiyor. Onun için, evvela Meclisimizin, şu Trafik Kanununda değişiklik öngören tasarıyı kanunlaştırması lazım.

Sayın milletvekilleri,

Türkiye Cumhuriyeti Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü, birlik ve beraberliğini, Anayasayla belirtilen demokratik parlamenter düzeni ve temel hak ve özgürlükleri ortadan kaldırmayı amaçlayan ve bazı dış güçlerin destek ve himayesini de gören Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki, zaman zaman da, bazı büyük şehirlerimizdeki bölücü terörist faaliyetler, ülkemizin maruz bulunduğu iç sorunlar arasında yine en yüksek öncelik atfedilen bir konu olmaya devam ediyor.

Türkiye'de bölücü terör faaliyetlerinin yeniden başladığı 15 Ağustos 1984 tarihinden 1 Eylül 1996 tarihine kadar olan devrede, güvenlik güçlerimiz, 3 bin 925 şehit, 7 bin 729 yaralı vermiştir; sivil halkın uğradığı tecavüzler sonucu 3830 vatandaşımız şehit olmuş, 4 bin 300 vatandaşımız yaralanmıştır.

Teröristlere verdirilen toplam zayıat ise 16 bin 372'dir; bunların 12 bin 062'si ölü, 348'i yaralı, 2 bin 474'ü sağ ele geçirilmiş, 1488'i de teslim olmuştur.

Bölücü terör örgütünün ilk ve acil hedefinin Türkiye'nin parçalanması olduğu açık bir şekilde ortadadır. Türkiye'de yapmakta olduğumuz mücadele, topraklarımızın, sınırlarımızın ve insanlarımızın meşru mücadelesidir. Bölücü terör faaliyetlerine karşı devlete ve devletin güçlerine ve demokrasiye hep beraber sahip çıkılarak ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin verdiği yetkilere dayanılarak sürdürülen topyekün ve kesintisiz mücadelede varılan noktada devlet tarafından kat edilmiş bulunan mesafe, şimdiye kadar varılan en iyi seviyededir. Devlet, ülkenin her köşesinde, her karış toprağında mevcuttur, ülkemize ve milletimize yönelmiş bu kanlı saldırıları durduracak güçte ve kararlılıktadır. İnisyatifin güvenlik güçlerimizde bulunduğu, ülkenin her köşesinde devlet hâkimiyetinin açık biçimde tesis edilmiş olduğu gözlenmektedir.

Terörün, demokratik rejim içinde kalınarak, insan hakları ve hukukun üstünlüğü ilkeleri çerçevesinde, ülke gündeminde birinci planda yer almaktan çıkarılması hedefine en kısa zamanda erişilmesi şarttır. Bunda hiç tereddüte mahal yoktur. Bu, aynı zamanda güçlü ve istikrarlı bir Türkiye'nin, uluslararası ortamda kendine saygın bir yer bulması ve çağdaşlaşma hedefine doğru hızla ilerleyebilmesi açısından da şarttır. Terörle devlete karşı hiçbir netice alınması mümkün değildir. Terörün şimdiye kadar ortadan kaldırılamaması Türkiye Cumhuriyeti Devletinin zaafı değildir. Teröre karşı yürütülen mücadelenin zaman almasının temelinde demokrasiye ve hukukun üstünlüğüne bağlılık yatmaktadır. Müteaddit teşebbüs ve gayretlere rağmen, teröre sağlanan dış yardım ve desteğin sürdürüldüğünü üzüntüyle görüyoruz. Teröre dış destek ilişkisinin kesilmesi için başvurulmak zorunda kalınan operasyonlar, Türkiye'nin teröre karşı mücadelesinin uluslararası hukuka uygun, meşru hakları ve hayatî çıkarları kapsamına girmektedir.

Türkiye'nin terörle mücadelesine ilişkin olarak insan hakları ve demokratikleşme konularında yöneltilen tenkitler, bir ölçüde, bu mücadelenin mahiyetinin yanlış anlaşılmasından kaynaklanmaktadır. Devlete yönelen saldırıların amacının insan hakları olmadığı -yani, böylece, kimsenin hakkının arandığının, korunduğunun söz konusu olmadığı- ayrıca, demokrasinin, bir ülkenin ve halkının bölünmesinin gerekçesi olamayacağı hususlarında ilgili dış çevrelerin aydınlatılmasına ısrarla devam edilmektedir.

Olağanüstü hal durumunun kademeli olarak kaldırılması halinde ihtiyaç duyulacak yasal ve idarî düzenlemeler konusunda, Yüce Meclisimizin, başta 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu olmak üzere çeşitli mevzuatta gerçekleştirmiş bulunduğu başarılı çalışma, şüphesiz, terörle mücadeleye yapacağı olumlu katkılar itibarıyla takdire layık bir gelişmedir.

Bu münasebetle, huzurunuzda Türk Silahlı Kuvvetlerine, diğer güvenlik güçlerine, ülkemizin sınırlarını gece gündüz bekleyen bu kahramanlara, Türk Milletinin hislerine tercüman olarak teşekkür ediyor, şehitlerimizi rahmet, gazilerimizi minnetle anıyorum. (*Alkışlar*) Bu mücadele, terör sona erinceye kadar, hiç gevşemeden devam etmelidir. Yüce Meclise, bu ülkenin kahraman askerlerine ve güvenlik güçlerine verdiği destekten dolayı şükranlarımı sunuyorum.

Türkiye'nin, içinde yer aldığı bölgedeki belirsizlik, istikrarsızlık ve risklerle dolu ortam içinde daima caydırıcı ve güçlü silahlı kuvvetlere sahip olması, millî güvenlik gereklerinin icabıdır.

Güçlü bir demokrasi, güçlü bir-ekonomi ve güçlü bir savunma şeklinde ifade ettiğimiz altın üçgen, Türkiye'nin millî güvenliğinin en veciz tanımıdır. Savunma siyasetimizin dayandığı temel düşünce, dünyadaki siyasî, askerî ve ekonomik gelişmeler karşısında, Silahlı Kuvvetlerimizi, diğer millî güç unsurlarıyla birlikte, yurdu dış ve iç tehditlere karşı emniyetle savunacak ve millî çıkarlarımızı koruyacak modern güç ve kudrette idame ettirmektir.

Millî güvenliğimiz açısından hiçbir şey, ülke silahlı kuvvetlerinin güçlü durumda tutulmasından daha önemli değildir. Silahlı Kuvvetlerimiz, ülke tarihindeki en güçlü konumuna ulaşmıştır.

Türkiye, dünyanın en iyi eğitilmiş, en disiplinli, en iyi teçhiz edilmiş birkaç silahlı kuvvetlerinden birine sahiptir. Milletinin hizmetinde ve onun gözbebeğidir. Türkiye kadar, milletiyle silahlı kuvvetlerinin özdeşleştiği başka bir ülkenin örnek olarak gösterilmesi mümkün değildir.

Güçlü ve caydırıcı Silahlı Kuvvetlerimizin, en önemli desteği, kapsamlı ve modern nitelikteki ulusal savunma sanayimizin altyapısından geçer. Bugün, Türk savunma sanayii, Türk Silahlı Kuvvetlerinin uçak, gemi ve pek çok araç ve gerecini yapabilen modern bir altyapıya kavuşmuş durumdadır ve bu devam ettirilmelidir.

Değerli milletvekilleri,

Eğitim, Türkiye gündeminin başında bulunuyor; aslına bakarsanız, her ülkenin gündeminin başında bulunuyor. Cumhuriyetin, en başarılı hizmetlerinden biridir eğitim.

Ülkemizde, 1923'te 4 bin 894 ilkokul varken, bu sayısı 10 kat artarak 48 bine yükselmiştir. 72 ortaokul varken, bu sayı 131 kat artarak 9 bin 489'a yükselmiştir. 23 lise varken, bu sayı 106 kat artarak 2 bin 432'ye yükselmiştir. 64 meslek okulu ve 10 meslek yüksekokulu varken, bu, 45 kat artarak 2 bin 905'e yükselmiştir ve 1923'te Türkiye'nin üniversitesi yok, bir darülfünun vardı ve 1932'deki bir darülfünun üniversiteye çevrilmiş; bugün, Türkiye'nin 60 tane üniversitesi vardır.

1923'teki okullarımızdaki öğrenci sayısı 250 bin civarındayken bugün 15 milyona, öğretmen sayısı 15 bin civarındayken 550 bine ulaşmıştır.

Eğitimde sağlanan sayısal gelişmelere rağmen, Türkiye’de, tüm kademelerde eğitime ayrılan kaynakların yetersizliği gelişmeleri sınırlandırmaktadır. Binaenaleyh, eğitimimizin önemli sorunları vardır. Okullaşma oranları bakımından da önemli sorunları vardır. Aslında, ilkokulda yüzde 100’e varmışız, ortaokulda yüzde 67 civarındayız, meslekî teknik liseleri kaplayan ortaöğretimde yüzde 53 civarındayız, örgün eğitimde yüzde 13 ve yaygın eğitimde yüzde 13 olmak üzere -eğer, ikisi toplanabilirse- yükseköğretimde yüzde 27’e varmışızdır. Yalnız, bunun ikisini toplamakta, o kadar cesaret göremiyorum. İlkokula giden 100 çocuktan 9’u üniversite bitirebilmektedir Türkiye’de.

İlk ve ortaöğretimde derslik başına öğrenci standardı dünyada 25’tir; ülkemizde bu 51 ‘dir, büyük şehirlerimizde 70-80 kişinin okuduğu okullar vardır.

15’inci Millî Eğitim Şûramız, bütün sorunları tartışmıştır. Şûrada varılan kararlar istikametinde, eğitimimizde tepeden tırnağa bir reform ihtiyacı vardır. (*Alkışlar*)

Değerli milletvekilleri,

Devletimizin elindeki projelerin, bana göre en önemlilerinden birisi üniversite projesidir. Üniversite projesi, sadece, üniversite okuma yaşına gelmiş çocuklarımızın sayısını, okuyan çocuklarımızın sayısını artırma olayı değildir. Yüce Meclisimizce kabul edilmiş kanunlara göre üniversiteler kurulmuştur. Bunların bir kısmı kuruluş safhasında, bir kısmı yerleşik üniversitelerdir. Bunlara ilaveten, Kazakistan’da, yine Yüce Meclisimizin kararıyla kurulmuş olan Hoca Alımed Yesevî Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi, Kırgızistan’da Kırgız-Türk Manas Üniversitesi, Kıbrıs’taki üniversiteler ve Moldavya’da, Gagavuzya’da Komrat Üniversitesi de Türkiye’nin nezaretindedir.

Üniversite ve yüksekokul eğitim ve öğretimini büyük şehirlerin tekelinden çıkarıp, ülkenin çeşitli köşelerine yaymak hedeftir. Sanıyorum ki, ülkenin çeşitli köşelerinde üniversite, ülkenin çeşitli köşelerine bir kimlik vermekte ve ülkenin her köşesindeki morali yükseltmekte ve ülkenin bir kısım yerleri küçük şehirler vesaire namı altında sanki ikinci sınıfmış gibi bir durumdan kurtulmakta, kendilerini kurtarmaktadır. Onun içindir ki, üniversite projesi sadece bir eğitim projesi değil, aynı zamanda bir millî dayanışma projesidir. Eğitim ve öğretime ilâveten, kültürü, sanatı, sporu da bu üniversitelerle ülkenin her köşesine götürüyoruz, götürmemiz de lazım.

Üniversite hastanelerinin, Türkiye’nin çeşitli köşelerinde yapmış olduğu hizmeti öve öve bitirmek mümkün değildir; yani, birçok noksanlarına rağmen. Bugün Trabzon’da, bugün Samsun’da, bugün Sivas’ta, bugün Diyarbakır’da, bugün Malatya’da, bugün Çukurova’da, Adana’da, bugün Antalya’da, bugün Konya’da, bugün Kayseri’de ve bugün Bursa’da -büyükşehirlerin dışında söylüyorum- kurulmuş bulunan hastanelerimiz çok büyük bir yükü almaktadır ve bugün Edirne’de veya bugün Erzurum’da 11 milyon vatandaşımıza muhataptır Erzurum hastanesi. Binaenaleyh, bu suretle de ülkenin bir köşesindeki vatandaşlar bin kilometreye, 2 bin kilometreye gelip dertlerine deva almaktan, deva aramaktan kurtulmaktadırlar.

70’li yıllarda başladığımız üniversitelerin geldiği aşama, ümit ve cesaret vericidir. Gerçekten, bir Uludağ Üniversitesi, bugün, çok övündüğümüz 40’inci se-

nesini doldurmuş üniversitelerimizle neredeyse boy ölçüşecek duruma gelmiştir 20 sene içerisinde; bir 19 Mayıs Üniversitesi aynı şeydir, bir Çukurova Üniversitesi aynı şeydir. Görülüyor ki, biz, bunu yapabileceğiz. Öyleyse, bütün bunları, hem Yüce Meclisin nazarı dikkatine getiriyorum hem talebim var: Bu zamana kadar, Yüce Meclisimiz, üniversiteler meselesinde çok cömert olmuştur, hemen hemen istenen her şeyi vermiştir; ama, ülkenin imkânları mahdut, bunu biliyoruz; fakat, bu mahdut imkânlar içerisinde, üniversite projesini gönlünüzde yaşatmanızı, bu ülkenin gençleri bakımından, bu ülkenin bütün halkı bakımından, sizlerden, özellikle rica ediyorum.

Eğitim... Nedir eğitimdeki sıkıntılar: 15 milyon çocuğu okutur hale gelmişiz, sayı iyi; ama, eğitimin niteliğine inme zamanı gelmiştir. Eğitimin niteliğinde çok kompleks şeyler var. Yepyeni bir dünya görüşü ve yeni bir çağ geliyor; bu “bilgi çağı” denilen çağ, bu büyümlü bir çağ. Henüz, biz, bunun farkında değiliz. Yalnız, bu geliyor ve Türkiye’de, bilhassa genç nesiller arasında, bilim adamları arasında bu çağın kavrandığını görmekten fevkalade mutluyum. Eğitim olayındaki komplekslik, tabii ki işin zorluğundan geliyor. Nüfusu yüzde 3 artan bir ülkede, öyle 1 milyon 200 bin çocuk her sene kapıyı çalarsa, bunun kolay olmadığını biliyoruz; ama, Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve Türk Halkı, ülkenin her köşesinde, her çocuğunun okumasına imkânlar aramak için uğraşiyor ve eğitime ayırdığımız kaynaklar, millî savunmaya ayırdığımız kaynaklardan daha çoktur.

Bunlar, çok güzel; ama, bunlar yetmiyor. Neden yetmiyor; gayri safî millî hâsılanın yüzde 3 ilâ 4’ü arasındaki bir payı, toplum olarak, devlet olarak eğitime ayırıyoruz. Gelişmiş, kalkınmış, eğitim meselesini hemen hemen tümüyle çözmüş Batı ülkelerinde bile, bu, yüzde 6’dan aşağı değil; onun içindir ki, kaynak arıyoruz. Tabii, kaynak arıyoruz derken, eğitime, birinci derecede kaynak arıyoruz; çünkü, buraya ayıracağımız kaynaklar Türkiye’nin geleceği demektir.

Hoş, Türkiye’nin sorunları içerisinde birbirinden daha az faydalı olan iş yok; ama, marifet odur ki, bu zamana kadar yapageldiğimizin şimdiki ağırlığıyla, daha iyisini yapmaya gayret sarf etmeliyiz.

Bu hususta çağrılarda bulundum ve ülkemin her çocuğunun, her köşesinin eğitim nimetinden yararlanmasını, her kademedede yararlanmasını istedim ve vatandaşlarımdan katkıda bulunmalarını istedim. Gerçekten, çığ gibi, vatandaşlarımız eğitimde katkıda bulunmaya koştu; hepsine minnettarım, Huzurunuzda, çocuklarımız adına, halkımızı adına minnetlerimi, devletimiz adına minnetlerimi ve şükranlarımı sunuyorum. Ülkenin her köşesinde, vatandaşlarımız -orta halli vatandaşlarımız, öyle uzun boylu zengin falan değil- eğitime katkıda bulunmak için koşuyor. Bu, Türk Milletinin âlicenaplığının çok güzel bir göstergesidir.

Türkiye’nin gündemindeki ikinci devlet sorunu sağlık hizmetleridir. Devlet, herkese sağlık hizmeti sağlasın demiyorum. Devlet, herkese eğitim hizmeti sağlanmasından emin olsun, devlet herkese sağlık hizmeti sağlanmasından emin olsun; yani, mutlaka devletin yapması şart değil; ama, birileri yapmıyorsa devlet yapsın. Hâlâ, ölçülere baktığımız zaman, gerek yatak meselesinde gerek hekim meselesinde üçte bir civarındayız; yani, kalkınmış ülkelerin üçte biri noktasındayız.

Ayrıca, gelişmişliğin ölçülerinden biri olan mortalite, yani, çocuk ölümleri, Türkiye’de hâlâ binde 44 civarındadır. Binaenaleyh, bu, gerçekten üzücü bir olaydır.

Türkiye'yi, kalkınmışlıkta, adam başına gelir seviyesi vesaire bakımından öne çıkararak bile, bu rakamları muhafaza ettiğimiz zaman, bu, sosyal gelişmişlik endeksi denilen bir endeks var, o endekste Türkiye'yi gerilere itiyor.

Onun için, çocuklar dünyanın gündemine gelmiştir, çocuklar ana rahmindeyken dünyanın gündemine gelmiştir. Binaenaleyh, uygar ülkelerin hepsinin çocuklara verdiği önem.., Türkiye, bunun gerisinde değil.

Bu itibarla, nedir sağlık hizmetlerindeki sıkıntımız dersek, 65 bin hekimi var Türkiye'nin, 25 tane fakültesi hekim yetiştiriyor, 80-85 bin hemşiresi var; bunlar katlanacak. Senede 5 bin hekim yetişmektedir. 5 bin kişiye bir hekim düşen yerlerimiz var hâlâ; 300-400 kişiye bir hekim düşmesi lazım gelirken... Çok gayret sarf edilmiştir ve ülkenin her köşesine pek çok hizmet götürülmüştür.

Hiç bunları küçümsemeyelim. Benim söylemek istediğim şey, dahasıdır... Dahası, dahası lazım ve sağıktaki durumumuz şu: Kalkınmış memleketler, gayri safi millî hâsıllarından yüzde 9 sarf ediyorlar sağlık hizmetlerine; bizimki, henüz yüzde 3 ilâ 4 arasındadır. Binaenaleyh, sağlık hizmetlerine daha çok pay ayırmamız lazım, toplum olarak ayırmamız lazım: Burada da, yine, hastaneler kurmak, özel teşebbüsler kurmak gibi gayretleri, devletimiz destekleyegelmiştir, desteklemeye devam etmelidir.

Bir olayın üzerinde özellikle durmak istiyorum; Nüfusunun yüzde 30'u, 40'ı -değişik rakamlar, değişik rivayetler- sosyal güvenlik şemsiyesinden mahrum bir Türkiye'de ve alt gelir gruplarında, yani, gelir seviyesi 500 dolar ve onun altında bulunan gruplarda, bu kadar çok işsizi bulunan bir ülkede, kişi, hasta olursa ne yapacak; kişi hastane kapısına gidecek. "Paran yok, git" derlerse ne yapacak?... İşte, böyle bir şey zulümdür ve onun içindir ki, Yeşil Kart dediğimiz olay, 5 milyon insana paran var mı yok mu diye sorulmasını gerektirmemiş ve çok iyi uygulanmış gelmiştir. Bu uygulamaya, bir sigorta getirilinceye kadar devam edilmesi şarttır.

Yine, sağlık hizmetlerine vatandaşlarımız çok büyük rağbette bulunuyorlar. Huzurunuzda, özellikle, kanser, AIDS ve Hepatit-B ile çok uyanık bir biçimde mücadele edilmesi gereğinin altını çizmek istiyorum.

Çevre sorunları, bir süredir, dünyanın çok önemli sorunu haline gelmiştir ve yaşamsal boyut kazanmıştır. Çevre sorunları, bizim ülkemizde, denizlerimiz kirlenerek, havamız kirlenerek, suyumuz kirlenerek bizi tazyik etmektedir ve çevre sorunları, yine, devletin ilgilenmesi lazım gelen, vatandaşla beraber elele vererek devletin ilgilenmesi lazım gelen sorunların içine girmiştir.

Bu arada, erozyon üzerinde hassasiyetle durmak istiyorum. Çünkü, ormanlar yanıp gidiyorsa, topraklar akıp gidiyorsa, insanlar yolda trafik kazasından ölüp gidiyorsa, bu afetleri, ancak bizim göğüslememiz gerekecektir.

Türkiye'nin çok önemli bir sorunu üzerinde yine size içimi açmak istiyorum. Bu sorun köy ve köylü sorunudur. Köy ve köylü sorunu denildiği zaman, bu, ekonomide tarım sektörü değildir.

Böyle bazen konuşuruz, bir manada öyledir, bir manada öyle değildir; ama, içiçedir. Keşke, bir gün gelse de bizim ülkemizde de tarımda yaşayan insanlar ekonominin tarım sektörü olsa. Türkiye'de köy ve köylü sorunu bir insanlık sorunudur.

Cumhuriyetin ilk yıllarında nüfusunun yüzde 80'inin geçimini tarımdan sağladığı bir Türkiye. 35 bin 500 köy, 43 bin 800 köyaltı mezra vesaire, 79 bin civarında kırsal yerleşim; dünyadan habersiz ve dünya nimetlerinin tümünden mahrum. Bu bir kötüleme falan değil; tespit bu. Yalnız, bu bir dünya.

Cumhuriyet, bu kırsal yerleşim yerlerinin yüzde 89'una yol, yüzde 97'sine elektrik, hemen hemen yüzde 100'üne okul, muhtarlık bulunan yerlerin tümüne de telefon götürmüştür. 73 senelik cumhuriyetin eseridir. Sanıyorum ki bu bir des-tandır.

Kırsal alanların tüme yakınına da sağlıklı, yeterli içme suyu temin edilmiştir; ama, hâla bugün, sağlıklı içecek suyu olmayan köylerimiz vardır. Bir seferberlikle, bunun sona erdirilmesine gayret sarf edilmektedir. Yalnız, bunlar çok zor ve çok pahalı yerlerdir; ama, ne olursa olsun bu ülkede, artık, içme suyu olmayan köyden bahsedilmemesi için sarf edilen gayretler seferberlik derecesinde iyi yürütülüyor; onu tebrik ediyorum, takdir ediyorum.

Sağlık ocağı, sağlıkevi ülkenin her köşesine götürüldü.

Türkiye'nin 85 milyon dekar sulanabilir toprağı var. Bunun yarısı, köylü sulamaları, devlet sulamaları olarak sulanabilir hale geldi. Bu, güzel bir tablodur ve bana göre, bu, bir devrimdir.

Bu sebeple, Türk köylüsü, cumhuriyete ve demokrasiye, bu işe emeği geçen herkese minnettardır.

Bunu, Türk köylüsü adına söylemek bana düşüyor. Bu çok parlak bir olay. Bu sorunun bir başka vechesini, sizlerin, kamuoyunun ve devletimin önüne koyuyorum.

Türkiye'de çalışan nüfusun halen yüzde 45'i geçimini tarımdan temin etmektedir. Bu, takriben 30 milyon nüfusa tekabül etmektedir. Buna karşılık, bu nüfusun gayri safi millî hâsıladan aldığı pay yüzde 15'tir; yani, nüfusun yüzde 50'si, yarısı, gayri, safi hâsılanın yüzde 15'ini alıyor. Bu, Türkiye'deki gelir dağılımı çıkmazındaki en önemli faktördür.

Satın alma gücü düşük milyonların refaha ve sosyal güvenliğe kavuşması, Türkiye gündeminin en önemli sorunlarından biridir. Yalnız hiç kimse sanmasın, akşamdan sabaha olabilecek bir iş değildir. Ben, sadece dikkatinize getiriyorum. Bu kadar gayretlere rağmen buraya kadar gelinebilmiştir.

Bu transformasyon işi fevkalade zor bir iştir; yani, agrariyen bir toplumdan, bir tarım toplumundan, bir şehirli topluma, şehirleşme toplumuna, sanayi toplumuna geçmek fevkalade güç. Dünyanın gelişmiş ülkelerinde tarımla uğraşan nüfus yüzde 10'un altındadır. Birleşik Amerika Devletlerinde yüzde 3 -hadi diyelim ki, o, çok ileri ve ekstrem- dahil olmaya çalıştığımız Avrupa Birliğinde yüzde 7,5-8'dir. Geri kalan kesim sanayi ve hizmetlerde çalışmaktadır. Türkiye, tarımda çalışan nüfusunun yüzdesini 45'lerden 30'lara, 20'lere, nihayet 10'lar düzeyine indirmedikçe bu soruna çare bulmuş olmayız. Önünüze koyduğum sorun bu.

Çare söyle diyeceksiniz. Sanıyorum ki çare vardır; ama, çare, devamlı bir çaredir. Bu zamana kadar yaptığımız şeyleri ısrarla yapmaya devam edeceğiz, ıslah etmeye devam edeceğiz, çoğaltmaya devam edeceğiz.

Bunun yolu sanayileşmeden ve hizmetlerden geçecek; yani, bu nüfusu sanayileşmeye, hizmetlere aktaracağız. Başka çaresi yoktur; çünkü, sanayileşme ve hizmetlerde çalışan bir kişi, tarımda çalışan bir kişiden 7 misli daha fazla kazanç sağlıyor. İşte, fukaralık olayı budur.

Tarımda üretimi artırmak, verimliliği artırmak, Türk köylüsünün ve çiftçisinin alnteri, elemeği ve göz nurunun karşılığını vermek ve çeşitli şekillerde topraktaki milyonlara yardımcı olmaya devam etmek gerekir. Yine, memnuniyetle ifade edeyim ki, gelmiş geçmiş hükümetler, bu hususta fevkalade titiz olmuş ve Türk köylüsünün elemeği ve alnterinin karşılığını vermekte birbirleriyle yarışmışlardır.

Türkiye, tarımda modernizasyona çok önem vermiştir; bugün, 800 bine yakın traktörü vardır. Yalnız, köylünün satınalma gücü azalır, traktör alamazsa, bu traktör parkı erir. Bunun, her sene yüzde 10'unun değişmesi lazım; bu da 80 bin traktör eder. Memnuniyetle görüyorum ki, 20 binlere kadar inmiş olan köylünün traktör satın alma gücü, halen 39 - 40 bine çıkmıştır.

Gübre tüketimi üzerinde -dikkat çekiyorum- son 10 yıldan beri, devlet, büyük sübvansiyonlar yapmış olmasına rağmen, gübre tüketiminde uzun boylu bir değişme yok. İşte, bu sebeptedir ki, Türkiye'de, verimler çok düşük; yani, hem toprakta yaşayan nüfus çok hem verimler çok düşük.

Buğday verimi, ortalama 190 - 200 kilogram, Avrupada 400 - 500 kilogram. 80-90 kilogramdan buraya geldik, bu doğru; ama, düşünün, eğer biz bu verimi 2 misline çıkarabilirsek, bugün, 20 milyon ton olan buğday üretimimiz, 40 milyon tona çıkar.

Saniyorum ki, hayvancılık meselesi, hepinizin içini yakan bir olaydır. Çok gerilere gittik.

Halen, Türkiye, bu sene, 3 milyar dolarlık tarım ürünü satın aldı dışarıdan; yani, dünyada kendine yeten 7 ülkeden biriyiz diye övünürken, 3 milyar dolarlık tarım ürünü satın alır hale geldik.

Türkiye şeker alıyor; halbuki, Doğu Anadolunun, Orta Anadolunun ovalarında yüzde 16 ilâ yüzde 19 polarlı pancar yetişiyor; yani, Türkiye şeker almamalı dışarıdan. Türkiye, nebati yağ alıyor dışarıdan; bence, bu da lüzumsuz. Türkiye hayvan ürünleri alıyor 1 milyar dolarlık. Binaenaleyh, burada Türkiye'nin çok önemli bir sorunu yatıyor.

Orman yangınlarını fevkalade ciddiye alıyorum. Senede yüzbin dekar ormanımız yanıyor. Halkımızın çok büyük gayreti var orman yangınlarının önlenmesi ve yeşil kuşaklar meydana getirilmesi için. Bir milyon dekar dikiyoruz, yüzbin dekar yanıyor. Herhalde, orman yangınları hususunda tecrübe edindik, bu tecrübeleri iyi kullanmalıyız.

Avrupa Birliğine gidiyoruz... Avrupa Birliğine giderken, tarım alanında da fevkalade önemli birtakım tedbirler almamız gerekiyor, örgütlenme bakımından.

Türkiye'nin her meselesini burada anlatacak vakit yok; ama, bir iki meselesine daha dokunmak istiyorum. Bütün bunların, sayıp geldiğim sorunların bir kısmının çaresi sanayileşmedir. Sanayileşme gayretleri Türkiye'de fevkalade iyi geliyor ve Türkiye, bir sanayi toplumunun farkına varmıştır. Devlet, sanayi ve ticaretin

içerisinden tümüyle çıkmalıdır ve devlet, vatandaşına, eşit şartlar içerisinde bir ortam yaratmalıdır. Devlet, altyapıyı eksiksiz meydana getirmelidir. Elektriksiz, telekomunikasyonsuz, yolsuz, hava meydansız, limansız bir Türkiye olmaz. Sözü mü tashih edeyim, bunların hepsi var Türkiye’de; fakat, büyüyen Türkiye bunları küçülttü. Türkiye bunların hepsini yaptı, hem de çok iyi yaptı; fakat, bu defa, bunların yeniden yapılması, yeniden genişletilmesi lazım; hele Türkiye, Türk sanayii, elektriksiz, kalitesi iyi elektriksiz kalmamalı. Onun için, devletin sarf ettiği büyük gayretler var. Her imkândan yararlanmalı.

Size sevinçle şunu ifade edeyim: Nasıl ki, Türkiye’de kültür ve eğitim merkezlerini Türkiye’nin çeşitli yerlerine yaymaya çalışıyoruz, sanayi merkezleri, sanayi mihrakları da çok iyi bir yayılmanın içerisinde. Bugün, bir Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi, bir fabrika 5 milyar dolar ihracat kazancı ve 100 bin kişiyi istihdam etme hedefiyle, hedefin yarısında neredeyse. Yanında Kahramanmaraş, yanında Adana Organize Sanayi Bölgeleri, Malatya Organize Sanayi Bölgesi, Kayseri Organize Sanayi Bölgesi. Kayseri Organize Sanayi Bölgesinde hiç kimsenin bilmediği fabrikalar var. Almanya “*her on evden birinde benim eşyam kullanılıyor*” iddiası içerisinde. Bursa Sanayi Bölgesi, içine sığmaz hale gelmiş; bir de yanında resmî olmayan sanayi bölgesi kurulmuştur ki, resmî olmayana resmisinden daha büyük ve Bilecik’te, Bozüyük’te dünyanın en büyük tesisleri kurulabilmiştir.

Eskişehir Sanayi Bölgesi fevkalade güzel bir olaydır. Evvelki gün gittiğim Çorum Sanayi Bölgesi ise gerçekten çok güzel bir gayreti göstermektedir. Manisa Sanayi Bölgesi, yine, bunlara ilave edilmelidir. Yani, Türkiye’nin her tarafında; eğer, Türk müteşebbisi -ki, sınırlarına sığmıyor, bu sınırların dışına taşmıştır- iyi destek görürse, daha doğrusu istikrar bulursa, istikrar görürse, Türkiye’yi çok ileriye götürecektir ve bugünkü 25 milyar dolar ihracatın yüzde 90’ı zaten sanayi mamulü... Bunu katlamak hiç sorun değil. Binaenaleyh, 100 milyar dolar ihracat ve ithalatı hedeflemiş Türkiye’nin üç dört sene içerisinde buraya gelmesinde Türk müteşebbisi fevkalade önemli bir şeyi göze almış görünüyor.

İnşa halinde sanayi bölgelerimiz var. Adeta, Anadolu’nun çeşitli yerleri birbiriyle yarışıyor. Konya Kayseri ile yarışıyor ve Afyon Uşak ile yarışıyor. Bu yarışma devam etmeli.

Değerli milletvekilleri,

Türkiye, Güneydoğu Anadolu Projesini tamamlamaya devam etmelidir. Yine, hepimizden özellikle ricada bulunuyorum; bu zamana kadar, bu proje başladığından beri çeşitli hükümetler geldi, çeşitli meclisler geldi, herkes bu projeye çok iyi sahip çıktı; bundan sonra da öyle olacak; ama, ben, yine hatırlatmamı yapayım.

12,5 milyar dolar keşif bedeli olan bu devasa ve şaheser projeye halen 6,5 milyar dolar sarf edilmiştir. Bugün, Türkiye’nin kullandığı şu elektriğin üçte biri Fırat sisteminden gelmektedir ve Fırat sisteminde, Birecik ve Karkamış barajlarıyla -ki, yapılıyor- 600 kilometrelik bir göller manzumesi bulunmaktadır. Neyiniz var; Cumhuriyet olarak ne yaptınız filan diyenlere gösterecek çok şeyimiz var; ama, fevkalade etkileyici, işte “Cumhuriyet olarak bunu yaptık” dediğimiz zaman, gurur verici, onur verici bir olayla karşı karşıyayız. Bu proje tamamlanmalı.

Diyarbakır ovalarında üç tane yeni baraj yapılıyor. Bunlar ondört onbeş senedir yapılıyor ve üç dört gün evvel gittim, yerinde gördüm.. Bunların hepsi, su

doldurulmaya hazır; şebekeleri yok. Çeşitli sebeplerle bunlarda gecikmeler olmuştur. Bildiğiniz sebepler çoğu; ama, sadece Fırat sistemindekileri değil, bu havzadaki projeleri de kucaklamamız lazım.

200 sene içerisinde, Diyarbakır ovalarında 2 milyon, 3 milyon dekarlık bir alanı sulamaya açabiliriz ve gerçekten, Türkiye, bir on senelik program içerisinde, bir özel program içerisinde GAP projesini tamamlamalı. Sadece, burası elektrik, sulamadan ibaret değil; bu, entegre projedir. Ben, onları burada sayıp dökmüyorum; tümüyle bir entegre, bölge kalkınma projesidir ve odağında insan vardır.

Projenin insan üzerindeki tesirini görmek istiyorsak, bu şene ikinci sene; Harran bölgesine su verildi, aşağı yukarı 1 milyon dönüme yakın bir bölge su aldı. Gidip görmek lazım Harran'ın yeşil örtüsünü. 15 gün müddetiniz var; 15 gün sonra giderseniz sararır pamuk. Artık, bugün, Adana'da işçi bulmak mümkün değil; çünkü, Urfalı kendi toprağındaki pamuğunu topluyor. İşte, Türkiye'nin övünmesi lazım gelen proje bu. Ben herkese tavsiye ediyorum...

İnşirah verici, iç açıcı bir olaydır ve sabahtan akşama kadar her şeyimiz noksan diye hayıflanıyoruz ama, önemli şekilde iyi şeylerimiz de var.

Değerli milletvekilleri,

Son 30 sene zarfında, Türkiye, yüzde 5 kalkınma hızını gerçekleştirmiştir. Şimdi, değişen dünya şartları içerisinde rekabet gücü olan bir piyasa ekonomisini gerçekleştirmek, geliştirmek mecburiyetiyle karşı karşıyayız; bence devrim bu. Nüfus artışını yüzde 1'e, enflasyonu yüzde 5'lere, toprakla uğraşan nüfusu yüzde 10'lara indirmeye, büyümeyi yüzde 5'in üzerinde tutmaya gayret sarf edeceğiz. Size, partilerüstü, siyasetüstü bir hedef... Ben veriyor değilim hedefi; bu, Türkiye'nin hedefi. Kim hükümet olursa olsun, bu hedefi korumaya mecburdur. Türkiye, her alanda yatırım yapmaya devam etmelidir. Devlet, ticaret ve sanayiın içinden çıkmaya devam etmeli, altyapı ve sosyal yatırımlara da devam etmeli, ekonomik alanda vatandaşlara gerekli ortamı sağlamalı, kamu maliyesini ve ödemeler dengesini sağlıklı götürmeli... İhracatın, turizmin, taşımacılığın, dış ülkelerde çalışan müteahhitlerimiz ve işadamlarımızın ülkeye döviz kazandırmaya devam etmeleri fevkalade önemlidir; bunların önündeki bütün engeller kaldırılmalı. Yine ısrarla söylüyorum: Türkiye alabilmeli, satabilmeli; kesinlikle dövizsiz kalmamalı ve özelleştirme süratle yapılmalıdır diyelim veya özelleştirmeyi süratle yapmaya devam etmeli; öyle diyelim.

Değerli milletvekilleri,

Ülkemizin kurtarıcısı, cumhuriyetimizin kurucusu Büyük Atatürk'e her zaman olduğu gibi bugün de minnet ve şükranlarımız vardır. *(Alkışlar)*

O'nun hayal ettiği Türkiye, milletimizin gönlüne ve zihnine yerleşmiştir. Bu, huzur, güven, barış ve istikrar içerisinde yaşayan, imar ve inşa edilmiş, laik, demokrat büyük Türkiye'dir. *(Alkışlar)*

Bu gayeye ulaşmak için bu aziz vatanın ve bu yüce milletin hizmetinde bulunanlara, onların geçmiş hizmetlerine, yine, minnet ve şükranlarımı sunuyorum. Bu gayeye ulaşmak için bu aziz vatanın ve bu Yüce Milletin hizmetinde olan sizler, ne kadar mutlusunuz... Sizleri kutluyorum. Cenab-ı Allah yardımcımız olsun.

Hepinize başarılar diliyorum, saygılar sunuyorum. *(Ayakta alkışlar)* Çok teşekkür ediyorum.

YİRMİNCİ DÖNEM

ÜÇÜNCÜ YASAMA YILI

Birinci Birleşim

1 Ekim 1997 Çarşamba

Birinci Oturum

Açılma Saati :15:00

Başkan: Geçici Başkan Yasin Hatipoğlu

Kâtip Üyeler: Geçici Kâtip Üye Ahmet Dökülmez (Kahramanmaraş),
Geçici Kâtip Üye Ünal Yaşar (Gaziantep)

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Sayın Başkanı, Değerli milletvekilleri,

Ekranları başında bu toplantıyı takip eden sevgili vatandaşlarım;

Hepinizi saygıyla selamlıyorum. Bu vesileyle, Yüce Meclise, yeni yasama yılını-
da yapacağı değerli çalışmalarında başarılar diliyorum.

Yeni bir bin yıla hızla yaklaşmakta olduğumuz şu günlerde, insanlığın nasıl
bir geleceğe doğru yol aldığı konusunda birlikte düşünme ihtiyacı ve heyecanı, her
zamankinden daha fazla hissedilmektedir. Bugün ile yarın arasındaki köprüleri
doğru kurabilen ve bilgi çağının gereklerine ayak uydurabilen uluslar, önümüz-
deki yüzyıl dünyasında etkili ve güçlü bir yere sahip olacaklardır. Bu bağlamda,
ülkemizin 21'inci Yüzyıldaki konumunu belirleyecek stratejik hedeflerimize ilişkin
düşüncelerimi sizlere iletmek istiyorum.

Tarih, gelecek adına, geçmişle yapılan sürekli bir hesaplaşmadır. Bu bakım-
dan, yarının dünyası ve o dünya içinde Türkiye'nin yeri konusunu ele alırken, tari-
himizi iyi anlamak ve doğru değerlendirmek durumundayız.

Son üç yılını yaşamakta olduğumuz 20'nci Yüzyılda, ülkemiz, üç önemli dö-
nüm noktasından geçmiştir: Çokuluslu bir imparatorluğu tasfiye etmiştir; ancak,
bağımsızlığımızı korumayı, çağdaş bir cumhuriyeti kurmayı ve çok partili demok-
rasiye de yumuşak bir geçiş yapmayı başarmışızdır.

Aynı zamanda, yakın tarihteki en uzun ve kesintisiz barış dönemi olan cum-
huriyet döneminde yeniden bölgemizin en güçlü devleti haline gelmiştir.

Cumhuriyetle birlikte elde ettiğimiz kazanımların tümünü, Büyük Atatürk
önderliğindeki Türk ulusal kurtuluş savaşçılarının yarattığı yeni toplumsal sözleş-
memize borçluyuz. Çağdaş uygarlığın zeminini teşkil eden evrensel hukuk pren-
sipleriyle iç içe geçmiş olan bu sözleşmenin temel nitelikleri, bugün de Anayasamızın
değiştirilemeyecek hükümleri arasında yer almaktadır. Anayasamızın "Cum-
huriyetin Nitelikleri" başlığını taşıyan 2'nci maddesi, cumhuriyet felsefesinin temel
çerçevesini çizmektedir. Buna göre "Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî

dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir.” Bu, çağdaş bir topluma dayanan çağdaş bir devlettir. Cumhuriyet tarihimiz, işte bu zeminde elde edilmiş gurur verici başarılarla doludur.

Geleceğin Türkiye’si de, yine bu zeminde, insanlığın ortak uygarlığına katkıda bulunmaya devam edecektir.

Değerli milletvekilleri,

Cumhuriyet Türkiye’sinin çağdaşlaşma projesi, küreselleşme olgusunun bugün kazanmış olduğu boyutlar çerçevesinde daha da büyük bir önem kazanmıştır. Çağdaş Türkiye’nin her kurumu, çağdaş ülkelerle boy ölçüşecek durumda olacaktır. Diğer bir deyişle, her kurumumuz küresel düzeydeki rekabete uyum gösterecek şekilde yapılanmak durumundadır. Bu noktada temel ölçü, Büyük Atatürk’ün de belirttiği gibi, çağdaş uygarlık düzeyidir. Dolayısıyla, temel amaç, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını, çağdaş bir devletin vatandaşı yapmaktır; Türkiye Cumhuriyeti’nin temelindeki iddia budur.

Anayasal demokrasilerin gelişmesi ve hukukun evrenselleşmesi, insanlığın son iki yüzyıl içinde elde ettiği en önemli kazanımlardır. Bu bağlamda, çağdaş devletin temel nitelikleri de bu uzun demokratikleşme süreci içinde ortaya çıkmıştır. Bilginin en stratejik meta haline geldiği ve ekonomide küreselleşmenin tartışılmaz bir gerçeklik kazandığı günümüzde, çağdaş devletin üstesinden gelmesi gereken sorun şudur: Bir yandan, kuvvetler ayrılığı ilkesini hukukun üstünlüğü ve demokrasi zemininde hayata geçirirken, diğer bir deyişle, iktidarı sınırlarken, aynı zamanda, yönetimin daha etkili olmasını ve demokratik istikrarın tesis edilmesini sağlamak. Esasen, bu, demokratik devletin mekanizmalarını güçlendirirken, karar verme mekanizmalarının stratejik planlama yapma imkânına kavuşmasını, süratli çalışmasını ve etkinliğini artırmasını sağlamak demektir. Bu konu, demokratik Ülkeler topluluğunun gündeminde önemli bir yer almaktadır. Demokrasinin ayırt edici vasfının sivil mutabakat yoluyla kendini yenilemek olduğu hususu üzerinde yaygın bir görüş birliği mevcuttur. Dolayısıyla, demokrasiyi daha iyi işletmek ve hukuk devletini güçlendirmek, demokratik cumhuriyetin temel hedefleri olmalıdır.

İktidarın sınırlandırılmasında temel yöntem olan kuvvetler ayrılığında en fazla aksama görülen nokta, yasama-yürütme ilişkisinde ortaya çıkmaktadır.

Yasama ile yürütme iç içe geçme istidadı gösterdiğinde, bir anlamda, kuvvetlerin sayısı ikiye inmektedir. Buna ilaveten, yargı bağımsızlığının işleyişinde aksama ortaya çıktığı takdirde, kuvvetler ayrılığı sistemi tamamen ortadan kalkmaktadır. Bu itibarla, yürütmenin yasama karşısında bağımsızlaştırılmasını, aynı zamanda, yasamanın da yürütmeyi daha iyi denetleyebilmesini sağlayacak mekanizmalar oluşturulması, çağdaş demokrasilerde önemle üzerinde durulan bir konudur. Bu meselenin ülkemizde de en geniş biçimde ve derinliğine tartışılmasında yarar bulunmaktadır.

Değerli milletvekilleri,

Hukuk devleti, devletin gücü ve hedefinin, toplumun bir arada yaşama iradesinin çerçevesini çizen bir hukuk düzeninin varlığını gerektirmektedir. Bunun

temelini ise, toplum sözleşmesi mahiyetini taşıyan anayasa oluşturmaktadır. Dolayısıyla, anayasaya bağlılık ve itaat, demokratik cumhuriyette ve çağdaş devlette yurttaşlık erdemlerinin en başında gelir. Hak ve özgürlükler ile sorumluluklar arasındaki denge, işte bu zeminde kurulabilir.

Hak ve özgürlüklerle sorumlulukların çerçevesini belirleyen hukuk düzeni ve bu düzeni oluşturan kurallar, yalın, sarih, anlaşılır ve uygulanabilir olmalıdır. Bu bağlamda, hukuk kurallarının basitleştirilmesi ve gerekiyorsa sayılarının azaltılması, son zamanlarda Batı'da önemle üzerinde durulan bir anlayıştır ve bu doğrultuda birçok alanda yeniden düzenlemeye gidilmekte olduğu bilinmektedir.

Ülkemizde de, bu konunun gereken dikkatle ele alınmaya başlanmasında yarar görüyorum. Daha önce de belirttiğim gibi, toplum içinde yaşamının ve siyasetin kurallarının hukuka bağlanması, farklı moral değerler arasındaki tartışmayı nötralize ederek, demokratik çoğulculuğun altyapısını oluşturur. Bu bağlamda, demokratik hukuk devletinde hukuk mimarisinin temel taşları, adalet duygusunun kutsallığı ve yasalar önünde eşitliktir. Bu noktada, toplumun yarısını oluşturan kadınların statüsü özellikle önemlidir. Hukuk devleti, dil, din, ırk, cinsiyet farkı gözetmeksizin bütün yurttaşları kucaklar ve temel hak ve özgürlüklerin evrensilliğini teminat altına alır. İşte, bu noktada laiklik, demokrasi ve hukukun üstünlüğü ilkeleriyle birbirinden ayrılmaz bir şekilde içice geçmektedir.

Bu çerçevede bir hususa daha değinmek istiyorum: Adaletin süratli ve etkili biçimde gerçekleşeceğinden herhangi bir şekilde kuşku duyulması söz konusu olmaya başladığı takdirde, toplumsal sözleşme ciddi biçimde tehdit altına girer. Bu nedenle, adaletin süratle işlenmesini sağlayacak tedbirler mutlaka alınmalıdır.

Çağdaş devlet, dünyayla birlikte soluk alıp vermek demektir. Böyle bir devlet, insanlığın ortak uygarlığına katkıda bulunma hedefi doğrultusunda, toplumun demokratik enerjisini seferber etmeyi mümkün kılacak kurumlar ve kurallar manzumesinden meydana gelir.

Çağdaş devlet, etkili toplumu ve refah toplumunu kurma amacı etrafında örgütlenmeyi gerektirir. Bu hedefe ulaşmanın temel aracı, sivil toplumun dinamizmi ve yaratıcı enerjisidir. Aynı zamanda, hukuk devletinin sağlam temellere dayanması da, çağdaş devletin işleminin önşartıdır.

Bu bakımdan, adalet bilincinin ve demokrasi kültürünün varlığı hayati önem taşımaktadır. Böyle bir bilinç ve kültürün gelişmesinin yegâne yolu da, bilgi çağının ve küreselleşmenin tüm imkânlarından yararlanan, donanımlı birey-yurttaşların yetişmesini mümkün kılacak bir eğitim sisteminden geçmektedir. Dolayısıyla, çocuklara ve gençlere çağdaş ve evrensel ölçülerde eğitim imkânının en geniş ve yaygın biçimde sağlanması, çağdaş devlet olmanın vazgeçilmez şartları arasında yer almaktadır.

Bunun yanı sıra, yetişkinlerin de eğitimine önem verilmelidir. Eğitimin kesintisiz bir süreç olduğu hatırd tutulmalıdır. Esasen, günümüzde, eğitim ile ekonomi arasındaki ilişki de her zamankinden daha çok önem kazanmıştır. Zira, bilginin en stratejik meta haline geldiği bir dönemde yaşıyoruz. Önümüzdeki yüzyıl, bilgi toplumu olmayı başarabilen ülkelerin söz ve ağırlık sahibi olacakları bir yüzyıl olacaktır.

Bu itibarla, eğitim ve bilim alanlarında mutlaka bilgi çağının gerektirdiği seviyeyi yakalamak mecburiyetindeyiz. Ulusların refah düzeyi ile eğitim düzeyleri arasındaki ilişki, artık, her zamankinden daha fazla önem kazanmıştır. Eğitim alanında kaydedilecek gelişme ile ekonomik kalkınma, birbirinden ayrılmaz bir bütün oluşturmaya başlamıştır. Çağdaşlaşma, refah ve kalkınma hedefleri doğrultusundaki ortak çaba ve mücadele, öncelikle eğitim konularında verilmek durumundadır.

Esasen bugün, bu konuda küresel bir mutabakat mevcuttur. Bilgi çağının gereklerine süratle uyum sağlayacak donanımlı yurttaşların yetiştirilmesi, uygar dünyanın temel öncelikleri arasında yer almaktadır. Eğitim konusu, işte bu bağlamda tüm dünyada yeni bir heyecanla ele alınmaktadır.

Bu bakımdan, eğitim kurumlarımızın çağdaş standartlara ulaşması için büyük bir seferberlik başlatılmasına özel bir önem atfediyorum. Eğitim alanında gerçekleştirilecek reformların, topyekûn bir eğitim seferberliği anlayışıyla yürütüleceğine yürekten inanıyorum. Demokratik kültür ve erdemlere sahip, uluslararası düzeyde rekabet edebilecek şekilde yeteneklerini geliştirmiş, kendine güvenli yurttaşların yetiştirilmesi, temel stratejik önceliğimiz olmalıdır.

Dünya hızla değişmektedir. Bazı meslekler önem kazanırken, bazı meslekler nitelik değiştirmektedir. Bu gelişmelerin yakından takip edilmesi ve gerekli tedbirlerin alınması, insan kaynaklarının en verimli şekilde değerlendirilmesi açısından hayati önem taşımaktadır. İnsanı merkez alan çağdaş kalkınma anlayışı da bunu gerektirmektedir.

Eğitim alanında gerçekleştirilecek atılımlarda her şey devletten beklenmemelidir. Eğitim, her zamankinden çok, halkın ve devletin beraberce kaldırabileceği bir konu haline gelmiştir. Vatandaşlarımızın bu alandaki katılımlarını, büyük bir memnuniyet, minnet ve şükranla karşılıyorum. Halkımız, eğitim alanındaki gayretleri bir seferberlik haline getirme arzusunu gayet açık bir şekilde ortaya koymuştur.

Netice itibariyle, önümüzdeki yüzyılın dünyasında daha sağlam bir yer edinmemiz, eğitimde, sağlık hizmetlerinde ve kültürde çağdaş dünya standartlarının yakalanmasıyla sağlanacaktır; bunun başka yolu yoktur.

Değerli milletvekilleri,

Anayasaya bağlılığın, vatandaşların demokratik dikkat ve uyanıklığının, çağdaş, demokratik hukuk devletinin temel güvencelerini oluşturduğu unutulmamalıdır. Çağdaşlaşma süreci, aydınlanma çağıyla birlikte, son iki yüzyıl içinde evrensellik kazanmış, insanlığın ortak hedefi haline gelmiştir. Atatürk, işte bu ortak gelecek perspektifini, büyük bir öngörüyle, Türk Ulusuna ana hedef olarak göstermiştir. Bu hedeften taviz verilmesi söz konusu olamaz. Türkiye, güçlü, çağdaş bir dünya devleti olma yönünde kararlı adımlarla ilerleyecektir.

Demokrasi ve laiklik birbirinden ayrı düşünülemez iki kavramdır. Laik hukuk düzeni, devletin, tüm inanç, fikir, dil, din, mezheplere karşı eşit mesafede ve tarafsız durmasını sağlamakta; aynı zamanda, kadın erkek eşitliğini güvence altına almaktadır. Dolayısıyla, laiklik olmadan demokrasiden bahsedilemez; zira, laiklik, demokrasi gibi, her fikrin ve inancın yaşama hakkını teminat altına alır.

Türk Milleti, seçimini, demokrasi, laiklik, insan hakları ve barıştan yana yapmıştır. Cumhuriyet, bu ortak iradenin en muhteşem eseridir. Demokratik cumhuriyetin meşruiyeti ve kuvveti, ortak tarih, kader ve amaç birliği ile vatandaşlık kimliği ilkelerine dayanır. Milletimiz, sevinçte, kederde, zor günde, bu ortak kader anlayışına sahip çıkmıştır; bu kararlılık, sonsuza kadar sürecektir.

Farklılıklarımız, bizi, gerginlik ve kutuplaşma noktalarına götürmemelidir. Demokrasi, farklılıklarımızı hukuk zemininde koruyan ve bu farklılıkların bir zayıflık değil, zenginlik kaynağı olmasını sağlayan yegâne rejimdir. Herkesin birbirini kabul etmesi, anlaması, birbirine destek olması sayesinde, Türkiye, toplumsal uzlaşmayı bulacaktır. Esasen, demokratik cumhuriyet böyle bir uzlaşının ürünüdür; bunun hiçbir zaman akıldan çıkarılmaması gerekmektedir.

Bugün, hür basın ve sivil toplum, bütün dinamizmi ve uyanıklığıyla her şeyi tartışmakta, her kurumu denetlemekte ve herkesi eleştirmektedir. Böyle bir toplumun sürekli bunalımlarla karşı karşıya kalması düşünülemez. Önemli olan, toplumun beklentileri, özelemleri ve umutlarına yanıt verilmesidir. Dolayısıyla, siyaset, değişimin konjonktürel olarak sebep olabileceği güçlükleri, sıkıntıları, bunalımları değil, böyle bir değişimin getireceği parlak geleceği önplanda tutan bir perspektife sahip olmalıdır.

Değerli milletvekilleri,

Bir ülkenin çağdaşlaşma hedefi doğrultusunda yürüyebilmesi, o ülkedeki değişim dinamiğinin evrensel uygarlık araçlarına dayanıp dayanmamasına bağlıdır. Çağdaş devlet, ülkenin genel fotoğrafını her an çekmeye muktedir olan ve hedef tespit ederek, bunu genel bir strateji etrafına oturtabilen devlet demektir. Bu itibarla, devlet, mevcut durumu tüm boyutlarıyla tahlil edebilecek ve geleceğe yönelik strateji tespit edebilecek araçlara sahip olmaya ve kamu hizmetinde çalışanları böyle bir stratejik planlama çabasına yöneltmeye özen göstermek durumundadır. Böyle bir zemin olmadan ortak vizyon da geliştirilemez. Diğer bir deyişle, bir ülkenin ulusal vizyonu, ortak aklın ürünü olmalıdır. Bu da, sadece, demokratik denetim ve katılımıla sağlanabilir.

Zira, demokrasi, daha iyi, daha mükemmel olanı arama imkânını bahşeden yegâne rejimdir. Bu itibarla, ekonomik ve sosyal konsey yapılanmasını önemsiyorum. Bu konseyin, ekonomik ve sosyal alanlardaki hedeflerimiz doğrultusunda mutlaka önemli bir rol oynayacağına inanıyorum.

Öte yandan, 1995 yılında gerçekleştirilen anayasa değişiklikleriyle ilgili uyum yasalarının bir an önce çıkarılmasını gerektiğini bu vesileyle tekrar hatırlatmakta fayda mütalaa ediyorum.

Anayasanın bazı kurallarının, uyum yasaları çıkarılmadığı için uygulanamamasından neşet eden bir hukukî sorunun varlığı hiçbir şekilde gözardı edilemez.

Değerli milletvekilleri,

Halkları ve ülkeleri her zamankinden daha çok birbirine yaklaştıran ve siyasî, ekonomik, sosyal, kültürel tüm alanlarda bir yeniden yapılanma sürecine yol açan küreselleşme olgusu, barış, demokrasi ve kalkınmanın birbirinden ayrılmaz bir üçlü olduğu hususunda giderek artan bir bilinçlenmenin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Yeni bir uluslararası düzen, işte böyle bir zeminde aşama aşama şekillen-

mehtir. Bu bağlamda, ülkeler, zaman ve mekân dinamiği içerisindeki yerlerini yeniden tanımlamak ve icap ediyorsa, hedef ve stratejilerini gözden geçirerek yeniden saptamak durumundadırlar. Ancak bu uyum yeteneğini gösterebilen ülkeler, uluslararası ilişkilerin şekillenmekte olan yapısını kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirebilme imkânına sahip olabileceklerdir.

21'inci Yüzyıla hazırlanırken moralimizi yüksek tutmamız için her türlü sebep bulunmaktadır.

Tarih, ulusumuzun karşısına, geleceğe bakışımızda iyimserliği teşvik eden yeni fırsatlar çıkarmıştır. Soğuk savaş sonrasında ülkemiz, artan bir stratejik derinlik kazanmıştır. Güneydoğu Avrupa'dan Rusya'nın steplerine ve Çin Şeddi kadar uzanan geniş bir coğrafyada bir kültür hinterlandına sahip olan Türkiye, Avrasya'nın, ulaşım, iletişim ve ticaret merkezi haline gelmiş, gerçek bir dünya devleti boyutuna ulaşmıştır. Yeni enerji coğrafyasını oluşturan Karadeniz ve Hazar havzalarında kalıcı işbirliği modelleri geliştirilmesine öncülük ederek, bu bölgelerin dünya ekonomisiyle bütünleşmesinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Avrupa, Balkanlar, Karadeniz, Kafkasya, Hazar, Orta Asya, Ortadoğu ve Akdeniz boyutları, ülkemizin dışpolitika perspektifinin genişliğini göstermektedir.

Balkanlarda, Kafkasya'da ve Ortadoğu'da henüz kalıcı barış sağlanamamıştır. Azerbaycan topraklarının üçte biri hâlâ işgal altındadır. 1,5 milyon Azeri vatandaşı kaçkın durumundadır. Ortadoğu'da barış süreci tehdit altındadır. Balkanların istikrara kavuşması açısından hayati önem taşıyan Dayton Barış Anlaşmasının kırılğan niteliği özel bir dikkat gerektirmektedir. Türkiye, bütün bu bölgelerde barış ve istikrarın tesisi doğrultusunda katkılarını aktif bir biçimde sürdürmektedir.

Bununla beraber unutulmaması gerekir ki, güncel sorunlar ve çatışmalar bir gün mutlaka sona erecektir. Şimdi yapılması gereken, güncelin ötesine geçebilmek ve ihtilafların sona erdiği, birlikte çalışma ve yaşama kurallarının hayata geçirildiği Avrasya'yı görebilmektir.

Kafkasya'nın ve Orta Asya'nın zenginleşmesi, Rusya'da serbest piyasa ekonomisinin kurumsallaşması, Ortadoğu ve Balkanların istikrara kavuşmasıyla birlikte ortaya çıkacak geniş işbirliği imkânlarının tam ortasında Türkiye bulunacaktır. Esasen, Sovyetler Birliğinin kendiliğinden dağıldığı 1991 yılından itibaren karşımıza çıkan bu tarihi fırsatın gerektirdiği adımlar tarafımızdan atılmıştır ve atılmaya da devam etmektedir.

Önümüzdeki yüzyılın dünyası, Karadenizin etrafını dolaşacak otoyolların tamamlanacağı, telekomünikasyon ve fiber optik ağlarının, Karadeniz havzasını ve Orta Asya'yı Türkiye üzerinden Avrupa'ya bağlayacağı tarihi İpek Yolu'nun yeniden canlanacağı, döşenecek yeni boru hatlarıyla doğalgaz ve petrol gibi enerji kaynaklarının bu coğrafyalardan Akdenize akacağı bir dünya olacaktır.

Türkiye, işte bu dünyanın kalbidir. Ufkumuz, en az bu dünya kadar geniş olmalıdır. Kendimizi bu geleceğe layık ve çehile hazırlamak için, çabalarımızı kararlılıkla sürdürmemiz gerekmektedir.

Değerli milletvekilleri,

Dışpolitikada öncelikli hedefimiz, 21'inci Yüzyıl dünyasının hukukî ve kurumsal altyapısının inşa edildiği bir dönemde, Türkiye'nin etkinliğinin, hareket kabiliyetinin artırılmasıdır.

Paris'te yapılan NATO-Rusya zirvesi, genişleme konusunun ele alındığı Madrid'deki NATO zirvesi, Avrupa Birliğinin yeni kurumsal yapısının esaslarının belirlendiği Amsterdam zirvesi, nihayet, önümüzdeki Aralık ayında Lüksemburg'da yapılacak olan genişlemeyle ilgili Avrupa Birliği zirvesiyle bu hukukî ve kurumsal yapının temel çerçevesi çizilmektedir. İşte bu bağlamda, Avrupa bütünleşmesi içindeki yerimizin sağlamaştırılması hayati önem taşımaktadır. Zira, küresel ekonominin büyük çapta ekonomik gruplaşmalarının birbirine eklenmesinden oluştuğu günümüzde, bizim coğrafyamızda her alanda dünya optimaline ulaşılması için, Avrupa Birliği mutlaka uğranılması gereken bir limandır. Esasen, cumhuriyetin çağdaşlık projesi de Avrupa Birliğine tam üyelik hedefiyle içice geçmiştir.

Türkiye, süratli ve dinamik bir yaklaşımla gerekli reformları gerçekleştirdiği takdirde, hiç kimse Türkiye'nin Avrupa Birliğine tam üyeliğine engel olamayacak ve Türkiye, Avrupa'nın çağdaş ülkeleri arasındaki yerini mutlaka alacaktır. Ancak, bu hedefe ulaşmak için esas sorumluluk bizim üzerimizdedir. Türkiye'nin Avrupa Birliğine tam üye olması için, eksiklerini tamamlaması lâzımdır.

Demokrasi ve insan hakları alanından hukukun üstünlüğü ve işleyen rekabete dayanan piyasa ekonomisine kadar tüm alanlarda çağdaş Avrupa normlarının süratle uygulamaya konulması, Avrupa Birliğiyle bütünleşmemizin ön şartları arasındadır. Avrupa Konseyine üyeliğimiz, Avrupa Birliği ile gümrük birliğimiz, siyasi, sosyal ve ekonomik alanlarda ulaşmamız gereken çağdaş standartların temel çerçevesini çizmektedir. Esasen, bunun da ötesine geçerek Avrupa Birliğinin kendi kendine koyduğu Maastricht şablonuna da, aday ülkeler için tespit edilen Kopenhag kriterlerine de uyma doğrultusunda kararlı adımlar atmak mecburiyetindeyiz.

Türkiye ve Avrupa Birliğinin 1963'teki ortaklık anlaşması ile 1987'deki tam üyelik müracaatımıza verilen cevapla ve 1996'daki gümrük birliğiyle bütünleşme doğrultusunda birlikte attıkları adımlarla bugün varılan nokta, Türkiye'nin Avrupa Birliğine tam üyeliğinin tartışma konusu yapıldığı bir nokta olamaz.

Birlikte çalışma, birlikte yaşama anlayışının fiiliyata intikal ettirilebileceği bir dönem içine girmemiz hayati önem taşımaktadır.

Türkiye'nin Avrupa Birliği politikası, Avrupa Birliğinin Türkiye stratejisinin bir aynası değildir ve olmamalıdır da. Zira, Avrupa Birliğine tam üyelik hedefimizi biçimlendiren, tarihimiz ve coğrafyamız çerçevesinde yaptığımız kendi özgür tercihimizdir. Türkiye'nin, bir coğrafyadan ziyade, bir değerler manzumesi olarak algıladığı Avrupa'yla bütünleşme iradesi, tamdır. Avrupa Birliğinde bu yönde bazılarında bir irade eksikliği var ise, bu durumun aşılması için, Türkiye'nin vizyonu ile Avrupa Birliğinin vizyonunun birbirleriyle çelişmediğini, aksine birbirlerini güçlendirdiğini ortaya koymamızda yarar bulunmaktadır.

Tarihten gelen kültürel farklılıklar, geleceği belirleyemez. Avrupa Birliği, ancak, geleceğe ağırlık veren bir birlikte yaşama ve çalışma perspektifiyle gücünü arttırabilir. Aksi takdirde, geçmişin olumsuz yönleri, geleceğin parlak vaatlerine galebe çalar.

Bizim için, Avrupa, bir medeniyet projesidir; ancak, bizim anlayışımıza göre, bu proje, farklılıkları bir zenginlik kaynağı ve yaratıcılık pınarı olarak gören, evrensel insan haklarına ve demokrasiye dayanan bir projedir. Bunun dışında kalan ve

din, kültür gibi farklılıkları vurgulayarak yeni bölünmeler yaratan talihsiz yorumlar Avrupa'nın geleceğine biçim veremez ve Avrupa tarihinin, artık geride bırakılması gereken karanlık sayfalarında kalmalıdır.

Avrupa Birliği ile ilişkilerimizde halen içinde bulunulan aşama, Avrupa mimarisinin daha ilk yıllarında belirlenmiş vizyon içerisinde anlam kazanmaktadır. Gümrük birliği somut gerçeği etrafında, Avrupa Birliği ile şimdi geliştirilecek ve diğer aday ülkelerle eşit muamele-eşit kriter temelinde bizi tam üyeliğe götürecek işbirliği ve yakınlaşma süreci, Türkiye sözkonusu olduğunda genelde hâkim olan, Avrupa söyleminde halen mevcut bulunan "biz ve onlar" ayırımını 2000'li yıllara girerken geride bırakacak bir dinamik doğurabilmelidir.

Türkiye'nin Avrupa mimarisine bakışı ve bu çerçevede izlenen politikalar, başlangıçtan itibaren vizyon ve pragmatizmi bağdaştıran bir noktada oluşturulmuştur.

Avrupa'nın güvenlik, istikrar ve refahı, demokrasi coğrafyasının genişlemesine bağlıdır. Dolayısıyla, yeni Avrupa mimarisi, Balkanlar'dan Kafkasyaya, Karadenizden Akdeniz'e uzanan coğrafyada barış, istikrar ve ortak refahın kök salmasını başarabilmeli; Avrupa bütünleşmesi, çağdaş, evrensel değerlere dayanmalıdır. Türkiye, bu bakımdan öncü ve belirleyici rol oynayacak stratejik bir konuma sahiptir. Balkanlar'dan Kafkasya ve Orta Asya'ya, Karadeniz ve Akdeniz havzalarından Ortadoğu'ya uzanan geniş bir coğrafyanın merkezinde yer alan Türkiye, ekonomik, kültürel ve siyasî açılardan vazgeçilmez bir istikrar unsurudur.

Türkiye'nin hedefi, siyasî, savunma, güvenlik, ekonomik, sosyal, kültürel ve çevre alanlarında değişen Avrupa'nın gelişen işbirliği, bütünleşme ağına katılmaktır. Avrupa Konseyi, NATO ve AGİT gibi kuruluşların tam üyesi ve Avrupa Birliğiyle BAB'ın ortak üyesi olan Türkiye, Karadeniz, Balkanlar ve Akdeniz havzalarında mevcut ya da gelişebilecek bölgesel işbirliği dinamiklerine de katılarak -hatta bunlara bizzat yön vererek- bu hedefini büyük ölçüde gerçekleştirebilmiştir.

Avrupa mimarisinin geleceği üzerinde doğrudan etkili olabilecek Orta Asya, Kafkasya ve Ortadoğu gibi bir coğrafyada Türkiye'nin etkili varlığı ve buradaki potansiyel işbirliği imkânları da buna ilave edilmelidir. Sonuç olarak, Türkiye, Avrupa mimarisinin geleceğinde her bakımdan kilit rol üstlenebilecek bir konumdadır.

Yunanistan ile aramızdaki sorunları Madrid'de, NATO zirvesi sırasında vardığımız mutabakat çerçevesinde ele alacak bir diyalog başlatılmasını samimiyetle temenni ediyoruz. Ancak, bu ülke, özellikle Avrupa Birliği zemininde Türkiye'nin önünde haksız ve mesnetsiz engeller çıkarmakta, bu alışkanlığını maalesef terk edememektedir. Yunanistan'ın bu tutumunun, kendi çıkarlarına da, bölge barışına da herhangi bir yararı olmadığını vurgulamak istiyorum. Yunanistan'ı sağduyuya ve akılcı davranmaya davet ediyorum.

Kıbrıs'ta, iki sorun birbiriyle irtibatlı olarak gerginliği artırmaktadır. Avrupa Birliğinin, uluslar arası anlaşmaları hiçe sayarak Güney Kıbrıs Rum yönetimiyle tam üyelik müzakereleri başlatma eğilimi, Kıbrıs sorununa adil ve yaşayabilir bir çözüm bulunması doğrultusunda, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin iyi niyet misyonu çerçevesinde yürütülmekte olan toplumlararası görüşmeleri olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca, Avrupa Birliğinin bu tutumu, Kıbrıslı Rumların

tahrîkâr politikalarına cesaret vermektedir. S-300 füzeleri konusu bu bağlamda özellikle önemlidir.

Doğu Akdeniz'deki stratejik dengenin değiştirilmesine yönelik adımların bölge barışı ve istikrarı açısından tehdit oluşturduğunu bir kere daha hatırlatmakta yarar görüyorum. Esasen, her iki konuda da ne gibi somut tedbirler alacağımızı, en üst düzeyde yayınlanan ortak deklarasyonlarla ve açıklamalarla dünya kamuoyuna duyurmuş bulunuyoruz. Türkiye'nin kararlılığının sınanmasının büyük bir hata olacağını altını özellikle çizmek istiyorum. *(ANAP, DSP ve DTP sıralarından Alkışlar)*

Önümüzdeki yüzyıl dünyasında belirleyici bir jeopolitik alan haline gelecek olan Avrasya'ya yönelik politikalarımızı, işbirliği anlayışı ve dayanışma ruhuyla ortak refah perspektifinde kararlılıkla sürdürüyoruz. Bu coğrafyada yaşayan kardeş ülkelerle ilişkilerimiz ortak tarihimiz ve kültür bağlarımız zemininde hızla gelişmektedir. Aynı köklere, hars ve değerlere sahip insanların bir araya gelmelerinden, birbirlerini daha fazla tanımak ve birlikte çalışmak istemelerinden kimse gocunmamalıdır. Şu hususu bir kere daha vurgulamakta yarar görüyorum: Türk dünyası bir gerçektir; 11 milyon kilometrekare üzerinde yaşayan 200 milyon insanın tarihlerini yapan büyük şahsiyetler, düşünürler, edebiyatçılar, mimarlar, kültür adamları ortak kişilerdir. Bu büyük varlığın üyeleri bir taraftan hukukî ve siyasi alanda yeniden yapılanmalarını gerçekleştirip millî devletlerini kurarken, diğer taraftan ekonomilerini yeni dünya şartlarına uygun hale getirmektedirler. Sevinçle ve gururla ifade ediyorum: Bu ülkeleri her ziyaretimizde daha büyük gelişmeler görüyoruz. Türkiye'nin tek arzusu, bu kardeş ulusların bağımsızlık ve egemenliklerini koruyarak, kalkınmalarını sürdürmeleri, sahip oldukları zengin doğal kaynakların da yardımıyla tam olarak kendi ayakları üzerinde durabilmeleridir. Bu hedef doğrultusunda çaba sarf etmeye, her türlü desteği vermeye kararlıyız.

Üçüncü ülkeleri ve bölgedeki komşularımızı da aynı yönde birlikte çalışmaya davet ve teşvik ediyoruz. Rusya ile ekonomik ilişkilerimiz ve işbirliğimiz her geçen gün daha da artmaktadır. Rusya'yı, bölgemizin ortak refahı ve istikrarı doğrultusunda, karşılıklı yarar ilkesi zemininde, birlikte çalışacağımız bir ortak olarak görüyoruz. Karadeniz ve Hazar havzalarının gelişmesinde, zenginleşmesinde çıkarlarımızın çelişmediğine, aksine birleştiğine inanıyoruz. İşbirliği ruhunun ve ortaklık anlayışının, Rusya ile siyasi ilişkilerimizin iklimine de yapıcı etkilerinin olacağını ümit etmeye devam ediyoruz.

Müttefiklerimizle birlikte Paris Zirvesinde imzaladığımız NATO-Rusya arasındaki Kurucu Senet, Avrupa'nın yapılanmasında tarihî önemi haiz bir olay olmuştur. Bu belgeyle, demokrasiyi benimsemiş, barış ve güvenlik içinde bütünlüşmüş bir Avrupa'nın yaratılmasında dev bir adım atılmış, Avrupa'da, Rusya'yı da içine alan yeni bir denge oluşturulmuştur.

Zirvenin ertesi günü Lahey'de katıldığımız Marshall Planının 50'nci yıldönümü törenleri, geçmişte Avrupa ülkelerinin savaş sonrasında Avrupa'nın imarı için yaptıkları örnek dayanışmanın bugün de değişik bir ortam ve boyutta sürdürülmesi ihtiyacını ortaya koymuştur.

Amerika Birleşik Devletleri ile stratejik ortaklığımızın giderek daha sağlam çıkar ve eylem beraberliği zemininde gelişmesinden memnuniyet duyuyoruz. Bu

işbirliğimizin daha da ileriye götürülmesinin önündeki engellerin kaldırılması için Amerika Birleşik Devletleri yönetiminin daha kararlı davranmasını bekliyoruz.

İran ile ilişkilerimizin iyi komşuluk sorumluluğu, içişlerine karışmama ilkesi ve karşılıklı yarar zemininde normalleştirilmesi bölge istikrarına katkı sağlayacaktır. Ancak, güvenlik konularında mevcut işbirliği mekanizmalarının mutlaka verimli bir şekilde işletilmesi gerekmektedir.

İrak'ın uluslararası toplumla arasındaki sorunu hâlâ çözüme kavuşturamamış olması, bölge istikrarını olumsuz yönde etkilemektedir. Özellikle Kuzey Irak'taki iktidar boşluğu, PKK terör örgütünün Türkiye'ye yönelik eylemleri için vasat oluşturmaktadır. Irak yönetimini, Güvenlik Konseyi kararlarına uyararak dünya ile barışması için uyarılmaya devam ediyoruz.

Suriye, terörü bir dışpolitika aracı olarak kullanarak, ülkemize karşı hasmane bir tutum izlemeye devam etmektedir; ayrıca, diğer Arap ülkelerini de Türkiye'ye karşı kışkırtmaya devam etmektedir. Bu tutumun, Suriye'ye sadece zarar vereceğini bir kere daha hatırlatmak istiyoruz.

Mısır ve Ürdün'le ilişkilerimize özel bir önem veriyoruz. Bu ülkelerle en üst düzeyde düzenli temas ve işbirliği mekanizmalarımız verimli bir şekilde işlemektedir. Körfez ülkeleriyle de ilişkilerimiz olumlu bir yönde gelişmektedir. Bu yıl içinde bu ülkeleri ziyaret edeceğiz.

İsrail ile ilişkilerimizin hiçbir şekilde Arap kardeşlerimizle aramızdaki ilişkilere alternatif olarak gelişmediğini, aksine, bunun bölge istikrarına katkı teşkil ettiğini her düzeyde izah ediyoruz.

Esasen, İsrail'le ilişki içinde olan tek bölge ülkesi de Türkiye değildir. Mısır'a yaptığım son ziyaret sırasında bu görüşlerimizin anlayışla karşılandığını gördüm; Başkan Mübarek, yaptığı açıklamada, bu konuya bizzat açıklık getirdi.

Öte yandan, Mart ayında Pakistan'ın 50'nci , Bangladeş'in 26'nci bağımsızlık yıldönümlerini, bu ülkelere yaptığım ziyaretlerde kutladık. Hindistan'ın Ağustos ayında kutladığı 50'nci bağımsızlık yıldönümü törenlerine ise Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Sayın Mustafa Kalemli katıldı.

Alt-kıta ülkeleriyle köklü tarihî bağlarımız vardır. Halklarımız ortak inanç ve ortak kültürü paylaşmaktadır. Millî mücadelemiz sırasında bize verdikleri destekle gönüllerimizi fethetmişlerdir. Yıllar sonra, Büyük Önder Mustafa Kemal, onlara ilham kaynağı olmuştur. Hindistan, Pakistan ve Bangladeş ile ilişkilerimizi derinleştirmekte kararlıyız.

Değerli milletvekilleri,

Türkiye, çağdaşlaşma ve aydınlanma projesine bağlılığıyla, yetişmiş zengin insan kaynaklarıyla, dinamik ve yaratıcı girişimcileriyle, 100 milyar dolara doğru yol alan dış ticaret hacmiyle, yüksek rekabet gücüyle, iletişim ve ulaşım alanında bölgelerarası bir merkez hüviyetini kazanmasıyla, yeni enerji coğrafyalarının dünya ile bütünleşmesini sağlayacak konumuyla demokratik ülkeler camiasının onurlu ve saygın bir üyesi olarak yoluna devam edecektir.

Türkiye, ekonomik alanda küreselleşmenin gerektirdiği açılımları sürdürürken, hukuk alanındaki evrenselleşme hedefleri doğrultusunda da aynı kararlılıkta

yürüme iradesine sahiptir. Bu iki boyutun, çağdaş dünyanın vazgeçilmez unsurlarını oluşturduğunun hiçbir şekilde unutulmaması gerekir. Atatürk'ün eseri olan Türkiye'de bu yönde güçlü bir toplumsal irade mevcuttur.

Değerli milletvekilleri,

Türkiye'nin gündeminde iç güvenlik sorunu, hâlâ önemli bir yer işgal ediyor. Bölücü terör hareketiyle çok ciddi bir mücadele yapılmıştır. Bu mücadele, tamamen hukukun içinde kalarak, devletin meşru organları, meşru güvenlik güçleri marifetiyle yapılmış ve yapılmaktadır.

15 Ağustos 1984'ten 1 Eylül 1997'ye kadar geçen devrede: Güvenlik güçlerimiz 4 bin 389 şehit, 8 bin 768 yaralı vermiştir. Sivil halkın uğradığı tecavüzler sonucu 3 bin 965 vatandaşımız şehit olmuş, 4 bin 540 vatandaşımız da yaralanmıştır.

Teröristler ise, 19 bin 635 zayıat vermişlerdir. Bunların 14 bin 836'sı ölü, 399'u yaralı, 2 bin 702'si de sağ ele geçmiş, 1698 kişi de teslim olmuştur. Bölücü terör örgütünün, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü, üniter vasfını, demokratik parlamenter düzenini ortadan kaldırma gayretleri, güvenlik güçlerimizin meşru mücadelesiyle kontrol edilebilir bir düzeye inmiş bulunmaktadır. Türkiye'nin üniter devlet olma şeklindeki tarihî tercihi ve ulusal uzlaşması, İstiklal Savaşımız sonunda oluşmuş bir durumdur. Cumhuriyetimizin uzun tarihi içinde gelişmiş ve Anayasamızın temeli olmuş bu tercihin, hiçbir etkenle değiştirilmesi söz konusu değildir. Devletin resmi dili, bayrağı, nitelikleri, sınırları ve Türkiye Cumhuriyetinin egemenlik hakları her türlü tartışmanın dışında ve üstündedir. (*ANAP, DSP, CHP ve DTP sıralarından Alkışlar*) Türkiye'nin üniter, demokratik ve laik niteliklerinin muhafaza edileceğinden, tarihsel ve geleneksel millî birlik ve beraberliğimizin korunacağından herkes emin olmalıdır. Türk Devletinin anayasal düzeninin ve bölünmez bütünlüğünün her şart altında sonuna kadar savunulmasına ve kesinlikle korunmasına kararlıyız.

Devlet terörle mücadelesinde başarılı olmuş ve ülkenin her köşesinde kanun, nizam hâkimiyetini mutlak olarak sağlamış bulunmaktadır. Bundan sonra hedef, terörle mücadelenin nihai sonuç alınana kadar aralıksız sürdürülmesi yanında, terörden zarar görmüş bölgelerimizin diğer bölgelerle olan sosyoekonomik farklılıklarının ortadan kaldırılması ve istikrarlı bir ekonomik yapıya kavuşturulmasıdır.

Bu maksatla uygulamaya konulmakta olan tedbirlerin, bölgede normal duruma dönüşmeyi kolaylaştıracağı kuşkusuzdur.

Türkiye'ye terörle mücadelesinde ilişkin olarak siyasî maksatlarla yöneltilen insan hakları ve demokratikleşme konularındaki eleştirilere karşı, insan hakları ihlallerinin önlenmesinin en önemli tedbiri olan açık rejimin Türkiye'de mevcut bulunduğu, demokrasinin bir ülkenin ve halkın bölünmesinin gerekçesi olamayacağı, insan hakları ve demokratikleşme konularında Türkiye'nin attığı adımların başta kendi halkını memnun etme amacı taşıdığı anlatılmakta ve ilgili dış çevrelerin aydınlatılmasına sabırla devam olunmaktadır. Mütteaddit teşebbüs ve gayretlere rağmen, Türkiye'nin mücadele etmekte olduğu teröre aralarında komşu ve hatta müttefikimiz olan ülkelerin de bulunduğu bazı memleketler dış yardım ve destek vermeyi esefle sürdürmektedirler.

Terör konusundaki sözlerime son verirken, ülke içinde ve dışında gayet başarılı operasyonlar sürdüren Türk Silahlı Kuvvetlerine, diğer tüm güvenlik güçlerine, milletçe topyekûn gösterilen birlik ve beraberliğe, kutsal vatanımızın güvenliğinin ve huzurunun bekçileri kahraman evlatlarımıza, huzurunuzda teşekkür ediyor, şehitlerimizi rahmet, gazilerimizi minnetle anıyorum. (*Alkışlar*) Yüce Meclise, bu ülkenin kahraman askerlerine ve güvenlik güçlerine her zaman sağladığı destekten ötürü de sizlere, hepimize teşekkürlerimi sunuyorum.

Bu arada, cumhuriyetin temel niteliklerinden olan laikliğe karşı bazı tezahürler, irtica tehlikesiyle ilgili kaygılar yaratmıştır. Türkiye Cumhuriyetinin kanunları ve cumhuriyet adliyesi, her türlü rejim karşıtı olayı tesirsiz hale getirecek güçtedir.

Ayrıca, yetmişmiş bulunan cumhuriyet nesilleri, Büyük Atatürk'ün kurduğu demokratik, laik cumhuriyete sahiptir. Parlamentomuzun, basınımızın, halkımızın uyanıklığı ve devletimizin kanun uygulayıcılarının görev bilinci, rejimin de, devletin de teminatıdır. Demokratik, laik cumhuriyet sonsuza kadar yaşayacaktır. (*ANAP, DSP, CHP ve DTP sıralarından Alkışlar*)

Ülkemizin çok önemli bir güncel sorunu da trafik kazalarıdır; trafik terörü demek daha doğrudur. Bu konuda pek çok gayret sarf edilmiş olmasına ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin, lüzum görülen yasaları her defasında çok çabuk çıkarmış bulunmasına rağmen, trafik kazaları, çok büyük acılara sebep olmaya devam etmektedir. Her ay ortalama 600 vatandaşımız, hayatını kaybetmekte, her yıl 7-8 bin vatandaşımız şehit olmaktadır, trafik şehidi. Türkiye, bu hususta tedbirler almaya devam edecektir. Bu tedbirlerin başında, sanıyorum ki, Türk vatandaşına kendi hayatının değerini bilme bilincini aşlamak gelmektedir.

Yüce Meclisin dikkatine getirmek istediğim diğer bir konu da, uyuşturucu sorunudur. Aslında bu sorun, dış ve iç bağlantıları, Türkiye'de uyuşturucu bağımlılığının yaygınlaştırılmasına dönük örgütlü gayretlerin amaçları itibariyle çok boyutlu bir nitelik kazanmaktadır. Türk halkının, son dönemlere kadar, uyuşturucu madde bağımlılığı konusunda yaygın ve ciddi bir sorunu olmamıştır.

Son yıllarda uyuşturucu alışkanlığının çeşitli amaçlarla Türkiye'de yerleştirilmesi çabalarının artmakta olduğunu müşahede ediyoruz. Devletin bütün organlarını, bütün makamları, aileleri, herkesi ve basınımızı uyuşturucu konusunda uyanık olmaya, dikkatli olmaya ve hassas olmaya çağırıyorum.

Ülkemizin diğer bir güncel konusu çevre sorunudur. Nüfusumuz arttıkça, sanayimiz geliştikçe, hızlı kentleşme süreci kaçınılmaz hale geldikçe, havayı, suyu, toprağı, yeşili korumak, yaşatmak, temiz tutmak fevkalade zorlaşmıştır. Onun içindir ki, eğer, bir gün bir yudum suya, bir dilim ekmeğe ve bir soluk havaya muhtaç olmak istemiyorsak, bu çevre sorunu denen işe, devletçe ve milletçe gerekli önemi vermemiz lazımdır. Orman yangınları ve erozyonun sebep olduğu kayıplar çok büyüktür. Bilindiği gibi, bu ülkenin tabii kaynakları bize ait değildir; biz bunları gelecek nesillerden ödünç almışızdır. Binaenaleyh, her şeyi, bizim deyip tüketmemiz, gelecek nesillere bir şey bırakmamamız, bizim herhalde iyi bir şekilde anılmamız anlamına gelmeyecektir. Onun içindir ki, bu çevre sorunları üzerinde, bir millî dava olarak, erozyon üzerinde, ormanlaştırma üzerinde, yeşilleştirme üzerinde durmamızın değerine işaret etmek istiyorum.

Değerli milletvekilleri,

Türkiye, dünyanın en hassas siyasî, askerî ve ekonomik fay hattı üzerinde bulunmaktadır. Diğer taraftan, Türkiye halen çok yönlü, karmaşık ve değişken güvenlik sorunlarıyla karşı karşıya bulunmaktadır. Bugün için NATO'da bir kanat üyesi olma durumundan çıkıp, bir cephe ülkesi durumuna gelen Türkiye'nin yüz yüze bulunduğu risk ve tehditler geçmiştekinden oldukça farklıdır. Türkiye'nin güvenliğine yönelik tehlikeler artık eskiden olduğu gibi sadece potansiyel tehdit teşkil edebilecek ülkelerin askerî güçlerini değil, aynı zamanda bu ülkelerdeki politik, ekonomik ve sosyal istikrarsızlıklarını, sınır anlaşmazlıklarını, etnik ve aşırı milliyetçilik çatışmalarını, ülke içi ve bölgeye yönelik iktidar ve nüfuz mücadelelerini, doğal kaynakların paylaşılmasını, köktendinciliği, terörizmi ve kitlesel göç riskini de ihtiva etmektedir.

Etrafındaki uluslararası ortamın belirsizliklerle, istikrarsızlıklarla, ihtilaf ve çatışmalarla, ayrıca potansiyel risk ve tehditlerle dolu olması karşısında, Türkiye'nin savunma siyasetininin dayandığı temel düşünce, Silahlı Kuvvetlerimizi, diğer millî güç unsurlarıyla birlikte, yurdumuza yönelik iç ve dış tehditleri caydıracak, emniyetle savunacak ve millî çıkarlarımızı koruyacak modern güç ve kudrette idame etmektir.

Bütün dünyadaki silahlı kuvvetlerin azaltılması, savunma harcamalarının kısılması ve askerlik sürelerinin indirilmesi eğilimine Türkiye de genel olarak uyumla birlikte, mevcut belirsizlik ve risk ortamı dikkate alınarak, bu konularda ölçülü hareket etme, savunma gücünü elde bulundurma ve geliştirme, dikkatliliği elden bırakmama kararlılığı içinde bulunmaktadır.

Güçlü bir demokrasi, güçlü bir ekonomi, güçlü bir savunma şeklinde ifade ettiğimiz altın üçgen, Türkiye'nin millî güvenliğinin en veciz tanımıdır.

Türkiye'nin hedefi, 2000'li yılların ihtiyaçlarını göz önünde tutarak, daha küçük, ancak daha güçlü, ateş, manevra ve hazırlık durumu daha yüksek, modern silahlı kuvvetlere sahip olmaktır. Türkiye, cumhuriyetin kuruluşundan beri, savunma gücünün geliştirilmesine büyük önem vermiş, yayılmacı bir politikayı değil, caydırıcılığı sağlayan, barışı koruyan ve kendisini devamlı yenileyerek modernleşen bir savunma gücünü kurmuş ve devam ettirmiştir.

Devletimizin omurgası mesabesinde olan Silahlı Kuvvetlerimiz, bu ülkenin sınırlarını, bağımsızlığını savunma ihtiyacı doğarsa, bu görevi eksiksiz ve başarıyla yapacak güce sahip bulunmaktadır. Ordumuz, demokrat bir ülkenin, demokrat bir milletin ve demokrat bir devletin ordusudur. (*ANAP, DSP, CHP ve DTP sıralarından Alkışlar*) Türk Milleti, kendi özü olan Silahlı Kuvvetlerine her zaman güvenmiş, onu her zaman kucaklamıştır.

Türk Silahlı Kuvvetleri, milletin birlik ve bütünlüğünü perçinleştiren bir unsurdur. Türk Silahlı Kuvvetleri, millî bir ordu olarak, dünyadaki en disiplinli, en iyi eğitim görmüş, en iyi donatılmış birkaç ordudan biridir; dünya çapında itibar sahibidir. Avrupada, ittifak içinde, en büyük orduya Türkiye sahip bulunmaktadır. Türk Silahlı Kuvvetleri, bölgevi barışçı rolüne ilaveten, uluslar arası ihtilaflarda, barışı koruma hareketlerine iştirak ederek, dünyadaki barış ve istikrara da katkıda bulunmaktadır. Türk Silahlı Kuvvetlerinin, reorganizasyon ve modernizasyon dahil, her türlü ihtiyaçlarının, artırılan savunma bütçeleri içinde, devletimizce hızla karşılanmasına devam edilmesi gereğine işaret etmek istiyorum.

Türk Savunma Sanayiinin, Silahlı Kuvvetlerin çağdaş ihtiyaçlarına cevap verebilecek yüksek teknoloji ürünü silah ve malzeme sistemlerinin önemli bir bölümünü yurt içinde üretebilecek düzeye çıkarılması, böylece dış bağımlılığın azaltılması ve caydırıcılığa katkıda bulunulması, savunma siyasetimizin önemli bir unsurunu teşkil etmektedir. Halen yürütülen üretim programlarının boyutu, Türkiye’de modern bir savunma sanayii altyapısı kurulduğuna ve müşahhas ürünlerini vermeye başladığına işaret etmektedir.

Değerli milletvekilleri,

Türkiye’nin bazı ekonomik, sosyal ve güncel sorunlarına temas etmek istiyorum. Bu sorunların hiçbirisi bir günde meydana gelmiş değildir. Hükümetlerin programlarında bu sorunlara temas edilmiş, bunların çareleri söylenmiş olmasına rağmen, bunların tekrar altını çizmek istiyorum.

Bu sorunların başında, hiç şüphesiz ki, yıllardır süren enflasyon gelmektedir. Enflasyon, sarf edilen bütün gayretlere rağmen, istenilen seviyelere indirilememiş ve uzunca süredir 70’ler civarında dolaşır olmuştur. OECD ülkelerinde ortalama yıllık enflasyonun yüzde 2,5-3 arasında olduğu düşünülürse, bizim, ondan 20-30 kat fazla enflasyonu taşımamızın, herhalde bir hüner olmadığı ortaya çıkar. Enflasyonun toplum içindeki tahribatı büyüktür ve büyük olmuştur. Halkın, paraya olan güvenini azaltmış, gelir dağılımını daha da çarpıklaştırmış, yaşamı çok güçleştirmiştir.

Eldeki mevcut bilgilere göre, gelir dağılımdaki durum iç açıcı değildir. Gayri safi millî hâsıladan alt gelirdeki yüzde 10’luk kesim, yüzde 1,9 -buna dikkat edin, dikkatinizi çekiyorum, yüzde 1,9- en üst gelirdeki yüzde 10’luk kesim, yüzde 34 pay almaktadır. Dikkatinizi çektiğim nokta, yüzde 10’luk kesimin yüzde 1,9; en düşük yüzde 20 ise yüzde 5,2; en yüksek yüzde 20, yüzde 49,9 pay almaktadır. Binaenaleyh, yani, gayri safi millî hâsılanın yüzde 80’ini nüfusun yarısı, yüzde 20’sini diğer yarısı almaktadır ve burada, alt sınırların sefalet sınırları noktasına varması için gayretler sarf edilmeye devam ediliyor.

Bu çarpıklık, gün meselesi değildir, bir günde de düzeltilecek gibi değildir -kimse, üstüne, hiçbir şey alınmasın- ama, sanıyorum ki, siyasetüstü bir millî mesele olarak, Meclisimizin önünde, milletimizin önünde durmaktadır.

İşsizlik, Türkiye’nin diğer bir önemli sorunudur. İşsizlik oranı bir hayli yüksektir, işsizlik sigortası da yoktur. Bu, çok önemli bir sosyal yaradır. Gönül ister ki, devletimizin malî takati, bir an evvel, işsizlik sigortasını kademeli bir şekilde koyabilme imkânını Parlamentomuza versin. Ayrıca, toplam istihdamın yarısına yakını tarım sektöründedir. Tarım sektöründeki istihdamın ne kadar düşük bir gelir ifade ettiği de ortadadır.

Binaenaleyh, Türkiye’de, adam başına yıllık geliri 500 doların altında yaşayan vatandaşlar var mı; evet, Türkiye’nin, bugün 5 bin dolara çıkmış satın alma gücü karşısında, 500 doların altında yıllık gelire yaşayan vatandaşlar bir sosyal problemdir. Ben, bu Yüce Meclisin önünde, bu sosyal probleme parmak basıyorum.

Kalkınmışlık farklılıkları, Türkiye’nin diğer önemli sorunudur. Bu, sadece doğu-batı meselesi de değildir; ama, aslında, Türkiye’nin dağlık bölgeleriyle ovalık bölgeleri arasında ve bir miktar sahil bölgeleri arasında, bir miktar sanayinin gir-

diği bölgeler arasında, girmedığı bölgeler arasında büyük farklılıklar vardır. Doğal ve toplumsal kaynakların mekân üzerinde dağılımı mutlak anlamda eşitlik arz etmediğinden, kalkınma, dengeli bir süreçten geçmemektedir.

Bölgesel gelişme, kamu ve özel sektörün birlikteliği ve etkinliği ölçüsünde başarılı olacaktır.

Kamu sektörünün, bölgesel dengeleri sağlama amacıyla kaynak dağılımına yön vermediği durumlarda, piyasa güçlerinin bunu tek başına götürmesi mümkün değildir; yani, hâlâ, bizim, kalkınmamış, kalkınma farklılığı bulunan bölgeler için, meseleyi, sadece piyasa ekonomisine terk edip çıkmamız mümkün değildir; devletin buralarda önemli rol oynamaya devam etmesi lazımdır. Ekonomik açıdan, piyasa koşulları altında bir işletme için en uygun kuruluş yeri, doğal olarak maliyetlerin en düşük olduğu yerdir; ama, maliyetlerin en düşük olduğu yer, her zaman kalkınmamış bölgelere rastlamayabilir.

Terörle mücadelenin başarılı bir noktaya gelmiş olması, Türkiye'nin bilhassa doğu ve güneydoğu bölgelerinde yeni bir kalkınma stratejisi uygulamasını zarurî kılmaktadır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun birçok yörelerinde sanayileşmeye büyük bir heves vardır.

Burada, devletin ve yerel yönetimlerin hatırı sayılır teşviklere başvurmaları fevkalade zamanlıdır. Esasen Hükümet, bu hususta birçok tedbirleri kamuoyunun önünde ifade etmiştir. Ben, burada, bilhassa sanayileşmeyle ilgili tedbirler meselesinde bir şeyi Meclisimizin nazarı dikkatine getirmek istiyorum. Sanayileşme; bilhassa güneydoğu illerimizde fevkalade güzel gidiyor. Bunu ısıtmak lazım. Üç tane tedbiri Hükümet de düşünüyor ve karara da bağlamıştır. Parasız arsa temini. Bu, fevkalade önemli, fevkalade değerli bir tedbir. Yüzde 30'a kadar elektrik ucuzluğu ve 10 seneye kadar -3 seneden başlayıp, 10 seneye kadar- vergi muafiyeti. Ben, bunları, Yüce Meclisin önünde artırıyorum; yani şöyle artırıyorum: Eğer bir tedbir olacaksa, bence, tedbir dozunda olmalı. Şimdi, esasen buralarda sanayi yok... Sanayi olmadığına göre, vergi mi alıyoruz? Vergi falan almıyoruz... Sanayi olursa bir gün, vergi alırız.

Binaenaleyh, 3 sene vergi muafiyeti değil, gayet cesurca çıkıp, 10 sene, bu bölgelere vergi muafiyeti getirmek lazım. (*Alkışlar*) Yüzde 30 elektrik indirimi değil, yüzde 50 elektrik indirimi getirmek lazım ve bedava arsa getirmek lazım. Göreceksiniz, üç beş sene zarfında buralarda sanayi fişkıracaktır.

Diğer bir sorun sağlık hizmetleridir. Birleşmiş Milletler 2000'li yılların başında herkese sağlık hizmeti verilmesini slogan olarak benimsemiştir. Bugün, tüm ülkeler, değişen şartlara uyum gösterebilmek ve vatandaşlarına sosyal bir sektör olarak sağlık hizmetlerinde en iyiyi sağlayabilmek için, sağlık sistemlerini gözden geçirmektedirler. Türkiye'nin, genel reform ihtiyacı içerisinde, sağlık alanında geniş kapsamlı bir reform yapılması şarttır ve Türkiye'ye, bir sağlık sigortası reformu getirinceye kadar da yeşil kartı devam ettirmelidir.

Türkiye'nin bir diğer sorunu köy hizmetleridir. 76 bin 457 adet kırsal yerleşim var. Bu kırsal yerleşimin hemen hemen tümüne medeni hizmetler götürülmüştür. Kırsal alanda yaşayan nüfusun bir kısmı hâlâ içme suyundan mahrumdur. Hükümetler tarafından bir seferberlik yürütülüyordu; bu seferberliğin yürütülüp, içme suyundan mahrum köylerin içmesuyuna kavuşmuş hale getirilmesi şarttır.

Bunların bir kısmında fizikî imkânsızlıklar vardır; çünkü, köy, çok küçüktür, çok yenidir, hiç suyu olmayan bir yere kurulmuştur; ama, ne yapıp yapıp bu köyün yerini değiştirmek veya başka bir şey yapmak ve böyle bir çağda, Türkiye’de, suyu olmayan insan olayını ortadan kaldırmak lazımdır.

Kalkınma hamlemizin darboğazlarıyla ilgili bazı düşüncelerimi söylemek istiyorum. Bunların başında, kamu maliyesinin sağlıklı hale getirilmesi, herkesin bildiği ödemeler dengesinin korunması -çok önemsiyorum- ihracat seferberliğinin devamı -bunu da çok önemsiyorum- özelleştirmenin çabuklaştırılması, sanayileşmenin süratle devamı, daha çok yatırım yapılması gelmektedir.

İhale sisteminin şeffaflaştırılması, yine, devletin önemli sorunları arasındadır. Altyapı darboğazları ise, mutlaka, kısa zamanda aşılması gereken bir önem arz etmektedir. Altyapı yatırımları, genellikle, bu zamana kadar, devlet tarafından yapılagelmiştir. Devletin elindeki yatırım programı, 5 binden fazla projeyi içermektedir ve yapılan hesaplara göre, devletin başladığı projelerin bitirilmesi için on ilâ oniki sene lazımdır. Böyle bir yatırım yükü altında bulunan devletin, bilhassa, darboğazları bir seferberlik yapıp aşması lazım; darboğazlar da biraz buradan ileri gelmiştir.

Darboğazların başında enerji darboğazı geliyor. Türkiye, 100 milyar kilovat/saat civarında elektrik üretmeye gidiyor; ama, daha bugünden, 6-7 milyar kilovat/saat elektrik ihtiyacı darboğazına girmiştir. Türkiye’de meydana gelen sanayi patlaması eğer enerji darboğazıyla engellenirse, Türkiye’nin kalkınması engellenmiş olacaktır. Ne yapıp yapıp, Meclisimizin, Hükümetimize, hükümetlerimize destek vermesi; ne yapıp yapıp, bu enerji darboğazını aşacak cesur tedbirlerin alınması şarttır. İster devlet yatırımı, ister yap-işlet-devret, ister yap-işlet, ister kiraya ver, ister otoprodüktör, bütün imkânların kullanılması lazım. Bunca sene uğraştık sanayi olsun diye; sanayi oluyor; sanayi oluyor, bu defa elektrik sıkıntısıyla karşı karşıya kalıyoruz. Birçok sanayi mamulünde -metalürji hariç- elektriğin payı yüzde 5’in altındadır. Mesele, elektriğin fiyatı değildir, elektriğin varlığıdır; yoksa, o sanayii yapmak mümkün değildir. Bu hususu, Yüce Meclisin dikkatine bir defa daha getiriyorum.

Keza, Türkiye, her bulduğu yerden gaz almalıdır; Orta Asya’dan almalıdır, Rusya’dan almalıdır, İran’dan almalıdır, Irak’tan almalıdır, Hazar Denizinden almalıdır, nereden buluyorsa gaz almalıdır; çünkü, bugün, aşağı yukarı, Türkiye’nin elinde 6 ilâ 9 milyar metremikâp gaz var, 20 milyar metremikâp gaza ihtiyaç var. Onun için, tabii gaz, Türkiye’nin kalkınma ihtiyacını fevkalade kısıtlar hale gelmiştir. Önümüzdeki on yıl zarfında Türkiye, senede 2 ilâ 2,5 milyar dolar, enerji yatırımlarına para yatırmak durumundadır; eğer bunu yapamazsa, Türkiye’nin beş altı sene sonraki kalkınması adamakıllı engellenmiş olacaktır.

Otoyollarımız, limanlarımız, havayollarımız, yollarımız, haberleşme, iletişim, kentsel meselelerimiz, altyapı sorunları olarak milletimizin önünde duruyor, devletimizin önünde duruyor, hükümetlerimizin, Parlamentomuzun önünde duruyor, halkımızın önünde duruyor. Binaenaleyh, burada, darboğazları aşarak gitmemiz lazım.

Türkiye, 69 tane üniversite kurmaya girişmiştir. Bu üniversiteler, Türkiye’nin çeşitli bölgelerindedir. Sanıyorum ki, üniversite projesi, Türkiye’nin sahip olduğu

en parlak projelerden birisidir. Bu projeye, Türkiye, önem vermeye devam etmelidir. Kars'ta, Edirne'de, Muğla'da, Van'da ve Anadolu'nun çeşitli yerlerinde kurmaya çalıştığımız üniversitelerin hepsi kurulup, ortaya çıkmalıdır. Büyük bir gayret vardır, bilim adamlarımızı tebrik ediyorum, öncü bilim adamlarımızı tebrik ediyorum; büyük bir feragatla çalışmaktadırlar. Bundan 25-30 sene evvel başladığımız üniversitelerin çoğu çok iyi kurulmuştur. Gidin, bakın; Türkiyenin, Kayseri'de çok güzel bir üniversitesi var, Çukurova'da çok güzel bir üniversitesi var, Samsun'da çok güzel bir üniversite var; Sivas'ta, Konya'da, Bursa'da, Eskişehir'de çok güzel üniversiteler var. Üniversite, tabii, gelenek isteyen bir şey; ama, yirmi otuz sene zarfında, Türkiye, çok güzel üniversiteler kurmuştur. Yeni başladığımız bu 25-30 üniversiteyi de kurup, ortaya çıkarmamız lazımdır. Türkiye'de, 100 çocuktan 9'u üniversite bitiriyor; böyle gidemeyiz. İddia, 100 çocuktan 30'unun üniversiteyi bitirmesidir. İşte, onun için, bu üniversitelerin bir an evvel kurulup, ortaya çıkması lazımdır. Bir de, bilimin, teknolojinin, fennin, aynı zamanda kültürün, Türkiye'nin her tarafına yayılması lazım; yani, bilim, fen, teknoloji, kültür, spor ve güzel sanatlar, ülkenin üç büyük şehrinin inhisarında olmamalıdır; her tarafına yayılmalıdır. İşte, o zaman, Türkiye çok güçlü olacaktır. Sanayileşmeye devam ediyoruz. Organize sanayi bölgelerinde meydana gelen gelişmeler fevkalade, hepimizi rahatlatacak, hepimizi memnun edecek durumdadır. Beş altı sene zarfında, Adapazarı Sanayi Bölgesinin birinci sanayi bölgesindeki 61 parsel satılmıştır ve çoğu inşa halinde, bir kısmı da inşa edilmiştir. İkinci sanayi bölgesi alınmış, ikinci sanayi bölgesindeki 105 parsel de satılmıştır; şimdi, üçüncüsü aranmaktadır. Bunu devlet yapmıyor, bunu fertler yapıyor. Türk vatandaşının, sanayileşme üzerindeki hevesinden, kalkınma için yararlanmak lazımdır; bu, Türkiye için çok büyük bir şanstır.

Türkiye'nin turizm potansiyeli çok güzel geliyor. Hedefleyelim: 1 milyon yatak; 25 milyon turist ve 15 milyar dolar turist parası... Buna erişeceğiz. Halen, 500 bin yatak, 10 milyon turist ve 7 milyar dolar turist parasına eriştik. Bu, hayaldi Türkiye için. Burada gördüğümüz gayret de, Türkiye'nin kalkınmasında fevkalade önemli bir yeri ihtiva etmektedir.

Sayın milletvekilleri,

Tarım, Türkiye'nin önünde duran en önemli meselelerden biridir. Geçen sene de söyledim, daha uzun seneler söylenmeli; bir defa söylenince olacak bir şey değil. Hepiniz biliyorsunuz; ama hep beraber düşünmekte yarar var. Çünkü, Türkiye nüfusunun yüzde 44'ü tarımda çalışıyor; köylü... Rakamlar neyi gösterirse göstere; yani, 2 bin nüfuslu yeri şehir de sayarsanız, nüfusun yüzde 44'ü geçimini tarımdan sağlıyor. Gayri safi milli hâsıladan yüzde 44'ün aldığı yüzde 15'tir. İşte, Türkiye'nin sorunu burada yatıyor. Türk tarımına randıman (verim) lazım. Türk tarımındaki nüfusu azaltmamız lazım. Ne zaman Türk tarımındaki nüfus yüzde 10'un altına düştü, işte o zaman Türkiye, ekonomik devrimini yapmıştır.

GAP, gayet iyi bir şekilde yürüyor ve Keban, Karakaya, Atatürk Barajları Türkiye elektriğinin dörtte birini veriyor; dördüncüsü Birecik, beşincisi Karkamış Barajları yürüyor. Dicle üzerinde on seneyi aşan süredir yapılmakta olan -geçen sene de söyledim- Dicle Kralkızı ve Batman Barajlarının bu sene dolması lazım. Ümit ediyorum ki, Ekimin sonuna doğru her üç barajın da kapakları kapanacak ve dolacaktır. Bu, GAP Projemizin yeni bir safhasıdır ve fevkalade parlak neticeler

verecektir. Diyarbakır ovalarında 3-4 milyon dönüm toprak vardır. Bu topraklar da Türkiye'nin en güzel topraklarıdır; hem drenaj bakımından, hem verim bakımından. Bu topraklara, gelecek senenin başından itibaren su salınacaktır. Bir kısmını halk kendisi kullanacak, bir kısmı şebekeyle olacaktır; ama, herhalde üç beş sene zarfında, Diyarbakır ovalarında, Şanlıurfa ovalarında meydana getirmeye çalıştığımız manzarayı göreceğiz.

Şanlıurfa Havalimanı bir an evvel ihale edilmelidir. Şanlıurfa-Mardin kanalının bir kısmı, 60 kilometresi ihale edilmiştir; öbür kısmı da bir an evvel ihale edilmelidir. Türkiye, 32 milyar dolar sarfı göze alıp girdiği bu projeye, 16 milyar dolar sarf etmiştir. Şimdi, yeniden 16 milyar dolar daha sarf etmesi lazım. Yalnız, proje gelir verir hale gelmiştir; çünkü, sadece, elektriği -aşağı yukarı 25 milyar kilovat/saat elektrik- hesaba vurduğunuz takdirde, birkaç milyar dolar oradan veriyor.

Pamuk üretimi de başlamıştır. Çeşitli yörelerden devletin Hazinesine gelecek paralarla, bu proje yürüyecek. 16 milyar doları daha yatırıp, bu projeyi tamamlaması, Türkiye'nin gururu olacaktır.

Değerli milletvekilleri,

Sahip olduğu potansiyel, gelişme imkânları, ülkenin jeopolitiği ve jeostratejiyle Türkiye, bir cazibe merkezidir; ileri, kalkınmış ülkeler arasında yer almaya, en yakın ve en önemli namzettir.

Türkiye, dünyada, nüfus itibarıyla 16'ncı, toprak büyüklüğü itibarıyla 32'nci, gayri safi millî hâsıla bakımından da 19'uncu sırada yer alan büyük bir ekonomidir. Daha ön sıralara geçmek, Türkiye'nin iddiasıdır. Bunun başarılması, Türkiye için bir sınavdır.

İnsanlık, 2000'li yılları, yeniden yapılanma, uyum ve atılım yüzyılı olarak algılamaktadır. Herkes, dorukta yer almanın yarışı içindedir. Türkiye, bu yarışın dışında kalmayacaktır ve hak ettiği yeri alacaktır. Bunun için ne yapılmalıdır; ne yapılmalıdır? Kendi düşüncelerimi söylüyorum.

Demokratik rejim tartışmaları, ülkenin gündeminde artık yer almamalıdır 2000'li yıllarda; yani, 2000'li yıllara nasıl girelim diyorsanız, rejim tartışmaları artık yer almamalı, rejim sorunu memleketimizin gündeminden çıkmalı, stabilize olma endişeleri geride kalmalı; yani, uçurumun kenarına mı geldik, yıkılıyor mu-yuz gibi, parçalanıyor muyuz gibi endişeler herkesin zihninden çıkmalı. Türkiye, demokraside mükemmele erişme çaba ve uğraşını aralıksız sürdürmeli. Türkiye, daha iyi işleyen bir devletin gerektirdiği reformları yapabilmeli. Hiç kimse bundan alınmasın. Daima, iyi, aranacak; iyi, aranıyor. İyiye aramaya kalkmak, her şeyi kötü saymak değil. Daha iyiyi aramak, daha iyi; daha iyi, milletin hakkıdır çünkü. Yetki ve sorumluluklarda desantralizasyon yürürlüğe konmalı; yani, 65 milyonluk Türkiye'yi Ankaradan idare etmekte zorluğumuz var. Yetki... Hep bunları konuştuk, bu kürsülerde çok konuşuldu, ben tekrarlıyorum bunları unutulmasın diye. Gerçekten, merkezî idareler ile mahallî idareler arasındaki yetki ve sorumluluğu Yüce Meclis ayarlamalı; bu, size ait bir olay. Ankara'da toplanmış bulunan bu yetki yığılmasını dağıtmalı. Böylece, ülkenin her köşesindeki diğer yöneticilere, yerel yöneticilere daha çok kişilik gelecek, onların takatından daha çok faydalanacağız; halk, daha çok, daha çabuk hizmet alacak.

Kuvvetler ayrılığının işlediği, devletin bütün kurumlarının görevlerini yapabildiği, her kurumun yerinde bu görevi yaptığı ahenkli bir çalışmanın gerçekleştirilmesi, devlet reformunun hedefidir.

Adaletin tevzii, mutlaka çabuklaştırılmalı. Türkiye, insan haklarını ihlal eden ülkeler arasında sayılmaktan mutlaka çıkmalı. Cumhuriyetin temel niteliklerinin tartışılması, Türkiye'nin siyasi gündeminden çıkmalı. Türkiye, demokratik, laik, hukuk devleti olan cumhuriyetin etrafında toplanmalıdır. *(ANAP, DSP, DTP ve CHP sıralarından Alkışlar)*

Çağdaş, etkin ve kapsamlı eğitim, gelecek yüzyıl Türkiyesinin en büyük servetidir. Bu konuda çok ciddi ve geleceğe yönelik temeller atılmıştır. Ülkemiz eğitim ve öğretimde, bugün yaklaşık yüzde 8 olan okulöncesi okullaşma oranını yüzde 15'in üstüne çıkarmalı; ilköğretimde yüzde 100 oranını devam ettirmeli; ortaöğretimde halen yüzde 55 civarında olan okullaşma, yüzde 75'in üstüne çıkmalı; yükseköğretimdeki okullaşma, yüzde 15'ten yüzde 30'un üstüne çıkmalı. Türkiye'nin 2000'li yıllardaki hedefi olarak bunları sizlere aktarmak istiyorum.

21'inci Yüzyılda Türkiye, mutlaka iletişim ve bilgi toplumu olabilmeli ve tüm teknolojisini buna göre, yeniden, günün şartlarına uydurabilmeli. Her anlamda hür ve özgür medya, rejimin en temel güvencelerinden biridir. Medya, kamuoyunu aydınlatan, yönlendiren işlevini, ancak yasal ve ekonomik bağımsızlık içinde yapabilir. 21'inci Yüzyıl Türkiyesi, ekonomik ve malî alanlarda ve girişimcilikte uluslararası duvarları aşmış bir Türkiye olmalı.

Refahın tabana yayıldığı toplumun tüm katmanlarının aktif olarak ekonomik faaliyete katıldığı bir toplumsal adalet Türkiyesi, herkesin en büyük güvencesidir.

Türk ekonomisinin daha sağlıklı bir yapıya kavuşması için, halen yüzde 40 civarında olan tarım nüfusu oranı, ilk safhada yüzde 20'ye, onu takiben de yüzde 10'a indirilmeli.

Türkiye, 2000'li yıllarda yapısal işsizlik sorununu halletmiş ve işsizlik konusunu ekonominin normal işleyişi içinde gelişmiş ekonomilerde makul kabul edilen boyutlara indirmiş olmalı.

Ülkemiz, sanayileşme hamlesini, dünyayla rekabet edebilir bir sanayi yapısı içinde devam ettirebilmeli. Türkiye, ulaştırma, enerji, haberleşme, iletişim ve kentsel temel altyapı konularında darboğazlara girmemeli; özelleştirme tümüyle gerçekleştirilmeli.

Türkiye, ekonomik büyümesini, hızla, kalkınmasının gerektirdiği seviyelerde gerçekleştirmeli.

Türkiye, bütün vatandaşlarını, sosyal güvenlik şemsiyesi altına almalı, Türkiye, bütün vatandaşlarını, sağlık sigortası şemsiyesi altına almalıdır.

Nihayet, yurt dışına tamamen açılmış bir Türkiye; yurt dışında, dinamik bir Türk özel girişimi küreselleşmeye katkı sağlayacaktır; yani, bugün, beş kıtaya mal satan Türkiye, beş kıtada işadamları, beş kıtada bilim adamları bulunan bir Türkiye haline gelmeli ve dünyayla böylece kucaklaşmalı. Bunlar zor değil, bunların çok önemli mesafelerini almışızdır. Yani, benim istediğim şey, bu istikametteki gayretlerimizi sürdürmektir.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Bütün gayretler, Büyük Atatürk'ün kurduğu, çağdaş Türkiye Cumhuriyeti Devletini güçlendirmek ve Türk Milletini refah ve mutluluğa ulaştırmak içindir. Cumhuriyetin uygarlık mücadelesinin hedefi olan bu gayeye erişmek için, şevkle, hevesle gayret sarf eden sizleri kutluyorum. Dirlik, düzenlik, beraberlik, kardeşlik içerisinde çalışan milletimiz, demokrat büyük Türkiye'yi mutlaka yapacaktır. Cenabı Allah, milletimizin ve hepinizin yardımcısı olsun. Hepinizi saygıyla selamlıyorum. (*Ayakta Alkışlar*)

YIRMİNCİ DÖNEM

DÖRDÜNCÜ YASAMA YILI

Birinci Birleşim

1 Ekim 1998 Perşembe

Birinci Oturum

Açılma Saati: 15:00

Başkan: Hikmet Çetin

Kâtip Üyeler: Ünal Yaşar (Gaziantep), Levent Mistikoğlu (Hatay)

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Sayın Başkanı, Değerli milletvekilleri,
Ekranları başında bu toplantıyı izleyen sevgili vatandaşlarım;

Hepinizi sevgi ve saygıyla selamlıyorum. Türkiye Büyük Millet Meclisinin yeni yasama yılının milletimize, memleketimize, Yüce Meclisimize hayırlı, uğurlu olmasını Cenabı Allah'tan niyaz ediyorum. Keza, Meclisimizin yeni toplantı salonunun da hayırlı olmasını diliyorum.

Önümüzdeki yüzyıl dünyasını şekillendirmekte olan küresel dönüşümlerin gerçekleştiği tarihî bir geçiş döneminde, cumhuriyetimizin 75'inci yılını kutlamaktayız. Önümüzdeki yıl ise, mirasçısı olduğumuz Osmanlı İmparatorluğunun 700'üncü yılını kutlayacağız. Hemen arkasından da yeni bir bin yıla gireceğiz. Bütün bu kilometretaşları, bize, arka arkaya durum tespiti yapma imkânını sağlayacaktır. Esasen, büyük yıldönümleri, geçmişin yeniden değerlendirildiği ve bu değerlendirme ışığında geleceğin yeniden tasarlandığı tarihî anlardır. Böyle dönemler, milletlere, nereden gelip nereye gittiklerini gözden geçirecekleri bir kolektif düşünme fırsatı sağlarlar. Bu fırsatın en iyi biçimde kullanılmasının, gelecek nesillere karşı borcumuz olduğuna inanıyorum.

Hiçbir millet geçmişte yaşamaz. Milletler bugünü yaşar ve yarın için hazırlanır. Ancak, unutulmaması gerekir ki, tarihî birikimler bizi geleceğe taşıyan köprülerdir. Bu itibarla, geleceği düşünürken geçmişle hesaplaşmak gerekir. İşte bu nedenle, cumhuriyetimizin geçen 75 yılına bakarken, işe bir tarih muhasebesiyle başlamakta yarar görüyorum.

Anadolu'daki bin yıllık tarihimiz boyunca bağımsızlığımızı hiçbir zaman kaybetmedik. Bu uzun tarih içinde, bu topraklarda, iki büyük imparatorluk ve bir de çağdaş cumhuriyet kurduk. Atayurdumuzdan bin yıl önce beraberimizde getirdiğimiz kültürümüzü, bu topraklardaki diğer kültür ve medeniyetlerle etkileşim içinde daha da zenginleştirdik. İnsanlığın ortak uygarlığına önemli katkılarda bulunduk. Evrensel tarihe inşileriyle çıkışlarıyla damgamızı vurduk. Dolayısıyla, 2000'li yıllara hazırlanırken, öncelikle, şanlı bir tarihe ve parlak bir geleceğe sahip büyük bir milletin mensubu, olduğumuzu hiçbir zaman unutmamalıyız.

Bugün, bizi yeniden bölgemizin en güçlü devleti haline getiren cumhuriyet, her şeyden önce, doğulu-batılı, güneyli-kuzeyli, genç-yaşlı, kadın-erkek, Türk ulusal kurtuluş savaşçılarının kahramanlıklarıyla ve fedakârlıklarıyla yaratılan eşsiz bir destandır. Bu büyük varoluş mücadelesinin zaferle sonuçlanması, insanlık tarihindeki en büyük zihniyet ve hukuk devrimlerinden birinin gerçekleştirilmesini mümkün kılmış, ülkeyi yönetme hakkını ve yetkisini hanedandan millete geçirmiş, kişiyi tebalıktan çıkarmış, vatandaş yapmıştır. Büyük bir devrim ve topyekûn bir değişim olan cumhuriyet, bir destandır, sürekli bir destandır ve bu destan, milletimizin eseridir.

Cumhuriyetimizin 75'inci yıldönümünde, onun kurucusu, büyük kumandan, büyük devlet adamı, büyük dâhi Mustafa Kemal Atatürk'ü, milletçe, minnet ve şükranla anıyoruz.

Değerli milletvekilleri,

Başta Büyük Atatürk olmak üzere, cumhuriyetimizi kuran kuşak, bilimde ve teknolojiye geri kalmanın nelere mal olduğunu görerek, bir medeniyetçilik kavgası başlatmıştır. Çağdaş uygarlık düzeyine ulaşma hedefinde ifadesini bulan bu kavgayı, bugün de aynı hızla sürdürüyoruz. Esasen, cumhuriyetimizin kurulduğu günden bugüne, temel amacımız değişmemiştir: Türkiye Cumhuriyetinin temelindeki iddia, vatandaşlarını çağdaş, demokratik bir devletin vatandaşı yapmaktır. Nitekim, cumhuriyet döneminde, Anadolu, tarihinin en mamur, müreffeh ve inşa edilmiş devrini yaşamaktadır. Türkiye, cumhuriyet sayesinde, her alanda evrensel frekansı yakalamıştır. Bu başarı, fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür cumhuriyet nesillerinin eseridir.

Cumhuriyetin çağdaşlaşma projesi, Türkiye'yi evrensel hukuk prensipleriyle buluşturmuştur. Bu bağlamda, ırk, dil, din ve cinsiyet farkı gözetmeksizin, tüm yurttaşların eşitliği ve özgürlüğü fikri, toplumsal bütünlüğümüzü sağlayan cumhuriyet misakının temelini oluşturmaktadır. Din ve vicdan hürriyetini teminat altına alan laiklik, yurttaşların fikirlerini serbestçe ifade etmelerini ve yönetime katılmalarını sağlayan demokrasi, korkunun esiri olmadan yaşamalarını mümkün kılan hukuk devleti, cumhuriyetin toplumsal sözleşmesinin ürünüdür. Eleştirel ve yaratıcı düşünce, teşebbüs hürriyeti, ancak bu zeminde serpilip gelişebilir. Çağdaş devlet modeli olan anayasal demokrasi, keza, ancak ve ancak bu zeminde kurulabilir. Bu itibarla, tüm eksikliklere ve karşı karşıya olduğu sorunlara rağmen, Türkiye, doğru yolda ilerlemektedir.

Cumhuriyet misakı etrafında birbirimize kenetlenerek, içbarışı, ülke ve millet bütünlüğünü korumalıyız. Esasen, en kıymetli varlığımız olan demokratik cumhuriyetin, Anayasamızın 2'nci maddesinde ifadesini bulan temel ilkelerinin herhangi birinden vazgeçilmesi, hiçbir şekilde söz konusu dahi edilemez. Zira, cumhuriyetin, demokratik, laik, sosyal hukuk devleti olma vasfı, milletimizin vazgeçilmez asgarî müstereğidir. Cumhuriyet tarihimizin gurur verici başarıları, işte bu anayasal vatanseverlik zemininde elde edilmiştir. Geleceğin Türkiye'si de ancak bu zeminde evrensel uygarlığa katkıda bulunmaya devam edebilir.

Değerli milletvekilleri,

Tabiatıyla, tüm dünyada olduğu gibi, Türkiye'de de üstesinden gelinmesi gereken sorunlar vardır; ancak, hiçbir sorun, umutsuzluğa, yılgınlığa, karamsarlığa

kapılmamızı gerektirecek kadar büyük değildir. Bu çerçevede, önemli olan, demokrasinin gücüne inanmak, bugünün ötesine bakabilmek, halkımızın demokratik enerjisini, parlak ve umut vaat eden yarınlara gerektiği şekilde hazırlamak için seferber edebilmektir. Bu noktada temel sorumluluk sizlere düşmektedir. Zira, Büyük Atatürk'ün *"en büyük eserim"* diye tanımladığı bu Yüce Meclis, egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olmasının ve demokrasinin en büyük teminatıdır. Yüce Meclis, bu vasfıyla, demokrasinin, sorun çözme, çare bulma, umut aşılama, hedef tayin etme, kendini yenileme ve dönüştürme yeteneğini zaman zaman ispatlamak durumunda kalmıştır, bunu da başarıyla yapmıştır. Şimdi, yine, böyle bir durum mevcuttur. Bu kere de başaracağımıza yürekten inanıyorum.

Uluslararası ilişkilerde, her alanda yerleşik kural ve kurumların sorgulandığı, yeni arayışların hız kazandığı bir dönüm noktasındayız. Türkiye'nin kaybedecek vakti yoktur. Bu arayışların içinde yer almak, bulunacak çözümlerin parçası olmak zorundayız. Bunun için de, öncelikle siyasi, ekonomik ve hukukî alanlarda gerekli yapısal reformların, daha fazla vakit kaybına meydan verilmeden gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Unutulmaması gerekir ki, Türkiye'yi parlak geleceğine taşıma mücadelesi, hepimizin ortak mücadelesidir. Demokratik siyasi rekabet, bu mücadelenin daha verimli bir şekilde yapılmasını sağlayan bir bayrak yarısıdır.

Seçimler, bu yarışta milletin hakemliğine başvurulmayı sağlayan en önemli demokratik mekanizmadır. Ancak, seçimlerin temel işlevi, belirsizliği ortadan kaldırarak demokratik çözüm ve istikrar üretmektir. Seçim müessesesinin belirsizlik, çözümsüzlük ve istikrarsızlık yaratması halinde bu işlev yerine getirilememekte, bundan da en büyük zararı rejimin göreceği durumlar ortaya çıkabilmektedir. Bu nedenle, bu konunun, rejimin kalbi olan Yüce Meclis tarafından dikkatle ele alınması bir zaruret halini almıştır. Tarihinde eşine ender rastlanan bir çoğunlukla erken seçim kararı almış olan Yüce Meclisin, seçim müessesesinin seçmen nezdinde gereken ilgiyi toplamasını sağlayacak tedbirleri tartışmasının yararlı olacağı kanaatindeyim.

Türkiye, demokratik istikrarı aramaktadır. Demokrasilerde, demokratik taleplere muşru zeminlerde çare aranır. Siyaset, başarısızlığı ve teslimiyeti kaldırmaz. Şayet, demokrasimizin ve devletimizin daha iyi işletilmesi beklentisi kamuoyuna mal olmuşsa, buna çözüm aramaktan kaçınılamaz. Demokrasimizin vazgeçilmez unsurları olan siyasi partilerimizin, toplumumuzun tüm kesimlerince şiddetle arzulanan yapısal değişimleri ihtiva eden bir reform projesini ortaya çıkaracak, anlamlı ve yapıcı bir tartışmayı er veya geç başlatacaklarına inanıyorum. Cumhurbaşkanı olarak, anayasal kurumlar arasındaki ahengi gözetme görevim çerçevesinde, bu düşüncelerimi dikkatlerinize sunmakta yarar görüyorum.

Değerli milletvekilleri,

Dünya ekonomisinde bir daralmadan söz edilmeye başlandığı bir dönemdeyiz. Asya'da başlayan ve Rusya'ya sirayet eden mali piyasalardaki krizin Latin Amerika'ya da sıçraması ihtimali mevcuttur. Bu gelişmenin salgın bir hastalık halini almasından ve büyük bir dünya ekonomik krizine yol açmasından endişe edilmektedir. Krizin nedenleri üzerinde tartışmalar sürmektedir; ancak, henüz bir mutabakat hâsıl olmamıştır. Bununla beraber, İkinci Dünya Savaşı sonunda oluşturulan dünya ekonomik düzeninin, küreselleşen ekonominin ihtiyacını artık

karşılayamadığından söz edilmektedir. Mevcut krizin dünya ekonomisinde büyük bir tahribata yol açmadan atlatılması için, küresel sorumluluklar taşıyan ekonomilerin, küresel resesyon tehlikesine karşı gereken önlemleri zamanında almaları, hayati önem taşımaktadır.

Küreselleşmeyle birlikte dünya üretiminin yüzde 50'si gelişen pazarlara kaymıştır. Gelişmiş ekonomiler ile gelişen pazarlar arasındaki karşılıklı bağımlılık büyük ölçüde artmıştır. Eski yapıların, küresel ekonominin ulaştığı bu yeni boyutu taşıyamayacak durumda oldukları ileri sürülmektedir. İlk kez, küresel bir kriz, gelişen pazarlarda ortaya çıkmıştır. Bu itibarla, Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere gibi ülkeler dahi, yeni küresel ekonomik şartlara uyum gösterecek küresel mekanizmaların neler olması gerektiği konusundaki arayışların, gelişmiş ekonomiler ile gelişen pazarlar arasında varılacak uzlaşılarda sonuçlandırılmasını istemektedir. Esasen, bu doğrultuda bazı önerilerde gündeme getirilmeye başlanmıştır. Dünya, 21'inci Yüzyıl için yeni bir uluslararası finans mimarisi inşa edilmesi fikrini konuşmaktadır. Dolayısıyla, bir anlamda, önümüzdeki yüzyılın küresel ekonomik düzeninin kurumsal altyapısının inşası süreci içerisinde bulunuyoruz. Gündemde, Keynes'in görüşlerine geri dönüşe gerek olup olmadığı, Bretton Woods sisteminin yerine ne konulması gerektiği gibi sorular bulunmaktadır. Beş kıtada 135 ülkeye mal satan, bölgesel bir ekonomik merkez hüviyetini kazanmış olan Türkiye, bu gelişmelerin seyircisi olarak kalmaz. Geleceğin inşasına en aktif biçimde katılmak durumundayız.

Bu noktada, bir hususu daha dikkatinize getirmek istiyorum. Küreselleşme bir ideoloji değil, her geçen gün yeni boyutlar kazanan dinamik bir olgudur. Esasen, Türk girişimcisi, bunu çok iyi anlamıştır. Dünya pazarı için üretim yapmaya başlamıştır. Bu çerçevede rekabetin önemini kavramıştır. Ürettiği mal ve hizmetin çağdaş standartlarda olması için, bir şey yapıyorsa onu en iyi şekilde yapmak için çaba sarf etmektedir. Bugün, gündemdeki mesele, ekonominin küreselleşmesine tekabül eden hukukî yapıların nasıl düzenlenmesi gerektiğidir, küresel yatırımcıların önlerini görmelerini sağlayan finansal şeffaflığın ve hukukî nizamın inşa edilebilmesidir. Bu da bir yandan finansal kurumların işleyişi, diğer yandan ise serbest piyasa ekonomisinin hukukî ve kurumsal altyapısının oluşturulmasıyla ilgili bir meseledir. Türkiye'nin, bu doğrultuda epeyce bir mesafe alarak, gelişmiş ekonomilerle ortaklık ilişkisi zemininde bütünleşmiş olması ve olabildiğince şeffaf bir finans sistemini başarıyla yürütebilecek kadrolara sahip bulunması, bu krizden, nispeten daha az etkilenmesini sağlamıştır. Dolayısıyla, Türkiye, dünyayla rekabete açık bir ekonomi olarak kalmaya, dünyayla birlikte soluk alıp vermeye mecburdur. Uluslararası sermaye hareketlerinin kısıtlanması ve serbest ticaretin önüne yeni engeller konulması gibi korumacı refleksler, küresel pazarın ve bilgi çağının dinamikleriyle bağdaşmamaktadır.

Küreselleşme, her şeyden önce, ucuz ve çabuk iletişim imkânlarının mevcudiyeti, ulaşım sistemlerinin ucuzlaması, fikirlerin, teknolojinin ve sermayenin küresel düzeyde dolaşımını mümkün kılan teknolojik gelişme demektir. Ekonomileri birbirine her zamankinden daha fazla bağımlı hale getiren elektronik iş ortamı, teknolojik gelişmenin ürünü olan bir vakıdır.

Bütün bu gelişmeler yaratıcılığı teşvik etmekte, evrensel toplumun oluşumunu hızlandırmaktadır. Bu gelişmelere uyum sağlayabilen, bilgi toplumunun parçası

olmayı becerebilen, daha iyi işleyen bir demokratik yönetimi, etkili bir denetimi ve işleyen bağımsız bir yargı sistemini kurabilen ülkelerin, önümüzdeki yüzyılda söz ve ağırlık sahibi olacaklarını unutmamalıyız. İşte bu noktada, demokratik istikrar ve ekonomik istikrar iç içe geçmektedir. Her ikisini de sağlamanın birinci şartı, kamuoyunun, hak arama konusundaki dikkat ve uyanıklığıdır.

İstikrar derken, bir kurumlar, kurallar manzumesi olan anayasal demokrasinin nasıl etkili kılınabileceği sorusu önemlidir. Anayasal demokrasilerde keyfilik yoktur, vatandaş-devlet ilişkisi anayasal bir zemine oturur. Anayasal devlet, özgürlükler ile sorumluluklar arasındaki dengeyi kurarak, evrensel insan haklarını bu çerçevede içinde teminat altına alır.

Anayasal demokraside çoğunluğun değil hukukun üstünlüğü esastır. Bu bakımdan, bağımsız yargı denetimi ve kamuoyu denetimi, işleyen bir demokraside denetimde müessiriyetin olmazsa olmazlarıdır. Demokrasiyi güçlü kılan da yaşanan da, esas itibarıyla budur.

Değerli milletvekilleri,

Daha önce de belirttiğim gibi, günümüzde yolsuzluklarla mücadele, demokratik siyasetin gündeminde ön sıralarda yer almaktadır. Bugün, Türkiye'nin de gündeminde bu mesele önemli bir yer tutmaktadır. Esasen, ekonomideki küreselleşmeyle birlikte bu sorun da küresel bir boyut kazanmıştır. Bu çerçevede, uluslararası işbirliği yolları da aranmaya başlanmıştır. Nitekim, OECD bünyesinde bir sözleşme hazırlanmıştır. Bu sorunla baş etmek için, öncelikle, devlet yönetimi, menfaat, nema dağıtan bir yer olmaktan çıkarılmalıdır. Bunun bir yolu özelleştirme ise, diğeri kamu idaresinde şeffaflığın sağlanmasıdır.

Şeffaflık, dürüst devletin şartıdır. Dürüst devlet, işleyen devlettir; dürüst devlet, vatandaşlar arasında eşitliği koruyan devlettir; dürüst devlet, adalet duygusunun ve adalet kurumunun güçlü olduğu devlettir; dürüst devlet, güçlü denetim mekanizmaları olan devlettir.

Çözüme kavuşturulması gereken sorunlar, üstesinden gelinmesi icap eden güçlükler, demokrasinin kusuru değildir. Aksine, bunların ortaya çıkarılabilmesi demokrasinin meziyetini gösterir. Temiz toplum talepleri, ancak demokrasi içerisinde seslendirilebilir. Siyasî ahlakın veya ahlaklı siyasetin kendiliğinden ortaya çıkmasını beklemek mümkün değildir. Tutarlılığı ve dürüstlüğü ödüllendiren demokratik denetimin, açıklığın, ifade hürriyetinin ve bağımsız yargının varlığı, sadece siyasî değil, toplumsal ahlakın da temel güvencesini teşkil eder. Aynı şekilde, yasalar önünde eşitlik ve yönetenlerin yönetilenlere hesap vermesi, toplum-devlet ilişkisinin sağlıklı biçimde ortak değerler zemininde kurulabilmesi için vazgeçilmez ilkelere sahiptir.

Yolsuzluklarla mücadelenin geleneksel reçetesi, siyasî rekabetin ve serbest piyasanın çağdaş kurumlarının yaratılmasıdır. Ancak, bunlar, kendi başına yeterli değildir. Bu kurumların işlemlerini sağlayacak değerler sisteminin ve ahlakî normların da gelişmesi önemlidir. Sadece devletin değil, toplumun aşağıdan yukarıya örgütlenmesinde de belirli yurttaşlık değerleri esas alınmalıdır. Yurttaşlık kültürü, bu bakımdan, özellikle önemlidir.

Yeni bir binyılın arifesinde, siyasette “mana” ve “ideal” kavramlarının önemi üzerinde yeniden düşünmeye ihtiyaç duyulmaktadır. İçerisinde bulunduğumuz dönem, gelecek kuşaklara aktarmak istediğimiz evrensel değerlere ve doğrulara yeni bir bağlılık anlayışı getirmeyi gerektirmektedir. Bu bakımdan, siyasette ahlak kavramını, ilkeler düzeyinden uygulamaya taşımamızdır. Zira, siyasî ahlak ve ahlaklı siyaset, ulusal birliğin ve toplumsal bütünlüğün çimentosudur. Bu itibarla, organize suçlarla mücadelede, aysberkin sadece görünen kısmı üzerinde durulması yeterli değildir.

Bağımsız yargı, hür basın, toplumun ortak geleceğine sahip çıkan, siyasette en geniş katılımı mümkün kılan sivil toplum kuruluşlarının varlığı, devletin, vatandaşına en yakın düzeyde karar alabilen bir biçimde yeniden yapılandırılabilmesi, yolsuzluklarla mücadele stratejisinin temel direkleridir.

Parti içi demokrasinin geliştirilmesi, partilerin malî kaynaklarının saydamlaştırılması, yolsuzluklarla ve siyasette yozlaşmayla mücadelede vazgeçilmez bir unsurdur.

Temiz toplum hedefi doğrultusunda, idarî sistemimizin reformu konusu ele alınmalıdır. İdarî reform, esas itibarıyla, özelleştirme kavramıyla birlikte düşünülmelidir. Öncelikle, devleti, ekonomik ve ticarî faaliyetin içinden tümüyle çıkarmak gerekmektedir. Kamu idaresinde verimlilik, ancak bu şekilde sağlanabilir. Kaynakların israfına, yanlış kullanımına yol açan faaliyetlerden uzaklaştığı ölçüde, devlet, asli fonksiyonlarını daha etkili bir şekilde yerine getirecektir; devlet personel rejimini, liyakati ve performansı ödüllendirecek biçimde islah etmek de ancak bu yolla mümkün olacaktır.

Nitelikli işgücünün devlette istihdamı için birinci şart, özelleştirme vasıtasıyla devletin güçlendirilerek güçlendirilmesidir. İdarî reform bağlamında, aynı zamanda, dikey kuvvetler ayrılığı ilkesi üzerinde de durulması gereklidir. Bu kavram, merkezî yönetim ile yerel yönetim arasındaki yetkilerin yeniden tanzimi konusunu gündeme getirmektedir. Diğer bir deyişle, yerel yönetimler mutlaka güçlendirilmeli, ayrıca, vatandaşın devletle ilişkisinin kendisine mümkün olduğunca yakın idarî birimlere bırakılmasını sağlayacak ademi merkezîyetçi bir yönetim anlayışına geçmelidir. Esasen, bu konu üzerinde, gerek parlamento içinde gerek toplumsal düzeyde mutabakat vardır. Bu mutabakata rağmen netice alınamamasının nedeni üzerinde düşünmemizde yarar olduğu kanaatindeyim.

Değerli milletvekilleri,

Kararlı ve dinamik bir yaklaşımla gerekli reformları gerçekleştirdiğimiz takdirde, Türkiye'nin, önümüzdeki yüzyıla damgasını vuracak ilk on ülke arasına girmesine kimse engel olamayacaktır. Büyük projeler büyük hayal gücü ister ve büyük hedefler etrafında birleşmeyi gerektirir. Esasen, büyük milletlerin ufukları da hayalleri de büyük olmak zorundadır.

Dünya enerji kaynaklarının yanı başında yer alan, üç denizi ve üç kıtayı birbirine bağlayan, dünyadaki en güçlü ordulardan birine sahip olan, dünyayla rekabet edebilen Türkiye, hayallerini gerçeğe dönüştürebilme kudretine sahiptir.

Türkiye'nin ulusal çıkarları, genel olarak Batı, özel olarak Avrupa'yla ilişkilerini, sağlam, karşılıklı bir ortaklık temelinde, ortak gelecek perspektifinde geliştirme-

sini, buna paralel olarak, Ortadoğu ve Balkanlar ile Hazar, Karadeniz ve Akdeniz havzalarını da içine alan geniş bir coğrafyanın istikrar ve barışının korunmasında, ekonomik refahının artırılmasında nâzım bir rol oynamasını gerektirmektedir. Bir başka deyişle, tarihi, coğrafyası ve ekonomik potansiyeli, stratejik önceliklerini de tayin etmektedir.

Türkiye'nin etrafında tarihten devraldığı birçok sorun mevcuttur. Ancak, yine, tarihin karşımıza çıkardığı fırsatlar da büyüktür. Türkiye'nin hasımları vardır; ancak, dostları da vardır. Dünyada yalnız olduğumuz gibi bir kaygıya hiçbir şekilde kapılmamıza gerek yoktur. Türkiye, güçlü ekonomisi, üstün savunma gücüyle kendisine karşı husumet içinde olanlara karşı yeterince caydırıcılığa sahiptir. Bu özellikleriyle dostluğu aranan bir ülkedir.

Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki ilişkiler, mevcut konjonktürel sorunlara rağmen, Türkiye'nin dışpolitika öncelikleri arasında, önemini ve belirleyici yerini işgal etmektedir. Türkiye'nin Avrupa Birliğine tam üyelik hedefi, iki yüzyıla yaklaşan bir çağdaşlaşma sürecinin neticesi olan kendi özgür tercihidir. Bu çerçevede, millî menfaatlarımız ve geleceğe yönelik vizyonumuz, Avrupa'yla ilişkilerimizi sağlam bir ortaklık temelinde geliştirmemizi gerektirmektedir. Bu hedef, Türkiye'nin stratejik vizyonunun ayrılmaz bir parçasıdır.

Türkiye, bütünleşmiş demokratik Avrupa idealine bağlılığını kararlılıkla sürdürecektir. Burada vurgulamak istediğim husus, bu ortak ideale bağlılığın, her şeyden önce, Türkiye'nin kendi menfaatlarının bir gereği olduğudur. Esasen, Türkiye'nin Avrupa Birliğine tam üye olması, Avrupa'nın da kendi menfaatıdır. Zira, tarih, Türkiyesiz bir Avrupa'nın ve Avrupasız bir Türkiye'nin düşünülme-yeyeceğini ortaya koymaktadır. Ancak, Lüksemburg Zirvesi kararlarıyla, Avrupa Birliği, Avrupa tarihinin seyrini değiştirmeye kalkışmıştır. Bu zirvede, tarihe karşı yapılmış olan haksızlık ve Türkiye'ye yönelik ayrımcılık, Türk Halkını incitmiştir. Bu ayrımcılığa karşı, 14 Aralık 1997 tarihli hükümet açıklamasıyla gereken tepki gösterilmiştir. Türkiye, bu tepkisinde yalnız da kalmamıştır. Türkiye'ye karşı haksızlık yapıldığı kanaati, Avrupadaki dostlarımız tarafından olduğu kadar, Amerika Birleşik Devletleri tarafından da paylaşılmaktadır. Burada gözden kaçırılmaması gereken en önemli husus, Türkiye'nin, Avrupa Birliği bağlamındaki uzun soluklu mücadelesinde yalnız olmadığı gerçeğidir. Türkiye'nin, çoğulculuğu esas alan bir anayasal demokrasiler dayanışması olan Avrupa'da ve dünyada dostları vardır.

Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinin içine girdiği tıkanıklığın sürmesi, tabiatıyla, arzu edilmeyen bir durumdur. Türkiye, Avrupa Birliğiyle olan müktesebatının doğurduğu haklarını sonuna kadar müdafaa edecektir; ancak, bunu yaparken, bir büyük devletten beklenen vakar ve serinkanlılığı sergileyeceği hususunda da kim-senin şüphesinin olmaması gerekir. Türkiye, hisleriyle değil, aklıyla ve sorumluluk duygusu içinde hareket eder. Uzun bir tarihî sürecin doğal sonucu olarak ortaya çıkmış tarihsel bir tercihin, konjonktürel dalgalanmalarla değişmesi söz konusu olmaz. Türkiye, haklarını savunarak, paylaşılan değerler zemininde ve ortak gelecek perspektifinde Avrupa'yla beraber yürümeye devam edecektir.

Türkiye'nin, 1963 tarihli Ankara Antlaşmasının bir gereği olarak, Avrupa Birliğiyle tamamlamış olduğu gümrük birliği, ülkemizin, küresel ekonomide yaşanmakta olan krizden olabildiğince az oranda etkilenmesinde belirleyici rol oynamış-

tır. Gümrük birliği iyi işletilebildiği takdirde, Türkiye'nin, bu kriz sırasında kendisine yeni ve güvenilir yatırım alanları arayan uluslararası sermaye için önemli bir cazibe merkezi olmasına katkıda bulunabilir. Esasen, ikibuçuk yılı aşan uygulama, ekonomimizin, gümrük birliğinin getirdiği yeni rekabet şartlarına başarıyla uyum sağladığını göstermektedir. Avrupa Birliğiyle gümrük birliği sayesinde, ekonomik bütünleşme yolunda her iki tarafa da önemli kazanımlar sağlamış bulunan ilişkimizin, bütün veçheleriyle daha da geliştirilmesini mümkün kılacak bir ortamın vakit geçirilmeksizin tesisi, Türk ekonomisinin sağlıklı büyüme perspektifleri açısından önem taşımaktadır. Bu itibarla, gümrük birliğinin derinleştirilmesinin ve bu bağlamda hizmet ticaretinin serbestleştirilmesi başta olmak üzere, yeni açılımların dikkatle değerlendirilmesinin önem taşıdığına inanıyorum.

Küresel ekonominin geleceği açısından dikkatle üzerinde durulmasında yarar gördüğüm bir husus da Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliğinde yaşanan gelişmelerdir. Bu gelişmelerin başında Avrupa'da EURO'nun tek para birimi olarak kabul edilmesi ve Ortak Avrupa Merkez Bankasının resmen faaliyete başlamış olması gelmektedir. Bu gelişmeler, ülkemizin 21'inci Yüzyıldaki kalkınma ve ekonomik büyüme çabalarının bekası açısından kamuoyumuzca dikkatle takip edilmesi gereken tarihsel mahiyette hadiselerdir.

Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliğinin 1996'dan itibaren kademeli olarak yürürlüğe girmesiyle birlikte, üye ülkelerin Maastricht Kriterlerine uyum çabalarının bir sonucu olarak, Avrupa pazarı, Güneydoğu Asya'da başlayan Rusya'daki gelişmelerle küresel boyut kazanan krizden nispeten daha az etkilenmiştir; bunda Maastricht şablonunun, ekonomik ve finansal dengesizlikler karşısında birlik içindeki ekonomik ve parasal istikrarı ve uyumu korumaya matuf mekanizmaları önemli rol oynamıştır. Dışticaretinin yüzde 70'ini Avrupa Birliğiyle yapan Türkiye de, gümrük birliği yoluyla bu pazarın dinamiklerinden yararlanmaktadır. Türkiye'yi diğer gelişmekte olan pazarlardan farklı kılan, Avrupa ile gümrük birliğidir. Dolayısıyla, Türkiye, böylesine bir ortaklık bağıyla ve gelecek perspektifiyle iç içe olduğu Avrupadaki ekonomik ve siyasî gelişmelere bigâne kalmaz. Bir gün mutlaka Avrupa Birliğinin tam üyesi olacağımız düşüncesiyle, kendimizi Avrupa Birliği standartlarına hazırlamaya devam etmeliyiz. Sadece Avrupa Birliğinin genişlemeyle ilgili saptadığı kriterleri değil, parasal birlikle ulaştığı aşamayı da ulaşılmaması gereken bir hedef olarak almalıyız.

Kalkınmış, demokrat, müreffeh büyük Türkiye, bu hedeflere ulaştığında, Avrupa Birliğinin "de facto" üyesi olacaktır. Böylelikle, tarihiyle, coğrafyasıyla ve yaşam tarzıyla bir Avrupa ülkesi olan Türkiye'nin, önündeki mesele, bu "de facto" durumun hukuken tescilinden ibaret kalacaktır. Bunun da er ya da geç gerçekleşmesini hiç kimse engelleyemeyecektir. Ulusal hedeflerin gerçekleşmesi bazen beklenenden daha uzun bir zaman gerektirmektedir. Ancak, önemli olan, seçilen hedefin isabetli olması; bu hedef etrafında toplumsal bir seferberlik bulunması ve gereken sebatın gösterilmesidir.

Türkiye'nin hedefleri bellidir. Bu hedeflere ulaşmamızı sağlayacak yöntemler de bellidir. Bu bağlamda, tüm dikkatimizi ve gayretimizi, ülkemizin kalkınmasına, demokrasimizin daha da güçlendirilmesine ve her alanda çağdaş dünyayla buluşmaya taksif etmeliyiz. Bu, herhangi bir şarta bağlı olmaksızın, toplumumu-

zun, üzerinde tarihsel bir mutabakata vardığı vazgeçilmez bir hedeftir. Avrasya'nın kalbinde yer alan bölgesel bir güç ve büyük bir Avrupa devleti olan Türkiye, ulusal onurunu ve gururunu da koruyarak hak olarak gördüğü Avrupa Birliği tam üyeliği hedefi doğrultusunda yoluna kararlılıkla devam edecektir.

Avrupa ülkeleriyle ikili ilişkilerimizin Lüksemburg Zirvesi sonrasında ortaya çıkan olumsuz havadan etkilenmemesi için azamî ihtimam ve dikkat gösterilmektedir. Fransa ve İspanya'ya bu yıl içinde gerçekleştirdiğimiz resmî ziyaretler, bu ülkelerle ilişkilerimizin daha da ileriye götürülmesi bakımından son derece yararlı olmuştur.

Birkaç gün önce yapılan demokratik yarış neticesinde Almanya'da yeni bir hükümet iktidarı devralmak üzeredir. Başbakanlığı üstlenecek olan Gerhard Schröder'e içten başarı dileklerini iletmek istiyorum. İki milyonu aşkın vatandaşı-mızın yaşadığı, en büyük ticaret ortağımız olan dostumuz Almanya'yla siyasi ilişkilerimizin yanlış anlamalara meydan vermeyecek bir zeminde yürütülmesi hayati önem taşımaktadır; Almanya'da seçimler sonrası oluşacak yeni hükümet ile yeni bir diyalog başlatılarak, iki ülkeyi ilgilendiren bütün konuları, karşılıklı olarak, açık kalplilikle ele almamızda yarar görüyorum.

Amerika Bileşik Devletleriyle aramızdaki ortak çıkar, ilgi ve eylem alanları her geçen gün daha da genişlemektedir. Amerika Birleşik Devletleriyle stratejik ortaklığımız karşılıklı yarar zemininde gelişmektedir. Bu işbirliğimizin ekonomik boyutunun daha da zenginleştirilmesinde yarar görüyoruz.

İki komşu ve müttefik ülke olan Türkiye ve Yunanistan'ın iyi ilişkiler içinde olmalarında karşılıklı menfaatları vardır. İki ülke arasındaki işbirliğini geliştirmenin yolu bellidir. Türkiye ve Yunanistan'ın, bir yandan tek taraflı eylemlerden kaçınıp, birbirlerinin Ege'deki hayati çıkarlarına saygı göstermeleri, diğer yandan ortaklaşa ciddi bir uzlaşma süreci başlatmaları gerekmektedir. Esasen, Türkiye, her zaman bu doğrultuda girişimler yapan, öneriler sunan taraf olagelmıştır. Geçtiğimiz Şubat-Mart aylarında Yunanistan'a iletilen; ancak, bu ülke tarafından reddedilen önerilerimiz bu bağlamda, son örneği teşkil etmektedir. Türkiye ve Yunanistan arasındaki sorunların çözüme kavuşturulmasının, iki ülke arasında diğer alanlarda mevcut işbirliği olanaklarının Türk ve Yunan halkları yararına geliştirilmesi yolunu açacağına içtenlikle inanıyorum.

Kıbrıs sorununda önemli bir evreye girmiş bulunmaktayız. Avrupa Birliği Lüksemburg Zirvesi kararı Ada'daki çözüm arayışlarının parametrelerini tamamen değiştirmiştir. Bu çerçevede, Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti de, Ada'da iki ayrı ve eşit halk ile devletin varlığının kabulünü müzakerelerin devamı için esas alan bir yaklaşım benimsemiş ve buna paralel olarak aralarındaki ilişkilerin derinleştirilmesini hedefleyen bir sürece işlerlik kazandırmışlardır. Bu çerçevede, yürürlüğe konulan projelerle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin ekonomik kalkınmasına yönelik kapsamlı bir seferberlik başlatılmıştır. Bu ortak çabanın semeresinin alınmaya başlandığını memnuniyetle gözlemliyoruz. Geçen temmuz ayında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini ziyaretimiz sırasında Ada'ya su nakline başlanmış, Kıbrıs Türk halkının hayati bir meselesi çözüm yoluna sokulmuştur. Önümüzdeki dönemde de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetiyle her alandaki dayanışma ve işbirliğimizin artarak güçlendirilmesine yönelik uygulamaların sürdürülmesinde yarar görüyorum.

Yunan-Rum tarafının ağır silahlanma kampanyası ve gerginliği tırmandırma-ya yönelik girişimleri Ada'da ve Doğu Akdenizde barış ve istikrarı tehdit etmeye devam etmektedir. Bu faaliyetlerin uluslararası alanda da artan ölçüde endişe ve tepkiye yol açtığını müşahade ediyoruz. Türkiye, Kıbrıs'a ilişkin olarak üstlenmiş, bulunduğu ahdî ve tarihî sorumluluklar doğrultusunda Ada'da ve bölgede barış ve istikrarın bozulmasına müsaade etmeyeceğini tüm dünya kamuoyu önünde kararlı bir şekilde ortaya koymuştur. Silahlanma girişimlerini pazarlık kozu olarak kullanma çabalarına kesin bir tavırla karşı çıkmıştır. Kendi topraklarımızın ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin güvenliğini her koşulda sağlamak için gerekli önlemler alınmaya devam edilecektir.

Kıbrıs'ta gelişmelerin tehlikeli bir mecraa girdiği bu dönemde Kıbrıs Türk tarafı, fevkalade önemli bir açılım gerçekleştirmiştir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın Denktaş, soruna kalıcı bir çözüm bulunması amacıyla iki devlet arasında bir konfederasyon kurulması önerisinde bulunmuştur; tarafımızdan da bütünüyle desteklenen bu öneri, çözüm çabalarını gerçekçi bir zemine oturtacak, Kıbrıs sorununun çözüm yollarının önünü açacak tarihî bir fırsat teşkil etmektedir. Kıbrıs'ta eşitlik temelinde bir ortaklığı ve kalıcı bir barışı gerçekten arzu eden tüm ilgili tarafları bu tarihî fırsatı gereğince değerlendirmeye davet ediyorum.

Değerli milletvekilleri,

Önümüzdeki yüzyılın yeni enerji coğrafyasını da kapsayan Avrasya'nın yeni, çağdaş ve modern ulaşım ağları, yeni enerji nakil hatları ve telekomünikasyon bağlarıyla dünya pazarlarıyla bütünleşmesi yönünde, geçtiğimiz kısa müddette herbiri tarihsel mahiyet taşıyan gelişmeler yaşanmıştır. Bugün gelinen aşamada, Avrasya'nın dünya ekonomisiyle bütünleşmesi yönündeki çabalar nihayet çok taraflı somut projelere dönüşmektedir.

Bunların en çarpıcısı, hiç şüphesiz, Avrasya'daki petrol ve doğal gaz kaynaklarının dünya pazarlarına "Hazar Geçişli Doğu-Batı Enerji Koridoru" olarak adlandırılan ve Bakü-Ceyhan boru hatlarıyla Türkiye üzerinden geçen enerji nakil hatlarıyla ulaştırılması konusunda ortaya çıkan uluslararası mutabakattır. Bakü-Ceyhan'ın ana enerji boru hattı olmasına ilişkin nihai kararın önümüzdeki günlerde alınması beklenmektedir. Bakü'ye 7-8 Eylül tarihlerinde yaptığım ziyaret sırasında Azerbaycan Cumhurbaşkanı Sayın Haydar Aliyev'in bu konudaki kararlı tutumunu bir kez daha müşahade etmekten memnuniyet duydum.

Hazar Geçişli Doğu-Batı Enerji Koridorunun gerçekleşmesi açısından önemli bir diğer gelişme de Türkmenistan Cumhurbaşkanı Sayın Saparmurat Türkmebaşının gönderdiği bir mektupla ülkesinin bu projenin inşasına süratle başlanmasına onay verdiğini bana ve Sayın Başbakan'a resmen bildirmiş olmasıdır. Böylelikle, Türkiye ile Amerika Birleşik Devletlerinin öncü ve ortak girişimleriyle geliştirilen "Ana Enerji Boru Hattı Projesi" somut bir gerçekliğe dönüşmektedir. Amerika Birleşik Devletlerinin bu projenin gerçekleşmesi için verdiği destek ve finansman garantisi önemli bir fırsattır. Projenin inşaatına bu yılın sonunda evvel başlanmasına yönünde tüm gayretler sarf edilmektedir. Hazar Geçişli Doğu-Batı Enerji Koridoru ve Bakü-Ceyhan, bölgede enerji güvenliğini teminat altına alacak, gelişmiş dünya pazarlarına en kolay, ekonomik ve istikrarlı ulaşım imkânı sağlayacak yegâne projedir.

Bu projenin hayata geçirilmesiyle Türkiye, 21'inci Yüzyılın küresel enerji haritasının tam ortasında yer alacak bir merkez ülke olmaktadır. Geçtiğimiz günlerde Amerika Birleşik Devletlerinin Houston Şehrinde toplanan ve enerji pazarlarının önümüzdeki 50 yıl içindeki gelişim yönünün ele alındığı 17'nci Dünya Enerji Konferansında, ülkemizin de içinde yer aldığı yeni enerji coğrafyasının küresel ekonomi açısından önemi bir kere daha vurgulanmıştır. Bu konferansın en önemli tespitlerinden biri, 20 yıl içinde dünya enerji tüketiminin yüzde 50 artacağı hususu olmuştur. Bu tüketim artışını karşılayacak yeni kaynaklar Avrasya'da bulunmaktadır. Dinamik bir enerji pazarı olan Türkiye, bu kaynakların gerek tüketiminde gerek gelişmiş pazarlara ulaştırılmasında anahtar ülke konumundadır; bu vasıflarıyla bir terminal ülkedir. Bu bağlamda, ülkemizde enerji sektörünün özelleştirilmesi yönünde son zamanlarda atılan adımların Dünya Enerji Kongresinin sonuç bildirgesinde yer alan hedefler manzumesiyle uyum içinde olduğunu da özellikle belirtmek isterim. Bu noktada, ülkemizin enerji gündemindeki en önemli sorunlardan biri olan uluslararası tahkim hususuna dikkatlerinizi çekmekte yarar görüyorum. Bu konuda gerekli düzenlemelerin yapılması için Dünya Enerji Kongresinde de üye ülkelere çağrıda bulunulmuştur. Enerji konusunda imtiyaz ve tahkim, yeni yapılacak yatırımlar için önemli bir engel olmaya devam etmektedir. Bu hususta gerekli anayasal düzenlemelerin yapılması yönünde Yüce Meclisin dikkatini çekiyorum.

Tarihî İpek Yolunun yeniden canlandırılması projesi de, Bakü'de 7-8 Eylül 1998 tarihlerinde gerçekleştirilen İpek Yolu Zirvesiyle bir hayal olmaktan çıkmış, elle tutulur bir gerçeklik halini almıştır. Başta, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği ülkeleri olmak üzere 33 ülkenin ve 13 uluslararası kuruluşun katıldığı İpek Yolu Zirvesinin Bakü'de düzenlenmiş olması dahi başlıbaşına önemli ve o derece de anlamlı bir hadisedir. Bu zirve, Hazar havzasının ve Orta Asya'nın açık denize çıkışı olmayan devletlerinin uluslararası pazarlarla bütünleşmeleri açısından önemli bir dönüm noktasını teşkil etmektedir.

Tarihî İpek Yolu bir ticaret yolu olmanın yanı sıra, fikirleri ve duyguları bir yerden diğerine taşıyan bir kültür yolu da olmuştur. Bugün, İpek Yolu, birleştirdiği insanlar için yeni fırsatları, yeni potansiyelleri, yeni umutları beraberinde getirerek, dünya sahnesine bir kez daha çıkmaktadır. İpek Yolunun canlandırılması, 21'inci Yüzyılın en önemli barış projesi olmaya adaydır. Bu proje, Asya ve Avrupa halklarının birbirleriyle kucaklaşmasını sağlayacaktır. Tüm bu gelişmeler, Türkiye'nin soğuk savaş sonrasında geliştirdiği Avrasya vizyonu ile örtüşmekte, öncülüğünü yaptığı somut işbirliği projelerinin hayata geçirilmesini mümkün kılmaktadır. Bakü-Ceyhan Boru Hattı, Kars-Tiflis Demiryolu, Doğu Karadeniz Otoyolu, İstanbul'a da bağlanacak olan Varna-Üsküp-Durres Otoyolu, İpek Yolunun fiziki altyapısının en hayati parçalarını oluşturmaktadır. Böylelikle, tarih boyunca uluslararası ticaret güzergâhlarını birleştiren bir köprü olan Türkiye'nin bu özelliği daha da belirginleşmektedir. Neticede, Hazar, Karadeniz ve Akdeniz, insanları birbirinden ayıran değil, birbirine bağlayan denizler haline gelmektedir.

İpek Yolu Zirvesi, Amerika Birleşik Devletlerinin yanı sıra, artık, Avrupa Birliği ülkelerinin de Avrasya coğrafyasına önem atfetmeye başladıklarını göstermektedir. Zirvede, Avrasya'nın dünya ile alternatif ve çağdaş ulaşım koridorları, telekomünikasyon bağlantıları ve enerji nakil hatlarıyla bütünleşmesi gerektiği hususunda toplantıya katılan ülkelerin büyük çoğunluğu arasında ortaya çıkan mutabakat, bölgemizdeki barış, istikrar ve ortak refahın tesisine de katkıda bulunacaktır.

Avrasya'nın dünya ile bütünleşmesi sürecinde bir diğer tarihî gelişme de Karadeniz Ekonomik İşbirliğinin temel şartının, üye ülkelerin devlet ve hükümet başkanları tarafından bu yılın 4-5 Haziranında Yalta'da imzalanmış olmasıdır. Böylelikle, Karadeniz Havzasını oluşturan ekonomiler arasında ortak bir serbest ticaret alanı oluşturulması ve Karadenizin bir barış havzası haline dönüştürülmesi yönünde, bundan on yıl önce tahayyül dahi edilemeyecek, büyük bir adım atılmıştır.

Türkiye, ayrıca, Balkanlar ile Orta ve Doğu Avrupadaki ülkelerle ikili serbest ticaret anlaşmaları aktederek, Avrasya'da geniş bir serbet ticaret alanı yaratılmasına öncülük etmektedir.

Avrasya'nın 21'inci Yüzyılın dünya siyasi ve ekonomik güç denklemlerinde oynayacağı rol, Türkiye'ye şimdiden yeni sorumluluklar, görevler yüklemektedir; zira, Avrasya'daki ülkeler, kendilerine model olarak, çağdaş, laik, demokrat Türkiye'yi seçmişlerdir.

Bu ülkelerin önemli bir kısmı, 11 milyon kilometrekarelik muazzam bir coğrafyada yaşayan büyük Türk dünyasının mensuplarıdır. Türk dünyası, Avrasya'nın somut bir gerçeğidir. Türkiye, Türk dünyasını bir araya getiren, var eden, güçlendiren ve ona anlam kazandıran değerlerin, kültür zenginliklerinin ve tarih mirasının korunmasında, üzerine düşen sorumlulukları, tarih ve gelecek bilinciyle yerine getirmektedir. Bu yıl beşincisini idrak ettiğimiz ve Kazakistan'ın yeni başkenti Astana'da 8-10 Mayıs 1998 tarihinde gerçekleştirilen Türkçe Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirvesi, kardeş ülkeler arasındaki dayanışmanın ve işbirliğinin kalıcı bir kurumsal yapıya kavuşturulmakta olduğunun göstergesidir. Türkiye'nin bu ülkelerin gençlerine sağlamış olduğu öğrenim imkânları, Türk dünyasının 21'inci Yüzyıldaki çağdaşlaşma projesinin temelini teşkil etmektedir. Avrasya'nın kalbinde, ülkemizin maddî ve manevî katkılarıyla yükselmekte olan Kazakistan'daki Hoca Ahmet Yesevî Üniversitesi ile önümüzdeki Kasım ayı içinde açılışını bizzat yapacağımız Kırgızistan'daki Manas Üniversitesi, birer abide eser olarak Türk dünyasının ortak malı olacaktır. Böylelikle, yeni bir çağın eşliğinde, Türk dünyasını oluşturan halklar, ortak gelecek, çağdaşlık ve demokrasi vizyonunda, yeni bir dayanışmanın ve kader birliğinin temellerini atmaktadır.

Türkiye'nin öncü girişimleri, Avrasya'nın muhtelif bölgelerinde birbirlerinden kopuk cepler halinde yaşayan Türk dünyası mensupları arasında yeni dayanışma ve işbirliği köprülerinin kurulmasına da katkıda bulunmaktadır. Gagauzlar, Kırım Türkleri, Ahıska Türkleri ve komşu ülkelerdeki Türk azınlıkları, buldukları ülkeler ile Türkiye arasında dostluk köprüsü oluşturmaktadırlar. Türkiye'nin arzusu, soydaşlarımızın buldukları ülkelerin sadık vatandaşları olarak, huzur, refah ve mutluluk içinde yaşamalarıdır. Bu yıl Moldova'ya ve Ukrayna'ya yaptığım ziyaretlerde, Gagauz Yeri'ne ve Kırım Özerk Bölgesine de giderek, Türkiye'nin tarih ve kültür bağlarıyla bağlı olduğu kardeşlerine destek ve yardımlarını esirgemeyeceğini bir kere daha teyit ettim. Yaptığım konuşmalarda, buldukları ülkelerde demokrasinin yaşamasının, kardeşlerimiz açısından da bir teminat olduğunu vurguladım.

Türkiye'nin Avrasya'daki itibarının ve imajının her zaman yüksek tutulması, en önemli önceliğimiz olmalıdır. Bu nedenle, Türkiye'nin, 21'inci Yüzyıla girerken yapısal reformlarını tamamlaması, dünyayla her alanda bütünleşmesi, eğitim, sağ-

lık, çevre alanlarında gelişmiş ülkelerle aynı standartlara ulaşması, sadece kendi insanının esenliği ve refahı açısından değil, Avrasya'nın barış ve istikrarı açısından da önem arz etmektedir.

Avrasya'nın parlak geleceğinde Rusya Federasyonu ile stratejik bir ortak olarak birlikte çalışmaya hazırız. Bu ülkenin istikrar ve dünyayla uyum içinde olmasında, bölgemizin olduğu kadar, Türkiye'nin de yüksek çıkarları vardır. Son dönemde Rusya'da meydana gelen çalkantıları dikkatle takip ediyoruz. Geçen yıl toplam dış ticaret hacmimiz 12 milyar dolara, taahhüt işlerimiz 10 milyar dolara ulaşan ve ülkemize 1 milyon turist gönderen Rusya'nın içinden geçmekte olduğu kriz, büyük ölçüde serbest piyasa ekonomisine tekabül eden siyasî ve hukukî altyapının kurulmasıyla ilgili sancuların ürünüdür. Rusya'nın, bu krizi kısa zamanda aşacağına inanıyoruz. Başbakan Primakov'un kurduğu yeni hükümetin, bu doğrultuda toparlayıcı bir rol oynamasını bekliyoruz. Rusya'ya bu zor döneminde yardımcı olmaya hazır olduğumuzu, bir kere daha vurgulamak istiyorum.

Kafkaslarda kalıcı bir barışın sağlanması, uluslararası meşruiyetin tesisine bağlıdır. Kardeş Azerbaycan'ın topraklarının beşte 1'i üzerindeki işgalin devam etmesi ve 1,5 milyon Azerî kaçınının çilesinin hâlâ sona ermemiş olması, Türkiye'nin Ermenistan'la ilişkilerini geliştirmesinin önündeki tek engeldir. Ermenistan'ı, bir kere daha, uluslararası hukukun gereğini yerine getirmeye davet ediyorum. Ermenistan Cumhurbaşkanı Koçaryan'la Yalta'da yaptığım görüşmede, bu hususun altını özellikle çizdim; kendisine, tarihten husumet çıkarmanın Ermenistan'a hiçbir yarar getirmeyeceğini de hatırlattım.

Cumhurbaşkanı Shevardnadze'nin liderliğinde kalkınma hamlelerini büyük bir hızla sürdüren, demokrasisini güçlendiren Gürcistan'la yakın dostluk ve komşuluk ilişkilerimiz, her alanda hızla gelişmektedir. Gürcistan'ın huzur ve istikrarı, bizim için hayati öncelikli bir konudur. Gürcistan'la işbirliğimizi iyi komşuluk sorumluluğuyla ve ortaklık dayanışmasıyla daha da ileriye götürmeye kararlıyız.

Değerli milletvekilleri,

Birlikte yaşanmış uzun bir tarihin neticesi olarak, günümüzde bünyesinde azınlık bulundurmayan tek bir Balkan ülkesi yoktur. Ortak tarihimizin bizlere mirası olan bu durum, artık, çatışma kaynağı olmaktan çıkarılmalıdır; bu da, ancak, anayasal demokrasilerin gelişip güçlenmesiyle mümkündür. Bölgemizde kalıcı barışa ancak bu zeminde ulaşılabilir. Zira, bir kere daha vurgulamak istiyorum ki, demokrasi, farklı, dil, din ve etnik orijinden halkların korkudan ve baskıdan uzak, aynı ülke içinde ve aynı bayrak altında yaşayabilecekleri tek yönetim biçimidir; dolayısıyla, demokrasiye sahip çıkmak, barışa sahip çıkmak demektir. Etnik ayrımcılığa dayanan milliyetçilik, demokrasinin de barışın da önündeki en büyük tehdittir. Demokratik vatandaşlık kimliğinin hayata geçirilmesiyle farklı kültürler arasındaki çatışmalar önenebilir. Aksi takdirde, etnik temizlik gibi belalar, Balkanları tehdit etmeye devam edecektir. Birkaç ay evvel Arnavutluk'a yaptığım ziyaret sırasında bu görüşlerimizi bir kere daha ortaya koydum. Yarın gideceğim Makedonya'da da aynı mesajları vereceğim.

Türkiye, barış ve ortak refah vizyonu doğrultusunda, Balkanlarda demokratik bir dayanışmayı ortaya çıkaracak yapıların güçlendirilmesine katkıda bulunmaktadır. Bosna-Hersek'te uygulanan etnik temizlik kampanyaları sırasında olduğu gibi,

Kosovadaki gelişmelerin kaygı verici boyutlara ulaşması karşısında da aynı kararlı tutumu izliyoruz. Uluslararası toplumu da bu yönde sorumluluklar üstlenmeye davet ediyoruz. Nitekim son olarak, Arnavutluk'a yaptığımız ziyaretin akabinde Uluslararası Temas Grubu üyesi ülkeleri ile bölge ülkelerinin devlet ve hükümet başkanlarına bir mektup göndererek Kosovada akan kanın durdurulması için neler yapılması gerektiğine ilişkin görüşlerimizi bildirdik. Bu mektuplarımıza aldığımız cevaplardan uluslararası toplumun Bosna-Hersek'teki ataletini Kosovada tekrarlamayacağı izlenimini aldık; Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinde 23 Eylül günü kabul edilen 1199 sayılı karar, bu izlenimizi doğrulamaktadır. Kosova konusunda savunduğumuz görüşlerle paralellik arz eden ve Birleşmiş Milletler Şartının 7'nci Bölümü çerçevesinde alınmış olan Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin bu kararını memnuniyetle karşılamakta ve desteklemekteyiz. Türkiye, Kosovadaki bütün etnik grupların meşru haklarını güvence altına alacak, Birleşmiş Milletler Avrupa Konseyi ve AGİT ilkelerine dayalı, çoğulcu ve katılımcı bir demokrasinin tesisine imkân verecek bir çözümün, sağlıklı, adil ve kalıcı olacağına inanmaktadır. Yugoslavya yöneticilerinin, Güvenlik Konseyi kararlarındaki uyarıları dikkate almasını, biran önce kendisinden beklenen somut adımları atmasını talep ediyoruz.

Balkanlardaki çok taraflı işbirliği çabalarında da aktif rol oynamaktayız. Bu yıl Bulgaristan ve Romanya Cumhurbaşkanlarıyla birlikte Antalya'da gerçekleştirdiğimiz üçlü zirveye bu bağlamda değinmek istiyorum. Önümüzdeki günlerde ise, yine Antalya'da düzenlenecek Balkan Zirvesinin, bölgemizde barış ve istikrarın kurulmasına katkı sağlamasını temenni ediyorum.

Ortadoğu barış sürecinde yaşanan tikanıklık, bölgede, kalıcı, kapsamlı, adil bir barışa ulaşılmasına yönelik umutları ortadan kaldırma tehlikesini de beraberinde getirmektedir. Barış sürecinin akamete uğramaması, Doğu Akdenizin istikrarı açısından da hayati önem taşımaktadır. Filistin Devlet Başkanı Sayın Yaser Arafat'ın resmî konuğumuz olarak ülkemize 31 Temmuz 1998 tarihinde gerçekleştirdiği ziyaret sırasında, ülkesinin, Amerika Birleşik Devletlerinin barış sürecini yeniden canlandırmak amacıyla getirdiği son önerileri desteklediğini; ancak, İsrail'in bu önerileri kabule yanaşmadığını dile getirmesiyle karşı karşıya kaldık. Sayın Arafat, ülkemizin, Ortadoğuda oynadığı ağırlıklı rol çerçevesinde, başta Amerika Birleşik Devletleri ve İsrail olmak üzere, uluslararası kamuoyu nezdinde barış sürecinin kurtarılması amacıyla girişimde bulunmamızı talep etti.

Sayın Arafat'ın bu talebi doğrultusunda Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Fransa, Rusya ve Avrupa Birliği Dönem Başkanı Avusturya devlet ve hükümet başkanları nezdinde teşebbüste bulunduk ve görüşlerimizi bildirdik, Sayın Arafat'ın kaygılarını aktardık.

Daha önce birçok kez tekrarladığım gibi, Ortadoğu barış süreci herkes için altın bir fırsat teşkil etmektedir; bu fırsatın heba edilmemesi gerekir. Türkiye, Ortadoğuda kalıcı, adil ve kapsamlı bir barış isteyen tüm ülkelerin hem Filistinlilerin sıkıntılarının hafifletilmesi için gayret göstermeleri hem de Ortadoğu barış sürecinin İsrail-Filistin kanalının bir an önce canlandırılması için elden gelen her şeyi yapmaları gerektiğine inanmaktadır. Türkiye, bu yönde tüm ülkelerle işbirliği yapmaya, bu yöndeki yapıcı girişimleri desteklemeye ve bunlara katkıda bulunmaya hazırdır. Bu bağlamda, Amerika Birleşik Devletlerinin getirdiği son öneri-

lerin, sürecin bekası açısından dikkatle değerlendirilmesi gerektiğine inanıyorum. Bu çerçevede, Amerika Birleşik Devletlerinin önerileri zemininde, Washington'da yapılan son görüşmelerde, İsrail ile Filistin arasındaki görüş ayrılıklarının kapatılmakta olduğuna dair haberleri memnuniyetle karşılıyorum.

Türkiye'nin, Filistin ve İsrail'le yakın ve dostane ilişkileri her geçen gün gelişmektedir. Gerek kardeş Filistin halkı gerek İsrail'le gelişen ilişkilerimiz, Ortadoğu barış sürecindeki tıkanıklıkların aşılmasında etkin bir rol oynamamızı mümkün kılmaktadır. Filistinli kardeşlerimiz, İsrail'le diyalogumuzun gelişmesinin barış sürecine katkı sağladığını kendileri ifade etmektedirler. Bu itibarla, Türkiye-İsrail ilişkilerini bahane ederek, Arap kardeşlerimizi Türkiye'ye karşı kışkırtmaya çalışan Suriye gibi ülkelerin bu davranışı dostça değildir.

Esasen, Suriye, Türkiye'ye karşı açık bir husumet politikası izlemektedir, PKK terör örgütüne aktif destek sağlamayı sürdürmektedir. Tüm uyanlarımıza ve barışçı açılımlarımıza rağmen hasmane tutumundan vazgeçmeyen Suriye'ye karşı mukabelede bulunma hakkımızı saklı tuttuğumuzu, sabrımızın taşmak üzere olduğunu bir kere daha dünyaya ilan ediyorum. *(Alkışlar)*

Türkiye, komşu ve kardeş Irak'ın, uluslararası toplumla arasındaki sorunları çözüme kavuşturmasını samimiyetle arzu etmektedir; ancak, bu, Irak yönetiminin, ilgili Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararlarına tam olarak riayet etmesiyle mümkün olacaktır. Bu da, maalesef, henüz gerçekleşmemiştir.

Bu durumun neden olduğu Kuzey Irak'taki otorite boşluğu Türkiye için ciddi güvenlik sorunları ortaya çıkarmaktadır. Bu boşluktan yararlanarak Kuzey Irak'ta yuvalanan PKK terör örgütüyle mücadele, Türkiye'nin yüksek güvenlik çıkarlarıyla ilgili bir konudur, hayati öncelik taşımaktadır. Kuzey Irak'taki Kürt grupların kendi aralarındaki sorunların çözümü için ülkemizin öncülüğüyle başlatılan Ankara süreci, bölgede istikrar sağlamayı hedeflemektedir. Son olarak, Kuzey Irak'taki Kürt grupların Amerika Birleşik Devletleri aracılığıyla Washington'ta vardıkları mutabakatta Ankara süreci ilkelerine atıfta bulunulması, PKK terör örgütünün Kuzey Irak'ta barınmasına izin verilmeyeceğinin, Türk sınırının ihlal edilmesine engel olunacağına taahhüt edilmesi memnuniyet vericidir. Bununla beraber, mutabakatın Türkiye'nin katılımıyla hazırlanmadığının da vurgulanmasında yarar vardır. Washington'da varılan mutabakatta, bundan sonraki ilk toplantının Türkiye'de yapılacağı öngörülmüştür. Bu gelişme, tarafımızdan dikkatle izlenmektedir.

400 yıldır değişmeyen ortak bir sınırı paylaştığımız İran'la ilişkilerimizin, iyi komşuluk sorumluluğu, içişlerine karışmama ilkesi ve karşılıklı yarar zemininde geliştirilmesi, bölge barış ve istikrarı açısından önem taşımaktadır. Güvenlik konularında, mevcut işbirliği mekanizmalarının verimli bir şekilde işletilmesi halinde, İran'la işbirliğimiz daha da güçlendirilecektir.

Orta Asya'nın istikrarı açısından hayati bir önem taşıyan Afganistan'daki durum, dikkatle ve yakından takip edilmektedir. Kardeş Afgan halkının yıllardır çektiği acıların sona ermemiş olmasından üzüntü duyuyoruz. Afganistan sorununa askerî yoldan bir çözüm olmadığına inanıyoruz. Sorunun, ancak ye ancak, Afganistan'daki tüm etnik grupların katılacağı geniş tabanlı bir ulusal uzlaşi hükümetiyle hal yoluna girebileceğini düşünüyoruz. İran Cumhurbaşkanı ve Pakistan Başbakanına birer mektup göndererek, bu iki noktanın asgarî müşteremiz

olduğuna inandığımızı belirttim; bu çerçevede, Afganistan'daki gruplara ortak bir çağrıda bulunmayı teklif ettim.

Türkiye, bölgesel işbirliğinin, uluslararası barış, istikrar ve refahın anahtarı olduğuna yürekten inanmaktadır. Bu bağlamda, birbiriyle etkileşim halindeki bölgesel işbirliği hareketleri içinde, öncü ve aktif bir rol oynamaktadır. Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ), Ekonomik İşbirliği Teşkilatı. (ECO) ve D-8 oluşumlarını, bölgemizin ortak refahının artırılmasına, geleceğin barışına katkıda bulunan girişimler olarak değerlendiriyoruz.

Mayıs ayında Kazakistan'ın Almatı Şehrinde katıldığımız ECO zirvesinde kabul edilen Almatı Deklarasyonu, Haziran ayında Ukrayna'nın Yalta Şehrinde katıldığımız tarihi zirvede imzalanan Karadeniz Ekonomik İşbirliği Temel Şartı, bu girişimlerin somut başarılarla dönüşmekte olduğunu bir kere daha göstermiştir. D-8 çerçevesinde de somut projeler geliştirilmektedir. Bütün bunlar, Türkiye'nin, gelişen pazarlar ile gelişmiş ekonomiler arasındaki köprü rolünü ortaya koymaktadır.

İslam Konferansı Örgütü, İslam dünyasıyla dayanışma ve işbirliğimizde aktif rol oynadığımız bir zemindir. Başkanı olduğum İKÖ, Ekonomik ve Ticarî İşbirliği Daimi Komitesi (İSEDAK) vasıtasıyla, İslam ülkelerinin kalkınma yolunda birlikte atabilecekleri ortak adımların saptanmasında yönlendirici bir faaliyetimiz bulunmaktadır. Kasım ayında, İSEDAK'ın 14'üncü toplantısı, Türkiye'nin başkanlığında, İstanbul'da yapılacaktır.

Değerli milletvekilleri,

Uluslararası ilişkiler alanında karşı karşıya olduğumuz bazı sorunlar, sınıraşan bir mahiyet taşımaktadır. Terör, organize suç, ırkçılık, köktendincilik bu nitelikte sorunlardır. Küresel nitelik taşıyan bu sorunlara karşı mücadelenin, aynı zamanda küresel boyutta yürütülmesi gerekmektedir. Bu bakımdan, öncelikle, evrensel toplumun oluşumuna katkıda bulunan medyanın sorumlu bir tavır sergilemesi önem taşımaktadır. Medya, bu sorunlara karşı, dünya vatandaşları arasında kolektif bir bilinç gelişmesini sağlayacak sivil diyaloglar tesis edilmesine yardımcı olmalıdır. Demokratik toplumlarda bunu sağlamanın tek yolu, basının kendi kendini denetleme mekanizmalarıdır. Dünya Basın Konseyleri Birliğinin İstanbul'da yapılan 7'nci uluslararası kongresinde bu konu ele alınmıştır. İnsanlar ve toplumlar arasında kin ve nefret tohumları saçan ve terörü teşvik eden söylemlerin yarattığı tehdidin basın özgürlüğüyle bağdaşıp bağdaşmadığı sorusunun da bu bağlamda tartışmaya açılmış olması olumlu bir gelişmedir. Şiddetin, hangi sebeple olursa olsun, yüceltilmesinin demokratik bir hak olup olmadığı da haklı olarak sorgulanmaktadır. Zira, terör ve şiddet, en temel insan hakkı olan yaşama hakkının vahim ihlalden başka bir anlam taşımamaktadır. Teröre karşı küresel bilincin geliştirilmesi önemlidir; ancak, yeterli değildir. Terör ve diğer sınıraşan sorunlara karşı uluslararası işbirliği mekanizmalarının güçlendirilmesine ihtiyaç vardır. Türkiye, ikili ve çok taraflı her düzeyde gösterdiği çabalarla, terör, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı, karaparanın aklanması, organize suçlarla mücadele konusunda işbirliği mekanizmalarının geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır; bu çerçevede, 43 ülkeyle güvenlik işbirliği anlaşmaları imzalamıştır.

Bu noktada, kültürler ve uygarlıklarası çatışmadan söz ederek insanlığın ortak değerler etrafında buluşma taleplerine sorumsuzca karşı çıkan bazı görüşler üzerinde de durmakta yarar görüyorum. Türkiye, Kuzey ile Güneyi, Doğu ile Batıyı buluşturan kıtalararası köprü konumuyla, kültürlerin ve uygarlıkların harmonizasyonuna katkıda bulunmayı öncelikli bir görev bilmektedir. Bunu, bir kere daha dünyaya ilan etmek istiyorum.

Bu yıl içinde, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin kabulünün 50'nci yıl dönümünü kutlayacağız. Günümüzde, insan hakları, artık, hiçbir ülkenin iç işi olarak görülmemektedir. İnsan haklarının uluslararası denetim mekanizmaları, insanlığın kolektif vicdanını, evrensel hukuku temsil etmekte; insanın insan olmaktan ötürü kazandığı vazgeçilmez haklarını uluslararası toplumun güvencesi altına almaktadır. İnsan hakları alanında her ileri adımı yeni bir başlangıç noktası sayan Türkiye, uluslararası denetim mekanizmalarına başlangıcından itibaren taraf olmuştur. Bu alanda eksiklerimiz varsa, bunların giderilmesi yönünde gerekli irademiz de vardır. Yüce Meclisin bu konuyla ilgili olarak gündeminde bulunan yasa tasarılarını süratle görüşerek sonuca bağlamasına büyük önem atfediyorum.

Türkiye dışpolitikasını yürütürken sürekli olarak bir imaj sorunuyla uğraşmak zorunda kalmaktadır. Bu imaj sorunundan, dikkatlerimizi sadece bize hasım çevrelerin yarattığı meselelere teksif ederek kurtulmamız mümkün değildir. Lafı sahibi çoğaltır. Türk insanı ülkesinin imajından memnun hale geldiğinde, sorun büyük ölçüde aşılmış olacaktır. Bu da, Türkiye Cumhuriyetinin temelindeki, vatandaşlarını çağdaş bir devletin vatandaşı yapma iddiasına ve medeniyetçilik kavgasına sahip çıkmakla mümkündür. İşte bu noktada, içpolitika ve dışpolitika iç içe geçmektedir. Dolayısıyla, sorumluluk yine bizlere düşmektedir.

Bugün karşımızdaki en önemli mesele, yarının dünyasını anlamak ve o dünyaya kendimizi en iyi şekilde hazırlamaktır. Çok uzak olmayan bir gelecekte, içerisinde yaşadığımız Avrasya coğrafyası, dünya ekonomisinde belirleyici bir rol oynamaya başlayacaktır. Türkiye, bu dünyanın kalbidir. Ufkumuzun en az bu dünya kadar geniş olması gerekmektedir. Hep birlikte, parlak geleceğimize hazırlanma irademizi en güçlü biçimde ortaya koymalıyız. Türkiye, kalkınma çabalarını kararlılıkla sürdürmeye; eğitimden sağlığa, çevreden trafığa, tarımdan sanayie, telekomünikasyondan turizme, enerjiden ulaştırmaya, spordan kültüre ve sanata kadar her alanda çağın standartlarını yakalamaya, dünyayla rekabet gücünü daha da geliştirmeye mecburdur.

Değerli milletvekilleri,

Türkiye'nin güncel iç sorunları üzerinde kısaca durmak istiyorum. Türkiye Cumhuriyeti Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü, üniter vasfını, anayasal demokratik parlamenter düzenini ortadan kaldırmayı amaçlayan ve ülke gündeminde hâlâ önemli bir yer işgal etmeye devam eden bölücü terör hareketine karşı devletin, dünyada hiçbir ülkede görülmediği kadar, demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygı çerçevesi içinde kalarak sürdürdüğü meşru mücadelede çok büyük merhaleler katedilmiş olup, halen mezkûr tehdit kontrol edilebilir düzeye indirilmiş ve dağılma noktasına getirilmiş bulunmaktadır.

Terörle sürdürülen mücadelede sağlanan başarının nihai sonuç alınana kadar aralıksız ve kararlı şekilde sürdürülmesi, bunun yanında, terörden etkilenen

bölgelerimizin diğer bölgelerle olan gelişmişlik farklarını gidermeyi amaçlayan programların etkin olarak uygulanması, mümkün olan en erken zamanda bölgede normal duruma dönülmesi için gerekli şartların oluşması ve her halükârda içbarışın idamesi öncelikli görevler olmaktadır.

Bu vesileyle, terörle mücadelede ülke içinde ve dışında son derece başarılı operasyonlar sürdüren Türk Silahlı Kuvvetlerinin ve diğer tüm güvenlik güçlerinin fedakâr mensuplarına, milletçe topyekûn gösterilen birlik ve beraberliğe huzurunuzda teşekkür ediyor; şehitlerimizi rahmet, gazilerimizi minnetle anıyorum. Yüce Meclise de, bu ülkenin kahraman askerlerine ve güvenlik güçlerine her zaman sağladığı destekten ötürü teşekkür ediyorum.

Cumhuriyetin temel niteliklerinden olan laiklik, ülkemizde aynı zamanda içbarışın önemli şartıdır. Laiklik, din ve vicdan hürriyetinin teminatı ve şemsiyesidir. Böylece, halkının yüzde 99,5'i Müslüman olan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, din ve vicdan hürriyetini en iyi şekilde kullanmakta, ibadetlerini, Müslümanlığın icaplarını serbestçe yerine getirmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, çağdaş hukuka dayanan bir devlet olarak kurulmuştur ve devlet işleri ile din işlerini ayırmıştır. Cumhuriyet kurulduğundan beri, bu duruma zaman zaman itirazlar olmuştur. Dinî inançların siyaset tarafından istismar edildiği haller de görülmüştür. Bunların tümü "irtica" olarak adlandırılmaktadır. Bugünkü dünyada böyle bir cereyanın mevcut olduğu da herkesçe biliniyor.

Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Anayasada tarif edilen şeklini değiştirmeye yönelik her hareket gibi, irtica da, devlete ve rejime yönelik bir tehdittir. Türkiye Cumhuriyeti kanunları ve Anayasası, devlete ve rejime yönelik her tehdidi olduğu gibi, irtica tehdidini de önleyecek güçtedir. (*DSP, CHP ve DTP sıralarından Alkışlar*)

İrticayla mücadelenin, halkın dinî inançlarına karşı çıkmak gibi gösterilmesi, din istismarının ta kendisidir. Bu mücadele, aynı zamanda, dini, istismardan koruma mücadelesidir. Ayrıca, toplum, bu çeşit tehditlere karşı hassastır; cumhuriyeti ayakta tutmaya da kararlıdır.

Örgütlü suçlarla mücadele, bugün pek çok ülkenin sorunu haline gelmiştir. Bizim ülkemizde de, devlet, bu mücadelenin içindedir.

Devletimizi ve kamuoyunu haklı olarak meşgul eden olaylar fevkalade gündeldir.

Kanunları tanımayanlara ve zorbalara, devlet, her zaman haddini bildirmiştir -hiç kimse, devletten ve kanundan güçlü değildir- yine de bildirecektir.

Değerli milletvekilleri,

Ülkenin güncel konularından bir diğeri, uyuşturucuyla mücadeledir. Uyuşturucuyla mücadele, Türkiye'nin bundan evvelki gündemlerinde yoktu; şimdi, yavaş yavaş, iki şekilde gündeme gelmektedir: Birincisi, Türkiye'nin bir geçiş yeri, bir trafik, bir köprü olarak kullanılması, buna karşı çıkılması, bununla mücadele edilmesi; ikincisi de, Türkiye'nin kendi gençlerini koruması bakımından zarurî hale gelmiştir. Herkesin dikkatini çekiyorum buradan. Bilhassa büyük şehirlerde, lise

çağındaki öğrencilerden, çocuklardan başlama ve sokak çocuğu bulunan -maalesef- büyük şehirlerimizde, bu meselenin ciddi boyutlara ulaşma istidadı vardır; bununla amansız şekilde mücadeleye devam edilmesi lazımdır.

Ülkemizin çok güncel diğer meselesi de trafik kazalarıdır. Maalesef, trafik kazaları, yine, senede 6 bin can almaya devam etmektedir. Alınmış bulunan tedbirlerin hepsi çok güzel tedbirlerdir; yenilerinin alınması lazımdır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, yeni tedbirlerin alınmasında her zaman için büyük bir hassasiyetle davranmış ve Hükümetin getirdiği bütün yasal tedbirleri de kanunlaştırmıştır.

Güncel sorunlarımızdan bir diğeri doğal afetlerdir. Yurdumuzda, 1998 yılı başından bu yana çeşitli bölgelerimizde doğal afetler vuku bulmuştur; sel afetleri olmuştur ülkenin çeşitli köşelerinde, deprem olmuştur, toprak kayması olmuştur. Bunların hepsini size dağıttığım metne teker teker yazdım; fakat, bunlardan bilhassa Adana ve Ceyhan çevresinde 27 Haziran 1998 tarihinde meydana gelen deprem üzerinde durmak istiyorum. 145 vatandaşımızın ölümüne sebep olan bu depremde büyük hasar vardır. Meclisimizin dikkatini çekiyorum; Hükümete yardımcı olunması lazımdır. 9 bin 385 konut, 489 işyeri yıkıktır, 18 bin konut orta hasarlıdır, 45 bin konut da şu veya bu şekilde hafif hasarlıdır. Bu, çok büyük bir bilançodur. Bu zamana kadar rastladığımız depremlerden en büyük hasar yapmış olanıdır. Hükümet, yeni kaynaklar bulmak, kıştan önce meskenlerin yapılmasına geçmek için çırpınmaktadır ki, Hükümetten, Büyük Meclisimiz hiçbir desteği esirgemeyecektir. Bu depremlerin hepsinde, bu sellerin, toprak kaymalarının hepsinde, devlet, vatandaşın yanında olmuştur, Kızılayımız da vatandaşın yanında olmuştur; anında olunmuştur ve hayatı normale çevirmek için her türlü gayret de sarf edilmiştir. Tabii ki, canı yanan vatandaş; evini su basan, çoluğunu çocuğunu alıp götüren afetler karşısında, vatandaş, çok hassastır. Ona büyük bir şefkatle yaklaşılması, bu olayın icabıdır.

Afet bölgelerinde, aslında, yerleşim yerlerinin de büyük sıkıntısı olmuştur. Yerleşim yerlerinde su tesisleri, kanalizasyon tesisleri, yollar pek çok zarar görmüştür ve belediyelerin bunları karşılayacak takatları da yoktur. Öyle bir yük de yine devletin üzerindedir.

Yine, Türkiye'nin güncel sorunlarından bir tanesi, orman yangınlarıdır. Bu sene, 60 bin dekara yakın orman yanmıştır. Bu rakam, geçen seneki rakamın civarındadır. Her sene aşağı yukarı 100 bin dekara kadar orman yanıyor Türkiye'de ve bunun karşılığında da 1 milyon dekar orman dikilmesi lazım. Şimdi, burada üzerinde durmak istediğim şey, orman yangınlarında söndürme için alınacak tedbirlerin daha da geliştirilmesi; ama, ağaçlandırmanın hızlandırılması lazımdır.

Yine, burada da, Yüce Meclisimizden, Hükümetin getireceği ağaçlandırma projelerine destek istiyorum. Bunu çok önemsiyorum; çünkü, sanıyorum ki, gelecek nesillere bırakacağımız en önemli varlık, yeşil Türkiye olacaktır. Yeşil Türkiye için, topraklarımızın denizlere akıp gitmemesi için ve doğanın korunması için sarf edilen gayretler, her türlü takdirin üstündedir. Bunlar halka mal olmuştur. Okullarımızdan gönüllü kuruluşlarımıza kadar, bu gayretler yürüyor.

Halkımızın şikâyetçisi olduğu diğeri bir sorun -ben, sadece şikâyetçisi olunan sorunları burada genel olarak söylüyorum- hayat pahalılığıdır. Uzunca süredir yüzde 50'lerin, 60'ların üstünde seyretmiş bulunan enflasyonun, hayat pahalılığı

olarak, bilhassa -gelir dağılımı zaten iyi olmayan ülkemizde- alt gelir gruplarında meydana getirdiği sıkıntılar, büyük ıstıraba sebep olmaktadır.

Yine, enflasyonun tek rakamlı duruma indirilmesi için, Yüce Meclisimizin hükümetlere destek olmasını rica ediyorum.

Bir diğer sorun... Hep beraber, 1990 sonrasında, devletin radyo-televizyon monopolünü, tekeline kaldırdık. Şimdi, halen 1 000 'den fazla radyo ve 300'e yakın yerel televizyon vardır. Bir de RTÜK idaresi kurduk, bu televizyonların ve radyoların yaptığı neşriyatlarla ilgili olarak. Tabii ki, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, genel ahlakın korunmasını, kamu düzeninin korunmasını, genel sağlığını korumasını emretmektedir. Bu televizyonların birçoğunda, daha doğrusu, radyo ve televizyonların birçoğunda sınırı aşan, sınırları aşan pek çok neşriyat yapılmaktadır. Bu hususta da, yine, Meclisin dikkatini çekiyorum. Bununla mücadele edilmiyor değil, ediliyor; fakat, eşyanın tabiatında zorluk var. Yani, serbestsin, hürsün dediğin bir yerde birtakım kontroller icra etmek, genellikle kolay değil. En iyisi herkesin şuurla hareket etmesi, birtakım kontrollere, limitasyonlara hacet kalmamasıdır; ama, maalesef, her zaman bu böyle olmuyor.

Değerli milletvekilleri,

Ülkenin gündemindeki çok önemsedğim bazı konuları sadece sayacağım. Bunlardan birisi savunmadır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, cumhuriyetin kurulduğu günden beri, savunmaya her şeyden çok önem vermiştir ve bu sayededir ki, bugün, Türk Silahlı Kuvvetleri, millî bir ordu olarak, halkın ordusu olarak, devletin ve rejimin teminatı olarak ve milletin gururu olarak bölgemizde her türlü caydırıcılığın menşei olmaktadır. Türk Silahlı Kuvvetlerinin, bugün, dünyada en iyi eğitilmiş, en iyi cihazlandırılmış ve en iyi disipline sahip birkaç ordudan biri olduğunu, başkumandanlığı Yüce Mecliste mündemîç olan bu Meclise, başkumandanlığı temsil eden Cumhurbaşkanı olarak -Anayasa tabirleridir bunlar- rapor etmekten gurur duyuyorum. (*Alkışlar*) Tabii ki, Silahlı Kuvvetlerimizin güçlü durumda tutulması, millî güvenliğimiz açısından öncelikli bir görev. Türk Silahlı Kuvvetleri, milletin ve milletin birlik ve bütünlüğünün muhafazasında da hayatî bir sorumluluk taşımaktadır.

Değerli milletvekilleri,

Türkiye çok güzel bir savunma sanayii kurmuştur. Önümüzdeki 30 sene içinde 150 milyar dolarlık savunma ihtiyacımız var. Bunun çok büyük bir kısmını Türkiye karşılayabilir; ayrıca, başka ülkelerin de savunma ihtiyaçlarını karşılayabilir. Binaenaleyh, Yüce Meclisin huzuruna getirdiğim mesele, savunma sanayiinde de hükümetlerin getireceği projelere destek verilmesidir.

Ülkenin çok önemsedğimiz diğer bir konusu, eğitimidir. Eğitim... Eğitimi anlata anlata bitiremeyiz; ama, hiç olmazsa üç cümleyi söyleyelim. Bu ülkede okuma çağında bulunan çocuklarımızın hepsi okumalı, iyi okumalı ve daha çok okumalı. Niye okumalı; 21'inci Asra eğer Türkiye toplumu, Türk toplumu, Türk Milleti bir enformasyon toplumu olarak girecekse -ki, çağın icabı odur- eğitimden başka hiçbir yolu yoktur. Girişilmiş çok büyük bir hamle var. Halen ilköğretimde 10 milyon aşan çocuğumuz var ve bir sınıfta ortalama 58 çocuk okuyor. Büyük şehirlerde bu 70 ilâ 80'dir; ama, Anadolu'nun birçok yerinde bu rakam 25 ilâ 30'dur; yani, Çankırı'da 25 ilâ 30'dur, İstanbul'da 70'tir, Diyarbakır'da aşağı yukarı 60-65'tir, 70'tir, Adana'da 70'tir ve İzmir'de 50'dir.

Bu nispetlerin... Şimdi girilmiş bulunan çok büyük hamle, Türkiye Büyük Millet Meclisinin, 8 yıllık eğitime verdiği destek ve Hükümetin getirdiği finansman ihtiyaçlarına verdiği destek sayesinde halen 32 bin derslik yapılıyor ve -huzurunuzda vatandaşlarıma teşekkür ediyorum, bu teşekkürü aynı zamanda size de bildiriyorum- vatandaşlarımız da 4 bin dersliği yapıyor; ülkenin her tarafı şantiye halinde. Sanıyorum ki, gelecek sene, bu ortalama 58 civarında olan sınıf mevcudu, 39'a indirilebilecektir; bir hamle daha yaparsak 30'a indirmiş olacağız. Şimdi, bu yürüyor, bu çok güzel yürüyor. Eksikleri, noksanları vardır; şurada şudur burada budur... Onlar eleştirilebilir; onlar sizin göreviniz veya eksikler kimin gözüne çarpıyorsa... Ama, temelde 58 çocuktan 30 çocuğa inme hamlesi yürüyor.

Şimdi, geriye kalan... 650 bin öğretmeni var Türkiye'nin. Bu öğretmen sayısı kâfi değil; yalnız ilköğretimde değil, ortaöğretimde de... Türkiye'nin öğretmen sorunu en önemli sorunlarından biridir. Yeniden öğretmen yetiştirilecektir ve kâfi sayıda öğretmen olacaktır, kâfi branşlarda öğretmen olacaktır; bu ihtiyaçların da önümüzdeki üç dört sene zarfında tamamlanması dahi büyük başarı olacaktır. Ondan sonra da, mademki bu işin üzerine bu kadar hızla gidiyoruz, devlet olarak fevkalade iyi gidiyoruz, o zaman yapılacak işlerden bir diğeri de araç ve gereçtir.

Gerçekten, bu ülkenin okullarını 21'inci Yüzyılın okulları haline getirmesek, çağdaş toplumu, arkasından çağdaş devleti 21'inci Yüzyılda beklememiz hayal olur. Onun için, çağdaş toplumun, çağdaş devletin çağdaş eğitimden geçtiğini hep biliyoruz; bilmek yetmiyor, onu yapmamız gerekiyor. Eller kollar sıvanmıştır. Vatandaşlarımız da, en büyük hayır saydıkları eğitime yardımcı olmaya devam etmektedirler.

Burada, özellikle, yükseköğretime temas etmek istiyorum, 1932'de darülfünundan üniversiteye çevrilmiş bir tek üniversitesi bulunan Türkiye, bugün, 69'u faal 72 üniversiteye sahiptir. Bunlardan 16'sı vakıf üniversitesidir, 56'sı devlet üniversitesidir Türkiye'nin içinde.

Bu üniversitelerin kampuslarını geziyorum, bu üniversitelerin açılışlarına gidiyorum. 20 ilâ 25 sene önce kurulmuş bulunan üniversitelerimiz, hepimizi sevindirecek şekilde, gurur verecek şekilde gelişmişlerdir. Eksikleri hâlâ vardır; ama, beş altı sene evvel başladığımız üniversiteler gelişme halinde, çok iyi de geliyor. Bunlara bir cansuyu verilecek. Yani, Türkiye Büyük Millet Meclisi hiçbir şeyi esirgemedi eğitimden de, yüksek eğitimden de. Önümüzdeki sene, bu kampusların tamamlanmasına ve bunların gelişmesine Hükümetin getireceği ödenek taleplerini desteklemede, Meclisimizden yardım istiyorum.

Bilhassa üzerinde durmak istediğim olay, bu üniversitelerin hastaneleridir. Bu, Türkiye'de yeni bir olay. Yani, dün, üniversite eğitimi, Türkiye'nin büyükşehirlerinin tekelindeydi. Bu tekelden çıkmıştır bu, Van'da da üniversitemiz var, Kars'ta da üniversitemiz var, Muğla'da da üniversitemiz var. Bu üniversitelerin hastaneleri var. Hemen hemen 44'e yakın tıp fakültesi var, bunların 25 tanesinde çok güzel hastaneler var. Bu hastanelerin bir kısmı örnek hastanelerdir; Çukurova Hastanesi, Kayseri Hastanesi, Diyarbakır Hastanesi... Diyarbakır Hastanesini, daha 20 Eylülde, Sayın Başbakanla birlikte ziyaret ettik. Yani, Avrupa'nın, Amerika'nın en modern hastanelerindeki alet edevat neyse, Diyarbakır Hastanesindeki de odur, hekim de o seviyededir; ama, yeni kurulmakta olan hastaneler var, eksikleri var.

760 yataklı Edirne Hastanesi, bugün büyük hizmet görüyor; ama, ufak tefek yardımlarla tamamlanıp ortaya çıkacaktır. Keza, Elazığ'da Fırat Hastanesi, Malatya'da merhum Özal'ın adına kurulmakta olan büyük hastane var. Bunların hepsi biraz destekli olacaktır. Konya'da çok güzel bir hastane meydana gelmiştir; Trabzon'da, Samsun'da ve Sivas'ta çok güzel hastaneler meydana gelmiştir; Bursa'da çok güzel bir hastane meydana gelmiştir. Yeniden, hastane yapan üniversitelerimizin hastanelerinin desteklenmesi suretiyle, sanıyorum ki, gerçekten, en yüksek seviyede hekimlik hizmeti, bu ülkenin her köşesine yayılmış olacaktır. Yakın zamanda, Van'da, kalp ameliyatı, beyin ameliyatı yapılı hale gelecektir.

Tabii, üniversitelerimizin en önemli meselelerinden biri de, öğretim üyesi meselesidir. 300 öğretim üyesiyle işe başlamış bulunan Türkiye üniversitelerinin, bugün 55 000 öğretim üyesi vardır; fakat, çağa uymak bakımından bu kâfi değildir, daha da çok öğretim üyesi yetiştirme durumları vardır.

Üniversitelerin bütün şikâyeti, idarî ve malî serbestlikte rastladıkları kısıtlamalardır. Geçen sene, bütçe encümeni, 15 üniversite için "size şu kadar para veriyoruz, bunu nasıl kullanacaksınız kullanın" şeklinde bir karar aldı; onu da, Yüce Meclis tasdik etti. O istikamette atılacak adımların, üniversitelerin çalışmalarını çok kolaylaştıracağı kanaatindeyim; yani, biraz daha serbestiyet... Üniversitelere idarî ve malî serbestiyet, aranan bir şeydir; bu, üniversiteleri çok daha verimli hale getirecektir. Serbestiyetten kasıt şu: Devlet parasının kullanıldığı her yerde denetleme olacak; yani "bu parayı nereye koydun" diye soracaksınız, her kuruşun hesabı, herkese sorulacak; devlet parasını kim kullanıyorsa, ona bu sorulacak. Yalnız, burada, tabii, biz, sorulmasın demiyoruz; ama, kullanılması kolaylaştırılsın; çünkü, verdiğiniz tahsisatlar hizmete dönüşmüyor, ertesi sene, o hizmetleri görmek için, iki misli, üç misli daha tahsisat vermek durumunda kalıyorsunuz.

Sağlık hizmetlerimizin sorunları var. Bu sorunların çözülmesi için çarpınılıyor; ama, yeşil kart, çok büyük bir hizmeti görmektedir. Meclisimiz sağlık sigortası meselesini yasalaştırır, sigorta primi verme takatında olmayan vatandaşlara devlet bu primi öder, böyle bir sistem kurarsa, sanıyorum ki, vatandaşlarımız çok iyi bir duruma gelirler. Bu ülkede, hiçbir vatandaş, hastane kapısına geldiği zaman, oradan "paran yok" diye çevrilmemelidir; nereye gidecektir o. İşte, bugün için, yeşilkart 6,5 milyon insana bunu sağlıyor, yarın sigorta sağlar. Yani, devletin finanse ettiği sigorta konulmadan, yeşilkart olayından da vazgeçilmemelidir.

Türkiye'nin en önemli meselelerinden biri enerjidir. Bugün, Türkiye'nin 21 bin megavatlık (aşağı yukarı 110 milyar kilovat/saat) kurulu gücü var. Bunun, 2020 yılında, 109 bin megavata (574 milyar kilovat/saat) yükseltilmesi öngörülmektedir; bunun için de, Türkiye'nin 128 milyar dolarlık yatırım yapması lazım.

"Bu yirmi yıl sonrasını filan anladık, daha oraya epey zaman var, bugünden bahset" diyeceksiniz; bugünden de bahsedeyim: Türkiye enerji darboğazındadır; bunu aşmak için büyük çalışmalar yapılmıştır. Şimdi, yine de, bu sene, eğer gaz tedarik edilebilirse, yapılmış santraller zamanında devreye sokulabilirse, çok büyük sıkıntı çekmeden; Bulgaristan'dan ve Gürcistan'dan enerji alarak iki seneyi böyle geçirmek mümkündür; ama, iki sene sonra... Başlanmış santrallerin yine zamanında bitirilmesi şartıyla, iki sene sonra ancak, bu işin içinden çıkabiliriz. Eğer, başlanmış santraller zamanında bitmezse, o zaman, önümüzdeki zaman içinde,

enerjinin sanayileşmeyi engelleyecek boyutlara ulaşmasını Türkiye mutlaka önlemelidir. Türkiye'nin önünde 30 milyar dolarlık bir enerji yatırımı vardır; imtiyaz ve tahkim sorunu, Türkiye'nin dışarıdan kaynak bulmasını zorlaştırmaktadır ve Yüce Meclisin, bu imtiyaz ve tahkim sorununu mutlaka düşünmesini, gerekiyorsa, ülkenin yararı için, anayasa değişikliği yapmasını teklif ediyorum.

Sanayileşme çok güzel geliyor. Sanayileşme ve organize sanayi bölgeleri, küçük sanayi bölgeleri; Türkiye, birçok sanayi şehrine sahip olma istidadındadır. Türk vatandaşına sanayileşme hevesi gelmiştir. Bence, bu heves kırılmamalıdır ve bu hevesin teşvik edilmesi istikametinde atılacak adımları takdirle karşılıyorum. Yine, burada, sanayileşme, sadece muayyen merkezlerin konusu olmaktan çıkmıştır; ülkenin her tarafında, sanayileşmeye önemli adımlar atılmaktadır. Yabancı sermaye, sanayileşme için mutlaka kullanılması gereken önemli bir olaydır. Küçük yatırım, büyük yatırım, yani hepsi bunun içerisinde. Burada, tabii ki, sanayileşmenin krizden müteessir olmadan çıkabilmesi de, yine Meclisin dikkati içerisinde olacaktır. Türkiye'de 41 tane organize sanayi bölgesi faaliyet halindedir. Bu sanayi şehirlerinin çoğunda, aynı zamanda eğitim ve kültürde beraberinde var ve 113 tane sanayi bölgesi de inşa edilmekte, yüzlerce fabrika yapılıyor.

Üzerinde durmak istediğim, Yüce Meclisi haberdar etmek istediğim diğer mesele, Doğu ve Güneydoğu Anadolu kalkınması ve GAP Projesidir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Projesiyle ilgili pek çok tedbir alınmıştır. Bu tedbirlerin işleminde, eğer eksikleri varsa bunların tamamlanmasında, Hükümet gayret içerisinde. Bu gayretlere, yine Meclisten destek istiyoruz,

GAP Projesi ise, Türkiye'nin 32 milyar dolarlık projesidir, cumhuriyetin en büyük projesidir; 16 milyar doları yatırılmıştır; bu, bir ucundan geri ödemeye başlamıştır. Zaten, 25 milyar kilovat/saat elektriği Fırat Nehri veriyor. Dicle, bu sene elektrik vermeye giriyor, sulamaya da giriyor; Kralkızı ve Dicle Barajlarıyla, daha sonra Batman Barajıyla, HISLI ve Cizre Barajlarıyla. Dicle geliyor şimdi ve Fırat üzerindeki beş baraj da, zaten 25-30 milyar kilovat/saat elektrik ürettiği zaman -5 sentten dersiniz- senede 1,5 milyar doları ödüyor; senede 1,5 milyar doları sadece elektrikle ödüyor. Yalnız, sulamalarda geç kaldık. Sulamalar için büyük tahsisatlara ihtiyacımız var ve eğer, Türkiye, kamu maliyesini bu faiz sarmalından kurtarabilirse, tabii ki, yatırım yapmak için elinde daha çok para olacak. Yatırımı nereye yapalım dersiniz, burada çok güzel proje var.

Altyapı, ulaşım ve iletişim mutlaka Türkiye'nin ihtiyaçlarını görür durumda olmalı.

Şunu ifade edeyim ki-üzüntüyle ifade edeyim ki demenin bir yararı yok da, memnuniyetle ifade etmiyorum- maalesef ulaşımında çok sıkıntıya girdik. Yaptığımız yolları aşağı yukarı çok güzel yaptık; bunların hepsi dar geldi, onları yeni baştan genişletme peşindeyiz. Otoyol sistemimiz de halen yarımdır; Bolu Dağı duruyor, İstanbul Boğazının bir defa daha geçilmesi zarurettir; her geçen gün, kayıptır... Nasıl geçileceği, bence, mühendislerin, mimarların, teknisyenlerin işidir, tabii siyasetçilerin de işidir; ama, beni alakadar eden kısmı, nasıl geçileceği değil, beni alakadar eden kısmı, geçilmelidir. Ankara'ya kadar geldik; Ankaradan Adana'ya kadar gitmeliyiz. Adanadan Gaziantep'e kadar gittik; Gaziantep'ten Şanlıurfa'ya, Şanlıurfa'dan Habur'a, Şanlıurfa'dan Diyarbakır'a gitmemiz lazım.

Diyarbakır ve Şanlıurfa, GAP'ın çok önemli projeleri, yani gelişme yerleri; bunların limana bağlanması lazım. Bu hususta atılmış adımlar var, güzel adımlar. Bunların gerçekleşmesi, sanıyorum ki, büyük bir sıkıntıyı ortadan kaldıracak. Oto-yol sistemi yapmaya devam edilmeli.

Havaalanlarımız var, bunların bir kısmı yeniden işletmeye girecek; ama, memnuniyetle ifade edeyim ki, bu sene, Şanlıurfa Havaalanı inşaatına geçilmiştir.

Köy hizmetleri: Meclisimiz, köy hizmetlerine her zaman büyük tahsisatlar ayırdı. 319 bin kilometrelik köy yoluyla, bütün köyler birbirine bağlandı, içmesuyunda hâlâ esef edilecek bir noktamız var; 76 bin üniteden 12 bin 763 ünitenin yeterli ve sağlıklı içmesuyu yok. Bunlar da zor olan yerler; yani, dağda taşa; ama *"bugünkü çağda içmesuyu olmayan köyü var Türkiye'nin"* denilmesi üzücüdür. Türkiye'nin, bugün, sulanacak 85 milyon dönüm toprağı var; bunun 40 milyon dönümü sulanıyor ve 40 milyon dönümünü sulayacak projelerden bir tanesi GAP projesidir. Zaten GAP biterse, 15-16 milyon dönüm daha sulanmış olacak ve o yolda çalışmalara devam etmek lazım.

Çevre üzerindeki dikkatlerimizi sürdürmemiz gerekecek. Tarım, Türkiye'nin büyük meselesi olmaya devam ediyor. Tarımdaki sıkıntı şudur: Tarımda çalışan nüfus, birinci meseledir, hâlâ yüzde 44'tür. İkinci mesele, tarımdaki verimsizliktir; yani, biz 100 milyon dönüm buğday ekeceğiz, hâlâ 20 milyon ton buğday çıkaracağız; 100 milyon dönüm buğday ekilen yerden 50 milyon ton buğday çıkarılması lazımdır.

Mekanizasyon iyidir; bir ara erimekte olan traktör parkı yeniden yenilenmeye başlanmıştır, Türk köylüsü yeniden traktör almaya başlamıştır. 60-70 bin traktörü Türkiye fabrikaları yapıyor ve 950 bin traktörü olan Türkiye'nin traktör parkının her sene yüzde 10'unun yenilenmesi lazımdır.

Mekanizasyonda bir gerileme yok; ama, gübrede de çok iyi sübvansiyonlar yapılmış olmasına rağmen, on senedir kullanılan gübre aynı. İşte, o konu üzerinde de yine teknisyenler durmaya devam edecekler.

Burada çok önemseydiğim bir olay, eğer nüfusun yüzde 44-45'i tarımda çalışıyor veya gayri safî millî hâsılının yüzde 15'ini alıyorsa, işte sorununuz burada; hiç başka yere aramaya gitmeyin ve 3 bin dolar seviyesine gelmiş Türkiye'de, adam, başına gelir seviyesinin 400 dolara indiği yer burasıdır. Ne yapacağız dersiniz, bence bu, cumhuriyetle yaşıt, Türkiye meselesidir. Tarımda çalışan nüfusta yüzde 80'lerden 40'lara gelmişizdir; 40'lardan 20'lere ineceğiz, 20'lerden 10'a ineceğiz; otuz sene daha lazım. Ben, başka tedbirler, çareler alınmasın demiyorum; ama, görünen bu. Türkiye, kendine yeten bir memleketti, dışarıdan 4 milyar dolarlık tarım ürünü alır duruma geldi.

Hayvancılıkta düştüğümüz durum gerçekten hazindir. Onun için önümüzdeki Kasım ayında, Tarım Bakanlığı bir hayvancılık şurası yapacak. Bu işle ilgilenenlerin hepsinin gelip orada düşüncelerini söylemesi gerekir. Sonra da, Yüce Meclisin hayvancılıkla ilgili tedbirler konusunda desteğini esirgemeyeceğini biliyorum, bu desteği Yüce Meclis verecektir.

Orman, en önemli işimiz olmaya devam ediyor. Ormanıçı köyleri, önemli işimiz olmaya devam ediyor. Mera Kanunu, hayvancılığa çok büyük yararlar sağlayacaktır.

Şehircilikteki sorunlarımız devam ediyor ve şehirlerimiz büyüdükçe meselelerimiz de büyüyor.

Turizm olayı... Burada şu hususu Yüce Meclisin dikkatine birçok kere getirdim, bu defa da getireceğim: Sanıyorum ki, Türkiye, şu sıkıntının içerisinde olur bu sıkıntının içerisinde olur, etrafında bu olur; ama, Türkiye, eğer ödemeler dengesi sıkıntısı içerisinde değilse, bunların hepsini aşarız. Yani, Türkiye, olması lazım gelen ihtiyaçlarını almak için, fabrikalarını çalıştırmak için, hammaddeyi almak için, halkına lazım olan ilacı almak için, yarı mamul malları almak için, birtakım şeyleri almak için döviz sıkıntısı içerisinde değilse, diğer meseleleri aşıyoruz, görünen hep o; döviz sıkıntısı içerisine girerse, o zaman, siyasî endeksli borç para aramaya gidiyoruz; bunu da her zaman bulamıyoruz; işte o zaman bunalıma giriyoruz. Onun içindir ki ihracata çok dikkat edilmesi lazım; 30 milyar dolar seviyesine gelmiştir. Turizme çok dikkat edilmesi lazım; 10 milyar dolar seviyesine gelmiştir; 40 milyar...

Taşımacılık, bize, aşağı yukarı bir 10 milyar dolar para getiriyor ona çok dikkat edilmesi lazım; kara, deniz, hava... Nihayet “dış âlem gelirleri” dediğimiz, bilhassa dış ülkelerde işadamlarımızın ve inşaat gücümüzün yaptığı işler var. Bugün, 100 bin işçimiz dış ülkelerde çalışıyor; Orta Asya’yı yapıyor, Kafkasya’yı yapıyor, Balkanları yapıyor ve Rusya’da çok önemli işler yapıyorlar ve bu, mutlaka devam edebilmeli.

Turizm: Halen Türkiye’nin, belgeli belgesiz, 700 bin yatağı var; 1.5 milyon yatağa Türkiye çıkmalı. 25 milyon turist nasıl olsa Türkiye’ye gelecek, hiç kimsenin endişesi olmasın ve 500 milyar dolar olan dünya turizm pastasından Türkiye bir 15 milyar dolarını mutlaka almalı, bunu alacak gücü de vardır. Binaenaleyh, turizmde görülen sıkıntılar konjonktürelidir: bizim daha iyisini yapmaya devam etmemiz, bunların hepsini ortadan kaldıracaktır.

Özelleştirmeye dokunmadan geçmeyeceğim. Konuşmamın başında bir yerde söyledim, özelleştirmenin fevkalade önemi var; şöyle var: Aslında bu, değişen devletin, değişen devlet kavramının zaruretidir. Devlet ne kadar ticaretin, devlet ne kadar sanayi içinde olmaya devam edecek? Eğer, devlet ticaretin ve sanayi içinde olmaya devam edecekse, devletin diğer fonksiyonlarını görmesi mümkün değildir ve onun içindir ki, bugünkü dünyada devletin, ticaretin, sanayi içinde çıkması ve devletin, sınaî teşebbüslerinin, ticarî teşebbüslerinin vergi parasından talepte bulunmaması lazım. Onun içindir ki, özelleştirmeyi Türkiye -henüz 4,5 milyar dolarlık özelleştirme yapmış, bu sene 8 milyar dolar civarında hedefleniyor- bu sene, gelecek sene, öbür sene, yani önümüzdeki beş sene içinde tamamlarsa, devlet daha da iyi işleyecektir, her şey daha iyi olacaktır; bu, benim düşüncem.

Değerli milletvekilleri,

Ülkenin çeşitli sorunlarını ve hedeflerini nasıl gördüğümü sizlere anlatmaya çalıştım.

Cumhuriyetin 75’inci yıldönümünde milletimizin ve devletimizin başarıları, gelecek için ümit vericidir. Bu, aynı zamanda, ülkenin vatandaşlarına yeni sorumluluklar yüklemektedir. Geldiğimiz yerde duramayız. Daha ileri gitmeye, dünya devletleri arasındaki haklı yerimizi korumaya ve pekiştirmeye mecburuz.

İç barış, mutlaka korunmalıdır. Bunun en önemli şartı; demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti olan cumhuriyetin etrafında toplanmalıyız; ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün olan Türkiye Cumhuriyeti Devletine hep beraber ve sadakatle sahip çıkmalıyız.

Demokrasiyi daha da geliştirmeliyiz, cumhuriyeti daha da çağdaşlaştırmalıyız, bunun için gerekli reformları yapmalıyız. Gerekli reformların hedefi, daha iyi işleyen bir devlet, daha iyi işleyen bir demokrasi, daha iyi işleyen bir ekonomi olmalıdır. Bunlar, 21'inci Yüzyılın bizden talepleridir. Her ülke, bu çırpınmanın içindedir.

Türkiye, her alanda girişmiş bulunduğu atılımlarını sürdürmelidir. İstikrar içerisinde kalkınma, en önemli hedefimiz olmaya devam edecektir. Altyapı darboğazları, kalkınmayı engellememelidir.

Türkiye, mutlaka, enflasyonu kontrol altına alabilmeli, dünyayla rekabete devam edebilmelidir.

Ülkede büyük bir sanayileşme hevesi mevcuttur. Türkiye, bu hevesten en geniş şekilde yararlanabilmelidir.

Türkiye, bilgi çağının icaplarını yerine getirebilmelidir. Eğitim ve kültür alanındaki girişilen gayretler, kesintisiz sürdürülmelidir. Türkiye, bilim ve teknolojiye mutlaka söz sahibi olmalı, gelişmiş ülkelerle rekabet edebilmelidir.

Türkiye, sosyal güvenlik şemsiyesini ülkenin bütün fertlerini kapsayacak duruma getirmelidir. Bugün, bu şemsiye yüzde 70'tir; yüzde 30 ise, şemsiyenin dışındadır. Bu şemsiyeyi yüzde 100'e çıkarmak, çağdaş devlet olabilmemizin şartıdır.

Değerli milletvekilleri,

Bütün gayretler, Büyük Atatürk'ün kurduğu çağdaş Türkiye Cumhuriyeti Devletini güçlendirmek, Türk Milletini refah ve mutluluğa ulaştırmak içindir; hedef budur.

Cumhuriyetin uygarlık mücadelesinin, hedefine ulaşması için gayret sarf eden sizleri kutluyorum.

Barış ve mutluluk, huzur, güven, beraberlik, kardeşlik içerisinde yücelmek için didinen, çırpınan milletimizin hakkıdır.

Demokrat, büyük Türkiye hedefine mutlaka ulaşacağız. Cenab-ı Allah, milletimizin, hepimizin, herkesin yardımcısı olsun. Hepinizi sevgiyle, saygıyla selamlıyorum. (*Alkışlar*)

YIRMI BİRİNCİ DÖNEM

İKİNCİ YASAMA YILI

Birinci Birleşim

1 Ekim 1999 Cuma

Birinci Oturum

Açılma Saati: 15:00

Başkan: Yıldırım Akbulut

Kâtip Üyeler: Tevhit Karakaya (Erzincan), Levent Mistikoğlu (Hatay)

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Sayın Başkanı, Değerli milletvekilleri,

Ekranları başında bu toplantıyı izleyen sevgili vatandaşlarım;

Hepinizi sevgi ve saygıyla selamlıyorum; Türkiye Büyük Millet Meclisinin bu dönem çalışmalarının milletimize, memleketimize hayırlı olmasını Cenabı Allah'tan niyaz ediyorum.

20'nci Yüzyıl sona ererken, karşı karşıya kaldığımız büyük deprem felaketi, milletimizi derin acılara gark etmiştir. Bu depremde; 15 bin 802 vatandaşımız hayatını kaybetmiş, 43 bin 872 vatandaşımız yaralanmıştır. 66 bin 441 konut ve 10 bin 901 işyeri yıkılmış, 67 bin 242 konut ve 9 bin 927 işyeri orta hasar görmüş, 80 bin 160 konut ve 9 bin 712 işyeri az hasar görmüştür. Toplam olarak 244 bin 383 konut ve işyeri yıkılmış ve hasara uğramıştır.

Kamu binaları; bu arada okullar, hastaneler, kamuya hizmet eden diğer tesisler ağır hasar görmüştür. 10 bine yakın fabrikanın bulunduğu bölgede, sanayimiz de önemli zarar görmüştür.

Halkımız ve ülkemiz, 17 Ağustos sabahı saat 03.02'den itibaren, felaketi göğüslemek mecburiyetinde kalmıştır.

Gösterilen millî dayanışma, her türlü övgünün üstündedir. Keza, 86 ülke yardımda bulunmuştur. 364 uçak yardım malzemesi getirmiş, 43 ülke tarafından gönderilen arama-kurtarma ekibiyle 2 bin 456 kurtarma uzmanı gelmiştir.

19 ülke, seyyar hastane göndermiş ve 41 bin çadır gelmiştir. Bu, görülmemiş bir uluslararası dayanışmadır. Depremde hayatını kaybeden vatandaşlarımıza Allah'tan rahmet, yaralılarımıza, tekrar, şifa diliyorum. Milletimize "geçmiş olsun" derken, Cenabı Allah'ın milletimizi, memleketimizi böyle bir felaketin tekrarından ve beterinden korumasını da niyaz ediyorum.

Tekirdağ'dan Bolu Dağına kadar 400 kilometrelik bir alanda ve 150 kilometre derinlikte meydana gelen ve 20 milyon insanı etkisi altında bulandıran bu afet "asrın felaketi" olarak adlandırılmıştır.

Türkiye, deprem bölgesindedir. Geçen 10 sene içerisinde; Erzincan, Dinar, Çorum ve Amasya, Adana gibi ülke köşelerinde pek çok vatandaşımızın hayatına

mal olan, büyük tahribat yapan depremlerle karşı karşıya kaldık. Milletimizin ve devletimizin gayretleriyle bu yaralar sarılmıştır; ancak, bu defa karşı karşıya kaldığımız afet hepsinin toplamından daha büyüktür.

Böyle bir afetin meydana getirdiği durumla uğraşmak kolay değildir. Buna hazırlıklı değildik. Olunabilir miydi; ayrı meseledir.

Bu felaketi bizzat yaşayan insanların acılarını, ıstıraplarını, hissiyatını anlamamak mümkün değildir. Devletimizin -başta Silahlı Kuvvetlerimiz olmak üzere- bütün kurumları, Kızılayımızı, sivil toplum örgütlerimiz büyük gayret gösterdiler ve göstermeye de devam ediyorlar.

Yıkıntıların altından insanların canlı kurtarılmasına, yaralıların sağlık merkezlerine acilen intikal ettirilmesine ve güncel hayatın gereklerinin yerine getirilmesine, salgın hastalık çıkmasının önlenmesine azamî gayret sarf edilmiştir.

Bugün, bölgede, 121 çadırkent kurulmuş, 112 bin 445 çadır dağıtılmış; 200 bin kişiye de sıcak yemek verilmektedir.

Depremi meydana getirdiği hasarın tamiri ve yıkılanların yeniden yapılması, altyapının onarılması, hayatın tamamıyla normale çevrilmesi için 6 ilâ 10 milyar dolara ihtiyaç hâsıl olacaktır. Dünya Bankası, IMF, Avrupa Birliği, Körfez İşbirliği Konseyi ve Almanya'nın ceman 2 milyar 575 milyon dolar taahhüdü vardır.

Avrupa Birliği, İslam Kalkınma Bankası, Avrupa Konseyi Sosyal Kalkınma Fonu, Japonya, Amerika Birleşik Devletleri ceman 1 milyar 177 milyon dolar yardım vaadinde bulunmuşlardır.

Silahlı Kuvvetlerimizin bedelli askerlikle ilgili bir teklif hazırlaması ve buradan gelecek 1 milyar dolar civarındaki kaynağın deprem yardımı olarak ödenmesi şeklindeki teklifi, hükümetçe memnuniyetle karşılanmıştır; Yüce Meclisimizce kanunlaştırılması halinde, bu kaynak da depremin yaralarının sarılmasında kullanılacaktır.

Halkımızın cömertçe yapmış bulunduğu aynî ve nakdî bağışlar ve yardımlar bunun dışındadır.

Önümüzde çok acil sorunlar vardır; zamanla yarışıyoruz. Bu sorunlardan birincisi, artçı depremlerin hâlâ devam etmesi sebebiyle güncel hayata dönülemediği -tedbiri olmayan bir şey- okulların, fabrikaların, çarşı-pazarın çalışır hale gelmemesi ve hâlâ çadır ihtiyacının devam etmesidir. Bu durumun yarattığı sıkıntılar şikâyetlere sebep olmaktadır.

İnsanüstü gayretlerin sarf edildiğini söylemeliyim. Yine de bu şikâyetlerin ve hoşnutsuzlukların ortadan kaldırılmasına sabırla çalışılmalıdır.

İkincisi, kış öncesinde deprem bölgesindeki vatandaşlarımızın yağmur ve soğğun, daha doğrusu, kış şartlarının zulmüne terk edilmemesinin tedbirlerinin alınıp, icra edilmesidir. Bu maksatla, uygulama kabiliyeti olan her çareye başvurulmaktadır. Hükümet, bu istikamette önemli tedbirler almış ve bunlar icra edilmektedir.

Başka depremlerde uyguladığımız, isteyen vatandaşa aylık kira verilmesi, isteyenlere hafif hasarlı binalarını tamir için yardımcı olunması, isteyenlerin boş yaz-

lık dinlenme yerlerine ve boş binalara yerleştirilmesi, tamamlanmaya yaklaşmış binaların oturulur hale getirilmesi için malî yardımda bulunulması, kıştan önce konut ihtiyacını azaltmak için düşünülen tedbirlerdir ve bunların uygulamasına geçilmelidir.

Değerli milletvekilleri,

Ülkemizin önünde duran bu meseledeki en önemli husus şudur: 15 Kasım ile Kasım sonu arasında artık çadırlarda yaşama imkânının kalmayacağı düşünülerek, bugünkü yaz şartları içinde barınılabilen çadırlardan, vatandaşlarımızı, prefabrik binalara ve kış şartlarına dayanıklı çadırlara çıkarmamız ve vatandaşların şikâyetlerini ortadan tümüyle kaldırmamız gerekecektir. Bu hususta, hükümet-fevkalade- zamanla yarışmaktadır, fevkalade zor şartlarla uğraşmaktadır ve herkesin, bu neticenin sağlanmasında hükümete yardımcı olması lazımdır.

İşin diğer bir safhasında, okulların, hastanelerin, üniversite binalarının -muvakkat bile olsa- tamir edilerek, mümkün olduğu kadar kısa süre içerisinde hizmete geçirilmesi lazımdır; tabii ki, artçı depremlerin müsaade ettiği ölçü içerisinde.

Sanayi kuruluşlarına, üretime geçebilmeleri ve insanların tekrar çalışır, üretir hale gelmeleri için yardımcı olunmalıdır. Çarşı-pazar, yeniden işlemelidir. Esnafa, sanayiciye, tüccara, çiftçiye destek için önemli kararlar alınmıştır. Hayatın, olabildiği kadar kısa süre içerisinde normale döndürülmesi, yaranın sarılmasında en önemli faktördür. İşte, bunun için her türlü gayret sarf edilmeli, lazım mıydı değil miydi tartışılmalan asgariye indirilmelidir. Aslında, atalarımız “aş dışarıda kepçeye baha yetmez” derler. Burada aş taşılıyor. Alınacak tedbirlerin fazlalığı eksikliği, aş taşımadan yerine getirilmelidir. Yani, aş taşmasın, tedbirler bir miktar fazla olsun.

Kalıcı yerleşim yerleri için çok dikkatli davranılmalıdır. Yerin üstünde yapılacak her şey, yerin altındaki muhtemel hareketlere uygun olmalıdır; yani, bilimin ve teknolojinin ışığında yapılmalı, doğru yerlere ve doğru şekilde inşa olunmalıdır. Burada, nereye ne yapılacağı, nasıl yapılacağı, üniversitemiz ve bilim adamlarıyla işbirliği halinde ve buna mutlaka uyularak gerçekleştirilmelidir.

Bu depremden alınacak dersler vardır. Yapacağımız birinci iş, bu dersleri almakta mutlaka kararlı olmamızdır; yani, depremi kısa süre içerisinde unutup gitmememizdir. İkinci iş, bunların neler olduğunda bir öncelik sırasına sahip olmamızdır. Depreme dayanıklı binalar, köyler, kasabalar, şehirler yapmak için yasal tedbirlerimizi en kısa zamanda gözden geçirmeli ve yeni tedbirler getirmeliyiz. Bu tedbirler, uygulama için birtakım yaptırımları da içermelidir. Sanıyorum ki, burada, Yüce Meclisimize bir hayli görev düşüyor.

İnşaatlarımız depreme dayanıklı olacak şekilde projelendirilmeli, öylece yapılmalı ve iyi denetlenmelidir. Mutlaka, fay hatlarının etki alanlarından kaçınılmalıdır. Her şeye rağmen, depremin ne zaman, nerede ve hangi şiddette olacağı bilinmiyor -işte, onun için adı afet- buna rağmen, bir gün, oluyor ve can yakıyor. İnsanlar, başka tehdit ve tehlikelere karşı kendilerini koruma ihtiyacı hissedip tedbir aldıkları gibi, bu, çok belirli olmayan ama bir gün ortaya çıkan tehlikeye karşı da tedbir almalıdırlar. Tedbirin başı, bilinçlenmedir. Devlet ve toplum olarak, her türlü felaket karşısında, daha iyi yardımcı olacak şekilde örgütlenmeliyiz.

Devletin çok etkin bir sivil savunma teşkilatı kurması ve gönüllü kuruluşlara destek vermesi, çok önemli bir ihtiyaç haline gelmiştir. AKUT ve benzeri gönüllü kuruluşların ortaya koydukları başarı, takdire şayandır. Bundan ders almak lazımdır.

Ülkemiz bir felakete karşı karşıya kalmıştır. Bunu göğüsleyemez ve yarattığı şokun altında kalırsak, bu, ikinci bir felaket olur. Bu şokun etkisi altında kalarak, kendimizi çok kötüledik; içeride dışanda imajımızı zaafa uğrattık.

Yaralar, millet-devlet işbirliğiyle sarılacaktır. Medet umacağımız yer, orasıdır. Eğer, buna inancımızı yitirirsek; yani, hem millete inancımızı hem devlete inancımızı yitirirsek, nereden medet umacağız?

Deprem, birçok eksikimizi ortaya çıkarmıştır; doğrudur. Depremden, çok şey öğrenilecektir; o da doğrudur. Bunlar eleştirilmelidir; tamam. Fakat, duygusallığa kapılarak, devleti kurum olarak eleştirmek ve kötülemek yanlıştır; kurum olarak devleti zaafa uğratacak, tahrip edecek veya devlete olan inancı geniş çapta azaltacak kötülemeler yanlış olmuştur. Eleştiri, hata kimdeyse, hata neyse, o ortaya konularak yapılmalıydı. Eleştiriye bir itirazımız yok; ama, bir kişinin, kişilerin, bir kurumun veya kurumların, birtakım kişilerin kusurlarını, hatalarını, vazgeçemeyeceğimiz devlet kavramının üstüne -devletten vazgeçemeyiz- yığarak, onu kötülemenin anlamı yoktu.

Değerli milletvekilleri,

Hadiseler ne kadar vahim olursa olsun, kendimize, devletimize ve geleceğimize olan güven ve ümidi koruyamazsak, kimseye değil, bizzat kendimize kötülük yapmış oluruz. Bu arada, dünyanın başka yerlerinde de depremler olmuştur. Komşumuz Yunanistan'da, Tayvan'da, daha dün Meksika'da can ve mal kaybına sebep olan depremlere şahit olundu. Onların acılarına katıldık, yardımlarına koştuk. Geçmiş olsun diyoruz.

Tekrar ediyorum: Depreme dayanıklı köyler, kasabalar, şehirler yapacağız; evler, okullar, hastaneler, köprüler, yollar, işyerleri yapacağız. Yapacağımız bu. Zaafa uğratılan devlet imajını da tamir edeceğiz. Bunları başkası yapıverecek değil.

Değerli milletvekilleri,

20'nci Yüzyılın son 10 yılında Türkiye üç defa genel seçime gitmiştir. 10 yılda -bugünkü 57'nci Hükümet dahil- 11 hükümet kurulmuştur. Tabii, bu, istikrar manzarası değildir, istikrarsızlık manzarasıdır; ülke idaresini hayli güçleştirmiştir ve bu manzaranın ülke idaresi üzerindeki etkileri de henüz ortadan kalkmış değildir.

Türkiye, 18 Nisan seçimlerine, istikrar arayarak gitmiştir. Bu seçimlerde, 37 milyon 495 bin 217 kayıtlı seçmenin 31 milyon 184 bin 496'sı geçerli, 1 milyon 474 bin 574'ü geçersiz oy kullanmıştır. Seçime katılma oranı yüzde 87 olmuştur. Bu, müthiş bir şey.

Genel seçim ile yerel seçimlerin aynı zamanda yapılmış olmasına, halkın önüne 7 sandık aynı zamanda konulmuş bulunmasına rağmen, seçimler büyük bir intizam içerisinde yapılmış, yüksek bir iştirak sağlanmıştır. Vatandaş, ülkeyi, istikrar arayan Türkiye durumundan çıkarmak için sandık başına gitmiş ve iradesini ortaya koymuştur. Bu irade tecelli etmiştir ve bu iradenin tecellisi hiç eleştiriye uğra-

mamıştır; yani, seçimler, düzgün, hür ve adil yapılmıştır. Türk Milleti, demokratik olgunluğunu bir defa daha ortaya koymuş ve Türk demokrasisi, gücünü, tekrar ispatlamıştır.

Seçim sonrasında göreve başlayan Yüce Meclis, bir koalisyon hükümetine güvenoyu vermiş, ülkenin çok önemli sorunlarını çözüme yolunda büyük bir gayret sarf etmiş, Anayasa değişikliği yapmış, birçok tasarımı yasalastırmıştır; 18 Nisan sonrası beklentilerini geniş çapta silmiş, ülkeye bir rahatlık getirmiştir.

Rejimin kalbi olan ve Büyük Atatürk'ün "en büyük eserim" dediği Türkiye Büyük Millet Meclisinin halkın nazarında itibarını yükselten bu durum dolayısıyla, Yüce Meclisimizin bütün üyelerini ve siyasî partilerimizi kutluyorum.

Siyasî partilerimizin çok partili demokrasimizi güçlendirmek bakımından beraberce alacağı tedbirler bulunduğu kaniim; buna ihtiyaç vardır. 18 Nisan seçimlerinden alınacak dersler vardır. 1,5 milyona, yakın oy geçersiz sayılmıştır. Bu, çok... Bu kadar vatandaşın iradesi, ülke idaresine intikal etmemiştir. Dışarıda 3 milyona yakın insanımız var; 1,5-2 milyon oy demektir. Bunlardan sadece 65 bin 254'ü geçerli olarak oy kullanabilmiştir. Dışarıdaki vatandaşlarımızın oy kullanabilmesi Anayasa emridir; bu, yerine getirilmelidir.

Siyasî partilerimiz, seçim sisteminde, Seçim Kanunu ve Siyasî Partiler Kanununda yapacakları iyileştirmeyle, demokrasimizi daha sağlıklı hale getirmelidirler.

Halkımızın, demokrasiyle kenetlenmesi lazımdır. Türk vatandaşı ülke sorunlarına seçimden seçime karışır, bu, rejime seyirciliktir. Demokrasinin katılımcılık yeteneği güçlendirilmelidir ve halk, rejimin sahibi yapılmalıdır. Ülke, devlete, rejime, geleceğine ve kendine güvensiz hale hiçbir zaman düşmemelidir. İstikrar arayan bir ülke olmaktan da, Türkiye, mutlaka çıkmalıdır. Türkiye Büyük Millet Meclisinin, önümüzdeki günlerde de, çalışmalarını, halkın takdirini kalıcı hale getirecek şekilde devam ettirmesi lazımdır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Türk Milletinin birliğinin korunmasında en önemli kurumumuzdur. Bir değerli tarihçimizin 18 Nisan seçimleriyle ilgili sözlerini sizlere nakletmek istiyorum. Bu tarihçimiz diyor ki: "*Olgun Türk Milleti, ne istediğini son seçimlerde göstermiştir. Millet, milli irade, milli birlik, uzlaşma ve istikrar istemektedir. Bu, bugün için bir ölüm-kalım sorunudur. Bunu, millet, çok iyi anlamıştır. Birlik ve uzlaşma, Kuvayı Milliye dönemindeki kadar hayatî bir zaruret olarak önümüzdedir.*" Milletimizin gelecek ümidi- ni güçlü ve demokrasi meşalesini yanar tutmak mecburiyetindeyiz.

Değerli milletvekilleri,

Birkaç ay sonra yeni bir bin yıla gireceğiz. Bu tarihi an, insanlığa, geçmişi yeniden değerlendirmek ve bu değerlendirme ışığında geleceği yeniden tasarlamak için bir ortak düşünme fırsatı vermektedir. Öncelikle, insanlığın 20'nci Yüzyılın sonunda geldiği noktayla ilgili bir durum tespiti yapmakta yarar görüyorum:

Günümüzde, enformasyon ve bilgi, dünyamızda her zamankinden daha büyük bir süratle dolaşmakta; mesafe, insanları birbirinden ayıran bir mefhum olmaktan çıkmakta; dünyayı algılayışımız değişmekte, perspektiflerimiz gelişmekte; insanlar arasında dayanışma, ulusal sınırları aşmaktadır.

İnsanlık tarihinde ilk kez “küresel toplum” fikri somut bir gerçeklik halini almaktadır. Yaşadığımız büyük deprem felaketi karşısında dünyanın takındığı tavır, bu gerçeğin bilincine bir kere daha varmamızı sağlamıştır. İnsanların, birbirlerinin yardımlarına koşmaları, birbirlerinin acılarını paylaşmaları, küresel bir dayanışma içinde olmaları, 21’inci Yüzyılda, daha güzel, barış içinde bir dünyayı hayal etmek için bizlere güç vermektedir.

Değerli milletvekilleri,

20’nci Yüzyıl boyunca, bilim ve teknolojiye büyük atılımlar yapıldı. Kitlesele üretim, refahı artırdı, tüketim toplumunu yarattı. Küresel nüfus artışı olağanüstü boyutlara ulaştı; asrın başında 2 milyardan az olan nüfus, asrın sonunda 6 milyara geldi. Küresel nüfus artışı, insanlığı korkutmuştur. Eğitim yaygınlaştı; bilgi teknolojileri öğrenimi kolaylaştırdı, bilginin kullanımını demokratikleştirdi. İletişim ve ulaşım teknolojileri baş döndürücü bir gelişme kaydetti. Uzaya gidildi ve gezegen bilinci oluşmaya başladı. Olağanüstü kentleşme ve sanayileşme, bir yandan doğal çevreyi, öte yandan insan yapısı çevreyi hızla kirletti, hatta, tahrip etmeye başladı. İki dünya savaşı ve sayısız bölgesel savaşlar yaşandı. Nükleer silahlar keşfedildi, imha gücü insanlar üzerinde denendi; ancak, geleceğin nesillerini harp belasından korumak, uluslararası barış ve güvenliği muhafaza etmek amacıyla da Birleşmiş Milletler kuruldu. Totaliter rejimler, insanlığa, maddî ve manevî büyük zarar verdi; ancak, demokrasi, hukukun üstünlüğü, serbest piyasa ekonomisi üzerinde geniş bir mutabakat da sağlanabildi. Sömürgecilik tasfiye edildi; ancak, yoksulluk ortadan kaldırılamadı. İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi kabul edildi. Millî devletlerin her birinin evrensel bir hukuk düzeni içerisinde hareket etmelerini sağlayacak mekanizmalar geliştirildi ve geçen 50 sene içerisinde, millî devletlerin sayısı arttı; Birleşmiş Milletler kurulduğu zaman 50 civarında olan devlet sayısı bugün 188’e çıktı. Bir anlamda artık anayasalar da uluslararası hukukun denetimine tabi kılındı. İmparatorluklar tasfiye edildi. Son büyük imparatorluk olan Sovyetler Birliği kendiliğinden dağıldı. İdeolojik kutuplaşma son buldu. Bölgesel ekonomik gruplaşmalar önem kazandı; ancak, etnik milliyetçiliğe, ırkçılığa ve köktendinciliğe dayanan şiddet hareketleri de yaygınlaştı.

Terörizm, sınırları aşan bir bela haline geldi. Uluslararası hukukta terörizme karşı işbirliği mekanizmaları geliştirilmeye başlandı. Uyuşturucu bağımlılığı, kanser, hepatit-B ve C, AİDS gibi hastalıklar insanlığın sorunu haline geldi. Bunun yanında birçok salgın hastalıkların önlenmesi, yeni aşılardan keşfi, organ nakli, çocuk ölümlerinde azalma, ortalama yaşam süresinin uzaması ki, Türkiye’de 1930’lu yıllarda ortalama yaşam 35-40’tır, halen 75 yaşın üzerindedir; yani, insanlar 40’lı yıllardan 2 misli yaşar hale gelmişlerdir- ve genetik bilimindeki başdöndürücü yenilikler gibi memnuniyet verici ilerlemeler meydana geldi. Olumlu ve olumsuz birçok önemli gelişme yaşandı. 20’nci Yüzyılın bilançosu ana hatlarıyla budur. Şimdiden bilgi çağı olarak adlandırılan 21’inci Yüzyıla bu bilançodan intikal edecek temel olgular ise, küresel ekonomi, evrensel hukuk ve küresel sorunlara küresel çözümler arama bilincidir; içinde yaşadığımız dünyada bizi etkileyecek olanlar bunlardır. Önümüzdeki yüzyılda, ayrıca, egemenlik ve ulus-devlet kavramlarının da yeni anlamlar kazanacağı anlaşılmaktadır. Türkiye, önümüzdeki yüzyıla bu çerçeveye uyum sağlayarak hazırlanmak durumundadır.

Değerli milletvekilleri,

Bizim için 20'nci Yüzyılın en önemli hadisesi, Osmanlı İmparatorluğunun dağılması, bunun içerisinde Türkiye Cumhuriyeti Devletinin çıkmasıdır.

Anadolu'daki bin yıllık tarihimiz boyunca bağımsızlığımızı hiçbir zaman kaybetmedik. Bu uzun tarih içinde bu topraklarda iki büyük imparatorluk ve bir çağdaş cumhuriyet kurduk, insanlığın ortak uygarlığına önemli katkılarda bulduk. Evrensel tarihe inşileriyle çıkışlarıyla damgamızı vurduk. Kurucusu ve mirasçısı olduğumuz ve bu yıl 700'üncü kuruluş yıldönümünü idrak ettiğimiz Osmanlı İmparatorluğu, 624 yıl boyunca Akdeniz ve Avrupa kültür ve medeniyetinin şekillenmesinde belirleyici rol oynadı. Üç denizin, üç kıtanın ve muhtelif kültürlerin buluşma noktası olan geniş bir coğrafyayı yüzyıllarca etkilemiş bir cihan imparatorluğunun mirasçısı olmak, bugünümüzü etkilediği gibi, yarınlarımızı da etkileyecektir. Dolayısıyla, geleceğe bakarken, öncelikle tarihimizi iyi anlamak, insanlık tarihi içindeki yerini doğru tespit etmek zorundayız.

Osmanlı Devleti, kuruluş döneminde esas itibarıyla bir Balkan devleti olarak gelişmiştir ve İstanbul'un başkent olmasıyla birlikte, çok kültürlü, çok uluslu, çok dinli bir Avrupa ve Akdeniz gücü olarak tarih sahnesindeki yerini almıştır. Osmanlı, altı asrı aşan tarihi boyunca Avrupa'yla karşılıklı etkileşim içinde olmuştur; etkilemiştir, etkilenmiştir.

İçinde bulunduğumuz bin yılın özellikle son 300 yılında tüm dünyayı etkileyen büyük değişim ve dönüşümler gerçekleşmiştir. İnsanlık tarihinde belirleyici etkiler yaratan bu değişim ve dönüşümlerin itici gücü ve odak noktası aydınlanma çağı ve Fransız İhtilalidir. Eşitliğe dayanan vatandaşlık anlayışı, temel hak ve özgürlükleri tadat eden cumhuriyetçi anayasacılık ve laiklik, Fransız İhtilaliyle birlikte evrenselleşmeye başlamıştır. Hiç kuşkusuz, bu gelişme, insanlığın uzun kolektif süreci neticesinde ortaya çıkmıştır. Her ne kadar, bu sürecin başlangıç noktasında yönetenlerin yönetilenlere hesap vermesi, iktidarın kullanımında keyfiliği ortadan kaldırarak, toplumsal rızanın meşruiyetin ana kaynağı haline gelmesi fikrini ilk kez gündeme getiren Magna Carta bulunuyorsa da, yasalar önünde eşit vatandaşlardan oluşan ulus devlet fikrinin dünyaya yayılması, Fransız İhtilalinin ürünüdür. Bu yayılma tek bir çizgi üzerinde gelişmemiştir; etkilediği her ülkenin tarih ve kültürüyle eklenilerek farklı modeller yaratmıştır.

Mirasçısı olduğumuz imparatorluğun tarih sahnesinden çekilmesi, onun küllerinden Türkiye Cumhuriyetinin doğuşu da ulus devletin dünyaya yayılmaya başladığı tarihî dönemde gerçekleşmiştir.

Aydınlanma çağının ve Fransız İhtilalinin etkileri, 18'inci Yüzyılın sonundan itibaren Osmanlı İmparatorluğunda hissedilmeye başlamıştır. Eğitimde ve hukukta modernleşme arayışlarına girilmiştir. 19'uncu Yüzyıl boyunca devam eden bu arayışlar, 1876 yılında Birinci Meşrutiyetin ilanı ve ilk anayasanın kabul edilmesiyle bir anayasacılık hareketini başlatmıştır.

Büyük Atatürk'ün önderliğinde gerçekleştirilen Kurtuluş Savaşı neticesinde kurulan Cumhuriyetle birlikte bu hareket niteliksel bir dönüşüme uğramıştır. Büyük Atatürk'ün eseri, bir büyük hukuk devrimi olan Cumhuriyet- Evet, Cumhuriyet odur, bir büyük hukuk devrimidir- 20'nci Yüzyılın en başarılı toplumsal ve

siyasal değişim projesidir. 624 sene idare edilen halkı, siz, idare eden haline getireceksiniz; “çok yaşa padişahım”dan, “şimdi kuvvet sende”ye getireceksiniz... Olay budur işte.

Cumhuriyet sayesinde Türkiye evrensel hukuk prensipleriyle buluşmuştur. Bu, Atatürk’ün eşsiz dehasının en parlak ürünüdür. İrk, dil, din, mezhep ve cinsiyet farkı gözetmeksizin tüm yurttaşların eşitliği ve özgürlüğü fikrinden ve vicdan hürriyetini de teminat altına alan laiklik anlayışı ve üniter devlet yapısı, demokratik cumhuriyet misakinin temelini oluşturmaktadır ve milletimizin vazgeçilmez müstereğidir. Bu unsurlardan birinden vazgeçin, bu masayı tutan ayaklardan bir tanesinden vazgeçin, masa devrilir.

Büyük Atatürk’ün önderliğinde doğulu-batılı, kuzeyli-güneyli, genç-yaşlı, kadın-erkek Türk Ulusal kurtuluş savaşçılarının kahramanlıkları ve fedakârlıklarıyla verilen bir büyük varoluş mücadelesinin ürünü olan bu misaka bağlılık her Türk vatandaşının görevidir.

Bir cihan imparatorluğunun parçalanışı ve bunun Türkiye Cumhuriyeti üzerinde çeşitli etkileri iyi değerlendirilmelidir. Türkiye’nin iç ve dış politikasındaki hedefleri, birliğini muhafaza, ayakta durma, iç barışını mutlaka koruma hususundaki kaygılarının kaynağı iyi değerlendirilmelidir.

Din, ırk ve mezhep konularının politize edilmesinin, ülkenin stabilize edilmesine varacağı endişeleri, tarih şuurunu içinde mevcuttur. Bunları politize ettiğimiz zaman parçalanırız; odur stabilize olmak. Cumhuriyetten demokratik cumhuriyete geçişte geçen 50 sene zarfında karşılaştığımız büyük bunalımların kökünde yatan budur. Bu elli senenin içinde ben varım ve bunu Yüce Meclise söylemeyi görev sayıyorum.

1870’li yıllarda başlayan “Makedonya Meselesi” unutulmamalıdır. “Hufre-i inkıraz pençe-i izmihlal” korkuları, “infrad-ı anâsır mı, ittihad-ı anâsır mı” tartışmaları, bizi, bugünkü vatanımızı dahi savaş yapıp kurtarmak mecburiyetinde bırakmıştır.

Çok partili hayata, yani demokratik cumhuriyete geçildiğinden bu yana ülke, demokratik otoritenin hâkim kılınması ve hukuk devletinin işleyebilmesi bakımından zaman zaman büyük sıkıntılarla karşı karşıya kalmıştır.

Devlet, yönetilebilirlik, iç güvenlik, barışın ve hürriyetin aynı zamanda korunmasıyla uğraşmıştır.

Çok kolaydır, birtakım kişilere, kurumlara kusur, hata falan bulmak; mesele, hadisenin tümüne bakmak, ondan, müspet birtakım, gelecekte yararı olacak dersler çıkarmaktır.

Bölücü, aşırı ve yıkıcı akımlar ve çeşitli mihraklar, iç barışımızı bozmuştur. 5 bin vatandaşımızın hayatını kaybettiği bir anarşi hadisesi ve 30 bini aşkın vatandaşımızın hayatını kaybettiği bir bölücü terör hadisesiyle karşılaşılımıştır.

Demokrasi, kendini savunmaktan mahrum bir rejimin adı olamaz. Demokrasiye yürekten bağlı hiçbir millet, kamu düzeninin tahrip edilmesine razı olmaz. Unutulmaması lazım gelen husus budur.

Çağdaş devletten beklenen, demokratik otoritenin mutlaka sağlanması, halkın can ve mal güvenliğinden emin olması, demokratik hakların korunması, hu-

zur ve sükûnun mutlaka temin edilmiş olmasıdır. Unutmamak lazımdır ki, İnsan Hakları Beyannamesinin 30'uncu, Avrupa İnsan Hakları Konvansiyonunun 17'nci maddesi, hak ve hürriyetlerin, onları ortadan kaldırmak için kullanılamayacağını amirdir. Yani, özgürlük, özgürlüğü ortadan kaldırmak için kullanılmaz. Özgürlüğe itiraz eden yok, kimse edemez; ama, özgürlüğü korumak; sorun odur.

Sorun, sadece bir anayasa sorunu da değildir; topyekûn bir işleyen devletin meydana getirilmesi sorundur. Sanıyorum ki, geçen elli senede Türkiye olarak alacağımız en önemli ders budur.

Bunu çok iyi analiz etmemiz lazım. Bilim adamlarımızın siyasete ışık tutması lazım. Topkekûn bir işleyen devletin meydana getirilmesi şarttır.

Bu, iyi bir anayasa, iyi bir siyasî sistem demek olduğu kadar, geleneklere sahip, iyi yetişmiş, birikimli, deneyimli kadrolarla cihazlanmış, ahenk içerisinde çalışan kurumlardır.

Burada, kaht-ı ricalden şikâyet edeceğim. Kaht-ı rical, bir devletin yönetimini üstlenen kadroların siyasî istikrarsızlık dolayısıyla biçilmesi hadisesidir. Yetişen kadrolar, sık değişen hükümetler tarafından biçilirse, bir yerde, ülkeyi idare edecek liyakatli kadrolardan mahrum kalınır. Bu, sadece bizim tecrübemiz değil, dünya tecrübesi, Osmanlı tecrübesi; tabiri de Osmanlı tabiri. Anayasa, işleyen devletin, işleyen rejimin, işleyen ekonominin sadece bir aracıdır. Ayrıca, toplumun demokratik eğitim ve kültürü, görenekleri, gelenekleri, demokrasi inancı ve ona sahipliği, sistemin işleminin önemli bir şartıdır.

Çağdaş bir devletin, çağdaş anayasası, çağdaş yasaları, çağdaş kadroları yanında, çağdaş topluma olan ihtiyacı, önemli bir husustur. Yani, demokratik hak ve sorumluluklara hassasiyet gösteren toplum, bu bütünde vazgeçilmez unsurlardan biridir. Onun içindir ki, halkın mutlaka rejimin sahibi yapılması lazımdır.

Bulduğumuz bölgede, devraldığımız tarihi şartlar ve coğrafyanın dikte ettiği bazı olumsuzluklar, bizim ayakta durabilmemiz için, demokratik, üniter ve laik devleti mutlaka korumamızı gerektiriyor.

Unutmamak lazımdır ki, Türkiye, cumhuriyetin, demokrasinin, laikliğin ve Müslümanlığın, çağdaşlığın bağdaştığını göstermek gibi çok büyük bir iddiayı hayata geçirmektedir. Bunun hiçbirisinden vazgeçemeyiz.

Bu, bir büyük uzlaşmadır. Bu büyük uzlaşma, güçlü iç barış ve dayanışma demektir. Bunda herkesin yararı vardır. Herkese birden sesleniyorum: Bu uzlaşmayı koruyalım!

Bu demek değildir ki, Türkiye'nin daha iyi bir anayasaya, daha iyi kanunlara ihtiyacı yoktur... Hayır; vardır.

Nitekim, demokratik cumhuriyetin tüm kurum ve kurallarıyla işleyip işlemediği hususu hâlâ tartışılabilir. Bu, konuşan Türkiye'nin, demokrasinin gücünü göstermektedir.

Cumhurbaşkanı seçildiğim 16 Mayıs 1993 günü bu kürsüden yaptığım konuşmada "1982 Anayasası, hazırlanışı, sunulduğu, kabul edilişi, nihayet şartları ve içeriği itibarıyla tam demokratik değildir. Bu Anayasa Türkiye'ye bir anayasal düzen getirmiştir; fakat bunun tam anlamıyla demokratik anayasal bir düzen oldu-

ğu söylenemez” demiştim. O tarihten bu yana, 1982 Anayasasının birçok maddesi değiştirilmiştir. Yüce Meclis, Anayasayı değiştirme yetkisini kullanarak, başlangıç noktasındaki kusurları giderme iradesine ve imkânına sahip olduğunu ortaya koymuştur. Anayasanın eksikliklerini düzeltmenin mümkün olduğu ortadadır. Esasen, hâlâ, Yüce Meclisin ve Türkiye’nin gündeminde anayasa değişikliği teklifleri vardır. Bu teklifler süratle ve ciddiyetle ele alınır; Türkiye, artık anayasa ile ilgili tartışmalar geride bırakarak, yapısal reformları tamamlar. Çağdaş anayasal demokrasi bağlamında eksiklikler varsa, bunlar hızla giderilir. Çok partili demokrasiye geçiş döneminin ürünü olan tartışmalara geri dönülmemelidir, bunlar artık geride kalmalıdır; hiç olmazsa siyasi anlamda söylüyorum. Demokrasi ve cumhuriyet, birbirinin karşıtı değil, birbirinin tamamlayıcısıdır. Demokratik cumhuriyet, işte bu uzlaşmanın adıdır.

Unutmamak lazımdır ki, bütün diktatörlükler, anarşi ve fetretin içinden çıkar ve güvenlik vaadiyle gelir. Dünyada pek çok ülkede, kişiye, ne istiyorsun dediğin zaman, ilk istediği şey güvenlidir, can güvenliğidir. Can güvenliği mi istiyorsun, özgürlük mü istiyorsun, ekmek mi istiyorsun diye sorduğunuz zaman, bu suali niye soruyorsunuz demez vatandaş. Üçünü de istiyorum derse, içinden demez. Üçünü de istiyorum dediği yerde zaten problem çözülmüştür. Can güvenliğini, bu için içerisinde başa almayan, belki, bir avuç ülke vardır. Onun için, can güvenliğini sağlamayan devlet yönetimi veya rejim, fevkalade sıkıntılıdır; ama, bu can güvenliği, pax romana sağlanmamalıdır; bu can güvenliği, demokratik yollarla, demokratik usullerle sağlanmalıdır; işte hüner burada, bunun nasıl yapılacağına.

Hürriyet rejimi, düşmanlarından korunarak ayakta tutulabilir; ancak, vatandaşın temel hak ve hürriyetlerinin korunacağı konusunda devlete güveni sarsılmamalıdır. Türk vatandaşı, laik cumhuriyet ile Müslümanlığı bağdaştırmıştır.

Türk vatandaşının inançlarına serbestçe sahip çıktığını, ibadetlerini rahatça ve serbestçe yaptığını herkes biliyor. Böyle bir ihtiyacı yok Türk vatandaşının; yani “ben, Müslümanlığın gereklerini yerine getiremiyorum” diye bir şikâyeti yok. İşte buradan bütün Türkiye’ye sesleniyorum.

Neden yok; çünkü, Türkiye laik bir ülkedir; yani, 75 bin camide beş vakit ezan okunmaktadır.

Benim vatandaşım haccına gitmektedir, zekâtını vermektir, ibadetini yapmaktadır, mevlidini okumaktadır ve 85 bin din adamı da halkın hizmetindedir.

Eğer camiye siyaset sokulmazsa, ne dinin devletten ne devletin dinden şikâyeti yoktur. Bu, çok önemli bir şey; gerisini düşündüğünüz zaman, çok önemli bir şey.

İslamın bütün şartlarını yerine getirmesi için, bana göre, Türkiye’nin bir noksanı yoktur. Türkiye, teokratik bir devlet değildir; Türkiye, laik bir devlettir.

Laiklik, demokrasinin de, inanç ve ibadet hürriyetinin de temeli ve teminatıdır. Yani, vatandaşın ibadetine karışanlar, inancına karışanlar varsa, Ceza Kanununun 175’inci maddesinden itibaren birçok maddesi onlara ceza getirmiştir.

Türkiye Cumhuriyetinin “dar-ül harp” olduğunu iddiaya cüret edenler şunu asla unutmasınlar; dinlerin en mükâmil ve en hoşgörülüsü olan İslam Dinini bir saadet, barış ve sevgi dini olarak bu topraklarda gönül rahatlığıyla ve iç huzuruyla yaşamaya devam etmemiz, cumhuriyet sayesinde.

Anayasa değişiklikleriyle ilgili çalışmalar yapılırken, uzun anayasacılık tarihimizden ve çokpartili demokrasimizin birikimlerinden ders alınmalıdır. Temel hak ve hürriyetlerin anayasal güvenceye alınmasında, iktidarın anayasalar yoluyla sınırlandırılmasında, kısaca daha iyi işleyen bir demokrasinin geliştirilmesinde neler yapılması gerektiği, ancak bu tarihi tecrübelerimizin dikkatle incelenip sorgulanmasıyla ortaya konabilir. Bir ülkenin siyasî tarihinin o ülkenin anayasal tarihini belirlediği açık bir gerçektir. Esasen, anayasalar, bir anlamda tarih projeleridir; geçmişten geleceğe köprü kuran, birlikte yaşama kurallarıdır. Bu noktada, anayasal devletin, değişmez bir yapı değil, tersine, değişen koşullar altında yeniden kurulması, korunması ve yenilenmesi gereken bir proje olduğunu da hatırlatmak istiyorum. Tüm dünyada olduğu gibi, ülkemizde de, demokrasimizin ve devletimizin daha iyi işletilmesi beklentisi kamuoyuna mal olmuş, bunlara çözüm aranmaktadır.

21'inci Yüzyıla gerektiği şekilde hazırlanmamızı mümkün kılacak adımları atarken, tarihî deneyim ve birikimlerimizi tabii ki gözardı etmemeliyiz. Ancak, dünün alışkanlıkları ile geleceğin icapları arasında bir denge kurulması gerektiğini de unutmamalıyız. Burada dikkate alınması gereken bir diğer denge de, bazı bilim adamlarımızın işaret ettiği gibi, temel hak ve hürriyetler ile kamu düzeni arasındaki dengedir. Sanıyorum ki, yönetilebilir bir devlet, bu dengenin iyi kurulup, iyi işlemesiyle mümkündür. Özgürlüklerin, hukukun üstünlüğüne dayanan demokratik otorite ile korunabileceği unutulmamalıdır. Demokratik otoriteyi zaafa uğratırsanız, özgürlükleri korumak mümkün değildir. Yüce heyetinizin bu dengelere dikkat ederek, toplumumuzun tüm kesimlerince arzulan yapısal değişimleri ihtiva eden bir anayasal reform projesini ortaya çıkaracak anlamlı ve yapıcı bir tartışmayı er veya geç başlatacağına yürekten inandığımı bir kere daha ifade etmek istiyorum.

Değerli milletvekilleri,

Müteaddit vesilelerle vurguladığım gibi, uluslararası ilişkilerde her alanda yerleşik kural ve kurumların sorgulandığı, yeni arayışların hız kazandığı bir dönem noktasındayız.

Türkiye'nin kaybedecek vakti yoktur. Dünyayla birlikte soluk alıp vermek, bu arayışların içinde yer almak ve bulunacak çözümlerin parçası olmak zorundayız; çözümlere katkıda bulunmak da zorundayız. Bunun için de, öncelikle, siyasî, ekonomik, idarî ve adli alanlarda gerekli reformları bir an önce gerçekleştirmeliyiz. Bu, Türkiye'yi, parlak geleceğine taşıma mücadelesidir. Demokratik siyasî rekabet, bu mücadelenin daha verimli bir şekilde yapılmasını sağlayan bir bayrak yarışıdır.

Bu yıl, Berlin Duvarının yıkılışının 10'uncu yıldönümüdür. Duvarın yıkılışı, aynı zamanda ideolojik kutuplaşmanın sona ermesinin de sembolüdür. Bu gelişme, 20'nci Yüzyıl boyunca siyasete damgasını vurmuş olan sağ-sol saflaşmasını büyük ölçüde anlamsızlaştırmış ya da en azından siyasî farklılıkların kitlelere izahını güçleştirmiştir. Siyasî düzeydeki bu değişime paralel sayılabilecek bir zamanlamayla küreselleşme olgusu, ulus-devlete bakışı değiştirmeye başlamış, ekonomik manada sınırların önemi azalmıştır. Değişen koşullar, siyaseti ve siyasî örgütlenmeyi değişime zorlamaktadır.

Tüm dünyada bu yönde bir arayış vardır. Türkiye, dünya ölçeğindeki bu gelişmelerden doğal olarak etkilenmektedir. Devletin nasıl daha iyi işletilebileceği, bir ihtiyaç olarak, tüm siyasi partilerimizin gündeminde yer almaktadır.

Cumhurbaşkanı olarak göreve başladığımdan bu yana ben de, devlet reformu konusu üzerinde özellikle çok durdum. Bunun, Anayasanın bana verdiği “devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını gözetme” görevinin bir gereği olduğuna inanıyorum. Devlet, topluma ve vatandaşa hizmet için vardır. Tüm devlet organlarının ortak amacı, halkın refahını artırmak, hürriyet, güvenlik ve mutluluğunu temin etmektir. Öyleyse, bu hizmetin nasıl daha iyi yapılabileceği konusunda düşünmek, herkesin görevidir. Çağın icaplarına uygun bir devlet reformu, soyut sloganlar değil, ancak somut öneriler zemininde gerçekleştirilebilir. Bu önerilerin içeriğini tartışmak yarar sağlar.

Tartışmaları içerikten ziyade kişilerle irtibatlandırmanın Türkiye’ye hiçbir yararı olmadığını bir kere daha vurgulamak istiyorum; o zaman, tartışılmıyor, tartışma bitiyor. Bu bağlamda, anayasa reformu, yargı reformu, idarî reform konularıyla ilgili daha önce gündeme getirdiğim bazı düşüncelerimi, bu kürsüden, Yüce Milletimizin, Yüce Heyetinizin dikkatlerine tekrar sunmakta yarar görüyorum; bunlar benim düşüncelerimdir:

Anayasalar, devletin temel kuruluşu ile bireylerin temel hak ve hürriyetlerini belirleyen toplumsal sözleşmelerdir. Burada, öncelikle temel hak ve hürriyetler konusu üzerinde durmak istiyorum.

Bu bağlamda, çağdaş evrensel standartlar bellidir. Demokrasiler camiasının mensubu olan Türkiye, İkinci Dünya Savaşı sonrasında, uluslararası insan hakları hukukunun gelişmesine katkıda bulunmuştur. Başta Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi olmak üzere, ilgili diğer Birleşmiş Milletler belgelerinden Avrupa Konseyi Sözleşmesine, AGİT tarafından kabul edilen muhtelif belgelere kadar uzanan temel insan hakları belgeleri, bu alanda Türkiye’nin üstlendiği uluslararası taahhütlerin çerçevesini çizmektedir. Evrensel hukuk ve çağdaş demokrasi hangi belgeleri ortaya koymuşsa, Türkiye bu belgelerin tümüne taraftır, tümünü kabul etmiştir ve Meclis’de bunun tümünü tasdik etmiştir. Yani, dünyada var olup da Türkiye’de olmayan bir şey yok. Türkiye bir arayışların içinde olamaz. Yapacağı şey, bu evrensel belgelerde, taahhüt ettiği evrensel belgelerde işlemeyen hususlar varsa, onları işler hale getirmektir. Yani, demokratik Türkiye Cumhuriyetinin temelini sorgulamakta hiçbir yarar yoktur. İşte evrensel hukuk burada.

Yani, Türkiye, İnsan Hakları Beyannamesine mi aykırı iş yapıyor, onu mu kabul etmemiş; o, uygulamadır; onun da denetim yerleri vardır; evvela bu kürsü denetim yeri. Veya Türkiye, demokratik ülkelerle beraber kabul ettiği dokümanlardan herhangi bir tanesine mi uymuyor; onun yeri de burasıdır. Yine de, bu belgelerle kabul ettiğimiz, uygulama yapmadığımız ne varsa, bunları bulup çıkarmak ve bunları uygulanır hale getirmek, demokrasimizi çağdaş seviyeye getirmemiz için yapılacak gayet somut bir olaydır.

Anayasanın, devletin kuruluşuyla ilgili bölümünü ele alırken, öncelikle, siyasi yapı üzerinde durulmasında yararlar bulunmaktadır. İşte bu başka bir kısım. Bana göre, temel haklar ve hürriyetler bölümünde Türkiye’nin bir eksiği yoktur; yani, uluslararası dokümanlara bakıldığında zaman. Anayasanın, devletin kuruluşuyla ilgili

bölümünü ele alırken işte burada mesele var; yani, bu nasıl işleyecek. Bu noktada temel mesele, kuvvetler ayrılığına işlerlik kazandırılmasıdır. Sistem, kuvvetler ayrılığıdır. Yasama organı, etkili denetim gücüne kavuşturulmalıdır. Demokratik denetimin daha etkili bir hale getirilmesi ve yasama faaliyetinin daha titiz bir incelemeye tabi tutulabilmesi için, anayasal deneyimimiz çerçevesinde 20 yıllık uygulaması olan senato, yeniden ihdas edilmelidir.

Yasama organı seçimlerinde, seçmen ile vekili arasındaki bağı güçlendirecek dar bölge çoğunluk sistemine geçilmesi fikri üzerinde durulmalıdır; yani, bu ülkenin vatandaşı, kendisini kimin temsil ettiğini bilmeli, bu dağılmamalı ve vekiline bir şey intikal ettirecekse, onu yanında bulmalıdır. 69 milletvekili bulunan İstanbul'da vatandaş kimi arayacak, kimi bulacak!..

Değerli milletvekilleri,

Onun içindir ki, gelin, bu dar bölgeyi düşünün; Türk demokrasisinin selameti bakımından söylüyorum. Partilerin mali kaynakları ve siyasetin finansmanı saydamlaştırılmalıdır. Partiler hiçbir suçlamanın altında olmamalıdır.

Yasama dokunulmazlığının kapsamı, çağdaş standartlarla uyumlu hale getirilerek daraltılmalıdır. Bu kürsünün hürriyetine kimse dokunamaz, dokunmamalıdır; ama, onun dışında birtakım şeyler eğer tartışılır hale gelmişse ve bu tartışmalar, bu sıralarda oturan değerli milletvekillerini sıkıntıya sokacak duruma gelmişse, haksız yere gelmişse, bunun çaresini, yine bu Meclis bulmalıdır.

Cumhurbaşkanı, iki türlü seçimle, halk tarafından seçilmelidir. Bana göre, yedi sene Cumhurbaşkanlığı uzundur ve cumhurbaşkanı beş sene için seçilmelidir; eğer, Meclisiniz muvafık görürse, iki defa seçilebilmelidir; ama, mutlaka halk tarafından seçilmelidir. Bunun birtakım mahzurları vardır; ama, maksadınız, eğer demokrasiyi güçlendirmekse, demokrasinin kurumlarına daha çok otorite kazandırmaksa, mutlaka halkın rızasına ve yetkisine cumhurbaşkanlığı makamını bırakmak lazımdır.

Parlamentoyu fesih müessesesi işler hale getirilerek... “Fesih” güzel bir tabir değil; buraya, ben, bunu böyle yazmışım ama sevdiğim bir tabir değildir. Zaten, o yüzden, bu maddeyi kullanamıyoruz; Abdülhamit, bir defa feshetti; eğer, bu yetki cumhurbaşkanlarına verilirse, önüne gelen fesheder diye. Bu, doğrudan doğruya seçimin yenilenmesi olayıdır. Zaman oluyor ki, göz gözü görmüyor Türkiye’de; biz, bunlardan dolayı bunalımlara gittik. Zaman oluyor ki, seçilmiş kişinin, seçimi yenilemekte sıkıntısı oluyor. Yapılacak iş nedir; yapılacak iş, seçilmiş kişiyi bu sıkıntıdan kurtarmaktır. Yani, eğer, ülke rahatsızlanmışsa, ülke, parlamentosunu tartışır hale gelmişse, parlamentosuna olan güveninde eksiklik olmuşsa, bunu devam ettirmenin bir yararı yok. O, zaaf oluyor, otoritede zaaf... O zaman, Cumhurbaşkanı, Meclis Başkanıyla, varsa Senato Başkanıyla danışarak, partilerle danışarak, seçimi yenileyebilir.

Demokrasinin güçlendirilmesi bakımından bir hususu daha dikkatinize getiriyorum. Seçmenlerin önemli konularda doğrudan görüşlerini ortaya koyabilmelerine imkân tanıyacak şekilde, referandum müessesesine işlerlik kazandırılmalıdır. Bazen, yine, göz gözü görmez hale geliyor; tartışıyoruz, tartışıyoruz; herkes birbirini kötülüyor; hakem yok. Var gibi görünen hakemlerin hepsi, artık hakem

olarak tanınmıyor. O zaman nereye gitmelidir; hakkın sahibine. Ve önde duranların hepsi vekildir, hakkın sahibi halktır. Yani, referandum müessesesine işlerlik kazandırılması şarttır.

Olağanüstü hallerden, bunalımdan çıkış için gereken demokratik mekanizmalar Anayasaya dahil edilmeli.

Burada, çok önemli bir şeyi daha söylemek istiyorum. Cumhurbaşkanı, yasaları bir kere daha görüşmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderme yetkisi yeniden tanzim edilmelidir. 85 maddelik kanun çıkarıyorsunuz, 35 gün uğraşıyorsunuz, bunun içerisinde belki iki veya üç hususun bir defa daha konuşulması gerekebiliyor, memleket allak bullak oluyor bunlar tartışılırken, 35 gün, 40 gün tartışılmış bir yasayı, çok zaruret olmadıkça Cumhurbaşkanı nasıl veto edecek, soruyorum?.. Etsin efendim... Ee, Cumhurbaşkanı'nın işi, sistemi çıkmaza sokmak değil ki. Eğer bu line-veto dedikleri; yani bir kanunun içerisinde bir veya iki maddeyi veya üç maddeyi, ne ise, Cumhurbaşkanı veto etme yetkisine sahip olursa, hem bu kadar çekilen emek boşa gitmez hem de her şey işler, sonra onu bir defa daha çabucak konuşursunuz, iki maddeyi üç maddeyi.

Bunları ben kendim icat etmiş değilim. Bu sıkıntılarla karşı karşıya olan memleketlerin hepsi bunlara sırtını çeviriyor değil, çare arıyor ve böylece, bir sıkıntı ortadan kalkıyor. En son Amerika Birleşik Devletlerinde böyle bir uygulamaya gittiler.

Köklü bir yargı reformu gerçekleştirilmelidir. Yargı bağımsızlığının güvenceleri sağlanmalıdır.

Bu amaçla, yargı bağımsızlığıyla ilgili eleştiriler dikkate alınarak eksiklikler giderilmelidir. Adaletin geç tecelli etmesi Türkiye'de en önemli şikâyet konularından biridir. Bu itibarla, mahkemelerimizin, adaletin tevziini gecikmeksizin gerçekleştirebilmeleri için gereken tedbirler süratle alınmalıdır. Bunun bir yolu, Adalet Bakanlığımızın bütçeden aldığı payın artırılması ise, diğeri, yüksek yargı organları üzerindeki yükün azaltılmasıdır, itirazların ele alınacağı ara kademe denetim mahkemeleri ihdas edilebilir. Mahkemelerin sayısının artırılması, davaların daha hızlı görülmesini sağlayacak muhahkeme usulüne geçilmesi gibi hususları kapsayacak değişikliklerle daha iyi işleyen yeni bir adli yapılanmaya gidilmelidir.

Eğer bir ülkede devlet -devleti topyekûn alıyorum- ceza veremeyen devlet durumunda ise, o ülkenin kanunlarını icra etmekte çok büyük güçlüğü olacaktır. Şunu demek istiyorum: Mahkemelere intikal eden hususların neticeye bağlanması yıllar alıyorsa, bu esnada yeni af kanunları çıkıyorsa ve bu esnada hapisanelerden adamlar kaçıp gidiyorsa, o ülkede kanun hakimiyetini sağlamak mümkün değildir. Ceza yoktur, ibreti müessire yoktur, ıslah olma yoktur. Bence, sanıyorum ki, Türkiye'nin en önemli meselelerinden birisi, yargıyı işler hale getirmektir. İşler hale getirmekten kastım şu, yargı dağıtımını çabuklaştırmaktır. Tabii ki, burada çok hassas olan bir nokta, haksızlıklar olmamalıdır. Zaten uzadığı zaman haksızlıklar kalkıyor mu orta yerden; uzadığı zaman, işte böyle haksızlıklar çıkıyor.

Devlet yönetimini menfaat, nema dağıtan bir yer olmaktan çıkarmak lazımdır. Bunu sağlamanın yolu, devletin ekonomik ve ticarî faaliyetlerin içinden tümüyle çıkmasından geçmektedir. Falanca adam kredi alacakmış; niye devlete gelmeli o?

Alacaksa, verecek olan adam düşünsün, taşınsın, parasını geri alabileceksen versin; ama, banka devletin ise veya bir yerde devletin nüfuzu lazım ise, o zaman siyaseti bundan arındıramazsınız. Bunlar şahsî kusurlar değildir, sistemin kusurlarıdır ve kim devlet yönetiminde görev alsın, bunlarla karşı karşıya kalır. Bunun kestirmesi var; gelin, paraya pula müteallik şeylerin, menfaata müteallik şeylerin, ticarete, sanayiye müteallik şeylerin tümünden devleti sıyralım. Bunlar, vaktiyle lazımdı; ama, Türkiye, bugün, o seviyelerin üstüne çıkmıştır.

Ve nihayet -yine, reformlara devam ediyorum; bunu çok önemseydiğimi ifade edeyim- 65 milyonluk Türkiye Ankara'dan idare edilemez; idare ediliyor mu; edilemiyor işte; yani, 65 milyonluk Türkiye'nin bütün idaresini buraya topladık, bunun da altından kalkamıyoruz ve halk, akın akın geliyor, gelecek tabii. Halk gelmezse, daha da kötü. Geliyor, o kapıya geliyor, bu kapıya geliyor, bu kapıya geliyor. Yüzde 90'ının hiç buraya gelmemesi lazım. Taa, uzak yerlerden kalkıp geliyor. İşte, orada hallolacak şeyleri oraya aktarmak lazım.

Değerli milletvekilleri,

Onun içindir ki, bu yerel yönetimler reform kanunu tasarısını bir an evvel yasalaştırın; ama, işleyecek şekilde yasalaştırın; yani, içeriği olsun, sadece, yaftası olmasın; mutlaka bir fayda sağlasın. Ve bence, bu, hükümetin veya muhalefetin işi değildir; bu, Türkiye'nin işidir.

Devlet reformu konusunda, uluslararası platformda da çalışmalar var; her ülkede var. Ben, size, burada, bir misal vereceğim. Amerika Birleşik Devletleri, Ocağın 14'ünde, Başkan Yardımcısı Al Gore'un başkanlığında bir toplantı yaptı, 40 devlet buraya iştirak etti. Bu toplantının sonunda -bunun adı "Devletin Yeniden İnşası İçin Küresel Forum- şu neticeyi çıkardılar: "21'inci Yüzyılda bir ülkenin güçlü iktisadî avantajlara sahip olabilmesinin yolu, etkili, işleyen ve halkının desteğine sahip, demokratik bir devlet yaratmaktan geçmektedir. Etkisiz, yavaş hareket eden, aşırı merkezîyetçi bir devlet yapısı, 21'inci Yüzyılın yüksek hızlı ve yüksek teknoloji kullanan ekonomisinde, özellikle özel sektörün dinamizmi önünde en temel engel olacaktır. Dolayısıyla, önümüzdeki yüzyılda refaha ulaşılması, vatandaşların ve piyasaların isteklerine cevap verebilecek esnek ve etkili, kararları vatandaşa en yakın düzeyde alabilen bir devlet yapısı geliştirilmesine bağlıdır. Kısaca, devlet, yeni çağın icaplarına uygun olarak yeniden inşa edilmelidir. Devleti kötüleyerek bir yere varamayız. Her kimin ne fikri varsa, gelsin devletin yeniden inşasına katkıda bulunsun; işte meydan...

Eğitim ve sağlık alanlarında köklü reformlar geliştirilmelidir. Eğitim, sağlık ve çevre 21'inci Asrın en önemli meseleleri olacaktır.

Bir hususu daha burada kaydetmek istiyorum. Devleti daha iyi işletmek, vatandaşın demokratik dikkat ve uyanıklılığıyla mümkündür. Devlet de vatandaşının somut ve yapıcı eleştirilerine açık olmalıdır. Sivil toplumla devlet arasındaki ilişkileri tanzim edecek temel çerçeve, özgürlükler ile sorumluluklar arasındaki dengedir. Çağdaş devletin vatandaşı, demokratik vatandaşlık bilincine sahip olan bireydir. Unutulmaması gerekir ki, demokrasiyi güçlü kılan da, yaşatan da esas itibarıyla budur.

Kurtuluş Savaşının ateş çemberinden geçen Türk Halkı, alınyazısını kendi iradesiyle belirleme hakkını elde etmiştir; Allah'ın yazdığı başka; yani, kendi irade-

siyle, imparatorluktan ulus-devlete, tebaadan vatandaşa geçilmesiyle, Türk Milleti, eşit vatandaşlardan oluşan bir topluluk halini almıştır. Bu, kökten bir değişiklik, bir devrimdir. Artık, devletin sahibi, efendisi, hanedan veya halife değil, millettir. Egemenlik hakkını Tanrı'dan alan ve yalnız Tanrı önünde sorumlu olan padişahlık, bir daha geri gelmemek üzere gitmiştir. Hiç kimsenin, başka türlü düşünmesine gerek yoktur.

“Milli iradeyi hâkim kılmak” ilkesi, bir devrimi ifade etmekte idi 1919'da; 29 Ekim 1923'te, bu ilke mantıklı sonucuna erişmiş, Türkiye, bir cumhuriyet olarak tarih sahnesine çıkmıştır. Cumhuriyet “egemenlik kayıtsız şartsız milletindir” sözünde ifadesini bulur. Bu ilkeyle, Osmanlı siyasi sistemi, kökünden ortadan kalkmıştır. Atatürk, bunu, kesin biçimde ifade eder: “*Yeni Türkiye'nin eski Türkiye'yle hiçbir alakası yoktur. Osmanlı hükümeti tarihe geçmiştir. Şimdi, yeni bir Türkiye doğmuştur*” diyor Atatürk Nutuk'un 437'nci sayfasında. “Devletin dini Dîn-i İslâmîdir” diyen Osmanlı toplum düzeni, laik Türkiye Cumhuriyetinin toplum düzeniyle taban tabana zıttır. Türkiye Cumhuriyeti ile Osmanlı devlet sistemi arasında bağ kuramaz.

Bu noktada, Osmanlı, tamamiyle ve kesinlikle son bulmuştur. Ancak, kültürel bakımdan Osmanlı döneminden devraldığımız zengin bir miras vardır. Bu miras, bugün de etkilerini sürdürmektedir. Bu da son derece doğaldır. Milletimizin, tarih içindeki yürüyüşünün önemli bir durağı olan ve evrensel tarihe damgasını vurmuş olan Osmanlı kültür ve medeniyetiyle haklı bir gurur duyuyoruz. Cumhuriyet, tarih şuuru içinde, Osmanlı mirasına sahiptir.

Rus ordularının, Kuzey Karadeniz, Balkanlar ve Kafkaslara her girişinde, 1783'ten beri, birbiri ardına gelen göçlerle, Anadolu, bugün, İmparatorluğun etnik ve kültürel bir minyatürü haline gelmiştir.

Osmanlı kültürünü benimsemiş, anadili Türkçe olmayan yüzbinlerce Arnavut, Boşnak, Pomak, Giritli, Karadağlı, Çerkez, Abaza, Çeçen, Gürcü, bu yurda gelip yerleşmişlerdir. Onları, buraya, Anavatan'a koşturan şey, ortak tarih, yaşam tarzı, kültürdür. Anadolu Türkü onları kendisinden saymış, kucak açmış, onlar da kendilerini, Anadolu Türkünden saymışlardır. Tarih ve kültürün, etnik menşeden çok daha güçlü bir sosyal vakıa olduğunu, daha iyi hangi örnek gösterebilir.

Onlar, canı gönülden Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmuşlar, modern Türkiye'nin oluşması ve yükselmesinde hayati hizmetlerde bulunmuşlardır. Anadolu, onlar için gerçek bir anavatandır.

Bu etnik çeşitliliği bir zenginlik olarak kabul eden cumhuriyet felsefesinin ürünü olan anayasalarımız, herkesin hukuk önünde eşit olduğu bir Türk vatandaşlığı, her inancı aynı düzeyde saygın gören son derece hoşgörülü bir din serbestliği, inanç ve ibadet hürriyeti getirmiştir. Huzur içinde ortak nimetlerini paylaştığımız bu güzel yurdu, bu sağlıklı cumhuriyet rejimini korumak herkesin yararına. Bu gerçeği hiçbir zaman unutmayalım.

Değerli milletvekilleri,

Buraya kadar yaptığım konuşmada, 20'nci Asrın içinde en mühim hadise olarak Türkiye Cumhuriyetini asrın içinden çıkardım. Şimdi, 2000'li yıllara girerken, acaba Türkiye Cumhuriyeti ne vaziyette, ona da bir bakmamızda yarar var.

Cumhuriyetin kazanımlarının, milletimizin 20'nci Yüzyıldaki bu büyük başarısının içeride ve dışarıda daha iyi bilinmesi, öncelikli meselelerimizden biridir. Cumhuriyetle birlikte 20'nci Yüzyılın en başarılı sosyal ve siyasî değişim başarısını hayata geçirmemize rağmen, 21'inci Yüzyıla girerken Türkiye'nin bir imaj sorunu vardır. Bu imaj sorununun ortaya çıkmasında yurt dışındaki bize hasım çevrelerin, kuşkusuz, payı vardır. Tabii ki, meseleyi sadece bu çerçevede görmek bizi çözüme götürmez. Bir kere daha vurgulamak istiyorum ki, laf sahibinden çoğalır. Türk insanı ülkesinin imajından memnun hale geldiğinde, imaj sorunumuz büyük ölçüde aşılmış olacaktır.

Eğer biz diyorsak ki, bizden ne köy olur ne kasaba; hakikaten, bizden ne köy olur ne kasaba. Evvela, başkaları bize, sizden her şey olur demeden önce, biz kendimiz dememiz lazım onu. İmaj sorunu... Bunun üzerinde çok duruyorum ve yıllardır duruyorum. Dışarıdan bakanlar -hasta adam gitti; hasta adam kimdi; Osmanlı'ydı- bir taraftan, bakıyorlar, bunlar da mı hasta acaba diye, bizim söylemlerimize; bir taraftan da, bizim meydana getirdiğimiz neticeye bakıyorlar bir gariplik var bu işte; bunlar hasta falan değil diyor; ama, biz, kendimiz "hastayız" diyoruz. Olmaz... Olmaz... Hiçbir yararı yoktur. Kızdığımız, öfkelendiğimiz zaman kendi kendimizi vurmanın bir manası yok.

İmaj sorunu, daha çok insan hakları alanında ülkemize yöneltilen eleştirilerle irtibatlı bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, dikkatle değerlendirilmesi gereken husus şudur;

Ülkemize karşı yöneltilen eleştirilerin birçoğu haksız ve temelsizdir. Adam buralara geliyor. "Allah Allah, sizin şehirlerinizin sokaklarında savaş mı oluyor" diye bana soruyor. Ondandı sonra, geliyor; 4 milyon nüfuslu Ankarada, gecenin yarısında, istediği her yere gidiyor; herkes gidiyor, çoluk çocuğu, kadını, kızıyla; ona da şaşıyor, hangisi doğru gibi... Nereye istersen git.

Kolaylıkla düzeltilebilecek bazı eksikliklerimiz nedeniyle, dış tanıtıma yönelik çabalarımızın etkisiz kalması önlenmelidir; Türkiye'nin imajı açısından önem ve öncelik taşımaktadır. Bu adımlar atılırken, ülkenin idare edilebilirliğinin ve üniter devlet yapımızın hiçbir şekilde zedelenmemesi, tabii ki, hayatî bir konu olarak önemle göz önünde bulundurulacaktır. Bir toplumsal seferberlik yapmamız lazımdır. Turizmi mi artırmak istiyoruz; buna bağlı. Bakın, Polonya'ya 5 milyar dolar yabancı sermaye geliyor; biz, 800 milyon ancak zor bela alıyoruz; niye; işte, o sebepten dolayı. Yani, mutlaka, kendi kendimizi, hak etmediğimiz birtakım töhmetlerin altında tutup, imajımızı yaralamamızın manası yok. Biz, öyle başkalarının söylediği gibi, kötü falan değiliz; hiç hak etmeyiz bunları...

Türkiye, varlarını ve gerçek potansiyelini dünyaya daha iyi anlatmalıdır. Bir bakalım Türkiye'ye, bu Türkiye ne; buradan, bu Yüce Meclisin kürsüsünden bakalım. Benim söylediklerimde bir hilaf varsa, birisi gelsin "bunlar doğru değil" desin. Benim söylediklerim siyaset değil, siyaset üstüdür.

Çağdaş hukuka dayalı bir devlet kuruluşu olduğu kadar, aynı zamanda, halk için bir yaşam tarzı olan cumhuriyet sayesinde, Türk kadını, erkeğiyle eşit hale gelmiş, toplumsal ve kamusal hayatta hak ettiği yeri almıştır. Demokratik cumhuriyetin Türk kadınına toplum içinde verdiği rol sayesinde ulusal gücümüz en az iki misline çıkmıştır.

Cumhuriyet, eşitlik, özgürlük ve uygarlıktır; insanlık onurunu her şeyin üstünde tutmaktır. Cumhuriyet, cehalete, yoksulluğa, fukaralığa, çaresizliğe karşı verilen mücadelenin adıdır. Cumhuriyetin temelindeki iddia, vatandaşlarını, çağdaş bir devletin vatandaşı yapmaktır.

Türkiye, cumhuriyet tarihi boyunca hızlı bir kalkınma gerçekleştirmiştir ve 76 yılda, tarım öncesi bir toplumdaki, sanayileşmiş demokratik bir kent toplumu haline gelmeyi başarmıştır.

Pek de öyle değil falan demesin kimse. 1923'ten 1999'a kadar geçen 76 sene zarfında, bu ülke, ortalama yüzde 5 kalkınma hızını sağlamıştır ve 1923'ten 1999'a, bu ülkenin nüfusu 13 milyondan 65 milyona gelmiştir; 6 defa artmıştır. Gene, 1923'te 50 dolar civarında bulunan adam başına geliri, 1999'da 6 bin dolara gelmiştir nüfusunun 6 defa artmasına rağmen. Bakın 1923'e, neyiniz var...

Cumhuriyetin, çağdaş eğitim en önemli başarılarından biridir. Bugün, kurulduğu gündeki tüm nüfusu kadar çocuğu bulunan milletimiz, cumhuriyet sayesinde ülkenin her köşesinde okula gidebilmektedir.

1923'te tek bir üniversitesi olan Türkiye'nin, bugün, ülkenin her köşesine yayılmış 72 üniversitesi, 1,5 milyon üniversite öğrencisi vardır. Üniversite profesörlerinin de yüzde 25'i kadındır.

Bu, Avrupadaki en yüksek orandır ve Türk kadınının gurur tablosudur. Cumhuriyet sayesinde nüfus artış oranı, yüzde 3,5'lerden yüzde 1,5'lere inmiştir. Çocuk ölüm oranı dünya standartlarına yaklaştırılmış; yani, -bugün, hâlâ 42-43'teyiz ama- 250'lerden oraya inmiştir; dünya standartlarına inmek için hâlâ yüzde 6'ları yakalamamız lazım.

Türk ekonomisi cumhuriyetle birlikte modern yapılara kavuşmuş, bugün, dünyayla rekabet eder hale gelmiştir. İşte burada; yüzde 75'i köylü ve çiftçi olan bir Türkiye'den, dünyanın 135 ülkesine sanayi ürünü satan bir Türkiye'ye gelmişizdir ve nihayet Türkiye, 188 ülkede, Dünya Bankası raporlarına göre, 16'ncı büyük ekonomiye sahiptir. 400 milyar dolar -eğer, Çin'i alırsanız, Çin, bunun aşağı yukarı 2-2,5 misli; ama, nüfusu 1 milyar- adam başına gayri safi millî hâsıla ve parite bakımından 6 bin 712 dolar. Son olarak G-7 grubu ülkeleri Maliye Bakanları ve Merkez Bankası Başkanları 25 Eylül 1999 tarihinde Washington'da toplandılar ve G-20 kuruldu; yani, G-7'ye 13 tane daha memleket eklediler. Onlardan 2 tanesi kurum; bunlardan birisi de Türkiye'dir; yani, Türkiye, iğneden ipliğe her şeyi satın alan Türkiye, hiçbir şeyi olmayan Türkiye, 75 sene zarfında bakın hangi memleketlerin arasına girdi: Amerika Birleşik Devletleri, Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya, Japonya, Kanada -hemen şunu söyleyeyim ki, Türkiye'nin ticaretinin yüzde 70'i Avrupa Birliği ülkeleriyle ve Türkiye, bu Avrupa Birliği ülkelerine dün aldığı sanayi ürünlerinin hepsini satıyor. Brezilya, Arjantin, Çin, Hindistan, Meksika, Rusya, Güney Afrika, Güney Kore. Türkiye, işte, bu 20 ülkenin içinde.

2000'li yıllara girerken, her alanda büyümüş, gelişmiş, uygarlığı yakalamış bir Türkiye var. Bir tarım toplumu olan ve bütün ihtiyaçlarını dışarıdan satın alan, 13 milyon nüfuslu bir Türkiye'den tekrar tekrar söylüyorum, biraz evvel dedim ki, kendimizi kötüleyerek bir yere varamayız; kendimizi nasıl iyileyeceğiz, iyilememiz için sebep nedir; işte, onun için bunları söylüyorum- ihracatının yüzde 90'ı sanayi

ürünü olan bir Türkiye'ye gelinmiştir. Türkiye, uçağını, denizaltısını, otomobilini, kamyonunu, otobüsünü, elektronik cihazlarını, her çeşit gemiyi, telefonunu yapmakta ve ihraç etmektedir. 22 memlekete, Türkiye'de yapılan telefon ihraç ediliyor. Bu sanayileşmiş bir Türkiye'dir; ihracatının yüzde 70'i -biraz evvel söylediğim gibi- kalkınmış pazarlardır; düz cam üretiminde dünyada 2'ncidir, seramikte Avrupa'da 3'üncü, dünyada 6'ncıdır, çimentoda Avrupa'da 2'ncidir, demir-çelikte dünyada 14'üncü, Avrupa'da 7'ncidir, inşaatta dünyada ilk 10 içerisinde.

1923'teki nüfusu kadar çocuğa okul ve öğretmen vermektedir. Bu sene Almanya, Fransa ve İngiltere'de ilkokula kaydolan çocukların yekünü kadar benim ülkemde çocuklarım okula kaydoldu. 2 milyon 500 bin ton tahıl üreten Türkiye, 30 milyon ton tahıl üretir hale gelmiştir.

77 milyon kilovat/saat elektrikten 115 milyar kilovat/saat elektriğe gelmiştir. Ee, tabii, 75 sene... Savaş yılları girmiş, yanmış yıkılmış bir memleket. Onun ilk 20 senesinde birçok sıkıntısı vardı Türkiye'nin; ama, 1950'de 1 milyar kilovat/saatten aşağı olan elektriği, bugün, 114 milyar kilovat/saat.

1940'ta 1066 traktörü var Türkiye'nin, 1950'de 3 bin traktörü var, 1965'te 54 bin traktörü var -benim devraldığım Türkiye oydu- bugün, 1 milyon traktörü var. 1950'de 58 bin telefonu olan Türkiye'nin bugün 17 milyon telefonu var. Cumhuriyetin başında 307 öğretim üyesi, 2 bin 914 öğrencili bir darülfünun... Yılda 188 bin mezun veren, 60 bin öğretim üyesi, 1,5 milyon öğrencili, 72 üniversiteye sahip Türkiye. İstanbul Üniversitesi bu sene 8 bin 500 mezun verdi; bir tek üniversite ve o gençlerin sevincini görmek lazımdı. O, Türkiye Cumhuriyetinin başarısıydı. Ve nihayet, 307 öğretim üyesi, 3 bin öğrenci... Cumhuriyetin başında kaç tane üniversite bitirmiş adamımız var; bir bakın, bir avuç. 188 bin öğrenci mezun olmuştur bu sene. Bu da azdır; bunu da söyleyeyim de.

1000 doktorlu Türkiye'de -20'li yıllar- 77 bin doktorlu sağlık hizmetine gelmiş. Aksayan işimiz yok mu; var. Yüce Meclisten rica ediyorum; bu 38 bin kişilik sağlık personelinin kadrolarını verin. Hastane... İşte burada hastane; hastanenin üç katı çalışmıyor; çünkü, doktor var, ameliyathane var herşey var; fakat, yardımcı personel yok. Yani, tasarrufu başka yerden yapın.

40 bin köyünün -bu rakamı hep böyle kullandık da onun için, aslında 35 bin köy, 75 bin mezra olarak kullanmak belki daha iyi; ama, ben gene böyle mukayese için söylüyorum- hiçbirisine ulaşılamayan Türkiye'nin, 319 bin kilometre -ki, bunun içerisinde epeyce asfalt- köy yoluyla ulaşamadığı köyü yok, mezraı da yok.

40 bin köyünün hiçbirisinde elektrik olmayan Türkiye'nin, bugün, elektriği olmayan mezraı dahi yoktur.

Okul, öğretmen, televizyon, ülkenin her köşesine gitmiştir. Türkiye'nin sulanabilir topraklarının yarısı sulanmaktadır. 1950'de 3 barajı olan Türkiye'nin, 1998'de 198 barajı ve 1000 göleti var.

Ve nihayet, 1923'te adam başına 50 dolar millî gelir, 1998'de 6 bin küsur dolardır. Çok partili demokrasiyi benimsenmiş ve 1946'dan 1999'a kadar 14 genel seçim yapılmıştır Türkiye'de. İnılmıştır, çıkılmıştır; ama, baş, suyun üstünde durmuştur. Hür seçim, hür parlamento, hür basın, hür yargı, hür üniversite, hür sendika, hür inanç, hür vicdan, hür zihin, hür meydan, hür sokak, hür sivil örgütler. Bunların hangisi Türkiye'de yok; hepsi, Türkiye'de var. İşte Türkiye bu...

Yolsuz, okulsuz, susuz, ışksız, hekimsiz, ilaçsız, traktörsüz, kamyonuz, telefonsuz, fabrikasız, velhâsil hiçbir şeyi olmayan 13 milyon nüfuslu Türkiye'den; 15 milyon çocuğunu okutan, her köşesine gidilebilen, insanları da toprakları da suya kavuşmuş, her köşesi aydınlık, her köşesinde telefonu, televizyonu mevcut, 1 milyon traktörü, 10 binlerce fabrikası olan dünya devleti Türkiye... Bu, küçültülmemelidir.

Aslında bu başarı, bir milletin başarısıdır ve bu zamanlar içerisinde gelip geçmiş, bu millete hizmet etmiş hepinizin başarısıdır. Bunun içerisinde hepiniz varsınız. Onun için, meydana getirdiğimiz bu Türkiye'yi, birtakım karamsarlıklara teslim etmeyelim. Bunu görmezlikten gelmek, örtmek, küçümsemek, bence inkarcılık olur.

Şimdi, Türkiye bir defa daha büyümeye hazırlanıyor. Önümüzdeki on sene içerisinde elimize geçen imkânları çok iyi kullanacağız. Bu büyümenin içerisinde yeniden enfastrüktürümüzü büyüteceğiz. 60 bin kilometre asfalt yolu olan Türkiye'nin, 1500 kilometre otoyolu olan Türkiye'nin, yeni otoyollara, yeni geniş yollar, bölünmüş yollara ihtiyacı var. Trafik kazaları yılda 5 bin - 6 bin vatandaşımızın canını alıyor. Biz, Türkiye'nin altyapısını çok güzel yaptık, bugün dardır; yapıldığı zaman, geniş olduğundan şikâyetler vardı. Bunu, bir defa daha, önümüzdeki on seneye cevap verecek şekilde yapacağız.

Türkiye'ye elektrik lazım. 114 milyar kilovat/saat elektrik yetmiyor. 2020 yılında, Türkiye'nin 528 milyar kilovat/saat elektriğe ihtiyacı var; 30 milyar birinci bölümde, 100 milyar civarında da ikinci bölümde, dolar olarak yatırım yapmamız lazım ve yeni otoyollar Türkiye'nin her tarafını kaplamalı. Yeni sanayi, yeni turizm, yeni bir çok şey...

Ne yapacaksınız böyle; yani, bunlarla ne yapmak istiyorsunuz diye bana sorsanız; önümüzdeki 20 sene zarfında, Türkiye'yi, dünyanın ilk 10 ülkesi arasına sokmak istiyoruz. Kendiliğinden olmaz; yapılacak işler bunlardır ve bunlar doğrudur ve bana göre, bunları yapmak için Türkiye'nin imkânları da vardır, işte, 20'nci Yüzyılın içinden çıkardığımız, çağdaş, modern; birçok problemleri olmasına rağmen kalkınmış, sanayileşmiş ve dünyayla entegre olmaya hazır Türkiye... Türkiye'nin dünyayla münasebetlerinden bahsetmek istiyorum ve dünyayla münasebetlerine geldiğim zaman görülecektir ki -size takdim ettiğim küçük kitapçıkta bunu çok iyi yazdım, bunların hepsi benim, yani, burada söylemesem, okumasam bile, benim sözlerimdir, onlardan ben sorumluyum. Sanıyorum, Türkiye'nin dünyayla olan münasebetleri, bir dünya devletinin münasebetleridir. Sovyetler Birliğinin dağılmasından sonra, bir yeni coğrafya meydana gelmiştir. Daha birçok ülke, bu coğrafyanın farkında değildir; bu, Avrasya coğrafyasıdır. Burada, Türkçe konuşan 5 yeni cumhuriyet çıkmıştır orta yere. Biz, bir taraftan Avrupa Birliğine üye olmaya çalışırken, öbür taraftan, Kafkasya'da ve Ortaasya'da yeniden kurulan bu cumhuriyetlerle fevkalade iyi münasebetler kurmuşuzdur, bu kardeş ülkelerle münasebetlerimizi geliştirmişizdir.

16 bin Orta Asyalı genç Türkiye'ye gelmiş, Türkiye'nin üniversitelerinde eğitim görmüş ve bugün, herhangi bir tanesi, Anadolu Türkçesini, bizim Anadolu'daki çocuklarımız gibi konuşmaktadır, bizim çocuklarımızdır onlar da ve gerçekten, 100 sene kopmuş olan köprü yeniden kurulmaktadır.

Orta Asya'da yapılmış bulunan işlerin yüzde 80'ini Türk işadamları ve Türk müteahhitleri yapmışlardır. Her gittiğiniz yerdeki otel, Türk müteahhitleri tarafından yapılmıştır ve oralara giden başka yabancılar, Türkiye'yi oralarda görüp imreniyorlar; bana kaç tanesi söyledi. Alma Atadaki Ankara Oteli, Astrahan'daki otel, Aşkabat'taki oteller, Kırgızistan'daki otel, Bakü'deki oteller, hepsini Türkler yapmıştır; çünkü, bizim o insanlara manevî borcumuz vardır. Bu, çok önemli bir olaydır.

Türkiye'nin Avrasya'yla olan münasebetlerinin çok sıcak ve çok kardeşane bir durumu vardır, bu durum devam etmelidir. Türkiye, bir gün, Avrupa Birliğinin parçası olacak, üyesi olacak. Bugünden yarına birtakım sıkıntılarımız vardır, bu sıkıntıların içerisinde, tabii ki, bizim birtakım şeylerimizi beğenmiyorlar.

Aslında, müzakereye oturdukları birçok ülkenin -ki, o ülkelerin hepsiyle biz dostuz- Avrupa Birliğine alınması lazım, Kıbrıs müstesna; çünkü, onun başka tarafları var. Ama, o ülkelere, biz 50 sene ilerideyiz, hepsinden 50 sene ilerideyiz. Onlar alınsın; ama, Türkiye'nin dışlanması diyemiyorum; çünkü, Türkiye'yi dışlanmış da saymıyorum, Türkiye, dışlanamaz; eğer, önünde sonunda... Zaten, bugün, Türkiye, Gümrük Birliğinin bir üyesi olarak Avrupanın içindedir. Üç senedir, Türkiye'nin ürettiği her mal, Avrupa'nın ürettiği malla rekabet ediyor. Ondan sonraki kısmı, bence, kendimizi Avrupa standartlarına; idarede, hukukta ve her şeyde uydurmamız lazım, kendi şartlarımız içinde. Bunu yaparken, kesinlikle üniter devletten, Türkiye birliğinden, bütünlüğünden ve Türkiye'deki huzurdan, sükûndan ödün veremeyiz.

Türkiye, kendi etrafında çok önemli çemberler meydana getiriyor ve 135 ülkeyle münasebetimiz var; daha evvel de söyledim, 40-50 ülkeyle çok yakın münasebetlerimiz var.

Üç beş cümleyle Kıbrıs meselesinden bahsedeceğim.

Kıbrıs, Türkiye Büyük Millet Meclisinde, Sayın Denктаş tarafından anlatılmış, konuşulmuş ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin bu husustaki direktifi, bütün partilerin iştirakiyle ortaya konulmuştur; bunda herhangi bir değişiklik söz konusu değildir.

Amerika Birleşik Devletleri ile bizim fevkaledede iyi münasebetlerimiz var, bu münasebetlerin daha da geliştirilmesi istikametindedir. Sayın Başbakan Ecevit'in Amerika Birleşik Devletlerine yapmış olduğu gezi başarıdır ve uzunca zamandır birbirleriyle dost olan bu iki ülke -burada büyük bir Türkiye, orada büyük Amerika-münasebetlerini daha da geliştirmeye bu gezi yardımcı olacaktır. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatının -asrın- son toplantısı bu sene İstanbul'da yapılacaktır, Türkiye olarak ona hazırlanmaktayız ve bu toplantının çok başarılı bir şekilde geçeceğini umuyorum; toplantıya bir çok devlet, 54 ülke katılacaktır.

Türkiye'nin güncel sorunları var. Bu güncel sorunların başında iç barışın, huzurun, sükûnun korunması gelmektedir; bu, devletin en önemli işidir, her devletin en önemli işidir. Bunun üzerinde biraz durdum. Terör, 15 senedir sürüyor; 40 bin kişinin ölümüne sebep olmuştur. Bu mücadeleyi yürüten, başta silahlı kuvvetlerimiz olmak üzere, bütün güvenlik mensuplarımıza, yöneticilerimize, herkese, onlara yardımcı olan halkımıza, huzurunuzda, minnet ve şükranlarımı sunuyorum. Türk Halkı, doğulusu-batılısı, kuzeylisi-güneylisiyle, 15 senedir cereyan eden bu

terör olayında çok büyük fedakârlıklar yapmış ve 5 bin gencimiz şehit olmuştur, 5 bin vatandaşımız da şehit olmuştur ve 30 bine yakın terörist -ki onlar da bizim vatandaşlarımız, bizim çocuklarımızdır- ölmüştür.

Gayet tabii ki, bu hadiseyi başlatanlar Türkiye Cumhuriyeti Devletini mağ-
lup etmenin mümkün olmadığını bilmiyorlar mıydı; biliyorlardı. Neydi maksat? Maksat, doğu ve güneydoğudaki vatandaşlarımızla -ki onlar cumhuriyetin gerçek sahipleridir ve Kurtuluş Savaşının kahraman savaşçılarıdır. Ülkenin diğer yerlerin-
deki halkın arasını açmaktır. Doğu ve güneydoğu halkı, oradaki kardeşlerimiz bu oyuna gelmediler; onlar devletin yanında oldular. İşte Türkiye Cumhuriyet Devleti-
ninin, Atatürk'ün kurduğu, koyduğu formül üzerinde dil, din, ırk, inanç farkı göze-
tilmeksizin herkesi eşit sayan politikasınının, insanları birbirine ne kadar bağlayıcı olduğu bu vesileyle bir defa daha görülmüştür.

Buradan yine bir çağrı yapıyorum: Hâlâ yanlış yola sevk edilmiş bulunan ve terörün içine itilmiş bulunan bu insanlara, Meclisimizin daha önce çıkarmış oldu-
ğu Pişmanlık Kanununu da dikkate alarak, gelin, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin
adaletine teslim olun diyorum.

Ülkemizde fundamantalist veya kökten dinci cereyanlardan şikayetler var. Aslında Türkiye'de din işleri ile devlet işleri ayrılmıştır. Eğer buna riayet edilirse, hiç kimsenin şikayeti olmaz. Okula, camie ve kışlaya siyaset sokulmadığı sürece, Türkiye ana çerçevesini korur ve kimse kimseyi de rahatsız etmez; ama, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin çerçevesi, demokrat, laik, hukuk devletidir.

Eğer laikliğe karşı bir hareket olacaksa veya bir tavır varsa; onu, devleti tehdit eden cereyan sayarız, devlet olarak öyle sayarız.

Cumhuriyetin kurulduğundan beri, daha eski zamanlardan beri, zaman za-
man din işleri ile devlet işlerinin birbirine karıştırılması istenmiştir, buna irtica
denilmiştir. Bugün de bu çeşit eğilimler vardır ve tabii ki, bu eğilimlere karşı da
devlet fevkalade hassastır ve aynen, devlete yönelmiş diğer tehditler gibi, bunların
da herhangi bir mesafe alamayacağı kesindir.

Organize suçlar, uyuşturucu... Bunların hepsinin tedbirleri alınmaktadır, üye-
rinde gayet iyi bir şekilde duruluyor.

Cezaevleri, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin çok önemli sorunlarından biri-
dir. Bu hususta, Hükümetin, Meclisimizden yeni birtakım tedbirler istemesi gere-
kecektir ve bu cezaevleri sorununu kökünden halletmek için alınacak tedbirlere,
Meclisimizin mutlaka destek olacağından eminim. Trafik kazalarını söyledim, yedi
ayda 2 bin 584 kişi ölmüştür maalesef. Orman yangınları, afetler; bunlar ülkemizin
önemli sorunlarıdır. Bunların yanında, bir hususun üzerinde durmadan geçmeye-
ceğim; hayat pahalılığı. Hayat pahalılığı Türkiye'de büyük kitlelerin önemli mese-
lesidir. Hayat pahalılığının sebebi bir tane değil, birkaç tane. Hayat pahalılığını çe-
kilmez hale getiren enflasyondur. Türkiye, enflasyonla çok beraber yaşadı. Türkiye,
bu enflasyon belasından kurtulmalıdır.

Bakınız, Türkiye, zaten gelir dağılımı iyi olmayan bir ülkedir. Nüfusun yüzde
3 gibi artmasından doğan çok önemli işsiz olayı vardır. Yüzde 40'ının hâlâ köylü
olmasından doğan gelir dağılımındaki...

Eğer sanayide, hizmetlerde çalışan kişi 7 alıyorsa, köyde çalışan kişi 1 alıyor; yani, yüzde 40'ı köylü olan, tarımda olan Türkiye insanının, gayri safi millî hâsıladan aldığı pay sadece yüzde 15'tir, 30 milyon insan fukaralığın içerisinde. Buna bir de enflasyonu ekle, gelir dağılımındaki bozukluğu ekle... İşte, bunlar, çok sıkıntı verici olaylardır. Bence, Türkiye Büyük Millet Meclisinin, bu olaylar üzerine, enflasyon üzerine, gelir dağılımı üzerine çok eğilmesi lazım.

Burada, kamu maliyesini hepimiz biliyorsunuz; her bütçe geldiği zaman konuşuluyor, ondan sonra da konuşuluyor. Kamu maliyesini sağlıklı hale getiremedikçe bu enflasyondan kurtulamayız.

Kamu maliyesinin nesi varmış!.. Topladığımız vergiler, faizlere ancak yetiyor. Türkiye, bu faiz meselesini halletmelidir. Aslında, Türkiye'nin borcu çok değil; fakat, borç kısa vadeli. Böyle, yüzde 80-90 faizlerle giderek, yüzde 20-25 döviz faizleriyle sanayileşmeyi falan sürdürüremeyiz. Bunun üzerinde, hükümet, çok hassasiyetle duruyor, çok güzel tedbirler alındı, enflasyon yüzde 50'lere kadar indirildi. Yüzde 50 falan çok facia; yani, Avfupâdaki bütün devletlerin enflasyonlarının yekünü kadar bir şey; belki, daha da fazla. Türkiye'nin hedefi kalkınma, büyüme, gelişme olmalı. Aslında, fukaralıktan kurtulmanın tek çaresi budur; fukaralıktan kurtulmanın başka yolu yok.

Devletin, yatırım programlarında sıkıntısı var. Bütçeler önünüze geldiği zaman, yatırım programları önünüze geldiği zaman görüyorsunuz; Türkiye bütçesi, devletin yatırımlarına para ayıracak durumda değil ve vasati iş bitirme süresi, on ilâ oniki sene. On ilâ oniki sene içerisinde biten bir işin kime ne faydası olur? Devlet itibarını zedeleyen bir durumdur ve mutlaka Türkiye bütçesini yatırım yapabilir hale getirmemiz lazım. Burada bilhassa güvenlikle ilgili savunma gücümüzün mutlaka muhafaza edilmesi kanaatindeyim.

Savunmamıza, 30 senede, 150 milyar dolarlık yeni cihaz almamız lazım. Altın üçgeni tekrarlıyorum; iyi bir demokrasi, iyi bir ekonomi, iyi bir savunma. Bu söylediklerimden üçüncüsüne, dünyanın en disiplinli, en iyi eğitilmiş, en iyi cihazlandırılmış silahlı kuvvetlerinden birine sahibiz; övünüyoruz. Her verilen görevi kahramanca yapmıştır, yapmaktadır, yapacak güçtedir; ama, burada, eğitimde, disiplinde herhangi bir zorumuz olmaz; cihazlanmasını sürdürebilmesi lazımdır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da başlamış bulunduğumuz yeni kalkınma hareketi sürmeli. Hükümet burada da çok güzel projeler yaptı; önümüzdeki günlerde bunlara daha çok eğilmemiz mümkün olacaktır.

Güneydoğu Anadolu Projesini söylemeden geçemem. 32 milyar dolarlık, dünyanın en güzel, büyük projelerinden biri. 16 milyar dolar yatırmıştır; bu 16 milyar doların da büyük bir kısmını Keban, Karakaya ve Atatürk Barajlarına elektrik santralleri ödemiştir. 25 milyar kilovat/saat elektrik üretiyor; 5 sentten, aşağı yukarı 1 milyar 250 milyon dolar her sene; işte, 15 senede ödemiştir bunları. İkinci bölümü için 16 milyar dolar daha sarf etmemiz lazım. Dicle havzasında başladığımız çok güzel tesisler var ve sulamalar yapılmalı. 16 milyar dolar daha para istiyoruz ve bu projenin önümüzdeki on sene içinde bitirilmesi lazım. Bu hızla 50 senede ancak biter. Dikkatinize getiriyorum; her birinizden, bu projeye sahip çıkmanızı istiyorum. Mesele, sadece hükümetlerin işi değildir.

Türkiye kalkınmasında darboğazlar meydana gelmemeli. Türkiye elektriksiz kalmamalı. Nükleer enerji üzerinde hassasiyetle duruyorum. Türkiye Ortaasya'dan gaz getirecek ve Kafkasya-Hazar bölgesinden petrol getirecek.

Türkiye'nin 2020 yılında 83 milyar metremikâp gaza ihtiyacı var. Türkiye, halen 10 milyar metremikâp gaz kullanıyor. Türkiye, gaza aç bir memleket; daha işin başındayız. Nereden bulursak, gaz alacağız; hiç kimse birbirine kırılmasın. İşte Türkmen gazı, evet; mavi akım, ona da evet; Mısır'dan gaz veya likitgaz, ona da evet; Katar'dan gaz, Cezayir'den gaz... Netice itibarıyla, enerji, bizim geleceğimizin en önemli manivelalarından biridir; enerjisiz kalmayalım.

Ulaşım darboğazına, iletişim darboğazına girmeyelim.

Eğitim hamlemizi devam ettirelim. Üniversite projemiz, cumhuriyetin elindeki en parlak projedir, bunu devam ettirelim.

Sosyal güvenliğin herkesi kapsaması için gayretler sarf edelim. Hastane kapılarına gelen hiç kimse dönmesin, "paran yok" diye dönmesin; adamı, ya para verebilecek hale getirelim yahut para verecek hale gelinceye kadar kollayalım.

43 organize sanayi bölgesi çalışıyor; 143'ü inşa ediliyor; 9'u kamulaştırma safhasında. 2000'li yıllara girerken, Türkiye'nin çok parlak iki projesi var. Bunlardan birincisi, Türkiye'nin her tarafında üniversiteler meydana getirmek; diğeri de, Türkiye'nin her tarafında küçükü büyüklü organize sanayi bölgeleri meydana getirmek; Kars'ta, Van'da, Siirt'te, Bitlis'te, Diyarbakır'da...

Gaziantep, tabii, çok muhteşem bir şey; ama, Edirne'de, Kırklareli'nde, Tekirdağ'da, Anadolu'nun her yerinde bu sanayi bölgeleri geliyor. Bu sanayi bölgelerinde görülen hadise, Türk vatandaşının dinamizminin eseridir. Devletin buna destek vermeye devam etmesi lazım. Bu destek, daha çok, altyapı desteğidir. Köy hizmetleri... Elektriksiz köy yok, susuz köy var. Hâlâ 35 bin köy ve 75 bin mezra içerisinde, 10 bine yakın yerleşim yerinde su yok, bu ayıp. Bu ayıbı her gittiğiniz yerde görürsünüz, bölgelerinizde vardır. Bu ayıbı ortadan kaldırmak için elbirliği yapacağız.

Bunları, yine, enine boyuna yazdım, sanıyorum ki, broşürün içerisinde olacaktır. Önümüzdeki yüzyılda nasıl bir dünyada yaşayacağız, kısaca ondan bahsetmek istiyorum.

Yeni yüzyıl, evlerimizden çıkmadan uçsuz bucaksız bilgi otoyollarından, dünyanın en ücra köşelerine sanal seyahatler yapabileceğimiz, en uzak noktadaki insanlarla haberleşebileceğimiz, binlerce kilometre ötedeki haber kaynaklarına ulaşabileceğimiz bir yüzyıl olacaktır. Binaenaleyh, 21'inci Yüzyıl öncelikle bilgi çağıdır.

Dünya vatandaşlığı bilinci güçlenecektir. Demokrasi, küresel düzeyde yayılacaktır. Ekonomiden siyasete, kültürden eğitime tüm alanlarda yeni davranışlar ortaya çıkacaktır.

Ulus devlete bakış değişecektir. Egemenlik kavramı, dayanışma çerçevesi içerisinde yeni anlamlar kazanacaktır. Devlet, çağın icaplarına uygun olarak yeniden inşa edilecek, en yakın düzeyde karar alabilen bir yapıya kavuşacaktır.

Sivil toplumun gücü ve etkinliği artacaktır. Şirketlerin menşinden ziyade nerede üretim yapacağı, kimlere istihdam ve refah sağlayacağı önemli hale gelecektir.

Ekonomik faaliyetin sınırları aşan bir eylem olma vasfı güçlenecek, önümüzdeki yüzyılda, rekabet de küreselleşecektir. Ülkelerin zenginliğini, sahip oldukları insan kaynaklarının donanımı belirleyecektir. Ne kadar iyi eğitilmiştir insan?..

Gezegen bilinci gelişecek, çevrenin tahribatına karşı ortak mücadele güçlenecektir. Terörizm, uyuşturucu kaçakçılığı, karapara aklanması, ırkçılık, saldırgan etnik milliyetçilik, organize suç gibi sorunlarla hiçbir ülkenin tek başına baş edemeyeceği, sınırları aşan bu sorunlara küresel çözümler aranması gerektiği doğrultusunda, esasen sağlanmış olan mutabakat daha da ileriye götürülecektir. Önümüzdeki yüzyılda böyle bir dünyada yaşayacağız. Türkiye, böyle bir dünyaya hazırlanmak durumundadır. Bu dünyaya hazırlanırken, hedeflerimiz olduğu kadar, ufkumuz ve hayallerimiz de büyük olmalıdır.

Şimdi, ben, kendi vizyonumu size aktaracağım: Benim ortaya koyduğum vizyon üzerinde mutabık olmayabilirsiniz ve bu vizyonu aktarırken, keşke, ben, çok şey söylemek mecburiyetinde kalmamam; ama, dünya şartları, az şey söylemekle iktifa ettirmiyor.

21'inci Yüzyılda; Türkiye, dünyadaki gelişmiş ilk 10 ülke arasına girecek güçlü ve büyük bir ülke olacaktır. Bunu, çocuklarımızın kafasına yerleştirmeliyiz; yani, belki büyüklerimizin kafasına yerleştirmekte zorluk çekmeyiz aslında; ama, çocuklarda hiç çekmeyiz; çünkü, onların geleceğini yapıyoruz. Türkiye, demokratik, laik, üniter bir devlet olma vasfını koruyacaktır, içbarış buna bağlıdır. Türkiye, Atatürk'ün, anayasal vatandaşlık ve anayasal vatanseverliğe dayanan milliyetçilik anlayışına bağlı kalarak, ırk, dil, din, mezhep, cinsiyet temelinde hiçbir ayrımcılığa ve bölücülüğe geçit vermeyecektir.

Türkiye, Atatürk'ün en anlamlı miraslarından biri olan kadın-erkek eşitliğini titizlikle koruyacak, Türk kadınının ekonomik, toplumsal ve kamusal hayattaki konumunun daha da güçlenmesi için gerekli şartları yaratacaktır; Türkiye, anayasal, idarî ve hukukî alanlarda çağın icabına uygun gerekli tüm dönüşümleri gerçekleştiren bir kapsamlı devlet reformunu mutlaka tamamlayacaktır.

Türkiye, yargının hızlı, adil ve bağımsız çalışmasını sağlayacaktır. Türkiye, uluslararası barış ve güvenliğin muhafazasında etkili bir ülke olmaya devam edecektir. Türkiye, ekonomik alanda küreselleşmenin gerektirdiği açılımları sürdürürken, hukuk alanındaki evrenselleşmeye de kararlılıkla uyum sağlamaya devam edecektir. Türkiye, Avrupa Birliğine tam üye olarak, medeniyetler çatışmasından söz edenlerin kehanetlerini boşa çıkaracak, Avrupa Birliğinin çoğulcu yapısına, demokrasi, laiklik ve İslamı bağdaştırmış bir ülke olarak ilave bir zenginlik kazandıracaktır. Türkiye, caydırıcılığını koruyacak, önümüzdeki 30 yıl içerisinde yapacağı 150 milyar dolarlık yatırımlarla, üstün savunma gücünde en ufak bir zaaf meydana gelmesine izin vermeyecektir. Türkiye, yapısal reformlarını sürdürerek, enflasyonu, Avrupa Birliğinin Maastricht standartlarına indirecek, dünyanın kalkınma çabalarına çok daha fazla kaynak sağlayacaktır. Türkiye, nüfus artışını yüzde 1'er düzeyine indirecektir. Her şeyin kökü buradadır beyler. Yüzde 3 civarında nüfus artışı, her sene 1,5 milyon çocuğun okul kapılarını çalmasıdır. Bizim yüzde 5 ekonomik kalkınmamız, ancak 400 ilâ 500 bin çocuğa hem iş verir hem okul verir. Yani, böyle, iyi okutamadığımız, iyi bakamadığımız, iyi iş imkânları sağlayamadığımız... Yani, o bir güç değil ki.

Türkiye, bilgi çağında bilgi toplumu olmayı mutlaka başaracak, eğitim ve sağlık alanındaki reformlar gerçekleşecek, eğitim alanında yaptığımız hamle kültür alanına da intikal edecek, ileri okuryazarlık ve yüksek kültür düzeyiyle tarihten devraldığımız tüm sorunları çözecek ve Türkiye, tarihiyle barışacaktır.

Türkiye, üniversite projesini geliştirecek, spordan sanat ve bilime, yaratıcı bireylere sahip bir millet olduğunu kanıtlayacaktır. Türk ekonomisi, uzun vadede, ortalama yüzde 5 kalkınma hızını mutlaka sürdürecektir. Yine, bunu çok önemsemediğimi ifade etmeliyim. Problemin kökü nüfus artışı ise, problemin çaresi kalkınmadır; yani, yüzde 5'in üzerindeki kalkınmayı sağlayabilmektir.

Türkiye, iletişim ve ulaşım altyapılarını çağdaş standartlara yükseltecek, İpek Yolu tekrar tarih sahnesine gelecektir. Türkiye, bütün vatandaşlarını, çağdaş bir sosyal güvenlik şemsiyesi altına almayı başaracaktır. Türkiye, kalkınırken de sanayileşirken de çevreyi tahrip etmeyecektir. Konuşmamın içinde de söyledim; 100 milyar dolarlık özelleştirme programım Türkiye'nin tamamlaması lazımdır. Burada bir hususu dikkatinize getirmek istiyorum: Adım atmışız özelleştireceğiz diye özelleştirmiyoruz -beş sene, altı sene yahut sekiz sene, on sene geçmiş- yeni iyileştirme yatırımı da yapmıyoruz. Dün zarar etmeyen tesisler, bugün, daha çok, zarar ediyor. Yani, özelleştirmeyi yapıp bitirmedığımız takdirde, boyuna fukaralaşmaya gidiyoruz. Yani, enflasyonu neyle önleyeceğiz? Kamu maliyesi diyoruz işte, oradan geliyor. Dün zarar etmiyordu. Özelleştireceğiz dedik, bakmadık, satmadık, ondan sonra da, bir süre sonra zaten kimse almaz onları. Onun için, yapa yapa 10 senede sağladığımız özelleştirme 5-6 milyar dolar. 100 milyar dolarlık tesisimiz var ve özelleştirmeye bizden sonra başlayan Doğu Avrupa ülkelerinin hepsi, bizden çok öne geçti. Bulgaristan, Romanya, Polonya, Macaristan özelleştirmelerini bitirdi. İşin enteresansı, bu ülkelerde, pek çok Türk işadamı tesis aldı. Yani, kendi ülkesinde tesisler batmak üzere, beni çağırıyor -Bulgaristan'da- ben de gidiyorum, özelleştirilmiş bir tesisi almış, onu açıyoruz! Türkiye, Karadeniz, Hazar ve Akdeniz havzalarının refah, istikrar ve barışında nâzım bir rol oynamaya devam edecek.

Türkiye, önümüzdeki 10 yıl içinde turizm alanına yeni yatırımlar yapacak. 15 milyar dolar özel teşebbüs tarafından, bir o kadar, 15 milyar dolar kadar da devlet tarafından turizme yatırım yapılmıştır.

Bugün, Türkiye, aşağı yukarı, 600 bin-700 bin yatak ve 10 milyon turisti barındırarak şekilde veya 100 milyon dolar turizm parasından -1970'li yıllarda- 7-8 milyar dolar turizm parasına gelmiş bir ülkedir. Hedef, petrolden önemlidir. Hedef, 1,5 milyon yatak, 25 milyon insan ve 15 milyar dolardır. Bunu, ödemeler dengemiz için fevkalade hayatı sayıyorum. İşte, bu istikamette devam etmemiz lazım.

Bir hususu daha dikkatinize getirmek istiyorum -gerçi, onun kanununu çıkardınız- Türkiye'de, Türkiye sathında, halen, 1 000'den fazla radyo var ve 300'e yakın da televizyon var. Bu televizyonlar, Türkiye'nin her köşesinde istedikleri gibi neşriyat yapıyorlar. Yalnız, devletin sesi olan, daha çok devletin radyosu olan TRT, ülkenin dinlenilmesi lazım gelen birçok yerinde dinlenilmiyor veya seyredilmiyor. Bu olmaz!..

TRT, Avustralya'da seyrediliyor, Bişkek'te seyrediliyor, Suudi Arabistan'da seyrediliyor, Balkanların her yerinde seyrediliyor, Almanya'da seyrediliyor; ama, bizim kendi ülkemizin birtakım köşelerinde seyredilmiyor. Bu olmaz!.. Kanun çıkardı-

nız, kaynak lazım, hükümet meseleyi biliyor. Hükümet bir kaynak talebiyle gelirse, Yüce Meclisin buna destek vermesi, aynı zamanda benim de ricam ve talebidir.

Değerli milletvekilleri,

21'inci Yüzyıla giriyoruz. Bu, sadece takvim bakımından değil, önümüzdeki yüzyılın sorunlarını göğüslemeye, şartlarını ve uluslararası yarışı kabullenmeye hazır olduğumuz anlamına gelmelidir. Takvim bakımından 21'inci Yüzyıla gireriz; fakat, biz, eğer, 20'nci Yüzyılda kalırsak, bu mesafeyi öderiz, çocuklarımız öder; yani, hakikaten, 21'inci Yüzyıla, sadece takvim bakımından değil, 21'inci Yüzyılın standartlarıyla girelim.

Demokrasi, insan hakları ve piyasa ekonomisi kavramlarına dayanan, ekonomide küreselleşen, hukukta evrenselleşen bir dünya içinde olacağız ve bugün için, bu dünyadan çok da geride değiliz, onları anlattım; yani, pek çok alanda çok başarılarımız var; ekonomi bakımından -16'ncı durumdayız- eğitim bakımından, sağlık bakımından pek çok gelişmeler yapmışız. Devletin fonksiyonu değişmiştir; fakat, önemi azalmamıştır. Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçilmiş olacaktır. Biz, hâlâ, tarım toplumunda olamayız; yani, tarım toplumundan sanayi toplumuna, sanayi toplumundan bilgi toplumuna... Bizim de, tarım toplumunun içinden kısa zamanda çıkmamız lazım. Bu toplum, bilgi toplumu, hür bir toplum olacaktır; odağında kişi vardır; kişinin yaratıcı gücü, refahın kaynağı olacaktır; sanıyorum ki, çok büyük devrim bu.

Her şeyi devletten bekleyen toplum ve kişi yerine, toplumun ve ülkenin işlerini yüklenmeye hazır ve onun için yetiştirilmiş "bu yükü ben de kaldırım" diyebilecek cesaret ve bilgiye sahip bir topluma geçmemiz lazım. Refah devletinden refah toplumuna geçilmiştir; refah toplumu refahı kendisi yaratacaktır.

Kalkınmanın kökü insan sermayesidir. Yüksek teknoloji, eğitim, kültür, sağlık, çevre, gündemin başında olacaktır. Ülkeler, hedef ve stratejilerini gözden geçirmek, yeniden saptamak durumundadır. Devletin küçülmesi, bireyin bütün kapasitesini ortaya koyması, ortamının mevcudiyeti, toplumun kendine güveni... Bunu çok önemsiyorum, kendine güvenmeyen bir toplum, geleceği daha iyi yapma şevki olmayan bir toplum hiçbir şey yapamaz. Bu, aslında, sermayeden, şundan bundan, petrolden, kaynaktan, hepsinden önemlidir.

Daha güvenli, daha hür, daha zengin, daha temiz bir dünya, insanlığın hedefi görülüyor. Biz de, bu dünyanın içinde yaşayacağız. Her alanda, uluslararası standartlarda yaşayan, yarışan bir Türkiye, global düşünen, global hareket eden, iyi eğitim görmüş, iyi yetişmiş Türk vatandaşının eseri olacaktır.

Değerli milletvekilleri,

16 Mayıs 1993 tarihinde Yüce Meclisimiz tarafından Cumhurbaşkanı seçildim. Metni, şu Anayasanın 103'üncü maddesinde yer alan andı huzurunuzda içtim. Geçen altıbuçuk sene zarfında, bu anttaki taahhütlere tamamen uydum. Onu müteakip, yine huzurunuzda yaptığım konuşmamdaki vaatlerime de uydum; yani, andı takip eden konuşmamda. Bu konuşmamdan iki hususu dikkatinize getirmek istiyorum. Bunlardan birincisi; dedim ki: "*Türkiye Cumhuriyetinin, Türk Milletinin birliğini temsil eden ve bütün vatandaşlarımızın, onların siyasi partileri dahil, her türlü yasal örgütlerini kucaklamak göreviyle yükümlü olan cumhurbaşkanının,*

taraf olması veya tarafsızlığa gölge düşürecek herhangi bir davranış içinde olması düşünülemez. Tarafsızlığı, niteliğinde siyaset olan ülke ve dünya sorunları dışında kalmak, hiçbir şeye karışmamak şeklinde yorumlamak yanlıştır. Cumhurbaşkanı, Anayasanın kendisine verdiği görevleri yaparken, sağduyunun ve kamu vicdanının denetimi altında bu görevleri gerçekleştirecektir. Doğruya, haklıya arka çıkmak, ülke menfaatlarını korumanın şartıdır.

Cumhurbaşkanı, görevini yorumlarken, bazı moral ölçüleri bulacak, bunları kullanacaktır. Yine de, tartışılabilir bir konum içerisinde bulunduğunu kabul ediyorum, yani, tarafsızlık olayını tartışıyorum; ancak, benim sizlere söyleyeceğim, bu hususta, ölçülere ve sınırlara azami dikkat ve itina gösterilecektir.” Bunu söyledim ve bunu yaptım. İkinci dikkatinize getirmek istediğim husus: Türkiye Cumhuriyetinin bütün vatandaşları; bölge, köken, dil, din, mezhep ve cinsiyet farkı gözetilmeden kanun önünde eşit haklara sahip birinci sınıf vatandaşlardır, ülkenin ve devletin sahibidirler ve böyle kalacaklardır. Böyle baktım bu ülkenin insanlarına.

İnsanlarımızı bu topraklar üzerinde birleştiren, tasada ve kıvançta ortaklık, güzel bir gelecek beklentisi; tarihe beraber sahip olma yanında, eşitlik, ulusal egemenliğin ortak kullanımınıdır. Esasında, başlatılmış bulunan demokratikleşme hareketi, ulusal egemenliğin bu ortak kullanımını her geçen gün biraz daha kuvvetlendirmeye ve zenginleştirmeye yönelmiş temel bir reform niteliğindedir. Bunlara da uydum. Türkiye’de içbarışı bütün hedeflerimizin üstünde tutalım. Büyük Atatürk’ün kurduğu Türkiye Cumhuriyeti, demokratik, laik ve üniter devlet prensiplerine dayanmakla, içbarışı için temel çerçeveyi ortaya koymuştur. Demokratik hak ve hürriyetler, demokratik kural ve kurumlar, demokratik zeminler ve bütün bunların sağlıklı işleyebilmesi için siyasî istikrara affettiğim önemi tekrarlamak istiyorum.

Değerli milletvekilleri,

Cumhurbaşkanı sıfatıyla huzurunuzda yaptığım sekizinci ve son konuşmanın nihayetine geldim. Sözlerimi tamamlıyorum, “Bir tane Türkiye vardır. Bu, bizim vatanımızdır, her şeyimizdir ve hepimizindir. Mutluluğu her topraktan çok hak etmiş anamızdır. Mustafa Kemal ateşiyle karanlıkları delip, dev atılımlarla onu yüceltmek, en uzak yıldızlara gururla adını yazmak, inanın, baş görevimdir” diyen... Bunu ben söylemiyorum; benim karşıma Sivas’ın bir lisesinden bir genç kız geliyor bunları söylüyor; bir defa daha okumak istiyorum:

“Bir tane Türkiye vardır. Bu, bizim vatanımızdır, her şeyimizdir, hepimizindir. Mutluluğu her topraktan çok hak etmiş anamızdır. Mustafa Kemal ateşiyle karanlıkları delip, dev atılımlarla onu yüceltmek, en uzak yıldızlara gururla adını yazmak, inanın baş görevimdir” diye haykıran Türk gençliği, sonsuza kadar varlığımızın teminatıdır. (Alkışlar) Milletimize, devletimize, geleceğimize ve kendimize güven, karşılaştığımız bütün zorlukların ilacıdır. Tekrar çağrıda bulunuyorum; aman bunu zedelemeyelim. Hepinizi saygı ve sevgiyle selamlıyorum.

Cenabı Allah, milletimizin, devletimizin, hepimizin yardımcısı olsun. Çok teşekkür ederim beni dinlediğiniz için. (Ayakta Alkışlar)

AHMET NECDET SEZER

(1941 -)

13 Eylül 1941 tarihinde Afyon'da doğdu. 1958 yılında Afyon Lisesinden, 1962'de Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. Aynı yıl Ankara Hakim adayı olarak göreve başladı. Askerliğini Kara Harp Okulunda Yedek Subay olarak yaptı.

Sırasıyla; Dicle, Yerköy Hâkimlikleri ve Yargıtay Tetkik Hâkimliği görevlerinde bulundu. Medeni Hukuk alanında 1977-1978'de Ankara Hukuk Fakültesinde yüksek lisans (master) öğrenimini yaptı. 07 Mart 1983 tarihinde Yargıtay üyeliğine seçildi. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi üyesi iken Yargıtay Genel Kurulu'nca belirlenen üç aday arasından Cumhurbaşkanı tarafından 27 Eylül 1988 tarihinde Anayasa Mahkemesi asıl üyeliğine atandı. 6 Ocak 1998'de Anayasa Mahkemesi Başkanı seçildi.

5 Mayıs 2000 tarihinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Türkiye'nin 10. Cumhurbaşkanı olarak seçildi ve 16 Mayıs 2000 tarihinde görevine başladı. 28 Ağustos 2007 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Türkiye'nin 11. Cumhurbaşkanı olarak seçilen Abdullah Gül'e görevini devretti.

1964 yılında Semra Hanım'la evlenen Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer üç çocuk babasıdır.

YIRMI BİRİNCİ DÖNEM

ÜÇÜNCÜ YASAMA YILI

Birinci Birleşim

1 Ekim 2000 Pazar

Birinci Oturum

Açılma Saati: 15:00

Başkan: Geçici Başkan Mehmet Vecdi Gönül

Kâtip Üyeler: Geçici Kâtip Üye Hüseyin Çelik (Van),
Geçici Kâtip Üye Melda Bayer (Ankara)

Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Sayın Başkanı, sayın milletvekilleri;

Sizleri içten duygularla, en üstün başarı dilekleriyle ve saygılarımla selamlıyorum.

Türk Ulusal Kurtuluş Savaşının içinde oluşan, ulusumuzun bağımsızlık hareketini yöneterek başarıya ulaştıran ve ulusal iradeyi temsil eden Yüce Meclisimizde konuşmaktan büyük onur duymaktayım.

Bu Meclis, “egemenlik kayıtsız, koşulsuz ulusundur” ilkesinin özgür seçimler yoluyla oluşturduğu, demokratik rejimimizin temel kurumu, ulusal egemenliğin somutlaştığı ve temsil edildiği yüce bir organdır.

Her organ gibi Türkiye Büyük Millet Meclisinin de demokrasinin temelini oluşturan “kuvvetler ayrılığı” anlayışına uygun biçimde kendi yetki ve sorumluluklarını özenle yerine getirmekte olması, anayasal düzenimizin bir güvencesidir. Türkiye Büyük Millet Meclisinin ve onun saygıdeğer üyelerinin güven ve desteğinin korunması, saygınlığının yüceltilmesi konusunda en üst düzeyde duyarlılık gösterileceği kuşkusuzdur.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Bugünkü konuşmamda, Türkiye'nin önündeki siyasal, toplumsal ve ekonomik sorunların tümünün bir derlemesini yapmak ve bunların her birini tek tek ele almak çabası içinde olmayacağım. Bunun yerine, başladığımız yeni binyılda Türkiye'nin çağdaş uygarlık düzeyine erişme çabasında öncelik vermesi gereken kimi konular hakkındaki görüş ve düşüncelerimi sizlerle paylaşacağım. Bunlar, aslında, sizlerin de yakından izlediğiniz ve bu yasama döneminde üzerinde ayrıntılı biçimde duracağınız konulardır.

Her şeyden önce, Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi ve ulusuyla bölünmez bütünlüğünün, Atatürk ilke ve devrimlerinin korunup kollanmasında hepimize sorumluluk düşmektedir. Cumhuriyetimizin değiştirilemez nitelikteki özellikleri, başta laiklik ilkesi olmak üzere bizlere yol göstermeye devam etmekte olup,

buna yönelebilecek hareketlere karşı kararlılıkla savaşımlarını vermemiz gerektiğini vurgulamakta yarar görüyorum.

Koşulların her geçen gün farklı bir boyut kazandığı yepyeni bir dünyada yaşıyoruz. Yakın geçmişte insanlık için bir düş olmaktan öteye geçmeyeceği sanılan pek çok düşünce, günümüzde yaşama geçirilmiştir.

Bir yandan anlamsız savaşlar, terör olayları, afetler, yoksulluk ve acılarla hatırlayacağımız 20'nci Yüzyıl, öbür yandan bilim ve teknoloji alanında başdöndürücü gelişmelerin yaşandığı ve her alanda yepyeni bir yapılanmanın başladığı bir çağ olmuştur. Bu kapsamda, düşünce sistemleri de değişmiş; demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları kavramları, ulusların geleceğe yönelişlerinde belirleyici rol oynayan evrensel değerler olarak önem kazanmıştır. Bu kavramlara, gerek öзде gerek uygulamada verilen değer, bugün, artık, uygar olabilmeyen tek ölçütüdür.

Hukuk devleti kavramı, çağdaş demokrasilerin belirleyici özelliğidir. Yaşadığımız dünyada, yine çağdaş uygarlık düzeyine ulaşabilmek, ancak hukuk devleti ilkesinin evrensel ölçülere uygun olarak gerçekleştirilmesi, geliştirilmesi ve korunmasıyla olanaklıdır. Bugün, özgürlükçü demokrasilerdeki temel anlayış, devletin birey için var olduğudur. Bu anlayış, bireyin toplumsal yaşamın her alanında öne alınmasını ve önde tutulmasını gerektirmektedir. Kuşkusuz, böyle bir sonuca varılması, yalnızca sözünün edilmesiyle değil, hukuksal ve yönetsel düzenlemelerin bu amaca yönelik olarak gözden geçirilmesiyle olanaklıdır. Buna ek olarak, eğitim sistemimizin de bu temele oturtulması, diğer bir deyişle bu anlayışın bir yaşam biçimine dönüştürülmesi gereklidir.

Sonuçta, hukuk devleti, bireylerin hak ve özgürlüklerinin güvence altına alındığı, yönetenlerin her türlü eylem ve işleminin yargı denetimine bağlı olduğu, böylelikle bireylere hukuk güvenliğinin sağlandığı devlettir. Bundan da anlaşılacağı gibi, demokrasi ile hukuk devleti, biri olmadan diğeri düşünilemeyecek iki temel kavramdır.

Türkiye'nin kimi sorunlarının temelinde kurallara uymamak ve kurumsallaşamamak yatmaktadır.

Kuralların yönetilenler için olduğu, yönetenlerin kurallara uymama özgürlüğünün bulunduğu anlayışı birçok sorunun kaynağıdır. Sonuçta, demokratik yaşam, kurallara uymama özgürlüğü kazanma yarışına dönüşmektedir. (*FP ve DYP sıralarından Alkışlar*) Yolsuzluklardan kayırmacılığa, trafik sorunundan organize suç olgusuna birçok aksaklığın arkasındaki temel nedenlerden biri budur. O nedenle, yönetim sorumluluğu üstlenenlerin öncelikle kurallara uyma ve uyulmasını gözetme konusundaki duyarlılığı büyük önem taşımaktadır. Toplumsal ve siyasal yaşamda demokrasi anlayışının ve geleneğinin gelişmesi ölçüsünde bu sorunların üstesinden gelinmesinin yolu açılmaktadır.

Hukuk devleti kavramının işlerliği yönünden devletin hukuka bağlılığı ile yasama ve yürütme erklerinin bağımsız yargı tarafından denetimi önemli ve zorunlu ilkelerdir. Bu anlamda, yargının bağımsızlığını pekiştirecek ve zaman kaybının bireyler yönünden yol açtığı zararları ortadan kaldıracak biçimde adalet düzeneklerinin hızlı işlemlerini sağlayacak bir yargı reformunun üzerinde durulması gerektiği inancındayım.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu Ulu Önder Atatürk'ün çağdaş uygarlık düzeyine erişmemiz yönündeki yönergesiyle uyumlu olacak biçimde, Anayasamızda, Türk Ulusunun gereksinmelerine yanıt oluşturacak iyileştirmelerin yapılması ve evrensel ölçütlerin hukuk sistemimize kazandırılması zamanı gelmiştir. Gerçekleştirilecek anayasal değişiklikler, Türkiye'nin Avrupa Birliğine tam üyelik sürecinde uyması gereken kıstasların karşılanması gereğiyle de örtüşmektedir. Bu değişiklikleri Avrupa Birliği istediği için değil; fakat, halkımızın hak ettiği düzenlemeler olduğu için gerçekleştirmemiz gerekmektedir. (*FP ve DYP sıralarından Alkışlar*)

Türkiye'nin çağdaş, demokratik uluslar topluluğu içindeki saygınlığını artırmak yönünde Anayasamızın gözden geçirilip, özgürlükçü, katılımcı, güvenceli, devlet organları arasında görev ve yetkileri dengeleyen, hukuk devleti ilkesini üstün kılacak bir anayasa oluşturulmasına gereksinme bulunmaktadır. Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa Uyum Komisyonu çalışmalarının yeni yasama yılında olgunlaştırılıp sonuçlandırılması için, siz değerli milletvekillerine tarihi bir sorumluluk düşmektedir. Türkiye Büyük Millet Meclisinin bu tarihi sınavdan başarıyla çıkacağına ilişkin güçlü inancımı bu fırsattan yararlanarak vurgulamaktan ayrı bir mutluluk duymaktayım.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Türkiye, insan hakları alanında evrensel normlara uyum sağlamak için, Anayasa ve yasalarında gerekli değişiklikleri yapmak zorundadır. Uygarlık düzeyinin bir göstergesi olarak kabul edilen ve uluslararası alanda büyük gelişme gösteren insan hakları hukuku verileri hukukumuzda yansıtılmalı, uluslararası sözleşmeler karşısında Anayasa ve yasa kuralları gözden geçirilerek, sözleşmelerde öngörülen evrensel standartlar hukukumuzda kazandırılmalıdır.

Anayasaya göre, Cumhurbaşkanı, yalnız “yürütme organı” içinde değil, yargı yönünden de üstün bir konuma ve önemli yetkilere sahip bulunmaktadır. Yasaların iptali isteminde bulunabileceğinden, Anayasaya uygunluğun yargısal denetiminde de önemli bir yetkiye sahiptir. Kimi yüksek mahkeme üyelerini ve özellikle Anayasa Mahkemesi üyelerini, devletin ve bu bağlamda yürütme organının da başı olan Cumhurbaşkanının seçmesi, yargı bağımsızlığı ve hukukun üstünlüğü ilkesiyle bağdaşmamaktadır.

“Hukuk devleti” ya da “hukuka bağlı devlet”, yönetenlerin de yönetilenler gibi hukukla bağlı kılınmasını öngörür. Devletin üstün otoritesinin hukuka bağlılığının sağlanmasının ilk koşulu, yargı denetiminin devletin tüm organlarını kapsamasıdır.

Anayasanın 105'inci maddesinde, Cumhurbaşkanının resen imzaladığı kararlar ve emirler aleyhine yargı mercilerine başvurulamayacağı; 125'inci maddesinde, Cumhurbaşkanının tek başına yapacağı işlemlerin yargı denetiminin dışında tutulacağı; 159'ncü maddesinde, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulamayacağı; 129'uncü maddesinde, uyarma ve kınama cezalarının yargı denetimi dışında bırakılacağı belirtilmiştir.

Kişilerin hukuksal durumlarını etkileyebilecek olan Cumhurbaşkanının devletin başı sıfatıyla değil, yönetimin başı sıfatıyla tek başına yapacağı işlemler ve diğer konulardaki sınırlamalar hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmamaktadır.

Yasama ve yürütme organlarının işlemlerin hukuka uygunluğunu denetlemekle görevli yargıçların güvenceli ve yargının bağımsız olması, hukuk devletinin en önemli gereklerindedir.

Anayasanın 140'ncı maddesinde “*Hâkimler, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre görev ifa ederler*” denilmesine karşın, adli ve idari yargıda görev yapan yargıçlar ve savcılar, Adalet Bakanının başkanlık yaptığı, müsteşarın doğal üyesi olduğu ve diğer üyelerin Cumhurbaşkanı tarafından seçildiği, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun gözetim ve denetimi altındadırlar. Adalet Bakanı, yargıç ve savcılar gerekli gördüğü yerlerde, geçici olarak görevlendirebilir.

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun atama, yükselme, yer değiştirme, disiplin ve her türlü özlük işleri hakkında aldığı kararlara karşı yargı yerlerine başvurulamaz. Ayrıca, Yargıtay, Danıştay ve Uyuşmazlık Mahkemesi üyelerini seçmekle görevli Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun oluşum ve çalışma biçiminden doğan pek çok sakıncalar yargıç bağımsızlığı ve dolayısıyla hukuk devleti ilkesini zedelemektedir.

Hukuk devletinin, hukukun üstünlüğü ilkesinin gerçekleşmesini zorlaştıran, Anayasa yargısına ilişkin kimi sorunlar bugüne kadar hâlâ aşılamamış bulunmaktadır.

Anayasanın geçici 15'inci maddesinin son fıkrası, bunlardan en önemlisini oluşturmaktadır. Fıkra göre, Millî Güvenlik Konseyi dönemi içerisinde çıkarılan yasalar ile kanun hükmünde kararnamelerin Anayasaya aykırılığı savlanamaz. Böylece, 12 Eylül 1980 ile 7 Aralık 1983 tarihleri arasında çıkarılan yasaların ve kanun hükmünde kararnamelerin Anayasaya uygunluk denetimi yapılamamaktadır. Türkiye Büyük Millet Meclisince Anayasa değişiklikleri yapılırken geçici 15'inci maddenin son fıkrasının yürürlükten kaldırılmasına da olanak bulunamamıştır.

Anayasa Mahkemesince denetlenemeyen normların ikincisi, olağanüstü hal kanun hükmünde kararnameleridir. Anayasanın 148'inci maddesine göre “*olağanüstü hallerde, sıkıyönetim ve savaş hallerinde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin şekil ve esas bakımından anayasaya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesinde dava açılmaz.*” Anayasanın 121 ve 122'nci maddelerinde de, olağanüstü hal ve sıkıyönetim süresince, Cumhurbaşkanı'nın başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun, bu durumların gerekli kıldığı konularda kanun hükmünde kararnameler çıkarabileceği öngörülmektedir. Böylece, bu rejimlerde, temel haklara ve özgürlüklere ilişkin getirilebilecek sınırlama ve yasaklamalar yargı denetimine bağlı olmamaktadır. Oysa, anayasal bir rejim olan olağanüstü yönetim usullerinde de hukukun üstünlüğü ilkesi geçerli olmak zorundadır. Nitekim, Anayasanın 15'inci maddesinde, savaş, seferberlik ve sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasının durumun gerektirdiği ölçüde durdurulabileceğinin öngörülmesine karşın, olağanüstü hal kanun hükmünde kararname kurallarının 15'inci maddeye göre yargısal denetimini yapma olanağı bulunmamaktadır.

Çağdaş demokratik uluslar topluluğuna katılabilmemiz için Anayasanın gözden geçirilip, özgürlükçü, çoğulcu, katılımcı, güvenceli, devlet organları arasında görev ve yetkileri dengeleyen, “hukuk devleti” ilkesini sözde bırakmayıp yaşama geçiren bir anayasa oluşturulması gerekir.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Devlet organlarının hukuka bağlanması ve hukukla sınırlanması, erkler ayrılığı ilkesiyle gerçekleşir; devlet organlarının üstün kurallara bağlılığı sağlandığı ölçüde de hukuk devleti gelişir. Hukuk devletinde, yasama organı da dahil olmak üzere, devletin tüm organlarının üstünde hukukun mutlak egemenliği vardır. Yasa koyucunun, işlemlerinde, kendini her zaman Anayasa ve hukukun üstün kurallarıyla bağlı tutması gerekir.

Anayasanın 6'ncı maddesinde, egemenliğin kayıtsız koşulsuz ulusun olduğu, Türk Ulusunun, egemenliğini, Anayasanın koyduğu esaslara göre yetkili organları eliyle kullanacağı, hiçbir kimse ya da organın kaynağını Anayasadan almayan bir devlet yetkisi kullanamayacağı belirtilmiş yasama, yürütme, yargı organlarının görev ve yetkilerine de 7'nci, 8'inci ve 9'uncu maddelerinde yer verilmiştir. Bu düzenlemeye göre, Anayasada, başlangıç bölümünde de vurgulandığı gibi, güçler ayrılığı ilkesi benimsenmiştir. Güçler ayrılığı ilkesine göre, yasama, yürütme ve yargı organları kendi alanlarında ulusa ilişkin egemenliği kullanırlar, birbirlerinin görev ve yetki alanlarına karışmazlar.

Anayasanın 7'nci maddesinde, yasama yetkisinin, Türk Ulusu adına Türkiye Büyük Millet Meclisince kullanılacağı, bu yetkinin devredilemeyeceği; 8'inci maddesinde, yürütme yetki ve görevinin, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından Anayasaya ve yasalara uygun olarak kullanılacağı ve yerine getirileceği belirtilerek bu iki organın görev ve yetki alanları ayrılmıştır.

Anayasanın 87'nci maddesinde, yasa koymak, değiştirmek ve kaldırmak, Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri arasında sayılmıştır. Parlamenter demokratik rejimin temeli olan yasama organları, iktidar ve muhalefetiyle tüm ulusun temsilcilerinden oluşan organlardır.

Yasal düzenleme gereksiniminin yasama organınca karşılanması, temel anayasa kuralıdır. Devletin amacı ve varlık nedeniyle bağdaşmayan ve belirli zamanlar için oluşan geçici çoğunluğa dayanılarak çıkarılan yasalar, kamu vicdanında olumsuz etkiler yaratır.

Anayasanın 87'nci ve 91'inci maddelerinde, Bakanlar Kuruluna belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verilebileceği, yetki yasasının, çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin amacını, kapsamını, ilkelerini ve süresini göstereceği belirtilmiştir.

Yasama yetkisi aslı bir yetki olup, Türkiye Büyük Millet Meclisine ilişkindir. Bakanlar Kuruluna verilecek kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi ise, kendine özgü, ayrık, konu, amaç ve kapsam yönünden sınırlı ve türevsel bir yetkidir. Bu yetki verilirken, Anayasada öngörülen öğelerin belli içeriğe kavuşturularak somutlaştırılması, konunun belirginleştirilmesi ve verilen yetkinin açıkça sınırlanarak çerçevenin çizilmesi gerekmektedir. Ayrıca, kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisinin, önemli konular, ivedi ve zorunlu durumlar için verilmesi koşuldur.

Kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisinin ivedi ve zorunlu olmayan durumlar için verilmesi, hemen her konuda düzenleme yetkisi tanınarak uygulamaya yaygınlık ve süreklilik kazandırılması yasama yetkisinin devri anlamına gelir ve Anayasayla bağdaşmaz. (*FP ve DYP sıralarından Alkışlar*)

Bu durum, yasama ve yürütme erkleri arasındaki dengenin bozulmasına, yürütme organının yasamaya karşı üstün konuma gelmesine, kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi ayrık ve türevsel bir yetki iken, bu yetkinin aslı yetkiye dönüşmesine neden olur.

Ayrıca, Anayasanın 91’inci maddesinde “*sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez*” ve 163’üncü maddesinde “*Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname ile bütçede değişiklik yapma yetkisi verilemez*” denilerek, kanun hükmünde kararnameyle düzenlenemeyecek konular belirtilip bir yasak alan yaratılmıştır. Yasak alana giren konuların yalnızca yasayla düzenlenmesi olanaklıdır.

Bütün bunlar, Türkiye Büyük Millet Meclisinin “yasama yetkisinin devredilmezliği” ilkesine özenle sahip çıkması gerektiğini göstermektedir.

Anayasanın 11’inci maddesinde, Anayasa hükümlerinin devletin tüm organlarını bağlayan üstün kurallar olduğu belirtilirken ve 104’üncü maddesinde, Cumhurbaşkanının Anayasanın uygulanmasını gözetmesi ve Anayasanın ilgili maddelerine uyarak görev yapması ve yetki kullanması öngörülürken, amaçlanan, hukuk devleti ilkesine geçerlilik kazandırılmasıdır. Cumhurbaşkanının, daha önceki cumhurbaşkanları döneminde olduğu gibi, kanun hükmünde kararnameleri Anayasaya ve hukuka uygunluk yönünden değerlendirirken amacı, yürütmenin organlarından biri olan Bakanlar Kurulunu ya da devlet işleyişini engellemek değil, tam tersine, yardımcı olup, Anayasaya ve hukuk devleti ilkesine uygunluğu sağlamaktır. (*FP ve DYP sıralarından Alkışlar*)

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Anayasa değişikliği bağlamında zaman zaman gündeme gelen bir konu da ölüm cezasının kaldırılmasıdır. Bu konuda bir anayasa değişikliğine gereksinim bulunmamaktadır. Aynı sonucun, Türk Ceza Yasasının ölüm cezası gerektiren suçların, ölüm cezası dışında, örneğin, ağırlaştırılmış ömür boyu hapis ile cezalandırılmasını sağlayacak bir gözden geçirmeye bağlı tutulmasıyla elde edilebileceğini belirtmek isterim. Böylelikle, uzun yıllardır uygulanmayan ölüm cezası yasal olarak yürürlükten kaldırılmış olacaktır.

Sayın Başkan, Yüce Meclisimizin değerli üyeleri;

Türkiye Cumhuriyeti Devletinin ülkesi ve ulusuyla bölünmez bütünlüğüne, üniter özelliğine, anayasal, demokratik, parlamenter düzenine kasteden ve 1984’ten bu yana toplumsal ve ekonomik yaşamımız yönünden önemli bir tehdit oluşturan bölücü terör hareketine karşı devletin verdiği savaşım, öncelikli bir konu olma özelliğini korumuştur. Bu süre içerisinde terörün yol açtığı zararın boyutları, ne yazık ki çok büyük olmuştur.

15 Ağustos 1984’ten bugüne kadar Türkiye genelinde meydana gelen 36 bin 320 olayda, güvenlik güçlerimiz 5 bin 851 şehit ve 11 bin 917 yaralı vermiştir. Sivil halkın uğradığı saldırılar sonucu 5 bin 435 vatandaşımız yaşamını yitirmiş, 6 bin 141 vatandaşımız da yaralanmıştır. Teröristlerden 25 bin 587’si operasyonlarda ölmüş, 850’si yaralanmış, 9 bin 217’si de yakalanmıştır. 2 bin 476 terörist ise teslim olmuştur.

Gelinen noktada, terörün şiddet boyutu, ezici bir güç kullanımı ile baskı ve denetim altına alınmıştır. Devletin resmî dili, bayrağı, sınırları, egemenlik hakları her türlü tartışmanın üstünde olup, bunların korunması devletin meşru hak ve görevidir. Hiçbir devletin kendi anayasal düzeninin yıkılmasına ve ülkenin bölünmesine hoşgörülle yaklaşmasına olanak yoktur.

Amacı ne olursa olsun terörizmin hiçbir türünün haklı görülmesi düşünülemez. Günümüzün ciddi tehditlerinden biri olan terörizmin ve terör eylemlerine katılanların ve bunu destekleyenlerin uluslararası toplum tarafından en güçlü biçimde kınanmaları gerekir. Bu tehlike karşısında uluslar arası işbirliğinin güçlendirilmesi, terör eylemlerine parasal desteğin önlenmesi ve teröristlerin adalet önüne çıkarılmasını öngören uluslararası sözleşme ve kararların tam olarak uygulanması gerekmektedir. Tüm ülkeleri bu yönde özendirmeye ve onların terör örgütlerinin ve bağlantılı kimi paravan kuruluşların etkinliklerine engel olmaları yönünde çaba harcamaktayız.

Bölücü terör örgütünün 1999 yılında aldığı, kimi unsurlarıyla yurt dışına çekilme kararına ve eylemlerin terörle savaşında sağlanan başarılar sonucu azalmasına karşın, bu tehdit karşısında uyanık olmamız gerekliliği ortadan kalkmış değildir. Ülke huzuru, güvenliği ve iç barış yönünden, terör eylemlerinin Türkiye'nin gündeminden tamamen düşmesi zorunludur. Diğer ülkelere düşen sorumluluk da, teröre destek sonucunu doğuracak, sağduyudan uzak yaklaşımlara yönelmemeleridir. Teröre şu veya bu biçimde verilen destek ve teröristlere gösterilen hoşgörünün sonunda ters tepeceği ve bu ülkelerin kendi çıkarlarına zarar vereceği bilinmelidir. Bunun geçmiş dönemlerden örnekleri az değildir.

Terörle savaşında son derece başarılı operasyonlar sürdüren Türk Silahlı Kuvvetlerinin ve diğer tüm güvenlik güçlerinin büyük bir özveri ve sorumluluk duygusuyla görevlerini yerine getiren mensuplarına, ilgili kamu yöneticilerine ve bu tehlike karşısında sergilediği birlik, beraberlik ve dayanışma için ulusumuza takdir duygularımı dile getirmeyi bir görev bilirim. Bu vesileyle aziz şehitlerimizi rahmet, kahraman gazilerimizi minnetle anıyorum. Şehit ve gazilerimizin yakınlarına sabır ve güç diliyorum. Yüce Meclisimize de, bu ülkenin kahraman askerlerine ve güvenlik güçlerine terörle mücadelede her zaman sağladığı destekten dolayı teşekkürlerimi sunuyorum. Terörün etkileri, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerimizde, eskiden beri diğer bölgelerle var olan gelişmişlik farklılıklarına ek olarak, yoğun bir yıkıma yol açmış ve bu bölgemizdeki ekonomik ve toplumsal geri kalmışlık bir ölçüde teröre altyapı oluşturan önemli bir etken olmuştur.

Bugün terörle savaşında sağlanan başarı, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerimizin yurdun diğer bölgeleriyle her alanda bütünleşmesinin sağlanması amacıyla gerçekçi ve uygulanabilir yeniden imar ve onarım önlemlerinin harekete geçirilmesi için elverişli bir ortam yaratmış bulunmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti kamu yönetimi, ekonomi, sağlık, eğitim, kültür ve toplumla ilişkiler alanlarında bir dizi önlem içeren bir eylem planını bölgede uygulamaya koymuştur.

Bunun yanı sıra, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı da bölgenin kalkındırılması için önemli hükümler içermektedir. Söz konusu önlemlerin, yeterli kaynak

sağlanarak ivedilikle ve başarılı bir biçimde uygulanmasını Türkiye Cumhuriyeti-nin geleceği yönünden yaşamsal önemde görmekteyim.

Devlete karşı terör yoluyla bir sonuç alınamayacağının terör örgütünün kendisi tarafından da geç de olsa anlaşıldığı günümüzde, geçmişin karamsarlığının yerini özgüvene ve geleceğe umutla bakabilen bir ortama bırakmış olması uluşça memnunlukla karşıladığımız olumlu bir gelişmedir.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Devletin siyasal, toplumsal, hukuksal ve ekonomik düzenini değiştirerek, dinî esasları temel alan teokratik bir düzen kurulmasını amaçlayan irtica, devlete sızma özelliği ve silahlı eylem yeteneğiyle ulaştığı yüksek tehdit düzeyiyle toplumumuzda haklı kaygılar uyandırmaktadır. Anayasada belirtilen demokratik, laik sosyal yapımızı yıkmayı amaçlayan her tehdidi olduğu gibi, irtica tehdidini de önlemek devletin ana görevleri arasındadır.

Türkiye Cumhuriyetinin değiştirilemez temel niteliklerinden olan laiklik ilkesinin yol gösterici olacağı Anayasamızda belirtilmiştir. Yine Anayasamızda, kim-senin, devletin sosyal, ekonomik, siyasal ya da hukuksal temel düzenini kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma ya da siyasî ya da kişisel çıkar ya da nüfuz sağlama amacıyla her ne biçimde olursa olsun, dinî veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemeyeceği ve kötüye kullanamayacağı öngörülmektedir.

Demokrasilerin kendini koruma hakkı tartışma götürmez bir olgudur. Demokratik toplum düzeninin bireye sağladığı haklar yanında, yüklediği görev ve sorumluluklar da bulunduğu unutulmamalıdır.

Türkiye’de karşı karşıya bulunulan dış destekli irtica faaliyetlerine karşı, Anayasa ve demokratik hukuk düzeni çerçevesinde, devletin tüm kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşları tarafından anayasal düzenimizin temelini oluşturan laikliğin korunması ve bu bağlamda dinin siyasal amaçlarla kullanılmasının önlenmesi ve ulusal eğitimin bu tür hareketlerin etkisinden kurtarılması amacıyla toptan savaşım verilmektedir. Bu savaşım, toplumun aydınlatılması özel bir önem taşımaktadır. İrticaya karşı bu savaşım, temel dayanağını ve gücünü Atatürk ilke ve devrimlerinden, Anayasa ve yasalardan ve ulusumuzun çağdaş değerler ve uygarlık yönünde gelişme azim ve kararlılığından almaktadır. Bu kararlılık karşısında, karanlık düşüncelerin esin kaynağı olduğunda kuşku bulunmayan boşa çabaların başarısızlığa mahkûm olması kaçınılmazdır.

Bu savaşımın, halkın dinî inançlarına karşı çıkmak gibi gösterilmesi de başlıbaşına bir din sömürüsüdür. Demokratik laik düzenin, inanç sahibi insanlarımızın birey olarak dinî yükümlülüklerini yerine getirmelerine engel oluşturmadığını, yeri gelmişken vurgulamak isterim. İrtica ile savaşımında başarılı olunmasında, tehdidin boyutları hakkında sağlıklı tanıya ve tehdidin ortadan kaldırılmasına ilişkin anlayış birliğine varılmasına gereksinme duyulmaktadır.

Yüce Meclisimizin ve temsil ettiği halkımızın bu konudaki duyarlılığı ve yasa uygulayıcılarının görev bilinci ve sorumluluğu bu savaşımın güvencesidir, irtica ile savaşımında gereksinme duyulan ve Yüce Meclisimize sunulan tasarıların ivedilikle yasalaşması ve etkin biçimde uygulamaya konulması, bu konuda başarıya ulaşmamızı sağlayacaktır.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Yıkıcı, bölücü ve irtica yönelimli eylemler bağlamında önemli bir konuya değinmekte yarar görüyorum. Şu anda Türkiye genelinde yayın yapan 1196 radyo kanalından 261'inin ve 359 televizyon kanalından 66'sının, yayın ilkelerine aykırı olarak ideolojik amaçlı yayın yaptığı belirlenmiştir. Bunun altında, yıkıcı ve bölücü öğelerin, kitleyle iletişimde özel radyo ve televizyon yayınlarının oynadığı önemli rolden yararlanma amacı yatmaktadır.

Bu durum, ülkemizde özgür yayın hakkının kötüye kullanılmasına üzücü bir örnek oluşturmaktadır. Yıkıcı, bölücü ve irticaî yayınlara karşı zaman yitirilmeden gerekli adımların atılabileceğini umuyorum.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Ulusal ve uluslararası düzeyde örgüt oluşturarak, yasalara aykırı biçimde haksız çıkar ve yüksek kazanç sağlamayı amaçlayan örgütlü suçlar, birçok ülkede olduğu gibi toplumumuzda da savaşıma vermemiz gereken bir sorun olmaya devam etmektedir. Kamuoyunda haklı olarak kaygılara yol açan ve toplumsal istikrarı tehdit eden örgütlü suçlara karşı her türlü yasal olanaktan yararlanılarak sürdürülen savaşıma, önemli bir konu olma özelliğini korumaktadır.

Örgütlü suçlara karşı yönetsel ve yasal önlemleri içeren bir eylem planı çerçevesinde sürdürülen savaşımda son yıllarda başarılı sonuçlar elde edilmiştir.

Küreselleşen dünyanın ortak sorunlarından biri olan yolsuzluk, ortaya çıktığından bu yana kamu kesimini ilgilendiren bir olgu olarak ele alınmakta, toplumsal düzeni ve kamu kaynaklarını aşırı derecede yıpratana bir toplumsal hastalık olarak kabul edilmektedir. Her ülkenin içinde bulunduğu koşullara göre farklılık gösteren yolsuzluk olayı, ülkemizde, üzerinde özenle durulması gereken bir boyut kazanmıştır.

Günümüzün küreselleşen dünyasında ülkelerdeki yolsuzlukların uluslararası bağlantıları olabilmekte ve ortaya çıkan olumsuzluklar gelişmiş-azgelişmiş ayrımı yapmaksızın tüm ülkeleri etkilemektedir.

Yolsuzluklar, yalnızca günümüz toplumlarına özgü olaylar değildir. Yolsuzlukun, devlet örgütünün ortaya çıkışından beri var olduğu ileri sürülmektedir. Her men her toplumda değişik biçimlerde kendini gösteren bu toplumsal olayın yapısal, etik, bürokratik ve ekonomik nedenleri vardır.

Türkiye'de yolsuzluğun sosyoekonomik nedenleri; hızlı nüfus artışı, çarpık kentleşme, eğitim eksikliği, çalışanlar arasındaki ücret uçurumu ve yetersizliği, gelir dağılımındaki adaletsizlik ve bütün bunların neden olduğu toplumdaki etiksel çöküntü biçiminde sıralanabilir.

Toplumun etik ve hukuksal kurallarını ihlal eden yolsuzluk yanında, dar bir çevreye büyük çıkar sağlanmasına olanak veren, kamu kaynaklarını belirli çevrelerin çıkarına dönüştüren, kıt kaynakların kamu yararına eşitlik ve adalet ilkelerine uygun, akılcı kullanımına engel olan tüm siyasal ve yönetsel yozlaşmaları da yolsuzluk kapsamında ele alıp değerlendirmek zorunlu duruma gelmiştir.

Bireysel etik düşüklükleri ile sosyoekonomik koşullardan kaynaklanan rüşvet olgusunun, yolsuzluk olaylarında hep ilk sırayı işgal etmesi, çoğu kez, sorunu

büyük boyutlarıyla görmeye engel oluşturmaktadır. Kuşkusuz, rüşvetle savaşım büyük önem taşımaktadır. Ancak, bu savaşım, bizi rüşvet olaylarının çok üzerinde büyük kaynakların yitirilmesine neden olan siyasal, yönetsel ve ekonomik yolsuzluklarla savaşım amacından uzaklaştırmamalıdır.

Yolsuzluğun olumsuz etkileri, önce demokrasinin temelini oluşturan hukuk devleti ilkesi alanında görülür; hukuka bağlılık ve güven yok olur.

Bunun yanı sıra, yolsuzluk, yasal otoriteye karşı duyulan saygıya büyük zarar verir; siyasal otorite ile halk arasında yabancılaşma başlar.

Ekonomik yolsuzluğun en belirgin örneğini oluşturan kayıtdışı ekonomi ve genel anlamda vergi kaçırma olgusunun boyutları çok yüksek düzeylere ulaşır. Yolsuzluk ortamında büyük kaynakların yitirilmesi söz konusudur.

Kamuda çalışanların ücret rejimi de yolsuzluğun bir başka nedenidir. “Eşit işe eşit ücret” ilkesiyle düzenlenen personel rejimi, aradan geçen 30 yılı aşkın zaman içinde bozulmuş, bürokratik kademeler ve sınıflar arasında uçurumlar oluşmuştur. Bunun yanında bir hususu önemle vurgulamak gerekir ki, ücret, çalışmanın ölçüsü olmamalıdır. Kamu hizmeti kutsal bir görevdir; bu hizmette yer alan tüm görevliler, en alt kademesinden en üstte bulunanlara kadar, eğer görevlerini en iyi biçimde yerine getirirlerse, bu bilince ulaşırlarsa, bundan ülkemiz ve halkımız kazançlı çıkar; bu işin onuru da, görevlerini hakkıyla yapmanın vicdan rahatlığını taşıyan kamu görevlilerinin olur.

Yolsuzluk, toplum yaşamının, demokratik rejimin ve birey etiğinin büyük aşınmaya uğramasına, bunların sonucunda da sosyal çöküntüye neden olur.

Yolsuzlukların önlenmesinde, devletin, gereklilik, verimlilik, tutarlılık ve etkinlik ilkelerine göre yapılandırılması, kamu personel rejiminin iyileştirilmesi, kamu hizmetinin aksatılmadan yürütülüp bu hizmetlere hız kazandırılması, kamu yönetiminin nitelikli hizmet sunacak biçimde saydamlaştırılması, yönetim üzerindeki siyasal baskıların azaltılması önemli rol oynayacaktır.

Yolsuzlukların önlenmesinde denetim, kuşkusuz önemli bir etmendir. Tüm kamu birimleri ile işlemlerinin geleneksel düzenlilik denetimi yanında içdenetim ve verimlilik denetimleri ile uygulama ve karar alma süreçlerinde denetlenmesi olanaklarının artırılması, yolsuzlukların en alt düzeye indirilmesinde yardımcı olacaktır. Ayrıca, kamu ihaleleri, dışticaret, kamu borçlanmaları, bankacılık, sermaye piyasaları, yatırım teşvikleri, özelleştirme gibi yüksek yolsuzluk riski taşıyan alanlarda saydamlığın sağlanması, yolsuzlukların ortadan kaldırılmasında etkin olacaktır.

Yolsuzluğu önlemenin bir yolu da, yönetsel işlem, düzenleme ve kararların yasalara uygunluğunun sağlanmasıdır; ancak, yasalara uygunluğun her zaman tek başına yolsuzluğu önlemeye yetmediği de bir gerçektir. Uygulayıcıların niyetleri, bu yönden, en az yasaya uygunluk kadar önemli bir etkidir.

Yolsuzlukla savaşımında alınması gereken önlemler, hazine birliği ilkesinin benimsendiği, bütçenin samimiyet ve denklik ilkelerine uygun hazırlanabildiği, ekonomik ve sosyal gelişmeleri olumlu etkileyecek bir gelir-gider yapısına kavuşturulabildiği ve özellikle bütçe, fon, dönersermaye ve vakıf dağılıklarının giderilebildiği ölçüde başarılı olacaktır.

Yolsuzlukları önlemek için saydam bir devlet yapısı oluşturulmalıdır. Bu amaçla, halkın bilgi alma, bilgiye ulaşma ve bilgilendirme hakkı güvence altına alınmalıdır. Yönetimde saydamlığın sağlanması, açıklık ve etkin bir denetim, yolsuzluk yapılmasını büyük ölçüde engelleyecektir.

Ulusumuzun yaşam biçimi olarak benimsediği demokratik rejimimizin çağdaş kural ve kurumlara, kamu yönetiminin saydamlığa kavuşturulması, halkımızın, bürokratların ve politikacıların temiz toplum yaratmak azim ve kararlılıkları, yolsuzlukla savaşında var olan ve alınacak önlemlerin başarı şansını artıracaktır.

Ülkemizin demografik gelişiminde cumhuriyetin ilanından günümüze kadar önemli dalgalanmalar olmuştur. Cumhuriyetin kuruluşundan 1960'lı yıllara kadar, çağdaş ilkeleri gerçekleştirecek yeni insanın yetiştirilmesi için nüfus artırıcı politikalar uygulanmıştır. Bu dönemde, farklı dünya anlayışı ve ufku olan insanı yetiştirme çabasındaki eğitim kurumlarının amacı "cumhuriyet, ulus, çağdaşlaşma" üçlüsünü gerçekleştirmek olmuştur. 1960'lı yıllarda nüfus artışını özendirmeye yerine demokrasi ve insan hakları çerçevesinde sağlıklı ve eğitilmiş nüfus artışını öngören politikalar yürürlüğe konulmuş ise de, bu politikaların başarısı için gerekli kaynak ayrılamamıştır. Sonraki yıllarda alınan önlemler ve halkın bu yönde eğitilmesi yeterli olmamıştır. 1999'a kadar her yıl yüzde 2'nin üzerinde gerçekleşen nüfus artışı, 1999 yılında yüzde 1,5'e düşürülmüştür. Gelişmiş ülkelerde bindelerle anlatıldığı ve ülkemizin kaynak yetersizliği göz önünde bulundurulursa bu oranın ne kadar yüksek olduğu yeterince vurgulanmış olur.

Hızlı nüfus artışı ekonomiye büyük sorunlar yüklemektedir. Gelir dağılımının bozulmasında, işsizlikte, kalkınmanın gerçekleştirilemeyeceğinde, sağlıksız kentleşmede, eğitim ve sağlık sorunlarının büyümesinde aşırı nüfus artışı önemli etmendir; toplumun sosyal ve kültürel gelişimini etkilemektedir.

Nüfus artışının olumsuz bir etkisi, gelir dağılımındaki dengesizliği artırmasında görülür. Devlet İstatistik Enstitüsünün 1994 yılına ilişkin son istatistiklerine göre, Türkiye genelinde yüzde 20'lik bölümlerden en altta yer alan grupta ulusal gelirden alınan pay yüzde 4,9, alt orta grupta yüzde 8,6, orta grupta yüzde 12,6, üst orta grupta yüzde 19 ve üst grupta yüzde 54,9'dur. Gruplar arasındaki uçurumun yorumu gerektirmeyecek kadar açık olması, gelir dağılımındaki dengesizliği ve adaletsizliği tüm açıklığıyla gözler önüne sermektedir.

Yüksek nüfus artışı, işgücü sunumunu artırmaktadır. Bu artışa yanıt verecek çalışma alanı yaratabilecek yeni yatırımlar gerçekleştirmek çoğu kez kaynak yetersizliğinden dolayı gerçekleştirilememektedir.

Bu yüzden, gelişmekte olan ülkeler, artarak süren işsizlik sorunuyla karşı karşıya kalmaktadır. Nüfus artışındaki yükseklik, bir yandan tüketim eğilimini artırıp üretmeden tüketmeye, öte yandan yatırımlara aktarılacak fonların azalmasına, yatırımların niteliklerini etkileyerek, kaynakların, kişilerin yaşam düzeylerini ve toplumun gönencini yükseltecek ekonomik yatırımlar yerine demografik yatırımlara yönelmesine neden olmaktadır.

Nüfus artış hızının yüksek olması sağlıksız bir kentleşmenin de temel nedenidir. Nüfus artışı özellikle kırsal alanda daha yoğun biçimde yaşanmaktadır. Kırsal alandaki bu yoğun artış, ekonomik nedenlerle ve özellikle 1980'lerden sonra güvenlik nedeniyle kentlere doğru hareketlenmiştir.

Kentlerde yaşayanlar 1935'te nüfusun 23,5'ini oluştururken, 1997'de bu oran yüzde 65'e yükselmiştir. Sağlıksız kentleşme, ekonomik ve sosyal birçok sorunu birlikte getirmektedir. Kent yerleşmelerinde yaşayan insanların farklı kültürel nitelikleri ve yaşam biçimleri ikili toplum yapısının oluşmasına neden olmuştur. Kentlerdeki çarpık yapılaşma da bu sağlıksız kentleşmenin sonucudur.

Ayrıca, kırsal kesimden gerçekleştirilen göç olgusu, üretimin düşmesine neden olmuştur. Nüfusunun büyüklüğünü, artış hızını, coğrafi dağılımını ve niteliğini etkileyerek toplumun öngörülen ereklerle ulaşmasını sağlamak ve ekonomik gelişmişlik düzeyini artırmak olanaklıdır. Bunun için, iyi hazırlanmış programlarla oluşturulan nüfus politikalarına gereksinim vardır. Nüfus planlamasını gerçekleştirip nüfus artışı denetime alınmadan büyük projeleri yaşama geçirme olanağı yoktur.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Konuşmamın başında da işaret ettiğim gibi, çağdaş demokrasilerde devlet, birey için vardır. Devlet, yurttaşına hizmet götürmek, onun gereksinmelerine yanıt olacak uygulamalarda bulunmak ve toplumsal yaşantıyı düzen içinde işleyecek biçimde örgütlenmek durumundadır. Bu bağlamda, devletin toplumsal yaşamdaki rolünün, vatandaşımızın saygısını pekiştirecek bir etkinlik düzeyine ulaştırılması yönünde Türkiye'nin devlet yapısında gerekli düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Bürokratik işlemlerin azaltılıp kolaylaştırılması ve dolayısıyla çabuklaştırılmasına gereksinim vardır.

Günümüzde, kamu yönetimine yöneltilen temel eleştiriler; verimsizlik, yavaşlık, kaynak kullanımında savurganlık, aşırı merkeziyetçilik, kadrolarda şişkinlik, halkla ilişkilerde yetersizlik, değişen koşullara uyum sağlama esnekliğinden ve yönetsel saydamlıktan yoksunluk, görev, yetki ve sorumluluk dengesinin iyi kurulamamış olması, eşgüdüm eksikliği gibi konular üzerinde odaklanmaktadır. Dünya genelinde ve ülkemizde yaşanan sosyo-ekonomik gelişmeler ile bilim ve teknolojiadaki hızlı değişim, uluslararası rekabet ve küreselleşme olgusunun da etkisiyle, kamu yönetiminin merkezi ve yerel düzeydeki örgütlenmesi ve işleyişinin yeniden düzenlenmesini zorunlu kılmakta, kamu yönetim anlayışını, işleyişini, insan kaynaklarını, bilimsel ve teknolojik gelişmeleri bütüncül bir yaklaşımla ele alan, köklü bir değişikliği gerektirmektedir.

Kamu yönetiminin yeniden düzenlenmesinde öncelikle devletin bir bütün olarak işlevinin, doğrudan, dolaylı, gözetici, denetleyici, yol gösterici ya da izleyici olacak biçimde yer alacağı etkinliklerin belirlenmesi gerekmektedir.

Çağın teknolojik gelişmelerine, hizmetin kapsamı ve yürütülüş biçimine ilişkin yeni anlayışlar ve gereksinmelere göre kamu yönetiminin tümüyle gözden geçirilerek, etkinlik, verimlilik, açıklık gibi ilkeler çerçevesinde yeniden düzenlenmesi, devletin önemli konularından birini oluşturmaktadır.

Devletin etkinliğinin artırılmasında önemli bir öğenin, devlet memurlarının özlük haklarına ilişkin bir devlet personel reformunun ivedilikle gerçekleştirilmesi olduğunda kuşku bulunmamaktadır.

Kamuda, norm kadrolara ve nesnel ölçütlere dayalı, gerekli nicelik ve nitelikte personel çalıştırmaya yönelik bir işe alma politikasının izlenmesi, atamalarda

meslekî bilgi ve liyakatin esas alınması, çok sayıda ödeme kalemini içeren mevcut karmaşık ücret sistemi yerine, eşit işe eşit ücret ilkesine dayalı bir sisteme geçilerek, ücret dengesizliğinin giderilmesi, sendikal hakların geliştirilmesi sağlanmalıdır.

Anayasanın 127'nci maddesinde, yönetimin bütünlüğü ilkesi çerçevesinde, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve yerel gereksinmelerin gereği gibi karşılanması amacıyla, merkezî yönetimin yerel yönetimler üzerinde idarî vesayet yetkisine sahip olması öngörülmüştür.

Yerel yönetimler, seçimle oluşturulan, yasalarca belirlenmiş yetkileri, özel gelirleri, personel kadrosu, yönetim birimleri, karar ve yürütme organları bulunan özerk kamu tüzel kişileri olarak tanımlanmakla birlikte, Anayasa ve ilgili birçok yasaımızdaki kurullarla merkezî yönetime tanınan yetkiler, yerel yönetimlerin yönetsel özerkliğine sınırlamalar getirmiştir. Merkezî yönetim yerel yönetim arasındaki görev dağılımında, ağırlık merkezî yönetimden yanadır. Bu durum dikkate alınarak, yerel yönetimlere yetki, malî kaynak ve girişim gücü verecek bir yerel yönetim reformundan uzun süredir söz edilmektedir. Bu yeniden düzenleme çalışmasının geciktirilmeden yapılması önem taşımaktadır.

Yerel yönetimler içinde en küçük birim olan köylerin işlevleri artırılmalı, kendi kendilerine yeterli bir örgütlenmeye kavuşabilmeleri için, özgelirlerini artırıcı düzenlemeler yapılmalıdır.

İl özel idarelerinin yetkilerini, görevlerini, örgüt yapısını ve bütçe gelirlerini açıklıkla belirleyen yeni bir yasal düzenleme gereklidir.

Devlet, toplumsal yaşamda gereksinme duyulan hizmetlerin tümünü karşılayabilecek durumda değildir. Aslında bunu beklemek de gerçekçi ve doğru olmaz. Çağdaş demokrasilerde, devletin hizmetlerini tamamlayacak ya da var olan boşlukları dolduracak ve toplumsal denetim rolü oynayacak sivil toplum örgütleri ortaya çıkmıştır. Bu örgütler, demokraside gereksinme duyulan öğeler olmaya başlamışlar ve önemleri giderek artmıştır. Ülkemizde de son yıllarda yararlı ve başarılı çalışmalar yapan sivil toplum örgütlerinin sayısı oldukça artmış ve sivil toplum hareketinde epey yol alınmıştır. Bu örgütlerin, kimi konularda, kamuoyuna özlem duyulan ilgi ve duyarlılığı kazandırmakta etkili oldukları mutlulukla gözlenmektedir. İçten dileğim, Türkiye'de güçlenen sivil toplum hareketine anayasal güvence sağlanmasıdır.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Hukuk devleti ilkesini temel alan demokrasilerin gücü ile toplumların ulaştığı ekonomik gelişmişlik düzeyi arasında koşutluk bulunduğunu görmekteyiz.

Demokratik toplum, çoğulcu demokrasi ile temel hak ve özgürlükleri içermekte ve güvenceye almaktadır. Bu öğelerden birinin eksikliği ya da içeriğinin yetersizliği toplum düzeninin demokratikliğinin tartışılmasına neden olmaktadır.

Bugün, ekonomik yönden gelişmiş, ulusal geliri yüksek, sanayileşmiş Batı ülkelerinde, demokrasilerin işleyişinde herhangi bir sorunla karşılaşmamaktadır. Batı demokrasilerinin en büyük özelliği, temel hak ve özgürlükler ile demokratik toplum düzeninin korunması arasındaki gerekli dengeyi sağlamış olmalarıdır. Bu dengeyi sağlayamayan toplumlarda demokrasi yeterli güvenceden yoksun demek-

tir. Ekonomik kalkınmada göreceli olarak geri kalmış ülkelerde ya demokrasinin hiç var olmadığını ya da tam işlemediğini, zaman zaman ciddi sorunlarla karşılaştığını görmekteyiz. Ekonomik gelişim çabamızın önemi, yalnız halkımızın gönenci yönünden değil, fakat demokrasimizin daha da güçlenmesi ve sağlıklı işleyişi yönünden de kendini hissettirmektedir.

Devlet, tüm kurum ve kuruluşlarıyla birlikte daha sosyal ve daha demokratik yapılmalı; sosyal adalete ve demokrasiye, evrensel düzeyde geçerlilik kazandırılmalıdır.

Çağdaş demokrasiler, çoğulcu ve katılımcı özellikleriyle öne çıkarlar. Katılımcılık özelliği, siyasal partileri, demokrasilerin vazgeçilmez ögesi yapmıştır. Anayasamız da, çağdaş bir anlayışla, siyasal partilerin, demokratik siyasal yaşamın vazgeçilmez öğeleri olduğunu belirtmiştir.

Demokrasilerde, çok partili yaşam asıldır. Çağdaş demokrasiyi, çokpartili siyasal yaşamın yarattığını söylemek yanlış olmaz. Demokrasinin gelişimi ile çok partili siyasal yaşam birbirine bağlıdır. Demokrasiler, çok partili siyasal rejimin egemen olduğu toplumlarda filizlenip gelişebilir. Anayasada, siyasal partilerin önceden izin almadan kurulacakları, Anayasa ve yasalar çerçevesinde etkinliklerini özgürce sürdürecekleri belirtilmiştir. Bundan amaç, siyasal partilerin, etkinlikte bulunurken, eylemli engellerden ve karışmalardan uzak olmasının sağlanmasıdır.

Anayasamıza göre, yurttaşlar, siyasal parti kurma ve yöntemine göre partilere girme ve partilerden ayrılma hakkına sahiptirler. Siyasal partilerin etkinlikleri, parti içi düzenlemeleri ve çalışmaları, demokrasi ilkelerine uygun olmalıdır. Seçme, seçilme ve siyasal etkinlikte bulunma, siyasal parti kurma, siyasal partilere girme ve partilerden çıkma özgürlükleri, demokratik süreçte, siyasal katılma yönünden son derece önemlidir.

Siyasal partilerin etkinlikleri, çalışmaları ve özellikle parti içi düzenlemelerinin demokrasi ilkelerine uygun olması, anayasal gerekliliktir. Kendi iç yapılarında ve uygulamalarında demokrasinin gereklerine uygun davranmayan, demokratik kuralları geçerli ve etkin kılmayan siyasal partilerin, demokratik devlet ilkesini tüm kural ve kurumlarıyla gerçekleştirmesini beklemek güçtür.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Yaşadığımız dünya, özellikle 1980'li yıllardan itibaren çok hızlı bir değişim sürecine girmiştir, önce ticaret, daha sonra sermaye hareketlerinin serbestleşmesiyle başlayan bu değişim süreci, bilgisayar ve iletişim teknolojilerindeki baş döndürücü gelişmelerle büyük bir ivme kazanmıştır. Küreselleşme olarak adlandırılan bu süreç, önce ekonomik alanda kendini göstermiş, daha sonra sosyal ve kültürel alanda da etkili olmaya başlamıştır.

Özellikle bilgisayar ve bilgi iletişimi teknolojilerinin gelişmesiyle, hem üreticiler hem de tüketiciler bakımından bilgiye ulaşmak çok daha hızlı ve kolay duruma gelmiş ve bunun sonucunda, rekabet ve rekabet koşulları da küreselleşmiştir.

Küreselleşme olgusu, insan hakları, hukukun üstünlüğü gibi kavramların öneminin artmasına, demokrasinin gelişmesine yol açmaktadır. Bu alandaki gelişmelerin 21'inci Yüzyılda daha da artacağı, dünya nüfusunun giderek daha büyük

bir kesiminin, demokrasinin sağladığı insanca yaşama ve kendini geliştirme olanaklarından yararlanacağı olası sayılmaktadır.

Böyle bir ortamda başlıca iki öge ön plana çıkmaktadır: İnsan ve bilgi. Bu iki ögeyi bir araya getirebilen ekonomiler, kalkınma yarışında, diğerlerine göre daha avantajlı duruma geleceklerdir.

Bir yandan insanın siyasal, hukuksal ve sosyal alanda birey olarak önemi, diğer yandan da iyi eğitilmiş, bilgi teknolojilerini kullanabilen, üretkenliği yüksek, nitelikli işgücü olarak insan ögesinin kalkınma sürecindeki rolü artmaktadır. O halde, bu iki ögeye ağırlık veren kalkınma stratejileri 21'inci Yüzyılda başarılı olacaktır; yani, demokratik, sosyal ve hukuksal değerler sistemini geliştiren, bu sistemde yaratıcı düşünceye sahip bireyler yetiştiren, bu bireyleri, bilimsel, teknolojik gelişmeleri izleyecek, hatta, bu gelişmelere katkıda bulunabilecek bir eğitim sistemiyle destekleyen, başta bilgi ve iletişim teknolojileri olmak üzere, kalkınma için gerekli ekonomik, sosyal ve kurumsal altyapıyı kuran ve bilim ve teknoloji alanındaki araştırma, geliştirme etkinliklerine ağırlık veren ülkeler, kalkınma yarışında, bu koşulları sağlayamayan ülkelerle arayış açacaklardır.

Bununla birlikte, küreselleşmenin en belirgin özelliği, gelişmiş ülkelerin daha hızla gelişmesine karşılık, geri kalmış ülkelerin daha da geri kalması, dünyanın var sil ve yoksul kesimleri arasındaki uçurumun giderek genişlemesidir.

Ülkeler, küreselleşmenin olumlu yanlarından daha çok yararlanmak, olumsuz etkilerini de en aza indirmek için, bir yandan ulusal politikalar oluşturmaya çalışırken bir yandan da, son Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun kanıtladığı gibi, uluslararası düzlemde ortak çözüm arayışına girmektedirler.

Yirminci Yüzyıl sona ererken dünya küreselleşme olgusuyla karşı karşıya kalmıştır. Soğuk savaşın sona ermesi uluslararası politika alanında bu süreci hızlandırmıştır. Küreselleşme, devletler ve uluslar için yeni sorunlar yaratmıştır. Ancak, aynı zamanda yeni olanakların, fırsatların ortaya çıkmasını da sağlamıştır. Bugün önemli olan, küreselleşmenin herkes için yararlı sonuçlar doğurmasını, bu süreçten herkesin yararlanmasını sağlamaktır.

Dünya gündeminin son yirmi yıllık bölümünü işgal eden küreselleşme olgusu, dünya ülkelerinin siyasal ve ekonomik bütünleşmesini amaçlayan yeni bir dünya düzenini anlatmaktadır. Kuşkusuz, gelişen dünya düzeninin dışında kalınması doğru görülmez. Ancak, ulusal egemenlik ve ulus devlet niteliklerinden ödün verilmeden, dünya uluslar topluluğunun eşit haklara sahip onurlu bir üyesi gibi davranılması, anayasal düzenin gereğidir.

Son yıllarda uluslararası örgütlenmelerin ve birliklerin ortaya çıkmasıyla ülkelerin bağımsızlık kavramı üzerinde kimi değişiklikler olacağı beklentisi doğmuştur. Küreselleşme ve buna bağlı uluslar arası örgütlenmeler, bağımsızlıkta aşınmaya da ulusal egemenliği zedeleme anlamında alınamaz.

Bu kavramlar, ülkelerin ortak insanlık ideali doğrultusunda birbirlerine karşılıklı olarak aynı ölçüde gösterdikleri özveri ve anlayış sonucu gerçekleştirilen olguları, varılan uluslararası boyutu anlatır. Bu nedenle, devletlerarası ilişkiler ve işbirlikleri, bağımsızlığın ortadan kaldırılması ve ulusal egemenlikten vazgeçilmesi anlamına gelmemektedir.

Ulusal egemenliğin geçerli olabilmesi ve bağımsızlıktan söz edilebilmesi için önemli olan nokta, dışilişkileri düzenlerken, devletin karar verme yetkisini elden çıkarmayacak dengeyi koruyabilmektir.

Devletin geleceği üzerinde doğrudan etkisi olan yaşamsal önemdeki kararlarda, yabancıların karışmasını önleyici kuralların getirilmesi, bağımsızlığın korunması yönünden zorunludur. Türkiye, ağır güncel ekonomik sorunlarına çözüm aramanın yanında, dünyada yaşanan hızlı teknolojik değişim sürecine uyum sancuları çekiyor.

Cumhuriyetin kuruluşu sonrasında, gelişmiş ülkeleri yakalamayı, giderek onlardan üstün duruma gelmeyi ekonomik ve toplumsal politikaların temeli yapan Türkiye, son Avrupa Birliği adaylığıyla bu doğrultusunu sürdürmeye çalışmaktadır. Mustafa Kemal Atatürk'ün özenle vurguladığı çağdaş uygarlık düzeyini yakalama, giderek onu geçme amacına da, yine O'nun belirttiği gibi, çağdaş bilim ve tekniğin yol göstericiliğinde ulaşacağız. Bu nedenlerle, Türkiye, küreselleşmenin olası zararlarını en aza indirmeyi, buna karşılık yararlarını artırmayı içeren ulusal bir politika izlemelidir.

Türkiye, ekonomi, ticaret, iletişim, çevre ve dışpolitika gibi alanlarda küreselleşmenin yarattığı olanaklardan yararlanabilecek ve ortaya çıkan yeni sorunların üstesinden gelebilecek biçimde hazırlıklı bulunmak zorundadır. Günümüzün dünyası, tıpkı bireyler gibi, ulusların da kendilerini sürekli olarak yenilemesini, geliştirmesini gerekli kılmaktadır. Türkiye'nin, yetişmiş insan gücü ve zengin kaynaklarıyla, bu gelişimini başarıyla gerçekleştirip, yeni binyılda en ileri ülkeler arasında yerini alacağına kuşum yoktur.

Son bir yıl boyunca, ülke ekonomisi bir dizi olumlu ve olumsuz gelişmeye tanıklık etmiştir. Ülke, bir yandan Marmara Bölgemizde yaşanan depremlerin yaralarını sarmaya uğraşırken, bir yandan da oldukça ağır bir ekonomik istikrar programının uygulanmasını yaşamaktadır. Bu sırada, Avrupa Birliğine aday üyelik yolunun açılması ve enerji alanında uluslararası anlaşmaların yapılması, ekonomi için yeni olanaklar ve sorumluluklar yaratmaktadır. Ulusal çıkarlar önde tutularak, dünyadaki gelişmelere, özellikle de Avrupa Birliğine uyum sağlanması için, yasal ve kurumsal düzenlemeler yapılması gerekmektedir.

Bugün, kişi başına gelirimiz 3 bin doların altındadır; yüksek oranda işsizlik, gelir dağılımında aşırı dengesizlik, bölgelerarası gelişmişlik farkının daha da artması, tasarruf ve yatırım yetersizliği yaşanmaktadır. Üretim ve hizmet sektörlerinin uluslararası pazarlarda rekabet edebilecek etkinlik ve verimlilik düzeyini yakalama çabaları sınırlı kalmaktadır. Teknolojik yeterliliğimizi güçlendirme yönünde yeterli atılımlar yapılamamıştır. İç ve dış borç yükü ağırdır. Yıllardır yaşanan yüksek oranlı enflasyondan kurtulmanın kolay olmayacağı anlaşılmaktadır. Sağlıklı bir gelir-gider yapısına kavuşturulamayan devlet bütçesi, başta eğitim, adalet, sağlık ve ulaştırma olmak üzere, en temel kamu hizmetlerinin toplumun gereksinimleri ölçüsünde karşılanmasına olanak vermemekte, yetersiz kalmaktadır.

Tüm bu olumsuzluklara karşın, genç ve devingen nüfusu çağdaşlaşmayı amaç edinen, ileriye bakan, girişimci toplumsal yapısı, sanayileşme düzeyi, çoğu sektörlerde dış pazarlarda rekabet etme başarısı, bulunduğu coğrafyanın sağladığı doğal kaynakları, tarihsel ve kültürel birikiminin olağanüstü zenginliği, laik sosyal hu-

kuk devleti temeline dayalı bir demokrasiyi yaşatmada gösterdiği direnme gücüyle Türkiye, ekonomik olarak da geleceğe büyük umutlarla bakılması için yeterli donanımına sahiptir.

Son yıllarda kalkınma ve gelişme kavramları yeni boyutlar kazanmıştır. Daha önce, genellikle ulusal gelir, kişi başına düşen ulusal gelir gibi ölçütlerle açıklanan kalkınmışlık kavramı, artık insan ögesine daha fazla ağırlık verilerek tanımlanmaya çalışılmakta ve bu bağlamda yaşam kalitesi kavramı önem kazanmaktadır. Toplumunu oluşturan insanların yararlandığı, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik gibi hizmetlerin ve temiz içme suyu, kanalizasyon, konut, içinde yaşanılan çevre gibi çeşitli altyapı hizmetlerinin nitelik ve nicelikleri ve bu hizmetlerden toplumun yararlanabilme derecesi gibi göstergeler, ulusal gelir düzeyi ile birlikte yaşam kalitesini belirleyen temel öğeler olmaktadır.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Ülke ekonomisi, 1998'in ikinci yarısından başlayarak, bir küçülme süreci yaşamış; toplam ulusal üretim, 1999'da, bir önceki yıla göre, yüzde 6,4 oranında azalmıştır. Bir başka anlatımla, ekonomi, ulusal gelir hesaplarının düzenli tutulduğu yılların en ağır üretim ve gelir düşüşüne tanıklık etmiş; deprem ve istikrar programı, bu sırada gündeme gelmiştir. *(FP ve DYP sıralarından Alkışlar)*

Ülke ekonomisi, bu yılın başlarında uygulamaya konulan istikrar önlemleriyle bir onarım süreci yaşamaktadır. İstikrar sınırlamalarına karşın, toplam ulusal üretimin 2000 yılının ilk üç ayında yüzde 4,2; ikinci üç ayında da yüzde 4,3 oranında büyümesi olumludur ve ekonominin geleceği için umut vericidir. *(MHP sıralarından Alkışlar)*

Ancak, ekonominin büyümesinin alt sektörlerdeki durumu incelendiğinde, yılın ilk altı ayında tarım ve sanayi sektörlerindeki büyümenin toplam içerisindeki payının düşük olması, inşaat sektöründe ise eksi büyüme yaşanmış olması dikkat çekicidir. Verilere göre, ilk altı ayda ekonominin hızla büyüyen kesimleri, dışalım yüzde 29,6 ve ticaret yüzde 10,4'tür. Ulaştırma, haberleşme ve diğer hizmet sektörleri de ülke ortalaması dolayında bir büyüme göstermektedir.

Ekonomik büyümenin sektörel durumu ile sektörlerin çalışan sayılarının karşılaştırılması, çok kabaca da olsa gelir dağılımını gösterir. 1999 ve 2000 yılları verileri incelendiğinde, toplam işgücünün yüzde 60 dolayındaki bir bölümünü oluşturan tarım, sanayi ve inşaat çalışanlarının ekonominin büyümesinden, diğer sektörlerle göre, daha az pay aldıkları gözlenmektedir.

Sonuç olarak, ekonominin "gerçek üretici" denilen tarım, sanayi ve inşaat sektörlerinin gelir artışının yavaşlığı, son bir yıl boyunca gelir bölüşümünün bu sektörlerde çalışanların zararına olarak değiştiğini kanıtlamaktadır denilebilir. *(DYP sıralarından bravo sesleri, alkışlar; FP sıralarından Alkışlar)*

Gelir dağılımının üretici sektörlerin zararına bozulduğunun bir başka göstergesi tarım üreticilerinin durumudur. Son bir yıl boyunca çiftçilerin sattığı ürünlerin fiyatı enflasyon oranının yüzde 20-25 altında kalmaktadır. *(DYP sıralarından Alkışlar)* Çiftçilerin geliri enflasyona yenik düşmektedir.

Çiftçilerin satın aldığı akaryakıt, gübre gibi kimi girdilerin fiyat artışı da ortalama enflasyonun çok üzerindedir. Ek olarak, birçok ürünün satışında ürün

bedelleri zamanında ödenememekte, çiftçiler geç ödeme nedeniyle ayrıca kayba uğramaktadır. (*FP ve DYP sıralarından Alkışlar*)

Özetle, ekonominin büyümesi çok olumlu olmakla birlikte, bu büyümenin üretim sektörleri yönünden sağlıklı olmasına ve gelir dağılımının giderek bozulmasına yol açmamasına özen gösterilmesi önem taşımaktadır.

Ekonominin tarım, sanayi gibi üretim sektörlerinin toplam sabit sermaye yatırımlarından aldığı pay son yıllarda azalma eğilimi göstermektedir. Geleneksel olarak kamu yatırımlarından yüzde 10'un üzerinde pay alan tarım sektörünün bu payı 1998-1999'da yüzde 8'lere düşmüştür. Kamu kesimi imalat sanayimden el çekmekte; ancak, bu boşluk özel sektör tarafından doldurulamamaktadır. Özel sektörün toplam yatırımları içerisindeki imalat sektörünün payı, 1996'da yüzde 26,2; 1997'de yüzde 22,9'dan, son iki yıl, yüzde 20'lere düşmüştür. Kısaca, ekonominin üretim sektörlerinin yatırım payı azalmaktadır. Gerçekte, son iki yıl boyunca özel sektörün toplam yatırımları, sabit fiyatlarla azalmaktadır. Azalma oranı, bir önceki yıla göre 1998'de yüzde eksi 3,8; 1999'da da eksi 11,6'dır. Aynı yıllarda kamu yatırımları yüzde 4-5 dolayında da olsa artmıştır.

Devlet İstatistik Enstitüsü verilerine göre, ekonomide istihdam edilenlerin toplamı, 1999 Nisanında 21 milyon 590 bin'den 2000 yılının ilk üç aylık döneminde 19 milyon 6 bine düşmüştür. Verilerin kanıtlaştığı acı gerçek, son bir yılda 2 milyon 584 bin kişinin daha işsiz kaldığıdır. İşgücüne katılma oranına ilişkin varsayımlar bir yana, işsizlik oranı artmış, 7,9'dan 8,3'e yükselmiştir; eksik istihdamla birlikte, bu oran yüzde 17,4'ü bulmaktadır. (*DYP sıralarından Alkışlar*)

Burada, bir noktanın altı özenle çizilmelidir. Ülkemizde, lise ve yüksekokul bitiren, yani eğitilmiş gençler arasında işsizlik oranı, ülke ortalamasının çok üzerindedir. Gerçekten de, 2000 yılı verileriyle, eğitilmiş gençler arasında işsizlik oranı yüzde 23,7'dir; eksik istihdamla birlikte bu oran, yüzde 31,6'ya yükselmektedir. Ülke ekonomisi, geçerli ücretten iş isteyen her üç eğitilmiş gençten birini işsiz bırakmaktadır. Bu, yalnız, gençleri kişiliksiz kılmakla kalmamakta, eğitime büyük paralar harcayan ailelerini de yıkıma sürüklemektedir. Bu büyük yaranın, eğitim düzeninden başlayan ve ekonominin yeni iş alanları yaratmasına uzanan bir dizi ek önlemlerle birlikte ele alınması gerekmektedir.

İşsizlik sorunu, toplumumuzu, hem ekonomik hem sosyal yönden çok olumsuz etkilemektedir; ekonomik yönden, mevcut işgücünün kullanılmaması, dolayısıyla üretim düzeyinin düşük kalmasına neden olmaktadır; sosyal yönden de, bireylerin geçimlerini insanca sağlayabilecek bir iş bulamamaları, geleceğe umutla bakamamalarına, mutsuz ve karamsar olmalarına yol açmaktadır. Ekonominin temeli üretimdir. Üretmeyen, üretimini artıramayan ülke, ekonomik yönden kalkınamaz. Toplumun ulaştığı ekonomik kalkınma düzeyi ile demokrasi ve hukuk devleti ilişkisini gözardı edemeyiz. Ülkedeki demokrasi, eğitim, sağlık ve hukuk düzeyi de, kişi başına düşen gelirle orantılıdır. Güçlü bir ekonomik yapı, demokrasinin de, eğitimin de, adaletin de güvencesidir. Bu nedenle, ülkemizde, eğitim, sağlık, adalet ve demokrasi düzeyinin yükseltilebilmesi için her etkinlik alanında üretimi ve böylece kişi başına düşen geliri artırarak, ekonomik gelişmişlik düzeyimizi yükseltmek zorundayız. Üretmeyen ve üretimini artırmayan kişi veya ulus yoksulluktan kurtulamaz.

Avrupa Birliğine uyum çalışmalarının başlatıldığı dönemde Türkiye'nin siyasetinde, idarî yapılanmasında ve ekonomisinde önemli dönüşümler yapması gerekmektedir. Türkiye'nin küreselleşen dünyada yerini alabilmesi, toplumun gönenç, huzur ve mutluluğu buna bağlıdır. İnsan hak ve özgürlüklerini korumada, yolsuzlukla savaşmada, adaleti sağlamada geri kalmamalıyız. Yolsuzluk ekonomisinin zenginler üretmesine ve bunların ülkede etkinlik kazanmasına olanak verilmemelidir. (*FP ve DYP sıralarından Alkışlar*)

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Ekonomik alanda yaşadığımız sıkıntıların ortaya çıkmasına ve çözümün gecikmesine ve sonuç olarak Türk Ulusunun gönenç düzeyinin hak etmiş olduğu düzeyin altında kalmasına yol açan nedenlerin başında, 25 yılı aşkın bir süredir yaşamakta olduğumuz yüksek enflasyon ve ekonomik istikrarsızlık gelmektedir. Birkaç yıl dışında, son 25 yıldır Türk ekonomisi yüzde 60'lar ile yüzde 100'ler arasında değişen bir yapısal enflasyon süreci içinde bulunmaktadır. Bu süreç, bir yandan gelir dağılımını dargelirliler aleyhine bozarken, diğer yandan da ekonominin üretkenliğini azaltmakta ve uzun vadede daha yüksek büyüme hızlarına ulaşılabilmesini engellemektedir.

Uygulanmakta olan İstikrar Programının esas amacı da, enflasyonu düşürmektir. Fiyat istatistikleri, enflasyonu düşürme amacına ulaşılması için daha çok çaba gösterilmesi gerektiğini işaret etmektedir; ancak, enflasyonla savaşımın yükünün, toplumun değişik kesimlerinin üzerine, bunların ekonomik gücüne göre dengeli dağıtılmasına özen gösterilmelidir. Dar ve sabit gelirliler üzerindeki enflasyon baskısının azaltılması yerinde olacaktır.

Ekonominin istikrara kavuşması amacıyla bundan sonra alınacak önlemlerin değişik kesimler arasında sağlanacak bir toplumsal uzlaşmaya dayandırılması yerinde olacaktır. Böyle bir toplumsal uzlaşma, yalnız programın başarısı için değil, toplumsal gönençin güçlendirilmesi yönünden de yararlı olacaktır.

Uzun vadede başarılı olacak bir kalkınma stratejisi toplumun tüm kesimleri tarafından üzerinde ana hatlarıyla uzlaşmış, benimsenmiş bir strateji olmak zorundadır. Bu açıdan, özel sektörün, sivil toplum örgütlerinin, işçi ve işveren kesimlerinin katılımının sağlanması, politikaların kararlı ve tutarlı bir biçimde uygulanması açısından çok önemlidir. Bu katılım sürecinin toplumumuz için uzun vadede en yüksek faydayı sağlayacak ortak bir noktada buluşabilmesi için, her kesimin kendi kısa vadeli çıkarlarını gözetme yerine, uzun vadede tüm toplumun çıkarlarını gözetene ve ekonomi biliminin temel kurallarını dikkate alan bir yaklaşım içinde olmaları önkoşuldur. Türkiye'nin ulaştığı olduğu toplumsal ve kurumsal gelişmişliği ve demokrasi geleneği bu koşulu yerine getirebilecek düzeydedir.

Dış ticarete, dikkat edilmesi gereken bir gelişme gözlenmektedir. 2000 yılının ilk altı aylık döneminde 1999'un aynı dönemine göre dışsattım yüzde 4,5 artarak 13,4 milyar dolara, dışalım yüzde 36 artarak 25 milyar dolara yükselmiştir. 1999'un Ocak-Haziran döneminde 5,6 milyar dolar olan dışticaret açığı, 2000 yılının ocak-haziran döneminde yüzde 107,5 oranında bir artışla 11,6 milyar dolar olmuştur. Petrol fiyatlarındaki artışın da katkısıyla dışticaret açığı büyümektedir. Bu dışticaret açığı konusunda önemli bir gösterge sayılan dışsattımın dışalımını karşılama oranı 1999'un ilk altı aylık döneminde yüzde 69,4'ten 2000 yılının aynı döneminde yüz-

de 53,4'e düşmüştür. Dışticaret açığının giderek büyümesi, ekonominin önündeki önemli güçlüklerden biridir.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri;

Gelir ve giderleriyle dengeli ve sağlıklı bir bütçe yapısı, ekonomik istikrarın en önemli dayanaklarından biridir. Yıllarca sürdürülen bütçe açıkları, ağır koşullarda iç ve dış borçlanmaya neden olmuş ve ekonomiyi sık sık bunalıma sürüklemiştir. Son yıllarda bütçe disiplini amacıyla alınan önlemler bu yönden olumludur. Ancak, konunun bir de bütçe gelirleri yönü vardır. Bütçe gelirlerinin esasını vergiler oluşturur.

Türkiye'nin vergi yapısı, vergilemenin temel ilkelerinden uzaktır. Vergiler, az gelirliden az, çok gelirliden çok oranda alınmalı; ekonomik etkinlikleri özendirmeli, etkin ve verimli olmalıdır.

Varlıklı ile yoksulu ayırmayan, bu nedenle de, vergilerin en adaletsiz türü olan dolaylı vergilerin toplam vergiler içindeki payı yüzde 60'lardadır. (*FP ve DYP sra-larından Alkışlar*) Öncelikle, bu durumun düzeltilmesi yerinde olacaktır.

Diğer olumlu yanları yanında, kayıtdışı ekonomik faaliyetleri kayıt altına alacak olan 1998'de çıkarılan Vergi Yasasının tümüyle uygulanmasından vazgeçilmesinin, vergi adaletsizliğini daha da ağırlaştıracağı söylenebilir.

Vergi yükünün, toplumun değişik kesimleri üzerinde, onların gelirine göre dengeli dağıtıldığı da söylenemez. Ücretli ve maaşlıların, toplam ulusal gelirden aldıkları pay, en son verilerle, yüzde 25-30'lar düzeyindedir. Buna karşılık, bu kesimin vergi yükü, toplam vergilerin yüzde 60'ı dolayındadır. Bu dengesizliğin giderilmesi gerekir.

Ek olarak, büyük boyutlara ulaştığı belirtilen vergi kaçak ve kayıplarının ortadan kalkması için gerekli önlemler alınmalıdır. Ülkemizde vergi yükü, bir başka anlatımla, toplam ulusal gelirden vergi olarak alınan pay, Avrupa Birliği ülkelerine göre çok azdır; ortalama olarak onların yarısı dolayındadır. Bu durum, öncelikle bütçe açıklarına ve devletin ağır koşullarda borçlanmasına neden olmaktadır. Bütçe gelirlerinin yetersizliği, sonuçta, kamu hizmetlerine yansımakta, adalet, eğitim ve sağlık gibi temel kamu hizmetlerine dahi bütçeden yeterli kaynak ayrılamamaktadır.

Bugünlerde, gelecek yılın bütçe hazırlıkları yapılmaktadır. Hükümetimiz, 2001 yılı bütçesini, 2000 yılı bütçesi dolayında tutacağını açıklamıştır. Enflasyonla savaşım bakımından böyle bir yaklaşım gereklidir; ancak, 2001 bütçesinin geçen yılın düzeyinde tutulması, kamu hizmetlerinin, gerçek anlamda ya da reel olarak, enflasyon oranında daraltılması demektir.

Enflasyonla savaşım gerekçesiyle de olsa, bütçe sınırlamasının, en azından adalet, sağlık ve eğitim gibi temel kamu hizmetlerinde uygulanmaması yerinde olacaktır.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri;

Türkiye, özelleştirme konusunda çok daha açık bir tutum sergilemelidir. Onbeş yıl boyunca uygulanmakta olan özelleştirmenin yasal ve kurumsal düzenlemelerinde önemli eksiklikler, yetersizlikler vardır.

Kamu yararı, ülkenin uzun dönemli gelişmesi, kimi stratejik üretim ve hizmet birimlerinin kamu işletmesi olarak kalmasını gerektirebilir. Bölgesel gelişme için gerekli girişimlerin de kamu işletmesi olarak kalmasında yarar olabilir; ancak, eldeki kamu işletmelerinin ekonominin kurallarına göre ve özerk yönetilmeleri, etkin ve verimli çalışmalarının sağlanması gerekir.

Özelleştirme gelirlerinin, bütçe açıklarının kapatılması ya da devlet borçlarının ödenmesi amacıyla kullanılmasından kaçınılması uygun olur. Özelleştirme gelirleri, yeni yatırımlara dönüştürülmelidir. Ülkenin bilim ve teknoloji yeterliliğinin güçlendirilmesi, bölgesel gelişme, ulaşım ve iletişim altyapısıyla, eğitim ve sağlık gibi insana yönelik yatırımlara öncelik verilmesi düşünülmelidir.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri;

Bilim ve teknoloji alanındaki hızlı gelişmeler, ulusal ekonomik ve toplumsal gelişmemizin yeni koşullara göre biçimlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Günümüzde, yalnız sermaye ve işgücünün sayısal büyümesi, ekonomik gelişmeyi sağlamaya yetmemektedir.

Bunlara ek olarak, toplumun bilim ve teknoloji yeterliliğinin güçlendirilmesi, kurumlaşma, kamu yönetiminin yolsuzluktan uzak, etkin ve verimli çalışması, tarihi ve kültürel değerlerin korunması ve çevre duyarlılığı uzun dönemli gelişmenin ve çağı yakalamanın ana öğeleridir.

Küreselleşme karşısında, özellikle gelişmiş ülkeler, kendi çıkarlarını korumak amacıyla, ulusal yenilik politikaları izlemektedir. Devletin ekonomideki yeri, yıllık ulusal gelirden bütçeye ayrılan pay azalmamakta; giderek, bilim, teknoloji ve eğitim altyapısını güçlendirecek yönde artırılmaktadır.

Yapılan araştırmalar, gelişmekte olan ülkelerin, gelişmiş ülkelere yetişmesinin ya da onları yakalamasının, öyle kendiliğinden, yalnızca piyasa koşullarına dayalı olarak gerçekleşmeyeceğini kanıtlamaktadır. Ülkeler, bu amaçla, ulusal yenilik programları geliştirmekte, bilinçli bir kalkınma yaklaşımı sergilemektedir. Bu süreçte, devlete de yeni görevler düşmekte, devletin gelişmeci özelliği yeni bir düzleme taşınmaktadır.

Türkiye, sanayileşmesinin yarı yolundadır ve bu aşamada ortaya çıkan bilim ve teknolojiye dayalı üretim yöntemlerini yakalamalıdır. Bu amaca ulaşılması için, ülkenin, bilim, teknoloji ve yenilik yeterliliğinin çok daha güçlendirilmesi gerekmektedir.

Bilim, teknoloji ve yenilik yeterliliğinin güçlenmesi için, yerli araştırma ve geliştirmeye önem verilmesi, en ileri teknolojilerin alınması ve özümsemesiyle birlikte, bunlara yerli katkı payının da sürekli olarak yükseltilmesi, bunun gerektirdiği kurumlaşmanın sağlanması, özel-kamu ayırımı yapılmadan tüm ulusal üretim güçlerinin, bilim insanlarının, mühendis ve teknisyenlerin, işçilerin ve öbür iş ve meslek sahiplerinin bu amaçla işbirliği yapmaları gereklidir.

Eğitimde birliği gerçekleştiren, insanın yaratıcı yeteneklerini güçlendirmeyi amaçlayan ve bütüncül bir toplumsal ve ekonomik gelişme anlayışına dayanan Atatürk devrimleriyle, Türkiye, bu konularda yeterli tarihsel deneyim ve birikime sahiptir. Önemli olan, cumhuriyetin o topyekûn gelişme, ilerleme ve çağdaşlaşma

anlayışını yeniden ve günün koşullarına uygun olarak yaşama geçirme beceresini göstermektir.

Türkiye, bilimsel ve teknolojik gelişmelere daha yüksek oranda katkı yapabilmeli, daha da önemlisi, araştırma ve geliştirme çalışmalarının sonuçlarını, ekonomik getiriye, yeni mal ve hizmet üretimine ve katma değere dönüştürmeyi başarmalıdır. Türkiye'nin, Avrupa Birliğine yalnız ucuz işgücüne dayalı el emeğiyle değil, beyin gücüne dayalı emeğiyle girmesi gereklidir. Bilgi toplumuna ancak bu doğrultuda atılacak ulusal bilinçli adımlarla ulaşılabilir. Türkiye'nin ekonomik ve toplumsal gelişmenin önünde giden ülkeleri yakalaması yaşamsal önemdedir. Halkın gönencini artırmanın ve dünyada rekabet edebilmenin çıkar yolu da budur.

Ekonomimizin uzun yıllardır sahip olduğu yapısal bozukluklarını da ortadan kaldırmak üzere başlatılan istikrar programının kararlılıkla uygulanması bir gerekliliktir. Bu bağlamda, enflasyonun düşürülmesi ereklerinden asla ödün verilmesi gerekmektedir. Bugün, dünyada gelişmişlik düzeyi yüksek hiçbir ekonomide enflasyon, ülkemizdeki oranda değildir. Türkiye'nin uzun yıllar yüksek enflasyon oranına sahip olduğu düşünülürse, şu andaki düşüş eğiliminin ümit verici niteliği anlaşılır. Halkımızın geçtiğimiz yıllarda kanıksadığı enflasyonun yüksek oranının düşürülebileceğine olan inancının yaygınlaşması da, bu süreci olumlu yönde etkileyecek bir psikoloji yaratmaktadır.

Türkiye'nin ekonomik alanda önündeki öncelikli ereği, yatırımları, üretimi, ihracatı ve dolayısıyla ulusal geliri artırmak olmalıdır. Bunu sağlayacak politikalar uygulanmalı, özendirici önlemler alınmalıdır.

Ulusal gelirin bireysel ve bölgesel olarak daha adil paylaşımı da, üzerinde Özenle durulması gereken bir diğer önemli konudur. Gelir dağılımının bozulmasının, toplumsal uyum ve istikrarı olumsuz etkilediği, toplumsal kimi patlamanın kaynağı olduğu unutulmamalıdır.

Ulusal gelirin dağılımını dengelemede vergiler önemli bir araçtır. Vergi toplama düzeneklerinin Batılı toplumlardaki gibi etkin kılınmasına gereksinim bulunmaktadır.

Çağdaş devlet anlayışı, ulusal düşünce birliğinin yol göstericiliğinde ortak çıkarlara hizmet edecek stratejiler belirlenmesini gerektirir. Ekonomik ve Sosyal Konseyin demokratik katılıma olanak vereceği düşüncesiyle oluşturulmuş olması, çağdaş devlet anlayışına uygundur. Bu Konseyin, toplumsal diyalog ve uzlaşmaya yardımcı olacak biçimde ve toplumsal katılım ve kapsayıcılık, geniş temsil ilkeleri doğrultusunda gözden geçirilmesinin yararlı olacağına inanmaktayım.

Türk ekonomisinde tarımın önemli ve ayrıcalıklı bir yeri bulunduğunu bilmekteyiz. Ayrıca, toplam istihdamın yarısına yakın bir bölümü tarım kesimindedir. Bu kesimde gelirlerin düşük olduğu da bir gerçektir. Tarım politikasının belirlenmesinde, Avrupa Birliği kıstaslarını gözönünde bulundururken, ekonomimizde önemli bir konuma sahip olan bu kesimin gereksinmelerini de gözeterek uzuri dönemde bir bakış yönüne sahip olmamızda yarar bulunmaktadır.

Bölgelerarası toplumsal-ekonomik kalkınmışlık farklılıklarının yol açtığı göç olgusu ve bunun neden olduğu sağlıksız kentleşme, bir sorun olma özelliğini korumaktadır. Denetimsiz göç, hem kentlerde yerleşme hem de sağlık, eğitim, enerji

gibi temel hizmetlerin sunulması bakımından darboğazlar yaratmaktadır. Dileğim, giderek bu bölgelerarası gelişmişlik düzeyi farklılığının ortadan kaldırılmasını sağlayacak önlemlerin kararlılıkla uygulanmasıdır. Son zamanlarda, kentten köye geri dönüş açısından rastlanan sevindirici örneklerin önümüzdeki dönemde artmasını ummaktayım.

Önemli olan, halkımızın köyde kalmasını özendirecek ekonomik ve toplumsal bir temelin yaratılabilmesidir. Bu sağlandığında köylümüz, ekonomik beklentilerini karşılamak kaygı ve umuduyla kentlere göç etme gereğini duymayacaktır.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Burada çağdaşlaşmanın ve ekonomik kalkınmanın temel dayanağı olduğuna inandığım eğitim konusuna değinmek istiyorum. Eğitimin, şu anda, Türkiye'nin en önemli ve öncelikli konusunu oluşturduğu kanısındayım. Eğitim, uzun dönemli bir tasarıdır; özveri, yatırım ve sabır gerektirir. Eğitim düzeyinin ve niteliğinin yükseltilmesinde zorunluluk vardır. Nitelikli eğitimle iyi öğretmenler yetiştirilebilir. İyi yetişmiş öğretmenler ise, bilgi düzeyi yüksek öğrencilere sahip olmamıza, böylelikle toplumun eğitim ve kültür düzeyinin yükselmesine olanak tanıyacaktır. Sekiz yıllık zorunlu temel eğitim bir gereklilik olarak ortaya çıkmıştı; ilköğretimde başarılı bir noktaya ulaşmış olup bu sürdürülmelidir. Şimdi ereğimiz, 11 yıllık zorunlu temel eğitim olmalıdır. Bugün, ülkemizde bir seferberliğe gereksinme varsa, bunun geçerli olacağı alan hiç kuşkusuz eğitimdir. Böyle bir seferberlikte, devlet kadar bireylere, sivil toplum örgütlerine de görev düşmektedir. Devletin hizmet götürmekte yetişemediği yerlerde vatandaş ve kuruluşlarımızın şükranla karşıladığım katkı ve çabaları devreye girecektir.

Çağdaşlık bir düşünce ve duyarlılık gelişimidir. Düşüncenin ürünü olan insan yaratıcılığı, ancak insana yatırımla, eğitimle gelişir.

Çağdaş uygarlık düzeyini yakalayabilmek için, dünün değil, bugünün bilgileyle beslenen, akıldışılıktan ve bağınazlıktan uzak, herhangi bir dogmaya saplanmadan sorgulayan, özgür düşünen, tartışan, paylaşmayı seven ve üreten bireyler yetiştirmek zorundayız. Öğretme yerine, öğrenmeyi güçlendiren, ilgiyi ve merakı diri tutan bir eğitim sistemi, çağdaşlığı yakalamanın koşuludur. Toplumsal kaygı ve beklentiler dışlanmadan, bireyin varlığı, kişiliği, üretkenliği, yaratıcılığı ve özgürlüğünü gerçekleştirecek, toplam kaliteyi artıracak evrensel ve çağdaş değerleri yakalamak, eğitim sürecinin özünü oluşturmalıdır.

Bilim ve teknolojiye yaşanan gelişmeler, baş döndürücü bir hıza erişmiştir ve örgütsel sistemin bütününde değişiklikler yapılmasını dayatmaktadır. Bu değişime uyum sağlayamayan bir eğitim sisteminin varlığını sürdürebilme şansı kalmamıştır.

Zorunlu ölçünün neredeyse okur-yazarlık olduğu, beş yıllık eğitimi bile daha yeni sekiz yıla çıkarabilen ülkemiz, bilgi çağına uygun eğitime geçmeden, eğitime yeterli özeni göstermeden 21'inci Yüzyıla hazır duruma gelemeyiz.

Anayasanın 42'nci maddesinde "kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz" denilirken, öğrenim hakkı genel bir sosyal hak olarak nitelendirilmiştir.

Bu sosyal hak, yine aynı maddede, devlete, maddî olanaklardan yoksun başarılı öğrencilere yardım yapmak, özel eğitime gereksinimi olanları topluma yararlı kılmak için gerekli önlemleri almak görevi verilerek, güçlendirilmiştir.

Anayasamıza göre, eğitim ve öğretim, Atatürk ilke ve devrimleri doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına uygun olarak, devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz. Devlet, bu özgürlüğün kullanılmasında, Atatürk ilke ve devrimleri ile çağdaş bilim ve eğitim esaslarına uyulmasını gözetmekle yükümlüdür. Anayasamızın 174'üncü maddesine göre, Türk toplumunu çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkarma ve Türkiye Cumhuriyetinin laiklik niteliğini koruma amacını güden devrim yasaları arasında yer alan Öğretim Birliği Yasasının uygulanması, devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmez bütünlüğünü, Türk Devletinin ve cumhuriyetin varlığını korumanın tek çıkar yoludur.

Siyasal ve sosyal kurumları güçlendiren laiklik, Öğretim Birliği Yasasıyla, eğitim ve öğretime de ışık tutmuştur. Laik eğitim ve öğretim, bilimsel ve akılcı çalışma ortamında gerçekleşir. Çağdaş eğitim ve öğretime ancak böyle bir ortamda ulaşılabilir.

Öğretim birliği, Atatürk ilke ve devrimleri etrafında bütünleşmiş, çağdaş ve evrensel bilim ve eğitim esasına dayalı tek tip öğretim kurumlarının varlığıyla sağlanabilir. Bunu yaşama geçirmek devletin ödevidir.

Çağın gecikmelere özür kabul etmeyen hızlı gelişim sürecine ayak uydurmak istiyorsak, evrensel ve çağdaş değerleri eğitimde egemen kılmak zorundayız. Bu, aynı zamanda, toplum olarak kendimize uygar uluslar düzeyinde saygın bir yer bulma umudunun önkoşuludur. Bu nedenle, eğitim uygulamaları bir sistem bütünlüğü içinde irdelenmeli ve değiştirilmelidir.

Eğitim sistemimiz, maddî kaynak yanında insan kaynağının da savurganca harcadığını göstermektedir. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında yer verilen Teknik Personel Arzı ve İhtiyacı Projeksiyonuna göre, aralarında inşaat, elektrik, elektronik, petrol, jeoloji ve ziraat mühendislerinin de bulunduğu tam on alanda eğitimli işgücü fazlası vardır.

Eğitim uğrunda verilen hizmetler kutsaldır. Eğitimin bu niteliğine uygun bir yapı ve konuma ulaştırılmasında eğitim kadrosunun işlevi yaşamsaldır. Öğretmenlik, genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyonla sağlanan özel uzmanlık mesleğidir, öğretmenler, ülkenin geleceğinin emanet edildiği ellerdir, öğretmenden, çağdaş ve aydın kişiliğinin yanında, öğretmenlik, gözetmenlik, danışmanlık, düzenleyicilik beklenir. Bu içerikte öğretmen yetiştirilmesi, ülkenin geleceğine yapılan en önemli yatırımdır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında, öğretmenlik, bir prestij mesleği olmuştur. Üzülerek belirtmek gerekir ki, ilerleyen yıllarda, eğitim sisteminde ve ücrette uygulanan politikalar yüzünden, öğretmenlik, başka fakülteyi kazanamayan ya da başka işi olmayanların kabul ettiği bir meslek durumuna düşürülmüştür. Öğretmenlerin maddî olanaklarının artırılarak, bu meslek yeniden çekici duruma getirilmelidir.

Üniversiteye girişte çağdaş yöntem, yeteneklerine göre öğrenim görecekleri alanlar daha ortaöğretim sırasında belirlenerek eğitimleri o alanlarda yoğunlaştı-

rılmış öğrencilerin yükseköğrenime hazırlandığı yöntemdir. Ortaöğretim sistemi-miz, gençlere, geleceklelerini kurabilecekleri donanımı edindirme görevini yerine getirememektedir. Üniversiteye girebilmek tek bir ektir. Bu ektir, meslek edinme amacının da önüne geçmiştir. Bu sonuçta, toplumsal yargıların ve değer ölçülerinin de katkısı bulunmaktadır.

Yılda yaklaşık 1,5 milyon gencimiz üniversite sınavlarına girmektedir. Üniversiteye girişteki sınav sistemi, öğrencileri yıllarca süren bir yarış ortamına itmektedir. Öğrencilerin çoğu, lise ikinci sınıfta, okul dışında sınavı hazırlanma gerçeğiyle tanışmaktadır. Bu durum, sınavı hazırlama sektörü olarak adlandırılabilir, yaklaşık yılda 3,5-4 milyon potansiyel tüketicisi olan bir sektörün oluşmasına yol açmaktadır.

Üniversiteyi kazanan öğrencilerin en önemli sorunu, beslenme ve barınmadır. Kaynaklarımız, ne yazık ki, bu iki önemli sorunu çözmeye yeterli olacak düzeyde değildir. Üniversiteye kayıtlı örgün öğrenci sayısının 1 milyon dolayında olmasına karşın, yurt kapasitesi 200 bin dolayındadır. Öğrencilerimizi karanlık emelli insanların eline bırakmamak için, üniversite öğrencilerinin beslenme ve barınma sorunları çözümlenmelidir.

Eğitim sistemimizin sorunları kuşkusuz çoktur. Bunlardan biri de kaynak yetersizliğidir. Kıt kaynakların eğitimde en yüksek verimi alacak biçimde, akıllıca kullanılması önemlidir.

Gençlerimiz, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda eğitilmeli, geleceklelerini kurabilecekleri gerekli donanımına sahip olacakları biçimde yetiştirilmelidir. Eğitime sağlanan kaynak, ülkenin geleceğine yapılan yatırımdır. Bu gerçeğe karşılık eğitime gayri safi millî hâsıladan ayrılan payın 20 yıllık ortalaması yüzde 2,7 düzeyindedir. Ülkemizde eğitimin altyapısı oldukça yetersizdir. 2000 yılında eğitimin konsolide bütçe içindeki payı, yüzde 9,3 olarak gerçekleşmiştir. 2000 yılı, son 20 yılda eğitime konsolide bütçeden ayrılan payın en düşük kaldığı yıl olmuştur. Altyapı sorunu yaşamayan Avrupa ülkelerinin eğitime ayırdığı pay ise, bizim ayırdığımızın iki katından fazladır. Kaynak yeterli olmadığı için eğitimin altyapı eksikliği giderilememektedir. Üniversitelerden kaynaklarını kendilerinin yaratması istenilmekte, bu da bir yandan kamu gücü ve etkisi kullanılarak gelir elde edilmesine neden olurken, öbür yandan bütçe dışı vakıf uygulamasının yaygınlaşmasını eğitimin sürdürülmesine yardımcı olmak için yaşama geçirilen döner sermaye uygulamasının amacı dışına kaymasını özendirilmektedir.

Bu bağlamda vurgulamak isterim ki, 4306 sayılı Yasanın geçici 1'inci maddesi gereğince, sekiz yıllık kesintisiz ilköğretim giderlerinde kullanılmak üzere kimi işlemlerden alınan katkı paylarının süresi 31.12.2000 tarihinde sona erecektir. 4306 sayılı Sekiz Yıllık Kesintisiz Zorunlu İlköğretim Yasasında öngörülen ektelere ulaşabilmesi için gerekli yasal düzenleme yapılarak 31.12.2000'den sonra da katkı paylarının alınması sürdürülmelidir.

Eğitim-öğretim sistemimizin ana çerçevesini oluşturan cumhuriyetimizin temel ilkeleri, kuşkusuz, değişmeyecektir. Bu ilkelere bağlı kalınırken, her düzeydeki eğitim-öğretimde etkinliğin sağlanması, dünyanın gidüş yönü olan bilgi toplumu oluşumunun gerisinde kalınmaması ereğimiz olmalıdır.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Enerji konuları, 2000 yılında da gündemimizin başında yer almaktadır. Bunun nedeni, enerjinin gelişmenin temel girdisi olmasının yanında, özellikle elektrik enerjisi üretim-tüketim dengesindeki açıklar yüzünden yaşanan sıkıntılardır.

Elektrik enerji tüketimi 1999 yılında yüzde 3,9 oranında artmıştır, ki, bu, son 30 yılın en düşük oranıdır. Aynı yılın ulusal gelir düzeyinde ise, yüzde 6,4 oranında bir daralma yaşanmıştır. Ekonomimizin kendini toparlayarak, en azından, ortalama artış oranlarını yakalayabilmesi için yoğun bir çaba içine girilmiştir. Hükümetimiz, elektrik enerjisi açığını giderici bir dizi önlem almıştır; ancak, istem ve dolayısıyla, enerji dışalım oranının önümüzdeki yıllarda giderek artacak olması, soruna önemle eğilmemizi gerekli kılmaktadır.

Ülkemizde kişi başına enerji tüketimi dünya ortalamasının altındadır; ancak, tüm olumsuzluklarına karşın, içinde yaşadığımız dönemin, enerji sistemimizin daha sağlam temellere oturtulabilmesi için bizlere önemli bir fırsat sağlayabileceğini de düşünmekteyim. En dinamik sektörlerden olan enerji sektörü, Avrupa Birliğiyle bütünleşme sürecinde öncülük görevini üstlenebilecek bir düzeydedir. Bu sektördeki yeniden yapılanma çalışmaları, sürdürülebilir bir kalkınma modeli içinde sanayileşmenin tamamlanmasını, dünya pazarlarındaki rekabet gücümüzün artırılmasını sağlayabileceği gibi, diğer sektörlere de örnek olacaktır. Enerji sektörünün çeşitli alanlardaki yapılanma çalışmalarıyla ilgili yasal ve yönetsel düzenlemelerle, enerji sektörü, başta Avrupa Birliği Enerji Direktifi ve Enerji Şartı Anlaşması olmak üzere, uluslararası düzenlemelere de uygun duruma getirilecektir.

Piyasaların, devlet denetimi ve gözetimi altında haklı rekabete olanak sağlayacak biçimde özgürleştirilmesi ve saydamlaşırılmasıyla, piyasalarda istikrar ve sürekliliğin sağlanması zorunludur. Sektörün mali açıdan güçlü ve güvenli bir yapıya kavuşturulması, yatırım risklerinin azaltılması ve sonuç olarak, tüketiciye, yeterli, kaliteli, sürekli, ucuz ve temiz enerji sunulması sağlanmalıdır. Bu dönemin, enerji özelleştirmelerinde bugüne kadar uygulamaya çalıştığımız modellerin irdelenmesi ve en uygun yöntemin belirlenmesi için de elverişli bir dönem olduğuna inanıyorum. Geleceğin Türkiye'sinde enerjinin daha etkin ve verimli kullanılması sağlanmalı, tasarruf önlemlerine daha fazla önem verilmeli, elektrik dağıtımında ortalama yüzde 22'ler düzeyindeki kayıp ve kaçaklar Avrupa Birliği ortalaması olan yüzde 8'ler düzeyine çekilmelidir.

Bir yandan santral yapımına hız verilirken, diğer yandan onlar için gereken yakıtların zamanında sağlanmasıyla ilgili girişimler de yoğunlaştırılmalıdır. Bunların başında, yurt dışından alınacak doğalgazı ülkemize taşıyacak olan boru hattı tasarıları ile içhat tasarıları gelmektedir.

Dışarıdan sağlanacak santral yakıt tasarılarıyla birlikte, yerli kaynaklarımızın daha iyi değerlendirilmesine olanak sağlayacak yasal ve yönetsel önlemler de geciktirilmeden alınmalıdır. Bu kapsamda, yerli kaynaklarımızdan petrol ve doğalgaz gibi fosil yakıt üretiminin artırılmasının ancak arama yatırımlarına ağırlık vererek sağlanabileceği de kuşkusuzdur.

Fosil yakıtların yanı sıra, hidrolik, rüzgâr, jeotermal ve güneş gibi doğal kaynaklarımıza, hem ucuz ve yenilenebilir olmaları hem de çevreye zarar vermemeleri

nedeniyle daha fazla önem verilmelidir. Enerji etkinliklerimizi, çevre ile doğal ve kültürel varlıklarımıza karşı yükümlülüklerimizi gözönünde bulundurarak, çevreye ve bireyin sağlığına duyarlı bir biçimde yürütmeliyiz. Günümüzün dünyasında enerji, dış politikanın önemli öğelerinden biri durumuna gelmiştir. Ülkemiz, kısıtlı enerji kaynaklarına sahip olması ve ekonomisindeki büyüme ve buna bağlı olarak enerji istemindeki artış nedeniyle de enerji kaynaklarını çoğaltmak ve çeşitlendirmek zorundadır. Türkiye, artan enerji gereksinimini karşılamak ve enerji kaynaklarını çeşitlendirmek amacıyla son yıllarda birçok ikili ve uluslararası anlaşma imzalamıştır.

Son on yıl içerisinde, Hazar Havzasındaki enerji kaynaklarının modern teknoloji kullanımıyla işletilerek uluslararası piyasalara taşınması için yeni olanaklar doğmuştur. Türk şirketlerinin de aralarında bulunduğu Batılı firmalar, bu bölgedeki petrol ve doğalgaz kaynaklarının işletilmesi için büyük tutarlarda yatırımlarda bulunmaya başlamışlardır. Hazar Havzası enerji kaynaklarının uygun biçimde işletilmesi birçok yönden önem taşımaktadır.

Ülkemizin gündeminde olan enerji taşıma tasarılarının başında Bakü-Tiflis-Ceyhan ana petrol boru hattı gelmektedir. Bakü-Tiflis-Ceyhan tasarısının hukukî çerçevesini oluşturan anlaşmaların geçen Mayıs-Haziran aylarında ilgili ulusal parlamentolar tarafından onaylanmasıyla büyük bir aşamaya ulaşılmıştır. Türkiye, bu tasarının Hazar petrolünün uluslararası piyasalara taşınması için ekonomik, ticarî ve çevresel yönlerden en uygun seçeneği oluşturduğu görüşündedir. Uluslararası uzmanlar, Hazar Havzasında bulunan petrol rezervlerinin de böyle bir boru hattının yapımını gerekli kılacağı görüşünde birleşmektedirler. Bundan sonra, tasarı için gerekli finansmanın bir an önce bulunarak, petrol boru hattı konsorsiyumunun kurulmasını ve ayrıntılı mühendislik çalışmalarının tamamlanmasının ardından boru hattının yapımına başlanmasını bekliyoruz. Ümidimiz, Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattının öngörülen takvime uygun olarak 2004 yılında işler duruma gelmesidir.

Türkiye, doğalgaz gereksiniminin karşılanması için de birkaç tasarımın gerçekleşmesi yönünde çalışmalarını sürdürmektedir. Türkmenistan doğalgazının Hazar Denizi, Azerbaycan ve Gürcistan üzerinden ülkemize ulaştırılmasına olanak sağlayacak olan Hazar geçişli hatla ilgili tasarımın bir an önce yaşama geçirilmesinin ilgili tüm ülkelerin yararına olacağını düşünüyoruz. Türkiye, ayrıca bu hattan bir miktar Azerbaycan gazı alabileceğini de bildirmiştir.

Rusya'yı Karadeniz'in altından Türkiye'ye bağlayacak olan Mavi Akım hattı ile İran-Türkiye doğalgaz boru hattı tasarılarıyla ilgili çalışmalar da ileri aşamalara gelmiş bulunmaktadır.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Yeni binyıla çevre konularında duyarlılığı daha da artmış bir toplum olarak girdiğimizi saptamaktan mutluluk duyuyorum. Geride bıraktığımız yüzyılda doğal çevreyi gözardı eden bir sanayileşme sürecinden geçilmiştir. Hızlı sanayileşme ve kentleşmeyle birlikte hızlı nüfus artışı, doğal dengenin bozulması sonucunu doğurmuş, duyulmaya başlanan kaygı toplumları yeni arayışlara yöneltmiştir. Ekonomimizi ve toplumsal yaşamımızı olumsuz etkileyen ve doğa dengesini altüst eden uygulamaların önüne geçecek ve gelecek kuşaklara yaşanabilir bir çevre bı-

rakmamıza yardımcı olacak çevreye duyarlı önlemlerin uygulamaya konmasında zorunluluk bulunmaktadır, öte yandan, Anadolu toprakları onbinlerce yıldır insanogluna her türlü yaşam mutluluğu veren cennet doğası ile birçok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır Dünyada benzeri görülmeyen bu doğal ve kültürel zenginliğin korunması, geliştirilmesi ve dünya insanına bir hazine olarak sunulması önem taşımaktadır. Bu, hem bu hazinenin sahibi olarak bizim insanlığa borcumuzdur hem de kendi ulusal varlığımıza sağlayacağı katkı yönünden önem taşımaktadır. Yüce Meclisimizin bu konuda geçmişte sergilediği duyarlılığı yeni yasama döneminde de koruyacağına olan inancımı dile getirmek isterim.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Ülkemiz geçtiğimiz yıl 17 Ağustos ve 12 Kasım'da iki büyük deprem felaketi yaşamıştır. Binlerce yurttaşımız yaşamını yitirmiş, onbinlercesi de yaralanmıştır.

Yine onbinlerce yurttaşımız sıcak yuvalarından olmuş, kışın güç koşullarına göğüs germeye çalışmıştır. Depremde yaşamlarını yitiren yurttaşlarımıza bu fırsattan yararlanarak Allah'tan rahmet dileklerimi yineliyor, kederli ailelerinin acılarını paylaştığımızı belirtmek istiyorum.

Depremın ardından ülkemizde büyük bir seferberlik başlatılmıştır. Türk Ulu-su kendine özgü örnek bir dayanışma sergilemiştir. Bu dayanışmayı devlet adına minnet ve şükranla anıyorum.

Ulus ve devlet olarak bu zor günlerimizde bizlere yardım elini uzatan tüm ülke ve kuruluşlara da bu vesileyle teşekkürlerimizi yinelemeyi bir görev biliyorum.

Depremlerin ardından, devletimiz, tüm kurumlarıyla, olanakları ölçüsünde deprem bölgesine ulaşmış ve yurttaşlarımıza yardım elini uzatmıştır. Yaraların sarılması konusunda devlet ve ulus olarak sergilenen birlik ve dayanışmanın yanı sıra, gösterilen büyük çabalar sonucunda işin güç bölümü aşılmıştır. Kalıcı konutların yapımının da ivedilikle sonuçlandırılması önem taşımaktadır.

Yaşadığımız acı deneyimlerin de ortaya koyduğu gibi, Türkiye bir deprem ülkesidir. Depremden gereken dersleri çıkarmamız ve depremle yaşamayı öğrenmemiz gerekmektedir. Bu konuda daha fazla zaman yitirilmeden örgütlenme eksikliklerimizi hızla tamamlamalıyız, öte yandan, deprem bölgelerinde binaların depreme dayanıklılığını sağlayacak zorunlu denetim düzeneklerini yasama geçirecek ek yasal önlemlerin alınmasında Yüce Meclisimizin üzerine düşecek görevi yerine getireceğinden eminim.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Ülkemizde trafik kazaları nedeniyle yakınlarını kaybeden insanlarımızın sayısı ne yazık ki kabule olanak bulunmayan ölçülerdedir. Trafik kurallarına uyma yönünde toplumumuzda duyarlılık yaratmak ya da var olan duyarlılığı artırmak hepimizin görevidir. Bu kurallara uymaya bireyleri zorlayacak yeni önlemleri de uygulamaya koymamız gerekmektedir. Bu bağlamda, Yüce Meclisimizin gündeminde bulunan trafik yasa tasarısının ivedilikle görüşülerek yasalaşması önem taşımaktadır.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Soğuk savaşın sona ermesinden sonra çeşitli etnik ve ulusal çatışmalara sahne olan bölgemizde Türkiye bir barış, denge ve istikrar ögesi olarak etkin rol oyna-

maya devam etmiştir. Türkiye, bugün Batı uluslar topluluğunun bir üyesi olarak, bölgesinde paylaştığı değerlerin savunucusu güvenilir bir müttefik, güvenlik ve istikrarın güçlendirilmesine katkıda bulunan, işbirliği tasarılarında ağırlığı olan bir ortaktır. Türkiye, Büyük önder Atatürk'ün temelini attığı ilkeler üzerinde 77 yıldır barış ve istikrar içinde yaşamış ve başka uluslar için örnek bir gelişme modeli oluşturmuştur. Cumhuriyetimizin kuruluşundan bu yana dışpolitikamıza yön veren temel ilkeler bundan sonra da uluslararası ilişkilerimizi yönlendirecektir.

Türk dışpolitikasının dayandığı ilkelerin başında, diğer ülkelerin içişlerine karışmama, bağımsızlık, egemenlik ve toprak bütünlüklerine saygı gelmektedir. Türkiye bu temel üzerinde tüm ülkelerle dostluk ilişkileri geliştirmek amacındadır.

Türk dış politikası, üyesi bulunduğu Birleşmiş Milletler yasasında yer alan kurallar temelinde uluslararası hukuka dayalı bir düzeni savunmakta, tüm ulusların dış baskılardan uzak, bağımsızca ve gönence içinde gelişmelerini desteklemektedir.

Türkiye, bugüne kadar olduğu gibi, bundan sonra da insan haklarına saygılı, çağdaş, demokratik bir hukuk devleti olarak uluslararası ilişkilere olumlu katkılarda bulunmayı sürdürecektir.

Türkiye, bölgesinde işbirliğinin öncülüğünü üstlenmiştir. Bölgesel uyuşmazlıkların çözümü, çatışmaların önlenmesi için gönence ve istikrara gereksinim bulunduğuna kuşku yoktur. Bu da, ancak, bölgesel düzeyde işbirliğini geliştirmemizle ve bölge ulusları arasında karşılıklı güven ortamının yaratılmasıyla olanaklı olabilir.

Dünyanın birçok bölgesinde uluslararası bütünlüşme girişimleri ileri düzeylere ulaşmaktadır. Batı yarımküresinde, Asya-Pasifik bölgesinde, Baltıklarda ve Batı Avrupada bölgesel işbirliği ve bütünlüşme çabalarının başarılı sonuçlar verdiğini görmekteyiz. Buna karşılık, Balkanlardan Ortadoğuya, Kafkaslara ve Ortaasyaya kadar uzanan bölgemizde, değişik ögeler, bölgesel işbirliğinin gelişimini yavaşlatmaktadır. Bölgesel işbirliğinin önünü açmak için, bölge ülkelerinin iyiniyetli ve önyargısız bir yaklaşımla ortak paydalarda birleşmeleri ve ellerindeki olanakları yapıcı biçimde kullanmaları gerekmektedir.

Bölgemizde, ulaşım, enerji ve iletişim altyapısının bir an önce günün koşullarına yanıt verecek ve insan, mal ve sermaye dolaşımına olanak sağlayacak düzeye çıkarılması için ortak çaba göstermeliyiz.

Karadeniz Ekonomik İşbirliği örgütünün kurulmasına öncülük etmiş olan Türkiye, bölgesindeki diğer örgütlenmelerde de etkin rol oynamakta; ayrıca, AGİT ilkeleri çerçevesinde yeni bölgesel örgütlenme ve işbirliği çabalarına katkıda bulunmaktadır.

Türkiye, yoksulluğun küresel düzeyde ortadan kaldırılmasının ve sürdürülebilir kalkınmanın uluslararası yardımlarla desteklenmesinin, çok taraflı ticaret sisteminin güçlendirilmesinin önemini vurgulamakta, çevre sorunları ve bulaşıcı hastalıklarla savaşımında ivedi, etkin ve akılcı önlemler alınması gereğini savunmaktadır.

Türkiye, uluslararası örgütlere katılım konusuna özel önem vermekte, üyesi bulunduğu kuruluşların çalışmalarında etkin biçimde yer almaktadır. Bu çerçevede Türkiye, Birleşmiş Milletler Örgütünün uluslararası sistemdeki etkinliğinin

artırılmasına yönelik reform programını desteklemekte ve reform sürecinde etkin rol oynamaktadır.

Birleşmiş Milletlerin uluslararası ekonomik ve toplumsal yardım çabaları içinde sahip olduğu rolün artırılmasının yanı sıra, çatışmaları önleme ve sona erdirmeye yetenekleri bakımından da güçlendirilmesi gerekmektedir. Türkiye, Birleşmiş Milletlerin barış gücü görevlerinin, uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasına doğrudan katkıda bulunduğu inancıyla bu tür görevlere katılmaya devam edecektir.

Geçen yıl Kasım ayında Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatının 20'nci Yüzyıldaki son zirvesine evsahipliği yapan ülkemiz, bu örgütün yeni Avrasya coğrafyasında barış ve istikrarın güçlendirilmesi yönünden çok önemli bir role sahip olduğu inancındadır. Türkiye bu anlayışla AGİT'in çalışmalarına da etkin olarak katkıda bulunmayı sürdürecektir. Türkiye ayrıca, Sovyetler Birliğinin ardılı olan AGİT ülkelerinin AGİT süreçlerine katılmalarını desteklemekte ve özendirilmektedir.

Türkiye, terörizmden en çok etkilenen ülkelerden biri olarak, ulusal sınırları aşan bu çok boyutlu soruna karşı uluslararası alanda savaşım verilmesi gerektiği görüşündedir. Türkiye, acı deneyimle, terörizme karşı savaşımında başarılı olabilmesi ve bu tehdidin kökünün kazanabilmesi için ülkelerin mutlaka işbirliği yapmak zorunda olduklarını her alanda dile getirmektedir. Terörizme destek veren ve teröristlere kucak açan devletler uluslararası toplum tarafından destek görmemeli, tersine en güçlü biçimde kınanmalıdır.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Türkiye bir Avrupa ülkesidir. Hukukun üstünlüğüne ve temel insan hak ve özgürlüklerine inanan demokratik ve laik bir cumhuriyet olarak Türkiye, yüzlerce yıllık bir süreç içinde Avrupada kök salmış olan değerleri benimsemiş, bu değerlerin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Türk dış politikasının temel ereklerinden biri de, Avrupa'nın tüm kuruluşlarında etkin biçimde yer almak, ulusal sistemlerini Avrupa'yla bütünleştirmektir. Türkiye'nin Avrupa kuruluşlarıyla bütünleşmesinin son aşaması Avrupa Birliğine tam üyelik olacaktır. Geçen yıl Aralık ayında yapılan Helsinki Zirvesinde Türkiye'nin Avrupa Birliğine adaylığının kabul edilmesiyle, ülkemizin Avrupa'yla bütünleşmesi yönünde önemli bir adım atılmıştır.

Türkiye'nin Avrupa Birliğine katılmasının uzun bir süreç olacağı ve bunun önemli görev ve sorumluluklar yüklediğinin bilincindeyiz. Bu bilinçle, tam üyelik için aranan koşulları yerine getirmek üzere gerekli adımları kararlı biçimde atmamızdır.

Türkiye, Kopenhag ölçütlerine uyum konusundaki gerekli, çalışmaları ve planlamaları sürdürmektedir. Yüce Meclisimizin bu yönde gösterdiği çabaları takdirle karşılıyorum. Son olarak Avrupa Birliği Genel Sekreterliğinin kurulması ve faaliyete geçmesi, ülkemizin Avrupa Birliğine üyelik konusundaki iradesini ortaya koyan önemli bir gelişme olmuştur. Tüm ilgili makam ve kuruluşlarımızın Avrupa Birliğine uyum çalışmaları için üzerlerine düşen görevleri, ülke içi eşgüdümünden sorumlu Avrupa Birliği Genel Sekreterliğiyle işbirliği içerisinde yerine getireceklerine inanıyorum.

Kuşkusuz, Avrupa Birliğine adaylığımızla ilgili süreçte tüm görev ve sorumluluklar Türkiye'nin omuzlarında değildir. Avrupa Birliği üyesi dostlarımızın da

Türkiye'nin adaylık sürecine önyargısız ve yapıcı biçimde yaklaşımları, bu süreçte kendi sorumluluklarını yerine getirmeleri gerektiğini de hatırlatmak isterim. Avrupa Birliği Komisyonu tarafından hazırlanacak Katılım Ortaklığı Belgesinin bizim yönümüzden kabul edilebilir öğeler içermesini bekliyoruz.

Kendisi de Avrupalı bir güç olan Türkiye, Avrupalıların Avrupa güvenliğinde ve savunmasında daha geniş sorumluluk almalarını başından beri desteklemiştir. Avrupa güvenliğini pekiştirecek tüm çabalara Türkiye olumlu katkıda bulunma kararlılığındadır. Burada önemli olan, harcanan çabalarda tüm bağlaşıklık ülkelere eşit katılım ve eşit güvenlik sağlanmasına özen gösterilmesi, güvenliğin bölünmezliği ilkesinden, hangi amaçla olursa olsun, ödün verilmemesidir.

Giderek bir güvenlik ve savunma boyutu da kazanmakta olan Avrupa'daki bütünleşme hareketlerinin, NATO'nun en güçlü ordularından birine sahip olan, genel bütçesinin yüzde 10'unu savunmaya ayıran ve bölgesinde önemli bir güvenlik ve istikrar ögesi olan Türkiye'nin tam katılımı olmadan gerçekleştirilemeyeceğini vurgulamakta yarar görüyorum.

Amerika Birleşik Devletleri ile aramızdaki ikili ilişkiler, son yıllarda her alanda gelişerek "stratejik ortaklık" olarak adlandırılan bir niteliğe kavuşmuştur. Bu ilişkilerin, karşılıklı çıkarlar temelinde daha da gelişmesini istemekteyiz. Ancak, ne yazık ki, özellikle bu ülkede, seçimlerin yapıldığı yıllarda, Türkiye'ye düşman lobilerin, bu ilişkileri zedeleyecek kimi girişimlere yöneldikleri öteden beri bilinmektedir. Temsilciler Meclisinde sözde Ermeni soykırım karar tasarısı konusunda ortaya çıkan son gelişmeleri de bu bağlamda belirtmek isterim. Bu esef verici gelişmeler, halkımızca büyük bir tepkiyle karşılanmıştır. Gerçekleri saptırmak yoluyla tarihte gerçekleşmemiş bir olayı gerçekleşmiş gibi göstermek ve Türk Ulusunu karalamaya çalışmak, hiçbirimizin kabul edebileceği bir durum değildir. (*Alkışlar*) Militan Ermeni çevrelerin Amerika Birleşik Devletlerine özgü içpolitika dinamiklerini istismar etme çabalarının boşa çıkmasını ve salt oy kaygısıyla ulusal çıkarlarını gözardı eden Amerika Birleşik Devletleri Temsilciler Meclisinin kimi üyelerinin, sonunda sağduyunun gereği olan bir tutum almaya yönelmelerini diliyorum.

Komşumuz Rusya ile ilişkilerimiz 500 yıllık uzun bir geçmişe dayanmaktadır. Bu yönden, Türk ve Rus halklarının aynı coğrafyayı paylaşması konusunda küçümsenmeyecek bir deneyime sahip olduklarını söylemek olanaklıdır. İlişkilerimizin gelişmesini engelleyen soğuk savaş ortamını geride bırakalı on yıldan fazla zaman olmuştur. Artık, ilişkilerimizi, ikili düzeyde olduğu gibi, bölgesel ve uluslararası düzeylerde de geliştirmemizin ve yeni boyutlara taşımamızın zamanı geldiğini düşünüyoruz. Rusya ile aramızda var olan potansiyeli karşılıklı saygı ve ortak yarar temelinde, her alanda geliştireceğimize inanıyoruz.

Bununla birlikte, Çeçenistan'daki durum bizi kaygılandırmaya devam etmektedir. Bu soruna, Rusya'nın toprak bütünlüğü ve insan haklarına saygı temelinde diyalog yoluyla barışçı bir siyasal çözüm bulunabileceğine inanıyoruz. Öte yandan, Çeçenistan'da yerlerinden olan sivil halka yardım amacıyla yürütülen uluslararası çabalara da katkıda bulunuyoruz.

Geçen yıl ülkemizdeki deprem felaketlerinin yol açtığı halklar arası dayanışmanın, Aralık ayında Helsinki'de düzenlenen Avrupa Birliği Zirvesinin ardından, komşumuz Yunanistan ile aramızdaki ilişkilerde bir yumuşama havasının egemen

olması sevindiricidir. Türkiye, öteden beri Yunanistan'a diyalog yolunu önermiştir. Bu kez, Yunan yetkililerinin, Türkiye'nin önerilerine kulak verip, iki ülke arasındaki işbirliğine olanak tanıyacak adımlar atmaya başladıklarını görmek, bizi, ilişkilerimizin geleceği yönünden de ümitlendirmiştir. Yunanistan ile aramızda dokuz işbirliği protokolünün imzalanmış olması ve iki ülke halkları arasında bir anlayış ve dostluk havasının gelişmeye başlaması cesaret vericidir. Biz, ilişkilerimizi olumsuz yönde etkileyen, Ege Denizini ilgilendiren, birbiriyle ilintili temel sorunlara da çözüm bulunabileceğine ve bunun için zamanın geldiğine inanıyoruz. Türk-Yunan ilişkilerini geçmişin ipoteğinden kurtararak, 21'inci Yüzyılın değerlerine uygun bir düzeye getirmek, her iki ulusun gelecek kuşaklara borcudur. Türkiye'de, aramızdaki sorunların barışçı yollardan çözümünü yönünde bir siyasal iradenin varlığı, tüm dostlarımızca bilinmektedir.

Türkiye, Kıbrıs sorununa görüşmeler yoluyla kalıcı bir çözüm bulunmasını istemekte ve bu çerçevede geçen Aralık ayında Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından başlatılmış olan aracılı görüşmeleri desteklemektedir.

Kıbrıs Türk tarafı, bu görüşmelere başından itibaren yapıcı bir biçimde katılmış ve kapsamlı çözüm önerileri sunmuştur. Kıbrıs'ta varılacak bir çözüm, mutlaka gerçeklere dayandırılmak zorundadır.

Bu da, adada iki devletin siyasi eşitliğinin, egemenliğinin kabul edilmesidir. Adada iki toplumun barış ve güvenlik içinde yanyana yaşamalarını sağlayacak en gerçekçi çözüm, iki devletin siyasi eşitliği üzerine kurulacak bir konfederasyon olacaktır.

Türkiye, Sovyetler Birliğinin ardılı olan yeni bağımsız devletlerin herhangi bir baskı altında olmaksızın ulusal kimliklerini özgür iradeleriyle geliştirmelerini ve kendi kaynaklarından bağımsız bir biçimde yararlanarak ekonomik kalkınmalarını gerçekleştirmelerini ve uluslararası toplumla tam anlamıyla bütünleşmelerini benimsemiştir. Türkiye, bu politikasının bir gereği olarak, yeni bağımsız devletlere olanakları ölçüsünde yardım etmektedir.

Bu çerçevede, dil, kültür ve tarih bağlarıyla sıkı sıkıya bağlı bulunduğumuz dost ve kardeş Azerbaycan ve Orta Asya cumhuriyetleriyle ilişkilerimiz, dış politikamız yönünden çok özel bir yere sahiptir. Türkiye, bu ülkelerle ilişkilerini her alanda daha da ileri götürmek, halktan halka sarsılmaz işbirliği dokusunu pekiştirmek istemektedir. Bu amaçla, Azerbaycan ve Orta Asya ülkeleriyle aramızdaki potansiyelden en iyi şekilde yararlanmalı, 1990 yılından bu yana imzalanmış anlaşmalarla oluşturulmuş bulunan hukuksal temeli ve kurulmuş olan çeşitli düzenekleri daha da sağlamlaştırıp geliştirmeli ve günümüzün koşullarına uygun bir niteliğe kavuşturmalıyız.

Orta Asya ülkelerinin bağımsızlıklarını güçlendirmeleri, uluslararası toplumla bütünleşmeleri ve ekonomik ve demokratik gelişmelerini sağlıklı bir biçimde sürdürmelerini istemekteyiz. Orta Asya ülkeleri, sahip oldukları doğal kaynakları bağımsızca işletip uluslararası piyasalara ihraç edebilmeli ve bu yoldan elde edecekleri zenginliği halklarının kalkınması ve gönenci için değerlendirebilmelidirler.

Orta Asya ülkelerini tehdit eden terörizm ve köktendincilik tehlikeleriyle savaşımalarını destekliyoruz. Bu alanda, Türkiye, dost ve kardeş Orta Asya cumhuriyetlerine elinden gelen yardımı yapmaya hazırdır. Türkiye, Güney Kafkasya'da

istikrarın güçlendirilmesini, bölgesel işbirliğinin gelişmesini ve ulusların ileri bir gönenç düzeyine ulaşmalarını engelleyen Abhazya ve Yukarı Karabağ uyuşmazlıklarının bir an önce barışçıl bir çözüme kavuşturulmasını istemektedir. Ülkemiz, bu konuda elinden gelen çabayı göstermekte ve tarafları, diyalog ve barışçı çözüme özendirilmektedir. Türkiye, Yukarı Karabağ uyuşmazlığı konusunda Minsk sürecinin çözüm için uygun bir çerçeve oluşturduğunu düşünmekte, ayrıca, Azerbaycan ve Ermenistan liderleri arasındaki doğrudan temasları desteklemektedir. Bununla birlikte, Yukarı Karabağ uyuşmazlığının çözümünün, Ermeni işgali altındaki Azerbaycan topraklarının boşaltılmasını ve Azeri mültecilerin evlerine geri dönmelerini gerektirdiği bir gerçektir. Sırası gelmişken, Türkiye'nin, ancak Azerbaycan halkının kabul edeceği bir çözümü benimseyebileceğini vurgulamak isterim.

Türkiye, Azerbaycan'daki ekonomik ve demokratik reform sürecini desteklemekte, bu ülkede 5 Kasım tarihinde düzenlenecek olan seçimlerin kardeş Azerbaycan halkı için en yararlı sonuçlar vereceğine inanmaktadır. Türkiye, ayrıca, Azerbaycan'ın Avrupa Konseyine adaylığını etkin biçimde desteklemektedir.

Komşumuz Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün ve siyasal birliğinin korunmasına da büyük önem veriyoruz. Türkiye, bu ülkenin istikrarını tehdit eden ve kalkınmasını engelleyen Abhazya sorununun barışçı bir çözüme kavuşturulması için elinden gelen yardımı yapmaya hazırdır.

Güney Kafkasyada barış, istikrar ve işbirliğinin güçlendirilmesi amacıyla bir Kafkasya işbirliği paketi kurulması önerisinde bulunduk ve bu önerinin yaşama geçirilmesini sağlayacak biçimde konuyu izlemekte ve uluslararası toplumun somut ilgisini Güney Kafkasya'ya daha fazla yöneltmesini sağlamaya çalışmaktayız.

Ermenistan'ın yöneticilerine, tarihi gerçekleri çarpıtarak Ermeni toplumunun Türk halkına karşı düşmanlık duygularını körüklemelerinin bir yararı olmayacağını bir kez daha anımsatmak isterim. Ermenilerin soykırım savı tarihte hiçbir zaman gerçekleşmemiştir. Kimi Ermenilerin ve Ermenistan'ın şimdiki yöneticilerinin düşüncelerinde yaratıp, diğer ulusları da inandırmaya çalıştıktan bu sözde soykırım savının, Ermenistan'ın, komşusu Türkiye ile akılcılığın gereği olan iyi ilişkiler ve işbirliğini geliştirmesine engel oluşturacağı ayırdına, daha fazla gecikmeden varmalarını beklemekteyiz.

Ermenistan yöneticilerini, aynı coğrafyada Türkiye ile barış içinde bir arada yaşamalarını olanaklı kılacak ve çıkarlarının da gereği olan sağduyulu bir tutum benimseyip, basiretsiz politikalar izlemekte ısrar etmeleri durumunda sıkıntılar ve sorunlarla karşı karşıya kalacakları yönünde uyararak isterim.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Türkiye, Ortadoğu'da adil ve kalıcı bir barışa ulaşılmasının bölgenin istikrar ve gönenci yönünden taşıdığı önemi her zaman dile getirmiş ve Ortadoğu barış sürecini başından bu yana desteklemiştir. Geçen Ağustos ayında Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Clinton'un girişimiyle İsrail ve Filistin arasında yapılan görüşmelerde somut bir sonuca varılamamış olmakla birlikte, bu görüşmelerin, duyarlı konuların ele alındığı kaydadeğer bir ilerleme oluşturduğunu düşünüyoruz.

Türkiye, İsrail ve Filistin ile ilişkilerinin ulaştığı düzey ve bölgedeki tarihsel birikimi temelinde, Ortadoğu barış sürecine, kendi olanakları ölçüsünde katkıda

bulunmaktadır. Son olarak, Sayın Barak ile Sayın Arafat'ın geçen Ağustos ayında ülkemize gerçekleştirdikleri ziyaretler, tarafların Türkiye'ye gösterdikleri güvenin bir göstergesidir.

Körfez Savaşından sonra Irak'ın kuzeyinde ortaya çıkmış olan iktidar boşluğu, ne yazık ki, Türkiye'yi birçok yönden olumsuz etkilemiştir. Türkiye, bu iktidar boşluğu nedeniyle kitlesel göç ve terörizm gibi tehdit ögelerine karşı savaşım vermek zorunda kalmıştır.

Irak'ın toprak bütünlüğünün ve siyasî birliğinin korunmasına büyük önem vermekte ve gerek bölge ülkelerine gerek müttefiklerimize bu yönde telkinlerde bulunmaktayız. Irak'ın parçalanmasının, bölgedeki tüm dengeleri altüst edebilecek gelişmelere yol açmasından kaygı duymaktayız. Ayrıca, Irak'ın geleceğinin yalnızca Irak tarafından belirlenebileceği, bu ülkeye dışarıdan yapılacak el atmaların istenmeyen sonuçlara yol açabileceği görüşündeyiz.

Bölücü terör örgütü elebaşısının ülkesinden ayrılmasını ve terörle savaşım konusunda Türkiye ile işbirliği başlatmayı kabul eden Suriye'nin yeni dönemde, akılcı ve gerçekçi bir yol izleyerek, Türkiye ile ilişkilerinde dostluk ve işbirliğini gözeterek bir yaklaşımı benimseyeceğini, geçmişte ilişkilerimize gölge düşüren olayların yinelenmesine izin vermeyeceğini umuyoruz. Türkiye ile Suriye, aynı coğrafyayı, tarihi ve kültürü paylaşmaktadır. İki ülke arasında ekonomik ve ticarî işbirliği açısından zengin bir potansiyel bulunmaktadır. Bundan sonra atacağımız karşılıklı adımlarla bu potansiyelden yararlanma olanaklarımızı geliştirmek istiyoruz. Ayrıca, Suriye ile terörizmle savaşım konusunda işbirliğini sürdürmek arzusundayız.

Suriye'nin İsrail ile arasındaki ilişkileri olağanlaştırmasının da, bölgede gerçek bir barış ortamının kurulmasının temel koşulu olduğu inancındayız. İran, köklü bir uygarlığın temsilcisi, büyük bir komşumuz ve önemli bir bölge gücüdür. İran ile ilişkilerimiz, diğer komşularımızla olduğu gibi, karşılıklı saygı ve içişlerine karışmama temeline dayanmalıdır. Bu temel üzerinde, ekonomik ve ticarî ilişkilerimizi ve bölgesel düzeyde işbirliğimizi geliştirebileceğimiz inancındayız.

Asya ve Pasifik ülkeleriyle olan ilişkilerimizin geliştirilmesine de önem vermekteyiz. Bu ülkelerin, iki yıl önce yaşanan bunalımın etkisinden kurtularak ekonomilerini yeniden canlandırmaya başladıklarını görmek sevindiricidir.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Yurt dışında yaşayan yurttaşlarımızın durumuna da değinmek istiyorum. Bugün, başta Avrupa ülkeleri olmak üzere, dünyanın çeşitli köşelerinde milyonlarca yurttaşımız yaşamaktadır. Bu çalışkan ve işine bağlı yurttaşlarımız, Türk ekonomisine olduğu gibi, yaşadıkları ülke ekonomilerine de önemli katkılar yapmakta ve buldukları toplumları etnik ve kültürel açıdan zenginleştirmektedirler.

Türkiye, yurt dışında, artık, kalıcı biçimde yerleşmiş olan yurttaşlarının ve buldukları ülkelerin uyruğuna geçmiş olan soydaşlarımızın sorunlarının çözümüne katkıda bulunmak için elinden gelen çabayı göstermeyi sürdürecektir. Ayrıca, bu yurttaşlarımızın, öz değerlerimizi yitirmeden, içinde buldukları toplumlarla bütünleşmelerinin, yeni ülkelerinin siyasal ve toplumsal yaşamına etkin biçimde katılmalarının, genç kuşaklara daha iyi bir gelecek sağlanmasının en uygun yolu olduğunu düşünüyorum.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Soğuksavaşın sona ermesiyle, Türkiye'nin içinde bulunduğu güvenlik ortamı değişmiştir. Birçok ülke yönünden geleneksel güvenlik sorunlarının ortadan kalkmasını sağlayan soğuk savaş sonrası düzen, Türkiye'nin çevresinde yeni ve önemli sorunların, sıcak çatışmaların, yeni bunalım odaklarının doğmasına, yüzlerce yıllık düşmanlıkların canlanmasına neden olmuştur. Savunma politikamızı oluştururken bu yeni koşulları dikkate almak zorundayız .

Dış politikamız ile savunma politikamızın buna göre donanımlı olması gerekmektedir. Bugüne kadar ülkemizin savunmasını üstün başarıyla yerine getirmiş olan Silahlı Kuvvetlerimizin 21'inci Yüzyılın siyasal, toplumsal ve teknolojik gelişmelerine koşut biçimde esnek ve hareketli duruma getirilmesi yönündeki çabalarımızı sürdürmeliyiz.

Bunların yanı sıra, ülkemiz, uluslararası silahsızlanma çabalarını desteklemekte, küresel ve bölgesel düzeyde barış ve güven ortamının geliştirilmesine katkısı yadsınamayacak olan uluslar arası silahsızlanma anlaşmalarına taraf olmaya önem vermektedir. Bu bağlamda Türkiye, kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesi ve bölgemizde balistik füze tehdidinin ortadan kaldırılması amacıyla uluslararası işbirliği ve denetim düzenekleri çerçevesinde üzerine düşeni yerine getirmeyi sürdürecektir.

Türkiye, yeni yüzyılda izleyeceği dış politika ereklerini, coğrafyasının, tarihinin ve ulusal çıkarlarının oluşturduğu bir sistem içinde özgür iradesiyle belirlemiştir. Bu ereklere ulaşmak için kararlı adımlar atmalıyız. Önümüzdeki dönemde ekonomik, siyasal ve toplumsal reformlarını tamamlamış, Avrupa Birliğine tam üyeliğini gerçekleştirmiş, bölgesinde barış, istikrar ve işbirliğinin güvencesi olan bir Türkiye'nin güçlü bir biçimde ortaya çıkışını göreceğiz. Bu süreç içinde Türk dış politikası da Türkiye'nin gelişmesinin, büyümesinin ve yeni uluslararası mimaride küresel bir aktör olarak yerini almasının gerçek bir aracı olarak işlev görecektir.

Yüce Meclisimizin yeni yasama yılındaki çalışmalarıyla bu yönde önemli katkılar sağlayacağına inanıyorum. Türkiye, bulunduğu duyarlı coğrafi konum içinde soğuksavaş sonrasında değişen jeopolitik ortamın da etkisiyle, çok yönlü, çok boyutlu ve değişken güvenlik sorunlarıyla karşı karşıya bulunmaktadır. Yeni bin yılda Türk Silahlı Kuvvetlerinin, yurdumuza yönelik iç ve dış tehditleri caydıracak, güvenle savunacak, ulusal çıkarlarımızın ve 21'inci Yüzyıldaki ana ereklerimizin elde edilmesine katkıda bulunacak ve dış politikamızı destekleyecek güç ve kudretinin ve yüksek hazırlık düzeyinin sürdürülebilmesi, modernize edilmesi ve yeniden yapılandırılması devletimizin ana görevleri arasındadır. Yüce Meclisimizin bu konuda gereken duyarlılığı göstermeye devam edeceğinden eminim. Türkiye, Büyük Atatürk'ün "Yurtta barış, dünyada barış" temel ilkesinden hareketle, barış ve istikrarın çevresine yayılmasında, Bosna-Hersek ve Kosova hareketlerinde, Balkanlar ve Karadenizde Çok Uluslu Bölgesel Barış Gücü oluşturulması ve Askeri Eğitim İşbirliği ve Barış İçin Ortaklık faaliyetlerinde görüldüğü üzere doğrudan etkin bir rol oynamaktadır. Türk Silahlı Kuvvetleri, ulusumuzun gurur ve güvenine layık olarak, verilecek her türlü görevi eksiksiz yerine getirme yeteneğine sahiptir. Her devletin, sınırlarını, halkını ve rejimini koruması bir egemenlik hakkıdır. Büyük Atatürk'ün kurduğu demokratik, laik cumhuriyetin, ulusal güç öğelerinin toptan kullanılmasıyla sonsuza kadar korunacağından kimsenin kuşkusu olmamalıdır.

Türk Silahlı Kuvvetlerinin, bir bölgesel güç olarak etkinliğinin artırılması ve uzun dönemde küresel bir güç durumuna gelebilmesi, yüksek teknolojiye dayanan, dinamik ve kendi kendine yeterli bir savunma sanayii ile desteklenmesine bağlıdır. Türk savunma sanayii, bugün gelinen noktada kayda değer bir üretim yeteneğine erişmiş olup, mal ve hizmet alımlarındaki yerli katkı oranının daha da artırılması amaçlanmalıdır. Savunma Sanayii Müsteşarlığınca yürütülen araştırma geliştirmeye dayalı ortak yatırım girişimlerine, yüksek teknolojinin ülkemize kazandırılmasına ve savunma sistemlerinin edinilmesinde denge uygulamalarıyla döviz kaybının azaltılmasına, savunma sanayii ticaretinde karşılıklılık ilkesinin işletilmesine ve böylece savunmaya ayrılan sınırlı kaynakların ödemeler dengesi üzerindeki olumsuz etkisinin en az düzeye indirilmesine büyük önem verilmektedir. Tasarılar ivedi ve istikrarlı parasal desteği sağlamak üzere, Savunma Sanayii Destekleme Fonunun sağlıklı oluşumuna ve gereksinme duyulan kaynakların kesintisiz akışına çaba harcanmalıdır.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Sonuç olarak, Türkiye'nin çağdaşlaşma ve Batı'ya yönelme ereği cumhuriyetin kurulması ile birlikte başlatılmış olan bir süreçtir. Atatürk, Cumhuriyeti kurarken, çağdaş uygarlık düzeyine erişmeyi ulusumuza erek olarak göstermiştir. 1998 yılında kutladığımız cumhuriyetin 75'inci yıldönümü, çağdaş uygarlığı yakalama yarışında başarılı ve henüz başarısız olan hususların bir değerlendirmesine olanak vermiştir. Türkiye Cumhuriyeti Devletinin bu 75 yıllık dönemi, tarihin en uzun barış dönemi olmuş ve büyük bir kalkınma gerçekleştirilmiştir. Dünyadaki gelişmeler Türkiye'nin önemini artırmış, ülkemiz için yeni ufuklar ve fırsatlar yaratmıştır. Türk Ulusu ve Devletinin çağdaşlığı benimsediği ve evrensel değerleri ilke edindiği 21'inci Yüzyıla girdiğimiz dönemde, dünyadaki hızlı gelişmelere koşut olarak, Türkiye'ye çağı yakalatacak ulusal ana erekların belirlenmesi tarihi bir görevdir. Türkiye'nin çağdaşlaşma ereğine ulaşması için gerekli karar alma sistemi, toplumun uzun dönemli çıkarlarını koruyup gerçekleştirecek bir yapıya oturtulmalıdır. Bunun için de saydamlığı doğru ve hızlı bilgi akışının sağlanmasına, hukuksal ve kurumsal altyapının ve reformların en etkin biçimde gerçekleştirilmesine gereksinme bulunmaktadır. Karar alma yöntemine sivil toplum kuruluşlarının da katılması, alınan kararların uygulanmasının sürekli izlenmesi, sonuçların denetlenmesi ve değerlendirilmesi asıl olmalıdır.

Türkiye'nin, Avrupa Birliğine tam üyeliğinin gerçekleştirilmesi, 21'inci Yüzyıl ana ereklarının başında gelmektedir. Türkiye'nin, Avrupa Birliğine tam üyelik süreci içinde olması, uluslar arası kurallara uyma ve bilgi toplumunun gerektirdiği koşulları yerine getirme yönünden önemli bir fırsat yaratmaktadır. Bu çerçevede Avrupa Birliğine tam üyelik, binlerce yıllık tarih ve kültür birikimine sahip olan ülkemizin gerçek potansiyelini ortaya koymasına ve birikimini dünyayla paylaşmasına yardımcı olacaktır. Önemli bir jeostratejik konuma sahip olan ülkemiz, bulunduğu bölgede politik, ekonomik, sosyal ve kültürel etkileşimi artırarak, bölge ve dünya barışına daha büyük katkılar yapabilecektir.

Avrupa Birliğine tam üyelik ereği, Türkiye'nin stratejik vizyonunun ayrılmaz bir parçasıdır. Bu erek, Atatürk'ün çağdaş uygarlık düzeyine ulaşma ereğiyle örtüşmektedir.

Ekonomik ve sosyal yapıda gerekli dönüşümlerin gerçekleştirilmesi durumunda, Türkiye'nin önümüzdeki 20 yıllık dönemde yıllık ortalama yüzde 7 büyüme hızını gerçekleştirmesi, kişi başına gelirini Avrupa Birliği ülkeleri düzeyine yaklaştırması ve bu dönemde 1,9 trilyon dolar civarında bir gayri safi millî hâsıla düzeyine ulaşarak, dünyanın ilk 10 ekonomisi arasına girmesi olanaklıdır.

Türkiye'nin jeostratejik konumu, kültürel birikimi ve siyasal, ekonomik, toplumsal ve askerî alanlarda gerçekleştireceği gelişmeler sonucu 2010'larda bölgesel bir güç olarak etkinliğini daha da artırması, 2020'lerde ise küresel bir güce dönüşmesi erekenmelidir. Cumhuriyetin kültür ögesini bugünlere taşımak, kültürel yükselmenin yollarını açmak zorundayız.

Bilimde, sanatta, teknolojiye, sporda söz sahibi olmalıyız. Kültür alanımızı genişletmeliyiz. Temel değerlerimizi ve kimliğimizi koruyarak, bilgi toplumu düzeyine geçişin sağlanması ve toplum yaşamının kalitesinin yükseltilmesi uzun dönemli temel hedeflerimizden biridir.

Günümüzde, ancak bilgi çağının gereklerine ayak uydurabilen, bilim ve teknoloji üretme konumuna gelebilen uluslar, 21'inci Yüzyılda daha etkili ve güçlü olabileceklerdir. Bilgi çağında demokrasi ve kalkınma ayrılmaz bir ikili olacaktır. Araştırma-geliştirmeye, eğitime, sağlığa, bilim ve teknoloji yeteneğinin güçlendirilmesine artan bir önem verilmesi gerekmektedir.

Türk Silahlı Kuvvetlerinin, 21'inci Yüzyıl jeostratejik ortamının gereksinmelerine yanıt verecek ve müşterek harekât konseptinin gereklerini yerine getirecek biçimde reorganize ve modernize edilmesi, en yüksek caydırıcılık gücüne ve hazırlık düzeyine yükseltilmesi ve etkin bir savunma sanayii ile desteklenmesi asıldır.

21'inci Yüzyılın başı için belirlenen bu ana hedefler, Bakanlar Kurulunca kabul edilmiş bulunan Uzun Vadeli Gelişme Stratejisine ve Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanan Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planına ve stratejik askerî planlamalara da uygun bulunmaktadır.

Türkiye, söz konusu olan ana hedefleri en geç Cumhuriyetin 100'üncü yıldönümünü kutlayacağı 2023 yılına kadar gerçekleştirmelidir. 2023 yılından sonra da Türk Ulusunun çağın gereklerine uygun yeni dinamik ülküler doğrultusunda ilerlemeyi sürdürmesi gerekmektedir.

Atatürk'ün gösterdiği çağdaş uygarlık düzeyine ulaşma ve aşma ereği doğrultusunda, Türkiye gelişmesini daha ileri aşamalara ulaştırmakta kararlıdır. Türkiye, 21'inci Yüzyılda, kültür ve uygarlığın en ileri aşamasına ulaşarak dünya standartlarında üreten, gelirini adil paylaşan, insan haklarını güvenceye alan, hukukun üstünlüğünü, katılımcı demokrasiyi, laikliği, din ve vicdan özgürlüğünü en üst düzeyde gerçekleştiren etkili bir dünya devleti olacaktır. Bunun en büyük güvencesi, toplumumuzun dinamizmi ve yaratıcı gücüdür.

Ulusumuza, devletimize ve demokrasimize olan inancımızı koruyarak Yüce Atatürk'ün kurduğu cumhuriyetin etrafında topluca durarak, cumhuriyetin dayandığı temel ilkelere bağlı kalarak ve ulusal birlik ve beraberlik içinde çok çalışarak, 21'inci Yüzyılın ilk çeyreği içinde çağdaş, demokratik, laik, bilgi çağını yakalamış, mutlu, büyük ve güçlü bir Türkiye'yi yaratmamız gelecek kuşaklara karşı tarihî bir sorumluluğumuzdur.

Bu düşüncelerle sözlerime son verirken, Yüce Meclisimizin Sayın Başkanını ve değerli üyelerini içten saygılarımla selamlıyorum. (*Alkışlar*)

YIRMI BİRİNCİ DÖNEM

DÖRDÜNCÜ YASAMA YILI

Birinci Birleşim

1 Ekim 2001 Pazartesi

Birinci Oturum

Açılma Saati: 15:00

Başkan: Ömer İzgi

Kâtip Üyeler: Burhan Orhan (Bursa), Melda Bayer (Ankara)

Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Sayın Başkanı, Değerli milletvekilleri;

Yüce Meclisimizin 21'inci Dönem Dördüncü Yasama Yılına başlarken, hepinizi en içten dileklerle ve saygılarımla selamlıyorum. Bugün sizlere yeniden hitap etmenin büyük onur ve mutluluğunu yaşıyorum.

Bir yıl önce, yine bu özel günde yaptığım konuşmada, Türkiye'nin karşı karşıya bulunduğu iç ve dış sorunların geniş bir dökümünü yapmış; bu sorunların üstesinden gelmemizin gerekliliği üzerinde durarak, çağdaşlaşma tasarımımızın sürdürülmesi için atmamız gereken adımları ele almıştım.

Bu yılki konuşmamda, ülkemizin ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin gündeminde bulunan kimi önemli ve ivedi sorunları geleceğe yönelik bir bakış açısı içinde değerlendirmek istiyorum.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin yeni yasama yılı başlarken, dünyamız çok önemli bir gelişmeye sahne olmuştur. Amerika Birleşik Devletlerinde meydana gelen ve çok sayıda masum insanın ölümüne yol açan insanlık dışı terörist saldırıları, en güçlü biçimde kınamaktayız. Bu zor günlerinde dostumuz ve müttefikimiz Amerikan halkının yanında yer aldığımızı, bir kez daha vurgulamak isterim. Terörden çok çekmiş bir ülke olarak Türkiye, Amerikan halkının acısını yürekten paylaşmaktadır.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Büyük Atatürk'ün kurduğu cumhuriyetimizin sağlam temellerine ve sarsılmaz ilkelerine dayanarak hep ileri gitmiş olan Türkiye, bir dönüm noktasına gelmiştir. Son bir yılda yaşadığımız sorunlar, vardığımız bu dönüm noktasında zaman yitirmeden kimi köklü kararlar almak zorunda olduğumuzu göstermiştir.

Türkiye, dünyanın en sorunlu bölgelerinin kesiştiği noktada yer almaktadır. Bu durum, dış politikamızın oluşturulup yürütülmesinde olduğu gibi, ekonomik ve toplumsal politikalarımızın uygulanmasında da çeşitli güçlükler yaratmakta, hükümetlerimizin üzerinde ek yükler oluşturmaktadır. Ancak, demokrasisini en gelişmiş düzeye çıkarma yönünde gerekli ulusal kararlılığa ve güce sahip olan ülkemizin, içerisinde bulunduğu sorunları kısa sürede çözüme kavuşturabilecek yetkinlikte olduğuna kuşku yoktur.

Sorunlarımıza çözüm ararken geçmişe değil geleceğe bakmamız ve şu soruyu kendi kendimize sormamız gerekmektedir: Nasıl bir Türkiye istiyoruz?

Bu soruya vereceğimiz yanıt, yaklaşımımızı, yönelimimizi oluşturacaktır. Ben, bu soruya, tüm Türk Ulusunun ortak bir yanıt vereceğinden eminim: Yoksulluk, eğitimsizlik, yolsuzluk gibi temel sorunlarını çözmüş, bireylerinin hak ve özgürlüklerini en geniş biçimde güvence altına almış, çağdaş uluslar topluluğunun saygın üyesi durumuna gelmiş, gelişime açık, aydınlık bir Türkiye.

Ülkemizin bu doğrultuda bir dönüşüm gerçekleştirmesinde, Anayasamızda yapılmakta olan değişiklikler, kuşkusuz, önemli bir yere sahiptir. Anayasamızın değiştirilmesine yönelik olarak Yüce Meclisimizce sürdürülen çalışmanın, tüm siyasal partilerimizin yapıcı katkılarıyla ilerlemekte olması mutluluk vericidir.

Türkiye Cumhuriyetinin özünde, barışçı bir dışpolitika, laiklik, hukukun üstünlüğü, özgürlükçü, çoğulcu ve katılımcı demokrasi ile insan hak ve özgürlüklerine saygı ilkeleri bulunmaktadır.

Yüce Atatürk'ün önderliğinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti, çok kısa bir sürede toplumsal yaşamın her alanında gerçekleştirdiği devrimlerle, Türk Ulusunu, ortak coğrafyayı ve tarihi paylaştığı Avrupa ailesiyle, ilk kez, aynı değerler sisteminde buluşturmuştur.

Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte, hukuk ve toplum düzenini Batı normlarına göre düzenleyen Türkiye, başta basın özgürlüğü ve örgütlenme hakkı olmak üzere, açık ve katılımcı bir toplum düzenini kurma yolunda çok önemli adımlar atmıştır. Türkiye'nin demokratik gelişimi ve hukuk düzeni dinamik bir evrim sürecine girmiştir. Avrupa Birliği üyeliği, bu sürecin halkalarından biridir. Türkiye Cumhuriyeti, Avrupa Birliği üyesi ülkelerle, ortak evrensel değerleri esas alan, barışçı ve aydınlık bir geleceği paylaşma ve bu konuda katkılarda bulunma kararlılığında.

Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği, cumhuriyetimizin kuruluş felsefesini ve Atatürk'ün geleceğe bakışını doğrulayan bir aşama olarak değerlendirilmektedir. Avrupa Birliğinin tam üyelik sürecinde atmamız gereken adımlardan biri olarak "Türkiye Ulusal Programı" kabul edilmiştir.

Türkiye Ulusal Programı "Avrupa Birliği müktesebatının üstlenilmesi" alt başlığını taşımakta ise de, aynı zamanda, çağdaş değerlere uyumu vazgeçilmez bir yaşam biçimi ve sürekli bir erek olarak benimseyen Türk Ulusunun çağdaşlaşma tasarısını sürdürme kararlılığının somut bir göstergesidir.

Önümüzdeki yeni çağdaşlaşma sürecinde, siyasal, yönetsel ve yargısal reformların yapılması gereklidir. Bunun için, devlet organları arasında görev ve yetkileri dengeleyen, hukuk devleti ilkesini üstün kılan, özgürlükçü, güvenceli anayasa ve yasa kurallarının geliştirilmesi zorunludur.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, son iki hafta içinde, siyasal partilerin yapıcı katkılarıyla, tarihsel bir görevi yerine getirmiştir. Anayasamızda yapılması öngörülen değişikliklerin yoğun bir çalışma sonucunda kabul edilmiş olmasını, Anayasamızın daha özgürlükçü, katılımcı ve güvenceli bir belge durumuna getirilmesi yönünde önemli bir adım olarak değerlendirmek gerekir.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Sayın Başkanını ve değerli milletvekillerimizi, bu güç görevi, sorumluluk duygusu içinde, başarıyla yerine getirdikleri için

kutluyorum. Bu anayasa değişikliği, Yüce Meclisimizin tarihinde, her zaman takdirle anımsanacaktır.

Anayasalar, devletlerin hukuksal yapısını en üst düzeyde belirlemektedir. Bu nedenle, devletlerin geçirdikleri evrimi de yansıtmak zorundadır. Anayasalar, bu yönüyle, yaşayan belgelerdir. Parlamentomuzun, Anayasamızda değişiklikler yaparak attığı tarihsel adımı, ileride de, gereksinimlere karşılık verecek biçimde sürdüreceğine inanıyorum.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Saydam bir devlet yönetimine kavuşabilmek için yasama dokunulmazlığı ile Bakanlar Kurulu üyeleri hakkında soruşturmayı düzenleyen kuralların yeniden ele alınması da yararlı olacaktır.

Yasama dokunulmazlığının amacı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin Parlamentodaki yasama görevlerini hiçbir kuşku ya da ceza tehdidi altında kalmadan yerine getirmelerinin sağlanmasıdır. Buna göre, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin Meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, bunları dışarıda yinelemekten ve açıklamaktan sorumlu olmamaları gerekli ve yeterlidir. Bununla birlikte, yasama sorumsuzluğu dışındaki etkinlikleri nedeniyle haklarında suçlama bulunan milletvekillerinin yargılanabilmeleri için, Türkiye Büyük Millet Meclisince dokunulmazlıklarının kaldırılmasına gerek olmamalıdır. Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından dokunulmazlığın kaldırılması yönünde bir kararın alınmaması durumunda, milletvekillerinin yargılanamaması ceza adaletinde eşitlik ilkesiyle çelişmekte ve Yüce Meclisin saygınlığını zedeleyecek örnek olayların yaratılmasına yol açmaktadır.

Anayasamızın yanısıra, temel yasalarda da günün koşullarına uygun değişikliklerin yapılması gereklidir. Siyasî Partiler ve Seçim Yasaları bunların başında gelmektedir.

Demokratik siyasal yaşamımızın vazgeçilmez öğeleri olan siyasal partiler, çoğulcu siyasal yapının, siyasal kültürün oluşturulup geliştirilmesinde ve halkın siyasete katılımının sağlanmasında başlıca rolü üstlenmişlerdir. Dolayısıyla, partilerin sağlıklı biçimde işleyebilmeleri için parti içi demokrasinin sağlanması ve partilerin parasal kaynaklarının saydamlaştırılması önem taşımaktadır.

Çağdaş demokrasilerin özünü oluşturan uzlaşma kültürünün geliştirilip yerleştirilmesi de önemli görülmektedir. Bu nedenle, özeleştirimizi iyi yapmalı, sivil toplumla Parlamento arasındaki iletişimi sağlam temeller üzerinde yeniden işletecek bir yapı oluşturmalıyız.

Son olarak, Türkiye Büyük Millet Meclisinin yapısına ilişkin bir düşüncemi de aktarmayı görev kabul etmekteyim. Bildiğiniz gibi, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin sayısı, 1982 Anayasasında 400 olarak öngörülmüştü. Daha sonra, 1987 yılında bu sayı 450'ye, 1995 yılında da 550'ye yükseltilmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi üye sayısının, 1982 Anayasasının ilk biçiminde olduğu gibi, 400'e indirilerek çalışmalarına etkinlik kazandırılabilceğini düşünüyorum. Türkiye Büyük Millet Meclisi üye sayısında yapılacak bir azaltma, kamuoyunun beklentilerine de uygun düşmektedir. Değişikliğin, ilk seçimden sonraki seçimde oluşacak Meclis için geçerli kılınması, kimi sorunların önlenmesi yönünden gerekli görülebilir.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Türkiye, artık, insan hakları alanında köklü adımlar atmak, bu konudaki olumsuz uygulamalara son vererek insan hakları ihlallerini ortadan kaldırmak zorundadır. Türkiye'nin, bu konuda yöneltilen eleştirilere gerekçe oluşturacak uygulamalara meydan vermemesi gereklidir. İnsan haklarının korunup güvence altına alınması için yasal ve yönetsel düzenlemeler yeterli olmamaktadır. İlgili tüm yetkililerin bu konuda eğitilmeleri, hata, ihmal, kötü niyet gibi etkenlerin ortadan kaldırılması da aynı ölçüde gereklidir.

Günümüzde uluslararası bir boyut kazanan insan hakları, iç hukuk konusu olduğu kadar, dış politikayı da ilgilendirmektedir. Tüm çoğulcu demokratik toplumların paylaştığı bir değer olan insan haklarının ülkemizde eksiksiz uygulanabilmesi için, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyinin bu alanda kabul ettiği sözleşmelerde yer verilen kuralları gerekli ve yeterli ölçüde ulusal hukukumuzla aktarmak zorunda olduğumuzu da anımsatmak isterim.

Demokratik toplumlar, temel hak ve özgürlüklere dayanan toplumlardır. Bu tür toplumlarda devletin görevi, temel hak ve özgürlükleri korumak ve geliştirmektir. Temel hak ve özgürlükler arasında, düşünce özgürlüğü, özellikle düşünceyi açıklama özgürlüğü önemli bir yer tutar. Düşünce ve düşünceyi açıklama özgürlüğünün kullanılmasının olağan yollarından biri de basındır.

Basın özgürlüğü, çağdaş anayasalarda, basının, düşünce ve düşüncenin açıklanmasında oynadığı önemli rol göz önünde tutularak, temel hak ve özgürlüklerin özel bir türü olarak düzenlenmiştir.

1982 Anayasasının 26'ncı maddesinde, düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğünün, haber alma ve verme özgürlüğünü de kapsadığı, 28'inci maddesinde de, basının özgür olduğu, devletin basın ve haber alma özgürlüğünü sağlayacak önlemler alacağı belirtilmiştir.

Basın özgürlüğü, düşünceyi açıklama özgürlüğünü tamamlayan ve onun kullanılmasını sağlayan bir özgürlüktür. Düşünce özgürlüğü, düşüncelerin özgürce açıklanmasının yanında, bunları yayma ve öğrenme özgürlüğünü de içerir. Bu nedenle, basın özgürlüğünün, okuyucuların, izleyicilerin ya da dinleyicilerin haber alma ve görüşlerini öğrenme özgürlüğü yönünden de değerlendirilmesi gerekir. Haber alma ve verme hakkı ya da haberlere ulaşma özgürlüğü, okuyucu, izleyici ya da dinleyicinin bireysel hakkı olarak düşünülemez. Bunlar, kolektif hak ve özgürlüklerdir.

Demokratik toplumlarda basının işlevi, kamu yararını ilgilendiren olay ve konularda açıklamalar yapmak, haber ve bilgi vermek, eleştiri ve değer yargıları sunarak kamuoyu oluşturmak, toplumu aydınlatmaktır. Basının bu önemli işlevi nedeniyle, basın özgürlüğünün kamu güçlerine karşı olduğu kadar, özel güçlere karşı da korunması gerekmektedir.

Bu bağlamda, bir kez daha yinelemek gerekir ki, basın-yayın tekelinin oluşmasına karşı gerçek sınırlamalar koymak, bu kesimin çoğulcu özelliğini koruyucu önlemler almak, devlete düşen bir ödevdir. Bağımsız ve yansız yayıncılığın sürdürülebilmesi için alınacak önlemler de bu ödev kapsamına girmektedir. Öte yandan, bu sosyal görevini yerine getirebilmesi için basın özgürlüğüyle donatılan basın-yayın organlarının da sorumluluk bilinciyle hareket etmesi zorunludur.

Yaşanılan son olaylar göstermiştir ki, Anayasa ve yasalarda temel hak olarak düzenlenen basın özgürlüğü ile kişilik hakkının birbiriyle çatışması her zaman olanaklıdır. Bu konuda dengeyi sağlamak, devletin olduğu kadar basın-yayın organlarının da görevidir. Demokratik toplumlarda hem basın özgürlüğü hem de kişilik hakkı, temel hak ve özgürlük olarak anayasalarda düzenlenip korunmuş olmakla birlikte, kişilik hakkının basın özgürlüğünün sınırlarından birini oluşturduğunda duraksamaya yer yoktur. Basın, demokratik toplumun vazgeçilmez koşulu, zorunlu ögesi; kişi ise, kurucu ögesi, varlık nedenidir.

Basın, kamu yararını ilgilendiren konu ve olaylarda kamuoyu oluşturma, bu konuda toplumu aydınlatma işlevini yerine getirirken, toplumu ilgilendiren, kamu yararıyla ilgili olayları açıklamak, olaylar hakkında haber vermek, değerlendirme ve eleştiriler yapmakla yükümlüdür. Ancak, söz konusu olaylar, çoğu kez belirli kişilerle ilgili olabilmektedir. Bu gibi durumlarda, basın, olayı açıklarken ya da değerlendirme ve eleştirme hakkını kullanırken, kişilik haklarına, özel yaşama, meslekî ve ticarî saygınlığa özen göstermeli, kişinin maddî ve manevî zarara uğramasına neden olmamalıdır.

Sonuç olarak, basın özgürlüğünün ardında, bireyi ve dolayısıyla bireysel hak ve özgürlükleri temel alan, demokrasinin tüm kurum ve kurallarına yürekten inanan bir sorumlunun bulunduğu gözardı edilmemelidir.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Kalkınma ve toplumsal gönenci yükseltmenin temel yolu, kendi dinamikleri içinde işleyen güçlü bir ekonomiden geçmektedir. Toplumun tüm kesimlerinde, Türk ekonomisinin geleceğine ilişkin bir karamsarlık havası gözlenmektedir.

Ülkemiz ekonomisinde bugün bir geçiş süreci yaşandığı, geleceğe yönelik kimi belirsizliklerin güven ortamının oluşturulmasını engellediği ve bu durumun da ekonomik verilerin dengeye oturtulmasını güçleştirdiği tartışma götürmez bir gerçektir.

Bu nedenle, Türkiye ekonomisinin içinde bulunduğu durum ve bununla bağlantılı olarak gelir dağılımındaki adaletsizlik, enflasyonun yüksekliği, geçim sıkıntısı, yoksulluk, işsizlik gibi sorunlar ülke gündemindeki öncelikli yerlerini korumaktadır.

Temel ereğimiz, ülkenin kalkınma ve gelişmesine koşut olarak, Türk insanının, çağdaş dünyanın evrensel değerlerinin yaşama yön verdiği bir toplumsal düzende, geleceğe güvenle bakmasını sağlayacak atılımları yapmak olmalıdır.

Dünyamızın genel bir ekonomik durgunluk içine girmekte olduğu yönünde güçlü belirtiler ortaya çıkmıştır. Soğuk savaş sonrası dönemde hız kazanan küreselleşme sürecinin ulusların omuzlarına yüklediği sorunların yanı sıra, dünya çapında bir ekonomik bunalımın etkilerine göğüs germek, planlarımızı buna göre yapmak zorundayız.

Uluslararası düzeyde talep ve dışsattım daralırken, işsizlik artmakta, yoksullaşma ciddi boyutlara ulaşmakta, zenginle yoksul arasındaki uçurum büyümektedir. Ülkeler arasında ve birçok ülkenin kendi içinde ekonomik eşitsizliklerin derinleşmesi, küçük bir kesimin ulusal gelirin büyük bölümünü elde etmesi, ekonomik ve toplumsal sorunların çözümünü güçleştirmektedir.

Öte yandan, uluslararası parasal sistemin yeterliliğinin giderek daha fazla sorulanır olması, küresel ekonomik düzenin inandırıcılığını sarsmakta, küreselleşme karşıtı akımlar güçlenmektedir. Amerika Birleşik Devletleri, Japonya ve Avrupa Birliği ülkeleri gibi gelişmiş ekonomilerde görülmeye başlayan ve domino etkisi yapan ekonomik durgunluk, kuşkusuz, ülkemiz için de olumsuz koşullar yaratmaktadır. 11 Eylülde Amerika Birleşik Devletlerinde meydana gelen terörist saldırılar da bu olumsuz koşulları artırmıştır.

Türkiye, son bir yıldır, güç bir dönemden geçmektedir. Ekonomik etkinlikle-
rimizde ve gayri sâfi millî hâsılamızda görülen daralma kaygı vericidir. Bu daralma eğiliminin, hükümetimizin, Türkiye Büyük Millet Meclisinin desteğinde almakta olduğu önlemlerle tersine döndürüleceğine inanmaktayız. Henüz düzlüğe çıkmış değiliz; ancak, bugüne dek ulus olarak gösterdiğimiz özveri ve dayanışma, ekonomimizin yakın bir gelecekte daha sağlam temeller üzerinde güçlü bir yapıya kavuşacağına olan umudumuzu artırmaktadır.

Ekonomimizin yabancı paralara endeksli olmaktan kurtarılarak, ulusal para birimimizin, saygınlığına ve gücüne kavuşturulması amacıyla hükümetimiz ve sivil toplum örgütlerince başlatılan girişimlere halkımızın verdiği destek sevindiricidir.

Ekonomik sorunlarımıza çözüm ararken gündelik kaygılarla hareket etmekten kaçınılmalıdır. Ekonomimize, planlı bir yaklaşımla ve uzun erimli bir stratejiyle yeni bir yön vermemiz zorunlu duruma gelmiştir. Büyümemizi belirli bir stratejiyle gerçekleştirmeli, ekonomimizi, bu hükümetler üstü stratejik yaklaşımla yönlendirmeliyiz.

Uluslararası ekonomik sistemle bütünleşme yönündeki çabalarımızı sürdürürken yerli üretim yapımızın korunup güçlendirilmesine ve yerli üreticilerimizin uluslararası rekabet gücünün artırılmasına öncelik vermeliyiz. Bu yaklaşımın, küreselleşmenin yarattığı sorunların üstesinden gelebilmenin de en akılcı yolu olduğunu düşünüyorum. Türk ekonomisinin geleneksel temel direkleri olan tarım ile kamu kesiminin ekonomideki rolünü ve etkinliğini yeni bir gözle değerlendirmemizin de gerekli olduğuna inanıyorum.

Tarım, kendi nüfusumuzu beslemek için olduğu kadar, tarıma dayalı geleneksel dışsatımı desteklemek için de çok önemlidir. Kamu kesiminin 78 yıldır ülke ekonomisinin gelişmesinde oynadığı rolü gözardı edemeyiz. Aynı biçimde, doğal kaynaklarımızın daha etkin yöntemlerle işletilip değerlendirilmesi de, üzerinde durmamız gereken konulardan biridir.

Son yıllarda açıkça tartışılmaya başlanan ve yönetimin saydamlaşmasını engelleyen ihale sistemimizin de bir an önce Avrupa Birliği ölçütlerine uygun bir yapıya kavuşturulması gerekmektedir. Devlet ihalesi olarak adlandırdığımız kamu ihalelerinde, Avrupa Birliği ülkelerinde geçerli olan yöntemleri mevzuatımıza kazandıracak düzenleme hızla gerçekleştirilmelidir. Yöntemler, ihalenin yapılma sürecini tüm olası öneri sahiplerinin rekabetine açacak biçimde tasarlanmalıdır. Yasal düzenlemede, istekliler arasında rekabete olanak tanıyacak biçimde ayırimcılığın önlenmesi, saydamlık ve nesnellik ilkeleri üstün tutulmalıdır.

Ekonomimizin dışa açılmasında ve uluslararası ticaret sistemiyle bütünleşmesinde büyük bir işlev üstlenmiş olan bir başka ekonomik etkinlik alanı, denizciligi-

mizdir. Önemli bir deniz ülkesi olarak, denizcilik kesiminin korunup geliştirilmesi için de daha çok çaba göstermeliyiz.

Avrupa Birliğiyle bütünleşme süreci içinde, deniz ticaret filomuzun Avrupa Birliği ülkelerinin deniz ticaret filoları karşısındaki rekabet gücünün artırılması kaçınılmaz duruma gelmiştir. Son ekonomik bunalım nedeniyle ekonomik sıkıntıları artan deniz ticaret filomuzun daha fazla küçülmesinin önlenerek genişlemesine destek olunması ve yabancı bayraklı gemilere olan gereksinimin olabildiğince azaltılması amacımız olmalıdır.

Avrupa Birliği ülkelerinin çoğunun önümüzdeki yıl tek para birimine geçmesiyle Avrupa'da bir "Euro Bloku" oluşmuş olacaktır. Bu durum, ekonomimizin Avrupa ekonomileriyle tam anlamıyla bütünleşmesini sağlayacak adımların zaman geçirmeksizin atılmasını gerektirmektedir.

Günümüzde yabancı sermaye yatırımları, bir ekonominin büyümesi, çeşitlenmesi ve rekabet gücüne kavuşması yönünden belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu rol, ekonomik önceliklerimiz bağlamında yönetsel engellerin kaldırılmasını sağlayacak ve yabancı sermaye yatırımlarının girişini özendirerek önlemlerin uygulamaya konulmasını gerekli kılmaktadır. Hükümetimizin bu yönde atmaya başladığı umut verici adımların, içinde bulunduğumuz ekonomik koşulların düzeltilmesine katkıda bulunmasını diliyoruz.

Ülkemizin bugün önemli bir dönemeçten geçmekte olduğunu bir kez daha belirtmek isterim. İçinde bulunduğumuz güç koşullar, birlik ve dayanışmamızı artırarak korumamızı daha da zorunlu kılmaktadır.

Yaşanan ekonomik sıkıntıların aşılmasında toplumun tüm kesimlerine ve tüm yurttaşlarımıza görev düşmektedir. Çeşitli ortamlarda daha önce de vurguladığım gibi, özel çıkarların bir yana bırakılarak, ülkenin geleceğinin ve toplumsal çıkarların önplanda tutulması, çıkar amaçlı söylentilerle davranılmaması her zamankinden daha çok önem taşımaktadır.

Sayın Başkan, Yüce Meclisimizin sayın üyeleri;

Yolsuzluğun ekonomimize ve toplumumuza maliyeti yüksektir. Yolsuzluk, siyasal sisteme duyulan güvensizliği körüklemekte, ekonominin işleyişini ve ülkeye yabancı sermaye girişini engellemektedir.

Yolsuzluklarla savaşım ve yönetimde saydamlığın sağlanması konusunda toplumumuzun Türkiye Büyük Millet Meclisinden beklentisi yüksektir. Ulus iradesinin olduğu Yüce Meclisimizin bu konuda öncülüğü üstlenerek, gereken yasal düzenlemeleri ivedilikle gerçekleştirmesi, halkımızın temiz toplum beklentisine yanıt verecek ve Türkiye'nin kimi uluslararası çevrelerdeki olumsuz görüntüsünün giderilmesine katkıda bulunacaktır.

Yolsuzlukların üzerine gidebilmek için yönetimde saydamlık ve etkili bir denetim gereklidir. Yolsuzlukların kalıcı biçimde ortadan kaldırılabilmesi ve temiz toplumun yaratılması, kuşkusuz, yalnız devletin sorumluluğunda değildir. Yolsuzlukların kökünün kazınması ve yönetimde saydamlığın sağlanabilmesi için özel kesime ve yurttaşlarımıza da görev düşmektedir. Bilinçli ve istekli yurttaşlar, temiz toplumun koruyucuları olacaklardır.

Ekonominin sağlıklı temeller üzerinde işlemesini sağlayacak bir yapılanmadan söz ederken, bir konuya değinmekte yarar görmekteyim. Anayasamızın 2'nci maddesinde, Türkiye Cumhuriyetinin bir sosyal hukuk devleti olduğu belirtilmiştir. 5'inci maddesinde ise, bireyin ve toplumun gönenc, huzur ve mutluluğunu sağlamak; bireyin temel hak ve özgürlüklerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak biçimde sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmak; insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli koşulları hazırlamaya çalışmak devletin temel amaç ve görevleri arasında sayılmıştır.

5'inci maddenin gerekçesinde de, devletin, aynı zamanda ulusun huzurunu sağlamakla, bireylerini mutlu kılmakla, bireyin yaşam savaşımını kolaylaştırmakla yükümlü olduğu vurgulanmış, bireyin "insan onuruna" uygun bir ortam içinde yaşamasını gerçekleştirmenin sosyal devletin görevi olduğu belirtilmiştir.

Sosyal devlet, bireyi ekonomik yaşama yenik düşürmeyen, güçsüzleri güçlüler karşısında koruyarak gerçek eşitliği, yani sosyal adaleti ve toplumsal dengeyi sağlamakla yükümlü devlettir.

Bireylerin sosyal hakları ve asgarî yaşam düzeyleriyle ilgilenecek onların gönenc, huzur ve mutluluk içinde yaşamalarını sağlamak, sosyal devletin temel amaç ve görevlerindedir.

Sosyal devlet, bireyin gönencini ve huzurunu sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda güvenceye alan devlettir. Bu bağlamda, işsizliği önleyici ve ulusal gelirin adaletli biçimde dağıtımını sağlayıcı önlemler almak da sosyal devletin görevleri arasındadır.

Devlet, sosyal niteliği nedeniyle, birey ile toplum arasında denge kurmak, emek ve sermaye ilişkilerini dengeli olarak düzenlemek, özel girişimcinin güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlarken, çalışanların insanca yaşaması ve çalışma yaşamının kararlılık içinde gelişmesi yönünde ekonomik, malî ve sosyal önlemleri alarak çalışanları korumak zorundadır.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Geçen Mart ayından bu yana Ulusal Programımızın yaşama geçirilmesi ve Avrupa Birliği ölçütlerine uyum sağlanması yönünde birçok alanda önemli aşamalar kaydettik. Siyasal, ekonomik ve yönetsel alanlarda kapsamlı bir dönüşümü öngören Ulusal Programın zamanında ve kararlılıkla uygulanması, Türkiye'nin Avrupa'yla bütünleşmesini ve uluslararası konumunu güçlendirmesini sağlayacaktır. Bu tarihsel fırsatı iyi değerlendirmemiz gerektiğine inanıyorum.

Önümüzdeki aylarda, Avrupa Birliği, Türkiye'nin ilerleme raporunu değerlendirecektir. Bu değerlendirme öncesinde üzerimize düşenleri yerine getirerek aday ülkeler grubundan kopmamamız büyük önem taşımaktadır.

Genişleme süreci içinde Avrupa Birliğine katılacak ülkelerin, Aralık 2002'de Kopenhag'da yapılacak Avrupa Birliği zirvesinde belirlenmesi ve yeni üyelerin 2004 ya da 2005 yılında Avrupa Birliğindeki yerlerini almaları beklenmektedir. Bizim de, üyelik görüşmelerini 2003 yılı içinde ya da yeni üyeler Avrupa Birliğine katılmadan önce başlatmamızda büyük yarar vardır.

Dolayısıyla bu aşamada ereğimiz, üyelik görüşmelerinin başlatılmasının kolaylaştırılabilmesi için, Türkiye ile Avrupa Birliği arasında kural uyumunu sağlayaca-

cak tarama sürecinin 2002 yılında başlatılması olmalıdır. Avrupa Birliği Komisyonunun ülkemizle ilgili raporunun, dengeli ve üyelik yönelimimize ivme kazandıracak bir yaklaşımla hazırlanması gerektiğini düşünüyor ve Avrupalı dostlarımızın bu konuda yapıcı ve destekleyici bir tutum içinde olmalarını bekliyoruz.

Avrupa Birliği, Avrupada barış ve istikrarı çok yönlü bir güvenlik anlayışıyla sağlamayı başarmış, çatışma ve bölünmenin Avrupa'nın yazgısı olmadığını göstermiştir. Avrupa Birliğine üye olan ülkeler, ulusal kimlik ve birliklerini korumuş, aralarındaki anlaşmazlıkları uzlaşma yoluyla çözmüş, gönençlerini artırmış, farklılıklarını bağdaştırıp ortak bir çıkar birliğine dönüştürmüşlerdir. Hoşgörü, dayanışma ve uzlaşma kültürü, Avrupa halklarını birleştirmiş ve Avrupa'yı çağdaş uygarlığın doruğuna taşımıştır.

Avrupa Birliği üyeliği, cumhuriyetimizin kuruluş felsefesine ve dayandığı değerler sistemine uygundur. Ayrıca, Türkiye ile Avrupa Birliğinin istikrar ve güvenliği ile stratejik, siyasal, ekonomik, ticarî ve toplumsal çıkarları birbirini tamamlar niteliktedir.

Türkiye, yaklaşık iki yıldır resmen aday olmasına karşın, Avrupa Birliğiyle görüşmelerine henüz başlamamış tek aday ülkedir. Katılım görüşmelerine başlayabilmek için öncelikle siyasî ölçütleri yerine getirmek gerekmektedir. Avrupa Birliği, tarihsel gelişimi içinde demokrasi ve insan haklarının yaygınlaştırılmasına ilişkin belirgin bir tutum geliştirmiştir. Türkiye ise, Avrupa Konseyi üyesi olarak, demokratikleşme ve insan hakları normlarını benimsemiş olup, bu alandaki kimi eksikliklerini gidermeye çalışmaktadır.

Hükümetimiz tarafından yürürlüğe konulan Ulusal Program, köklü bir dönüşüm gereksinmesinin esaslarını ortaya koymaktadır. Program, ülkemizin karşı karşıya bulunduğu risk ve tehditleri de göz önünde bulundurarak, Avrupa Birliği normlarına uyumu sağlayacak bir yaklaşım öngörmektedir. Bu tasarının gerçekleştirilmesinde, hükümete olduğu kadar, Meclisimize ve halkımıza da büyük görevler düşmektedir. Konuşmamın bundan önceki bölümünde değindiğim anayasa değişiklikleri ve siyasî ölçütlerle bağlantılı uyum yasalarının Meclisimizden hızla geçirilmesi büyük önem taşımaktadır. Yüce Meclisimizi, bu yönde atmakta olduğu adımlardan dolayı kutluyorum.

Türkiye'deki dönüşümün niteliğinin, hızının ve süresinin Avrupa Birliği ülkelerindeki standart ve genişleme takvimiyle uyumlu olması, hem dönüşümlerimizi köklü kılacak hem de sürecimizi hızlandıracaktır. Avrupa Birliğiyle bütünleşmemizin belirsiz bir tarihe ertelenmesi ise, dışpolitikadan gümrük birliğine kadar bir dizi alanda çıkarlarımızı etkileyebilecektir. Avrupa Birliği üyeliğine güçlü destek vermekte olan halkımız, çağdaş norm ve standartlara ulaşma çabalarında Avrupa Birliğinin destek ve dayanışmasından yoksun kalacaktır. Türkiye'nin Birliğin dışında kalması, Birliğin evrimi ve politikaları üzerinde söz hakkı olmaması anlamına gelecektir. Böylece, Türkiye ve Avrupa'nın çıkarları zaman içinde farklılaşabilecektir.

Türkiye Cumhuriyeti, benimsediği değerlerle kesin seçimini çağdaş uygarlık doğrultusunda yapmıştır. Şimdi, bu seçimin doğal gereklerini bir an önce yaşama geçirmeliyiz. Bunun için öncelikle, demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan hakları alanlarında, gerek yasalarımızı gerek uygulamalarımızı özel koşullara ve

sınırlamalara bağlamadan, taraf olduğumuz Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine uyarlamamız gerekmektedir. Türkiye'nin bu alanda yapacağı atılımlar, ülke bütünlüğümüzü pekiştirecek, yurttaşlık bilincimizin gelişmesine ivme kazandıracak ve Türk insanını uygar toplumlarla aynı hak ve ödev platformunda buluşturacaktır. Bu atılımları gerçekleştirmek için gerekli birikimimiz, temelimiz vardır. Türkiye Büyük Millet Meclisinin bu alanda başlatmış olduğu olumlu çalışmaların, Türk siyasal yaşamına yeni bir saygınlık ve güç kazandıracığına inanıyorum.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Az önce, ekonomik ve siyasal dönüşümümüzü nasıl bir bakış açısıyla gerçekleştirmemiz gerektiği üzerinde durdum. Ulusal çıkarlarımızın korunup geliştirilmesinde temel bir işlev gören dışpolitikamızın da, aynı biçimde, ileriye dönük bir bakış açısıyla değerlendirilmesi gerektiğine inanıyorum. Dışpolitikamız, bir bölümü geçen yüzyılın başlarına uzanan, bir bölümü de coğrafyamızın koşullarından kaynaklanan çeşitli sorunlara çözüm bulma yönünde büyük çaba göstermektedir. Soğuk savaşın sona ermesi, ne yazık ki, Türkiye'nin çevresindeki istikrarsız ortamı olumsuz etkilemiştir. Sovyetler Birliğinin ve eski Yugoslavya'nın parçalanmasıyla ortaya çıkan sorunlar, barış ve istikrarı bugün de etkilemektedir.

Balkanlar ve Kafkasların yanı sıra, Ortadoğuda yaşanan çatışmalar ve belirsizlikler, Türkiye'nin ne denli çetin bir coğrafyada bulunduğunu göstermektedir.

Bu bölgesel sorunlara ek olarak, uluslararası terörizmin etkinliklerinin yoğunlaşması, kitlesel yok etme silahlarının yaygınlaşması, yasadışı kitle göç hareketleri, uyuşturucu madde ve insan kaçakçılığı, örgütlü suçlar gibi günümüz dünyasına özgü tehditler, dışpolitikamızın gündeminde yeni öğeler olarak ortaya çıkmaktadır.

Türkiye, bu çatışma ve tehditler karşısında, Büyük Atatürk'ün belirlemiş olduğu çizgide, uluslararası hukuk, hak ve adaletten yana, ilkeli, uzlaştırıcı politikalar izlemekte, barış, istikrar ve işbirliğinin güçlendirilmesine katkıda bulunmaktadır.

Yüzyılımız, barış, uzlaşma ve işbirliği çağıdır. Bu değerlerin savunucusu olan Türkiye, dışpolitikasıyla, bölgesinde önemli bir istikrar ögesi olmayı sürdürecektir.

Avrupa'nın geleceği Türkiye'yi yakından ilgilendirmektedir. Avrupa Birliğinin genişleme ve yeniden yapılanma çalışmalarıyla tarihsel bir dönüşüm içine girdiği bir dönemde, ülkemizin bu sürecin dışında kalmaması gerekir.

Türkiye, Avrupa Birliğinin kendi savunma yeteneğini geliştirmesine yönelik çabalarını ve Avrupa güvenlik ve savunma politikasını ilke olarak desteklemektedir. Bu bağlamda, NATO ile Avrupa Birliği arasında daha yakın bir işbirliği yapılmasını ve Avrupa Birliğine aday bir ülke ve NATO'nun Avrupalı müttefiki olarak, Avrupadaki yeni savunma yapısına katkıda bulunmayı istemekteyiz. Duyarlı bir bölgede yer alan Türkiye'nin güvenlikle ilgili kaygılarının ve çıkarlarının, Avrupa Birliği üyesi ülkelerce dikkate alınmasını bekliyoruz. Avrupalı ortaklarımızı bilmelidir ki, Türkiye'nin katkısı, Avrupa güvenlik ve savunma politikasının başarısı yönünden de belirleyici olacaktır.

Avrupa'nın güvenliğinde, Amerika Birleşik Devletleriyle Atlantik ötesi bağlantının ve NATO'nun temel rolünün korunmasının, güvenliğin bölünmezliği il-

kesinden ödün verilmemesinin, bizim için temel öneme sahip olduğunu bir kez daha vurgulamak isterim.

Amerika Birleşik Devletlerinde yaşanan son üzücü gelişmeler ve terörizme karşı savaşım bağlamında girişilecek uluslararası işbirliğinde NATO Anlaşmasının 5'inci maddesine işlerlik kazandırılması kararı, bu örgütün güvenlik ve savunma alanındaki kilit rolüne dikkat çeken bir nitelik vermektedir.

Uzun yıllar aynı değerleri paylaştığımız, barış ve istikrar için birlikte hareket ettiğimiz bu ülkeyle dayanışmamızı NATO içinde de ortaya koyduk. Müttefikimiz Amerika Birleşik Devletlerinin uluslararası terörizme karşı haklı savaşımını destekliyoruz.

Amerika Birleşik Devletleriyle ilişkilerimizi, yıllar içinde oluşturma başarısını gösterdiğimiz stratejik ortaklık çerçevesinde, karşılıklı çıkar ve anlayış birliği içinde daha da ileri götürmek istiyoruz. Türk-Amerikan işbirliğinin, bölgemizde barış, istikrar ve gönencin geliştirilmesine önemli katkılarda bulunduğuna inanıyoruz.

Bugün bölgemizde karşı karşıya bulunduğumuz belibablı istikrarsızlık öğelerinin, soğuk savaş döneminin sona ermesiyle ortaya çıkan yeni ortamın birer ürünü olduğu ne denli doğruysa, aynı yeni ortamın, bölgemiz için yeni olanaklar yarattığı da bir gerçektir. Bir zamanlar ayrı kamplarda yer aldığımız Rusya Federasyonu ile bugün ikili ilişkilerimizde vardığımız "genişletilmiş işbirliği" hatta, belirli alanlarda "ortaklık" gibi deyimlerle tanımlanan aşama, bu gelişmenin en sevindirici örneğidir.

Türkiye, tüm komşularıyla dostluk ve işbirliği ilişkileri geliştirmek ve bölgede çatışma yerine, ortak çıkarlara dayalı işbirliğini egemen kılmak istemektedir. Türkiye'nin çevresinde "dostluk ve işbirliği kuşağı" oluşturmaya yönelik olarak, komşularımızla ilişkilerimizde atmakta olduğumuz somut adımlar sevindiricidir.

Türk-Yunan ilişkilerinde geçen yıl kazanılan ivmenin korunmasını diliyoruz. Aynı coğrafyayı paylaşan iki ulusun özlemlerine yanıt veren bu yakınlaşmanın, yapıcı anlayış içerisinde, kapsamlı bir işbirliğine dönüştürülmesini ve Türkiye ile Yunanistan arasındaki tüm sorunların karşılıklı görüşmeler yoluyla çözülmesini olanaklı kılacağımızı düşünüyoruz.

Kıbrıs konusu, 50 yıldır, dışpolitikamızın temel gündem maddelerinin başında yer almaktadır. Türkiye, Kıbrıs'ta, Adanın gerçeklerini ve iki eşit devletin varlığını göz önünde bulunduracak kalıcı bir çözüm yönünde atılan adımları ve bu bağlamda, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin iyi niyet görevini desteklemektedir. Genel Sekreterin, taraflar arasında, kalıcı bir barışa ulaşılmasını amaçlayacak görüşme sürecinin başlamasını sağlayacak bir zemin yaratması gereğine inanmakta ve bu yönde atacağı adımları desteklemektedir.

Öte yandan, Avrupalı dostlarımıza her fırsatta vurguladığımız gibi, Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin, tek yanlı olarak, Avrupa Birliğine tam üye olması, Kıbrıs sorununun çözümünü zora sokacak ve Doğu Akdenizde dengeleri bozacaktır. Bu gerçeğin, Avrupa Birliği tarafından giderek daha iyi anlaşılmasını dilemekteyiz.

Komşularımızla ilişkilerimiz bağlamında, İran ile ilişkilerimiz üzerinde de durmak istiyorum. Türk ve İran halkları yüzlerce yıldır barış içerisinde yan yana

yaşamış, dünya uygarlığının ilerlemesine katkıda bulunmuş iki büyük toplumdur. Ortak kültürel öğeleri paylaşan bu iki halk, birbirine iyi duygular beslemektedir. Bu temele dayanan Türkiye-İran ilişkilerinin, karşılıklı saygı, içişlerine karışmama ve ortak çıkar ilkeleri üzerinde daha da gelişebileceğine inanıyoruz. Geniş olanaklara sahip İran'ın, bölgesel ve uluslararası işbirliği tasarılarında daha etkin rol oynamasını diliyoruz.

Hazar Denizinin hukuksal durumu üzerindeki görüş ayrılıklarının, kıyıdaş devletler arasında sürdürülen görüşmelerle giderilebileceğine inanmaktayız. Zengin enerji kaynaklarına sahip bulunan Hazar Havzasında, uluslararası şirketlerin de katılımıyla, bölgedeki tüm halkların gönencine katkıda bulunacak biçimde işbirliği yapılmasının en uygun yol olacağına kuşumuz yoktur.

Dışpolitikamızın öncelikli konularından biri, Kafkasyada barış ve istikrarın tam olarak kurulması ve bölgesel işbirliğine olanak verecek koşulların yaratılmasıdır. Kafkasyada belirsizlik ve istikrarsızlık ortamının sürmesine neden olan uyuşmazlıkların, en kısa zamanda barışçı yollardan çözüme kavuşturularak, bölgenin uluslararası ekonomik sistemle bütünleşmesi, Türkiye için büyük önem taşımaktadır. Bu amaca yönelik katkılarımızı sürdürmekteyiz.

2000 yılı başında ortaya attığımız Kafkasya İstikrar Paketi Tasarısının, bölgenin istikrar içerisinde kalkınmasını ve dışa açılmasını sağlayacak uygun bir çerçeve oluşturduğunu düşünüyüz.

Bu bağlamda, Yukarı Karabağ uyuşmazlığına uluslararası hukuk kuralları ve Azerbaycan'ın egemenlik ve toprak bütünlüğü temelinde çözüm bulunması için, Minsk sürecinde, Azerbaycan ve Ermenistan Cumhurbaşkanları arasında gerçekleştirilen doğrudan görüşmelerle elde edilmiş olan kazanımlardan yararlanılması gerektiğine inanıyoruz.

Dost ve kardeş Azerbaycan'ın, siyasal ve ekonomik reformları gerçekleştirme ve uluslararası toplumla bütünleşme yönünde adımlar atmasını takdirle karşılamaktayız. Son olarak Avrupa Konseyine kabul edilmesi, Azerbaycan'ın, reform politikalarındaki kararlılığını doğrulamıştır.

Komşumuz Gürcistan'ın bağımsızlığının, egemenliğinin ve siyasal bütünlüğünün korunarak, istikrarlı bir kalkınma süreci içerisine girmesini istiyoruz. Dostumuz Gürcistan'ı, bu yöndeki çabalarında desteklemeyi sürdüreceğiz.

Türkiye, Ermenistan Cumhuriyetinin de, komşularıyla arasındaki sorunları iyi niyetli ve yapıcı bir yaklaşımla çözüme kavuşturma yönünde adımlar atmasını beklemektedir. Düşmanlıkların sürdürülmesi, bölgede, barış ve işbirliğinin geliştirilmesine engeldir. Bu nedenle, komşumuz Ermenistan'ın yöneticilerinin, uluslararası sorumluluklarının bilinci içerisinde ve sağduyuyla davranarak, Kafkaslarda gerginliğin azaltılmasına ve işbirliği koşullarının oluşturulmasına yardımcı olmaları gerektiğini düşünüyoruz.

Irak'ın siyasal birliğinin ve toprak bütünlüğünün korunmasına verdiğimiz önemi burada vurgulamak isterim. Türkiye, Körfez Savaşının ardından Kuzey Irak'ta ortaya çıkan iktidar boşluğunun olumsuz sonuçlarıyla karşı karşıya kalmış, terörizmin üssü durumuna gelen bu bölgedeki olayları büyük özverilerle denetim altına alabilmiştir. Öte yandan, Türkiye'nin, Körfez Savaşı nedeniyle uğradığı pa-

rasal zarar, bugün, yaklaşık 50 milyar dolara ulaşmıştır. Dolayısıyla, Türkiye'nin, Irak'taki durumu en iyi değerlendirebilecek konumdaki ülkelerden biri olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Irak'ın geleceğinin, dışarıdan dayatmalarla değil, yalnızca Irak halkı tarafından belirlenebileceğini ve ayrıca, Irak'taki sivil halkın çektiği sıkıntıların giderilmesinin zamanının geldiğini düşünüyoruz.

Güney komşumuz Suriye'yle ilişkilerimizi, karşılıklı yarar temelinde, her alanda geliştirmek istiyoruz. Suriye'yle, 1998 yılında Adana Anlaşmasını imzalayarak terörle savaşım ve güvenlik alanında başlattığımız işbirliğinin genişletilerek tüm bölgenin yararına olacak kapsamlı bir ilişkiye dönüştürülmesinde büyük yarar görmekteyiz. Amerika Birleşik Devletlerinde meydana gelen son terörist saldırılar, uluslararası teröristlere karşı güç ve yeteneklerimizi birleştirmenin ne denli önemli olduğunu göstermiştir.

Suriye'de Cumhurbaşkanı Beşar Esad önderliğinde atılmakta olan adımların da bölgemizde işbirliği ve istikrar ortamının gelişmesine katkıda bulunacağına kuşkumuz yoktur.

Ortadoğuda çatışmaların ve gerginliğin sürmekte olmasından üzüntü ve kaygı duyuyoruz. İsrail-Filistin uyuşmazlığının çözüme kavuşturulması amacıyla sürdürülen görüşmeler sürecinin bir yıl önce kesilerek yerini gerginliğe bırakması tüm bölgeyi olumsuz yönde etkilemiştir. Türkiye, bölgedeki bu belirsizlik ortamına son verilmesinin tek yolunun görüşmelere yeniden başlanması olduğunu düşünmektedir.

Türkiye'nin Batı Avrupa'ya açılan kapısı olan Balkanlardaki gelişmeleri yakından izlemekte ve bu duyarlı bölgede barış ve istikrarın korunup güçlendirilmesine ilişkin uluslararası çabalara etkin katkılarda bulunmaktayız.

Makedonya'da anayasal reform sürecinin Çerçeve Anlaşmasına uygun biçimde başlatılmış olmasını sevinçle karşıladık. Tarihsel ve kültürel bağlarımız bulunan Balkanlarda uluslararası sınırların dokunulmazlığına saygı gösterilmesinin, ülkelerin egemenlik ve toprak bütünlüklerinin korunmasının, bu bölgenin istikrar içinde geliştirilmesinin önkoşulunu oluşturduğunu düşünüyoruz. Öte yandan, yüzyıllardır Balkanlarda yaşayan soydaşlarımızın güvenlik ve gönenclerinin korunup geliştirilmesinin sağlanmasının temel önceliğimiz olduğunu her fırsatta vurgulamaktayız.

Günümüz koşullarında, dışpolitika önceliklerimiz, yalnızca komşularımızla ilişkilerin geliştirilmesi ve bölgesel düzeyde barış ve istikrarın sağlanmasına katkıyla sınırlı kalmamaktadır. Küreselleşen dünyamızda, Türk dış politikasına daha da geniş ufuklar açılmıştır. Türkiye, uluslararası düzeyde ortaya çıkan yeni olanakları gereğince değerlendirerek, daha önce çoğu kez olanaksızlıklar nedeniyle ihmal edilmiş alanları da, artık, geliştirmesi gereken ilişkiler gündemine almış bulunmaktadır. Bu anlayışla, bir süredir, Afrika, Latin Amerika ve Asya-Pasifik ülkeleriyle ilişkilerimizin çeşitlendirilip geliştirilmesi amacıyla atılan ciddi adımlar, bu ülkelerle ikili ilişkilerimizin geleceği için umut vermektedir. Bu çerçevede, özellikle Çin Halk Cumhuriyetiyle ilişkilerimizin daha sağlam temellere oturtulması yönünde katettiğimiz yol sevindiricidir.

Uluslararası ortamda son dönemde yaşanan hızlı dönüşümlere koşut olarak tehdit kavramı ve algılamaları da hızla değişikliğe uğramıştır. Aslında, tehdit kav-

ramının değişmesi günümüze özgü bir olay değildir. Ancak, soğuk savaş sonrasında ortaya çıkan değişikliklerin hızı ve boyutları, İkinci Dünya Savaşını izleyen 40-45 yıl boyunca durağan olan tehdit değerlendirmelerinin de gözden geçirilmesini zorunlu duruma getirmiştir.

Günümüzde, küresel ve bölgesel savaş tehlikesinde belirgin bir azalma olmasına karşın, ölkemiz, bölgedeki siyasal-askeri belirsizliklerin etkisiyle çok yönlü iç ve dış güvenlik sorunlarıyla karşı karşıya bulunmayı sürdürmektedir. Ulusal güvenliğimiz, her dönemde önem ve öncelik taşıyan bir konu olmuştur.

Ulusal güvenlik siyasetinin belirlenmesi ve ulusal güvenlik konularında karar alınması için gerekli hukuksal düzenlemelerin çerçevesi, her ülkede olduğu gibi, ölkemizde de Anayasa ve yasalarla belirlenmiş durumdadır. Bununla birlikte, demokratik, açık ve saydam bir toplum olan Türkiye’de, diğer alanlarda olduğu gibi, ulusal güvenlik konusunda da, kamuoyundaki düşünce ve eğilimlerden yararlanılması doğal bulunmaktadır. Türkiye’nin engin deneyimleri, ölkemizde ulusal güvenlik kavramının ve uygulamalarının, günlük kaygıların dışında, siyasetüstü kalmasının yaşamsal bir gereklilik olduğunu göstermektedir.

Günümüzde ulusal güvenliğimizi tehdit eden ögelere, az önce işaret ettiğim ve boyutları giderek genişleyen örgütlü suçlar, yasadışı göç ve insan kaçaķçılıęı gibi sorunlar eklenmiştir. Siyasal, ekonomik ve toplumsal istikrarsızlıkların etkilediği geniş bir coğrafyanın kavşak noktasında bulunması nedeniyle, Türkiye, bu sorunlara, başka ölkelere göre daha açık durumdadır. Bununla birlikte, uluslararası toplumla eşgüdümlü içinde bu sorunların üzerine daha kararlı biçimde gitmeli ve gereken önlemleri en etkili biçimde uygulamalıyız.

11 Eylül günü Amerika Birleşik Devletlerinin en büyük kentlerinde düzenlenen korkunç terörist saldırılar tüm dünyada büyük üzüntü ve tepkiyle karşılanmıştır. Saldırılarda binlerce kişinin yaşamını yitirmesinin acısını yüreklerimizde duyduk.

Bu üzücü eylemlerden tüm ulusların gerekli dersleri çıkarması, ileride böylesi acıların yaşanmaması için önemlidir. Terörizmin sonuçlarını kendi deneyimleriyle en iyi bilen ölkelerden biri olarak Türkiye, terörizme karşı uluslararası işbirliğinin ve dayanışmanın zorunlu olduğunu her fırsatta dile getirmiştir.

Türkiye, ölkelerin ulusal olanak ve yetenekleriyle tek başlarına üstesinden gelemeyecekleri bu sorun karşısında, güç ve kararlılıklarını uluslararası düzeyde birleştirmeleri, NATO ve Birleşmiş Milletler başta olmak üzere, uluslararası kuruluşların teröre karşı ortak tutum alması ve düzenekler geliştirmesi gereğini savunagelmiştir. Türkiye, bu konudaki ısrarlı tutumunu sürdürülecektir.

Amerika Birleşik Devletlerindeki üzücü olaylardan sonra, uluslararası toplumun terörizme karşı kararlılık içinde daha etkili yöntemler kullanarak savaşım vereceğine inanmaktayız. Bu savaşım verilirken, iyi ile kötüyü ayırt edebilme, belli simgelerin yön verdiği bir “uygarlıklar çatışması” bakış açısından hareket etmeme sağduyusunun gösterileceğinden kuşku duymuyorum.

Geçtiğimiz hafta içinde, kimi ölkelerin devlet başkanlarıyla yaptığım temaslar, bu doğrultuda bir anlayış birliğinin ve terörizmle savaşım konusunda uluslararası işbirliğinin en etkin biçimde işletilmesi yönünde güçlü bir siyasal irade ve kararlılığın varlığını ortaya koymaktadır.

Terörle savaşım yönteminin, etkili ve kalıcı olabilmesi için ivedi olarak uluslararası bir toplantının düzenlenmesinde yarar görülmektedir. Terörle savaşım konusunda geniş bir bilgi birikimi ve deneyimi olan Türkiye, uluslararası toplumun bu savaşımında birikimlerini seferber etmeye her zaman hazır olacaktır.

Öte yandan, ülkemizde 1984'ten bu yana büyük toplumsal ve ekonomik zararlara yol açan teröre karşı savaşımımız, iç ve dış politikamızdaki öncelikli konumunu sürdürmektedir. Terörizme karşı son yıllarda sağlanan başarının da etkisiyle, ülkemizin her köşesinde yasalar ve düzen egemen duruma gelmiş; terörün şiddeti denetim altına alınmıştır.

Terörle savaşım sürdürülürken, cumhuriyetimizin tekilci devlet yapısı ile temel niteliklerinin ve ulusal bütünlüğümüzün korunması ana hedefimiz olmuştur.

Terör örgütünün eylem sayısında ve bu eylemlerin yol açtığı insan kayıplarında son yıllarda görülen azalma eğilimine karşın, terörün başka boyutlarda sürdürebileceği gözönünde tutulduğunda, uyanık bulunmanın ve teröre yurtdışından sağlanan desteğin kesilmesinin gerekliliği ortadadır. Bu nedenle, Türk Silahlı Kuvvetlerinin terör eylemlerine almakta olduğu askeri önlemlerin ve bölgede uygulanan yasal düzenlemelerin bir süre daha sürdürülmesi, düzenli aralıklarla Yüce Meclisin onayına sunulmaktadır.

Terörle savaşımında, Türk Silahlı Kuvvetleri ve diğer güvenlik güçlerince gösterilen özveri ve kahramanca çabaları, ulusumuzun bu konuda gösterdiği birlik ve kararlılığı, tüm yönetim birimlerimizin üstün çalışmalarını takdirle karşılıyorum. Aziz şehitlerimizi rahmetle anıyor, kahraman gazilerimize şükran duygularımı iletiyorum. Yüce Meclisimize de, terörle savaşımında her zaman sağladığı destek ve katkılardan dolayı teşekkürlerimi sunuyorum.

Türkiye, bir yandan terörle savaşımında sağlanan başarıyı ve durum üstünlüğünü kesin sonuç alınana kadar aralıksız ve kararlı bir biçimde sürdürürken, diğer yandan Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerimizde terörün yarattığı ekonomik ve toplumsal sorunların giderilmesini, bu bölgelerimizle diğer bölgelerimiz arasındaki gelişmişlik farklılıklarının ortadan kaldırılarak her alanda bütünleşmenin sağlanmasını, terörü besleyen iç ve dış kaynakların kurutulmasını, eğitim ve iş olanaklarının geliştirilmesini ve bölgede istikrarlı bir ekonomik yapının oluşturulmasını amaçlayan Doğu ve Güneydoğu Anadolu Eylem Planını 2000 yılı başından itibaren uygulamaya koymuştur.

Bu planda, kamu yönetimi, ekonomi, sağlık ve eğitim alanlarında kısa dönemde sonuç verecek bir dizi önlem belirlenmiştir. Bu önlemlerin, yeterli kaynak sağlanmak suretiyle kararlılıkla uygulanmasını, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerimizin sorunlarının hızla çözümü yönünden yaşamsal önemde görmekteyim.

Öte yandan, gericilik ve bağınazlık, demokratik ve laik anayasal düzenimiz karşısında öncelikli bir tehdit olma niteliğini sürdürmektedir. Türk toplumunun cumhuriyet döneminde elde ettiği tüm çağdaş kazanımları yok etmeyi amaçlayan hareket, dini de kötüye kullanmaktadır. Bu yönüyle, bir yandan anayasal düzene ve demokratik gelişime, öte yandan hoşgörü dini olan İslamiyete büyük zarar verebilecek durumdadır.

Türkiye Cumhuriyeti Devletinin belirleyici özelliği, Anayasamızda cumhuriyetin vazgeçilmez niteliklerinden biri olarak gösterilen laikliğin, ülkemizde gerçek anlamda yerleştirilmiş ve benimsenmiş olmasıdır. Laiklik, demokrasinin de, inanç ve ibadet özgürlüğünün de temeli ve güvencesidir. Laiklik ilkesinin gereği olarak, kutsal din duygularının, devlet işlerine ve politikaya kesinlikle karıştırılmayacağı, siyasî veya kişisel çıkar ya da nüfuz sağlama amacıyla, her ne biçimde olursa olsun, dinin, din duygularının ya da dince kutsal sayılan şeylerin istismar edilemeyeceği ve kötüye kullanılamayacağı, Anayasamızın temel kuralları arasında yer almıştır.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Soğuk savaş sonrası döneme egemen olan siyasal ve askerî ortam, Silahlı Kuvvetlerimizin, yeni güvenlik sorunlarına ve bunalımlara etkin biçimde karşılık vermesini ve var olan belirsizliklere karşı hazır bulunmasını gerekli kılmaktadır. Bu nedenle, 21'inci Yüzyıla, tarihindeki en güçlü konumuna erişmiş olarak giren Silahlı Kuvvetlerimizin orta ve uzun dönemdeki başlıca ereği, modern ve yüksek teknoloji ürünü silah sistemleriyle donatılmış, sayısal fazlalık yerine yüksek vurucu güce sahip, hazırlık durumu yüksek, çok iyi eğitilmiş, her koşulda harekât yapabilen, caydırıcı ve güçlü bir kuvvet yapısını oluşturmaktır. Türk Silahlı Kuvvetlerinin yeniden yapılanma çalışmaları, siyasal, askerî ortamın yanı sıra, ülkemizin güvenliğine yönelik iç ve dış tehditler ile Anayasa ve yasalarımızın belirlediği görevler dikkate alınarak yürütülmektedir.

Giderek bir savunma boyuta da kazanmakta olan Avrupadaki bütünleşme hareketinin, NATO Avrupasının en güçlü ordusuna sahip, ittifak ilkelerine uygun olarak genel bütçesinin yaklaşık yüzde 10'unu savunmaya ayıran, istikrar ve güvenliğin, Balkanlar, Ortadoğu, Kafkaslar ve Ortaasya'ya yayılmasında önemli bir potansiyele sahip olan Türkiye'nin katılımı olmadan tam olarak gerçekleştirilebileceğini düşünmek olanaksızdır. Türkiye'nin, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasına katılma konusundaki kararlı ve ısrarlı tutumu bu gerekçelere dayanmaktadır.

Türk Silahlı Kuvvetleri, bölge barış ve istikrarına katkıda bulunmak amacıyla, barışı destekleme harekâtlarına etkin biçimde katılmakta, NATO'nun Barış İçin Ortaklık Programında önemli rol oynamaktadır.

Türkiye, Balkanlar'da Güneydoğu Avrupa Çokuluslu Barış Gücünün ve Karadeniz'de Deniz İşbirliği Görev Grubunun kurulmasına öncülük etmiştir. Bunun yanında, dost ülkelerle ikili askerî ilişkilerin geliştirilmesi çerçevesinde kırk ülkeyle askerî eğitim ve işbirliği anlaşması imzalanmıştır.

Türk Silahlı Kuvvetlerinin, barış ve savaş dönemlerinde, halkımızın desteğinde hizmet verecek sivil-asker işbirliği yeteneği sürekli geliştirilmektedir. Son yıllarda, ülkemizi derinden yaralayan depremlerde Türk Silahlı Kuvvetlerinin izlenen başarılı uygulamalarını daha da güçlendirilmek üzere oluşturulan Doğal Afetler Arama ve Kurtarma Taburu bunun somut bir örneğidir.

Türk Silahlı Kuvvetleri, gücünü, ulusuyla dayanışmasından almaktadır. Silahlı kuvvetlerimizin değişim, yaratıcılık, araştırma-geliştirme konularındaki büyük katkılarını takdirle belirtmek isterim.

Ülkemizin ve ulusumuzun güvenliğinin önem ve önceliği dikkate alınarak, Türk Silahlı Kuvvetlerinin 21'inci Yüzyılda jeostratejik ortamın gereksinimlerine

yanıt verecek etkili ortak bir harekât yeteneğine ulaşacak biçimde yeniden yapılandırılmasında ve modernize edilmesinde Yüce Meclisimizin her zamanki ilgi ve duyarlılığı göstereceğinden kuşku yoktur.

Savunma sanayii alanındaki stratejimizin temelini, ülke güvenliğinin ve Silahlı Kuvvetlerimizin gereksinimlerinin güvenli ve istikrarlı bir biçimde karşılanması amacıyla, yüksek teknolojiye sahip silah ve araçların yurtiçinde üretilmesi oluşturmaktadır. Savunma sanayimiz, yerli kesim yanında, yabancı kesime de açık, uluslararası rekabet olanağına ve dışsattım potansiyeline sahip, yeni teknoloji üretebilen dinamik bir yapıda olmalı, diğer ülke ve kuruluşlarla dengeli bir işbirliğini olanaklı kılacak, değişen siyasal koşullarda en az etkilenen ve sivil amaçlarla da üretim yapabilecek nitelikler taşınmalı ve savunma giderleri, ulusal ekonomiye artı değer kazandıracak biçimde yönlendirilmelidir.

Silahlı Kuvvetlerimizin, silah ve araçları konusundaki gereksinimleri ile bütçe olanaklarımızı denge içinde sürdürmek durumundayız. Türkiye'nin içinde bulunduğu güç ekonomik koşullarda, Silahlı Kuvvetlerimizin modernizasyon programlarının gerçekleştirilmesinde, bu denge içinde hareket ederek, savunma etkinliğini azaltmadan, önceliklerde yeni bir düzenlemeye gitmiş olması takdirle karşılanmaktadır.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Cumhuriyet, aklın ve bilimin üstünlüğüne dayalı bir yaşam sistemidir. Aklın ve bilimin egemen olabilmesi için, düşünen, düşüncesini özgürce açıklayabilen, kararlarını sorumlulukla verebilen yetkin bireyler yetiştirilmesi ve bu bireylerin toplumun çoğunluğunu oluşturması gerekir. Ancak, böyle yetkin bireyler, hem kendi yaptıklarını hem de toplumda yapılanları ölçebilir, sorgulayabilir, değerlendirebilir ve kararlarını da aklın süzgecinden geçirerek verebilir. Yetkin bireyler yetiştirebilmenin yolu, düşünce ve düşüncüyü açıklama özgürlüğünden geçmektedir.

Çağdaş ve evrensel ilkeleri benimsemiş bir toplum olarak, gelişmiş ve ileri ülkeler arasında yer almamızın önkoşulu, eğitimin kalitesini yükseltmek ve yaygınlaştırmaktır.

Demokrasi, toplumdaki her bireyin, ülkesiyle ilgili her konuda söz sahibi olmasını gerektirir. Alınacak kararlarda söz sahibi olabilmek, doğru bilgiye ulaşmaya, bilgiyi yönlendirebilmeye ve her bireyin bir bakış açısı olmasına bağlıdır. Bu çerçevede, demokrasinin anlaşılabilirliği ve toplumun her kesimine yaygınlaştırılabilirliği için de temel koşul eğitimidir.

Dünyadaki ilerlemenin gerisinde kalmamak, rekabet ortamında ön sıralarda yer alabilmek için, öncelikle eğitim sistemimizi çağın gereklerine uydurmak zorundayız.

Eğitimin ailede başladığı düşünüldüğünde, eğitim sistemimizdeki herhangi bir aksaklığın gelecek kuşaklara da yansıtacağını gözönünde bulundurmalı ve hangi yaşta olursa olsun, her yurttaşımızın kaliteli eğitim alması için çaba göstermeliyiz.

Öğrencilerimizin yaratıcılıklarını ortaya çıkaracak ve ilgi alanlarını geliştirecek, dogmalardan ve ezbercilikten uzak bir eğitim sistemi, bilim, teknoloji, kültür ve sanat yaşamına katkıda bulunabilecek kuşakların yetiştirilmesini sağlayacaktır.

Çağımızın koşullarına uyum ve aydın düşünceli insanlar yetiştirebilmek için başlatılan 8 yıllık zorunlu eğitimde bugün ulaşılan nokta sevindiricidir.

Köyden kente her çocuğumuzun çağdaş eğitim almasını amaçlayan ve yurttaşlarımızdan da büyük ilgi ve destek gören bu uygulamadan sonra, artık ereğimiz, 11 yıllık zorunlu eğitim olmalıdır. Türk Ulusu, en büyük güvencemiz olan çocuklarımızın sürekli ve kaliteli eğitim alabilmesi için devletimizin yanında yer alacak ve olanakları ölçüsünde bu seferberliğe de katkıda bulunacaktır.

Büyük kentlerimizde yaşayan çocuklarımızın eğitim görecekleri okullar konusunda daha çok seçenekleri varken, Anadolu'daki çocuklarımızın okuyabilmek için çeşitli zorluklarla karşılaştıkları da yadsınamaz gerçeğimizdir. Eğitim eşitliğinin sağlanabilmesi ve eğitim kalitesinin yurdun her köşesinde aynı düzeye çıkarılabilmesi için ilk adım, öğretmenlik mesleğine hak ettiği saygınlığı kazandırmak ve öğretmenlerimizin eğitimine gereken özeni göstermek olmalıdır.

Çalışma koşulları ve uygulanan ücret politikaları nedeniyle, gençlerimiz, öğretmenlik mesleğini en son sıralarda yeğlemekte ve gönüllü olarak yapılması gereken bu meslek, değerinden yitirmektedir. Eğitim hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve kalitesinin yükseltilebilmesi için, ilk olarak, öğretmenlik eğitiminin istenilen düzeye çıkarılması gereklidir. Eğitim ve öğretim olanağından yoksun bırakılmış yurttaşlarımızın eğitim düzeyleri ve yaşam kalitelerinin yükseltilmesi amacıyla, ülke genelinde Ulusal Eğitime Destek Kampanyası başlatılmıştır.

Hiç okula gitmemiş, okuma-yazma öğrenememiş ya da çeşitli nedenlerle öğrenimini yarıda bırakmak zorunda kalmış çok sayıda yurttaşımıza yeni fırsatlar sunmak, en azından okuma-yazma öğretmek ve daha ileri aşamalarda, meslek kazandırmak amacıyla başlatılan kampanyaya gösterilen ilgi ve destek mutluluk vericidir.

Ülkemizde eğitimin yaygınlaştırılması ve kalitesinin yükseltilmesi amacıyla yürütülen tüm kampanyaları desteklemeli ve bu konudaki ulusal duyarlılığımızın artırılmasına katkıda bulunmalıyız.

Bu bağlamda, üniversitelerimizin durumuna da ayrıca değinmek istiyorum. Yükseköğretim kurumlarımızda eğitimin niteliğinin yükseltilmesi, ivedilik taşıyan bir sorun durumuna gelmiştir; çünkü, Türkiye'nin çağdaş uygarlık savaşımında başarısı, üniversitelerinin başarısına bağlıdır.

Üniversiteler, aklın ve bilimin egemen olduğu, bilginin üretilerek toplumun hizmetine sunulduğu, özgür düşüncenin yaratıcı düşünceye dönüştürüldüğü yükseköğretim kurumlarıdır. Üniversitelerin bu işlevlerini yerine getirmesi, ancak özgür düşünce ortamının varlığıyla olanaklıdır. Özgür düşünce ortamı, bilimsel araştırma ve çalışmaların rahatça yapılabilirdiği, düşüncelerin açıkça tartışılabildiği, çağdaş, demokratik üniversitenin varlığının temel koşuludur.

Üniversitelerimiz, demokrasi kültürünün, katılımcılığın ve çok sesliliğin egemen olduğu kurumlar durumuna getirilmelidir. Gençlerimiz için uluslararası düzeyde de yepyeni ufuklar açılmıştır. Bu nedenle, gençlerimizin yalnız Türkiye'de değil, dünyanın her yerinde yaşamlarını başarıyla sürdürecektir, rekabet edebilecek düzeyde yetiştirilmeleri ulusal çıkarlarımızın gereğidir.

Üniversitelerimizin, pek çok yönden dünyanın ileri ve saygın yükseköğretim kurumlarının gerisinde kalmış olduğu ve çözüm bekleyen birçok önemli sorunu bulunduğu bir gerçektir. Her şeyden önce, nitelikli öğretim elemanı açığının giderilmesi, öğretim elemanlarına sağlanan olanakların iyileştirilmesi ve bu saygın mesleğin yeniden çekici duruma getirilmesi gerekmektedir. Yeni kuşakları yetiştirecek öğretim üyelerinin, cumhuriyetin temel ilkelerine bağlı, çağdaş, gelişmeleri izleyen ve kendilerini sürekli geliştiren aydın kişiler olmalarına özen gösterilmelidir.

Öte yandan, eğitim kalitesinin yükseltilebilmesi için üniversitelerimizin donanım eksikliklerinin giderilmesi gerekmektedir. İyi planlanmadan kurulan, yeterli binası, donanımı, öğretim elemanı bulunmayan yükseköğretim kurumları, toplumumuza yarardan çok zarar vermektedir.

Üniversitelerin yalnızca bilim ve öğretim kurumları değil, gençlerimizin sosyal yaşamla tanışmalarını sağlayan, yaşama her yönden hazırlanmaları için en geniş olanakları sunan ortamlar olması gerektiği de unutulmamalıdır. Üniversitemizin Batıdaki benzer kurumlar düzeyine yükseltilmesi, uluslararası ölçütlere uygunluğunun sağlanması, ülkemizin geleceğinin güvencesi olan nitelikli insan gücünün yetiştirilebilmesi için zorunludur.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Türkiye'nin ekonomik gelişme sürecini tamamlaması, ekonomik bunalımdan kurtulması ve ulusal güvenliğini sağlayabilmesi, kendi teknolojisini üretebilmesine bağlıdır.

Düzenli ve düzeyli bir ekonomi için özgün teknolojiye dayanmak çok önemlidir. Bu nedenle, amacımız yerli teknoloji düzeyimizi yükseltmek, özgün teknoloji üretimini desteklemek olmalıdır. Türkiye'nin özgün teknoloji üretiminin artırılabilmesi, araştırma-geliştirme etkinliklerine önem verilmesi ve yerli mala yönelmeyi sağlayacak politikaların üretilmesi ve uygulanmasıyla başarılabilir.

Bugün, küreselleşmenin belirleyici öğelerinden biri olan bilgi, yaşama yön vererek gelişmeyi ve büyümeyi sağlamakta, sınır tanımayan ve tüm insanlık tarafından paylaşılan bir olgu olarak, her zamankinden çok önem taşımaktadır. Bilim ve teknolojiyi toplumsal hizmetlere dönüştürebilmiş ülkelerin küreselleşen dünyamızda oynadığı yön verici rol, tüm toplumları bu doğrultuda çalışmaya zorlayan öge olmuştur.

Unutulmamalıdır ki, bilimin insanlığın hizmetine sunulması ve bundan herkesin eşit olarak yararlandırılması ülke kalkınmasının temel koşuludur. Ancak, araştıran, sorgulayan ve bilgi üretimine katkıda bulunan toplumlar bilgi çağının etkin ülkeleri arasında yer alabilirler.

Türkiye Cumhuriyetinin, bilim ve teknolojideki yeniliklerin izleyicisi olmanın ötesinde, yeniliklere katkıda bulunmak için bilimsel çalışmalara ve araştırmalara yeterli kaynağı ayırması, çağdaşlaşma çabalarımıza hız kazandıracaktır.

Bilim ve teknoloji alanlarında hızlı gelişmelerin yaşandığı günümüzde, yeniliğe açık, olayları bilimsel düşünce biçimiyle irdeleyen kişilere gereksinim vardır. Yaşadığımız sorunlara kalıcı çözümler üretilebilmesi, ancak, bilim insanlarımızın üstün çabalarıyla olanaklıdır. Bilgi üretimine yönelik yatırımların kesintiye uğra-

ması ya da ayrılan ödeneğin kısıtlı olması, uzun erimde topluma büyük zararlar verecektir. Nitelikli insangücünün yetiştirilmesine önem verilmeli, bilim insanlarımızımıza gereksinim duydukları olanakları sunarak, bilimsel verimliliklerinin artırılması için çaba göstermeliyiz.

Genç kuşaklara kanıtlanabilir gerçek bilgilerin aktarılması ve bu tür bilgiye hak ettiği saygınlığın kazandırılması, toplumsal gelişimimizi çok yönlü etkileyecek, ulusal gönencimizin artırılmasına büyük katkı sağlayacaktır.

Dünyadaki gelişmelerin gerisinde kalmamak, bilim ve teknolojiyi üretebilir duruma gelmek, en önemlisi de, Türk Ulusuna bilginin, araştırmamanın ve sorgulamanın, aydınlık bir geleceğe ulaşmanın tek yolu olduğunu göstermek zorundayız.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Ülkemiz için önem taşıyan enerji konusunu iç ve dış olmak üzere iki boyutta ele almak istiyorum.

Enerji konusu, önceki yıllarda sektörde yaşanan yönetsel ve mali sıkıntılara 2001 yılında eklenen yolsuzluk ve görevi kötüye kullanma savlarının eklenmesiyle yine gündemdeki yerini korumuştur. İlgili bakanlık ile bağlı kurum ve kuruluşlardaki kimi yetkililere yönelik suçlamaların bir bölümü soruşturma, bir bölümü de yargılama aşamasındadır. Halen yargılama sürecinde bulunan dosyaların sonuçları, bağımsız yargı organlarına olan güvenimizi koruyarak ve yargılamaya karışma anlamına gelebilecek durumlardan kaçınarak beklenmelidir.

Geçen yılki konuşmamda da belirttiğim gibi, içinde bulunduğumuz dönem, tüm olumsuzluklarına karşın, enerji sistemimizin daha sağlam temellere oturtulabilmesi için önemli olanaklar sunmaktadır.

Anayasamızda daha önce gerçekleştirilen değişiklikler doğrultusunda enerji sistemimizi gelişmiş ülkelerdeki sistemlerle bütünleştirebilecek önemli yasal düzenlemeler yapılmıştır; ancak, bu düzenlemeler yeterli değildir.

Enerji piyasalarının işletilmesi için gerekli olan diğer yasa, tüzük ve yönetmeliklerin hazırlanması aşamasına hızla geçilmelidir. Bu aşamada Enerji Piyasası Kurulunun oluşturulması öncelik taşımaktadır. Kurulun, konuyla ilgili gerekli eğitim ve yeteneğe sahip, yeterli ölçüde deneyimli ve güvenilir kişilerden oluşturulacağından kuşku duyulmamaktadır.

2001 yılında ülkemizde elektrik tüketiminde ilk kez bir gerileme söz konusudur. Bu durumun büyük ölçüde ekonomik sıkıntıların bir sonucu olduğu bilinmektedir. İleriki yıllarda elektrik arz ve talep dengesinde herhangi bir sorun yaşanmaması için uzun dönemli stratejiler geliştirilmesi gerekmektedir.

Bu bağlamda, 2002 yılı sonuna kadar devreye alınabilecek 29 elektrik üretim projesinin içerisinde bulunduğu belirsizlik en kısa zamanda giderilmelidir.

Söz konusu projeler yenilenebilir ve çevre dostu kaynaklı elektrik enerjisi üretimi yönünden de önemlidir. Çünkü, bunların 25'i bu tür kaynakların kullanılmasını öngören projelerdir.

Benzer biçimde, halen işletmede olan dağıtım tesisleri ile santrallerin özelleştirilmeleri de bir an önce gerçekleştirilmelidir. Ters durumda, bunların iyileştirilmeleri için gereken önemli tutardaki kaynağın bulunması sorunu ortaya çıkacaktır.

2001 yılında, enerji sektörümüzün serbestleştirilmesi çabalarına koşut olarak, ek enerji kaynakları sağlamayı amaçlayan tasarılar ile Hazar Havzasının enerji alıcı piyasalara taşınmasına yönelik tasarılar da önemli gelişmeler kaydedilmiştir.

Bu tasarıların başında yer alan Aktau-Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattının yapım aşamasına doğru ilerlediğini mutlulukla görmekteyiz. 2000 yılının Ekim ayı içerisinde Ana Petrol Boru Hattı Katılımcıları ile Türkiye, Azerbaycan ve Gürcistan arasında Ev Sahibi Ülke Anlaşmalarının imzalanmasının ardından Katılımcılar ile BOTAŞ ve Hazine arasında Anahtar Teslimi ve Garanti anlaşmaları da imzalanmış, temel mühendislik çalışmaları tamamlanarak, ayrıntılı mühendislik çalışmalarına başlanmıştır.

Doğalgaz Piyasası Yasasına göre, mevcut doğalgaz alım-satım anlaşmalarının 2009 yılına kadar özel kesime devredilmesi gerektiğinden, doğalgaz sağlama tasarılarının vakit geçirilmeden tamamlanması gerekmektedir. Ayrıca, yine aynı yasayla getirilen depolama zorunluluğu için gerekli olan yeraltı doğalgaz depolama tesisleri de işletmeye alınmalıdır.

Mavi Akım boru hattının Türkiye'de yer alan 501 kilometrelik bölümünün yapımının tamamlanmış olması da sevindirici bir durumdur. Karadeniz'in yatağına boru döşeyecek olan gemiler çalışmalarına başlamıştır.

İran-Türkiye doğalgaz boru hattının bu yıl hizmete girmesi beklenmektedir. Doğalgaz Piyasası Yasası kapsamında ele alınan Türkmenistan ve Mısır doğalgaz projeleri de geciktirilmeden planlanmalıdır.

Azerbaycan Cumhurbaşkanı Sayın Aliyev ile 12 Mart 2001'de imzaladığımız ve Azerbaycan'dan 15 yıl süreyle doğalgaz alımını öngören anlaşmanın bir an önce yaşama geçirilmesi her iki ülkenin de yararına olacaktır. Bu tasarının gerçekleştirilmesi yönünde önemli bir aşamayı oluşturan Geçiş Ülkesi Anlaşmasının imzalanmış olmasından da mutluluk duymaktayız.

Enerjiyle ilgili sözlerimi Türk boğazları konusundaki duyarlılığımızı yineleyerek bitirmek istiyorum. Yalnızca bizim değil, evrensel kültür ve doğanın en değerli varlıklarından biri olan İstanbul Kentini ve boğazlarımızı koruyarak gelecek kuşaklara devretme görevini ülkemiz üstlenmiş bulunmaktadır. Boğazların boru hattına dönüştürülerek tehlikeye atılmasına izin verilmeyeceğinden kuşku yoktur.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Ülkemiz erozyon, çölleşme, su ve deniz kirliliği gibi çeşitli çevre sorunlarıyla karşı karşıya bulunmakta, öte yandan, sanayileşmenin ve çarpık kentleşmenin yarattığı olumsuz sonuçlar giderilmeye çalışılmaktadır. Çevre sorunlarının çözümü konusunda resmî ve gönüllü kuruluşlarımızca ulusal düzeyde sürdürülen çabaların, daha yaşanabilir bir çevre yaratılmasına katkıda bulunacağına inanıyoruz.

Birleşmiş Milletler tarafından 1992 yılında düzenlenen Çevre Kalkınma Konferansından sonra Çevre Bakanlığı ile Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanan Ulusal Eylem Planının tüm bakanlıklarımız ve kuruluşlarımız tarafından eksiksiz uygulanması önem taşımaktadır.

Çevre sorunlarının aşılmasında devlete olduğu kadar bireylere de önemli sorumluluklar düşmektedir. Etkilerini hemen hergün yakından duyumsadığımız

çevre sorunlarına toplumun tüm kesimlerinin ilgi göstermesi ve üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmesi, insanlık ve yurttaşlık görevidir.

Sürdürülebilir kalkınmanın amacı, ekonomi ile ekolojiyi bağdaştırarak, kaynakları hem yaşayan insanların hem gelecek kuşakların kullanımına sunmaktır. Bu yaklaşıma göre, bugün kendi gereksinimlerimizi karşılar, kalkınma tasarılarımızı uygularken, gelecek kuşakların gereksinimlerini karşılama olanağını yok etmemeliyiz.

Ülkemizde çevre bilincinin güçlendirilmesine ve sürdürülebilir kalkınma anlayışının yerleştirilmesine öncelik vermeliyiz. Gelecek kuşaklara güzel, temiz ve yaşanabilir bir dünya bırakmak hepimizin ortak sorumluluğudur.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Yaşamın her alanında gözetilmesi gereken iyi nitelikli, erdemli davranış biçimlerinde kendini gösteren etik kavramı, tüm toplumlarda her zaman tartışma konusu olmuştur. Ancak, etik değerler, insanlığın tarih boyunca edindiği deneyim ve birikimler sonucunda, çağdaşlığın ve iyi yönetimin önkoşulu arasında yer almıştır.

Çağdaş toplumlarda, toplumsal yaşama yön veren ilkeler arasında, etik değerlerin kendine özgü bir yeri bulunmaktadır.

Etik değerleri oluşturan kuralların değer ve anlamlarından ödün vermemek, yaşamın tüm alanlarında geçerli kılınması, bireyden başlayarak, toplumun tüm kurumlarında yaşatılması, temiz ve sağlıklı toplumu oluşturabilmenin tek koşuludur.

Etik değerlerin siyasal yaşamda da gözetilmesi ve politikacıların bu değerlere saygı göstermeleri, yolsuzlukla savaşımında etkili olacağı gibi, aynı zamanda ulusumuzun çağdaşlık kararlılığının da göstergesi olacaktır.

Farklı değer yargıları nedeniyle, etik kavramının çerçevesinin belirlenmesi güçtür. Etiğe uygun hareket edilmesinin sağlanmasında en büyük görev kamuoyuna düşmektedir. Kamuoyu, toplumsal yaşama yön veren etkili güçtür. Kamuoyunun görüş ve düşüncelerini dikkate almayan rejimlerin varlığını sürdürmeleri olanaksızdır.

Saydam devlet kavramını tanımlayan, etik değerlerin kurallarını belirleyen ve kurallara aykırı davranışlara karşı yaptırımlar geliştiren “Siyasi Etik Yasası” bugün öncelikli bir gereksinim durumuna gelmiştir.

Böyle bir atılımı gerçekleştirme başarısını göstermemiz, demokratik uluslar topluluğu içindeki saygınlığımızı artıracacağı gibi, ulusumuzun devlete ve kurumlara olan güvenini de pekiştirecektir.

Türkiye'nin siyasal etik yönünden ileri bir düzeye taşınması toplumumuzun olduğu kadar siyasetçilerimizin de önemli bir sorumluluğudur.

Hükümetimizin bu konuda bir hazırlık içinde olması mutluluk vericidir. Yüce Meclisimizin de yasanın çıkarılması sürecinde sağduyulu bir yaklaşım sergileyeceği kuşkusuzdur.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Ülkelerin küreselleşme sorunlarına bulacakları çözümlerin bir bölümü, merkezî yönetimin yetkilerini yerel yönetimlere devretmesini ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Yerellik ilkesinin, başta Avrupa Birliği ülkeleri olmak üzere tüm gelişmiş toplumlarda, bir demokratik değer olarak, giderek önem kazandığını görüyoruz.

Kamu hizmetlerinin halka en yakın yönetsel birimler eliyle görülmesi, sorunların daha etkili ve hızlı çözümünü sağlayacaktır. Gerçekten, yerel yönetimlerin, toplumsal sorunların çözümüne ve kamu hizmetlerinin yerine getirilmesine merkezî yönetimle uyum içinde etkin olarak katılmaları sağlandığında, toplumun sağlıklı kararlar alması kolaylaşmakta, demokrasinin sorun çözme yeteneği de artmaktadır.

Yerel yönetimlerin, yurttaşlarımızın temel gereksinimlerine yanıt verecek pek çok alanda yetki ve sorumluluk sahibi olmaları gerektiği, ülkemizde de genel kabul gören bir düşüncedir. Bununla birlikte, yerel yönetimlerin, kendilerinden beklenen hizmetleri yerine getirebilmelerinin önkoşulu, yeterli parasal kaynaklara sahip olmalarıdır.

Bu anlayışla, yönetim yapımızı çağdaşlaştırmak ve devletin tüm kademelerinin daha iyi işlemesini sağlamak amacıyla yönelik kapsamlı düzenlemeler yapmamızın zamanı gelmiştir. Bu yeni düzenleme içinde merkezî yönetim, yol gösterici, denetleyici ve izleyici bir işlev üstlenmelidir.

Demokrasimizi, katılımcılığı temel alan düzenlemelerle geliştirmeli, yerel yönetimlerimizin, insan yaşamının temel gereksinimlerinin karşılanmasında söz sahibi olmasını sağlamalıyız.

Yerel yönetimleri güçlendirecek reformların gerçekleşmesiyle hem demokratik katılım genişletilecek hem yurttaşlarımızın yaşadıkları beldenin sorunlarıyla daha yakından ilgilenmeleri olanaklı kılınacaktır. Böylelikle, çeşitli alanlarda karşılaşılan sorunlar, hızlı ve akılcı bir biçimde çözülebilecektir.

Bu amaç doğrultusunda hazırlanan ve Yüce Meclisimizin gündeminde bulunan Yerel Yönetimler Yasa Tasarısının, kimi eksikliklerinin giderilerek, hızla yasama geçirilmesiyle, yaşanan sorunların önemli bölümünün aşılabileceğine inanıyoruz.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Türkiye Büyük Millet Meclisinde yasama yılının açılışı dolayısıyla geçen yıl yaptığım konuşmada cumhuriyetimizin 100'üncü yıldönümüne kadar olan dönemde Türkiye'nin ana ereklileriyle ilgili düşüncelerimi ortaya koymuştum. Bu büyük yıldönümüne uzanan yolda Türkiye'nin önünde sorunlar ve olanaklar vardır. 2001-2002 yasama yılında devlet organlarının çalışmalarını düzenli ve uyum içinde yürütmeleriyle ilgili olarak gerekli gördüğüm kimi önemli konulara kısaca değinmek istiyorum:

Türkiye'nin yakın dönemde en önemli sorunu, ülke ekonomisinin içinden geçtiği bunalımın ardından düzlüğe çıkarılmasıdır. Hükümetimizce bu konuda hazırlanan, siyasal ve toplumsal desteğe sahip bulunan ekonomik programın ka-

rarlılıkla uygulanması ve başarıya ulaşması yaşamsal önemdedir. Ekonomik sıkıntılarının aşılmasında ulusal birlik ve dayanışmanın sürdürülmesinin ve ekonomide güven ortamının oluşturulmasının önemi açıktır. Ekonomi, savunma dahil, tüm ulusal güç öğelerinin temelidir. Türkiye'nin, geçmişte olduğu gibi, bu dönemdeki ekonomik sıkıntıları da ulusal çıkarlarından ödün vermeden aşacağına içtenlikle inanıyorum.

Türkiye'nin Avrupa Birliğine tam üyeliğinin gerçekleştirilmesi, ülkemizin ana ereklarının başında gelmektedir. Birliğe üye olabilmemiz, yoğun ve etkin bir çalışmayı gerektirmektedir. Bu, yalnızca tam üyelik yönünden değil, bölgesel bir güç olarak dünyanın ileri ulusları arasındaki yerini alabilmesi için de önemlidir. Ulusal Programda belirlenen kısa ve orta erimli amaçlara ulaşılması doğal olarak belirleyici bir anlam taşıyacaktır. Avrupa Birliğinin 2004 yılında toplanacak Hükümetlerarası Konferansından yeterli bir süre önce, Türkiye ile Avrupa Birliği arasında tam üyelik görüşmelerine başlanmasının gerekli olduğunu düşünüyorum.

Hem Türkiye'nin Avrupa Birliğine tam üyelik süreciyle bağlantılı hem de bu süreçten bağımsız bir biçimde, anayasal nitelikler korunarak, hukuk devleti ilkeleri gözetilerek, insan haklarına saygı gösterilerek, uygar ve demokratik bir devlet olmanın gerekleri yerine getirilerek ülkemizin kendi siyasal, toplumsal ve ekonomik gereksinimlerine yanıt verecek köklü, kapsamlı ve hızlı anayasal, yasal ve yapısal değişimlerin ve iyileştirmelerin, bu arada başta evrensel ölçütlerin hukuk sistemimize kazandırılması olmak üzere çeşitli alanlardaki reformların gerçekleştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bunun hem demokratikleşme yönünde bir açılım sağlaması, hem de Avrupa Birliğinin yakında yayımlanacak ülkemizle ilgili İlerleme Raporuna olumlu yansımaları olacaktır. Türkiye'nin, devlet yapısı ve kurumlarıyla, çağımızın gereklerine yanıt verecek bir dönüşümü zaman yitirmeden gerçekleştirmesi temel önceliğimizdir.

Günümüzde gelişmiş bir ülke olmanın koşulu, örgütlü suçlar, yolsuzluklar ve yoksullukla savaşmada ve yönetimde saydamlığın sağlanmasında elde edilecek başarıdır. Kamuoyunda bu konuda artan duyarlılığı dikkate alarak, örgütlü suçlarla, yolsuzluklarla ve yoksullukla savaşmada somut ilerleme ve başarılar sağlanması son derece önemlidir.

Cumhuriyetin her döneminde ulusal güvenliğin sağlanmasında ve Silahlı Kuvvetlerin yurt savunmasına hazırlanmasında cumhuriyet hükümetleri, Türkiye Büyük Millet Meclisine karşı sorumluluklarını özveri içinde ve yeterlilikle yerine getirmişlerdir. Türkiye'nin etrafındaki belirsizliklerin ve risklerin tehdiide dönüşme olasılığının göz önünde tutularak, yerini hiçbir şeyin alamayacağı güvenlik gereksinimlerimizin sürekli önplanda tutulması, Silahlı Kuvvetlerimizin iç ve dış tehditleri caydırma ve önleme yeteneklerinin artırılması, dışpolitikamızda öncelikle komşu ülkelerle ilişkilerimizin geliştirilerek, Türkiye'nin stratejik konumuna derinlik kazandırılması büyük önem taşımaktadır.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Parlamentolar, demokrasinin temel organlarıdır. Kurtuluş Savaşından başlayarak, devrimlerin yapılmasına ve demokrasinin yerleşmesine öncülük eden Türkiye Büyük Millet Meclisinin, önümüzdeki bu güç dönemde de yetki alanına giren

konulardaki duyarlılığını sürdüreceğine inanıyorum. Meclisimiz, yasama görevinin yanı sıra, yürütmeyi denetleme görevini de titizlikle yerine getirmelidir.

Demokrasiyi savunmalı, korumalı ve geliştirmeliyiz. Türk toplumu, artık, demokratik düzenin erdeminin ve yararlarının bilincine varmış durumdadır. Bize düşen, siyasal ve hukuksal yapılarımızı bu anlayışa uygun duruma getirmektir.

Demokratik yönetimin dayandığı değerleri, demokratik siyasal kültürü güçlendirmeliyiz. Demokrasinin de sürekli gelişen ve değişen bir kavram olduğunu unutmamalıyız. Bugün 20-30 yıl önce geçerli olan demokrasi anlayışının çok ötesine geçilmesi bunu kanıtlamaktadır. Dolayısıyla, kuracağımız yapıların, gelişmenin önünü tıkayacak değil, gelişme ve değişmenin yolunu açacak nitelikte olması önem taşımaktadır.

Bu düşüncelerle, hepinizi yeniden saygıyla selamlıyor, yeni yasama yılının ulusumuza kutlu olmasını diliyorum. (Ayakta *Alkışlar*)

YİRMİ İKİNCİ DÖNEM

İKİNCİ YASAMA YILI

Birinci Birleşim

1 Ekim 2003 Çarşamba

Birinci Oturum

Açılma Saati: 15:00

Başkan: Bülent Arınç

Kâtip Üyeler: Enver Yılmaz (Ordu), Türkân Mıçoğulları (İzmir)

Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri;

Sizleri, yoğun bir çalışma içine gireceğiniz yeni yasama yılının başlangıcında, üstün başarı dileklerimle ve saygıyla selamlıyorum.

Konuşmama başlarken, ulusumuzun temsilcisi Yüce Meclisimizin 22'nci Dönem İkinci Yasama Yılı'nın açılışında sizlerle birlikte olmaktan duyduğum mutluluğu belirtmek istiyorum.

Türkiye Cumhuriyetini kuran ve yaşatan Yüce Meclisimiz, demokratik parlamenter sistemin omurgasıdır. Yüce Meclis, cumhuriyetin kurulduğu günden bu yana, Atatürk ilke ve devrimlerinin yaşama geçirilmesi ve korunması konusunda yaşamsal görevler üstlenerek demokratikleşme sürecini başlatmış, ülkemizi çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırmak için özveriyle çalışmıştır.

Sizler de, 22'nci Dönem milletvekilleri olarak, bu erekler için çaba göstermekte, ülkemizi daha ileriye götürmek konusunda önemli sorumluluklar üstlenmektedir.

Meclisimizin yapacağı çalışmalar ve alacağı kararlar, Yüce Atatürk'ün başlattığı çağdaşlaşma hareketinin hız kazanmasını, Türkiye'nin gelişmiş dünya devletleri arasında hak ettiği konuma yükselmesini sağlayacaktır.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri;

Konuşmamda, ülke ve dünya gündemindeki kimi konularla ilgili düşüncelerimi sizlerle paylaşmak istiyorum.

Teknolojide meydana gelen hızlı gelişmeler nedeniyle yaşanan köklü değişim süreci, ülkelerin, siyasal ve ekonomik yönlerden güçlü olabilmeleri için, geleceğe dönük, yeniliğe açık stratejiler geliştirmelerini zorunlu kılmaktadır.

Ülkeler, kendi değerlerini ve kimliklerini yitirmeden, bunları çağdaş yaklaşımlarla zenginleştirerek, dünyadaki değişimlere, yenilik ve olanaklara kapılarını açmalıdır. Bugün, başarıdan söz edebilmek, çağdaş ve saydam bir yönetim anlayışını etkin kılabilmek için, insan hakları, hukuk devleti, katılımcı demokrasi, etik

değerler ve fırsat eşitliği temellerinde işleyen bir düzenin yaşama geçirilmesi gerektiği yadsınamaz.

Temel hak ve özgürlükleri güvence altına almış, çağdaş dünyanın saygın üyesi olmuş, ekonomik, sosyal ve kültürel yönden çağın ulaştığı düzeye erişmiş, demokrasiyi tüm kurum ve kurallarıyla yaşatan, aklın ve bilimin egemen olduğu bir toplum düzeni, cumhuriyetimizin başlıca ereğidir.

Ulusal birliğimizin temeli olan Atatürk ilke ve devrimleri, bu amaca ulaşma çabalarında yolumuzu aydınlatmayı sürdürecektir.

Ülkemizin çağdaş dünya ile bütünleşme yolunda gerçekleştirdiği yapısal dönüşümlerin olumlu sonuçlarının alınmaya başlanması, demokratikleşme ve Avrupa Birliğine üyelik sürecinde bizlere güç vermektedir. Bu konuda ilerlemeyi ödün vermeksizin sürdürmeli ve gerekli uygulamaları hızla yaşama geçirmeye özen göstermeliyiz.

Avrupa Birliği ile uyum sürecini kısa sürede tamamlayabilmek, benzeri dönüşüm uygulamalarının kararlı biçimde sürdürülmesine bağlıdır. Meclisimizin ve hükümetimizin bu süreçteki etkinliği övgüye değerdir. Siyasal, yönetsel ve yargısal reformların önümüzdeki dönemde sürdürüleceğine inanıyoruz.

Sayın Başkan, Yüce Meclisimizin sayın üyeleri;

Gelişmekte olan bir ülke olarak önemli sorunlarımızın bulunduğu bir gerçektir. Bu sorunların çözümü, ancak, bir uzlaşma kültürü içerisinde, elbirliğiyle hareket edilerek sağlanabilir. Ülkemizi çağdaş uygarlık düzeyine yakınlatacak uygulamaları yaşama geçirirken, toplumun tüm kesimlerini kucaklayan, uzlaşıcı bir anlayışa daha fazla gereksinim olacağını vurgulamakta yarar görüyorum.

Toplumumuzun gelişmiş ülkelerin gönenç düzeyine ulaşması için gerekli adımlar atılırken, hoşgörü, yardımlaşma, birlik ve dayanışma gibi toplumsal ve kültürel niteliklerimizin korunmasına da önem verilmelidir. Etnik ya da dinsel kaynaklı ayrışmaya ya da bölgesel farklılıklar üzerinde birlik ve bütünlüğümüzü bozmaya yönelik hareketlere ödün verilmemelidir.

Bugün Türk Ulusu, onurlu ve saygın bir ulus olarak, cumhuriyetin 80'inci kuruluş yılına ulaşmanın kıvancını yaşamaktadır.

Cumhuriyetle birlikte çerçevesi çizilen, Atatürk ilke ve devrimleriyle güçlendirilen devletimizin yapısı, Türk Ulusunun kendi özgür istenciyle benimsediği çağdaşlık seçiminin sonucudur.

Türkiye Cumhuriyetinin nitelikleri değişmez ve değiştirilemez. Türkiye Cumhuriyeti, laik, demokratik ve sosyal bir hukuk devleti olma niteliğini sonsuza kadar koruyacaktır.

Türkiye, evrensel değerlerin yol göstericiliğinde gelişme ve aydınlanma çabalarını sürdürecektir, Yüce Atatürk'ün gösterdiği ereklerle doğru kararlılıkla ilerleyecektir.

Ulusumuzun yurt sevgisi, geçmişine ve öz değerlerine bağlılığı, birlik ve dayanışma duygusu, çağdaşlaşma ve aydınlanma istenci, Türkiye Cumhuriyetini geleceğe taşıyacak en büyük güçtür.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri;

Kamu yararı gözetilerek oluşturulan düzenin bozulmaması, ancak hukuk kurallarına uymakla ve uyulmasını sağlamakla olanaklıdır. Hukuk devleti, başta yasama, yürütme ve yargı organları ile yönetim olmak üzere herkesin kurallara uymasını gerektirir. Yasama, yürütme ve yargı organları ile yönetimin hukuka uygun davranması, üstün hukuk kuralları ile anayasal kural ve ilkelere uymasıyla olanaklıdır.

Siyasal iktidarı sınırlayan öğeler, hukuk devleti ve demokrasidir. 20'nci Yüzyılın en büyük özelliği, kuşkusuz, demokrasi düşüncesinin yayılması ve geniş bir uygulama alanı bulmasıdır. Bu yüzyılın sonlarında katılımcılık ve çoğulculuk çağdaş demokrasilerin belirleyici özelliği olmuştur. Özellikle çoğulculuk, demokratik hukuk devletinin yapıtaşdır.

Çoğulcu demokrasilerde yönetim hakkı, sayısal çoğunluğu seçimle elde eden siyasal iktidara ilişkindir; ancak, sınırsız çoğunluk yönetimi, bir başka deyişle çoğunluğun mutlak egemenliği kabul edilmemiştir. Çoğunluğun sağladığı iktidar gücünün ölçülü kullanılması zorunlu kılınmıştır. Egemen olan, katılımcılıkla desteklenmiş düşünsel çoğunluktur. Farklı düşünceleri anlamak ve onlardan yararlanmak sistemin gereğidir; çünkü "halk" kavramı çoğunluğu da oluştursa yurttaşların bir bölümüne indirgenemez; yurttaşların tümünü kapsayan bir olgudur. Bu nedendir ki, sayısal çoğunluk, gelenekler, kamu yararı ve hukuk devleti ilkesiyle sınırlandırılmıştır. Kararların, demokrasinin özüne uygun olması, açıklık ve özgürlük içerisinde yeterince tartışılarak olgunlaştırılıp alınması önem taşır. Bir karar organının yapısının demokratik olması kadar, hatta, ondan da çok, eylem ve işleminin demokratik olması önemlidir.

Demokrasi, yalnızca çoğunluk yönetimini öngördüğü için değil, aynı zamanda, azınlıkta kalanların haklarının korunduğu ve onların görüşlerinin yönetime yansıtıldığı için üstün nitelikli bir yönetim sistemidir. Güç sahibi olan iktidarın, kendisine oy vermeyenlerin haklarına ve düşüncelerine saygı gösterip, onları gözönünde bulundurması demokrasinin erdemidir.

Çoğulcu demokraside, toplumda görüşleri birbirinden farklı kesimlerin varlığı, bir arada bulunma zorunluluğu ve birbirini tamamladığı kabul edilmektedir. Çoğunluğu azınlıkta kalanlardan ayıran şey, yalın bir nicelik ölçütüdür. Bu nedenle, çoğulculuk sayıdan değil, farklılıktan kaynaklanır, farklı kesimler arasında denge kurmayı amaçlar. Toplumsal barış ve rejimin istikrarı, bu dengenin kurulabilmesine bağlıdır.

Çoğulcu demokrasinin özü, erkler ayrılığına dayanır. Erkler ayrılığını benimseyen parlamenter sistemlerde, ulusa ilişkin egemenliği, seçimle gelmesi nedeniyle yalnızca meclisler değil, anayasada verilen görevler ve yetkiler çerçevesinde diğer devlet organları da kullanır. Daha açık anlatımıyla, yasama ve yürütme organları, cumhurbaşkanı, yargı organları ile özerk kurullar da anayasada belirtilen görev ve yetkileriyle sınırlı olarak egemenliği kullanırlar.

Erkler ayrılığına dayalı parlamenter sistemlerde erklerarası ilişki, işbirliğine ve dengeleme esasına dayanır. Demokrasinin en temel ilkesi olan çoğulculuğun korunabilmesi için, gerçek gücü elinde bulunduran erkleri dengelemek amacıyla

çeşitli hukuksal güvenceler getirilmiştir. Bu güvencelerin aşılması amacıyla yapılacak düzenlemeler, demokrasiye zarar verir.

Bugün, dünya, temsili demokrasiden katılımcı demokrasiye geçmektedir. Bireylerin karar alma sürecine katılmaları, düşünce ve çözüm üretmelerinin, demokrasi bilincinin yerleşmesi ve siyasal kültürün gelişmesine katkıda bulunacağı tartışmasızdır.

Katılımcı demokrasinin olmazsa olmaz koşulu, toplumda çok güçlü bir sivil bilincin bulunmasıdır. Sivil duyarlılığın yüksek düzeyde olmadığı toplumlarda katılımcı demokrasinin yaşama geçirilebilmesi olanaksızdır.

Siyasal katılma, zamanı geldiğinde sandık başına gidip salt oy kullanmak değildir. Demokratik yollarla düşünce açıklamasında bulunmak da, katılma kapsamındadır.

Ülkemizde yurttaşların seçme, seçilme ve siyasal etkinlikte bulunma hakları, Anayasanın güvencesi altındadır. Ancak, bu hak, tek başına katılımcı demokrasinin gerçekleşmesi için yeterli olmamaktadır. Siyasal Partiler Yasasında, partiçi demokrasiyi sağlayacak düzenlemelerin yapılması ve Seçim Yasasının, katılımcılığı temel alan, adil temsile olanak tanıyan yapıya kavuşturulması gerekmektedir.

Anayasamızın 2'nci maddesinde, cumhuriyetin nitelikleri arasında sayılan hukuk devleti ilkesi, tüm çağdaş demokratik rejimlerin temel özelliklerinden biridir. Hukuk devleti, en kısa tanımıyla, yurttaşların hukuksal güvenlik içinde buldukları, devletin eylem ve işlemlerinin hukuk kurallarına bağlı olduğu bir sistemi anlatır.

Hukuk devleti, çağdaş demokratik uygarlığın ulaştığı en önemli aşamadır. Yurttaşların devlete karşı güven beslemeleri ve kendi kişiliklerini korkusuzca geliştirebilmeleri, ancak hukuk güvenliğinin sağlandığı demokratik bir hukuk devleti içinde olanaklıdır.

Hukuk devletinin en önemli öğelerinden biri de hiç kuşkusuz yargı bağımsızlığıdır. Eğer yasama ve yürütme işlemlerinin hukuka uygunluğunu denetleyecek organlar, bu organlar karşısında tam bağımsızlığa sahip değillerse, yargı denetiminden beklenen yarar sağlanamaz.

Bu nedenle, yargı organlarına üye seçimi yetkisi, kimi doğrudan kimi dolaylı olarak, yansız Cumhurbaşkanına verilmiştir. Gerektiğinde kendini yargılayacak Anayasa Mahkemesine üye seçme yetkisi hukuksal olmasa da etiksel yönden eleştirilebilir. Öte yandan, aynı gerekçeyle, Anayasa Mahkemesine Türkiye Büyük Millet Meclisince üye seçilmesi de uygun değildir; çünkü, bu yöntemle, zaman içinde Yüksek Mahkemenin siyasallaşacağı, en azından, kararlarının daha eleştirilir duruma geleceği unutulmamalıdır. Yüksek Mahkemenin Yüce Divan sıfatıyla Bakanlar Kurulu üyelerini yargılama olasılığı da gözden uzak tutulmamalıdır.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri;

Demokrasinin vazgeçilmez öğelerinden biri de bağımsız ve özgür basındır. Demokratik toplumlarda basın işlevi, kamu yararını ilgilendiren olay ve konularda açıklamalar yapmak, haber ve bilgi vermek, eleştiri ve değer yargıları sunarak kamuoyunu oluşturmak, toplumu aydınlatmaktır.

Basınla ilgili yasal düzenlemeler yapılırken, basın özgürlüğünün demokrasiyi işleten ve ona yaşam veren en önemli öge olduğu ve anayasal kurallar gözönünde bulundurulmalıdır. Basın özgürlüğü, kamu güçleri karşısında olduğu kadar, özel güçlere karşı da korunmalıdır. Bu bağlamda, medyanın belli kişi ya da grupların elinde toplanmamasına önem verilmelidir. Tekelleşen medya, bir yandan ekonomik alanda haksızlık yaratabilecek bir güce ulaşırken, öte yandan haber alma özgürlüğünü kısıtlayabilecek, medya gücünün çıkar amaçlı kullanılmasına hizmet edebilecektir.

Medya gücünün kötüye kullanılması, kamu yararı ve kamu düzenine zarar vermekle kalmayacak, demokrasiyi de olumsuz yönde etkileyecektir.

Medyanın çoğulculuğunu koruyucu önlemler alınması, bağımsız ve tarafsız yayıncılığın sürdürülebilmesi için gereklidir. Unutulmamalıdır ki, kamu hizmeti yapan medyanın tekelleşerek sorumluluk bilincinden uzaklaşması, bireysel çıkarlara hizmet edecek ticarî nitelik kazanması, medya-siyaset bağlantısının güçlenmesi, medyanın devletle ticarî ilişkiye girmesi, kuşkusuz demokrasinin yozlaşmasına zemin hazırlayacak, basının varlık nedeniyle çelişecektir. (*CHP sıralarından Alkışlar*)

Basın, görevini yerine getirirken, meslek ilkelerini ve etiğini gözetmeli, kişilik haklarına, kişilik değerlerine, özel yaşama, gizlilik alanına saygı göstermelidir. Basın çalışanlarının statüleri yasal güvenceye bağlanmalıdır.

Bu ilkelerin gözetilmesi, basının saygınlığının ve güvenilirliğinin korunması yönünden önemli ve zorunludur.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri;

Kamu hizmetinin sağlıklı, etkili ve verimli yürütülmesi, büyük ölçüde kamu görevlilerinin nitelik ve yeterliliklerine bağlıdır. Bu hizmeti yürütecek kadroların deneyimli olması yönetimde başarıyı sağlayan en önemli öğelerden biridir.

Kamu personel rejiminde kamu hizmetinin düzenli, sürekli, etkili, verimli ve ekonomik bir biçimde yürütülebilmesi için “kariyer” ve “liyakat” temel ilkeler olarak benimsenmiştir.

Kamu görevlilerinin hukuksal durumlarının bu ilkeler esas alınarak düzenlenmiş olmasına karşın, ülkemizde her iktidar değişikliğinde yönetim görevindeki kamu personeli de değiştirilmek istenmektedir.

Devletin sürekliliği esas olduğu için kamu görevlilerinin sürekliliği de korunmalıdır. Kamu görevlileri devlette istikrar ögesidir.

Kamu hizmetinin gereği gibi yürütülmesini engelleyen kamu görevlisinin, görevini yapmamış olacağı ve bunun hukuksal sonuçlarına katlanacağı açık bulunduğundan, sıkça yinelenen “kendi ekibimle başarılı olabilirim” savının, kamu görevlilerinin siyasal partilerin değil, devletin görevlileri olduğu dikkate alındığında, hukuksal dayanağının bulunduğundan söz edilmesi olanaksızdır. (*CHP sıralarından Alkışlar*)

Kuşkusuz, kamu görevlileri siyasal iktidarların kararlarını uygulamak zorundadır. Ancak, bu kararları uygularken kamu yararını ve yasal kuralları gözetirler. Bu nedendir ki, kamu görevlileri siyasal yozlaşma, yolsuzluk, adam kayırma ve

popülist politikalar önünde bir engeldir. Bu yüzden, kamu görevlilerinin siyasallaştırılmamasında büyük kamu yararı vardır.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri;

İyi bir gelecek, güçlü, iç ve dış dengeleri istikrarlı bir ekonomiyle kurulabilir. Türkiye'nin güçlü bir ekonomi ve sağlıklı bir demokrasiye sahip olarak gelişmesini sürdürmesi, hepimizin özlemidir.

Son dönemdeki makro ekonomik göstergeler, olumlu gelişmelerin öne çıkmaya başladığını göstermektedir. Dış belirsizliklerin süreç içinde netleşme izlenimi vermesi ve ekonomik program uygulamalarının sürdürülmesi, 2003 yılında temel makro ekonomik hedefleri ulaşılabilir kılmaktadır.

Gayri safi millî hâsıla büyüme oranı, 2002 yılının aynı dönemine göre 2003 yılının ilk çeyreğinde yüzde 7,4; ikinci çeyreğinde yüzde 3,7; ilk altı aylık dönemde de yüzde 5,4 olarak gerçekleşmiştir. 2003 yılının ilk altı aylık döneminde, geçen yılın aynı dönemine göre sanayi üretiminin yüzde 6 oranındaki artışı, 2002 yılı ikinci döneminde yüzde 75,9 olan üretim değeri ağırlıklı kapasite kullanım oranının 2003 yılının ilk altı aylık döneminde yüzde 80,4 olarak gerçekleşmesiyle birlikte değerlendirildiğinde, umut vericidir. *(AK Parti sıralarından Alkışlar)*

Tüm bu gelişmelerden, büyümenin sürdürüldüğü anlaşılmakta, yıl sonu için hedeflenen yüzde 5'lik gayri safi millî hâsıla artışına ulaşılacağı görülmektedir. Bu, kuşkusuz olumlu bir gelişmedir. Ancak, geçmiş yıllarda büyümenin kararlı bir yön çizememiş olması, bu iyimserlikle yetinmeyerek büyümenin kalıcı kılınması ve ekonomideki kırılabilirliği daha da azaltabilmek için çalışılması gerektiğini göstermektedir.

Yıllar boyunca süren fiyat artışlarının ülke ekonomisine yapısal sorunları da birlikte getirdiği bilinmektedir. Bunun yanı sıra, ekonomide gerçekleştirilen yapısal dönüşümlerin bir sonucu olarak tüketici fiyat endeksi artış oranı, 2003 yılı Ağustos ayında bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 24,9; toptan eşya fiyat endeksi ise aynı dönemde, yüzde 22,7 olarak gerçekleşmiştir. Ulaşılan bu sonuçlar, geleceğe daha iyimser bakmamıza olanak vermektedir. *(AK Parti sıralarından Alkışlar)*

Dışticaretteki gelişmelere bakıldığında, hem dışsattımın hem de dışalımın arttığı, dolayısıyla dünya ekonomisiyle bütünleşmenin derinleştiği gözlenmektedir. Ancak, dışsattımda kalıcı bir artış sağlanabilmesi için, verimlilik ve teknolojik gelişmelere ağırlık verilmesi, maliyetler üzerindeki baskıların hafifletilmesi ve özellikle de, dışsattımın lokomotifleri olan sektörlerin sayısının artırılması gerekmektedir. Dışalım rakamlarının yükselmesi, bir yönden olumsuz algılanmakla birlikte, sermaye girişlerinde gözlenen gelişmeler ve döviz rezervindeki artış, cari açığın finansmanı konusunda sıkıntıyla karşılaşılmayacağı umudumuzu desteklemektedir. *(AK Parti sıralarından Alkışlar)*

Yürütülmekte olan ekonomik program çerçevesinde göreceli bir güven ortamının oluşması sevindiricidir. Ekonomideki olumlu gelişmelerin süreklilik kazanması için, ekonomik programın uygulanma kararlılığı sürdürülmelidir.

Ancak, unutulmamalıdır ki, Devlet İstatistik Enstitüsü verilerine göre, 2003 yılı ikinci çeyreğinde işsiz sayısı, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 7 artarak 2 milyon 418 bine ulaşmış, böylece Türkiye genelinde işsizlik oranı yüzde 9,3'ten yüzde 10'a çıkmıştır. *(CHP sıralarından Alkışlar)*

İşsizlik, ekonomik ve sosyal yönden ulusumuzu derinden etkileyen, ülkemizin üzerine ivedilikle eğilmesi gereken temel sorunlardan biridir. Geleceğe güvenle bakabilen, huzurlu ve gönençli bir toplum yapısını oluşturabilmek için, işsizlikle savaşıma öncelik verilmesi ve ekonomik kaynakların bu yönde seferber edilmesi gerekmektedir. İşsizlik sorununa çözüm getirecek önlemlerin bir an önce yaşama geçirilmesi toplumsal barışın da güvencesi olacaktır.

Başta geri kalmış yörelerde olmak üzere, işsizlikle savaşım, yeni istihdam alanları açılmasına, bu da doğal olarak yeni yatırımların gerçekleştirilmesine bağlıdır. Ekonomik gelişmeyi sağlayacak yatırımların devletçe desteklenmesi, bir yandan ekonomik büyümeyi sağlarken, diğer yandan da işsizlikle savaşıma katkıda bulunacaktır.

Ülkemizde büyük oranlı işsizlik sorunu yaşanırken, kimi sektörlerde de nitelikli işgücüne duyulan gereksinimin karşılanamadığı gözlenmektedir. İşgücü arzı ile işgücü talebini bir araya getirmek için gerekli teknik eğitimin sağlanması, hem devlete hem de sendika ve benzeri toplumsal kuruluşlara düşen bir görevdir.

Yatırım eğiliminin canlandırılması, proje seçiminde istihdam etkisine öncelik verilmesi, KOBİ girişimciliğinin özendirilmesi, beceri kazandıran kursların yaygınlaştırılması ve kendi işini kuracak olanlara finansman desteği sağlanması gibi projelerin geliştirilerek uygulamaya konulmasına büyük önem verilmelidir.

Ayrıca, tarım ve hayvancılık sektöründeki verimliliğin artırılmasına yönelik çalışmalar yoğunlaştırılmalıdır. Ülkemizin tarım ve hayvancılık alanında kendine yeterliliğini sürdürülebilir kılmanın ötesinde, dışsattım potansiyelini arttırmaya da özen gösterilmelidir.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri;

Ülke ekonomisinin sağlıklı gelişebilmesi için, başta bankacılık kesimi olmak üzere, malî piyasalardaki etkinliklerin çağdaş ülkelerdeki ilke ve ölçütlere uygun biçimde denetlenmesi ve yönetilmesi önemlidir. Ekonomik büyüme, ancak malî piyasaların aslı görevleri temelinde etkin ve sağlıklı biçimde çalışabilmesi, piyasalarda yeterli güvenin kurulması ve saydamlığın sağlanmasıyla olanaklıdır.

Son yıllarda ekonomimizin geçirdiği yapısal dönüşümler, malî piyasaların ülke ekonomisindeki rolünü ve etkinliğini öne çıkarmıştır. Malî piyasalarda sağlıklı bir düzenin kurulamadığı ortamlarda, ekonomik kararlılığın temeli olan güven duygusu yitirilir.

Ekonomideki hareketlenmenin temel dinamiğini oluşturan malî piyasalarda sağlıklı bir sistem kurulamaması nedeniyle, yakın geçmişte acı deneyimler yaşanmıştır. Bankacılık sektöründe karşılaşılan sıkıntılar, yurttaşlarımızın bu sektöre olan güven duygusunu ve devlete olan inancını zedelemektedir. Bu gelişmeler, bir yandan da, sürdürülmeye çalışılan ekonomik dönüşüm programlarının başarısını olumsuz etkilemektedir.

Son dönemin deneyimlerinden hareketle malî yönetimin yeniden düzenlenmesi ve böylece malî piyasalarda etkin bir kamu denetiminin sağlanması yönünde önemli adımlar atılmıştır.

Malî sektörde çağdaş ülkelerde uygulanan ölçütte bir örgütlenme ve disiplin kurulması, ekonomimizin sağlıklı biçimde büyüebilmesi için vazgeçilmez koşul-

dur. Bu konu, Avrupa Birliğiyle uyum sürecinin de önemli bir aşamasını oluşturmaktadır. Yurttaşlarımızın birikimlerinin, güven duygularını zedelemeyen ekonomiye kazandırılması ve reel sektörün katlanılabilir bir kaynak maliyeti ile finansal desteğe kavuşturulması için saydam, etkin ve kararlı bir uygulamanın altyapısı da ivedilikle hazırlanmalıdır.

Bilindiği gibi, 17 Şubat 2004 günü İzmir İktisat Kongresi toplanacaktır. İlk kez 1923 yılında toplanan Kongrede, cumhuriyetimizin ekonomi siyasetinin temelleri atılmıştır. Toplumumuzda ekonomiye ilişkin yerleşmiş bir anlayış yokken ve henüz genç cumhuriyetin uğraşması gereken onlarca sorun varken Yüce Atatürk'ün Kongrede yaptığı konuşma, ekonomi siyasetimizin ileriye yönelik aşamalarında çok yakından izlenmesi gereken vurgular taşımaktadır.

Yüce Önder'in belirttiği gibi, ulusların yazgılarını etkileyen olaylar incelirken siyasal, sosyal ve diğer pek çok etmenden söz edilebilir; ancak, bir ulusun doğrudan yaşama, yazgısıyla ilgili olan, o ulusun ekonomisidir. Türk tarihi incelenirse, tarihimizdeki çıkış ve inişlerin gerçek nedeninin ekonomideki gelişmelerle bağlantılı olduğu görülecektir. Dolayısıyla, ülkemizin çağdaş uygarlık düzeyine erişebilmesi ve tam anlamıyla bağımsız olabilmesi için ekonomiye büyük önem verilmesi zorunludur. Yine Yüce Önder'in anlatımıyla, siyasal ve askerî zaferler, ekonomik üstünlükle birleştirilmezse kısa sürede etkilerini yitirirler.

Atatürk'ün 1923 Kongresinde yaptığı açış konuşmasında, ekonomik gelişmeyi sağlamak üzere yabancı sermayeden akılcı bir biçimde ve ülke yararını gözeterek en üst düzeyde yararlanılması gerektiği, daha o günlerde açık biçimde anlatılmıştır. Bugün de, ülke ekonomisinde yeterli büyüme yalnızca iç kaynakların harekete geçirilmesiyle sağlanamaz; gerek teknolojinin yurdumuza getirilmesi gerek işsizlik sorununun çözümüne katkıda bulunacak yeni işyerlerinin açılması için, yabancı sermayenin ülkemize gelmesi önemlidir.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri;

Hemen her ülkede olduğu gibi, ülkemizde de tarihsel süreç içinde bölgeler arasında gelişme farklılıkları oluşmuştur. Bunda, bölgelerin coğrafi konumları, doğal kaynak dağılımı, komşu ülkelerle ilişkiler, çeşitli sosyoekonomik etkenler yanında altyapı eksiklikleri ve terör eylemleri de etken olmuştur.

Bölgeler arasındaki gelişmişlik farklılıklarını gidermek, Anayasanın 166'ncı maddesinde yer verilen, kalkınmanın yurt düzeyinde dengeli ve uyumlu biçimde geliştirilmesi ilkesi çerçevesinde devletin görevidir.

Devlet, kamu yönetimi, ekonomi, sağlık, eğitim, kültür ve toplumla ilişkiler alanlarında önlemler içeren Doğu ve Güneydoğu Anadolu Eylem Planını Mayıs 2000'de, terörün yarattığı ekonomik ve sosyal yıkımlardan en çok etkilenen bu bölgelerimizde uygulamaya koymuştur. Söz konusu önlemlere yeterli kaynak sağlanarak ivedilikle işlerlik kazandırılması büyük önem taşımaktadır.

Bölgede, insan kaynaklarının, sosyal ve kültürel etkinliklerin geliştirilmesine önem verilmelidir. Kadınların sosyoekonomik etkinliklere daha çok katılımı sağlanmalıdır. Meslekî teknik eğitimde okullaşma oranının yükseltilmesine çaba gösterilmelidir.

İşsizliğin azaltılmasına katkı yapacak yeni kapasiteler oluşturmaya dönük yatırımlara öncelik tanınmalıdır. KOBİ'lerin geliştirilmesi, kırsal ekonomik etkinliklerin çeşitlendirilmesi amaçlarına yönelik tasarımlar desteklenmelidir. Bu bölgelerdeki üniversitelerin bölge kalkınmasına daha büyük oranda katkı yapmaları sağlanmalıdır.

Ülkemizin, üzerinde önemle durulması ve toplumun tüm kesimlerinin anlayış birliği içinde savaşımlarını vermesi gereken temel sorunlarından biri de, ülke kaynaklarının savurganca tüketilmesine ve kimi çevrelerin çıkarları doğrultusunda kullanılmasına olanak sağlayan yolsuzluklardır.

Kayıрма, kamu ve banka kaynaklarından haksız çıkar sağlama, yarar karşılığı kamu görevini kötüye kullanma amaçlı yolsuzluk olayları, toplumun ivedi çözüm bekleyen yaşamsal sorunlarından biri olma özelliğini korumaktadır.

Sosyal, kültürel, siyasal ve ahlaksal çöküntü ve çürümüşlüğü ürünü olan yolsuzluk olayları, ekonomik krizlere yol açacak boyutlara ulaşabilmekte, kamuoyunda büyük rahatsızlık yaratmaktadır.

Yolsuzluk olaylarına karşı etkili önlemler alınması, bu tür eylemlere girişenler için ciddi yaptırımlar geliştirilip uygulanması zorunludur. Yolsuzlukları önleme konusunda yetersiz kalınması, yurttaşların umutsuzluğa kapılmasına, devletin temel kurumlarının güven kaybına uğramasına, demokrasiye, hukukun üstünlüğüne ve işleyişine olan inancın sarsılmasına yol açmaktadır.

Yolsuzlukların önlenmesi çok yönlü çaba gerektirmektedir. Bu savaşımında, yasama, yürütme, yargı erkleri yanında tüm yurttaşlara da görev düşmektedir. Unutulmamalıdır ki, yolsuzluklar karşısında sessiz kalmayıp, olanaklar ölçüsünde tutum takınılması bir yurttaşlık görevidir. (*Alkışlar*)

İyi eğitilmiş, etik değerlerle donatılmış erdemli kuşaklar yetiştirilmesi, yurttaşlık bilincinin geliştirilmesi, ulusal gelirin hakça paylaşımı, etkin bir denetim sistemi, caydırıcı yaptırımlar içeren yasal düzenlemeler, yargının hızlı ve etkili biçimde işlemesi, saydam bir yönetim, af beklentileri yaratılmaması, medyanın yolsuzluklar konusunda kamuoyunu yansız bilgilendirmesi, basın kuruluşlarının basındışı ticarî işlemlerle uğraşmaması, siyasî etik yasası çıkarılması, yolsuzlukların önlenmesinde belirleyici rol oynayacaktır.

Yolsuzluklarla savaşım konusunda, geçen yasama yılında önemli çabalar gösterilmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi Yolsuzlukları Araştırma Komisyonunun kurulmuş olması ve bu Komisyonun çalışmaları, Türkiye Büyük Millet Meclisinin yolsuzlukları önleme konusundaki kararlılığının göstergesidir. (*Alkışlar*)

Yolsuzlukla savaşımında başarılı olabilmenin önemli koşullarından biri de, dokunulmazlıkların sınırlandırılmasıdır. (*Alkışlar*) Bu bağlamda, Anayasanın 83'üncü ve 100'üncü maddelerinin yeniden düzenlenmesi önemli gündem konularımızdan biri olmalıdır. Kuşkusuz, yasama dokunulmazlığı sınırlandırılmış bir hukuk sisteminde, memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında kovuşturma açılmasını yetkili makamın iznine bağlı kılan Anayasanın 129'uncu maddesindeki kuralın da değiştirilmesi gerekecektir. (*Alkışlar*)

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Türkiye'nin yönetim sisteminin, beklentileri ve gereksinimleri karşılayamadığı, aşırı merkeziyetçi yapının, kamu hizmetlerinin yürütülmesinde, zaman ve kararların doğruluğu yönünden, öngörülme yen sorunlar getirdiği bilinmektedir.

Kısa tanımıyla, bir kurumlar ve kurallar topluluğu olan devlet, yönetim ile yurttaş arasında köprü görevi üstlenen bir hizmet aracıdır. Dolayısıyla çözüm ve hizmet üretmek amacıyla oluşturulan bu yapının verimliliğinin ve işlevselliğinin artırılarak, kimi sorunların kaynağı olmaktan çıkarılması temel önceliğimiz olmalıdır.

İzlenecek politikalarda kamu yönetiminde kaliteye öncelik verilmesi ve kalite yönetiminin benimsenmesi de, bir diğer önceliğimizi oluşturmalıdır.

Demokratik rejimin daha iyi işleme si için toplumun gereksinimlerini karşılayacak saydam, adil, verimli, kaliteli, etkili ve hızlı işleyen bir yönetim sisteminin kurulması gerekmektedir.

Kamu yönetiminde, görev ve yetkilerin dengeli biçimde dağılımı ile insan gücünün yerinde ve verimli kullanılması da önem taşımaktadır. Bu nedenle, kamu yönetimindeki iyileştirme çabaları ile kamu personel rejiminde yapılacak iyileştirmeler eşzamanlı yürütülmelidir.

Türkiye Cumhuriyetinin saptanan erek lere ulaşmasının koşullarından biri de yurttaş-devlet ilişkisinin temel ine güven duygusunun yerleştirilmesidir.

Güven duygusunun oluşması ve korunmasında ana görev devlete düşmektedir. Güvenin oluşabilmesi için devletin bilgi ve hesap veren bir yönetim anlayışını benimsemesi, ayırım gözetmemesi, verdiği sözü zamanında yerine getirmesi ve bireyin saygınlığına özen göstermesi gerekmektedir.

Yurttaşın devlete olan güveninin artması, onun devlete karşı olan görevlerini daha içten ve aksatmadan yerine getirmesinde ve çeşitli toplumsal etkinliklere daha coşkulu olarak katılmasında kuşkusuz etkili olacaktır.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Cumhuriyetimizin 80 yıllık başarılarının temelinde, Yüce Önder Atatürk'ün "yurtta barış, dünyada barış" anlayışının ilke edinilmesi ve kararlılıkla uygulanması yatmaktadır.

Türk Ulusunun gönenç ve güvenliğinin sağlanması, ulusal çıkarlarımızın gözetilmesi ve korunması dışpolitikamızı yönlendiren temel öğeleri oluşturmaktadır.

Dışpolitikamızın ana çerçevesini oluşturan ve uluslararası ilişkilerimizin yürütülmesine ışık tutan Lozan Antlaşmasının imzalanışının 80'inci yıldönümünü kısa bir süre önce kutladık.

Dışpolitikamızın dayandığı temel ilkelerin başında, ülkelerin bağımsızlık, egemenlik ve toprak bütünlüklerine saygı gelmektedir. Türkiye, bu temel üzerinde tüm ülkelerle dostluk ilişkileri geliştirmeyi amaçlamaktadır. Tutarlılık, inandırıcılık, sağduyu ve kararlılık dışpolitikamızın temel ilkeleri arasında yer almaktadır.

Türk dışpolitikası, üyesi bulunduğu Birleşmiş Milletler Yasasında yer alan kuralları temelinde, uluslararası hukuka dayalı bir düzeni savunmakta, tüm ulusların dışbaskılardan uzak, özgürce gelişmelerini desteklemektedir.

Başta komşu ülkeler olmak üzere tüm ülkelerle iyi ilişkiler sürdürülmesi, dış-politikamızı yönlendiren temel ilkeler arasında bulunmaktadır.

Çağımızın değişen jeostratejik koşullarına kendini uyarlamaya özen gösteren Türkiye, karşısına çıkan tehdit ve belirsizlikleri göğüslemek zorundadır.

Bölgemizde barış ve istikrarı tehdit eden, başta etnik ve dinsel kökenli çatışmalar olmak üzere güvenlik konusunda yaşanan belirsizlikler, dışpolitika alanında çok dikkatli olmamız gerektiğini göstermektedir.

Barışçı, uzlaşıcı ve ortak çıkarlara dayalı uluslararası işbirliğini esas alan yaklaşımlar, karşı karşıya olduğumuz sorunların aşılmasını sağlayacaktır.

Söz konusu akılcı yaklaşımları benimseyegelmiş olan Türkiye, dışpolitikasıyla bölgesinde ve dünyada önemli bir istikrar ögesi olmayı sürdürecektir.

Bu fırsattan yararlanarak, dış politikamızda son dönemde sıkça söz ettiğimiz, kimi ülke ve bölgelere yönelik yaklaşımımızı bir kez daha dile getirmek istiyorum.

Türkiye'nin dostu ve müttefiki Amerika Birleşik Devletleriyle arasındaki ilişkiler sağlam temellere dayanmaktadır. Yakın geçmişte ilişkilerimizde yaşanan ve artık giderilmiş olmalarından mutluluk duyduğumuz kimi rahatsızlıklar bu gerçeği değiştirmemiştir.

Amerika Birleşik Devletleriyle aramızda karşılıklı güven ve yarara dayanan, uzun bir süreç sonucunda oluşturulmuş stratejik ortaklık ilişkisine değer vermekteyiz. Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri arasındaki ortaklık, ikili ilişkilerimiz için olduğu kadar bölgemiz için de vazgeçilmez öneme sahiptir.

Bugüne kadar Amerika Birleşik Devletleriyle, Balkanlar, Ortadoğu, Kafkasya ve Ortaasya'yı kapsayan çok geniş bir coğrafyada işbirliği yapılmıştır. İki müttefik olarak, 11 Eylül terör saldırıları sonrasında izlediğimiz ortak tutum, bu işbirliğinin en somut örneğini oluşturmuştur. Bu işbirliğini, önümüzdeki dönemde de, Türkiye'nin çevresindeki geniş bölgenin istikrar ve gönencine katkıda bulunacak biçimde, derinleştirerek sürdürmek istiyoruz. Amerika Birleşik Devletlerinin de aynı isteği paylaşıyor olmasından mutluluk duyuyoruz.

Atlantikötesi bağlantı ve işbirliğine özel önem vermekteyiz. Buna göre, Avrupa'nın güvenliğinde, Amerika Birleşik Devletleri ile Atlantikötesi bağlantının ve NATO'nun temel ve öncelikli rolünün korunmasının, güvenliğin bölünmezliği ilkesinden ödün verilmemesinin, bizim için temel öneme sahip olduğunu vurgulamak isterim.

Uzun yıllardır onurlu bir üyesi olduğumuz NATO ittifakı, dışpolitikamızdaki ağırlıklı konumunu korumaktadır.

Önümüzdeki dönemde, NATO üyeleri olarak, önceliklerimizden birinin Atlantikötesi ilişkileri olumsuz yönde etkilemiş olan ve Irak krizinden kaynaklanan uyumsuzluğun izlerinin silinmesi ve ittifakın ortak savunma örgütü olarak siyasi ve askerî etkinliğinin sürdürülmesi olduğuna inanıyoruz.

Çevremizde barış, istikrar ve güvenç kuşağı yaratılması yönündeki çabalarımız kesintisiz olarak sürdürülmektedir. Geleneksel barışçı dışpolitikamız uyarınca, tüm komşularımızla olduğu gibi, Yunanistan'la da dostluk ve işbirliğine dayanan iyi ilişkiler sürdürmeyi istiyoruz.

Yunanistan'la aramızdaki sorunların, ortak rızaya dayanacak hiçbir barışçı çözüm yöntemini dışlamadan, diyalog yoluyla çözülebileceğine inanıyoruz. Gelecekte, Avrupa Birliği içerisinde aynı değer ve ülküleri paylaşan üyeler olarak, Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkilerin gelişmesini engelleyen kimi sorunların ortadan kaldırılabilceğini umuyoruz.

Ülkemiz ile Yunanistan arasındaki dostluk ilişkilerinin, karşılıklı saygı ve güven ilkeleri temelinde geliştirilmesinin, bölgemizde de olumlu yansımaları olacağına inanıyoruz.

Yunanistan'la başlatılmış olan diyalog sürecini, yerleşik kanallar aracılığıyla, daha ileri aşamalara götürme ve yeni işbirliği alanlarına yayma konusunda kararlıyız.

Balkanlar, Türkiye'nin tarihsel, kültürel ve insanî bağları olduğu, her alanda yoğun ve çok boyutlu ilişkiler sürdürdüğü bir bölgedir. Bölge ülkelerinin egemenliklerinin, bağımsızlıklarının ve toprak bütünlüklerinin korunması, hukukun üstünlüğü ve demokratik ilkeler temelinde Avrupa ve Avrupa-Atlantik kurumlarıyla bütünleşmeleri ve bölgesel işbirliğini geliştirmeleri, Türk dışpolitikasının öncelikleri arasında yer almaktadır.

Balkan ülkelerinden Romanya ve Bulgaristan ile ilişkilerimiz ve işbirliğimiz son on yılda her alanda hızla gelişmiştir. Üçlü doruk toplantısının altıncısını, geçtiğimiz Haziran ayında gerçekleştirdik. Söz konusu doruk toplantıları, ülkelerimiz arasındaki dayanışma ve işbirliğinin vardığı düzeyi yansıtmakta, çok iyi giden ikili ilişkilerimize ek bir katkı sağlayan danışma ve işbirliği forumu oluşturmaktadır. Bu birlikteliğin, çevremizdeki tüm ülkelere örnek olmasını diliyoruz.

Geçtiğimiz yıl içinde, Kıbrıs sorununun çözüm sürecinde hareketlilik yaşanmıştır. Bu süreçte, Kıbrıs Türk Halkının, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın Rauf Denktaş'ın önderliğinde, haklarını koruma, eşit ve egemen konuma kavuşma yönünde gösterdiği kararlılığı takdirle karşılıyoruz. (*Alkışlar*)

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin varlığı gözardı edilerek Adada kalıcı bir çözüme ulaşılmamasının olanaksızlığını gelişmeler göstermiştir. Bu gerçeğin, yakın bir zamanda, başta Avrupa Birliği olmak üzere, tüm uluslararası toplumca da kabul edilmesini bekliyoruz.

Kıbrıs Türk tarafının son aylarda gerçekleştirdiği açılımların ve Cumhurbaşkanı Sayın Denktaş'ın gündeme getirdiği yapıcı önerilerin Adada var olan güven bunalımının aşılmasına yardımcı olacağını, ilişkilerin normalleştirilmesine katkıda bulunacağını ve Adada hakça ve kalıcı çözüm yönündeki çabaları kolaylaştıracağını umuyoruz.

Komşularımız arasında Azerbaycan özel ve ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Bu ayrıcalık, coğrafi yakınlığın ötesinde, halklarımız arasındaki güçlü kültürel ve tarihsel bağlardan kaynaklanmaktadır.

Sovyetler Birliğinin dağılmasının ardından, Türkiye, komşusu Azerbaycan ile olan yakın bağlarını, yeni bir anlayış içinde, hızla canlandırmaya başlamıştır. Halklarımız arasındaki kardeşliğe, ortak tarihsel ve kültürel bağlara dayanan ilişkilerimiz her geçen gün daha da sağlamlaşmakta ve gelişmektedir.

Temelini, geçtiğimiz yıl Eylül ayında attığımız Bakü-Tiflis-Ceyhan hampetrol ana ihracat boru hattı, işbirliğimizin gelişmesi yolunda önemli bir kilometre taşı oluşturmuştur. Bu projeye, Kafkaslarda, yine, yakın dostluk ve işbirliği ilişkileri içinde olduğumuz Gürcistan'ın da katılmış olması mutluluk vericidir.

Ülkemizle Azerbaycan ve Gürcistan arasındaki siyasal ve ekonomik işbirliğinin dev bir yapıtı olan söz konusu boru hattı, ayrıca, halklarımızın yarar ortaklığını da simgelemektedir.

Türkiye, tüm komşularıyla iyi ilişkiler geliştirmek yönündeki isteği doğrultusunda, Ermenistan ile de ilişkilerini normalleştirmek amacındadır; ancak, bu amaçla ulaşılması, Ermenistan'ın iyi komşuluk ve uluslararası hukuk ilkeleriyle uyumlu bir dışsiyaset izlemesine, komşularıyla sorunlarını bu doğrultuda çözmeye yönünde ciddi çaba göstermesine, geçmişle barışmak yönünde son seçimini yaparak tarihin yargılanmasını tarihçilere bırakmasına bağlıdır. Doğal olarak, Ermenistan'ın bu davranış içine girmesi ve bu yönde siyasal istenç göstermesi Türkiye tarafından karşılıksız bırakılmayacağı gibi, böyle bir olumlu gelişme, tüm Güney Kafkasya bölgesinin istikrar ve gönencine somut katkı sağlayacaktır.

Komşularımızla ilişkilerimiz kapsamında İran ile ilişkilerimize de değinmek istiyorum. Komşumuz İran ile ilişkilerimiz, iyi komşuluk, içişlerine karışmama ve karşılıklı saygı temelinde gelişmektedir.

Türkiye-İran ilişkilerinin özellikle Sayın Hatemi'nin cumhurbaşkanlığına seçilmesinden sonra, olumlu yönde gelişmesi sevindiricidir. İran ile aramızdaki işbirliği olanaklarından daha geniş ölçüde yararlanabileceğimize inanıyorum.

Güney komşumuz Suriye ile üst düzeyli ilişkiler, ikili işbirliğimizin daha da geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Ülkemiz ile Suriye arasındaki güvenlik işbirliğinin Adana Mutabakatı temelinde sürdürülmesi mutluluk vericidir.

Öte yandan, Ortadoğu'da önemli gelişmelerin yaşandığı duyarlı bir dönemden geçmekteyiz. İsrail-Filistin sorununda üç yıla yakın süredir görülen olumsuz gelişmeler her iki tarafın da büyük acılar yaşamasına neden olmuştur.

Ortadoğu barış sürecini yeniden canlandırmak amacıyla hazırlanan yol haritasının İsrail ve Filistin makamlarınca kabul edildiğinin zamanında açıklanması sevindirici bir gelişme olmuş ve barış umutlarını artırmıştır; ancak, yol haritası kapsamındaki barış sürecinin sonuçsuz kalması tehlikesinin daha sonra belirmesi üzüntü verici olmuştur. Tarafların ılımlılık göstererek barışa yönelik diyalogu sürdürmelerinin, bölgede kalıcı barışın sağlanması yönünden, bugün, her zamankinden daha büyük önem taşıdığına inanıyoruz.

Geçmiş deneyimler, sorunlara, barışçıl yöntemler dışında başka yollardan çözüm bulunmasının olanaksızlığını göstermiştir. Ortadoğu'da hakça, kalıcı ve kapsamlı bir barışa ulaşılması, bölgede yeni bir dönemi başlatabilecek ve geniş işbirliği olanaklarını harekete geçirebilecektir. Ortadoğu, artık sorunlarıyla anılan bir bölge olmaktan kurtarılmalıdır.

Kökene yüzyıllar öncesine inen Türkiye-Rusya ilişkileri, son 12 yıl içinde büyük ivme kazanmıştır. Rusya ile aramızdaki diyalog ve işbirliğinin ileri boyutlara taşınabilmiş olmasını mutluluk verici buluyoruz.

Ticaretten, enerji tasarılarından, müteahhitlik hizmetlerinden turizme kadar birçok konuda Rusya ile yoğun ilişki içindeyiz. Ulaştığımız düzeyle yetinmeyerek, Rusya Federasyonu ile ilişkilerimizi her alanda derinleştirmek, işbirliğimizi karşılıklı yarar temelinde geliştirmek istiyoruz.

Dünyanın değişen jeostratejik koşulları kapsamında, dışpolitika önceliklerimiz, özellikle bizi çevreleyen ülkelerle ilişkilerin geliştirilmesiyle sınırlı kalmamaktadır. Türk dışpolitikası yavaş yavaş küresel bir kimlik kazanarak, eskiye oranla daha geniş bir coğrafi alanda etkinlik gösterme çabası içindedir. Bu bağlamda, Doğu ve Güneydoğu Asya ile Pasifik bölgesiyle ilişkilerimizin geliştirilmesi, aynı biçimde Afrika ve Latin Amerika'ya açılım politikalarımızın sürdürülmesi önem kazanmaktadır.

Büyük önem verdiğimiz Çin Halk Cumhuriyeti ile ilişkilerimizin gelişmesi mutluluk vericidir. 2003 yılının Japonya'da "Türkiye Yılı" olarak kutlanmasının, Türkiye'nin bu ülkede daha iyi tanınmasına katkıda bulunacağına inanıyoruz.

Tarihsel ve kültürel bağların bizleri yakınlaştırdığı Ortaasya cumhuriyetleriyle her alanda ilişkilerimizi geliştirmeye önem vermekteyiz. Ortaasya'da istikrar ve güvenliğin sağlanması, Avrasya'nın güvenliği yönünden gereklidir. Aşırıçılık, uyuşturucu kaçakçılığı ve terörizm gibi çoğu dış kaynaklı tehditlerin baskısı Ortaasya'da kendini hissettirmektedir. Ortaasya ülkelerinin söz konusu alanlarda uluslararası toplumla başlattıkları dayanışma ve işbirliğini sürdürmelerinde yarar bulunmaktadır.

Ortaasya cumhuriyetleri uluslararası toplumun eşit birer üyesi olarak kendilerine saygın bir yer edinmiş ve ulusal çıkarlarını koruyabilme yeteneğini kazanmışlardır. Ortaasya cumhuriyetlerinin evrensel değerleri gözeterek, demokrasi ve insan hakları alanındaki yeni açılımlarla uluslararası saygınlıklarını daha da artırmayı başaracaklarına inanıyoruz.

Dışpolitikamızın temel yönelimleri bağlamında, Avrupa Birliğine tam üyeliğimiz önplanda bulunmaktadır.

Avrupa Birliği üyeliğimizin gerçekleşmesine katkıda bulunacak reform ve değişim süreci, gücünü, cumhuriyetimize yön veren, çağdaş uygarlığa ulaşma felsefesinden ve ulusumuzun bu konudaki haklı beklentilerinden almaktadır.

Ortak siyasal, ekonomik ve stratejik çıkarlar, ülkemiz ile Avrupa Birliğini birbirine bağlamakta ve üyelik sürecimize ivme kazandıran öğeler arasında yer almaktadır.

Avrupa Birliğine tam üyeliğimizin gerektirdiği kapsamlı çalışmalar, devletimizin tüm kurumlarının katkılarıyla, kararlı bir yaklaşımla ve uyum içinde sürdürülmektedir.

Türk Ulusunun demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan hakları alanlarında çağdaş değer ve ölçütlerin benimsenmesi yönündeki istek ve beklentilerine yanıt veren bu reformların geniş bir siyasal ve toplumsal destekle yaşama geçirilmesi ayrıca mutluluk vericidir.

Gerçekleştirilen reformların ve uyum çalışmalarının etkin biçimde uygulanmasının ve uygulamanın izlenip denetlenmesi için gerekli önlemlerin alınmasının, üyelik görüşmelerinin başlatılmasında etkili olacağına inanıyoruz.

Öte yandan, Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki ilişkilerin iki yönlü olduğu unutulmamalıdır. Bu süreçte, Avrupa Birliğinin de Türkiye'ye yönelik yükümlülüklerini zamanında ve eksiksiz yerine getirmesi önem taşımaktadır.

Türk Ulusu, 2004 yılında yapılacak son değerlendirmeden sonra üyelik görüşmelerinin başlatılmasına yönelik kararın en geç 2004 yılı sonunda alınmasını haklı olarak beklemektedir.

Avrupa Birliğinin temellerini atan ileri görüşlü devlet adamlarının düşledikleri, demokrasi ve hukuk devleti ilkelerinin egemen olduğu barış, gönenc ve güvenlik içinde yaşayan bir Avrupa'nın, Türkiye'nin de Avrupa Birliğine katılımıyla daha da güçleneceğine inanıyoruz.

Yüzyıllardır Avrupa sisteminin bir ögesini oluşturan, Avrupa ülkeleriyle kültürel ve toplumsal etkileşim içinde bulunan ve güçlü bağlar geliştiren Türkiye, cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün gösterdiği yolda ilerleyerek, çağdaş Avrupa'nın ayrılmaz bir parçası durumuna gelmiştir. Avrupa Birliği üyeliğimizin bu birlikteliği daha da pekiştireceği kuşkusuzdur. Bu anlayışla, Avrupa Birliği üyeliğimizi, güçlü ifadelerle destekliyoruz. (*AK Parti sıralarından Alkışlar*)

Komşumuz Irak'taki gelişmeler, Türkiye'nin ve dünyanın gündeminde yer almayı sürdürmektedir. Türkiye yanı başındaki bu gelişmeleri yakından ve duyarlılıkla izlemektedir.

Bugün, sınırlarımızın hemen ötesinde, hergün, sivil ya da asker can kaybının sürüp gitmesinden üzüntü duyuyoruz. Irak'ın geleceğine, istikrarına ilişkin belirsizlikler, bizleri olduğu kadar uluslararası toplumu da kaygılandırmaktadır.

Komşumuz Irak'ın toprak bütünlüğünün ve siyasal birliğinin korunması, Irak'ın ve bölgenin istikrarının vazgeçilmez ögesidir. Bu konudaki duyarlılığımız herkes tarafından bilinmektedir. Irak Halkının bir an önce huzura kavuşmasını, kendi geleceğini özgürce belirlemesini ve uygar uluslar arasındaki yerini almasını diliyoruz.

Irak'taki istikrarsızlık en kısa sürede sona ermeli, ülkede kamu düzeni yeniden oluşturulmalı, Irak'taki tüm etnik grupların hakça temsil edildiği demokratik bir rejim kurulmalı, Irak Halkı, ülkesi ve doğal kaynakları üzerinde tam denetime sahip olmalıdır.

Türkiye, Irak'ı demokratikleşme sürecinde destekleyecektir. Irak demokrasi yolunda ilerlemeye başladığında, bölgedeki en güvenilir ortağı olarak onu destekleyecek ülkelerin başında Türkiye'yi bulacaktır. Gelecekte Irak'ın nasıl biçimleneceği, ülkenin istikrara kavuşması, müttefiklerine oranla Türkiye'yi çok daha yakından ilgilendirmektedir.

Irak'a yönelik askerî bir operasyonun ancak son bir seçenek olarak düşünülebileceğini sürekli dile getirdik. Sorunun barışçı yollardan çözümlenmesine tüm taraflarca olanak tanınmasının gerekliliğini sürekli yineledik. Türkiye, bunalımın başlangıcından itibaren, doğrudan temaslar yoluyla, Irak yönetimine, uluslararası toplumun çağrılarını uyararak, Birleşmiş Milletlerle tam ve eksiksiz işbirliği yapma-

sını sürekli telkin etmiş, ayrıca, bölge ülkeleri arasında ortak bir zemin oluşturulması amacıyla kapsamlı girişimler gerçekleştirmiştir. Ülkemiz bu çabalarını sürdürürken, başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere, müttefikleriyle de iletişim içinde olmuş ve içtenlikle barışçı bir çözümü istemiştir.

Gelişmelerin bugün geldiği nokta ortadadır. Ne yazık ki, savaş engellenememiş; ancak, savaşla çözümlenebileceği varsayılan kimi konular, belki biçim değiştirip daha da ağırlaşmış olarak karşımıza çıkmıştır.

Gelinen noktada, Irak'a olası asker gönderilmesi konusu ülkemizde ayrıntılarıyla tartışılmaktadır. Bu konuda bir karar alınırken ulusal çıkarlarımızın öncelikle gözönünde bulundurulması ve ülkemizin bölgesindeki konumu ile tarihsel bağlarını da dikkate alacak kapsamlı bir değerlendirme yapılması gerektiği açıktır.

Anayasanın 92'nci maddesinde, uluslararası hukukun meşru saydığı durumlarda savaş hali ilanına, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası anlaşmaların ya da uluslararası nezaket kurallarının gerektirdiği durumlar dışında, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine, yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına izin verme yetkisinin Türkiye Büyük Millet Meclisinde olduğu belirtilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri arasında sayılan 92'nci maddedeki yetkiler ve bu bağlamda Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine izin verme yetkisi, Anayasada açıkça Türkiye Büyük Millet Meclisine verilmiş münhasır bir yetkidir. (*CHP sıralarından Alkışlar*)

Bu nedenle, uluslararası hukuka uygunluk koşulunun gerçekleşip gerçekleşmediğinin doğrudan Türkiye Büyük Millet Meclisince saptanması ve gerekli izin verilip verilmeyeceğine ilişkin kararın yine Türkiye Büyük Millet Meclisince oluşturulması Anayasa kuralı gereğidir. (*CHP sıralarından Alkışlar*)

Dışpolitikanın hızla değişiklik gösteren ve önemli bir bölümü önceden öngörülemeyen koşulları, ülkemizi, kimi zaman bir dizi karmaşık sorunla karşı karşıya bırakabilmektedir. Irak konusunda kritik kararlar alınırken akılcı, sağduyulu ve temkinli yaklaşımlarla tüm ögelerin en iyi biçimde gözetilmesi doğaldır.

Soğuk savaş dönemi sonrası dünyada teknoloji, iletişim, ulaşım sektörlerinde yaşanan gelişmeler, uluslararası dengeleri, güçlü ülkeler yararına hızla değiştirmektedir. Bu durum, uluslararası kurumların ve uluslararası hukukun önemini belirginleştirmektedir. Güçsüz olanın güçlü karşısında korunması, ancak, bu kurumlar ve uluslararası hukuk aracılığıyla sağlanabilmektedir.

Devletlerin, kendilerini uluslararası hukukla bağlı sayması, dünya barışı yönünden önemlidir. Anayasamızın 92'nci maddesiyle Türkiye Büyük Millet Meclisine verilen yetkinin, uluslararası hukukun meşru saydığı durumlar için öngörülmesi da, uluslararası ilişkilerin ulaştığı boyut yönünden son derece önemlidir.

Yüce Meclisimizin, bu konuda üzerine düşen sorumlulukları eksiksiz biçimde yerine getireceği kuşkusuzdur. (*CHP sıralarından Alkışlar*)

Sayın Başkan, Yüce Meclisimizin sayın üyeleri;

20'nci Yüzyılın sonunda, soğuksavaş döneminin iki kutuplu düzeni yıkılmış, Batı Avrupa'ya yönelik geniş çapta bir savaş olasılığı, tüm zamanların en düşük

düzeyine inmiştir. Bu durumda, klasik tehditlerin yerini terörizm, kitle imha silahlarının yayılması ve köktendincilik gibi çok yönlü riskler ve asimetrik tehditler almıştır. 21'inci Yüzyılın başındaki dünya düzeninin, tek kutuplu bir süper güç yanında ana güç merkezlerinin yer aldığı bir yapılanmaya doğru yöneldiği gözlenmektedir.

Diğer yandan, dünya, biri halkların, toplumların ve ekonomilerin bütünleşmesini amaçlayan küreselleşme diğeri de ülkeleri, kültürleri ve toplumları yakınlaştıran iletişim teknolojileri gibi iki etkenin yol açtığı, daha önce örneği görülmemiş düzeyde hızlı bir değişim sürecine girmiştir. Bu değişim sürecini doğru algılamayan toplumların, sürecin yalnızca sonuçlarını izlemekle yetinecekleri görüşü yaygındır.

11 Eylül'de Amerika Birleşik Devletlerine yöneltilen terörist saldırılar, kitle terörizminin eriştiği boyutlarla ilgili olarak dünyada geniş yankılara neden olmuştur. Uluslararası güvenlik ortamı, son derece değişken ve öngörülere zorlaştıran bir nitelik kazanmıştır. Bundan sonra, tehditlerin daha büyük bir hızla ortaya çıkması ve daha az hesaplanabilir olması olasıdır.

Soğuksavaş ertesini, Balkanlar, Kafkasya, Ortaasya ve Ortadoğu'da ortaya çıkan ve küresel belirsizliği artıran jeopolitik güç boşluğunun tek süper güç tarafından doldurulması süreci başlamıştır. Bu çerçevede, soğuksavaş dönemindeki "çevreleme" ve "çaydırıcılık" kavramları arka plana itilmiş, terörizmi destekleyen ve barındıran ülkeler ile kitle imha silahları geliştiren ülkelerin yarattığı tehditlerin daha fazla büyümesine izin vermeyen "önleyici vuruş" kavramı ortaya çıkmıştır. Bunun sonucunda, uluslararası güvenlik alanındaki tek taraflı eylemlerin Birleşmiş Milletlerin etkinliğinde yarattığı sarsıntının, uluslararası yasallık ve odaya ilkelere hareketle giderilmesine büyük gereksinim bulunmaktadır.

Demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti nitelikleriyle, Türkiye Cumhuriyeti, aynı zamanda, Müslüman ülkelere örnek olabilecek, uygarlıklar arasındaki uyumun güçlendirilmesine katkıda bulunabilecek, çağdaş tek ülke konumundadır. Türkiye'nin oynayabileceği jeostratejik rolde, bu nokta önem kazanmaktadır.

Bugünkü ortamda, Türkiye'nin temel güvenlik kaygılarını, köktendincilik, terörizm, kitle imha silahlarının yayılması, bölgesel belirsizlikler ve istikrarsızlıklar olarak sıralamak olanaklıdır.

Uluslararası ortamda yaşanan gelişmeler, Türkiye'yi, soğuksavaş döneminin "kanat ülkesi" konumundan "cephe ülkesi" konumuna getirmiştir. Türkiye, bağımsızlığına, bütünlüğüne, laik ve demokratik anayasal düzenine, ulus-devlet yapısına yönelik iç ve dış tehditlere karşı savaşımını başarıyla sürdürmektedir.

Türkiye'de, köktendincilik akımının temelinde, din kurallarına dayalı devlet kurmak, çağdaş hukukun yerine şeriat hukukunu getirmek ve toplumumuzun cumhuriyet döneminde elde ettiği tüm çağdaş kazanımları yok etme amacı yatmaktadır. Bu durum, öncelikli bir güvenlik sorunu olarak toplumumuzda haklı kaygılara yol açmaktadır. (*CHP sıralarından Alkışlar*)

Çağdaşlığın, demokrasinin ve hukuk devletinin temeli olan laiklik, Türkiye Cumhuriyetinin kuruluş ve varoluş felsefesinin özü, değiştirilemez niteliği, din ve vicdan özgürlüğünün, ulusal birliğin ve toplumsal barışın güvencesidir. (*CHP sıralarından Alkışlar*)

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Gelişme, aydınlanma ve çağdaşlaşma çabalarını başarıya ulaştıracak en etkili araç eğitimidir. Bilginin sınırsızlığı, gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun tüm toplumları eğitim olanaklarını daha da iyileştirmeye zorlamaktadır.

Günümüzün değişen koşulları ve her alanda yaşanan kapsamlı dönüşümler, yeni kuşakların dünyayı anlayabilen, yorumlayabilen ve yön verebilen bireyler olarak yetiştirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan bu yana gerçekleştirilen tüm atılımların amacı, çocuklarımıza ve gençlerimize daha aydınlık yarınlar ve çağdaş yaşam olanakları sunmaktır.

Dünyada yaşanan dönüşümlerin gerisinde kalmamak, yenilikleri izleyen değil, yeniliklere yön veren bir ülke durumuna gelebilmek için, eğitim sistemimizi geliştirmek, eğitim hizmetlerinin kalitesini her aşamada yükseltmek zorundayız.

Yurttaşlarımızın bilgiye açık, evrensel değerleri özümsemiş, dünya gerçeklerini yorumlama becerisine sahip, bilim, teknoloji, kültür ve sanat yaşamındaki gelişmelere duyarlı bireyler olarak yetiştirilmesi, çağdaş eğitimin anaöğeleridir.

Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilen yeniden yapılanma girişimlerinin en önemlilerinden biri Eğitim Birliği Yasasının kabulü olmuştur. Eğitim Birliği Yasası, Türkiye Cumhuriyetinin çağdaşlaşma sürecini hızlandıran bir atılımdır. Çağdaş ve laik ulusal eğitim bu temel üzerine kurulmuş, gösterilen çabalarla eğitim alanında sevindirici sonuçlar elde edilmiştir.

Ulusal eğitim alanında atılan önemli bir adım, kesintisiz zorunlu eğitimin 5 yıldan 8 yıla çıkarılmasıdır. Çağdaş eğitimin zorunlu kıldığı bu gelişme, ülke gençliğini bilgi çağının gereklerine göre hazırlayacak eğitim-öğretim sisteminin temelini oluşturulması amacını gütmektedir. Sistem, eğitimin içeriği, uygulama yöntemleriyle bir bütün olarak düşünülmeli ve bu anlayış çerçevesinde yürütülerek pekiştirilmelidir.

Devletin eğitim yükümlülüğü, genç nüfusu yaşama hazırlayınca kadar sürmelidir.

8 yıllık kesintisiz temel eğitimin zorunlu tutulduğu ilköğretim aşaması, gençlerimizi yaşama hazırlayan değil, temel bilgilerin öğretilerek ilgi ve yeteneklerinin belirlenmeye çalışıldığı bir eğitim sürecidir.

Gençlerimizi, ancak, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda meslek eğitimi vererek ya da bir üst eğitime yönlendirerek yaşama hazırlayabiliriz. Oysa, ülkemizdeki yasal çerçeve, 13 yaşını henüz bitirmiş çocuklarımıza, geleceğini kurabileceği bilgi ve beceriyle donatmaksızın, eğitim sisteminin dışına çıkabilme olanağı tanımaktadır. Bu olanak ise, tahminlerin ötesinde kullanılmaktadır. 2001 yılında 14-16 yaş nüfusunun yalnızca yüzde 43'ü ortaöğretime kayıtlıdır. Bu oran, 14-16 yaş grubu çocuklarımızın yarıdan çoğunun eğitilmediği ya da devletin gözetim ve denetimi dışında eğitildiğini göstermektedir.

OECD'ye üye 30 ülke içinde zorunlu eğitim süresini 8 yıla sınırlandıran, 13 yaşını bitirmiş çocukların eğitim sistemi dışına çıkabilmesine izin veren bir başka ülke bulunmamaktadır.

Bugün, Amerika Birleşik Devletleri, Almanya, Belçika, Hollanda, İngiltere gibi gelişmiş ülkelerde zorunlu eğitim 11 ilâ 13 yıldır; Türkiye’de de 12 yıla çıkarılması doğrultusunda gerekli çalışmalar bir an önce tamamlanmalıdır.

Bu yönde alınacak karar, 8 yıllık zorunlu eğitim uygulamasının doğal bir sonucu olarak çağdaş, laik eğitim sisteminin kökleşmesine, 7-18 yaş kuşağının çağın gereklerine göre donatılmış olarak yetiştirilmesine olanak sağlayacaktır.

Zorunlu eğitimin kesintisiz 12 yıla çıkarılması, eğitim hizmetinin yurt düzeyinde ve gelir grupları arasında dengeli olarak dağılımına katkıda bulunacak, eğitim sisteminin mesleğe yönlendirme sorununa da yeni bir çerçeve oluşturacaktır.

Ülkemizde, özellikle ilköğretim için üstün zekâlı ya da özel yetenekli çocukların belirlenerek yönlendirilmesi ve yetiştirilmesi amacıyla geliştirilmiş ve düzgün işleyen bir sistem kurulmalıdır. Üstün zekâlı ya da özel yetenekli çocuklarımız, ülkemizin zenginliğidir.

Sayın Başkan, Yüce Meclisimizin sayın üyeleri;

Üniversitelerin, bilgi üretmek, üretilen bilgiyi tüm insanlığın kullanımına sunmak, toplumu, bilimin ve aklın ışığında yönlendirerek aydınlatmak, bilimsel araştırma ve çalışmalarla gelişme sürecine katkıda bulunmak, ülke sorunlarına gerçekçi çözüm üretmek ve ülkenin gereksinim duyduğu nitelikli insan gücünü yetiştirmek gibi önemli görevleri bulunmaktadır.

Yükseköğretim kurumlarının ve üstkurulların bugünkü yapılarıyla, çağdaş beklentileri karşılayamadıkları bir gerçektir. (*AK Parti sıralarından Alkışlar*) Bu nedenle, yükseköğretim kurumları ve üstkurulların yeniden yapılandırılmasına gereksinim vardır.

Yeniden yapılandırma çalışmaları sırasında konuya bilimsel yaklaşılmalı, mevcut yapının eksikliklerini ve yanlışlarını giderecek, yeni sorunlara neden olmayacak bir yasal düzenleme yapılmalıdır.

Düzenlemenin cumhuriyetin nitelikleriyle bağdaşması, toplumun, gençliğin ve üniversitelerin beklentilerini karşılaması ve ülke gerçekleriyle örtüşmesi gerekmektedir. (*Alkışlar*)

Yapılacak düzenlemeyle, yükseköğretim kurumları ve üstkurulları, evrensel ölçütler göz önünde bulundurularak, bilimsel özerklik, akademik rekabet ve demokratik katılım ilkeleri temelinde yeniden yapılandırılmalıdır. Demokratik katılım, liyakat temeline dayandırılmalı ve akademik dengeleri bozmayacak biçimde bilimsel ölçütler gözetilerek düzenlenmelidir.

Yasalaşma süreci, üniversitelerin konumuna yaraşır biçimde, siyasal alandan önce akademik alanda başlatılmalı ve konunun toplum yönünden taşıdığı önem gözetilerek yeterince tartışıldıktan sonra siyasal alana aktarılmalıdır. Akademik alanda hazırlanan ve evrensel ilkeleri içeren taslak üzerinde uyuşma sağlanmasında kamu yararı bulunmaktadır.

Özgürlük sınırları geniş tutulmayan yapıdaki üniversitelerin topluma ufuk açması, geleceğe ışık tutması ve katkıda bulunması beklenemez.

Üniversitelerde temel başarı ölçütü, ideolojik eğilim ve kişisel ilişkiler yerine, bilimsel etik ve evrensel ölçütlere uygunluk olmalıdır.

Türkiye, yıllardır en büyük sorunu olan beyin göçünü de mutlaka önlemelidir. Bilimsel araştırma ve çalışma yapacak bilim insanlarımıza her türlü olanak sağlanmalıdır.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Dünya, her alanda önemli ilerlemelerin yaşandığı bir dönüşüm ve yeniden yapılanma sürecinden geçmekte, bilginin üretilmesi, paylaşılması ve kullanılması, ülkelerin gelişme düzeylerinde belirleyici rol oynamaktadır.

Kendilerini bilgi toplumunun gereklerine göre yapılandıran ülkelerin demok-rasi, insan hakları, hukuk ve ekonomi alanlarındaki gelişmelerini sürdürecekleri ve geleceğe güçlenerek ulaşacakları kuşkusuzdur.

Bilgi toplumu olma yönünde istenen dönüşümün gerçekleştirilmesi, bireyle-rin gereksinim duydukları bilgiye en kısa sürede ulaşabilmelerini zorunlu kılmak-tadır. Bu konuda karşılaşılan temel sorunlar, bilgi sistematiği, kapsamı ve ölçütü-nün saptanması, hukuksal ve teknolojik altyapının oluşturulması ve bunlara üst düzeyde sahiplenilmesidir.

Kamu kurum ve kuruluşları, bilgi teknolojileri kullanımını yaygınlaştırarak etkin, verimli ve yurttaş odaklı uygulamaları geliştirme zorunluluğu içindedir. Ül-kemiz, bilgi toplumu olma yolundaki gerekli kurumsal yapıya kavuşturulmalıdır.

Çağdaş bir iletişim altyapısı oluşturulması, e-devlet uygulamalarının başarıya ulaşmasının önkoşuludur. Teknolojinin yaygınlaştırılması, yurdumuzun her köşe-sinde ve toplumun her kesiminin erişimine açık duruma getirilmesi amaçlanma-lıdır.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Enerji, çağdaş ülkelerde yaşamsal öneme sahiptir. Enerji kullanımı, günümüz-de gelişmişlik göstergelerinden biri olarak kabul edilmektedir. Ekonominin yüksek verim sergileyebilmesi de enerjiyi yeterince değerlendirebilmemize bağlıdır.

Geçen dönemlerde, elektrik ve doğalgaz enerjisi sektörlerinde gerçekleştirilen yapısal düzenlemeler, enerji sektörünün Avrupa Birliği uygulamalarına uygun bi-çimde, rekabetçi bir yapıya kavuşturulmasını amaçlamaktadır. Bu, piyasanın devlet denetimi ve gözetimi altında haklı rekabete olanak tanıyacak biçimde özgürleştiril-mesi ve saydamlaştırılması, piyasada istikrar ve sürekliliğin sağlanması, yatırımlar-ın özel sektörce yeni piyasa yapısı içerisinde gerçekleştirilmesi için zorunludur.

Türkiye'nin enerji alanında önündeki en büyük sorun, yabancı kaynaklara bağımlılıktır. Günümüzde yüzde 70 dolayında olan dışa bağımlılık oranının, tüke-timin artması ve yerel kaynaklı enerji üretiminin giderek azalması nedeniyle önü-müzdeki yıllarda daha da yükselmesi beklenmektedir.

Bu durum, elektrik enerjisi üretiminde yerli kaynaklardan yararlanma politi-kasının yeterince uygulanmadığını ve yabancı kaynaklara ağırlık verildiğini ortaya koymaktadır. Öte yandan, doğalgaz dışalımında kaynak çeşitlemesine gidilmesi de önem taşımaktadır.

Türkiye önemli hidrolik ve termik kaynaklara sahiptir. Var olan kaynakların etkili kullanımı da, enerji verimliliğinin artırılması ve başta dışa bağımlılığın azal-

tilması için gereklidir. Bu bağlamda, elektrik dağıtımında yüzde 20'ler düzeyinde olan kayıp-kaçak oranı, Avrupa Birliği ortalaması düzeyine çekilmelidir.

Öte yandan, güneş, rüzgâr ve jeotermal enerji gibi alternatif kaynaklara, hem ucuz ve yenilenebilir olmaları hem de çevreye zarar vermemeleri nedeniyle daha fazla önem verilmelidir. Enerji etkinliklerimizi çevre ile doğal ve kültürel varlıklarımıza karşı yükümlülüklerimizi gözönünde bulundurarak yürütmek, çevreye ve bireyin sağlığına gösterilen duyarlılığımızın bir kanıtı olacağı gibi, Avrupa Birliği mevzuatına uyum yönünden de bir gerekliliktir.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Türkiye, cumhuriyetin kurulması ve Atatürk ilke ve devrimlerinin yaşama geçirilmesiyle seçimini çağdaşlaşmadan yana yapmış, bu seçiminden hiçbir zaman ödün vermemiştir.

Türkiye Cumhuriyeti, ulusumuzun ekonomik, toplumsal, siyasal, bilimsel ve teknolojik alanlardaki gecikmişliğini hızla gidermek ve çağdaş uygarlıkla bir an önce bütünleşmek durumundadır. Bu kapsamda, cumhuriyetin, Anayasada öngörülen insan haklarına saygılı, demokratik, laik, sosyal hukuk devleti nitelikleri gözetilerek daha ileri götürülmesi temel önceliklerimizdendir.

Geçmiş yıllardaki Türkiye Büyük Millet Meclisi yasama yılı açılış konuşmalarımda, cumhuriyetin kuruluşunun 100'üncü yıldönümü olan 2023 yılına kadar tamamlanması gereken temel ereklere belirtmiştim. Bugün de 2023'e uzanan yolda, kısa ve orta dönemde ulaşılmasını zorunlu gördüğüm kimi ereklere vurgulamak istiyorum:

Türkiye'nin Avrupa Birliğine tam üyeliği gerçekleştirilmelidir.

Avrupa Birliği üyeliğimizin, ortak evrensel değerleri temel alan, barışçı, istikrarlı ve aydınlık bir geleceği Avrupalı ortaklarımızla paylaşmak anlamına geldiği inancındayız. Avrupa Birliği üyeliğimizi, aynı zamanda, cumhuriyetimizin kuruluş felsefesini ve Atatürk'ün geleceğe bakışını doğrulayan bir aşama olarak değerlendiriyoruz.

Avrupa Birliğine tam üyelik ereği, Türkiye'nin stratejik vizyonunun ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır. Avrupa Birliği, Türkiye için cumhuriyetin kuruluşundan sonra en büyük çağdaşlaşma tasarımıdır.

Ekonomik gelişme sürdürülmelidir. Çağdaş Türkiye ülküsüne giden yolda ekonomik güç, iç ve dış güvenlik politikalarında temel öge olma özelliğini korumaktadır. Ekonomide gerekli yapısal dönüşümlerin gerçekleştirilmesi durumunda, önümüzdeki dönemde kişi başına düşen ulusal geliri Avrupa Birliği ülkelerinin düzeyine yaklaştırma ve dünyanın ilk 10 ekonomisi arasına girme ereğine ulaşılacaktır.

Türk Silahlı Kuvvetlerinin gücü artırılmalıdır. Dünyanın, özellikle bölgemizin hâlâ belirsizlik ve tehlikelerle dolu olduğu ve askerî gücün geçerliliğini koruduğu göz önüne alınarak, Türk Silahlı Kuvvetlerinin, 21'inci Yüzyılın gereksinimlerine yanıt verecek, ulusal çıkarlarımızı koruyacak, istikrarı sürdürececek biçimde modernize edilmesi, en yüksek caydırıcılık gücüne ve hazırlık düzeyine yükseltilmesi, ileri teknolojiye dayalı, kendi kendine yeterli ve rekabet gücüne sahip etkin bir savunma sanayiyle desteklenmesi önem taşımaktadır.

Ulusunun güvenini ve sevgisini kazanmış olan Silahlı Kuvvetlerimizin, içte ve dışta saygınlığının korunması ve gereksinimlerinin devletin tüm olanaklarıyla karşılanmaya çalışılması yaşamsal değerdedir. Aydınlik geleceğe ulaşma yolunda gerçekleştirilmesi gereken diğer ereklere de şöylece sıralayabiliriz:

Ülkemizde eğitim ve öğretimin, Atatürk ilke ve devrimleri doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim ölçütlerini temel alan yapısı korunmalı, eğitim birliği ilkesi içinde, devletin gözetim ve denetimi altında yapılması sürdürülerek bilgi toplumu düzeyine mutlaka ulaşılmalıdır.

Medyanın çoğulculuğunu koruyucu önlemler alınmalı, basın kuruluşlarının varlık nedenlerinden sapmalarına yol açacak düzenlemelerden özenle kaçınılmalıdır.

Kamu yönetimi ve yerel yönetimler çağdaş ve etkin bir yapıya kavuşturulmalıdır.

Ülke genelinde bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarının azaltılması ve bölgelerarası toplumsal ve ekonomik bütünleşme çabaları sürdürülmelidir. Toplumda sosyal adalet sağlanmalı ve fırsat eşitliği yaratılmalıdır. Kadının toplum içindeki konumu yükseltilmelidir.

Bölücü ve gerici tehdidin siyasallaşarak gelişmesi önlenmelidir.

Yolsuzluklarla ve örgütlü suçlarla savaşımla ulusal bir hareket başlatılmalı, yasama dokunulmazlığının sınırlandırılması için gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Siyasal partiler ve seçim yasalarını çağdaş demokratik yapıya kavuşturacak, yurttaşları etkin katılımcılar konumuna getirecek değişiklikler ivedilikle gerçekleştirilmelidir.

Ülkemiz, 21'inci Yüzyılda, kültür ve uygarlığın en ileri aşamasına ulaşarak dünya ölçütlerinde üretim yapan, gelirini adil paylaşan, insan haklarını güvenceye alan, hukukun üstünlüğünü, katılımcı demokrasiyi, düşünce özgürlüğünü gerçekleştiren saygın bir ülke konumuna yükselecektir.

Türkiye'yi, cumhuriyetin 100'üncü kuruluş yıldönümünde, çağdaş, demokratik, laik, bilgi çağını yakalamış, mutlu ve gönençli bir ülke olarak gelecek kuşaklara bırakmak tarihsel sorumluluğumuzdur.

Bu sorumluluğumuzu, ulusumuza, devletimize ve demokrasimize inancımızı koruyarak, Yüce Atatürk'ün kurduğu cumhuriyetin niteliklerine bağlı kalıp, çevresinde kenetlenerek, devlet organları arasında düzenli ve uyumlu işbirliğini sağlayarak, ulusal birlik ve bütünlük içinde daha çok çalışarak yerine getirebiliriz.

Yüce Meclisimizin bu süreçte de öncü rol üstleneceğine ve üzerine düşen görevleri kararlılıkla yerine getireceğine inanıyoruz.

Bu düşüncelerle, hepimizi yeniden, saygıyla selamlıyor, yeni yasama yılının ulusumuza kutlu olmasını diliyorum. (Ayakta *Alkışlar*)

YİRMİ İKİNCİ DÖNEM

ÜÇÜNCÜ YASAMA YILI

Birinci Birleşim

1 Ekim 2004 Cuma

Birinci Oturum

Açılma Saati: 15:00

Başkan: Geçici Başkan İsmail Alptekin

**Kâtip Üyeler: Geçici Kâtip Üye Mevlüt Akgün (Karaman),
Geçici Kâtip Üye Türkân Mıçoğulları (İzmir)**

Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Sizleri, yeni yasama yılının başlangıcında üstün başarı dileklerle ve saygıyla selamlıyorum.

Konuşmama başlarken, Yüce Meclisimizin 22'nci Dönem Üçüncü Yasama Yılı'nın açılışında sizlerle birlikte olmaktan duyduğum mutluluğu belirtmek istiyorum.

Türkiye Cumhuriyetini kuran, Türk devriminin gerçekleştirilmesinde yaşamsal rol üstlenen Türkiye Büyük Millet Meclisi, ulusal egemenliğin temsilcisi ve demokratik rejimimizin temel kurumudur.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, ülke sorunlarına her zaman duyarlılıkla sahip çıkmış, aldığı tarihsel kararlarla laik ve demokratik cumhuriyetimizin gelişimine hız kazandırmış, çağdaş uygarlık düzeyine ulaşma ve onu geçme çabalarına çalışmalarıyla katkıda bulunmuştur.

Dünyanın ve buna bağlı olarak Türkiye'nin önemli bir dönemden geçtiğini biliyoruz. Uygar toplum - çağdaş devlet - güçlü ülke ortak hedefine ulaşmak yolunda, Atatürk devrimleri ve anayasal ilkeler ışığında, toplumsal uzlaşma da sağlayarak gerekli adımları atmalıyız.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin, geçmişte olduğu gibi bu süreçte de kararlarıyla öncü rol üstleneceğine inanıyoruz.

Bir kez daha vurgulamak isterim ki, ulusumuzun Yüce Atatürk'ün önderliğinde büyük özveriyle kurduğu cumhuriyet, her koşulda sahip çıkmamız gereken en değerli varlığımızdır. Dünyada hayranlıkla karşılanan atılımları kısa sürede gerçekleştirebilmemizin önünü açan laik ve demokratik cumhuriyet, aydınlık yarınlara ulaşabilmemizin en önemli güvencesidir.

Yurttaşlarımızın, cumhuriyeti, Atatürk ilke ve devrimlerini, ülkesi ve ulusuyula bölünmez bütünlüğümüzü korumak için birlik içinde ve sorumluluk bilinciyle hareket edeceğinden kuşkumuz yoktur.

Üzerimize düşen görevleri tam olarak yerine getirdiğimizde, daha güzel günlere ulaşmamız kolaylaşacaktır.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Değişim rüzgârlarının güçlü biçimde duyumsandığı, koşulların her geçen gün farklılaştığı bir dünyada yaşıyoruz. Gelişme ve gönenç düzeyi ne olursa olsun, hiçbir ülke bu değişim sürecinden kendini soyutlayamaz.

Dünya üzerindeki her bölge, her ülke, her toplum, her birey boyutları farklı olsa da, bir yandan değişimin yol açtığı olumlu gelişmelerden yararlanmakta; bunun yanında kimi olumsuz gelişmelerin neden olduğu risklerle karşı karşıya kalmaktadır.

21'inci Yüzyılın başlarında edindiğimiz deneyimler başta olmak üzere, İkinci Dünya Savaşından bu yana yaşananlar, demokrasi, temel hak ve özgürlükler, küresel barış, gönenç, güvenlik ve istikrarın önemini çarpıcı biçimde göstermiştir.

İnsanlığın ortak amacı olan demokrasi, günümüzde, halkın araçlar yardımıyla yönetildiği bir "aracılı demokrasi"ye dönüşmüştür. Bu nedenle "katılımcı demokrasi" kavramı, temsili demokrasinin sorunlarını çözmeye yönünde yeni bir seçenek olarak belirmiştir.

Katılımcı demokrasi, halka, görüşlerini doğrudan anlatma olanağı sağlamakta, kitlelerin, genel politikaları belirleyen ve yürütenleri genel seçim düzeneğiyle denetleyebilmesine olanak yaratmaktadır.

Bireylerin, toplumsal sonuçlar yaratan kararların alınma sürecine katılmalarının, düşünce ve çözüm üretmelerinin, demokrasi bilincinin yerleşmesi ve siyasal kültürün gelişmesine katkıda bulunacağı tartışmasıdır.

Anayasada, yurttaşların seçme, seçilme ve siyasal etkinlikte bulunma hakları güvence altına alınmış olmasına karşın, bu hak tek başına katılımcı demokrasinin gerçekleşmesi için yeterli olmamaktadır.

Geçen yılki konuşmamda da vurguladığım gibi, demokratik siyasal yaşamın vazgeçilmez öğeleri olan siyasî partilerde, parti içi denetim düzeneklerinin işlevselliğinin artırılması, parti üyeliği kurumunun sağlıklı çalıştırılması ve kullanılan oyların temsilde adalet ilkesine uygun biçimde parlamentoya yansımalarının sağlanması önem taşımaktadır.

Bu bağlamda, Siyasal Partiler ve Seçim Yasalarının katılımcılığı temel alan bir yapıya kavuşturulması için gerekli düzenlemelerin bir an önce yapılması, kamuoyunun beklentilerini karşılayacaktır.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Toplumların gelişme düzeyleri ile hukukun gelişme düzeyi arasında yakın ilişki vardır. Toplumsal örgütlenmenin ulaştığı en ileri ve çağdaş aşama, hukuk devleti düzeyidir.

Çağdaş demokrasilerin belirleyici özelliği "hukuk devleti" niteliğidir. Anayasanın 2'nci maddesinde, demokratik bir hukuk devleti olarak nitelenen Türkiye Cumhuriyetinde "hukuk devleti" ilkesinin evrensel ölçütlere uygun biçimde gerçekleştirilmesi, geliştirilmesi ve korunması zorunludur.

Hukuk devleti, çoğulcu, katılımcı, demokratik, sosyal olma temeline dayanan ve laiklikle tamamlanan bir bileşkedir. Anayasada hukuk devleti ilkesi bağlamında benimsenen değerler, cumhuriyetin diğer niteliklerinin de güvencesidir.

Aynı zamanda, bireylerin devlet gücü karşısında korunmaları gereksiniminden doğmuş olan “hukuk devleti” ilkesi, devlet gücünün kötüye kullanılması olasılığına karşı alınması gereken tüm önlemleri de kapsamaktadır. Çünkü, hukuk devleti, iktidar gücünün baskı yönetimine dönüşmesini önlemenin temel aracıdır. Bu bağlamda, çoğulcu demokrasinin gelişip kurumsallaşabilmesi için, hukuk devleti ilkesiyle yaratılan özgürlükçü ortama gereksinim duyulmakta ve bu yüzden, demokrasi, ancak hukuk devletinin egemen olduğu rejimlerde yaşayabilmektedir.

Öte yandan, çağdaş demokrasilerde erkler ayrılığı ilkesi kabul edilmiştir. Egemenlik tektir ve ulusundur. Erkler ise, devlet organları arasında paylaştırılmıştır. Her organ kendi alanında ulusal egemenliğe dayalı devlet yetkisini kullanmaktadır.

Hukuk devleti ilkesinin geçerli olduğu sistemlerde, egemenliği kullanan organların birbirlerine üstünlüğü söz konusu olamaz. Anayasanın başlangıcında, güçler ayrımının, belli devlet yetki ve görevlerinin kullanılması anlamına geldiğinin ve sınırlı uygar bir işbölümü ve işbirliği olduğunun belirtilmesinin nedeni budur.

Hukuk devleti niteliğinin en önemli sonucu, hukukun üstünlüğü ilkesinin kabul edilmiş olmasıdır. Anayasanın 11’inci maddesinde, anayasal kuralların bağlayıcı ve üstün olduğunun belirtilmesi, hukukun üstünlüğünün en üst düzeyde yaşama geçirilmesidir. Bu kurallar, başta yasama, yürütme ve yargı organları olmak üzere herkesi bağlamaktadır. Bağlayıcılık, en üstün norm olan anayasal kurallara uygun düzenleme yapılması anlamına gelmektedir.

Anayasamıza göre, düzenleyici ve uygulayıcı organlar yasama ve yürütme olduğuna, başka bir anlatımla, iktidar gücü bu organlarca kullanıldığına göre, anayasanın üstünlüğünü ve bağlayıcılığını sağlayacak olan yargıdır. Bu yetkinin yargıya verilmesi, gücün dengelenmesi anlamına gelmektedir. Bu nedenle, Anayasanın 138 ve 153’üncü maddelerinde, yargı kararları ile Anayasa Mahkemesi kararlarının tüm organları ve yönetimi, kısaca herkesi bağladığı açıkça kurala bağlanmıştır.

Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığının yasama işlemleri yönünden ayrı anlam ve önemi bulunmaktadır. Anayasaya uygunluk denetimi görevi nedeniyle anayasal kural, kavram ve ilkeleri resmen yorumlamaya yetkili tek organ olan Anayasa Mahkemesinin kararları, bu kural, kavram ve ilkelere içerik kazandırmaktadır.

Hukuk devleti ve hukukun üstünlüğü ilkesi uyarınca, anayasal kuralların bu kararlardaki içerikleriyle birlikte ele alınması ve çıkarılacak yasalarda anayasal kurallar kadar bu kararların da gözönünde bulundurulması anayasal zorunluluktur.

Bunun yanında, evrensel hukuk ilkelerine göre, yasaların genel, nesnel ve soyut olması ve kamu yararı amacı taşıması gerekmektedir.

Maddî anlamda yasanın taşıdığı genellik ve genellikten kaynaklanan süreklilik, yasama sürecinin çoğulcu ve katılımcı olmasını gerekli kılmaktadır. Bu durum, yönetilenlere hukuk güvenliği sağlayan bir düzen kurmayı ve sürdürmeyi amaçlayan hukuk devletinin de gereğidir.

Ayrıca, toplumun çeşitli kesimlerince yeterli düzey ve süreyle tartışılması yasaların uygunluk ve kalıcılığının koşuludur.

Toplumda yeterince tartışılıp olgunlaştırılmadan Türkiye Büyük Millet Meclisi gündemine alınan ve hızla geçirilen, bu nedenle de sıklıkla değiştirilen yasalar, uygulayıcıların duraksamalarına ve düzenlemeden etkilenenlerin hukuksal durumlarında belirsizliklere yol olabilecektir ki, bu durum, devlete olan güveni zedeleyecek sonuçlar yaratabilecektir.

Hukukun temel ilkelerine dayanmayan, devletin amacı ve varlık nedeniyle bağdaşmayan yasaların kamu vicdanında olumsuz tepki yaratma olasılığı yüksektir. Bu tür yasalar, hukukun yüceliğini yansıtmadığı gibi, bunları hukuk devleti işlemleri olarak nitelemek de güçtür.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Güçlü bir ülkenin, ancak, güçlü ve istikrarlı bir ekonomiyle sağlanabileceği bilinmektedir. Ekonomik dengeleri kurulmamış, ulusal geliri hakça dağıtılmayan ve kişi başına ulusal geliri insanca yaşamaya yetmeyen ülkelerde toplumsal gönenc ve huzurdan söz edilebilmesi olanaksızdır.

Türk ekonomisi önemli bir gelişme ivmesi yakalamış görünmektedir. Enflasyon tek sayılı düzeye inmiş, büyüme hızında ve kapasite kullanımında yüksek oranlara ulaşılmış, dışsatımda önemli artışlar sağlanmış, turizm canlanma sürecine girmiş, durgunluk aşımaya, güven ortamı oluşmaya başlamıştır. Bu sonuçlar umut verici olmakla birlikte, tümüyle iyimserliğe kapılmamız için yeterli değildir.

Yalnızca oranın büyüklüğüne odaklanıp, büyümenin niteliğini sorgulamamak, geleceği tasarlamada kimi olguları gözden kaçırmamıza neden olabilecektir; çünkü, yılın ilk yarısında gayri safi ulusal gelirdeki büyüme, dışticaret açığı, cari işlemler açığı ve tarım sektöründeki daralmayla birlikte yorumlanmalı, dışalım vergileri ve özel tüketim giderlerindeki artışın etkisi gözardı edilmemelidir.

Ayrıca, yılın ilk yarısı itibarıyla dışsatımın dışalımını karşılama oranı, kritik eşğin altında gerçekleşmiştir. Cari işlemler açığının finansman kaynaklarındaki olası değişiklik, kırılmalı yeniden artırabilecektir.

Ekonomik büyümeye ilişkin gelişmeleri, bölüşüm, istihdam, kamu hizmetleri ve dışticarete konu yapısal öğeler ve borç stokundaki artışla birlikte düşünmekten ve halkımızın gönencini gerçekten artıracak durumda olup olmadığını sorgulamaktan kaçınılmamalıdır.

Türkiye'nin çağdaşlaşma hedefi, gelir dağılımında bugün görülen en alttaki gelir dilimi ile en üstteki gelir dilimi arasındaki 10 katı bulan farkın ortadan kaldırılmasını gerekli kılmaktadır. Farkın küçültülmesinin reel büyümenin ve dengeli paylaşımın sağlanmasıyla gerçekleştirilmesi önem taşımaktadır.

İşsizlik sorunu bütün ağırlığıyla sürmekte ve özellikle genç işsiz sayısı gittikçe artmaktadır. Her yıl 1 milyona yakın yurttaşın çalışma yaşamına katılma çağına geldiği gerçeğiyle birlikte ele alındığında sıkıntının boyutları tüm çıplaklığıyla karşımıza çıkmaktadır. İşsizlik sorunu, ekonomik olduğu kadar, toplumsal yönüyle de ele alınarak çözümlenmelidir.

Öte yandan, sosyal güvenlik sistemindeki sorunların çözülemediği ve sosyal güvenliğin yaygınlaştırılmadığı da bir gerçektir.

Özel yatırım eğiliminin artması, ülkeye yabancı sermaye yatırımının artarak girmesi, finansman kaynakları üzerindeki baskının ortadan kaldırılarak özel kesimin, yatırımları için finansman olanaklarından daha büyük ölçüde yararlanabilmesi, istihdam sorununun çözümüne olumlu etki yapacaktır. Bu süreçte, işsizliği azaltmaya yönelik geçici çözüm çabaları da gözardı edilmemelidir.

Toplam dışborç stokundaki azalmaya karşılık içborçlarda sorun büyüyerek sürmektedir. İçborç stokunun her ay artış göstermesi, ülkeyi bir borç sarmalına sürükleyerek, ileride yeni sorunlara neden olabilecektir.

Borçlanma gereksiniminin hızla azaltılması, vade ve tutar yönünden kabul edilebilir düzeylere indirilmesi için sağlıklı kaynaklara gerek bulunmaktadır. Bu bağlamda, genel bütçe gelirlerinin artırılması, adil bir vergi dağılımının gerçekleştirilmesi, etkin ve basit vergi toplama yöntemlerinin geliştirilmesi, vergilerin harcanmasında özenli davranılması ve malî aflara başvurulmaması önem taşımaktadır.

Mali afların iki önemli olumsuz sonucu deneylerle ortaya çıkmıştır. Malî af, bir yandan vergi ödemesinde azalmaya neden olurken, diğer yandan, devlete güveni sarsmaktadır.

Borçlanma gibi sonucu kestirilemeyen yöntemler yerine, vergi gelirini artırıcı önlemlere yönelinmesi, bunun için de, ekonominin kayıtlı duruma getirilmesi en önemli hedeflerden biri olmalıdır.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Birleşmiş Milletlerce her yıl yayımlanan İnsanî Gelişme Raporunda, ülkemize ilişkin göstergeler, 70 milyonun birlikte yaşama istencinden güç alan, stratejik önemi olan bir bölgede bulunan, zengin tarih ve kültür mirasına sahip, dinamik ve girişimci insanların yaşadığı Türkiye’de, bu potansiyelin yeterince kullanılmadığının bir işareti olarak yorumlanmalıdır.

Yüce Meclisçe 2000 yılında kabul edilen Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planının “Temel Amaçlar ve Strateji” belgesinde, yapısal dönüşümlerin gerçekleştirilmesi durumunda, cumhuriyetin kuruluşunun 100’üncü yıldönümüne rastlayan 2023 yılında, Türkiye’de, kişi başına düşen gelirin Avrupa Birliği ülkeleri düzeyine çıkması ve 1,9 trilyon ABD Dolarına ulaşan bir gayri safi ulusal gelirle, Türkiye’nin, dünyanın ilk 10 ekonomisi arasına girmesi öngörülmüştür. Dördüncü Türkiye İktisat Kongresi sonuç bildirgesinde de, bilgi toplumu olma hedefimiz saptanmıştır.

Bu hedefler, sektörler ve bölgelerarası kaynak tahsislerinin uzun erimli bir ekonomik kalkınma stratejisi doğrultusunda yönlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, üç yıldır uygulanan istikrar programları nedeniyle ele alınmayan uzun erimli, dengeli sanayileşme ve ekonomik kalkınmaya artık işlerlik kazandırılmalıdır.

Ekonomik kalkınma ve süreklilik gösteren büyüme için, başta bankacılık olmak üzere, malî kesimin, ekonominin reel kesimiyle koşut bir gelişme göstermesi zorunludur. Kullanılabilir fonların girişimcilere kısa, dolaysız yoldan ve düşük ma-

liyetle aktarılabilmesi, malî piyasaların, bankacılık sektörünün sağlıklı çalışmasına bağlıdır. Bu bağlamda, genel olarak malî piyasalar ve özel olarak da bankacılık kesimi ile ekonomi politikaları arasında tutarlı organik bağlar yeniden oluşturulmalıdır.

Aşınan ve eskiyen altyapı yatırımlarından başlanarak, ulaştırma-haberleşme, sulama ve başta Güneydoğu ve Doğu Anadolu olmak üzere geri kalmış bölgelere dönük, özellikle emek/yoğun sektörlerdeki yatırım projeleriyle kamu kesimine sürükleyici yatırım dinamizmi yeniden kazandırılabilir. Bu bağlamda, Güneydoğu Anadolu Projesinin tamamlanmasının ülkemiz yönünden yararını önemle ve özenle vurgulamak isterim.

Ayrıca, özel sektörün riskli gördüğü teknoloji yoğun projelerde, kalkınmasını başarmış ülkelerde olduğu gibi kamusal işletmeler ya da ortaklıkların görevlendirileceği gözden uzak tutulmamalıdır.

İstihdama, bölgesel dengesizliği gidermeye ve döviz kazandırmaya katkıda bulunan sektörlerle ve ülkemizin teknoloji kapasitesini yükseltmeye dönük projelere kredi ve enerji desteği sağlanmalıdır. Turizm sektöründe, doğayla uyumlu, çevreye duyarlı, sektöriçi çeşitliliğe katkı getirecek özel sektör yatırımlarının özendirilmesine hız verilmelidir. Böylesi bir yatırım ortamı, doğrudan yabancı sermaye için de en uygun iklimi yaratacaktır.

Devlet “sosyal” niteliğine de gerektiği biçimde yeniden kavuşturulmalıdır. Devletin faiz giderlerinin azaltılmasıyla birlikte, eğitime, sağlığa ve adalete daha çok kaynak ayrılmalı; sosyal güvenlik kuruluşlarının gelirlerini artırmak için kayıtlı çalışma sıkı denetime alınmalı ve sosyal güvenlik kuruluşlarının gelirlerini etkin biçimde değerlendirmelerini sağlayıcı düzenlemeler de gündeme getirilmelidir.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Bilgi çağı ve bilgi toplumu gibi kavramlar, bilgi ve iletişim teknolojilerinin yoğun kullanımını içermeleri nedeniyle teknoloji ağırlıklı görünse de, temelde, nitelikli insan kaynağına dayanmaktadır. Bu yönden bakıldığında, eğitim-öğretim sistemi, hem nitelikli insangücü yetiştirilmesini sağlamakta hem de uzun dönemde bilgi ve teknoloji üretimi yoluyla ekonomik ve sosyal gelişmede kilit rol oynamaktadır.

Ülke kalkınmasının temel gereklerinin başında, çağa uygun eğitim-öğretim gelmektedir. Bilim ve iletişim teknolojilerindeki gelişme de eğitim-öğretim sistemini etkilemektedir.

Eğitim-öğretim sürecindeki temel ilkimiz, dogmalardan arınmış, evreni aklın öncülüğünde ve bilimin araçlarıyla algılayan, bilim ve teknolojiyle barışık, sorumluluk bilinci gelişmiş, ülkemizin çağdaş uygarlık düzeyine ulaşması için çaba gösteren, cumhuriyetin temel ilkelerinin değerini bilen ve korumaya kararlı kuşaklar yetiştirmek olmalıdır. Aslında, bilim, teknoloji ve sanayide üstün olan ülkelerin biçimlendirdiği küreselleşen dünya üzerinde saygın yer edinebilmenin başka yolu da bulunmamaktadır.

Temel eğitim süresi, 1997 yılında kesintisiz 8 yıla çıkarılmış ve 6-14 yaş kuşağındaki çocuklarımız için zorunlu tutulmuştur. Aynı yıl, ilköğretimin yaygınlaştı-

rılması, bölgeler ve cinsiyetler arasındaki dengesizliklerin giderilmesi, niteliğinin yükseltilebilmesi ve benzeri hedeflerin gerçekleştirilebilmesi amacıyla temel eğitim programı adı verilen kapsamlı bir yatırım programının uygulanmasına girilmiştir.

Programın uygulandığı yaklaşık yedi yıllık süre içinde çok sayıda ilköğretim okulu yapılmış, okullaşma oranı 10 puan artarak yüzde 90'ı aşmış, dengesizliklerin azaltılmasında belirgin iyileşmeler gerçekleştirilebilmiştir.

Bu gelişmeler sevindiricidir; ancak, henüz aşılamamış çok önemli sorunlar bulunmaktadır. İlköğretim çağındaki 1 milyon gencimiz eğitim olanağından yararlanamamaktadır. Okulların çoğu, 8 yıllık kesintisiz zorunlu temel eğitimin gereksinmelerini karşılayabilecek özellikte değildir. Kalabalık sınıflar sorunu çözümlenememiştir. Gelişen eğitim teknolojilerini kullanabilecek yeterli sayıda öğretmen yetiştirilememiştir.

Zorunlu eğitim süresinin 12 yıla çıkarılmasının gerektirdiği fiziksel altyapının kurulmasını geciktiren kimi olumsuzlukların bir an önce giderilmesi, başta gelen amaçlarımızdan biri olmalıdır.

İlköğretim sisteminin en önemli sorunlarından biri, öğrencilerini ortaöğretime yönlendirmedeki yetersizliğidir. Öğrencilerin yetenekleri ile ülkenin işgücü gereksinmesini birlikte dikkate alarak, onların, meslek ya da genel lise doğrultusundaki seçimlerinde ilköğretim sisteminin önemli bir katkısı olmamaktadır.

Türkiye ve gelişmiş ülkelerdeki genel ve meslekî eğitim karşılaştırıldığında, ülkemizdeki çarpık uygulamanın giderek güçlendiği görülmektedir. Meslekî teknik ortaöğretimin genel ortaöğretim içerisindeki payı ülkemizde yaklaşık yüzde 31, Avrupa Birliği ülkelerinde ise, ortalama yüzde 65 düzeyindedir.

Kendilerini yeterince tanıma olanağı verilmeden seçim yapmak zorunda bırakılan ilköğretim öğrencilerinin büyük bölümü, üniversiteye hazırlık niteliğinde akademik program uygulayan genel liselere yönelmektedir. Oysa, üniversite sınavlarına başvuran her 5 öğrenciden yalnızca 1'ine örgün yükseköğretim olanağı tanınabilmektedir. Genel liseyi bitirmiş, ancak, yükseköğretim hakkını kazanamamış olanlar, çalışma şansı da bulamamaktadır.

Yükseköğretim sistemi, ilk ve ortaöğretimde olduğu gibi, önemli sorunları içinde barındıran bir alandır.

Üniversitelerin, Anayasa ve Yükseköğretim Yasasıyla verilen görevleri yerine getirebilecek güçten yoksun oldukları görülmektedir. Ülkemizde kamu kaynaklarından öğrenci başına ayrılan pay, dünya ortalamasının ancak yarısına ulaşabilmektedir. Akademik kariyer yapılması özendirilmediği için, yeterli sayı ve nitelikte öğretim üyesi yetiştirilememektedir. Bütçe ödeneklerinin yetersizliği nedeniyle, üniversitelerin yapı özellikleri ve donatımları eğitimin gerektirdiği düzeye ulaştırılamamaktadır.

Bilimsel araştırma ve bilim insanına değer veren gelişmiş ülkeler, öğrenci ve öğretim elemanlarına çekici olanaklar sunabilmektedirler. Daha iyi sosyal ve kültürel çevre, prestij, uzmanlık alanlarında yükselebileme fırsatı, yüksek ücret gibi özendirici olanaklar, az gelişmiş ülkelerin yetişmiş, yüksek nitelikli bireylerini gelişmiş

ülkelere yönlendirmektedir. Bu olumsuzluklar gözönüne alınmalı, giderilmesi için önlemler geliştirilmelidir.

Yükseköğretim bilimsel, yönetsel ve mali özerklik anlayışı içinde yapılandırılmalı, bu anlayış içinde ülke kalkınmasıyla ilişkisi kurulmalıdır.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Enerji sistemimizin önündeki en büyük engellerden birinin dışa bağımlılık olduğu bilinmektedir. Geçen yıl, birincil enerji tüketimimizin yerli kaynaklardan karşılanma oranı, yalnızca yüzde 28 düzeyinde kalmıştır. Enerji tüketiminin ortalama yüzde 5'lik bir oranla sürekli artmasına karşılık yerli üretimin azalması, bu oranın her geçen gün daha da düşmesine neden olmaktadır.

Yerli enerji üretimindeki bu olumsuz gidişin önüne geçilebilmesinin bilinen en geçerli yolu, tüketimin çoğunu oluşturan fosilyakıtların ülkedeki bilinen rezervlerinin artırılmasından geçmektedir. Bu da ancak, ayrıntılarıyla planlanmış kararlı bir arama seferberliğiyle olanaklıdır. Dışa bağımlılığın azaltılması konusunda etkili olacak bir diğer önlem, eldeki rezervlerin işletilmesinde hız ve verimliliğin artırılmasıdır.

Türkiye'nin, dünya petrol ve doğalgaz rezervlerinin yaklaşık dörtte üçüne sahip üretici ülkelerle en önemli tüketici ülkelerin merkezinde yer alması, enerji zengini Hazar ve Ortadoğu bölgeleri ile Avrupa arasında bir köprü oluşturmaya olanak sağlamaktadır. Bu bağlamda, çeşitli petrol ve doğalgaz boru hatlarını kapsayacak doğu-batı enerji koridoru tasarısıyla ilgili gelişmeler mutluluk vericidir.

Dünyanın önemli enerji yatırımlarından biri olan Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattının yapımı üç ülkede de sürmekte olup, Hazar petrolünü taşıyacak ilk tankerin 2005 yılı içinde Ceyhan'dan yüklenmesi planlanmaktadır.

Doğu-batı enerji koridorunun çok önemli bir diğer parçasını oluşturan Azeri doğalgazının Türkiye'ye getirilmesini öngören Şahdeniz tasarısı ise 2006 yılında tamamlanacaktır. Bu hattın, Avrupa Birliği ülkelerinin doğalgaz gereksiniminin farklı kaynaklardan karşılanmasına yönelik olarak geliştirilen Hazar-Türkiye-Avrupa güzergâhının ilk ayağını oluşturması yönünden önemi büyüktür.

Türkiye, doğu-batı enerji koridorunun yanı sıra, çevresindeki diğer ülkelerle de enerji konularındaki işbirliğine verdiği önemi sürdürmelidir.

Bu olumlu gelişmeler yanında Karadeniz'de giderek artmakta olan petrol taşımacılığının birlikte getirdiği tehlikelerle baş etmenin yollarının aranmasına da önem verilmelidir. Boğazlar üzerindeki yükün hafifletilmesi için gerekli hatların bir an önce yaşama geçirilmesi zorunlu duruma gelmiştir.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Günümüzde bilimsel ve teknolojik gelişme, ekonomik büyümenin itici gücünü oluşturmaktadır. Bilimi geliştirmek, bilgiyi üretime dönüştürerek ülke gönencini artırmak tüm ulusların ortak amacı olmuştur. Ülkemiz de bilime ve teknolojik gelişmeye bu gözle bakmaktadır. Bilimin geliştirilmesi ve bilginin üretilmesi, ilerlemenin temel kaynağını oluşturmaktadır. Bilimin geliştirilmesi ise özgür ortamın sağlanması ve bu alana yeter ölçüde kaynak ayrılmasıyla olanaklıdır. Özellikle pozitif bilimlerde araştırma çalışmalarına ağırlık verilmesi zorunludur.

Son dönemlerde, devlet kurumları ile özel kuruluşların teknoloji geliştirme alanında değişik projeler çerçevesinde ortak çalışmalar yapması sevindiricidir.

2004 yılı temmuz ayı itibariyle kurulan toplam 15 teknoloji geliştirme bölgesinin üniversite-sanayi işbirliğinin gelişmesine katkı sağlaması beklenmektedir.

Devlet, araştırma-geliştirme alanında, bütçe kaynaklarından yaptığı doğrudan proje desteği yanında, teknoloji geliştirme bölgeleri, vergi erteleme, Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı, TÜBİTAK ve KOSGEB aracılığıyla uygulanan devlet yardımları ve yatırım kredisi uygulamaları gibi değişik yollarla destek sağlamaktadır. Bu desteklerin eşgüdüm sağlanarak uygulanması, ülkenin kalkınma hedefleriyle uyumlu olması yönünden önem taşımaktadır.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Dünya, son yüzyılda hızlı sanayileşme ve kentleşme olgusu yaşamıştır. Kent-sel yerleşimler ve sanayi yerleşimleri orman alanlarının azalmasına, doğal denge-nin bozulmasına yol açmıştır.

Tüketim alışkanlıklarındaki değişim doğal kaynaklar üzerindeki baskıları yoğunlaştırmış, sanayilerin ve kentlerin atıkları çevre sorunlarının büyük boyutlara ulaşmasına neden olmuştur.

İnsanlık, doğal çevrenin korunması gerektiğinin bilincine, ancak, hava, toprak ve su kaynaklarının aşırı kirliliğinin, çölleşmenin, iklim olaylarının doğurduğu sorunları yaşayarak varmıştır.

Bugün, başta Birleşmiş Milletler Örgütü olmak üzere, birçok uluslararası kuruluşun ve ülkenin başlıca ilgi alanlarından birini çevre sorunu oluşturmaktadır. Bu konu, sınıraşan niteliğiyle küresel bir boyut kazanmış, bu nedenle uluslararası sözleşmelere de konu olmuştur. Türkiye, Avrupa Birliğiyle ilişkileri çerçevesinde, Avrupa Çevre Ajansına ve Avrupa Birliği Gözlemevi Ağına katılmış bulunmaktadır.

Çevre sorununa yaklaşım, Birleşmiş Milletler Örgütünün 1992 yılında Rio'da düzenlediği Çevre ve Kalkınma Konferansı ve 2002 yılındaki Johannesburg Doru-ğu ile yeni bir boyut kazanarak sürdürülebilir kalkınma kavramıyla ilişkilendirilmiştir.

Türkiye, doğal, kültürel ve tarihsel kaynakların sürdürülebilir kalkınma anlayışı içinde korunmasını ve değerlendirilmesini çağdaş bir yaklaşımla sağlayabildiğini göstermeli ve anlatabilmelidir.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Sağlık alanında, yurttaşlarımızın daha iyi yaşam olanaklarına kavuşturulması, doktorların ve diğer sağlık çalışanlarının çalışma koşullarının iyileştirilmesi, nitelikli eleman gereksinimi ve daha fazla yurttaşımızın sağlık güvencesinden yararlanabilmesi yönünden temel eksikliklerimizin bulunduğu bilinmektedir.

Anayasada, devlete, bireylerin yaşamını beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlama görevi verilmiştir. Bu nedenle, sağlık hizmetlerinin zamanında, nitelikli, dengeli, tüm yurttaşlara açık biçimde yapılmasını sağlamak yönünde etkin adımlar atılmalıdır.

Kaynakların verimli kullanılması, hizmet niteliğinin iyileştirilmesi, sağlık standartlarının geliştirilmesi, bölgelerarası hizmet dengesinin sağlanması, genel sağlık sigortası sisteminin oluşturulması gibi çeşitli alanlarda yapılan çalışmaların uygulamaya konulmasına hız kazandırılmalıdır.

Koruyucu ve ilk basamak sağlık hizmetlerinin güçlendirilmesi ve bu bağlamda, aile hekimliği uygulamalarının yaygınlaştırılması ve etkin işleyen bir hasta yönlendirme sisteminin geliştirilmesi önem taşımaktadır.

Aile planlaması, ana ve çocuk sağlığının iyileştirilmesi, toplumun geleceğinde önemli etkisi olan hizmet alanlarıdır. Aile planlaması kavramı, halka, kararlı, düzenli ve iyi anlatılabilmelidir. Aile planlamasının ülkenin gönenciyle de yakından ilgili olduğu unutulmamalıdır.

Halk sağlığı açısından önemi yanında değişik boyutları da olan uyuşturucu sorunu, devletin sürekli olarak izlemesi gereken bir konudur. Uyuşturucu alışkanlığının yayılmasının toplum üzerinde doğuracağı kötü sonuçlar nedeniyle, bu sorunla kararlı biçimde uğraşılması gerekmektedir.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

11 Eylül terör saldırısı, 21'inci Yüzyıl başlangıcında, tüm tehdit ve güvenlik algılamalarını ve uluslararası ilişkileri etkilemiştir, terörizmle savaşında bir kırılma noktası oluşturmuştur, dünyada her şey farklı bir içerik kazanmıştır.

Soğuk savaş ertesinde, devletlerarası bir savaş olasılığı giderek azalırken, devletdışı güçlerin karıştığı bölgesel ve etnik çatışmalar yayılmaktadır. Uluslararası ilişkilerde ağırlık merkezi doğuya kaymakta, çeşitli güç merkezleri arasında Avrasya coğrafi alanı üzerinde jeopolitik boşluk alanlarının doldurulma savaşımı sürmektedir.

Soğuk savaş ertesi kurulmuş olan uluslararası ortam, hızlı bir değişim sürecinden geçmektedir.

Uluslararası ilişkilerde yeniden "çok yanlılık" ilkesinin geçerlilik kazanmasına, işbirliğinin egemen kılınmasına ve Birleşmiş Milletlerin etkinliğinin artırılmasına yönelik çabalar sürmektedir.

En güçlü devletleri hedef alabilen terörizm, dünya barış ve güvenliği yönünden en büyük tehdit durumuna gelmiştir. Terör örgütlerinin ulaştığı olanaklar, terörle savaşımın küresel boyutta yürütülmesini gerekli kılmaktadır.

Terörizmin öne çıkışı, coğrafi sınırlara dayalı savunmayı öngören stratejik düşünceden, coğrafi sınırlara bağlı olmayan güvenliğe dayalı stratejik düşünceye dönülmesini gerekli kılmıştır. Bu, aynı zamanda geleneksel savaş anlayışından asimetrik savaş anlayışına geçiş anlamına da gelmektedir.

Özgürlüklerin engellenmesi, ideolojik kutuplaşma, gelir dağılımındaki adaletsizlikler, yolsuzluklar ve salgın hastalıklar birçok ülkeyi kargaşa ve ümitsizliğe sürüklemekte, terörizmin yeşermesi için uygun koşullar oluşturmaktadır.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Türkiye'nin çevresinde, Filistin-İsrail uzlaşmazlığı, Irak ve Afganistan gibi kriz bölgeleri, ülkemizin güvenliğini yakından ilgilendirmektedir.

Bu çerçevede, bilindiği gibi, dünyada demokrasiyi daha geniş alanlara yaymak amacından hareket edildiği belirtilerek “Geniş Ortadoğu ve Kuzey Afrika” ya da “Büyük Ortadoğu Tasarımı” adı altında, uzun dönemde bölgeye demokrasi ve özgürlük götürceği öne sürülen girişimler tartışmaya açılmıştır.

Önceki konuşmalarında bu konudaki görüşlerimi ayrıntılı biçimde dile getirdiğim için, önemi nedeniyle yalnızca bir noktanın altını yeniden çizmekle yetiniyorum.

Tasarım bahanesiyle Türkiye’yi model ülke olarak göstermek, Türkiye için “İslam Cumhuriyeti” tanımlamasını getirmek ya da “İlımlı İslam” gibi anlamsız bir modeli önce Türkiye için öngörmek yersizdir ve asla kabul edilemez. (*CHP sıralarından Alkışlar*)

Türkiye, cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte, 81 yıl önce siyasi rejimini seçmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Devletinin rejimi, Atatürk ilke ve devrimleri ile Atatürk milliyetçiliğine bağlı, laik, demokratik, sosyal bir hukuk devleti temelinde yapılanan, aydınlanmacı ve çağdaş bir içeriğe sahiptir.

İster “ılımlı”, ister “köktenci” olsun, din devleti ile demokrasinin bağdaşması olanaksızdır ve bu iki rejimin yan yana getirilmesi tarihe ve bilime ters düşmektedir. (*CHP sıralarından Alkışlar*)

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Devletin anayasal düzeninin, ulusal varlığının, bütünlüğünün, uluslararası alandaki çıkarlarının ve hukukunun her türlü iç ve dış tehditlere karşı korunması ve kollanması olarak tanımlanan ulusal güvenlik kavramı, ülkemizde, her dönemde olduğu gibi bugün de önemini sürdürmekte ve bu konuda duyarlı olunmasını gerektirmektedir. Ulusal güvenliğin sağlanması, devletin asli görevidir. Ulusal güvenlik, devletin sonsuza kadar var olmasını, bireylerin güvenliğini ve ulusun gönencini sağlamakla yakından ilgilidir.

Çağımızda bir ülkenin güvenliği, çevresindeki ülkelerin gönenç ve güvenliğiyle doğrudan bağlantılıdır. Bu nedenle, Türkiye’nin ulusal güvenlik, iç, dış, ekonomik ve ulusal savunma politikaları birbiriyle ilişkili, uyumlu ve eşgüdümlü olarak yürütülmektedir. Türkiye, ulusal güvenliğini, uluslararası toplumla birlikte davranarak güçlendirmektedir.

11 Eylül sonrası, devletimizin ulusal güvenliği ile uluslararası güvenlik arasındaki ilişki, her zamankinden daha fazla önplana çıkmıştır. Türkiye, içinde bulunduğu jeopolitik ortamda çok yönlü, karmaşık ve değişken iç ve dış güvenlik sorunlarıyla karşı karşıyadır. Uluslararası gelişmeler, Türkiye’yi soğuk savaş döneminin “kanat ülkesi” konumundan, uluslararası jeopolitik ortamın tam merkezine kaydırmıştır.

Ulusal güvenliğimizin öngördüğü ilke ve hedefler şöyle belirlenebilir:

- Ülkenin özgürlüğü, bağımsızlığı, birlik ve beraberliği ile bölünmez bütünlüğünün korunması,
- Güçlü bir demokrasi, ekonomi ve savunmaya sahip olunması,
- Anayasal düzenin, değerlerin ve kuruluşların aşındırılmasına neden olunmaması,

- Halkın huzur, gönenc ve güvenliğinin sağlanması,
- Türkiye ve çevresinde demokrasi, insan hakları ve serbest ekonomiye dayanan sürekli bir barış, istikrar ve güven ortamının oluşturulması,
- Diğer ülkelerle dostluk ve ittifak ilişkilerinin geliştirilmesi,
- Din, eğitim ve ulusal güvenlik konularının siyasetüstü kalması.

Bugüne kadar, toprak bütünlüğüne, anayasal düzenine, tekil devlet yapısına, istikrarına, birlik ve beraberliğine yönelik iç ve dış tehditlere karşı savaşımını başarıyla sürdüren Türkiye'nin, bunu, sonsuza kadar etkin biçimde yürüteceğine olan inancımız sonsuzdur. Ulusal güvenliğimiz, Türkiye Cumhuriyetinin tekil yapısının ve devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmez bütünlüğünün temel taşlarını oluşturan "laiklik" ve "Atatürk milliyetçiliği" ile doğrudan bağlantılıdır.

Din sömürsünü temel araç olarak kullanan ve Türk toplumunun cumhuriyet döneminde elde ettiği tüm çağdaş kazanımları yok etmeyi hedefleyen irticai hareket, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletini öngören anayasal düzenimiz için öncelikli tehdit olma niteliğini sürdürmektedir.

Din istismarcılığı, bir yandan anayasal düzenimize ve demokratik gelişimimize, diğer yandan İslam dinine büyük zarar vermektedir. Çağdaş bir ulus olmanın bilinci içinde, irticain ülke gündeminden çıkarılması için savaşım kararlılıkla sürdürülmelidir. *(CHP sıralarından Alkışlar)*

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Uluslararası toplum için en büyük tehlikeyi oluşturan terörizmle Türkiye birinci elden ve uzun süredir karşı karşıya bulunmaktadır. Bölücü terör örgütü, gerek yurt içinde gerek yurt dışında tehdit oluşturmayı sürdürmektedir.

Bölücü terör örgütünün Irak'ın kuzeyindeki varlığı sona ermedikçe, bölgedeki Türk mevcudiyetinin etkin biçimde sürdürülmesi, ülkemizin güvenliği yönünden gereklidir.

Bugün, uluslararası bir nitelik kazanmış olan terörle küresel savaşıma Türkiye tam destek vermektedir. Aslında, Birleşmiş Milletler kararları çerçevesinde bu husus, uluslararası bir yükümlülüktür. Ayrıca, 1546 sayılı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararı da, Irak'taki çokuluslu güce terörist hareketlerin önlenmesi ve caydırılması görevlerini vermiştir.

Buna karşın, Irak'ın kuzeyinde silahlı varlığını sürdüren bölücü örgüte karşı ABD'nin ve Irak'taki çokuluslu gücün harekete geçmemesi, hem Türk-ABD dostluğu ve müttefikliği hem de terörle uluslararası savaşım yükümlülükleri yönünden çelişki oluşturmaktadır.

Güvenlik güçlerimizin terörle savaşımındaki etkinliğini ve Türk Halkının bu savaşıma desteğini takdirle kaydetmek istiyorum.

Türkiye Cumhuriyetinin varlığına, bölünmez bütünlüğüne yönelen terör tehdidine karşı kahramanca sürdürülen savaşımında yaşamını yitiren şehitlerimizi, kamu görevlilerimizi rahmetle anıyor, gazilerimizi gönül borcuyla yeniden selamlıyorum. *(Alkışlar)*

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Ulusal ve uluslararası güvenliği etkileyen çok yönlü asimetrik tehdit ve risklerin oluşturduğu bir istikrarsızlık bölgesinde yer alan Türkiye'nin, geleceğini ve ulusal çıkarlarını korumak üzere, olası risk ve tehditleri zamanında algılayacak önlemleri alması, caydırıcı ve dışpolitikasını desteklemeye yeterli bir silahlı gücü de elde bulundurması gerekmektedir. Değişen dünya koşulları ve ortaya çıkan yeni görevlerin özellikleri dikkate alınarak Silahlı Kuvvetlerimizin modern ve etkin bir yapıya kavuşturulması yaşımsal önemdedir.

Türkiye'nin bölgesel bir güç olarak etkinliğinin artırılmasında belirleyici öğelerden biri de Silahlı Kuvvetlerimizin yüksek teknolojiye dayanan, dinamik ve kendine yeterli bir ulusal savunma sanayiiyle desteklenmesidir. Bu açıdan, ulusal savunma sanayimizin Türk Silahlı Kuvvetleri gereksinimlerini destekleme oranının yeterli düzeye çıkarılması için gerekli önlemlerin alınmasını önemsendiğimi belirtmek istiyorum. Bunun, ülkemiz sanayiinin gelişimine de büyük katkısının olacağı kuşkusuzdur.

Her zaman çağdaşlığın ve ilericiğin simgesi olan Silahlı Kuvvetlerimizin, ana silah sistemlerinin sağlanmasında ekonomik güçlükleri dikkate alarak yeni öncelikler belirlemesi suretiyle gösterdiği özverili davranış her türlü övgüye değer.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

İçinde bulunduğumuz yıl, dışpolitika yönünden son derece önemli gelişmeler sahne olmaktadır. Bu hareketli dönemi başarılı biçimde tamamlayıp, ülkemizin dış ilişkilerine daha da güç kazandırmayı amaçlıyoruz. Türkiye'nin kalkınmasına yardımcı olacak bölgesel ve uluslararası koşulların oluşmasına katkı sağlamak, temel hedefimizdir.

Yakın çevremiz başta olmak üzere, genelde uluslararası ortamda barış, istikrar ve gönencin egemen kılınması, bir dilek ya da özlem olmanın ötesinde, ulusal çıkarlarımızın da gereğidir. Gerek bölgemizde gerek uluslararası ilişkilerde yaşanan değişim, ülkemizi yeni fırsatlar ve tehlikelerle karşı karşıya bırakmaktadır. Karşımıza çıkan yeni fırsatları değerlendirmek, ulusumuzun istikrar ve gönencini etkileyebilecek tehlikelere göğüs germek amacıyla, köklü dışpolitika geleneğimizi, günümüzün gerçekleri ve gereksinimleriyle bağdaştırmayı öngören bir siyasa yapısına geçirmeliyiz.

Başka bir deyişle, bir yandan cumhuriyetimizin dışpolitikasının dayandığı ilkeleri özenle korurken, diğer yandan yoğun bir değişim yaşanan çağımızın koşullarına uyum göstermenin en akılcı yol olacağına inanıyoruz. Bu bağlamda, dışpolitikamızda süreklilik gösteren, gerçekçilik, barışçılık, tutarlılık, sağduyu ve uluslararası hukuka saygı gibi ilkelerimizi, inandırıcı ve etkili biçimde yürütürken, aynı zamanda çağdaş değerleri paylaşan ve yayan bir anlayışı desteklemeliyiz. Bu, durağan bir siyasa yerine, özeni elden bırakmayan, girişimci ve ön alan bir yaklaşımla, çok yanlı ve çok bölgeli bir temelde sağlanabilecektir. Ekonomi ve savunma alanlarındaki gücümüze ek olarak, demokratik ve laik yapımız ve dışpolitikada izlediğimiz çözümden yana yaklaşımlar, ülkemizin saygınlığına ve etkinliğine büyük katkı yapmaktadır.

Çevremizde yaşanmakta olan kimi sorunların ülkemize olumsuz yansımalarının olanaklar ölçüsünde denetim altında tutulması, komşularımızla yapıcı ve dostça ilişkiler kurulması yönünden sevindiricidir. Bu sonucun alınmasında, halkımızın ve onu temsilen Yüce Meclisimizin dışpolitikamıza verdiği desteğin ve bu politikanın geliştirilmesinde oynadığı rolün, kuşkusuz büyük katkısı bulunmaktadır.

Bu fırsattan yararlanarak, son dönemde, dış ilişkilerimiz kapsamında sıkça sözü geçen kimi ülke ve bölgelere yönelik yaklaşımımıza bir kez daha değinmek istiyorum.

Avrupa Birliğine üyelik sürecimizde önemli bir aşamaya gelmiş bulunuyoruz. Avrupa Birliği üyeliğimiz, evrensel değerleri ve yüksek yaşam koşullarını simgelemekte, Atatürk'ün amaçladığı "çağdaş uygarlık düzeyi"ne ulaşma doğrultusundaki en önemli toplumsal tasarının yaşama geçirilmesi anlamını taşımaktadır. Avrupa Birliğine üyeliğin, aynı zamanda, ülkemizin çokpartili, laik ve demokratik siyasal yapısının ek güvencesi olacağını ve ülkemizin her türlü aşırılığa karşı korunmasını güçlendireceğini düşünüyoruz.

Son dönemde, temel hak ve özgürlükler, demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan hakları alanlarındaki düzenlemeleri güçlendiren ve güvence altına alan kapsamlı anayasa ve yasa değişiklikleri gerçekleştirilmiştir. Uygulamanın daha da ileri götürülmesi yönündeki kararlılığımızı ve yeteneğimizi de açıkça ortaya koymuş bulunmaktayız. Bir yandan Avrupa Birliğiyle üyelik görüşmelerinin başlaması için gerekli siyasal ölçütleri yerine getirmeyi amaçlarken, öte yandan, Türk Ulusunun, çağdaş ve modern bir toplum olma yönündeki beklentilerinin karşılanması, bu kapsamlı değişim sürecinde bize yön göstermeyi sürdürmektedir.

Türk Ulusunun büyük çoğunluğu, Avrupa Birliğine üyelikten yanadır. Bu, aynı zamanda, insan haklarına ve hukuk devleti ilkesine dayalı çağdaş demokrasiye tüm kurum ve kurallarıyla sahip olma isteğini de ortaya koymaktadır.

Geçtiğimiz hafta Brüksel'de yapılan açıklamaları dikkatle izleyen Türk Ulusunun Avrupa Birliğinden beklentisi, yansız ve hakça bir değerlendirmedir. Avrupa Birliği Komisyonunun önümüzdeki günlerde yayınlacağı İlerleme Raporunda, gerçekleştirilen kapsamlı reformların nesnel biçimde değerlendirilmesini, diğer adaylar için yapıldığı gibi, görüşmelerin bir an önce başlatılmasına yönelik açık ve net bir öneriye yer verilmesini bekliyoruz.

Siyaset ve ekonomi alanlarında çağımızın en başarılı bütünleşme girişimlerinden biri olan Avrupa Birliği, aynı zamanda bir istikrar ve barış alanını da simgelemektedir. Bu Birliğin, belli bir coğrafyayla sınırlanmayan küresel bir değer ifade etmesine Türkiye'nin üyeliğinin yapacağı katkılar açıktır.

Avrupa Birliğinin Türkiye ile üyelik görüşmelerine başlaması ve bu sürecin sonunda Türkiye'nin üyeliği, Ortadoğu bölgesine ve geniş anlamda, İslam dünyasına verilebilecek en önemli iletidir. Bu ileti, demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü gibi değerlerin evrensel olduğunu, günümüzde toplumları ayıran çizgilerin, uygarlıklar ve dinler arasından değil, bu değerleri benimseyenler ile benimsemeyenler arasından geçtiğini, Batı ile İslam dünyasının bu değerler temel alınarak kucaklaşabileceğini ortaya koyacaktır.

Ancak, geline bu aşamada, Türkiye'nin Avrupa Birliğine üyeliği konusunda, Avrupa Birliği üyesi ülkelerin içtenliklerini sınamamız gerekirken, kendi yanlışlarımızı düzeltmek için zaman kaybedip bedeller ödememeli, Türkiye'nin Avrupa Birliği dışında tutulmasını isteyenlerin ellerini güçlendirmemeliyiz. *(Alkışlar)*

Öncelikli dışpolitika hedefimizi oluşturan Avrupa Birliği üyeliğimiz kadar önem verdiğimiz bir diğer temel öge, Amerika Birleşik Devletleriyle ilişkilerimizdir. Bugünkü uluslararası düzen içinde en etkili güç konumundaki Amerika Birleşik Devletleriyle ilişkilerimiz, karşılıklı yarar ve erginliğini kanıtlamış bir müttefiklik ve dostluk temelinde yürütülmelidir. Başkan Bush'un NATO Doruğu öncesinde ülkemize yaptığı resmî ziyaret, bu hususun karşılıklı olarak doğrulanmasına olanak tanımıştır.

Türkiye ile Amerika Birleşik Devletleri arasındaki ilişkilerin ortak yarar temelinde ve stratejik ortaklık anlayışına dayanması, kimi zaman belirebilecek görüş ayrılıklarının daha kolay aşılmasını sağlamaktadır. İki ülke arasında Balkanlardan Ortaasya'ya uzanan geniş bir coğrafyada yapılan işbirliğinin, bölgesel barış ve istikrara katkı yapan bir içerikte gelişmesi sevindiricidir.

Amerika Birleşik Devletlerinin, üyesi olduğumuz Kuzey Atlantik İttifakı bağlamında üstlendiği işlevin, Avrupa ve dünya güvenliği için vazgeçilmez gördüğümüz Atlantikötesi bağın korunması yönünden de kilit önemi bulunmaktadır. NATO, kapsamlı güvenlik anlayışı ve güvenliğin bölünmezliği ilkesi çerçevesinde, çağa ayak uydurarak insanlık tarihinin en başarılı ittifakı olmuştur.

Geçtiğimiz Haziran ayında ev sahipliğini üstlendiğimiz NATO Doruğunda, bu kararlılık bir kez daha vurgulanmış, ittifakın küresel ve bölgesel gerçekler doğrultusunda ve var olan duyarlılıkları dikkate alarak hareket etmekte olduğu ortaya konulmuştur. NATO genişlemekte, genişledikçe salt bir askerî ittifak olmanın ötesinde istikrar yaratıcı bir öge olarak güçlenmekte, bu kapsamda Türkiye'nin de ittifak içinde üstlendiği işlevler gelişmektedir.

Avrupa'nın güvenlik alanında sağlamaya çalıştığı gelişmeyi destekliyor, bu gelişmenin NATO'nun Atlantikötesi topluma sağlayacağı kazanımları aşındırmadan korumasını katkılarımızla sürdürmeyi istiyoruz.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Dışpolitikamızın temel taşlarından birini oluşturan, komşularımızla iyi ilişkiler kurma çabalarımızın, her geçen yıl daha da önemli sonuçlar vermekte olduğunu mutlulukla gözlemliyoruz. Ülkemizin güvenilir ve ortaklığı aranır bir bölgesel güç olarak algılanması, komşularımızla daha olumlu ilişkiler geliştirmemize olanak tanımaktadır.

Müttefik olmanın yanı sıra, Avrupa Birliği üyeliğimiz aracılığıyla yakın ortak olmayı da hedeflediğimiz Yunanistan'la ilişkilerimizi daha ileri noktalara götürmek için gerekli adımları atmaktayız. Ülkelerimiz arasında karşılıklı saygı, güven ve dostluk temelinde geliştirmek istediğimiz ilişkilerin diğer ülkelere örnek olacak düzeye gelmesini umuyoruz. Yunanistan'la ilişkilerimizde, içtenlik ve diyalog vazgeçilmez iki öğeyi oluşturmaktadır. Türkiye, kurulan diyalog aracılığıyla attığı daha ileri adımların karşılıksız kalmayacağını düşünmektedir.

Uluslararası ilişkilerde içtenlik ve diyalogun tüm sorunları aşmaya yetmediği gerçeği de gözardı edilmemelidir. Her türlü özveride bulunmalarına, içten bir uzlaşma örneği göstermelerine karşın, Türkiye'nin ve Kıbrıs Türklerinin Kıbrıs'taki haklı davalarında hakça bir noktaya varılamadığı da açıktır. (*Alkışlar*)

Kıbrıs Türkleri, uzlaşma yanlısı istençlerini, demokratik süreçler sonucunda ve Birleşmiş Milletler ile Avrupa Birliği de dahil olmak üzere, uluslararası toplumun beklentileri ve desteği doğrultusunda ortaya koymuştur. Şimdi, yıllardır uluslararası toplumu tersine inandırmayı başarmış olan Rum tarafının barış ve birleşmeden kaçın tutumunda diretmesi karşısında, Kıbrıs Türklerinin haksız yalıtılmışlığına kesin olarak son vermek, siyasal dürüstlüğü, hak ve adalete uygunluğunun bir gereği, uluslararası toplumun inandırıcılığının ve tutarlılığının doğal sonucu olmalıdır. Kıbrıs Türklerinin bu yalıtılmışlığının etkilerini gidermek amacıyla uluslararası alanda başlatılmış bulunan kimi çalışmaların, beklentileri karşılayacak biçimde, kısa süre içinde tamamlanmasını umuyoruz.

Öte yandan, Türkiye'nin benimseyegeldiği dostça ve yapıcı yaklaşım, Bulgaristan ve Romanya gibi komşularımızca karşılıksız bırakılmamaktadır. Bu ülkelerle, ikili, üçlü ve çok yanlı düzeylerde sürdürdüğümüz yoğun ilişkiler, ulusal çıkarlarımız kadar, bölge istikrarına da hizmet etmektedir. Son olarak, Bulgaristan ve Romanya'nın NATO İstanbul Doruğuna yeni müttefiklerimiz olarak katılmaları, bu ülkeleri bize yakınlaştıran ilişkilerin daha da derinleşeceğinin güzel bir işaretini oluşturmuştur.

Büyük önem verdiğimiz, Rusya Federasyonu ile aramızdaki diyalog ve işbirliğinin ulaşılmış olduğu aşama mutluluk vericidir. Karşılıklı ticaretimiz, ekonomi alanındaki yatırımlar ve turist sayısı gibi verilere göz atmak bile ülkelerimiz arasındaki bağların ne derece çeşitlendiğini ve güçlendiğini görmek için yeterlidir. Türkiye ve Rusya'nın ilgi duydukları, işbirliği yapabilecekleri ve istikrara yardımcı olabilecekleri coğrafi alanlar yönünden de bir örtüşme bulunmaktadır. Özellikle Avrasya'da bölgesel işbirliğine ivme kazandırılmasında, Rusya Federasyonu, Türkiye için kilit ülke konumundadır. Ülkelerimizin bu coğrafyada birlikte hareket etmesinin yararına inanıyoruz.

Karşılıklı bağımlılık ve bölgesel işbirliğini istikrar yaratan bir öge olarak gören Türkiye, bunun Karadeniz bölgesinde seferber edilmesi için öncü bir rol oynamaktadır. Ekonomik işbirliğinin yanı sıra, özellikle kıyıdaş ülkelerle güvenlik alanında da işbirliği olanaklarını geliştirmekteyiz.

Bölgedeki önemli dostumuz Ukrayna'yla ilişkilerimizi her alanda geliştirme çabalarımız sürmektedir. İki ülke arasında bu amaçla imzalanan Eylem Planının yaşama geçirilmesi, bölgedeki önceliklerimizden biridir.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Güney Kafkasya'da kalıcı istikrar, güvenlik ve gönencin oluşturulması Türkiye yönünden yaşamsal önem taşımaktadır. Türkiye, bölge ülkelerinin istikrara kavuşması, donmuş sorunların ve çatışmaya yol açma olasılığı bulunan uyuşmazlıkların barışçı yollarla çözülmesi ve bölgesel işbirliğinin kök salması için elinden gelen katkıyı yapmaktadır. Kardeş ülke Azerbaycan'ın esenliğe ulaşması, öte yandan çalkantılı bir dönemi geride bırakan komşu Gürcistan'ın sorunlarını sağduyu için-

de demokratik yollardan aşması için, bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da destek vermeyi sürdüreceğiz.

Azerbaycan ve Gürcistan'la ortaklığımızın güzel bir simgesini oluşturan Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattının, öngörüldüğü gibi, gecikmeksizin 2005 yılında tamamlanması temel hedeflerimizden biridir.

Ermenistan'la aramızdaki ilişkilerin bugüne kadar normalleştirilememesinin nedenleri, Yüce Meclisin değerli üyelerince bilinmektedir. Ermenistan'ın siyasalarının yarattığı bu durumun aşılaraq, Güney Kafkasya'daki işbirliği halkasının tamamlanması Türkiye'nin içten isteğidir. Bunun için yapılması gereken, Ermenistan'ın, bölgesinde iyi komşuluk ve uluslararası hukuk ilkeleriyle uyumlu, uzlaşma istencini önplana çıkararak bir dış siyasa izlemesidir. Bu yönde atılacak olumlu adımlara, Türkiye'nin de aynı biçimde karşılık vereceği kuşkusuzdur. Türkiye'ye karşı açık, önyargısız ve dostça siyasa izleyen her ülke kazançlı çıkmaktadır. Ermenistan'ın bu anlayışla hareket etmesini umuyoruz.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Diğer komşularımızla ilişkilerimizin olumlu yönde geliştirilmesi de dışpolitika önceliklerimizden birini oluşturmaktadır. Bu bağlamda, İran'la son yıllarda daha yakın ve yapıcı ilişkiler kurmak için içten bir çaba içinde olduk. İlişkilerimizi, iyi komşuluk, içişlerine karışmama ve karşılıklı saygı temelinde yürütme isteğimiz sürmektedir.

İran'la ikili ve çok yanlı düzeyde sürdürdüğümüz ilişkiler, ülkelerimiz arasındaki geniş olanakların daha etkin biçimde değerlendirilmesi istencimizi yansıtmaktadır. Bu olanakların yaşama geçirilmesi, İran'ın, gerek Türkiye'nin güvenliğine gerek bölgedeki istikrara katkı yapacak siyasalar izlemesiyle kolaylaşacaktır. Bu önemli komşumuzla yapıcı ilişkiler geliştirmeye ve böylelikle İran'ı ilgilendiren bölgesel ve uluslararası duyarlılıkların tüm taraflarca daha iyi anlaşılmasına çaba gösteriyoruz.

Komşumuz Irak'taki gelişmeler ülkemizi yakından ilgilendirmeye devam etmektedir. Irak'ta var olan güvenlik koşullarından ülkemiz de doğrudan etkilenmektedir. Irak'a taşımacılık yapan ve müteahhitlik hizmetleri götüren şirketlerimizin personelinin yaşamlarını yitirmesinden büyük üzüntü duyuyoruz. Ailelerinin acılarını paylaşıyoruz. İlgili makamlarımız, yurттаşlarımızın can ve mal güvenliğinin en etkin biçimde korunmasını sağlayacak önlemlerin alınması yönünde özenle çaba göstermektedir.

Irak'ta siyasal sürecin en önemli aşamalarından biri geride bırakılmış, egemenlik Iraklılara devredilmiştir. Egemenliği devralan Irak Geçici Yönetiminin önünde son derece çetin görevler ve yoğun bir gündem bulunmaktadır. Güvenlik ve düzenin sağlanması, Irak'ı oluşturan gruplar arasında ulusal bir uzlaşının temelini atılması, Ocak 2005'te düzenlenmesi planlanan genel seçimlerin hazırlıkları, önümüzdeki dönemin temel öncelikleri arasında yer almaktadır. Geçici hükümetin, yasallığının asıl kaynağının tüm Iraklılar olduğunun bilinciyle hareket ederek, bu güç dönemi başarıyla atlatması en içten dileğimizdir.

Türkiye, demokratik, toprak bütünlüğü ve ulusal birliği korunmuş ve gönencili bir Irak hedefi doğrultusunda hareket etmeyi sürdürecektir. Bu bağlamda, Irak'a

insanî ve teknik yardımlarımız ve ikili ticaretimizi geliştirmeye yönelik çabalarımız artarak sürecektir. Çok taraflı düzeyde de, bugüne kadar öncü rol üstlendığımız Irak'ın istikrarını, ülke bütünlüğünü ve yeniden yapılanmasını temel alan etkin siyasetleri sürdüreceğiz.

Irak'a yönelik yaklaşımımıza tüm Iraklıları kucaklayan bir siyaset yön vermektedir. Yeni Irak'ın, demokratik ve hakça bir düzene kavuşması ve toplumun tüm gruplarının siyasal ve ekonomik yapıda hak ettiği yeri alması, ülkenin uzun erimli istikrarı için vazgeçilmezdir. Uzlaşma, toplumsal uyum ve dayanışma, tek taraflı üstünlük sağlamaya yönelik siyasetlerin önüne geçmelidir. Bunlar, uluslararası toplum kadar, ülkedeki farklı grupların uzun yıllar içinde çıkarmış olmaları gereken sonuçlardır.

Bu çerçevede, Türkiye olarak soydaşlarımız Türkmenlerin durumuna önem vermemiz doğal karşılanmalıdır. Irak halkını oluşturan üçüncü büyük grup olan Türkmenler, nüfus büyüklükleri, yüksek eğitim düzeyleri ve "Iraklı" kimliğine sahip çıkan siyasal bilinçleriyle, Irak'ın geleceğine olumlu katkılarda bulunabileceklerdir. Demokratik siyasal sürecin bundan sonraki aşamalarında, Türkmenlerin bu özellikleriyle uyumlu nitelik ve nicelikte temsil edilmelerini umuyoruz. *(Alkışlar)* Öte yandan, Irak'ın tümünün geleceği yönünden duyarlılık taşıdığını düşündüğümüz bir konu, Kerkük'ün geleceğidir. Kerkük'ün herhangi bir etnik gruba mal edilmesi çabalarının yaratabileceği huzursuzluklar, yalnızca bu ille sınırlı kalmayacak, Irak'ın geneline yayılan bir iç kargaşayı ve sonuçları önceden kestirilemeyecek bölgesel istikrarsızlığı tetikleyebilecektir. *(Alkışlar)*

Irak bağlamında büyük önem verdiğimiz bir diğer konuya da değinmek istiyorum. Bugün kullandığı adı ne olursa olsun, terör örgütü PKK'nın Irak'ta herhangi bir biçimde sığınak bularak sınırlarımıza sızmasını görmezlikten gelemeceğimizi özellikle vurgulamak gerekir. Irak'taki gelişmelerden yararlanılarak, ülkemize yönelik terör eylemlerinin yeniden başlatılmasına izin vermeyeceğimiz açıktır. Konuşmamın başında da belirttiğim gibi, stratejik ortağımız ve müttefikimiz Amerika Birleşik Devletlerinin bu konudaki yükümlülüklerini yerine getirmesini bekliyoruz. Ayrıca, egemenliğini devralan Irak'ın, komşuluk ve uluslararası sorumluluklarına uygun davranarak, bu örgütün ülkesindeki varlığına son vermek için gerekli adımları atacağına inanıyoruz.

Son yıllarda gittikçe gelişen Türkiye-Suriye ilişkileri, ülkemizin yapıcı yaklaşımının yararlarını ortaya koymaktadır. Karşılıklı ziyaretler ülkelerimiz arasındaki güveni artırmakla kalmayıp, halklarımızın dostluk ve kardeşlik duygularını da pekiştirmektedir. Sayın Beşar Esad'ın bu yılın başında ülkemize gerçekleştirdiği ziyaret, bir ilk oluşturmuştur. Suriye'yle siyaset, ekonomi ve kültür alanlarındaki ilişkilerimizi ilerlettikçe, bölgedeki barış ve istikrar arayışına da destek vermiş olacağımızı düşünüyoruz. Suriye'nin başta Batı olmak üzere, tüm ülkelerle normal ilişkiler kurması, Türkiye'nin de yararına. Suriye'yi bu yönde desteklemeyi ve özendirmeyle sürdüreceğiz.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Ortadoğu'nun Türkiye için önemi, yalnızca komşu olduğumuz ülkelerle sınırlı kalmamaktadır. Mısır, Suudî Arabistan ve Ürdün dahil, bölgedeki tüm Arap ülkeleriyle dostça ilişkiler geliştirmek ve ilişkilerimizin boyutlarını çeşitlendirmek

dışpolitikamızın öncelikli hedefleri arasındadır. İsrail'le kurduğumuz ilişkiler önemini korumaktadır.

Ortadoğu'ya gerçek ve kalıcı barış ve istikrarın gelememesi, öncelikle sayısız yaşamın yitirilmesi gibi üzücü bir sonuç doğurmaktadır. Ayrıca, bölgenin siyaset, ekonomi ve kültür alanlarında sunduğu geniş olanakların bugünkü kuşakların yararına kullanılması da, ne yazık ki engellenmiş olmaktadır. Bu, Ortadoğu'nun yazgısı olmamalıdır. Ortadoğu'da normalleşme çok gecikmiş bir gereksinimdir. Ülkemizin güvenliği ve kalkınması, bölgedeki olumsuz ortamdan etkilenmektedir. Türkiye, başta Filistin-İsrail uyuşmazlığı olmak üzere, bölgedeki sorunların çözülmesi için taraflarca istenebilecek her türlü yardımı yapmaya hazırdır. Hareket noktamız, barış arayışlarına destek vermek ve uzlaşmaları cesaretlendirmektir.

Türkiye, ilgili taraflarla oluşturduğu yakın ve dengeli ilişkilerini, bölgenin çıkarları doğrultusunda seferber etme kararlılığını bu nedenle açıkça ortaya koymuştur. İsrail ve Filistin yetkilileri kadar, bu uyuşmazlığın çözümünde görev üstlenebilecek bölge ülkeleri ve Batılı dostlarımızla da birlikte hareket etmenin sonuç vereceğine inanıyoruz. Bu bağlamda, uluslararası toplumun desteğini alan Yol Haritasının, sorunun çözümü için yol gösterici nitelikte olduğunu düşünüyoruz.

Öte yandan, gerek Ortadoğu'da gerek daha geniş bir coğrafyayı temsil eden İslam Konferansı Örgütü üyesi ülkelerde, siyaset, ekonomi ve toplumsal alanlarda olumlu değişime ve kalkınmaya duyulan gereksinimin, halklar ve hükümetler düzeyinde giderek daha fazla kabul görmesi mutluluk vericidir. Türkiye'nin, bölgeye ilişkin fırsat buldukça dile getirdiği vizyon, daha açık, özgür, demokratik yapıların yaşama geçirilmesini, insan hakları, hukukun üstünlüğü, iyi yönetim, kadın-erkek eşitliği gibi ilkelerin gözetilmesini, bölgenin ekonomi ve ticaret alanlarında sunduğu olanakların daha akılcı işletilmesini öngörmektedir.

Bölgesel işbirliğinin değerine inanan Türkiye, İslam Konferansı Örgütünün de daha etkin bir örgüt durumuna getirilmesini desteklemektedir. Haziran ayında evsahipliğini yaptığımız İslam Konferansı Örgütü Dışişleri Bakanları Konferansında Genel Sekreterliğe Türkiye'nin adayının seçilmiş olması, ülkemizin örgüt içindeki saygınlığını da göstermektedir. Türkiye, İslam Konferansı Örgütü içindeki etkin ve yapıcı tutumunu sürdürerek, örgütün gerek üyelerine gerek temsil ettiği coğrafyaya daha fazla yarar sağlayan olanak ve yeteneğe kavuşturulmasına çaba gösterecektir.

Dostluk ve kardeşlik ilişkilerimiz bulunan Ortaasya ülkeleri, önümüzdeki dönemde de Türkiye'yi yanlarında bulacaktır. Karşılıklı saygı ve ortak çıkar temelinde yürüyen bu ilişkiler, söz konusu ülkelerin sorunlarının aşılmasına, uluslararası toplumla bütünleşmelerine yardımcı olacak bir içerikte sürdürülmektedir. Önümüzdeki ay Antalya'da düzenlenecek Türkçe Konuşan Ülkeler Sekizinci Doruğu, katılımcı ülkeler arasındaki ilişkilerin ve işbirliğinin güçlendirilmesi için neler yapılabileceğinin değerlendirilmesi olanağını sağlayacaktır.

Türkiye'nin tarihsel ve yakın bağları bulunan Afganistan'a vermekte olduğu destek sürecektir. Bu ülkenin yeniden yapılanma sürecinin başarılı olması yolundaki yardımlarımız, aynı zamanda uluslararası barış ve istikrara yapılan bir yatırımdır. Bu amaçla, ikili ve çok taraflı düzeyde süren çabalarımız, dışpolitika önceliklerimiz arasında yer almaktadır.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Evenselleşen değerler ve küreselleşen dünyamızda, Türkiye ölçeğindeki ve coğrafi konumundaki bir ülkenin dışpolitikasının çok boyutlu olması, genel söylemin ötesinde bir gereksinimdir. Türk dışpolitikası, Atlantikötesi bağlar, Avrupa Birliğine tam üyelik sürecimiz ve yakın çevremizle ilişkilerle sınırlı değildir ve olmalıdır.

Bunlara ek olarak, Afrika ve Latin Amerika ülkeleriyle olabildiğince yakın ilişkiler de gereklidir. Bu kapsamda, Afrika ve Latin Amerika'ya açılım siyasaları-mız sürdürülmektedir.

Dışpolitikamızda son yıllarda giderek önem ve öncelik kazanan bir diğer konu, Asya-Pasifik bölgesindeki ülkelerle ilişkilerimizin geliştirilmesi olmuştur. 21'inci Yüzyıl dünya ekonomisine yön verecek ivmenin bu bölgeden kaynaklanacağı sıkça dile getirilmektedir.

Bölgenin önem ve ağırlığı, uluslararası siyasal dengeler yönünden de belirgin ölçüde artmaktadır. Bu nedenle, Asya-Pasifik bölgesine yönelik açılımlımıza süreklilik kazandırılması zorunludur. Bu bağlamda, Japonya'da başarıyla gerçekleştirilen "Türkiye Yılı"nın kazandırdığı ivmeyle, bu ülkeyle ilişkilerimizin daha da geliştirilmesi için karşılıklı istenç ortaya konulmuş ve yakın ilişkilerimizin kültür ve toplum boyutu güçlendirilmiştir. Ayrıca, uzun erimli bir bakışla, bölgenin önemli gücü Çin Halk Cumhuriyetiyle aramızdaki olumlu ilişkileri her alanda geliştirmeyi, içerik yönünden zenginleştirmeyi hedeflemekteyiz.

İkili ilişkilerimize ek olarak, Türkiye'nin çok boyutlu bölgesel ve uluslararası siyasalarının hareket alanlarından birini oluşturan uluslararası örgütlerdeki etkinliğimiz artırılmalıdır. Dışpolitikamızın çok yanlı düzeydeki varlığı güçlendikçe ve uluslararası sorunların çözümüne bu kanalla yaptığı katkılar arttıkça, 2009-2010 yılları için Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi geçici üyeliğimizin gerçekleşmesi kolaylaşacaktır.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Türkiye'nin, Atatürk'ün gösterdiği doğrultuda çağdaşlaşma ve Batı'ya yönelme hedefi, cumhuriyetin kurulmasından bu yana süregelmektedir.

Türkiye, sorunları bulunsa da, yurttaşlarının yarınlarına güvenle bakmasını sağlayacak olanaklara, en güç koşullarda akıl ve sağduyuyla karar alma ve uygulama bilincine sahiptir. Bugün, Türkiye, koruduğu ve ödün vermeden yaşattığı nitelikleriyle birçok ülke için örnek konumdadır.

Türkiye Cumhuriyetinin çağdaş dünyada etkin bir ülke olarak öne çıkmasını sağlamak, çocuklarımıza ve gençlerimize övünecekleri bir ülke bırakmak, aydınlık yarınlar hazırlamak ortak sorumluluğumuzdur.

Türkiye'nin, genç, dinamik ve girişimci nüfusu, köklü kurumları ve sivil toplum örgütleriyle, zengin kaynaklarını, birikimlerini ve olanaklarını akılcı biçimde değerlendirerek, 21'inci Yüzyılda çok daha iyi bir düzeye ulaşabileceğinden kuşku-muz yoktur.

Çağdaşlaşma yönündeki ilerlememizde, devletin teklığının, ulusun birliğinin, ülkenin bölünmez bütünlüğünün, güvenliğinin, bağımsızlığının, demokratik, laik

ve sosyal hukuk devleti yapısının korunması, halkının gönencinin duyarlılıkla sağlanması esas olmalıdır.

Türkiye, içinde bulunduğu ilerleme yarışında esin kaynağını, her zaman olduğu gibi, Atatürk'ün ilke ve devrimlerinden ve ulusumuzun kararlılığından alacaktır.

Yüce Meclisimizin yeni yasama yılında da, ülke geleceğinin ve çıkarlarının korunmasındaki duyarlı görevlerini kararlılıkla yerine getireceğine inanıyoruz.

Bu düşüncelerle, hepimizi yeniden saygıyla selamlıyor, yeni yasama yılının ulusumuza kutlu olmasını diliyorum. (*Ayakta Alkışlar*)

YİRMİ İKİNCİ DÖNEM

DÖRDÜNCÜ YASAMA YILI

Birinci Birleşim

1 Ekim 2005 Cumartesi

Birinci Oturum

Açılma Saati: 15:00

Başkan: Bülent Arınç

Kâtip Üyeler: Mehmet Daniş (Çanakkale), Yaşar Tüzün (Bilecik)

Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Sizleri, yeni yasama yılının başlangıcında üstün başarı dilekelerimle ve saygıyla selamlıyorum.

Konuşmama başlarken, Yüce Meclisimizin 22'nci Dönem Dördüncü Yasama Yılı'nın açılışında sizlerle birlikte olmaktan duyduğum mutluluğu belirtmek istiyorum.

Atatürk'ün önderliğinde Kurtuluş Savaşını yürüten ve Türkiye Cumhuriyetini kuran, cumhuriyetin özümsemesinde, Türk insanının onurlu, çağdaş bir yaşam sürmesinde yadsınamaz rol üstlenen Türkiye Büyük Millet Meclisinin 85'inci yılını kutlamanın gururunu ve coşkusunu yaşamaktayız.

Yüce Atatürk'ün gösterdiği hedeflere ulaşma yolunda kararlılıkla ilerleyen Türkiye'nin bu süreçteki en önemli güvencesi, cumhuriyete gönülden bağlı, ulusal değerleri tüm kaygı, beklenti ve çıkarların üzerinde tutan, cumhuriyetin aydınlık yarınlarına yürekten inanan yurttaşlarımız ve kurumlarımızdır.

Tarih boyunca üstlendiği onurlu görevini başarıyla yerine getiren Türkiye Büyük Millet Meclisi, geçmişte olduğu gibi bugün ve gelecekte de cumhuriyetin en önemli güvencelerinden olmayı sürdürecektir.

Çağdaşlaşma atılımlarının sürdürülmesi, hukuk devleti ilkesinin önündeki engellerin kaldırılması, yöneteni ve yönetilenleriyle tüm yurttaşlarımızın demokratik değerleri üstün tutmasıyla güçlü Türkiye hedefine ulaşacağımızdan kuşku duymuyoruz.

Yüce Meclisimizin, her zaman olduğu gibi, çalışmalarıyla bu çabalarda etkin rol üstleneceğine, Türkiye Cumhuriyetinin geleceğe taşınmasında en büyük pay sahibi olacağına inanıyoruz.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Anayasamızın 2'nci maddesinde, cumhuriyetin nitelikleri arasında sayılan hukuk devleti ilkesi, tüm çağdaş demokratik rejimlerin temel özelliklerinden biridir. Hukuk devleti, en kısa tanımıyla, yurttaşların hukuksal güvenlik içinde bu-

lundukları, devletin eylem ve işlemlerinin hukuk kurallarına bağlı olduğu sistemi anlatır.

Hukuk kurallarına bağlılığı sağlayacak düzenek ise, devlet organlarının eylem ve işlemlerinin yargı denetimi altında bulunmasıdır.

Hukuk devletin en önemli öğelerinden biri, hiç kuşkusuz, yargı bağımsızlığıdır. Yasama ve yürütme işlemlerinin hukuka uygunluğunu denetleyecek yargı, bu organlar karşısında tam bağımsızlığa sahip değilse, yargı denetiminden beklenen yarar ortadan kalkacaktır. Bu da, devlete olan güveni zedeleyecektir.

Bu nedenle, yargı organlarının kuruluşu, çalışma ilkeleri, yargıçların seçimi ve özlük hakları konularında yargı bağımsızlığını gölgelemeyecek yöntemlerin yeğlenmesi, hukuk devleti ilkesinin gereğidir.

Anayasanın 140'ıncı maddesinde "*Hâkimler, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre görev ifa ederler*" denilmesine karşın, yargıç ve savcılar, Adalet Bakanının başkanlık yaptığı, siyasal iktidarcı atanan Adalet Bakanlığı Müsteşarının doğal üyesi olduğu Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun gözetim ve denetimi altındadırlar.

Yargıç ve savcıların atanmaları, yükseltmeleri, yer değiştirmeleri, disiplin ve özlük işleri, Yargıtay, Danıştay ve Uyuşmazlık Mahkemesi üyelerinin seçimi gibi önemli yetkilerle donatılmış Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun oluşumunda bakanın ve müsteşarın yer alması, yargı bağımsızlığını, yargıç güvencesini, dolayısıyla hukuk devleti ilkesini zedelemektedir.

Ayrıca, yargının adalet dağıtabilmesi ve içtihat üretebilmesi iş yüküyle doğrudan ilgilidir. Yargının iş yükünün kaldırılabilir düzeyde tutulması, yasama ve yürütmenin eylem ve işlemlerinde hukuk kurallarına ve yargı kararlarına uygun davranmasıyla olanaklıdır.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Çağdaş demokrasilerde olduğu gibi, Anayasamızda da parlamenter demokratik sistem kabul edilmiştir. Bu sistem, çoğulcu ve katılımcı demokrasi altyapısını gerektirmektedir. Çoğulcu ve katılımcı demokrasi, ancak muhalefeti, basın özgürlüğü ve sivil toplum örgütleriyle yaşayabilmektedir.

Çoğulculuk, demokrasilerde muhalefeti önemli kılmakta, muhalefetin varlığı ve etkinliği seçim sistemiyle sağlanabilmektedir. Bu nedenledir ki, anayasa koyucu, yönetimde istikrar kadar, temsilde adalete önem vermiş ve bu iki ilkenin kabul edilebilir bir dengede olması gerektiğini öngörmüştür.

Temsilde adalet aleyhine yönetimde istikrar ilkesine ağırlık veren bir seçim yöntemi, aynı zamanda, seçme ve seçilme hak ve özgürlüğüne getirilen ağır bir sınırlama olacaktır. Bu nedenle, yönetimde istikrar ve temsilde adalet ilkelerinin kabul edilebilir bir denge içinde seçim sistemine yansımaları, demokratik toplum düzeninin gereğidir.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Basın özgürlüğü, düşünce ve kanaat özgürlüğünü tamamlayan ve onun kullanılmasını sağlayan özgürlüktür.

Düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü ile basın özgürlüğünün sınırları, Anayasanın 26 ve 28'inci maddelerinde gösterilmiştir. Bunların dışında, basın özgürlüğünü, doğrudan ya da dolaylı biçimde sınırlayacak düzenlemeler, çoğulcu ve katılımcı demokrasiye uygun düşmeyecektir.

Kamu hizmetleri söz konusu olduğunda kamu çıkarını önplanda tutması gereken medyanın, bireysel çıkarlara hizmet edecek biçimde ticarî nitelik kazanması önlenmelidir. Devletin, medya gücünün kötüye kullanılmasını engelleyecek önlemleri alması, kamu yararı ve düzenini sağlamanın gereğidir.

Görsel ve işitsel medyanın kamuoyunu etkileme gücü, dolayısıyla bu gücün olumsuz kullanılması olasılığının yüksekliği, yabancılaştırma olgusunun da çok iyi düşünülmesini zorunlu kılmaktadır.

Yine, çağdaş toplumlarda sivil toplum örgütleri, siyasal partiler gibi, demokrasinin olmazsa olmaz öğeleridir.

Demokratik hukuk devletinin dayanağını ve varlığını oluşturan bu çoğulcu, katılımcı yapının ulusal istencin oluşumunda yer alması, yasallaşma ya da karar sürecine katılımının sağlanması, toplumun beklentilerinin ve gereksinimlerinin doğrulukla belirlenmesi ve amaca uygun düzenlemelerin gerçekleştirilmesi yönünden zorunludur.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Anayasanın 105'inci maddesinde, Bakanlar Kurulu kararları ile ortak kararlardan Başbakan ve ilgili bakanın sorumlu olacağı belirtilmiştir. Burada sözü edilen siyasal sorumluluktur ve yürütme organının Bakanlar Kurulu kanadına yüklenmiştir.

Devlet yönetiminde yetkili organların ve kişilerin sorumluluğu, siyasal sorumluluktan ibaret değildir; bunun çok ötesinde, önemi içeriğinden kaynaklanan toplumsal ve anayasal sorumlulukları vardır.

Hukukun üstünlüğü, bir yandan hukukun genel ilkeleri, Anayasa ve yargı kararlarının bağlayıcı olduğu, öte yandan da yasama ve yürütmenin eylem ve işlemlerinin yargı denetimine bağlı bulunduğu düzenin adıdır.

Anayasanın 11'inci maddesinde Anayasa kurallarının, 138'inci maddesinde yargı kararlarının, 153'üncü maddesinde de Anayasa Mahkemesi kararlarının, yasama, yürütme ve yargı organlarını, yönetimi, gerçek ve tüzel kişileri bağlayacağı vurgulanmıştır.

Bu ilke ve kurallar, her yurttaşta, anayasal kurallarla oluşturulan devlet sistemini ve rejimi benimsemek, bu sistem ve rejime bağlı kalmak, onu korumak görevini, ödevini ve sorumluluğunu yüklemektedir. Bu anayasal, toplumsal ve vicdanî sorumluluk, siyasal sorumluluktan çok daha önemli sonuçlar doğurabilecek niteliktedir.

Siyasal sorumluluğun sonucu olarak seçimde başarısız olan bir siyasal parti-nin, sonraki seçimleri kazanıp iktidara gelmesi olanaklıdır. Ne var ki, rejimin zedelenmesi geri dönüşü olanaksız sonuçlar doğuracaktır. Bu nedenle, cumhuriyeti koruma ve yaşatma sorumluluğu, tüm sorumluluklardan çok daha önemlidir.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Türkiye Cumhuriyetinin, güçlü bir ekonomi ve demokrasi olarak, çağdaş dünyanın saygı duyulan, güvenilir üyelerinden biri durumuna gelmesi temel amacımızdır. Bu amaca ulaşılmasında, büyümenin sürdürülebilir kılınması başta olmak üzere, ekonomik dengelerin kalıcılığının sağlanması, kuşkusuz, belirleyici rol oynayacaktır.

Son yıllarda ülke ekonomisinde sevindirici bulduğumuz gelişmeler yaşanmıştır. Geçtiğimiz yıl büyüme hızı yüzde 9,9'a ulaşmış, kişi başına gayri safi milli hâsıla 4 bin 172 dolara yükselmiş, cari fiyatlarla ve satın alma gücü paritesine göre kişi başına gayri safi yurtiçi hâsıla ise 7 bin 687 dolar olarak hesaplanmıştır.

Kronikleşen enflasyon olgusunun denetim altına alınmasında son yıllarda gözlenen olumlu gidiş, 2005 yılında da sürmüştür.

Bu arada, işsizlik önemli bir sorun olarak önceliğini korumaktadır. İşsizlik oranının yüksekliği gözönünde tutulduğunda, istihdam olanaklarını artıracak ivedi önlemler alınması gereği ortaya çıkmaktadır.

Kamuya kaynak sağlamak amacıyla özelleştirme uygulamalarına ağırlık verilirken, kaynak sağlamanın en önemli aracı olması gereken kayıtdışı ekonominin önlenmesi çabaları da artırılmalıdır.

Ödemeler dengesi yönünden büyük önem taşıyan cari işlemlerdeki açığın sürekli artması ve bunun hareket yeteneği yüksek fonlarla finansmanı, ekonomiyi denetim dışı riskler karşısında kırılgan duruma getirmektedir.

Ekonomide olası kırılganlığın nedenlerinden biri de, iç ve dış borçlardır. Borçlanma faizlerindeki düşüş olumlu olmakla birlikte, borç yükündeki genel artışı önüne geçilmesi, ekonomik istikrarı kalıcı kılmak için zorunludur.

Kamu mülkiyetinde bulunan işletme ve varlıkların özelleştirilmesi, tüm ulusu yakından ilgilendiren bir konu olarak gündemdeki yerini korumaktadır.

Kuşkusuz her siyasal iktidar özelleştirme politikasını, ülke yararına ve hukuka uygun olmak koşuluyla, kendi önceliklerine göre belirleyecektir. Ancak, bu süreçte, özelleştirilen her işletme ve varlıkta tüm yurttaşların katkısının bulunduğu dikkate alınarak, kamuoyunun haklı duyarlılıkları üzerinde titizlikle durulmalı; ülke yararına uygun olmasına ve "sosyal hukuk devleti" niteliğinin zedelenmemesi için gereken önlemleri içermesine özen gösterilmelidir.

Burada yeri gelmişken, ulusal kalkınma sürecinde tarihsel bir görevi yerine getiren kimi kuruluşlarımızın, özelleştirilseler de, ulusumuz için tarihten silinmeyecek kadar önemli ve değerli olduklarını anımsatmak istiyorum. (*CHP sıralarından Alkışlar*)

Ülkenin içinde bulunduğu koşullar nedeniyle kimi stratejik kurum ve kuruluşların özelleştirilmesinde daha özenli hareket edilmesi, özelleştirmenin yabancılaştırmaya dönüşmemesi ve gerçek değer üzerinden yapılması, yeni teknoloji, yeni yatırım ve yeni istihdam olanakları yaratılması gerektiği açıktır. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerindeki az gelişmişlik sorununun giderilmesine ilişkin gereklerin, alınan önlemlere karşın özel kesimce yerine getirilememesi ya da

yetersiz kalması durumunda devlete görev düşeceği unutulmamalıdır. *(CHP sıralarından Alkışlar)*

Sonuçta hepimiz, Türkiye'nin tüm bireyleriyle mutlu, huzurlu, güçlü bir ülke olmasını amaçlıyoruz. Ekonomiyi, dengeleri oturmuş, istikrarlı bir yapıya kavuşturmadan, güven ortamını kalıcı kılmadan bu amaca ulaşamayacağımızın bilincindedeyiz.

Türkiye, güçlü ekonomisiyle Avrupa Birliğinin vazgeçemeyeceği bir ülkedir. Böyle bir ekonomik yapıya sahip Türkiye'nin Avrupa Birliğine güç katacağı açıktır. Avrupa Birliği ülkelerinin bu durumu dikkate alacağını umuyoruz.

Üzerinde özenle durulması gereken kimi sorunları bulunmakla birlikte, Türk ekonomisinin son yıllarda gösterdiği olumlu gelişmeleri mutlulukla karşılıyor, geleceğe iyimserlikle bakmamızı sağlayan bu gidişin sürmesini, toplumun tüm kesimlerinin yüzünü güldürmesini diliyoruz. *(AK Parti sıralarından Alkışlar)*

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Her yıl üzerinde durduğumuz yolsuzluklar konusu, yıllardır çözüm bekleyen toplumsal bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir. Uluslararası Saydamlık Örgütünün yayımladığı 2005 Küresel Yolsuzluk Raporunda, Türkiye, 146 ülke arasında 77'nci sırada gösterilmektedir.

Yolsuzlukların önlenmesinde yasama, yürütme, yargı organlarına; basına, kamu görevlilerine ve tüm yurttaşlarımıza önemli görevler düşmektedir. 9 Ekim 2003 günlü, 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Yasasının sağladığı olanaklar basın kuruluşları için yolsuzluklar konusunda yeni ufuklar açmıştır. Ancak, belirtmek isterim ki, basın, bu görevini yerine getirirken, kimsenin yargı kararıyla kesinleşmedikçe suçlu sayılmayacağı ilkesine saygılı davranmalıdır.

Yolsuzluklarla savaşmada başarıya ulaşılabilmesi için;

- Yasama, yürütme ve yargı organlarının yolsuzlukları önleme konusunda ortak bir istenç ortaya koyup, kararlı bir tutum sergilemesi,

- Denetimin yansız ve bağımsız, kuralların akılcı ve açık, yönetimin saydam olması,

- Yetkililerin yolsuzluklar üzerine gecikmeden ve ayırım yapmaksızın gitmesi,

- Değişik alanlarda sıkça kabul edilen af yasalarıyla yaptırımların caydırıcı etkisinin zayıflatılmaması,

- Yasama dokunulmazlığına ve kamu görevlilerinin yargılanmasına ilişkin kuralların yeniden düzenlenmesi,

- Erdemli kimseler yerine, kişisel çıkarlarını önplanda tutanların önemli makamlara yükselmesine olanak verilmemesi,

- Toplumsal yararın ve etik değerlerin, kişisel çıkarların üzerinde olduğunu öngören bir anlayışın yaygınlaştırılması,

- Dürüstlük, yurt sevgisi, yurttaşlık bilinciyle donatılmış kuşakların yetiştirilmesi,

Gerekmektedir. *(CHP sıralarından Alkışlar)*

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Bir ülkenin gerçek zenginliği insan kaynağıdır. Yüzyılımızda dünya, insanı temel alan bilgi ekonomisine geçiş sürecine girmiştir. Bunun ayırıcında olan ülkeler kalkınma ivmesini hızlandırabilmektedir.

Eğitim, insan kaynağının ülkeye ve insanlığa yararlı duruma getirilmesinde baş etmektedir. Eğitim düzeninin insanımızın yeteneklerini geliştirecek biçimde sistemeleştirilmesi temel amaç olmalıdır.

Bireylerin farklılaşan yaşam koşullarını ve dünyadaki değişimleri dikkate alan çağdaş eğitim, toplumsal gelişimin itici gücünü oluşturmaktadır.

Anayasamızda eğitim ve öğretimin, Atatürk ilke ve devrimleri doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitimin esaslarına göre, devletin gözetim ve denetimi altında yapılacağı; bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yeri açılmayacağı öngörülmüştür.

Eğitim ve öğretimin temel işlevi, toplumu çağdaş uygarlık düzeyine yükseltmek olmalıdır. Bu amaca, cumhuriyetin temel değerlerini özümsemiş, ülkesine karşı sorumluluklarının bilincinde, çağdaş bilim ve teknolojiyle donanımlı, bilgi toplumuna uyum ve katkı sağlayabilecek yurttaşlar yetiştirmekle ulaşılabacaktır.

Temel eğitim ve öğretim, kız ve erkek tüm çocuklar için anayasal bir haktır. Devlet, bu hakkın kullanılmasına olanak sağlayacak eğitim ortamını hazırlamakla yükümlüdür. Okullaşmanın tamamlanmaması, aile engeli gibi nedenlerle çok sayıda çocuğumuzun zorunlu eğitimden yoksun bırakılması sorununa mutlaka çözüm bulunmalıdır.

Çocuğun okula hazırlanmasına, zihinsel, duygusal ve toplumsal gelişimine önemli katkıları bulunan okulöncesi eğitim yaygınlaştırılmalıdır.

Engelli çocuklarımızın yeteneklerinin geliştirilerek kendi kendilerine yeterli yurttaşlar olarak topluma kazandırılması için gerekli sayı ve nitelikte özel eğitim kurumu açılması konusunda tüm olanaklar kullanılmalıdır.

Sayıları hızla artan korunmaya muhtaç çocuklara şefkatle yaklaşılarak uygun bir eğitim ve sosyal yardım programıyla toplum içinde yerlerini almaları sağlanmalıdır.

Türkiye, eğitim alanında Avrupa Birliği ölçütlerine ulaşmayı hedef olarak benimsemiştir. Bu kapsamda, zorunlu öğretim süresinin 12 yıla çıkarılmasının zamanı da gelmiştir.

Sanayileşen, hizmet sektörleri çeşitlenerek gelişen ekonomilerde meslekî tekniköğretim önem kazanmaktadır.

Meslekî teknik öğretim çekici duruma getirilmeli, ortaöğretimde etkili bir yönlendirme sistemi oluşturulmalı, meslekî tekniköğretim ile sanayi gereksinimi arasındaki denge gözetilmelidir. Meslekî teknikeğitim programları, iş piyasasının gereksinim duyduğu nitelik ve türde oluşturulmalıdır.

Gençlerin yükseköğretime büyük ilgi göstermeleri seviniyecek bir durumdur. Devlet, bu eğilimi ülke yararına değerlendirmek üzere hızla önlemler almalıdır.

Üniversitelere girmek isteyenlerin sayısındaki artış ek kapasite yaratılmasını gündeme getirmekle birlikte, yükseköğretimde nitelik konusu mutlaka önplanda tutulmalıdır.

Yükseköğretim kurumları, ülke kalkınmasına bilimin yol göstericiliğini sağlayarak katkıda bulunmak durumundadır. Bu bağlamda, üniversiteler, özellikle buldukları bölgenin kalkınma sorunlarının çözümünde temel kurumlar olarak işlev üstlenmelidir.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Günümüzde kalkınmanın yanı sıra dışpolitikanın da temel öğelerinden biri durumuna gelen enerji, ülkelerin dünyadaki konumunun saptanmasında belirleyici rol oynamaktadır.

Ülkemiz enerji sisteminin önündeki en büyük engelin dışa bağımlılık olduğu bilinmektedir. Yapılan hesaplamalar enerjide dışa bağımlılık oranının önümüzdeki yıllarda daha da artacağını göstermektedir. Son zamanlarda aşırı oranda yükselmekte olan petrol fiyatları nedeniyle petrol ve doğalgaza dayalı enerji gereksinimiz için ödediğimiz tutar hızla büyümektedir.

Enerji dış alımının bütçedeki yükünün azaltılması için tüketim ile yerli üretim arasındaki dengesizliği gidermek gerekmektedir. Bunun yolu, bir yandan tüketimde kayıp kaçak oranını azaltıp verimliliği ve etkinliği artırmak, öte yandan yerli üretim düzeyini yükseltmekten geçmektedir.

Enerji sistemimizin başka bir sorunu da kaynak çeşitliliğinin yeterince sağlanamamış olmasıdır.

Enerjide, yerli kaynaklara daha fazla ağırlık veren, dış alım kaynakları arasında dengeli bir dağılımı sağlayan, çevreye uyumlu ve sürdürülebilir bir enerji sistemi ana hedefimiz olmalıdır.

Ülkemizin, coğrafi ve jeostratejik konumundan yararlanılarak, enerji üreticisi ülkelere tüketici ülkelere güvenilir bir geçiş olağanı sağlanması ve küresel boyutta bir enerji merkezinin oluşturulması enerji sorunlarımızın çözümünde büyük önem taşımaktadır.

Azeri petrolünün yanı sıra Kazak petrollerinin de dünyaya taşınmasını sağlayacak olan Bakû-Tiflis-Ceyhan boru hattı, haziran ayında katıldığımız bir törenle açılmış bulunmaktadır. Ceyhandan ilk dolunun kısa bir süre içinde yapılması tasarlanmaktadır. Türkiye, 1990'ların başında öncülüğünü yaptığı bu tasarının yaşama geçirilmesinden büyük kıvanç duymaktadır.

Doğu-batı enerji koridoru kapsamındaki diğer önemli tasarı olan Bakû-Tiflis-Erzurum arasındaki Şahdeniz doğalgaz boru hattı da 2006 sonunda yaşama geçirilecektir. Bu proje de, Avrupa Birliğinin kaynak çeşitlendirmesine yönelik stratejilerine büyük katkı sağlayacaktır.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Bir ülkenin güvenç ve güvenliği, çevresindeki ülkelerin güvenç ve güvenliğiyle bağlantılıdır. Günümüzde soğuk savaş döneminden kalma konvansiyonel ağırlıklı savunmaya dayalı tehdit anlayışı yerine, güvenliğe dayalı yeni bir tehdit anlayışı egemen olmuştur.

Ekonomik güç, ulusal güvenlik politikalarında giderek merkezî bir öge durumuna dönüşürken, iç ve dışpolitikalar da gittikçe artan bir biçimde birbirinden

ayrılmaz duruma gelmektedir. Artık, küresel ekonomi ve küresel güvenlik, birbirini tamamlayan iki önemli kavram olarak ortaya çıkmıştır; dolayısıyla, Türkiye'nin ulusal güvenlik, dış, iç, ekonomik ve ulusal savunma politikalarının birbirine bağımlı, uyumlu ve eşgüdümlü yürütülmesi gerekmektedir.

Dinsel konular ve eğitim gibi duyarlı ulusal güvenlik konularının, günlük siyasetin üstünde kalması zorunludur. Ulusal güvenlik, her şeyden önce kendi sorumluluğumuzdur. Türkiye, güvenliği için gerekli gördüğü önlemleri alma hakkına sahiptir.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Atatürk'ün deyişiyle “Türkiye Cumhuriyetini kuran Türkiye Halkına Türk Milleti denir.”

Atatürk'ün ulusçuluk anlayışı, akılcı, çağdaş, uygar, ileriye dönük, demokratik, toplayıcı, birleştirici, insancıl ve barışçıdır. Bu anlayış, Anayasanın çeşitli kurallarına yansıtılmıştır; her şeyden önce, Anayasanın 2'nci maddesinde, Atatürk milliyetçiliğine bağlılık Türkiye Cumhuriyetinin nitelikleri arasında sayılmıştır. Anayasanın başlangıç bölümünde,

Türk Ulusunun, “dünya milletleri ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi” olduğu vurgulanmış, Atatürk'ün “yurtta barış, dünyada barış” ilkesine yer verilerek, Atatürk ulusçuluğunun yayılcı ve saldırgan bir görüş olmadığı belirtilmiş,

Türk yurttaşlarının ulusal gurur ve övünmede, ulusal sevinç ve kederde ortak olduğu belirtilerek, ulus tanımındaki öğeler yinelenmiştir.

Bu kurallara göre, Atatürkçü ulusçuluk, ırk, dil, din gibi kavramlara değil, yazgı, kıvanç, tasa ortaklığına, birlikte yaşama isteğine bağlı ulusçuluk anlayışına dayanmaktadır.

Bunun doğal sonucu olarak Anayasanın 66'ncı maddesinde, Türk Devletine yurttaşlık bağıyla bağlı olan herkesin Türk olduğu vurgulanmıştır.

Atatürk ulusçuluğu ırkçı değildir; ulusal sınırlar içinde yaşayan, ulus ve ülkenin bütünlüğü için yazgı birliği yapan herkesi Türk Ulusundan saymaktadır.

Atatürkçü düşüncede “birlik”, ulusal devletle sağlanmış ve ulusçuluk ilkesi bu birliği pekiştiren en önemli öge olarak görülmüştür.

Atatürk ulusçuluğu, Türkiye Cumhuriyetinin bağımsızlığını korumayı ve Türk Ulusunu çağdaşlaştırmayı amaçlamaktadır.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Terörizm, bugün ulaştığı küresel boyutla, dünya barış ve istikrarına yönelik birincil tehdit konumuna yükselmiştir. Terörün coğrafyası, dini ya da milliyeti yoktur. Hiç kimse de bu tehditten uzak değildir.

Terörizmin hedeflerinin bireysel düzeyden artan ölçekte kitle imha düzeyine dönüşmesi, kaygılara yol açmaktadır. Bugün terörizme karşı küresel bir savaşım verilmektedir. Bu savaşımın başarısı, uluslararası azim, güç ve kararlılığın sürdürülmesi, özgürlük ve demokrasinin yayılması, hukukun üstünlüğü çerçevesinde karşılıklı işbirliği ve destek içinde hareket edilmesi, teröre karşı ayırıcı davranılmamasıyla bağlantılıdır.

Terörden uzun yıllar zarar görmüş ve binlerce yurttaşını terör yüzünden yitirmiş olan Türkiye, amacı ne olursa olsun ve kimler tarafından gerçekleştirilirse gerçekleştirilsin, terörün her türlüüne karşı çıkmakta ve bu eylemleri nefretle kınamaktadır.

Terör örgütü PKK'nın Kuzey Irak'taki varlığını sürdürmesi, Türkiye yönünden kabul edilemez bir durumdur. Bunun, Irak ve Amerika Birleşik Devletleri yönetimlerinde iyi bilindiği düşüncesindeyiz. Kendi sınırlarımız içinde gerekli önemleri kararlılıkla almaktayız. Bununla birlikte, bu terör örgütünün tümüyle yok edilmesi için Irak'taki öğelerinin de temizlenmesi gerekmektedir. Bu konudaki kaygılarımızın ilgili taraflarca dikkate alınmasını beklemekteyiz. Ayrıca, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin çeşitli kararları, terörle savaşta da yardım, destek ve işbirliğini zorunlu kılmaktadır.

Terör örgütü, sözde legal ve siyasal alanda savaşımı önplana çıkarmış; ancak, silahlı öğelerden ve eylemlerden vazgeçmeyen yeni bir strateji uygulamaya başlamıştır. Yürütmekte olduğu etkinlikler, örgütün, isim değişikliği ve eylemlerin çeşitli adlarla üstlenilmesine karşın, terörist kimliğinden ve Türkiye'nin tekil devlet yapısını ve anayasal düzenini hedef almaktan vazgeçmediğini göstermektedir.

Türkiye, teröre karşı gerekli önlemleri almayı kararlılıkla sürdürecektir.

Türkiye'nin tekil devlet olma yönündeki ulusal uzlaşması, Kurtuluş Savaşımız sırasında oluşmuştur. Cumhuriyet tarihi içinde gelişmiş ve Anayasamızın temeli olmuş bu seçimin hiçbir etkenle değiştirilmesi ya da zedelenmesi kabul edilemez.

Devletin dili, bayrağı, nitelikleri, sınırları ve Türkiye Cumhuriyetinin egemenlik hakları her türlü tartışmanın dışında ve üstündedir. (*Alkışlar*) Bunların korunması da devletin hakkı ve ödevidir. Hiçbir devletin kendi anayasal düzeninin yıkılmasına ve ülkesinin bölünmesine hoşgörülle yaklaşmasına olanak yoktur. Türkiye'nin tekil devlet yapısının, ulusal birlik ve beraberliğimizin korunacağından kimse kuşku duymamalıdır.

Terörle savaşta hedeflenen sonuçlar alınana kadar aralıksız, kararlı ve eşgüdümlü çabaların sürdürülmesi, terörün yarattığı ekonomik ve toplumsal yıkımlardan etkilenen bölgelerimizin sosyoekonomik farklılıklarının ortadan kaldırılması ve terörü yaratan iç ve dış kaynakların kurutulması amacımız olmalıdır.

Ülkemizin güvenliği ve esenliği için yaşamsal önemde görev yapan tüm güvenlik güçlerimizi gururla ve beğeniyle kutluyor, halkımızın terörle savaşıma her zaman sağladığı destek için şükranlarımızı sunuyoruz. Ayrıca, teröre karşı savaşta kaybettiğimiz şehitlerimizi rahmetle, gazilerimizi gönül borcuyla anıyoruz. (*Alkışlar*)

Sayın Başkan,

Sayın milletvekilleri;

Dist istismarını temel araç olarak kullanan ve toplumumuzun cumhuriyet döneminde elde ettiği tüm çağdaş kazanımları yok etmeyi hedefleyen irticai hareket, anayasal düzenimiz için öncelikli tehdit olma özelliğini sürdürmektedir. (*CHP sıralarından Alkışlar*)

Toplumsal, kültürel, siyasal ve ekonomi alanlarında giderek yaygınlaşan din istismarcılığı bir yandan anayasal düzenimize ve demokratik gelişimimize, öte yandan İslam Dinine büyük zarar vermektedir.

Türkiye'nin ülkedeki irticaî tehdide karşı en büyük güvencesi laik düzenidir. Atatürk devrimlerinin özü, ulusal birliğimizin temeli ve toplumsal barışın en önemli güvencesi olan laiklik, çağdaşlaşma çabalarımızın temelini oluşturmakta, yurttaş olmaktan ulus olmaya kadar, duygu ve düşüncede, yönetim ve yaşamda, çağdaş tutum, bilimsel yöntem ve akılcı yaklaşımı öngören bir dünya görüşünü ve yaşam biçimini göstermektedir.

İrticaa karşı savaşım, temel dayanağını ve gücünü Anayasa ve yasalardan, ulusumuzun çağdaş değerler ve uygarlık yönünde gelişme kararlılığından almaktadır. Bu kararlılık karşısında, karanlık düşüncelerin esin kaynağı olduğundan kuşku bulunmayan kimi çabaların başarısızlığa uğraması kaçınılmazdır. (*CHP sıralarından Alkışlar*)

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Ülkemiz, üç kıtanın birleştiği, Akdeniz ve Karadeniz gibi iki önemli denizi birbirine ve dünyaya bağlayan su yollarını kontrol eden, Ortaasya ve Ortadoğu enerji kaynaklarının dünya pazarlarına açıldığı noktada yer alan bir coğrafi konumdadır.

Ulusal ve uluslararası güvenliği etkileyen çok yönlü tehdit ve risklerin oluşturduğu istikrarsız bir bölgede yer alan Türkiye'nin, kalıcılığını, toprak bütünlüğünü ve ulusal çıkarlarını korumak üzere, iç ve dış tehditleri karşılayabilecek, caydırıcı ve dış politikayı destekleyen yeterli bir silahlı gücü elde bulundurması gerekmektedir. Değişen dünya koşulları ve ortaya çıkan yeni görevlerin özellikleri gözetilerek, silahlı kuvvetlerimizin günün gerektirdiği modern ve etkin yapıyı sürdürmesi zorunludur.

Silahlı kuvvetlerimizin güçlü durumda tutulması, ulusal güvenliğimiz yönünden büyük önem taşımaktadır.

Türkiye'nin bölgesel güç durumunun pekiştirilmesi için, Türk savunma sanayinin, silahlı kuvvetlerin gereksinimlerini yeterli ölçüde karşılayacak olanak ve yeteneklere sahip olması yaşamsal önemdedir.

Türk Silahlı Kuvvetleri, yüksek disiplini ve özverisiyle, cumhuriyetin güvenesi olarak görevinin başında, yüce ulusunun hizmetindedir. Silahlı kuvvetlerimiz, ulusal birlik, kardeşlik ve bütünlüğümüzü perçinleyen bir öğedir.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Dünyada olumlu ve olumsuz gelişmelerin bir arada gerçekleştiği hızlı bir küresel değişim döneminden geçiyoruz.

Ülkemiz, küresel ölçekteki sorunların çözümü amacıyla gösterilen çabalara destek vermekte, terörizme karşı yürütülen savaşımında önemli bir rol oynamakta, bölgesinde barış ve istikrarın yeniden kurulması konusundaki çalışmalara etkin katkı yapmaktadır.

Büyük potansiyeli olan bölge coğrafyasının aynı zamanda istikrarsızlık ve çatışmalarla gölgelemiş olması, Türkiye'nin, çok boyutlu, dengeli ve canlı bir dışpo-

litika izlemesini daha da gerekli kılmaktadır. Gerçekçilik, barışçılık, tutarlılık, sağduyu ve uluslararası hukuka saygı ilkeleri çerçevesinde uygulanan dışpolitikamız, aynı zamanda çağdaş değerleri paylaşan ve yaymayı amaçlayan bir özellik taşımaktadır. Ekonomik ve askerî gücümüz, çağdaş devlet yapımız, sorunlar karşısında sergilediğimiz çözümden yana yaklaşımlar, ülkemizin uluslararası alanda önemli bir oyuncu olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

2005 yılı içinde yaşadığımız deneyimler, önümüzdeki dönemde ulusal birlik içinde davranmaya her zamankinden daha çok gereksinim duyduğumuzu göstermektedir. Sözlerine bağlı kalan, izlediği politikayla çevresinde ve uluslararası ortamın genelinde barış, istikrar ve gönencin egemen kılınmasına katkıda bulunan ülkemiz, bir kez daha kendi dışında gelişen bunalımların olumsuz etkileriyle baş etmek durumundadır.

Türkiye, her şeye karşın, sağduyuyla ve akılcı yaklaşımlarla, önünde bulunan zor dönemi başarıyla geçecek, bulunduğu bölgede ve ötesinde barış, güvenlik ve istikrarın sağlanması ve korunmasına yönelik çabalarını sürdürecektir.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Avrupa Atlantik bağlantısı, Türk dışpolitikasının önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Bu çerçevede, Avrupa Birliği üyelik süreci, Amerika Birleşik Devletleriyle ilişkiler ve NATO içindeki yerimiz geleneksel olarak dışpolitika gündemimizin ilk sıralarında yer almaktadır.

Avrupa Birliğine üyelik sürecimiz konusunda yaşanan gelişmeler son aylarda ulusal ve uluslararası kamuoyunun ilgi odağı durumuna gelmiştir. Avrupa Birliği Anayasası, geçtiğimiz Mayıs ve Haziran aylarında Fransa ve Hollanda'da yapılan halkoylamalarında onaylanmamıştır. Yine, haziran ayında yapılan Avrupa Birliği Konseyi sırasında mali yaklaşım konusunda anlaşmazlık yaşanmıştır. Avrupa Birliği içindeki kimi ülkelerin bir akıl karışıklığı yaşamış olmalarını olağan karşılıyoruz.

Bu gelişmelere karşın Avrupa Birliği liderleri, Haziran Doruğu sonunda yayımladıkları bildiriye, genişleme konusunda Aralık 2004 Doruğu kararının tümüyle uygulanması gereğinin altını çizmişlerdir.

Avrupa Birliği, çağımızın en başarılı siyasal ve ekonomik bütünleşme girişimlerinden biri olarak aynı zamanda bir istikrar ve barış alanını temsil etmektedir. Bu birliğin belirli bir coğrafyayla sınırlanmayan küresel bir değer olabilmesine Türkiye'nin üyeliğinin yapacağı katkılar açıktır.

İki gün sonra, Türkiye'nin Avrupa Birliğine üyelik için görüşmelere resmen başlaması öngörülmektedir. Görüşmelere başlanmasına bu kadar kısa bir süre kalmış olmasına karşın, kimi noktalardaki belirsizlik sürmektedir. Bu aşamaya gelmek kolay olmamıştır. Bundan sonrasının da kolay olmayacağını belirtmek gerekir.

Türk Ulusu, Avrupa Birliği yolunda ek koşulların dayatılmasını ve ülkemize karşı ayrımcılık yapılmasını kabul etmeyecektir. (*Alkışlar*) Bu konudaki yersiz duraksamaların ve kimi ülkelerdeki iç politika kaygılarından kaynaklanan yaklaşımların sona erdiğini görmek istiyoruz. Avrupa Birliğinin kimi organlarında Türkiye'ye karşı sergilenen olumsuz duygular ve önyargılar sonucu alınan kararlardan üzüntü duymamak olanaksızdır. Ancak, başlayan süreç, geri dönülmez bir

aşamaya gelmiştir. Türkiye, Avrupa Birliğine üye olmaya karardır ve bu süreci ulusal çıkarlarını ve ulusal onurunu koruyarak tamamlayacaktır. Bu sürecin geciktirilmesi, Türkiye'den çok Avrupa'nın kaybıdır. Çünkü Türkiye, ilerlemesini ve ulusunun yaşam kalitesini yükseltme ülküsünü, uygarlık ve çağdaşlık çizgileri içinde sürdürmeye karardır. Ünlü bir yazar, "dünyadaki hiçbir güç, zamanı gelmiş bir düşünceden daha güçlü değildir" demişti. Şimdi, geniş ufuklu ve geniş ufuklara yürüeyen bir Avrupa'nın zamanıdır. Avrupa Birliği üyesi ülkelerin bu gerçeği görerek davranmalarını bekliyoruz.

Tüm Avrupa Birliği üyesi ülkelere buradan çağrıda bulunuyorum: Çağdaş ve evrensel değerleri esasen benimsemiş olan Türkiye, üyelik yolunda üzerine düşen sorumlulukları içtenlikle yerine getirmiştir. Avrupa'nın önüne önyargılardan oluşan bir duvar örmenin hiç kimseye yararı yoktur. Bizim önümüze konacak her yeni engel, gerçekte Avrupa'nın önünü kapayacak bir duvarın taşları olacaktır.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Avrupa Birliği üyeliği kadar önem verdiğimiz bir başka temel alan da, Amerika Birleşik Devletleriyle ilişkilerimizdir. Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliğiyle ilişkilerimiz birbirini tamamlayan iki değerli parçayı oluşturmaktadır.

Türkiye ile Amerika, ortak görüşleri doğrultusunda birçok alanda birbirine katmadeger sağlayabilecek konumdadırlar. Bu bağlamda, özellikle bölgemize ilişkin konularda izlenecek yöntemlerle ilgili kimi zaman oluşabilecek görüş ayrılıkları, genel hedefe ilişkin bir ayrılığı göstermemektedir. İlişkilerimiz, güçlü bir ortaklığın gerektirdiği tüm öğeleri yapısında barındırmaktadır.

Nitekim, terörle savaşımdan Arap-İsrail anlaşmazlığının çözümlenmesine, Kafkaslar ve Orta Asya'da istikrarın sağlanmasından Kıbrıs sorununun çözümüne dek birçok konuda ortak anlayışla davranmaktayız.

NATO, Türkiye ile Amerika arasındaki işbirliğinin önemli köşe taşlarından biridir. Türkiye, 1952 yılından bu yana üyesi bulunduğu Kuzey Atlantik Paktını, kendisinin de ayrılmaz bir parçası olduğu Atlantik-ötesi ve Avrupa-Atlantik güvenliğinin dayanağı olarak değerlendirmektedir. NATO, soğuk savaş sonrası ortamın gerçeklerine kendini uyarılama bilinci içinde, günümüz güvenlik ortamının gereklerini karşılamadaki yeteneğini açıkça sergilemektedir.

NATO'nun daha etkin yapı ve işleyişlere yönelik iç düzenlemeleri de ayrıca övgüye değerlidir. Yeni üyelerin katılması, aynı zamanda özgür ve birleşik bir Avrupa'nın oluşturulmasına yönelik ortak amaca ulaşılmasına katkı sağlamaktadır. Türkiye, Avrupa'nın güvenlik alanında sağlamaya çalıştığı gelişmeyi tutarlı ve bütüncül bir yaklaşımla desteklemeyi sürdürmekte; bu gelişmenin NATO'nun Atlantik'in her iki kıyısı için sağladığı kazanımları aşındırmadan sürdürülmesine önem vermektedir.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Karadeniz'den Kafkaslara ve Ortadoğu'ya uzanan bölgede olumlu değişimi özendirilen Türkiye, gerginlik ve çatışma yerine, işbirliğine olanak tanıyan bir ortam yaratmayı amaçlamaktadır. Komşularımızla ilişkilerimizde istikrar ve uyum temel oluşturmaktadır.

Yunanistan'la ilişkilerimizi karşılıklı saygı, güven ve dostluk temelinde geliştirme yönünde istencimiz bulunmaktadır. Yunanistan'ın da bu yöndeki istencini açık biçimde sergilemesini ve diyalog ortamının korunması yolunda içten çabalarını sürdürmesini bekliyoruz. İlişkilerimizdeki gelişmelerin, ikili sorunların çözümü kavuşturulması yönünden de kolaylaştırıcı bir ortam yarattığını düşünüyoruz. Böyle bir gelişme, yalnızca Türkiye ve Yunanistan için değil, bölge için de yararlı olacaktır.

Kıbrıs konusunda Türk tarafı, çözüm yönünde özverili çabalar göstermiştir. Buna karşılık Rum tarafı, kendi yöneticilerinin yönlendirmesi doğrultusunda, Annan Planını ve onun ardında yatan soruna kalıcı çözüm düşüncesini reddetmiştir.

Buna karşın, Kıbrıs Rum Yönetiminin, Avrupa Birliği üyeliğini Türkiye'ye karşı bir yaptırım gücü olarak kullanmasına izin verilmesi, Türk Halkı üzerindeki yalıtılmışlığın sürmesi insaf ve hakkaniyetle bağdaşmamaktadır.

Gelinen noktada, Rum tarafının çözüm konusunda istekli olmadığını görüyoruz. Bunun tek nedeni, Kıbrıs Rum Yönetiminin çözümsüzlüğün bedelini ödemek zorunda bırakılmaması ve çözüme zorlanmamasıdır. Avrupa Birliği üyeliği bunun en somut örneğidir.

Türkiye, Balkanlarda istikrarın korunmasına büyük önem vermektedir. Kimi Balkan ülkelerinin yeniden yapılanma ve gelişme çabalarına yönelik desteğimizi, bölgedeki barışı koruma görevlerine ve çoktarafli oluşumlara katkıda bulunmayı sürdüreceğiz.

Balkanlardaki soydaşlarımızın, bölge ülkeleriyle aramızda yalnızca bir dostluk köprüsü oluşturmakla kalmayıp, ülkelerinin gönenci doğrultusunda çalışan yurttaşları olarak, hoşgörü ve kardeşçe yaşama bilincinin geliştirilmesine önemli bir katkı yaptıklarına inanıyoruz.

Batı Trakya'daki soydaşlarımızın sorunlarının çözümü yolunda, Yunanistan Hükümetinin de, tarihsel ve hukuksal sorumluluğunun bilinci içinde davranacağını umuyoruz.

Kuzey komşumuz Rusya Federasyonu, Avrasya bölgesinin kilit ülkelerinden biridir. Karadeniz bölgesinin iki önemli ülkesi olan Türkiye ve Rusya Federasyonu arasındaki ilişkiler, son dönemde her alanda bir atılım içine girmiştir. Karşılıklı olarak ticaret ve turizm alanında yaratılan potansiyel dikkat çekicidir. Ülkelerimiz arasında gerçekleşen üst düzey ziyaretler, ikili, bölgesel ve uluslararası politikalar yönünden ilişkilerin daha da derinleştirilmesine katkı sağlamaktadır.

İlişkilerimiz, Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Sayın Putin'in Aralık 2004'te ülkemizi resmî ziyareti sırasında imzalanan "Ortak Deklarasyon"da da belirtildiği gibi, ikili işbirliğinin geliştirilmiş çok boyutlu ortaklık düzeyine çıkarılması hedefi doğrultusunda ilerlemektedir.

Türkiye ve Rusya arasında sağlam ve kalıcı bir işbirliği, dünya ve bölge barış, istikrar ve gönencinin önemli bir ögesini oluşturmaktadır.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Çok yönlü dışpolitikamızda Avrasya boyutu da önemli bir yer tutmaktadır. Enerji ve ulaştırma koridorlarının oluşturulması yoluyla Avrupa ve Asya'nın bir-

leşmesi ve ekonomik büyüme için yeni bir ivme yaratılması, Türkiye'nin Avrasya'ya bakışının temelini oluşturmaktadır.

Güney Kafkasya bölgesine komşu olan Türkiye'nin, bölge halklarıyla yakın siyasal, ekonomik, toplumsal, tarihsel ve kültürel bağları bulunmaktadır. Türkiye'nin, Güney Kafkasya'ya yaklaşımı, bölgedeki üç ülke olan Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan'ın tümünün katkılarıyla kapsamlı bir işbirliğinin yaşama geçirilmesi isteğini yansıtmaktadır.

1991 yılında bağımsızlıklarını ilan etmelerini izleyen dönemde her üç ülkeyi de ayırım yapmaksızın tanıyan Türkiye, izleyen yıllarda Azerbaycan ve Gürcistan ile yakın ilişkiler kurmuştur. Kardeş ülke Azerbaycan'ın esenliğe ulaşmasında, çalkantılı bir dönemi geride bırakan komşu Gürcistan'ın da sorunlarını sağduyu içinde, demokratik yollardan aşmasında bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da desteğimizi sürdüreceğiz. Ermenistan'ın ise komşularıyla ilişkilerine, uluslararası hukukun temel ilkeleri ve iyi komşuluk çerçevesinde yaklaşma konusunda duraksama göstermemesi, bugüne kadar anılan ülke ile ilişkilerimizin geliştirilmesine engel olmuştur.

Yukarı Karabağ ve Abhazya gibi donmuş sorunlar, Güney Kafkasya'da barış ve istikrarın önündeki başlıca engellerdir. Bu sorunların barışçı yöntemlerle çözümü, bölgede siyasal istikrarın kurulmasına en büyük katkıyı sağlayacaktır. Türkiye, bu yolda elinden gelen katkıyı yapmaya çalışmaktadır.

Ermenistan'ın Azerbaycan topraklarını işgali sonucunda ortaya çıkan Yukarı Karabağ sorunu artık çözülmelidir. Minsk Sürecine etkin biçimde katkı sağlayan Türkiye, Azerbaycan ile Ermenistan arasında yürütülmekte olan doğrudan ve dolaylı görüşmeler sürecini de, soruna barışçı bir çözüm bulunmasında yararlı olacağı düşüncesiyle, desteklenmektedir. Türkiye, Yukarı Karabağ sorununda her iki tarafın da kabul edeceği bir çözüme destek vermeye hazırdır.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Diğer komşularımızla ilişkilerimizin olumlu yönde geliştirilmesi de dışpolitika önceliklerimizdendir. Bu bağlamda, İran'la ilişkilerimizi içişlerine karışmama, karşılıklı saygı, iyi komşuluk ve ortak yarar temelinde geliştirmeyi istemekteyiz.

Komşumuz Irak'ta çok önemli bir dönemece yaklaşılmaktadır. Hazırlanan yeni Irak Anayasası önümüzdeki haftalarda halkoyuna sunulacaktır.

Anayasa, bir toplumu oluşturan bireylerin, devletlerinin işleyişine ve ülkelelerinin yönetim yapısına ilişkin aralarında vardıkları anlayış birliğinin ve uzlaşımın temelidir. Irak'ı ancak din, mezhep ve etnik farklılıklar gözetmeksizin, ülke halkının tümünün benimseyebileceği bir yönetsel yapının parlak bir geleceğe taşıyabileceğini düşünüyoruz.

Iraklıların bu zorlu dönemeci başarıyla atlatması en içten dileğimizdir. Irak'ın esenliğe kavuşması, başta komşuları olmak üzere, bölgesi ve uluslararası toplum için büyük bir kazanç olacaktır. Irak'ın karmaşaya sürüklenmesi durumunda, bunun etkileri bu ülkeyle sınırlı kalmayacak, bölgemize de yansıtacaktır.

Bu gerçeğin bilincinde olan Türkiye demokratik, toprak bütünlüğü ve ulusal birliği korunmuş, komşularıyla barış içinde ve gönençli bir Irak hedefi doğrultu-

sundaki tutumunu sürdürmektedir. Başta anayasa çalışmalarına katkı sağlamak ve kendi demokratik yapımıza ilişkin deneyimimizi paylaşmak olmak üzere, Irak'ın tüm kesimleriyle yoğun diyalogumuz sürecektir. Türkiye, başta Komşu Ülkeler Girişimi olmak üzere, çoktarafli düzeylerde de, bugüne kadar üstlendiği öncü konumunu ve Irak'ın istikrarını, bütünlüğünü temel alan etkin politikalarını sürdürülecektir.

Irak'ın geleceği yönünden duyarlılık taşıdığını düşündüğümüz bir konu, Kerkük'ün durumudur. Bu ilin geleceğine Iraklıların karar vermesi temel ilke olmalıdır. Bununla birlikte karmaşık etnik yapısı nedeniyle Irak'ın küçük ölçekli bir modeli olan Kerkük'ü herhangi bir kesimin sahiplenmeye çalışmasının yaratabileceği huzursuzluklar yalnızca bu il ile sınırlı kalmayacak, Irak'ın geneline yayılan bir etnik kargaşayı ve sonuçları önceden kestirilemeyecek bölgesel istikrarsızlığı tetikleyebilecektir. Dolayısıyla, Kerkük'ün geleceği Türkiye'nin ilgisiz kalamayacağı önemli bir konudur.

Türkmenler "İraklı" kimliğine saygı gösteren siyasal bilinçleriyle, Irak'ın geleceğine olumlu katkılarda bulunabilecek bir kesimdir. Onların, bu özellikleriyle Irak'ın yönetiminde uyumlu nitelik ve nicelikte temsil edilmelerini umuyoruz.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Özellikle son bir iki yıl içinde Ortadoğu coğrafyasında olumlu yönde değişimin artan bir gereksinim olduğuna daha çok dikkat çekilmeye başlanmıştır.

Türkiye, her zaman Ortadoğu'da hakça, kalıcı ve kapsamlı bir barışın kök salmasını istemiş ve bu amaca ulaşmak için diyalogun tek geçerli araç olduğunu savunmuştur.

İslam Konferansı Örgütü toplantıları ile diğer bölgesel ve uluslararası etkinliklerde de bu gereksinim tarafımızdan vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, Ortadoğu'da barış ve gönencin egemen kılınması, demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü, iyi yönetim ilkelerinin güçlendirilmesi ve pazar ekonomisinin işletilmesi öğelerini içeren bir dönüşümün gerçekleştirilmesi için bölge ülkelerine çağrıda bulunulmaktadır.

Bölgede barış ve istikrarın sağlanması tüm bölge ülkelerinin çıkarlarına hizmet edecek ve ekonomik işbirliği olanaklarının geliştirilmesini kolaylaştıracaktır. Uygarıklar beşiği Ortadoğu'daki barış ve istikrarın stratejik önemi gelecekte daha da artacaktır.

Türkiye, başta Filistin-İsrail uyuşmazlığı olmak üzere, bölgedeki sorunların çözülmesi için taraflarca istenebilecek her türlü yardımı yapmaya hazırdır. Çıkış noktamız, barış arayışlarına destek vermek ve uzlaşma çabalarını özendirmeğdir. Bu nedenle, ilgili taraflarla aramızdaki yakın ve dengeli ilişkilerden bölgenin çıkarları doğrultusunda yararlanma kararlılığımız açıkça ortaya konulmuştur.

Dostluk ve kardeşlik bağlarımız bulunan Orta Asya ülkeleriyle aramızdaki güçlü ilişkilerin geliştirilmesine de önem vermekteyiz. Bölge ülkelerini ekonomik kalkınma ve demokrasi alanında ilerleme yolunda gösterdikleri çabalarda desteklemeyi sürdüreceğiz. Bu ülkelerde, demokratikleşme ve insan hakları alanlarında atılan her ileri adım, yalnızca iç huzur ve istikrara değil, uluslararası toplumla bütünleşme çabalarına da katkı sağlayacaktır.

Afganistan'ın bizim için tarihe dayanan özel bağlarımızdan dolayı ayrı bir önemi bulunmaktadır. Afganistan aynı zamanda terörle savaşımın ana cephelerinden biridir. Bu nedenledir ki, iki yıl içinde ISAF'ın komutasını ikinci kez üstlenmenin ötesinde, ülkenin yeniden imarı için de yoğun bir çaba gösteriyoruz. Devletimiz ve özel sektörümüz, Afganistan'da yollar, okullar ve hastaneler yapmakta, ekonomik altyapıyı canlandırmaya yönelik çabalara katkıda bulunmaktadır. Türkiye'nin tarihsel olarak yakın bağları bulunan Afganistan'a vermekte olduğu destek sürecektir. Bu ülkenin yeniden yapılanma sürecindeki yardımlarımızın, aynı zamanda uluslararası barış ve istikrara yapılan bir yatırım olduğunu da düşünüyoruz.

Dışpolitikamızda son yıllarda giderek önem ve öncelik kazanan bir diğer konu, yüzyılımızın potansiyel ekonomik güç odağı olarak belirgin bir konuma gelmekte olan Asya-Pasifik bölgesiyle ilişkilerimizin geliştirilmesidir. Japonya ve Çin başta olmak üzere tüm Asya-Pasifik ülkeleriyle ilişkilerimizi gerek içerik gerek kapsam yönünden geliştirmeyi amaçlamaktayız. Asya'nın Avrupa'ya yeni ipekyollarıyla bağlanmakta olduğu bir dönemde, Türkiye'nin özel coğrafi konumu ve Avrupa Birliğiyle ilişkilerindeki gelişmeler, ülkemizi, Asya-Pasifik kuşağı için değerli bir ekonomik, siyasal ve kültürel ortak durumuna getirmektedir. Asya ve Avrupa'nın enerji koridorları, demiryolu ve karayollarıyla bağlanması ve yeni bölgesel dinamikler yaratılması yönünden Türkiye'nin işlevi kilit önemde olacaktır.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Türkiye, Yüce Atatürk'ün ulusa gösterdiği *“barış içinde yaşayan, demokratik, çağdaş ve güçlü Türkiye”* hedefleri doğrultusunda kararlı ve güvenli adımlarla ilerlemektedir.

Ulusun gönenci ve güvenliği doğrultusundaki ilerlemede varılan hiçbir aşama yeterli değildir.

Cumhuriyetimizin 100'üncü yıldönümüne doğru Türkiye, daha önceki konuşmalarımızda da vurguladığım şu hedefler doğrultusunda ilerlemesini sürdürmelidir:

Görüşmelere gecikmeden başlayarak Avrupa Birliğine üye olmak, Bölgesel güç olma durumunu pekiştirmek, küresel güç olma hedefine erişmek, Sürdürülebilir bir kalkınmayla, dünyanın 10 büyük ekonomisi içine girmek, Bilgi toplumuna dönüşmek ve bilim-teknoloji alanında dünyanın önde gelen ülkeleri arasında yer almak, Türk Silahlı Kuvvetlerinin çağın gereklerine ve tehditlere yanıt veren niteliklerini korumak, daha da güçlenmesini sağlamak. Bu hedefler doğrultusunda Türkiye'nin yolu uzun ve güçlüklerle doludur.

Ayrıca, yeniden birincil tehdit olan bölücü terör ve irticaın yarattığı gerginliklerin; toplumun kutuplaşması, iç barışı tehdit etmesi ve ülkeyi yönetilemez duruma getirmesi tehlikelerine karşı duyarlılığımızı artırma ve bunu, bir ulusal güvenlik sorunu anlayışıyla ele alma durumundayız.

Ülkemizin bölünmez bütünlüğünün korunabilmesi ve hedeflerin gerçekleştirilmesi, toplumda geleceğe güven duygularının güçlendirilmesine ve her alanda güçlü olmamıza bağlıdır. Türkiye Cumhuriyetinin, çağdaş ve demokratik açılımları özümseyebilen ve elde edilen kazanımları koruyabilen dinamik bir yapıda kurulmuş olması başlıca güvencemizdir.

Türkiye'nin belirlediği yön, Atatürk'ün çağdaş yoludur. Türkiye, bütünleşmiş olduğu ve tarihe dayanan sağlam bağlarını sürdürdüğü uygar toplum içinde, önündeki her türlü güçlükleri aşarak hak ettiği yeri alacak, konumunu pekiştirecek, yeni yüzyılın oluşumları içinde daha da ileri düzeylere ulaşacaktır.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Ulusal egemenliğimizin, laik ve demokratik rejimimizin temel kurumu Türkiye Büyük Millet Meclisi, ülkemizin gelişmesi ve çağdaşlaşması yolunda büyük reformlar gerçekleştirmiş, tarihimize damgasını vurmuştur. Yüce Meclis, aldığı kararlarla, Türkiye'nin istikrarlı, her alanda kalkınan, gönenç düzeyi yüksek, geleceğe güvenle bakan bir ülke durumuna gelebilmesi konusunda inançla çalışmıştır. Türkiye, Yüce Meclisimizin özverili çalışmalarıyla, demokratikleşme, temel hak ve özgürlüklerin genişletilmesi ve Avrupa'yla bütünleşme yolunda beğeniyle karşılanan adımlar atmıştır.

Bugün dünyamız önemli bir süreçten geçmektedir. Yaşanan değişimleri doğru yorumlayabilen, yeni koşulların gerektirdiği ilerici atılımları gerçekleştiren ülkelerin geleceğe güçlü biçimde ulaşabilecekleri kuşkusuzdur. Bu doğrultudaki istencini ortaya koyan Türkiye, Atatürk ilke ve devrimlerinin yol göstericiliğinde, hedeflerine emin adımlarla yol almaktadır.

Başımızı her dönemde dik tutabilmek için, yarınlara güvenle bakmalı, koşullar ne olursa olsun umudumuzu korumalı, birlik ve dayanışmamızı güçlendirmeli, ulusal değerlerimize bağlılıkla, karamsarlığa kapılmadan, yurttaşlarımıza güven veren atılımları gerçekleştirmeliyiz. Bu konuda, devletimizin kurumları başta olmak üzere, toplumun tüm kesimlerine görevler ve sorumluluklar düşmektedir.

Yüce Meclisimizin, geçmişte ve bugün olduğu gibi, gelecekte de, sorumlu ve duyarlı yaklaşımlarla, Türkiye'nin aydınlık geleceğinin kurulmasını amaçlayan tüm girişimlere, çalışmaları ve kararlarıyla öncülük edeceğine yürekten inanıyoruz.

Yeni yasama yılının ulusumuza kutlu olması dileğiyle, Yüce Meclise saygılar sunarım. (Ayakta *Alkışlar*)

YİRMİ İKİNCİ DÖNEM

BEŞİNCİ YASAMA YILI

Birinci Birleşim

1 Ekim 2006 Pazar

Birinci Oturum

Açılma Saati: 15:00

Başkan: Bülent Arınç

Kâtip Üyeler: Bayram Özçelik (Burdur), Türkân Mıçoğulları (İzmir)

Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri;

Sizleri, yeni yasama yılının başlangıcında üstün başarı dileklerimle ve saygıyla selamlıyorum. Sözlerime başlarken, bu yüce çatı altında bir kez daha bulunmaktan duyduğum mutluluğu belirtmek istiyorum.

Laik ve demokratik rejimimizin temel kurumu Türkiye Büyük Millet Meclisi, açıldığı günden bu yana tarihsel sorumluluk üstlenmiş, varlığı ve çalışmalarıyla ulusumuza güven vermiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Yüce Atatürk'ün öncülüğünde Kurtuluş Savaşı'nı yürütmüş, Cumhuriyeti kurmuş, devrimlerin altyapısını oluşturmuş, Atatürk Cumhuriyetinin değiştirilemez nitelikleriyle sonsuza kadar yaşatılması, demokrasinin güçlendirilmesi, rejimin özünden sapma olmaksızın kurum ve kurallarıyla işlemesi, yurttaşlarımızın hak ve özgürlüklerine kavuşarak onurlu bir yaşam sürmesi yönünde önemli hizmetlerde bulunmuştur.

Türkiye, Ölümsüz Önderimiz Atatürk'ün, O'nun izinde ilerleyen kurumlarımızın ve yurttaşlarımızın çaba ve katkılarıyla, çağdaş dünyanın saygın, güvenilir bir üyesi olma yolunda önemli aşama kaydetmiştir.

Sahip olduklarımızın değerini bilerek, gücümüze inanarak, kendimize güvenerek, sorunlar karşısında yılmayarak, demokrasimize sahip çıkarak, bölünmez bütünlüğümüzü koruyarak, toplumsal barışı sürekli kılarak aydınlık yarınlara emin adımlarla ilerleyeceğiz. Bu konuda kurumlarımıza, yönetilene ve yöneteniyle tüm yurttaşlarımıza görev ve sorumluluklar düşmektedir.

Ulus egemenliğinin temsilcisi Yüce Meclisimizin bu sürece de çalışmalarıyla büyük katkıda bulunacağına yürekten inanıyoruz.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Bu yıl, bağımsızlık savaşımızın önderi, ulusumuzun kurtarıcısı, çağdaş Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu, büyük komutan, eşsiz devlet adamı ve devrimci Yüce Atatürk'ün doğumunun 125'inci yılını kutluyoruz.

Türk Ulusu, doğumunun 125'inci yılında Yüce Atasını sevgiyle, özlemle, gönül borcuyla anarken, aynı zamanda tarihe ve insanlığa mal olmuş, eylemleri ve söylemleriyle dünyada saygınlık kazanmış örnek bir lideri yetiştirmenin övüncünü ve coşkusunu yaşamaktadır.

Yüce Atatürk, insanlığa mal olan yapıtlarıyla hergün aramızda bulunmakta, yüksek ülküleri ve ilkeleriyle yol gösterici olmakta, düşüncelerde ve yüreklerde yaşamaktadır. (*Alkışlar*)

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Devletlerin siyasal rejimlerini düzenleyen anayasaların üstün konumları, özenle korunmalarını zorunlu kılmıştır. Bu nedenledir ki, anayasaların bağlayıcılığı, uygulanmasının sağlanması, izlenmesi, denetlenmesi ve değiştirilmesi özel kurallara bağlanmıştır.

Anayasanın 2'nci maddesine göre, Türkiye Cumhuriyeti bir hukuk devletidir.

Hukuk devleti niteliğinin ayırt edici özelliği, hukukun üstünlüğünün kabul edilmiş olmasıdır. Hukukun üstünlüğü de, Anayasanın ve yasaların eksiksiz uygulanmasını, iktidar gücünün yargı ile dengelenmesini, yasama ve yürütme organları ile yönetimin eylem ve işlemlerinin yargısal denetime bağlı tutulmasını gerektirmektedir.

Anayasada parlamenter sistem kabul edilmiş, bu sistemin gereği yasama, yürütme ve yargı erklerine yer verilmiş ve erkler ayrılığı ilkesi benimsenmiştir. Anayasanın Başlangıç bölümüne göre, erkler ayrılığı, devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, devlet yetki ve görevlerinin kullanılmasıyla sınırlı uygar bir işbölümü ve işbirliğidir.

Anayasada benimsenen sisteme göre, kuşkusuz hiçbir organ diğerine üstün değildir. Her organ, Türk Ulusu adına, Anayasada belirlenen yetki ve görev alanı içinde ulusal egemenliği kullanmaktadır.

Bunun yanında, yasama ve yürütmenin siyasal birlikteliklerinden doğacak iktidar gücünü dengelemek için Anayasada kimi düzenekler öngörülmüştür. Cumhurbaşkanı, Anayasanın uygulanmasını, devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını gözetme bağlamında, Anayasa ile verilen yasama, yürütme ve yargıya ilişkin yetki ve görevler bu kapsamdadır.

Yine, Anayasada iktidar gücünü dengelemek için yasama, yürütme ve yönetimin tüm eylem ve işlemleri yargı denetimine bağlı tutulmuş; yargıya, gücü elinde bulunduran erklerle karşı bir denge ögesi olma işlevi yüklenmiştir.

Yasalar, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü, yasama dokunulmazlığının kaldırılması ya da milletvekilliğinin düşürülmesine ilişkin yasama işlemleri ile yürütme işlemi olan yasa gücünde kararname, Anayasa Mahkemesinin denetimine bağlı tutulmuştur.

Diğer yürütme ve yönetim eylem ve işlemlerinin hukuka uygunluk denetimi de idarî yargının görev alanına girmektedir.

Tüm bu düzenlemeler, yargının, yasama ve yürütmeye üstünlüğü değil, hukukun üstünlüğü bağlamında iktidar gücünün sınırlandırılması, başka bir deyişle

hukuka uygunluğun sağlanması anlamındadır. Çünkü, hukuk devleti ve hukukun üstünlüğü ilkesini benimsemiş çağdaş toplumlarda son söz yargıya verilmiştir.

Nitekim, Anayasanın 138'inci maddesinde, yasama ve yürütme organları ile yönetimin, mahkeme kararlarına uymak zorunda oldukları, bu organlar ve yönetimin, mahkeme kararlarını hiçbir biçimde değiştiremeyecekleri, bunların yerine getirilmesini geciktiremeyecekleri; 153'üncü maddesinde de, Anayasa Mahkemesi kararlarının yasama, yürütme ve yargı organlarını, yönetim makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri, kısaca herkesi bağlayacağı belirtilmiştir.

Bu sistem, ilke ve kurallar uyarınca, bir konuda yargı kararı varken tersine işlem ya da uygulama yapılması, hukuk devletinde olanaksızdır.

Bu noktada iki konu önem kazanmaktadır. Bunlardan birincisi, yargı bağımsızlığı; ikincisi ise, seçilmişlerin yanında atanmış kamu görevlilerinin rejim yönünden önemidir.

Anayasamızın 2'nci maddesinde, Türkiye Cumhuriyetinin nitelikleri arasında sayılan hukuk devletinin en önemli özelliklerinden biri, yargı bağımsızlığı ilkesinin kabul edilmiş olmasıdır.

Güçler ayrılığı ilkesi benimsenen parlamenter demokrasilerde, bu ilkenin doğal sonucu olarak yargı erki, yasama ve özellikle gerçek gücü elinde bulunduran yürütmeye karşı korunmuş ve bağımsız kılınmıştır.

Yargı bağımsızlığının gerçekleştirilebilmesi için, mahkemelerin yanında, yargı erkinin en önemli ögesi ve temsilcisi olan yargıçların da bağımsız ve güvenceli olması gerekmektedir.

Bu nedenle, Anayasanın 9'uncu maddesinde, yargı yetkisinin Türk Ulusu adına "bağımsız mahkemelerce" kullanılacağı, 138'inci maddesinde de, yargıçların görevlerinde bağımsız oldukları belirtilmiştir.

Yine Anayasamızda, yargı erkinin yürütmenin etki ve karışmasından uzak tutulabilmesi için kimi düzenlemelere yer verilmiştir. 140'inci maddede, yargıçların, mahkemelerin bağımsızlığı ve yargıçlık güvencesi ilkelerine göre görev yapacakları; 138'inci maddesinde, yargıçların, Anayasa, yasa ve hukuka uygun olarak vicdanî kanaatlerine göre hüküm verecekleri; hiçbir organ, makam, merci ya da kişinin, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve yargıçlara emir ve talimat veremeyeceği, genelge gönderemeyeceği, tavsiye ve telkinde bulunamayacağı kurala bağlanmıştır.

Yargı organlarının kuruluşu, çalışma ilkeleri, yargıçların seçimi ve özlük hakları konularında yargı bağımsızlığını gölgeleyecek yöntemlerden uzak durulması, hukuk devleti ilkesinin gereğidir.

Yargıç ve savcıların tüm özlük ve disiplin işleri, Yargıtay, Danıştay ve Uyuşmazlık Mahkemesi üyelerinin seçimi gibi önemli yetkilerle donatılmış Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun oluşumunda, bir siyasî parti mensubu olan bakanın ve onun buyruk ve direktifleri ile hareket eden Müsteşarın yer alması yargı bağımsızlığını, dolayısıyla hukuk devleti ilkesini zedelemektedir. (*CHP ve Anavatan Partisi sıralarından Alkışlar*)

Çeşitli hükümet programlarında da vurgulandığı gibi, yargının kişiselleştirilmesi ve siyasallaştırılmasının önlenmesi için, yargı bağımsızlığıyla bağdaşmayan bu durumun ivedi olarak düzeltilmesi gerekmektedir.

Unutulmamalıdır ki, yargıç güvencesi yargı bağımsızlığının, yargı bağımsızlığı da devlete güvenin ön koşuludur.

Yasama ve yürütme organlarının da yargının siyasallaştırılmasından özenle kaçınmaları gerekir. Yargının siyasallaştırılması durumunda bundan zarar göreceği olan başta yine devlet organlarıdır. Bununla da kalmayacak, tüm devlet kurumları, insanî değerler ve bireyler de bu zarardan paylarını alacaklardır.

Hukuk devletinde, kişilerin özel yaşamına ve özgürlük alanına yapılacak hukuksal aykırı karışmalardan ve bu nedenle uğrayabilecekleri zararlardan korunabilmesi gerekmektedir. Böylece, hukuksal güvenin sağlanması ve sürdürülmesi, ancak bağımsız ve dolayısıyla yansız yargı organı aracılığıyla olanaklıdır.

Yurttaşın hak arama özgürlüğünün ve hukuksal güvenliğinin her türlü siyasal karışmadan, ideolojik ve dogmatik düşüncelerden arınmış, yansız ve bağımsız yargı organı tarafından korunduğu bilindiği sürece, hukuk devletinin varlığı duyumsanabilir.

Yargılama sürecinde siyasal karar organlarının etkin kılınması, yargı kararlarının, hukukun gerekleri yerine siyasal kanaat ve düşüncelere dayandırılması, bu yönde yorumlanarak uygulanması ya da uygulanmaması yargının siyasallaştırılmasına neden olur. Bu ise, kişilerin hukuksal güvenliğinin ortadan kaldırılmasına, kamusal düzenin bozulmasına, hukuk ve devlet erkinin yok olmasına yol açar.

Hukuk devletinin varlığının toplum yaşamının her alanında yurttaşlarca duyumsanması, devlete güvenin varlık nedeni olduğuna göre, tüm organların bu alanda ödevleri, yükümlülükleri ve sorumlulukları vardır.

Öte yandan, anayasal sistemin işlerliğini sağlayacak organları oluşturan, onları somutlaştıran görevlilerden kimileri halkın, kimileri Türkiye Büyük Millet Meclisi ya da Anayasada öngörülen diğer kurumların seçmesiyle, kimileri de atamayla göreve gelmektedirler.

Anayasaya göre, üç erki temsil eden organ ya da kurumlar arasında üstünlük sıralaması yapılamayacağına göre, göreve getirilme yöntemlerine bakılarak organ ya da kurumları somutlaştıran görevliler arasında da ayırım yapılamaz.

Yine, anayasal sisteme göre, rejim yönünden denge ögesi olan kurumların kararlarının, salt o kurumu oluşturan görevlilerin getiriliş yöntemine dayanılarak eleştirilmesi ve etkisizleştirilmesi doğru değildir.

Unutulmaması gereken şey, devletin ve rejimin sürdürülebilmesi için, seçilmişler kadar atanmışların da görevi, sorumluluğu ve vazgeçilmez önemi olduğudur.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Anayasa'nın 2'nci maddesinde, Türkiye Cumhuriyetinin demokratik bir devlet olduğu belirtilmiş; 67'nci maddesinde, seçme, seçilme ve siyasal etkinlikte bulunma hakkı, temel hak ve ödevler arasında düzenlenmiş; 13'üncü maddesinde

de, temel hak ve özgürlüklerin özüne dokunulmaksızın, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmamak koşuluyla sınırlandırılabilirliği öngörülmiştir.

Yurttaşların seçme, seçilme ve siyasal etkinlikte bulunma hakkı, demokrasinin yeterli değil, gerekli koşuludur. Yine, Anayasanın 68'inci maddesinde belirtildiği gibi, siyasal partiler demokratik yaşamın vazgeçilmez öğeleridir.

Ancak, bunların yanında, Anayasanın 67'nci maddesinde, seçimler konusunda çok önemli bir kurala yer verilmiş, seçim yasalarının “temsilde adalet” ve “yönetimde istikrar” ilkelerini bağdaştıracak biçimde düzenleneceği belirtilmiştir.

Görüldüğü gibi, önemli olan, bu ilkelerin seçim yasalarına sadece yansımaları değil, yasada bu iki ilke arasında denge kurulmasıdır.

Temsilde adalet, siyasal partilerin Türkiye Büyük Millet Meclisinde, seçimlerde aldıkları oy oranında temsilci bulundurmasını gerektirmekte, alınan oyla orantılı temsilci sayısı ile yaşama geçirilebilmektedir.

Yönetimde istikrar ise, oyların siyasal partiler arasında aşırı bölünerek Türkiye Büyük Millet Meclisine yansımalarının yaratacağı istikrarsızlığın önlenmesini anlatmaktadır. Bu ilkenin yaşama geçirilmesi, oyların temsilci sayısına dönüşmesinde “baraj” olarak adlandırılan oransal sınırlar konulmasını zorunlu kılmaktadır.

Birbirinin karşıtı gibi görünen bu iki ilkenin, seçme ve seçilme hakkının özünü zedelemeyecek ve devlet yönetimini aksatmayacak biçimde, birbirini dengeleyerek yasaya yansıtılması anayasal zorunluluktur. Bu duyarlı denge, aynı zamanda, demokratik hukuk devleti niteliğinin de gereğidir.

Yönetimde istikrar ilkesi, salt çoğunluğu sağlayacak seçim sistemini değil, istikrarlı yönetimi olanaklı kılacak adaletli bir temsil sistemini gerektirmektedir.

Bundan amaç, seçmenin siyasal dağılımının Parlamentoya olabildiğince uygun ve adil biçimde yansımalarıdır. Adalet, aynı zamanda, yönetimde istikrarın da temel koşuludur. Yalnızca ya da ağırlıklı olarak istikrarı gözetmenin, istikrarsızlık kaynağı olacağı açıktır.

Kuşkusuz, temsilde adaletin sağlanması için, seçmenin siyasal dağılımının tümüyle Parlamentoda temsil edilmesi, başka bir deyişle, siyasal partilerin tümünün Mecliste temsilci bulundurması da savunulamaz. Bu sistemin de, yönetimde istikrar ilkesine zarar vereceği ortadadır. Ne var ki, oy kullanan seçmenin siyasal görüşünün büyük oranlarda Parlamentoda temsil edilemediği seçim sistemini de, temsilde adalet ilkesiyle bağdaştırmak olanaksızdır.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Birçok kez üzerinde durduğum kimi konuları, ülke rejimi ve geleceği yönünden çok önemsedğim için bir kez de Yüce Meclisin çatısı altında vurgulamak istiyorum.

Öncelikle, son yıllarda, bilinçli olarak gündemden düşürülmeyen laiklik ve laikliğin tanımı tartışmaları üzerinde durmakta yarar görüyorum.

Belirtmek gerekir ki, demokrasi, özgürlük, kamu yararı, kamu düzeni, laiklik gibi kavramların Anayasada kavramsal tanımı yapılmamış olabilir. Anayasalar,

kurallarıyla bu kavramların işlevlerini ve anlamlarını ortaya koyarak çerçevesini çizip, işlevsel tanımını yaparlar. Nitekim, Anayasamızda da, laikliğin işlevsel tanımını yapılmıştır.

Bu nedenle, Anayasada, laikliğin tanımını aramak yerine, nasıl bir laikliğin öngörüldüğüne bakmak gerekir. Bu bağlamda, Anayasa Mahkemesi kararlarının konuya katkısı gözden uzak tutulamaz.

Laiklik ilkesini yaşam biçimi olarak benimseyen çağdaş ülkeler incelendiğinde, tümünün bu ilkeyi kendi toplumsal gerçeklerine göre biçimlendirdikleri görülecektir.

Anayasa Mahkemesinin çeşitli kararlarında da belirtildiği gibi, laiklik, ülkelerin içinde bulunduğu tarihsel, siyasal, toplumsal koşullara ve her dinin gerektirdiği isteklere bağlı olarak ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir.

Bu farklılığa bağlı olarak her ülkenin laiklik anlayışı, o ülkenin Anayasasına yansımıştır. Türkiye için özellik taşıyan laiklik de, Anayasada benimsenen ve konuların içerikte bir ilkedir.

Laiklik ilkesinin, her ülkenin içinde bulunduğu koşullardan ve her dinin özelliklerinden esinlenmesi, bu koşullar ile özellikler arasındaki uyum ya da uyumsuzlukların laiklik anlayışına yansırarak değişik nitelikleri ve uygulamaları ortaya çıkarması doğaldır.

Dini ve din anlayışı tümüyle farklı ülkelerde laiklik uygulamasının aynı anlam ve düzeyde olması beklenemez.

Türkiye Cumhuriyeti, Türk Ulusunun gelenekleri, toplumsal yapısı, sosyal gerçekleri ve koşulları karşısında laikliği kendine en uygun içeriğiyle benimsemiştir.

Devlet rejiminin ve toplumsal yaşamın laikleştirilmesi belirli bir tarihsel süreç içinde gerçekleştirilmiştir. Laiklik ilkesinin günümüzdeki anlam ve önemini kavrayabilmek için Kurtuluş Savaşı sürerken ve Türkiye Cumhuriyeti kurulurken gerçekleştirilen olayları ve olguları iyi irdelemek gerekir.

Gerçekten, daha Kurtuluş Savaşına başlangıç hazırlıkları sırasında Erzurum Kongresinde alınan kararlar içinde, ulusal egemenliğin üstün kılınacağına yer verilmiş; Kurtuluş Savaşı sürerken kabul edilen 1921 ve savaştan hemen sonra kabul edilen 1924 Anayasalarının 1'inci ve 3'üncü maddelerine "egemenlik kayıtsız koşulsuz ulusundur" kuralı konulmuştur. Bunlar, laiklik yolunda atılan ilk adımlardır. Çünkü, laikliğin özü ve temeli "egemenliğin" kaynağında yatmaktadır. Egemenlik ulusa ilişkin ise, o rejimin dayandığı sistem laik sistemdir.

Laiklik ilkesine, Türkiye Cumhuriyeti yönünden tarihsel süreçte kazandığı anlamıyla 1961 ve 1982 Anayasalarında da yer verilmiştir.

1961 ve 1982 Anayasalarının laiklikle ilgili tüm kuralları birlikte incelendiğinde, laikliğe bir ilke olarak yer verilmesinin çok ötesinde, onun işlevinin de tanımlanarak kapsamının belirlendiği görülecektir.

Anayasanın 1'inci maddesinde, Türkiye Devletinin bir cumhuriyet olduğu belirtilmiş; 2'nci maddesinde, Türkiye Cumhuriyetinin, "Başlangıç" bölümünde yer

verilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olduğu vurgulanmış; 4'üncü maddesinde de, 1'inci ve 2'nci maddelerdeki cumhuriyetin ve cumhuriyetin niteliklerinin değiştirilemeyeceği, değiştirilmesinin önerilemeyeceği belirtilmiştir. Böylece, Türkiye Cumhuriyetinin niteliklerinden olan laiklik, anayasal içeriğiyle güvence altına alınmıştır.

Anayasanın 176'nci maddesine göre "Başlangıç" bölümü, Anayasa metnine dahildir. Anayasanın dayandığı temel görüş ve ilkeleri içeren "Başlangıç" maddelerin amacını ve yönünü belirten bir kaynaktır. Madde gerekçesinde de "Başlangıç" bölümünün Anayasanın diğer kurallarıyla eşdeğer olduğu vurgulanmıştır.

Anayasanın "Başlangıç" bölümünde, laiklik ilkesi gereği, kutsal din duygularının devlet işlerine ve politikaya kesinlikle karıştırılmayacağı belirtilmiştir. Böylece, cumhuriyetin niteliklerinin en önemlisi ve diğer niteliklerin temeli olan laiklik, Anayasaya yön veren ilkeler arasındaki yerini almış ve anayasal tanımını bulmuştur.

Bu tanıma göre, laiklik, dinin, sosyal, siyasal ve hukuksal bir güç ve düzenleyici olmasını önleyen temel ilkedir. Bu işlevine uygun olarak, Anayasanın 24'üncü maddesinde de,

- Devletin sosyal, ekonomik, siyasal ve hukuksal temel düzeninin, kısmen de olsa, din kurallarına dayandırılmayacağı,

- Dinin ya da din duygularının yahut dince kutsal değerlerin, siyasal ya da kişisel çıkar yahut nüfuz sağlama amacıyla kötüye kullanılmayacağı açık biçimde kurala bağlanmıştır.

Bunun yanında, Anayasanın 13'üncü maddesinde, temel hak ve özgürlüklerin, laik cumhuriyetin gereklerine uygun olarak yasayla sınırlandırılabilirliği; 14'üncü maddesinde de, Anayasada yer verilen hak ve özgürlüklerin, laik cumhuriyeti ortadan kaldırmayı amaçlayan etkinlikler biçiminde kullanılmayacağı belirtilmiştir.

Böylece, temel hak ve özgürlüklerin laik cumhuriyeti zedeleyecek biçimde kötüye kullanılması önlenmiş, gerekirse laik cumhuriyeti korumak için temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılabilirliği kabul edilmiştir.

Öte yandan, Türkiye Cumhuriyetinin kuruluş felsefesi, coğrafi ve siyasal yönden, tekil devlet yapısını ve tam bağımsızlık ilkesini; yönetsel yönden, laik, demokratik, sosyal hukuk devletini; ekonomik, sosyal, kültürel ve sanatsal yönden de çağdaş bir Türkiye'yi hedeflemektedir.

Atatürk devriminin amacı, aydınlanma çağını yakalamak ve Türk toplumunu çağdaşlaştırmaktır. Bu amaç, Anayasanın 174'üncü maddesinde, "çağdaş uygarlık düzeyini aşmak" biçiminde anlatımını bulmuştur.

Devrimin temeli, amacına bağlı olarak, laiklik ilkesidir. Laiklik ilkesi, Türkiye Cumhuriyetini oluşturan tüm değerlerin temel taşıdır. Anayasada benimsenen laiklik ilkesinin, yukarıda belirtilen amaç bağlamında değerlendirilmesi ve yorumlanması zorunludur. (*CHP sıralarından Alkışlar*)

Anayasa Mahkemesi, Anayasanın 148 ve 153'üncü maddeleri uyarınca, Anayasaya uygunluk denetimi görevi nedeniyle, anayasal kural, kavram ve ilkeleri resmen yorumlamaya yetkili tek organ olduğuna ve kararları herkesi bağladığına

göre, anayasal kuralların Yüksek Mahkeme kararlarıyla birlikte değerlendirilmesi, bu kararlarla kazandırılan içerikle uygulanması zorunludur.

Anayasa Mahkemesinin çeşitli kararlarında, laikliğin hukuksal, sosyal, siyasal tanımları ve ulusal değeri geniş biçimde ele alınıp, özenle korunması gereken bir ilke olduğu vurgulanmıştır. Bu kararlara göre, laiklik ilkesi gereği;

Din, devlet işlerinde egemen olamaz.

Din, bireylerin manevi yaşamına ilişkin olan inanç bölümündeki yerinde, sınırsız özgürlük tanınarak, anayasal güvenceye alınmıştır.

Dinin, bireyin manevi yaşamını aşarak, toplumsal yaşamı etkilemesine izin verilemez; bireyin inanç ve ibadet yaşamına, kamu düzenini, güvenini ve çıkarlarını korumak amacıyla sınırlamalar konulabilir; dinin kötüye kullanılması ve sömürülmesi yasaklanabilir.

Devlete, kamu düzeninin koruyucusu sıfatıyla, dinsel hak ve özgürlükler üzerinde denetim yetkisi tanınmıştır. Anayasa Mahkemesinin, Anayasadan kaynaklanan yorum yetkisiyle kararlarında yer verdiği bu gerekçeler, laikliğin, anayasal çerçevede işlevini ortaya koyarak tanımını yapmaktadır.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

“Başlangıç” bölümünde, Anayasanın, Türk yurdu ve Türk Ulusunun sonsuza uzanan varlığını ve Yüce Türk Devletinin bölünmez bütünlüğünü belirlediği vurgulanmıştır.

“Başlangıç”, devlet yönetimine ilişkin tüm anayasal kurallar yönünden çok kapsamlı, aynı zamanda çok özlü bir anlatım içermektedir. Böylece, Anayasada, tek devlet, tek ülke, tek ulus ülküsü kabul edilmiş olmaktadır.

Yine “Başlangıç”ta, hiçbir etkinliğin Türk varlığının devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esası karşısında korunma göremeyeceği; 3’üncü maddede, Türkiye Devletinin ülkesi ve ulusuyla bölünmez bütün olduğu; 4’üncü maddede, bu kuralın değiştirilemeyeceği belirtilmiş; 5’inci maddede, Türk Ulusunun tümlüğünü, ülkenin bölünmezliğini korumak devletin temel amaç ve görevleri arasında sayılmış; 14’üncü maddede, temel hak ve özgürlüklerin, devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmez bütünlüğünü bozmayı amaçlayan etkinlikler biçiminde kullanılamayacağı açıkça vurgulanmıştır.

Ayrıca, 26’ncı maddede düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğünün, 27’nci maddede bilim ve sanat özgürlüğünün, 28’inci maddede basın özgürlüğünün, devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmez bütünlüğünü koruma amacıyla sınırlandırılabilirliği kabul edilmiş; 58’inci maddede, devlet, gençleri, devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmez bütünlüğünü ortadan kaldırmayı amaç edinen görüşlere karşı yetiştirmekle ödevli kılınmış; 68’inci maddede, siyasal partilerin tüzük, program ve eylemlerinin, devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmez bütünlüğüne aykırı olamayacağı açıklanmıştır.

Görüldüğü gibi, Anayasamıza göre, Türkiye Cumhuriyeti, ülkesi ve ulusuyla bölünmez bir bütündür ve tekil devlet yapısına sahiptir. Kurucu öge olarak, tek devlet, tek ülke ve tek ulus söz konusudur; bu öğelerden ve tek dil, tek bayrak ülküsünden asla vazgeçilemez. (*Alkışlar*)

Ulusun adı, Yüce Önder'in şu özlü sözünde belirtilmiştir: “*Türkiye Cumhuriyetini kuran Türkiye Halkına Türk Ulusu denir.*” (Alkışlar)

O Ulus ki, büyük bir özveriyle yurdunu yabancı işgalcilerden kurtarmış, tasada ortaklık yapmış, Türkiye Cumhuriyetini kurmuş, tüm devrimleri birlikte gerçekleştirmiş, Cumhuriyetin kazanımlarından birlikte yararlanmış, sevinci ve övüncü birlikte yaşamıştır. (CHP sıralarından Alkışlar)

Çağdaş devletlerde de yurttaşlık hukuksal bağı yanında bir de ulus kimliği vardır ve bu kimlik, ortak çıkarların, ortak coşkuların, ortak duyguların ve ortak bir dilin toplamıdır.

Anayasanın Başlangıcında ve 2'nci maddesinde; Türkiye Cumhuriyetinin ve Anayasanın Atatürk ulusçuluğuna dayandığı, Türk Ulusunun çıkarlarının her türlü etkinliğin üzerinde olduğu belirtilmiştir.

Anayasadaki ulusçuluk anlayışı, ırksal ve dinsel öğelere değil, gurur ve övünmede, sevinç ve tasada, hak ve ödevlerde, nimet ve külfette ortaklık ve birlikte yaşama isteği gibi değerlere dayanmaktadır. Geçmişte yaşanan ortak acılar ve sevinçler, birlikte kazanılan zaferler, ülke ve ulus çıkarını her şeyden üstün tutma, ülkü ve amaç birliği, çağdaşlaşma yolunda verilen savaşım bu değerleri oluşturmaktadır.

Bunun doğal sonucu olarak Anayasada, Türk Devletine yurttaşlık bağıyla bağlı olan herkesi Türk sayan kuralıyla, birleştirici ve bütünleştirici bir ulusçuluk anlayışı benimsenmiştir. Devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmez bütünlüğü, çağdaş ulusçuluk anlayışının belirgin niteliklerinden birini oluşturmaktadır.

Çok kültürlü toplumlarda birlik, ulusal devletle sağlanmış ve tek ulus ilkesi bu birliği pekiştiren en önemli öge olmuştur. Toplumu oluşturan yurttaşların tek ulus çatısında toplanması, laiklikte olduğu gibi, farklılıklar korunarak birlikte yaşamının en etkili yoludur.

Türk Devletine yurttaşlık bağıyla bağlı olan herkesin Türk sayılması, Türk Ulusunu oluşturan öğelerin etnik kimliklerinin yadsınması anlamına gelmemektedir; tam tersine, etnik kökeni, dini ne olursa olsun, tüm yurttaşların “Türk Ulusu” olarak adlandırılması, yurttaşlar arasındaki eşitliğin sağlanması, çoğunluk içinde bulunan çeşitli etnik kökenli yurttaşların azınlık durumuna düşmesini önleme amacına yöneliktir. (Alkışlar)

Anayasadaki “Egemenlik kayıtsız koşulsuz Türk Ulusunundur” kuralı da “Türk Ulusu” kavramının, çoğunluk-azınlık ya da din ve ırk ayrımı yapılmadan yurttaşların tümünü kapsadığını göstermektedir.

Türk Ulusunun birliğini ve huzurunu bozmaya yönelik uğraşlar, tekil devleti hedef alan girişimlerdir. Bu girişimlerin sonuçsuz kalmaya mahkûm olduğu bilinmelidir.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Anayasanın 92'nci maddesinde, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine izin verme yetkisi, Türkiye Büyük Millet Meclisine tanınmıştır ve münhasır bir yetkidir. Bu niteliği, yetkinin, doğrudan Türkiye Büyük Millet Meclisine kullanılmasını, başka bir organa devredilmemesini gerektirmektedir. Hiçbir organ, kaynağını Anayasadan almayan bir devlet yetkisi kullanamaz.

Bu nedenle, izin yetkisi kullanılırken, iznin süresinin, kapsamının ve sınırının da belirtilmesi gerekmektedir.

Soğuk savaş dönemi sonrası, teknoloji, iletişim, ulaşım sektörlerindeki gelişmeler, uluslararası dengeleri güçlü ülkeler yararına hızla değiştirmektedir. Bu durum, uluslararası kurumların ve uluslararası hukukun önemini belirginleştirmektedir. Güçsüz olanın güçlü karşısında korunması, ancak, bu kurumlar ve uluslararası hukuk aracılığıyla sağlanabilmektedir.

Devletlerin kendilerini uluslararası hukukla bağlı sayması, dünya barışı yönünden önemlidir. Anayasamızın 92'nci maddesiyle Türkiye Büyük Millet Meclisine verilen yetkinin uluslararası hukukun meşru saydığı durumlar için öngörölmüş olması, uluslararası ilişkilerin ulaştığı boyut yönünden de son derece anlamlıdır.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Çağdaş, özgürlükçü demokrasinin temel öğelerinden olan basın, demokratik düzenin sağlıklı işleme yönünden vazgeçilmez bir işleve sahiptir. Basın özgürlüğü ise, düşünce ve anlatım özgürlüğünü tamamlayan bir özgürlüktür.

Halkın haber alma hakkını kullanabilmesinin aracı konumundaki basının, çıkar gruplarından ve her türlü otoriteden bağımsız, evrensel meslek ölçütleriyle çalıştığı toplumlarda, hak ve özgürlükler geniş uygulama alanı bulmaktadır.

Haber verme, denetim ve eleştiri yapma, kamuoyunu bilgilendirme ve oluşturma, kurumlarla bireyler arasında bilgi akışı sağlama, özgür tartışma ortamı yaratarak toplumsal bilinci güçlendirme, toplumu eğitime ve düşünce dünyasını zenginleştirme gibi yaşamsal sorumlulukları bulunan basın, bu yönüyle kamusal görev yapmaktadır.

Yurttaşların, toplumun geleceğinde belirleyici rol oynayabilmeleri, yönetimi denetleyebilmeleri, temel hak ve özgürlüklerinin bilincine varıp, bunları her alanda kullanabilmeleri, hukuksal ve toplumsal kuralların yanında, özgür ve yansız basının varlığını gerekli kılmaktadır.

Basının, toplum adına üstlendiği görevleri yerine getirebilmesi için özgür olması, her türlü güç ve baskı karşısında korunması zorunludur.

Basının saygınlığının ve güvenilirliğinin artması, medya gücünün kötüye kullanılmasının önlenmesine, bu gücün kişisel çıkarlardan ve ticarî kaygılardan uzak tutulmasına, yansız, doğru, ilkeli, kişilik haklarına ve özel yaşama saygılı habercilik anlayışının benimsenmesine, her koşulda meslek etiğinin gözetilmesine bağlıdır.

Türk basınının tüm çalışanları ve meslek örgütleriyle, Cumhuriyet rejiminin korunup kollanmasında, laikliğin savunulmasında, demokratik değerlerin yaşatılmasında, geçmişte olduğu gibi bugün ve gelecekte de öncü rol üstlenebileceğinden kuşku duymuyoruz.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Çağımızda bir ülke nüfusunun büyüklüğü, tek başına, o ülkenin gücünün yeterli göstergesi olmamaktadır. Gelişen teknoloji, nüfusun yapısını ve niteliğinin önemini artırmıştır. Nüfusun büyüklüğü ve özellikleri, ekonominin sektörel yapısını ve büyüme oranını etkilemektedir.

Hızlı nüfus artışı, temelde yüksek doğum oranına dayanmakta, üretim çağına ulaşmamış olan 0-14 yaş grubunun oranını artırmakta, toplam tüketimin artması-na, dolayısıyla tasarrufun azalmasına yol açmaktadır.

Nüfus politikaları, ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmanın ayrılmaz parçasıdır. Temel amaç, insanların yaşam kalitesini artırmaktır. Bu da ancak, sürdürülebilir kalkınmayla gerçekleştirilebilir. Sürdürülebilir kalkınmayı olumsuz etkileyen en önemli etmen de hızlı nüfus artışıdır.

Gelişmekte olan ülkelerde hızlı nüfus artışı tasarrufu zorlaştırmaktadır. Oysa, bu tür ülkelerin kalkınabilmesi için altyapı, eğitim, sağlık gibi alanlarda yatırımların artırılması gerekmektedir. Ayrıca, artan iş gücüne iş olanağı yaratmak yeni yatırımlara bağlıdır.

1990-2000 döneminde nüfusun yıllık ortalama artış hızı binde 18'den binde 14'e inmiştir. Ancak, yine de Avrupa ülkeleri arasında en yüksek nüfus artış hızı Türkiye'dedir.

Göstergelerin değişmemesi durumunda, 2025 yılında ülke nüfusunun yaklaşık 90 milyona ulaşacağı kestirilmektedir. Bunun, daha fazla yoksulluğu birlikte getireceği açıktır. Bu nedenle, halkımızın, iyi örgütlenmiş, etkili aile planlaması ve destekleyici hizmetler yoluyla bilinçlendirilmesi, kendilerinin ve ülkenin çıkarları yönünden zorunludur.

Aile planlaması kavramının salt doğum kontrolü olarak algılanması doğru değildir. Kavram, ana ve bebek sağlığı ile nüfus planlamasını birlikte içermektedir. Bu boyutuyla, ekonomik ve sosyal kalkınma yanında, yaşamsal önemi olan sağlık hakkıyla doğrudan ilgilidir.

Türkiye, Cumhuriyetin 100'üncü yılında, gönenç düzeyi yönünden Avrupa Birliği verilerine ulaşabilmek için, etkili bir aile planlaması ile sağlıklı ve kalkınmayı sürdürecektir nüfus yapısı oluşturma hedefi de önemle göz önünde tutulmalıdır.

20 milyon insanımız yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. En varlıklı kesim ile en yoksul kesim arasındaki gelir farkı 17 kata çıkmıştır. Bunun temel nedenlerinden en önemlisi, aşırı nüfus artışı ve aile planlaması konusunda kesimler arası bilinç farkıdır. En yoksul illerde nüfusun yarısının 14 yaşın altında olması bu bilinç farkını ortaya koymaktadır.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Ülkemizin çağdaş uygarlık düzeyine erişmesi sürecinde ekonomiye büyük önem verilmesi gerekir. Sanayileşmiş ve gelişmiş bir ülke olarak küreselleşen dünyada hak ettiğimiz yeri alabilmek için, ekonomik yönden güçlü olmak zorundayız.

Türk ekonomisinin son yıllarda gösterdiği gelişmeleri yakından izliyoruz. Ekonomik anlamda yeni sıkıntılarla karşılaşmaması ortak dileğimizdir. Toplum olarak geçmişten ders çıkarmalı, anlayış birliği içinde, iç politika kaygılarından uzak, siyaset üstü yaklaşımlarla geleceğe yönelmeliyiz.

Sayıların olumlu ya da olumsuzluğundan bağımsız olarak yapısal sorunlara eğilmemiz ve gerçekçi, bütüncül çözümler üretmemiz gerekmektedir. Bunun yolu ise, ekonomide yapısal değişimin önündeki risklerin tanısının doğru konulmasından geçmektedir.

Bu bağlamda, ülke ekonomisinin, dengeleri sağlam, üretime dayanan, siyasi yönlendirmelerden etkilenmeyen, gelir dağılımında adalet sağlayan bir yapıya kavuşturulması ve dünyadaki yapısal dönüşümlere uyumlu duruma getirilmesi önemlidir.

Ulusal sermayenin bir ülkenin büyümesinin en temel itici gücü olduğu gerçeği hiçbir zaman akıldan çıkarılmamalıdır. Unutulmamalıdır ki, ulusal sermaye, aynı zamanda bir ülkenin mali sektörünün de omurgasıdır. Ulusal sermayenin büyütülmesi ve geliştirilmesi için ulusal tasarrufların özendirilmesi ve verimli kullanılması zorunludur.

Küreselleşme adı altında uluslararası tekelci sermayenin, yerelleştirme ve özelleştirme yöntemi ile iç pazarı etkili biçimde ele geçirmesinin ulusal ekonomiye zarar vereceği de gözden uzak tutulmamalıdır. *(CHP sıralarından Alkışlar)*

Toplumsal ya da stratejik önem taşıyan tüm kamu kuruluşlarının getirisi-götürüsü tartışılmadan özelleştirilmesi yönündeki uygulamalar, özelleştirmeyi toplumsal, mantıksal ve hukuksal temelinden uzaklaştırmakta, sosyal devlet ilkesine zarar vermekte ve hızla yabancılaşmaya dönüştürmektedir. *(CHP sıralarından Alkışlar)*

Gelişmiş ülkelerde stratejik önemdeki tesislerin, yabancılara satılmasının önlenmesi ve bunun örneklerinin giderek artması, özelleştirme konusuna çok daha duyarlı yaklaşılmasını gerektirmektedir. *(CHP sıralarından Alkışlar)*

Üstelik, ülkemizdeki bölgelerarası gelişmişlik farkı ve geri kalmış yörelere özel kesimin yatırım yapmaktan kaçınması, kamu girişimciliğinin önemini ortaya koymaktadır.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Türkiye Cumhuriyeti, sosyal bir devlettir. Anayasanın ilgili maddelerinde sosyal devletin çerçevesi çizilmiş, devletin bu kapsamdaki görev ve yükümlülükleri saptanmıştır.

Bireylerin sosyal hakları ve asgarî yaşam düzeyleriyle ilgilenecek onların gönenç, huzur ve mutluluk içinde, gelecek kaygısı taşımadan yaşamalarını sağlamak, sosyal devletin temel amaç ve görevlerindedir.

Sosyal devletin, toplumun gereksinimlerini karşılamak amacıyla üstlendiği kamu görevlerini, genel olarak sosyal güvenlik, sosyal yardım, sosyal hizmetler, eğitim ve sağlık biçiminde özetlemek olanaklıdır.

Toplumun huzur ve mutluluğu için sosyal güvenlik, eğitim ve sağlık hizmetlerini diğerlerinden ayırmak gerekmektedir. Bunlar, siyaset üstü tutulması gereken, yaşamsal önemi bulunan hizmetlerdir.

Sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması, kalitesinin yükseltilmesi, tüm bireyler için erişilebilir, yeterli ve sürekli kılınması, sağlık güvencesinin herkesi kapsamaması sosyal devlet olmanın koşuludur. Sağlık gibi devletin aslı görevi olan bir alanın, insanî boyutu gözardı edilerek, yalnızca parasal yaklaşımlarla ele alınması, sosyal devlet ilkesiyle örtüşmemektedir. *(CHP sıralarından Alkışlar)*

Çağdaşlık savındaki her devlet, birey mutluluğunu amaçlayan politikalar benimsemek ve uygulamak durumundadır. Bu nedenle Türkiye de, sağlık alanında

çağdaş ölçütleri yakalamak, sağlık sisteminin aksayan yönlerini ivedilikle, toplumun beklentileri doğrultusunda düzeltmek zorundadır.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Yolsuzluklardan arındırılmış temiz bir toplum, nesnel kurallara göre işleyen yansız ve saydam bir yönetim, tüm yurttaşların ortak özlemidir. Ne var ki, uzun yıllardan beri yolsuzluk olayları toplumun gündeminden düşmemiş, kamuoyu sorgulama gereği duymadan her suçlamaya inanır duruma gelmiş, toplumsal sağduyu, aklama kararlarına bile kuşkuyla bakar olmuştur.

Kamu kurum ve kuruluşlarında yapılan denetimler, bilgisizlik, savurganlık, çıkar sağlama, görevi savsaklama, basiretsizlik gibi nedenlerle, kurumların çok yüksek tutarlarda zarara uğratıldığını göstermektedir.

Yolsuzlukla savaşımında mutlaka başarılı olunması gerekmektedir. Bu hedefe ulaşmak için, yasama, yürütme ve yargı organlarınınca, kararlı bir tutum izlenmeli, açık bir toplum ve saydam bir yönetim olmanın gerekleri yerine getirilmeli, yolsuzluk eylemlerinin cezasız kalmayacağı uygulamalarla kanıtlanmalı, yasama dokunulmazlığına ilişkin kurallar gözden geçirilmelidir. *(CHP ve Anavatan Partisi sıralarından Alkışlar)*

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Ülkelerin gelişen dünyadaki konumlarını güçlendirebilmelerinde temel araç eğitimidir. Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan bu yana eğitime büyük önem vermiş, çocuklarımızın ve gençlerimizin, yenilikleri yakalayan, akli ve bilimi rehber edinen, yaşamına dogmalarla ve hurafelerle değil, çağdaş değerlerle yön veren nitelikli kuşaklar olarak yetiştirilmesine özen göstermiştir.

Eğitimin temel amacı, toplumun ve bireyin niteliğinin yükselmesine hizmet etmektir. İnsanlık tarihi boyunca gelişmenin ana kaynağı bilgi olmuştur. Çağımızda bilginin önemi “bilgi toplumu” kavramının geliştirilmesini gerekli kılacak düzeyde artmıştır.

Kalkınmanın sürdürülebilmesi, bilgiyi üretme ve kullanma yetisi geliştirilmiş bireyleri yetiştirecek, nitelikli bir eğitim-öğretim sisteminin kurulmasını gerektirmektedir.

Eğitim, ülkedeki ekonomik, toplumsal, bilimsel ve siyasal kurumların üretim ve hizmet kapasitesini artıran bir süreçtir. Bu süreç, bireylerin yaşam boyu öğrenmesi olgusunu da kapsamaktadır.

Dünyada ekonomiler giderek nitelikli bir istihdam profiline, dolayısıyla daha nitelikli eğitim ve yükseköğretim almış olmayı gerektiren bir sektörel yapıya dönüşmektedir.

Sonuç olarak, eğitimin sürdürülebilir büyüme, rekabet edebilirlik, araştırma, geliştirme ve yeni iş alanlarının yaratılması, sosyal içerik, bölgesel gelişme gibi öğelerle bir arada ele alınması ve bu alanlara olan katkısını ön planda tutan bir yaklaşımla değerlendirilmesi gerekmektedir. *(AK Parti sıralarından Alkışlar)*

Kişiliğin oluşmasında önemli katkıları olan okul öncesi eğitimde, çocuklarımızın sağlığı ve beslenmesi kadar, bireysel gelişimini destekleyecek toplumsal ve fiziksel ortamlar sağlanması da önemlidir.

İlköğretimin temel hedefi, etkili bir rehberlik ve danışmanlık hizmeti sunarak, çocuklarımızı erken yaşlardan itibaren ilgi, yetenek, gelişim ve öğrenme özelliklerine göre geleceğe hazırlamaktır. Bu dönemde, çocuklara, denetimsiz ortamlarda bilim dışı, mistik ve dogmatik kimi bilgiler aşılmasına duyarsız kalınması, bu niyetle hareket eden kişi ya da kurumların, caydırıcılığı azaltacak yaptırımlarla cesaretlendirilmeleri son derece tehlikelidir. (*CHP ve Anavatan Partisi sıralarından Alkışlar*)

İlköğretim sistemimizin en önemli sorunlarından biri de, öğrencileri ortaöğretime yönlendirmedeki yetersizliğidir. Bir meslek seçimine ilişkin kararını henüz olgunlaştıramamış çocuklarımız, ilköğretimin sonunda meslekî eğitim veren liseler yerine, genellikle üniversiteye hazırlık amaçlı genel liselere yönelmektedirler. Bu nedenle, meslekî teknik öğretimin, genel ortaöğretim içindeki payı giderek düşmektedir.

Zorunlu eğitimin 8 yıla çıkarılması ve uygulamanın kararlılıkla sürdürülmesi, eğitimde çağa uyum yönünde atılan önemli bir adım olmuştur. Fiziksel altyapı yeterli düzeye getirilerek, zorunlu eğitimin 12 yıla çıkarılması bir an önce gerçekleştirilmelidir. (*CHP ve Anavatan Partisi sıralarından Alkışlar*) Eğitimde niteliğin iyileştirilmesi ve gelişimin sürdürülmesi bunu gerekli kılmaktadır.

Ortaöğretim aşamasında, meslekî ve teknik bilgiyle donanmış gençlerimizin ilgili sektörlerde çalıştırılmalarına öncelik verilmesi, böylece ara eleman gereksiniminin karşılanması, lisans düzeyinde öğrenim yapmak isteyenlerin ise, kendi alanlarıyla ilgili yükseköğretim kurumlarına yönlendirilmeleri temel alınmalıdır.

Üniversiteye girişe hazırlık uygulaması, ortaöğretime neredeyse amaç olmaktan çıkarak araç durumuna düşürmüştür. Bu olgu, gençlerimizin sosyal etkinliklerden uzak, araştırmacılığı önemsemeyen, sorun çözme becerisi kazanamamış kişiler olarak yetişmelerine yol açmaktadır.

Yükseköğretimdeki sorunlarımızın kalıcı biçimde çözülebilmesi için, bu alana yönlendirilen malî kaynakların çoğaltılması, üniversitelerin öğrenci kapasitesinin, ülkemizin gereksinim duyduğu yetişmiş insan gücü sayısı ile uyumlaştırılması, öğretim kalitesinin yükseltilmesi ve uluslararası geçerliliği olan bir kalite güvence sisteminin geliştirilmesi, öğretim üyeliğinin çekici duruma getirilip, üniversite kadrolarının oluşumunda kıdem ve liyakatin temel alınması önem taşımaktadır. (*Alkışlar*)

Ülkemizin genç ve yetenekli beyinleri, eğitim sonrası iş olanaklarının yetersizliği ve kariyer planlamasına ilişkin kaygıları nedeniyle, yaşamlarını gelişmiş ülkelerde kurmaya yönelmektedir. Oysa, bu gençler, ulusumuzun çağdaş uygarlık düzeyine yükseltilmesinde temel güvencelerimizdir.

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Dünyanın içinden geçmekte olduğu hızlı küreselleşme süreci, karşılıklı bağımlılığı derinleştirmekte, statükoları sarsmakta ve dünyanın jeopolitik ve jeostratejik durumuna yön vermektedir. Küresel güvenlik ve küresel ekonomi, birbiriyle yakından ilişkili iki önemli kavram durumuna gelmiştir.

Dünyada oluşan yeni güvenlik ortamı, geleneksel tehdit algılamalarının değişmesine yol açmış, güvenlik, bir yerde küreselleşmiştir. Bu çerçevede “güvenlik

boyutu” ülke güvenliği kavramından, uluslararası güvenlik biçiminde tanımlanan bölgesel ve küresel güvenlik anlayışına kaymıştır.

Türkiye, ülke bütünlüğüne, ulusal birliğe ve siyasal rejime yönelik çok boyutlu ve giderek artan iç ve dış tehdit ve risklerle karşı karşıyadır. Bu risk ve tehditlerin kaynağını, bölücü ve irticai etkinlikler, uluslararası terörizm, kitle imha silahlarının yayılması ve bölgesel sorunlar oluşturmaktadır.

Karşılaşılan bu güvenlik sorunlarına karşın Türkiye, istikrarını ve gönencini korumada başarılı olmuştur. Bunda en önemli etkenler, sağlam temeller üzerine kurulmuş laik ve demokratik devlet yapımız ile her türlü etnik ve dinsel ayrımcılığı reddeden, hoşgörü, dayanışma, birlik ve beraberliği öngören toplumsal tavrımızdır.

Terörizmin hesaplı ve siyasal amaçlı bir şiddet hareketi olduğu genel kabul görmektedir. Terörle savaşımın başarılı olması, küresel düzeyde tam bir iş birliğinden geçmektedir. Bu iş birliğinin başarısı, her türlü terör örgütünün, hiçbir ayırım yapılmaksızın, ortak hedef olarak değerlendirilmesi ve tanımlanmasıyla olanaklıdır. Terörün desteklenmesinin ya da başka ülkelere yönelmiş terörist etkinlikler karşısında sessiz kalınmasının, terörle küresel savaşımı olumsuz etkilediği kuşkusuzdur. Hiçbir ülkenin küresel terörizmle savaşımı tek başına kazanması olanaklı değildir.

Türkiye, terörden en çok zarar gören ülkelerden biri olarak, terörle küresel savaşımı tüm gücüyle desteklemektedir. Ancak, Türkiye Cumhuriyetinin üniter yapısını değiştirmek ve ülkeyi parçalamak amacıyla giderek artan eylemler gerçekleştiren terör örgütüne karşı savaşımında Türkiye’ye, dost, komşu ve bağlaşıklarınca yeterince yardım ve destek verilmemektedir.

Irak’ın kuzeyinden kaynaklanan bölücü teröre karşı, ayırım yapmaksızın ortak bir karşı duruş ve güçlü bir eylemsel iş birliği tek çözüm yolu olarak görülmektedir. Sorunun ivediliğinin ve öneminin kavrandığına ilişkin kimi gelişmeler yaşansa da, Türkiye’nin dış teröre karşı meşru savunma hakkı saklı tutulmaktadır. (*Alkışlar*)

Türkiye Cumhuriyeti, iç barışına ve huzuruna yönelik ve evrensel bir insanlık suçu olan bölücü terörü tümüyle yok edene kadar, hukuk devleti kuralları içinde, büyük bir kararlılıkla savaşımını sürdürecektir. (*Alkışlar*)

Bu bağlamda, teröre karşı silahlı savaşım yanında, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerimizin sosyoekonomik sorunlarını hızla iyileştirmek ve bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarını ortadan kaldırmak amacıyla hazırlanan eylem planlarının etkin biçimde uygulanmasının önemini de vurgulamak istiyorum.

Terörle savaşımında, güvenlik güçlerimizin özverili çabalarını, halkımızın tümüyle teröre karşı gösterdiği birlik ve kararlılığı, yönetim birimlerimizin üstün çalışmalarını, Yüce Meclisimizin terörle savaşımında sağladığı destek ve katkıları takdirle karşılıyoruz. (*Alkışlar*)

Terörle savaşımında yitirdiğimiz şehitlerimize bir kez daha Tanrı’dan rahmet diliyor, gazilerimizi gönül borcuyla anıyorum. (*Alkışlar*)

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Ülkemizin iç güvenliğine yönelik bir diğer tehdit de, cumhuriyetimizin kuruluşundan beri var olan, bugün de etkinliğini artırarak sürdüren irtica tehlikesidir.

(*CHP sıralarından Alkışlar*) Türkiye’de irticaî tehdidi yeterince algılayamayanların, özellikle son yirmi yılda yaşanan olayları üst üste koyup birlikte değerlendirmesi, Türkiye’deki toplumsal ve bireysel yaşamın nereden nereye geldiğini iyi çözümlemesi gerekmektedir.

İrticaî tehdidin, devletin temel niteliklerini değiştirme hedefinden sapmadığı gözlenmektedir. Bu çerçevede, cumhuriyetin kazanımlarının ortadan kaldırılması, laiklik kavramının çeşitli biçimlerde yorumlanarak içinin boşaltılması, irticaî tabanın giderek genişletilmesi, kadrolaşma ve dini bireysellikten çıkararak toplum-sallaştırma ve siyasete yansıtma çabalarının yoğunlaşmasının, toplumda gerginliği artırdığı dikkati çekmektedir. (*CHP sıralarından Alkışlar*)

İrticaî tehdide karşı savaşımın kilit taşı laikliktir. Unutulmamalıdır ki, Türkiye Cumhuriyetinin kuruluş felsefesi laik düzene dayanmaktadır. (*CHP sıralarından Alkışlar*)

İrticayla savaşımında, cumhuriyetimizin laik yapısının korunması, dinin, din duygularının ve dince kutsal sayılan değerlerin siyasal amaçlı olarak kötüye kullanılmasının önlenmesi, toplumun bu yönde bilinçlendirilmesi, devrim yasalarının ödünsüz uygulanması ve devlet organlarının yetkilerini duraksamaya düşmeden etkin biçimde kullanmaları zorunludur. (*Alkışlar*)

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Ulusal güvenliğimiz yönünden Silahlı Kuvvetlerin güçlü tutulması, geçmişten günümüze en önemli temel önceliğimiz olmuştur.

Silahlı Kuvvetlerimiz, ülkemizin ve siyasal rejimimizin varlığının ve sürekliliğinin güvencesidir. Türk Silahlı Kuvvetlerinin, Anayasada ve yasalarda belirlenmiş görev ve sorumluluklarını yerine getirecek biçimde güçlü olmasına, cumhuriyet hükümetleri ve parlamentolarımız büyük önem vermiş ve özen göstermiştir. Bunu, burada bir kez daha belirtmekten mutluluk duyuyorum. (*Alkışlar*)

Bununla birlikte, ulusunun büyük güven ve sevgisine erişmiş olan ordumuzun saygınlığının korunmasını ve siyaset üstü tutulmasını, temel bir görev ve sorumluluk olarak algılamalıyız. (*Alkışlar*)

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Dış siyasete önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönemden geçiyoruz. Bu gelişmelerin niteliği ne olursa olsun, çevremizde ülkemizin güvenlik içinde gelişimini sürdürebilmesine elverişli bir ortamın sağlanması, kuşkusuz ulusal çıkarlarımızın gereğidir.

Batı ile Doğu arasındaki benzersiz konumumuz, sık sık çatışma ve bunalımlarla karşılaşılan bölgemizde gerçekçi, etkin ve çok boyutlu bir dış siyaset izlememizi gerektirmektedir. Bu nesnel gerekliliklerin yaşama geçirilmesi yönünde izlediğimiz dış siyasete, çağdaş değerleri benimseyen, barışçıl ve hukukun üstünlüğüne dayalı bir anlayış egemen olmuştur.

Türk Ulusu, çevresinde yaşanmakta olan sorunların olumsuz etkilerini birlik ve dayanışma içinde karşılayacak, uluslararası ilişkilerde barışçıl, saydam ve içten tutumunu kararlılıkla sürdürecektir.

Avrupa Birliğine üyelik hedefimiz, her zamanki canlılığını ve dış siyasadaki öncelikli yerini korumaktadır.

Avrupa Birliği, Türkiye ile katılım görüşmelerini başlatma kararı alarak, Birliğin ortak değerlere bağlı her Avrupa ülkesine açık olduğunu göstermiş, stratejik bir bakış açısı ortaya koyabilmiştir. Katılım sürecinin aksamadan ilerlemesi ve yapay sorunlarla engellenmesine izin verilmemesinin, Türkiye ve Birlik üyesi ülkelerin ortak yararına olduğu kadar, küresel barışa da katkıda bulunacağına inanıyoruz. *(AK Parti ve CHP sıralarından Alkışlar)*

Ancak, ülkemizin Avrupa Birliği üyeliğine kültür ve din farklılığını öne sürerek karşı çıkan kimi çevrelerin, Kıbrıs Rum gemi ve uçaklarına ülkemiz limanlarının açılması yönündeki Rum çabalarına arka çıktıkları da gözlenmektedir. *(AK Parti ve CHP sıralarından Alkışlar)* Bu çabalar, Avrupa Birliğine katılım sürecinde ülkemizden tek yanlı ödün almayı hedefleyen Rum yönetiminin uzlaşmaz tutumunu yüreklendirmektedir. *(AK Parti sıralarından Alkışlar)*

Avrupa Birliğinin üzerine düşen, Rum tarafını, yerleşmiş Birleşmiş Milletler parametreleri doğrultusunda, siyasal eşitlik ve iki kesimliliğe dayalı kapsamlı bir çözüme yönlendirmektir.

Avrupa Birliğine üyelik hedefimiz gibi, Amerika Birleşik Devletleriyle köklü ilişkilerimiz de dış siyasanızın temel eksenini oluşturmaktadır. Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleriyle ilişkilerimiz birbirini tamamlamakta ve Avrupa-Atlantik bağımızı oluşturmaktadır.

Günümüz koşulları Türk-Amerikan ilişkilerinin önemini daha da artırmıştır. Amerika Birleşik Devletleriyle ortak yarar temelinde sürdürdüğümüz istikrar, iş birliği ve barışa dayalı genel amaç birliği, ilişkilerimizin geleceğinin de güvencesidir. Bu çerçevede, Amerika Birleşik Devletleri ile terör ve Kuzey Irak bağlamında sürdürmekte olduğumuz iş birliğinin, sonucu Türk kamuoyu tarafından da titizlikle izlenen önemli bir sınav oluşturacağını vurgulamak isterim. *(AK Parti sıralarından Alkışlar)*

Çevremizde bir uyum ve istikrar kuşağı oluşturulması başlıca hedefimizdir. Komşularımızla ilişkilerimiz de bu anlayış üzerine kuruludur.

Türk-Yunan ilişkilerinin, içtenlik, karşılıklı güven ve dostluk temelinde gelişmesinin ikili sorunların çözümünü kolaylaştıracağına inanıyoruz. Bu yöndeki ilerlemelerin Akdeniz bölgesine olumlu yansımaları olacağından kuşku duymuyoruz.

Yunanistan'ın uluslararası antlaşmalardan kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmesini ve Batı Trakya Türk azınlığının sorunlarını çözmesini bekliyoruz. *(Alkışlar)*

Balkanların istikrarı, ülkemiz için de büyük önem taşımaktadır. Türkiye, Balkan ülkeleri arasında karşılıklı anlayış, iş birliği ve barış içinde birlikte yaşamaya dayalı bir ortamın oluşturulmasına önem vermektedir. Bu anlayışla, bölge istikrarını korumaya ve bölgenin yeniden yapılandırılmasına katkılarımızı sürdüreceğiz.

Rusya Federasyonu, tarih boyunca önemli bir komşumuz olmuştur. Artan karşılıklı güven ve dostluğa koşut olarak, ortak hedefimizi oluşturan “çok boyutlu güçlendirilmiş ortaklık” yönündeki iş birliğimiz hızla ilerlemektedir. Avrasya ve

Karadeniz bölgesinin iki önemli ülkesi olan Türkiye ve Rusya Federasyonu arasında gelişen iş birliği, tüm bölgenin barış, istikrar ve gönencine katkıda bulunacaktır.

Türkiye'nin merkezinde yer aldığı Avrasya coğrafyasının bir istikrar ve iş birliği alanına dönüştürülmesi, dış siyasa hedeflerimiz arasında yer almaktadır.

Geçtiğimiz Temmuz ayında hizmete açılan Bakü-Tiflis-Ceyhan ham petrol boru hattı, bölgesel iş birliğinin anlamlı bir simgesini oluşturmaktadır. Kazakistan'ın da katılımıyla bu iş birliği ağı Ortaasya'ya kadar uzanacaktır. *(AK Parti sıralarından Alkışlar)*

Güney Kafkasyada sağlam bir dostluk ve iş birliği ortamı yaratılmasını istiyoruz. Bölgede kalıcı istikrar, güvenlik ve gönencin sağlanması yönündeki çabalarımız sürmektedir.

Dost ve kardeş Azerbaycan'ın uluslararası toplumdaki saygın yerini pekiştiren adımlar attığını ve hızla geliştiğini görmekten kıvanç duyuyoruz. Yukarı Karabağ sorununun çözüme kavuşturulmasını ve Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünün yeniden sağlanmasını istiyoruz. *(Alkışlar)*

Bölgede iş birliğine önem verdiğimiz Gürcistan'ın sorunlarının barışçı yollarla, toprak bütünlüğü gözetilerek ve ileride yeni uyuşmazlıklara yol açmayacak biçimde çözülmesini diliyoruz.

İran'ın nükleer programına ilişkin gelişmeleri kaygıyla izlemekteyiz. Türkiye, İran'ın barışçı amaçlarla nükleer teknoloji geliştirme hakkına saygı duymaktadır. Ancak, İran'ın, uluslararası toplumda oluşan güven eksikliğini gidermesi ve ilgili uluslararası kuruluşlarla tam ve saydam bir iş birliğine girmesi gerekmektedir. *(CHP sıralarından Alkışlar)*

Hergün çok sayıda kişinin yaşamını yitirdiği Irak'ta durum, bir insanlık trajedisine dönüşmüştür. Türkiye, bu zor günlerinde Irak'ın ve Irak Halkının yanında olmayı sürdürecektir. Bu ülkedeki tüm kesimlerle sürdürdüğümüz ilişkilerin başlıca amacı, Irak'ın toprak bütünlüğünün ve siyasal birliğinin korunmasıdır. *(Alkışlar)*

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Ortadoğu, sorunlarla örülü kabağunu ne yazık ki kıramamış görünmektedir. Birbiriyle yakından bağlantılı, bu kökleşmiş sorunlar, bölgede kalıcı istikrara ulaşmasını engellemektedir. Uygarlıklar beşiği Ortadoğu'nun bir dostluk ve iş birliği alanına dönüştürülmesi, bölgenin siyasal, ekonomik ve kültürel birikiminin verdiği güçle barış ve gönence ilerlemesi, Türkiye'nin amacını ve Ortadoğu'ya bakışını yansıtmaktadır.

Günümüzde, askerî ve ekonomik yeteneğe dayalı somut güç kavramı yanında, evrensel nitelikli siyasal ve toplumsal değerlerin önem kazandığına; demokratik ve çağdaş değerlerin, ülkelerin saygınlığını, uluslararası iş birliği ve istikrarı artırdığına kuşku yoktur. Türkiye, evrensel demokratik değerlerin Ortadoğu'daki tüm ülkelerce özümsemesinin, barış ve iş birliğine önemli katkı sağlayacağına yürekten inanmaktadır. Bununla birlikte, bu yüksek amaç için siyasal coğrafyaların genişletilmesine, demokrasi ve çağdaşlık gibi evrensel değerlerin "ılımlı İslam" gibi ek-

melerle yeniden tanımlanmasına gerek bulunmamaktadır. (*Alkışlar*) Ne İslamın ne de demokrasinin kendini tanımlamakta diğerine gereksinimi vardır. (*Alkışlar*) Bu kavramların her biri, bireylerin yaşamının farklı boyutlarını oluşturmaktadır. Tüm dinlerde olduğu gibi, İslam ile demokrasi arasındaki ilişkiyi düzenleyen çağdaşlık ölçütü, laikliktir. (*Alkışlar*) Genişletilmiş coğrafyalar için demokratik dönüşüm tasarılarının, evrensel değer ve ölçütlere, görelî ve bölgesel nitelikler vermesi, çağdaşlaşma yolundaki çabalara katkıda bulunmaktan uzaktır.

Fas'tan Afganistan'a uzandığı söylenen "geniş Ortadoğu" coğrafyasında demokratik dönüşüm, bölge ülkelerinin kalkınma ve diğer toplumsal sorunlarından soyutlanamaz. Dünya yeraltı enerji kaynaklarının yaklaşık üçte 2'sini barındıran bu bölgede gerçekleşmesi istenen demokratikleşme ve iş birliğinin, yeniden üretilen kavramlar yerine, bireylerin gönencine yansıyan toplumsal adaletin sağlanması, çatışma ve el atmaların sona erdirilmesi gibi somut ilerlemelerle yaşama geçirilebileceğine inanıyoruz. Kimi ülkelerin son on onbeş yıl içinde bölgeye yönelik olarak uyguladığı politikaların, bölgedeki sorunları çözmek yerine yeni ve daha ağır sorunların ortaya çıkması sonucunu verdiği, üzerinde önemle durulması gereken bir olgudur.

Türkiye, 11 Eylül 2001'de Amerika Birleşik Devletlerine karşı girişilen terörist saldırıları lanetlerken, kimi çevrelerce İslam ve terör arasında kurulmak istenen koşutluğun anlamsızlığını da vurgulamıştı. (*Alkışlar*) Ortadoğu'daki sorunların çözümsüz kalması, masum insanların yaşamına yönelik terörist eylemleri hiçbir biçimde haklı kılmaz. Bununla birlikte, çözümsüz kalan bu sorunları gerekçe edinen terörist eylemlerin İslam diniyle yan yana anılmasının da, aynı ölçüde tehlikeli sonuçlar getirebileceği açıktır. (*Alkışlar*) Bu çerçevede, Hıristiyan dünyası önderlerinin, içinde bulunduğumuz bu duyarlı dönemde, farklı inanca sahip kişilerin rencide olması sonucunu doğurabilecek beyan ve davranışlardan kaçınmaya özen göstermesi, kuşkusuz büyük önem taşımaktadır. (*Alkışlar*)

Ortadoğu'nun karmaşık görüntüsü içinde Filistin sorunu, bölgede kalıcı barış ve istikrara açılan kapının anahtarıdır. Bu sorunun çözüm çerçevesi, Birleşmiş Milletlerce ortaya konulan "uluslararası toplumca tanınmış sınırlarda yan yana güvenlik içinde yaşayan İsrail ve Filistin Devleti"dir.

Türkiye bu çözüm çerçevesine inanmaktadır. İsrail Devleti ve Filistin Ulusal Yönetimiyle sürdürdüğümüz yakın ilişkiler, bize bu amaç doğrultusunda yapıcı katkılarda bulunabilme olanağı sağlamaktadır. Bu yöndeki çabalarımızı inanç ve kararlılıkla sürdüreceğiz.

Ortadoğu'daki sorunların İsrail-Lübnan boyutu ve bu sorunun ağır insancıl ve toplumsal bedeli, uluslararası toplumun gündeminde öncelik kazanmıştır. Hepimizin belleğinde canlılığını koruyan çatışmalara dönülmesinin önüne geçilmesi amaçlanmaktadır. Bunun için, öncelikle bölge ülkelerinin üzerlerine düşen görevleri yerine getirmelerini ve seçimlerini barıştan yana kullanmalarını diliyoruz.

Aramızda geçmişten kaynaklanan yakın bağların bulunduğu Orta Asya ülkeleriyle ilişkilerimizi daha da geliştirme amacındayız. Bölge ülkeleri, kalkınma, demokratikleşme ve insan hakları alanındaki çabalarında, Türkiye'yi yanlarında bulacaklardır. Bu alanlarda atacakları her adımın, bu ülkeleri uluslararası toplumla

daha çok bütünleştireceğini ve bölgede kalıcı istikrar ve gönenci pekiştireceğini düşünüyoruz. *(AK Parti sıralarından Alkışlar)*

Türkiye'nin boyutları ve uluslararası ilişkilerdeki saygınlık ve ağırlığı, bölgemizdeki önemli konumumuzun ötesinde, bir dünya devleti niteliğini de birlikte getirmektedir. Dünyanın farklı bölgelerine yapmakta olduğumuz insancıl ve kalkınma amaçlı yardımlar, merkezî konumumuz, ilkeli yaklaşımlarımız, bugün Türkiye'yi küresel sorunlarda desteği aranan bir ülke durumuna getirmiştir. *(AK Parti ve CHP sıralarından Alkışlar)*

Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Türkiye'nin, tarihin akışı içinde ilerlemesine, cumhuriyetimizin kurucusu Büyük Önder Atatürk'ün ulusa gösterdiği iki temel ilke yön vermektedir: Bunlardan birincisi “Yurtta barış, dünyada barış” ilkesi; ikincisi ise “çağdaş uygarlık düzeyine ulaşma” hedefidir. *(Alkışlar)*

Atatürk'ün “çağdaş uygarlık düzeyine erişme” ülküsü, ancak bu savaşımı vermeye kararlı, çağdaşlığın ve ilerliliğin savunucusu cumhuriyet kuşaklarıyla gerçekleşecektir. *(Alkışlar)* Bu bağlamda, millî eğitim sisteminin, Atatürk ilke ve devrimleri ile Öğretim Birliği Yasası doğrultusunda yürütülmesi, bireylerin ulusal ve evrensel değerler ile bilgi toplumunun gereksinimlerine göre yetiştirilmelerinin temel alınması ve ülkenin geleceğinin eğitim-öğretimde yattığı gerçeğinin akıllardan çıkarılmaması büyük önem taşımaktadır. *(Alkışlar)*

Türkiye, yolunu ve yönünü 83 yıl önce belirlemiştir. Bu yol, Atatürkçü düşünceyle temelleri atılmış, çağdaşlaşma ve aydınlanma yoludur. *(Alkışlar)* Türkiye, tarihe dayanan sağlam bağlarını sürdürdüğü çağdaş toplum içinde, cumhuriyetin temel niteliklerini koruyarak ve önündeki her türlü güçlükleri ödün vermeden aşarak hak ettiği yeri alacak, konumunu pekiştirecek, yeni yüzyılın uygarlık oluşumları içinde daha seçkin düzeylere ulaşacak ve sonsuza dek var olacaktır. *(Alkışlar)*

Sözlerimi bitirirken, yeni yasama yılının ulusumuza kutlu olmasını diliyorum. *(Alkışlar)* Meclisimizin varlığını güçlendiren, geleceğimizi aydınlatan, toplumumuza umut veren çalışmalarını, sorumlu ve duyarlı yaklaşımlarını, geçmişte olduğu gibi, bugün ve gelecekte de, aynı bilinç ve kararlılıkla sürdüreceğine inanıyor, Yüce Meclise saygılar sunuyorum. *(Ayakta Alkışlar)*

ABDULLAH GÜL

(1950 -)

29 Ekim 1950'de Kayseri'de doğdu. Orta öğrenimini Kayseri Lisesinde tamamladıktan sonra İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'ne girdi. Mezuniyet sonrası aynı fakültede doktora başladı. Lisan öğrenmek ve doktora çalışmalarını yürütmek için burslu olarak gittiği Londra ve Exeter'de iki yıl kaldı. Türkiye'ye döndükten sonra Sakarya Üniversitesi Endüstri Mühendisliği Bölümü'nün kuruluşunda çalıştı ve bu bölümde İktisat dersleri verdi. 1983 yılında İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nden Doktora aldı.

1983-1991 yılları arasında merkezi Ciddede olan İslam Kalkınma Bankası'nda ekonomist olarak çalıştı.

1991'de Uluslararası Ekonomi dalında Doçent oldu.

1991'de Refah Partisi Kayseri Milletvekili olarak Parlamento'ya girdi. TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu üyesi oldu.

1992 tarihinde Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi üyesi oldu. Kültür, Tüzük, Siyasi İşler ve Ekonomik Kalkınma Komitelerinde çalıştı.

1993 yılında Refah Partisi Dış İlişkilerden Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı oldu.

1995'de Refah Partisi Kayseri Milletvekili olarak ikinci kez seçildi. TBMM Dışişleri Komisyonu üyesi oldu.

1996-1997 tarihleri arasında 54. Hükümet döneminde Devlet Bakanı ve Hükümet Sözcüsü olarak görev yaptı.

1999 yılında Fazilet Partisi Kayseri Milletvekili seçilmesiyle üçüncü dönemi olarak Parlamentaoya girdi.

14 Mayıs 2000 tarihinde yapılan Fazilet Partisi Kongresinde Genel Başkan Adayı oldu. Genel Başkanlık yarışımı az bir oy farkıyla kaybetmiş olmasına rağmen, kongrede elde ettiği netice, tüm siyasi çevrelerce büyük bir başarı olarak değerlendirildi.

Fazilet Partisinin kapatılmasıyla birlikte, Yenilikçi Hareket'e önderlik etti. Yenilikçi Hareket, 14 Ağustos 2001'de Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) adıyla siyaset sahnesindeki yerini aldı.

Abdullah Gül, AK Partinin Kurucular Kurulu üyesi olarak partileşme sürecindeki etkin rolünü sürdürdü ve Siyasi ve Hukuki İşlerden Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı ve NATO Parlamenterler Meclisi üyesi oldu.

2001 yılına kadar Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nde yürüttüğü başarılı çalışmalarından dolayı Abdullah Gül'e 2002'de "Pro merito" madalyası ve Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi sürekli "Onursal Üyesi" ünvanı verildi.

3 Kasım 2002'de AK Parti Kayseri Milletvekili seçilmesiyle dördüncü dönemi olarak parlamentoya girdi.

3 Kasım 2002'de AK Parti'nin seçimlerden birinci parti çıkması üzerine 16 Kasım 2002'de Başbakan olarak hükümeti kurmakla görevlendirildi ve 18 Kasım 2002'de Türkiye Cumhuriyeti'nin 58. Hükümeti'ni kurdu.

14 Mart 2003'te Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Başbakanlığında kurulan yeni kabinede Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı olarak görev aldı.

22 Temmuz 2007'de AK Parti Kayseri Milletvekili seçilerek beşinci dönemi olarak parlamentoya girdi.

28 Ağustos 2007 tarihinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Türkiye'nin onbirinci Cumhurbaşkanı olarak seçildi ve görevine başladı. İngilizce bilen Abdullah Gül evli ve üç çocuk babasıdır.

YIRMI ÜÇÜNCÜ DÖNEM

İKİNCİ YASAMA YILI

Birinci Birleşim

1 Ekim 2007 Pazartesi

Birini Oturum

Açılma Saati: 15:00

Başkan: Köksal Toptan

Kâtip Üyeler: Harun Tüfekçi (Konya), Yaşar Tüzün (Bilecik)

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Türkiye Büyük Millet Meclisinin yeni yasama yılının açılışı münasebetiyle sizleri en iyi dileklerle selamlıyor, saygılarımı sunuyorum.

Yeni yasama yılının milletimiz ve memleketimiz için hayırlı olmasını temenni ediyorum.

Demokrasimizin ve milli irademizin yüreğinin attığı yer olan Meclisimizin çatısı altında sizlerle bir arada bulunmaktan onur duyuyorum.

Bu vesileyle, cumhuriyetimizin kurucusu, Meclisimizin ilk Başkanı Büyük Önder Mustafa Kemal Atatürk'e, ülkesine ve milletine hizmet için büyük fedakârlıklar gösteren, Türkiye Cumhuriyeti'nin yücelmesine katkı sağlamış tüm devlet ve siyaset adamlarımıza şükranlarımı sunuyorum, aramızdan ayrılanları saygı ve rahmetle anıyorum.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; yeni yasama dönemi, ülkemizin ve milletimizin 21'inci yüzyıldaki ilerlemesini sağlayacak olan politikaların ve kararların tartışılacağı, alınacağı ve uygulanacağı bir döneme rastlamaktadır. Bu dönem, ekonomiden diplomasiye kadar çeşitli alanlarda, çetin uluslararası meseleler ile de karşı karşıya bulunabileceğimiz bir zaman dilimi olacaktır. Dolayısıyla, öncelikle ülkemizin mevcut durumunu ve perspektiflerini ele almak istiyorum.

Türkiye Cumhuriyeti, bugün, dinamik ekonomisi, çoğulcu demokratik siyasi yapısı, canlı kültürel hayatı, barışçı diplomasisi ve modern ordusuyla, bölgenin cazibe merkezi ve uluslararası toplumun itibarlı ve saygın bir üyesi konumundadır.

Türkiye'nin bu konumu, devlet adamı ve siyasetçilerinden, memur, işçi ve çiftçisine, sanayici ve tüccarından, asker, polis, eğitimci ve bilim adamlarına ve teknisyenlerine, sanatçısından sporcusuna ve gurbetteki vatandaşlarımıza kadar milletimizin on yıllar süren ortak çabasının bir sonucudur.

Son dönem Osmanlı aydınları ve devlet adamları, Atatürk ve silah arkadaşları, çok partili dönemimizin siyasetçileri ve düşünürleri, bu ortak çabanın geçtiğimiz yüzyıldaki çeşitli aşamalarının öncüleri ve aktörleri olmuşlardır.

Dikkat ederseniz, saydığım bu kuşaklar ve onların gösterdikleri gayretler arasında bir geçişgenlik ve devamlılık söz konusudur. Bütün bu gayretlerdeki ortak hedef, Türkiye'nin, millî birlik, bütünlük ve huzur içinde gelişmesi, güçlenmesi, büyümesi, modernleşmesi ve serbestleşmesi olmuştur.

Bu hedefe doğru yürürken, toplumumuz, zaman zaman kabuk değişimleri yaşamıştır ve yaşamaktadır. Dünyadaki dönüşümlere uyum göstermemiz gerekmiştir ve gerekmektedir. Kimi zaman, bu yolda uygulanan siyasi, sosyal, ekonomik veya kültürel politikalar ile ilgili tartışmalar yapılmıştır ve yapılmaya devam edilecektir de. Kimi zaman, aksamalar ve duraksamalar da yaşanmıştır.

Ancak, yukarıda vurguladığım ortak hedefimiz değişmemiştir ve değişmeyecektir.

Değişmeyen ve değişmeyecek olan bir unsur da bu hedefe ancak demokrasi ve hürriyet ortamında, laiklik ve hukukun üstünlüğü ilkeleri temelinde ulaşılabileceği yolundaki ortak anlayışımızdır. Nitekim, yakın tarihimiz bu söylediklerimi kanıtlamaktadır.

Yüce Meclisiniz, Millî Kurtuluş Savaşımızın en zorlu günlerinde kurulmuş olduğu hâlde, millî egemenliği ve demokrasiyi yüceltmekten geri kalmamıştır.

Cumhuriyetimizin kurucuları, en çetin iç ve dış koşullarda bile inkılap ve reformlar gerçekleştirmekten, aynı anda çok partili sisteme geçiş gayretleri göstermekten çekinmemişlerdir.

Demokrasimiz, soğuk savaş yıllarında da devamlılığını koruyabilmiş ve ileriye doğru evrimini sürdürebilmiştir.

Zaman zaman meydana gelen tıkanıklıklar dahi kısa sürmüş ve ülkenin demokratik rotasından sapmasına yol açmamıştır.

Bu uzun yolculuğun bugün geldiği aşamada Türkiye:

- İleri bir demokrasi olarak Avrupa Birliğiyle tam üyelik müzakerelerinde ilerleyen,

- Ekonomisinin bütün sektörlerinde üretim ve kalite hamlesi yapan ve böylece dünyadaki yükselen ekonomiler arasına girmiş olan, kültür mirası ile çağdaş kimliğini ve değerleri uzlaştırmayı başaran,

- Modern ordusu ve diplomasisi ile dünya ve bölge barışına katkıda bulunan,

- Edebiyatta, sanatta, sporda, eğitimde ve bilimde yaşamakta olduğu bir çeşit rönesans ile dünyaya adını duyurmakta olan bir ülke durumuna yükselmiş bulunmaktadır.

Bugünkü Türkiye, milletimizin kendisine duyduğu güvenin, çalışkanlık ve yaratıcılığının eseridir. Bugünkü Türkiye, milletimizin bir yandan birlik ve bütünlüğüne, egemenliğine, kimliğine ve değerlerine sahip çıkarken, aynı anda çağdaş dünya koşullarına ve evrensel değerlere uyum gösterme yeteneğine sahip olduğunun ispatıdır.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Bu noktada bir hususu hatırlatmak ve vurgulamak istiyorum. Türkiye'nin çağdaşlaşma hamlelerinin eksenini teşkil eden Avrupa kurumları ile ilişkileri, Avrupa

Birliğin tam üyeliğine aday olarak tespit edildiğimiz son birkaç yılın meselesi değildir.

Bu ilişkiler, son iki yüzyıldır, iki taraftan da vizyoner devlet adamlarının önem ve emek verdikleri çok boyutlu bir fenomendir.

Mustafa Kemal Atatürk'ün koyduğu ve milletimizin benimsemiş olduğu “çağdaş uygarlık düzeyi” hedefi ve bu maksatla Avrupa devletleri ile tesis ettiği ilişkiler, Türkiye'nin Avrupa Birliğine yöneliminde ilham verici olmuş, bunun zeminini teşkil etmiştir.

İsmet İnönü ve Adnan Menderes gibi saygı ve rahmetle andığımız devlet adamlarımız, Avrupa Birliği ile ahdî ilişkimizin temelini oluşturan tarihî kararlara yıllar önce imzalarını atmışlardır.

Bu ilişkilerin temelinde, Avrupa'dan ise, Charles De Gaulle ve Konrad Adenauer gibi büyük devlet adamlarının imzaları vardır.

Dikkat ederseniz, andığım bütün bu şahsiyetler, büyük savaşları, siyasi ve ekonomik krizleri yaşamış ve bu tecrübelerden aldıkları derslerle toplumlarına ve bölgelerine yön vermiş liderlerdir.

Bunları izleyen dönemlerdeki Türk ve Avrupa liderleri ve hükümetleri ise, bu temel üzerinde daha da ileriye gitmişlerdir. Bu noktada, Avrupa Birliğine tam üyelik başvurumuzu resmen yapmış olan rahmetli Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ı da saygıyla anıyorum.

Dolayısıyla, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde bugün geline nokta, bir tesadüf, zorlama veya tek taraflı bir tercihin sonucu değildir.

Gelinen nokta, tarihsel bir birikimin ve karşılıklı çıkarlar temelinde, ortak değerlere dayalı bir mutabakatın ürünüdür.

Söz konusu mutabakat ise, halklarından tam yetki almış olan Türk ve Avrupa hükümetlerinin en üst düzeyde vermiş oldukları kararlara dayanmaktadır. Türkiye ve Avrupa'nın 21'inci yüzyıldaki geleceği işte bu temel üzerinde şekillenecektir.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Türkiye-Avrupa Birliği entegrasyon süreci ile ilgili gelişmeler, başta İslam ülkeleri ve halkları olmak üzere, Amerika'dan Asya'ya kadar dünya kamuoyunda derin bir ilgiyle izlenmektedir.

Gösterilen bu ilgi, Türkiye-Avrupa projesinin, sıradan ve dar kapsamlı, lokal bir olgu olmadığını kanıttır. Gerçekten de, bu proje, Avrupa ve Türkiye'nin ötesinde, geniş bir coğrafyanın refah, istikrar ve barışını olumlu biçimde etkileyebilecek bir vizyonu içermektedir.

Bu itibarla, gerek Türkiye gerek Avrupa Birliği ülkeleri ve kamuoyları, tam üyelik müzakerelerinin süreceği önümüzdeki yıllarda, yukarıda izah ettiğim tarihsel arka planı ve vizyonu gözden kaçırmamalıdır.

Yüce Meclisinizin de, müzakere sürecini ilgilendiren yasama faaliyetlerinde, her zamanki gibi, tarihsel sorumluluk bilinci içinde hareket edeceğinden ve reformların devamı ve pekişmesindeki öncülüğünü sürdüreceğinden kuşku yoktur.

Esasen önceki yasama dönemlerinde bu çerçevede kabul edilmiş olan siyasi ve ekonomik reformlar, Yüce Meclisinizde hâlen temsil edilmekte olan başlıca siyasi partilerin kuvvetli desteği sayesinde gerçekleşebilmiştir.

Bu reformların, tıpkı cumhuriyetin ilk döneminde olduğu gibi, Türkiye'nin çevresinde savaş ve çatışmaların yaşandığı, dünya ekonomisinin sarsıntılar ve bunalımlar geçirdiği bir dönemde gerçekleştirilmiş olması, milletçe başarımızın bir göstergesidir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, 23 Nisan 1920'deki cesaret ve dinamizmini ve ileriye bakışını bugüne kadar muhafaza etmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin, 21'inci yüzyılın Meclisi olarak da milletimize karşı olan sorumluluğu ile evrensel sorumluluklarını en iyi şekilde bağdaştıracığına eminim.

Cumhuriyetimize ilham veren "çağdaş uygarlık düzeyi" ve "yurtta sulh cihanda sulh" hedeflerinin hergün bir kez daha hayata geçirilmesi, ancak böyle bir vizyon ve kararlılık içinde gerçekleşebilecektir.

Reformların devam etmesi ve böylece Türkiye'nin gerçek anlamda modernleşmesi, eğitim ve bilimde, sağlıkta ve yargıda, savunmada, sanayide ve tarımda, insan haklarında ve sendikacılıkta, çevre korumada ve şehircilikte ve diğer birçok alanda standartların, hayat ve hizmet kalitesinin yükseltilmesi anlamına gelmektedir.

Türk halkı, bütün bunlara layık olduğu gibi, artık bunların beklentisi içindedir.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Dünyada bilim ve teknolojinin gösterdiği hızlı ilerleme hayatın birçok alanında dönüşümler yaratmaktadır. Bu dönüşümler bazen fırsat olarak karşımıza çıkmakta bazen ise bunalım sebebi olabilmektedir. Böylesine çalkantılara intibak edebilmemiz için modernleşme yolunda topyekûn ilerleme hamlemizin sürmesi şarttır.

Dolayısıyla, ilköğretimden başlayarak her kademedeki eğitim önde gelmek üzere, bilim ve teknoloji, araştırma-geliştirme ve inovasyon, öncelik verilen alanlar olmaya devam etmelidir. Bu bağlamda, TÜBİTAK'ın faaliyetleri, devlet ve vakıf üniversitelerinin sanayimizle kurduğu iletişim ve iş birliği olumlu bir başlangıçtır. Cumhurbaşkanlığı dönemimde bu alandaki faaliyetleri teşvik ve himaye etmeye kararlıyım.

Kültür hayatımız da küresel gelişmelerden değişik şekillerde etkilenebilmektedir. Kültür, eğitim ile birlikte, varlığımız, kimliğimiz ve geleceğimizin ihmal edilemeyecek boyutlarından biridir. Ulusal eğitim ve kültür politikaları, çeşitliliğimizi ve geleneklerimizi, çağdaşlık ve evrensellik temelinde kucaklayabilmelidir.

Anadolu şehirlerimizde canlanan kültür hayatı, büyük şehirlerimizde arka arkaya açılan modern sanat merkezleri, özel müzelerin de katkısıyla müzeciliğimizde sağlanan aşamaları bu bağlamda övgüyle kaydetmem gerekir. İstanbul'un 2010 Avrupa Kültür Başkenti olarak ilan edilmesi, Türkiye'nin Uluslararası Frankfurt Kitap Fuarı'na 2008 yılının özel konuk ülkesi olarak davet edilmiş olması, İzmir'in EXPO

2015 Dünya Sergisi'ne adaylığı, olimpiyat oyunlarına ev sahipliği etme niyetimiz, kültür hayatımızın kazanmakta olduğu evrensel boyutlara işaret etmektedir.

Bu tür girişimlere Cumhurbaşkanı olarak tam destek vereceğim. Toplum olarak, ehliyet, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleri temelinde bir yönetim anlayışı içinde olmamız ise, içinde bulunduğumuz büyük hamlenin başarısının bir diğer şartıdır. Bu sadece ahlaki bir gereklilik değildir. İyi yönetimin profesyonel ve teknik bir gereğidir de.

Son yıllarda bu yönde, yeterli olmasa da, ihmal edilmeyecek bir mesafe katıldığını söylemek gerekir. Toplumumuzda bu ilkelerin uygulanması konusunda gelişen duyarlılık ve kararlılık memnuniyet vericidir. Yolsuzluklar ile mücadele konusundaki uluslararası sözleşmelere taraf olmamız da bu yönde atılmış önemli bir adım teşkil etmektedir. Burada Türkiye Büyük Millet Meclisinin, hükümetlerin, gelişen sivil toplum kuruluşlarının ve özgür basın yapmış oldukları önemli katkılara işaret etmek isterim.

Eğitlimizimizin ve din görevlilerimizin de toplumun etik temellerini güçlendirecek yaklaşım ve gayret içinde olmaları bu bağlamda önem taşımaktadır.

Milletimizin gücünü ve dinamizmini sürdürmesinin, aynı anda daha da ileriye gitmesinin, ancak gerçek bir demokrasi ve hürriyet ortamında ve bağımsız ve tarafsız basının mevcudiyetiyle mümkün olduğu konusunda ise sanırım hepimiz mutabıkız.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Ülkemiz kamuoyunda Anayasa'mızın tadilatı veya yeni bir Anayasa hazırlanması konusunda son derece canlı ve kapsamlı bir tartışma yaşanmaktadır.

Bu tartışmanın sonucunda, Türkiye Büyük Millet Meclisinin, başta siyasi partiler olmak üzere, toplumun bütün kesimlerinin katkılarından yararlanarak en mükemmel anayasal düzenlemelere ulaşacağına eminim.

Esasen, hükümetten sivil topluma kadar herkesin bir konsensüs arayışında olduğunu, hiç kimsenin bir başkasını Anayasa tartışmalarından dışlayıcı bir niyet veya tutumunun bulunmadığını memnuniyetle görmekteyim.

Millet olarak, Anayasa tartışmalarının sağlıklı bir sonuca ulaşmasını sağlayacak tarihsel birikim, tecrübe ve olgunluğa sahip bulunmaktayız.

Yüce Meclisinizin yüksek temsil kabiliyeti, ülkemizdeki ileri demokratik ortam ve siyasi partilerimiz arasındaki diyalog ve istişare geleneği de böyle bir sonuca ulaşılmasına yardımcı olacaktır.

Yeni Anayasa tartışmalarının ve düzenlemelerinin geçmiştekilerden ders ve ilham alarak yapılması doğaldır. Ancak tabiatıyla yeni düzenlemelerin öncekilerden çok daha ileride olması ve çağımıza uygun bir anlayış ve uzak görüşlülükle hazırlanması halkımızın beklentisi olacaktır.

Yeni anayasal düzenlemelerin, millî birlik ve toplumsal dayanışmamızı güçlendirecek kapsayıcı bir yaklaşıma sahip olması, temel hak ve hürriyetleri güvence altına alan, demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti anlayışını teyit eden bir nitelikte olması, yeni düzenlemelerin gücünü ve sürdürülebilirliğini arttıracaktır.

Demokratik ülkelerde, kimilerince aşırı, marjinal ve hatta eksantrik sayılan görüşlerin -şiddet içermemek şartıyla- ifade edilmesi, bunları savunan kişi veya grupların mevcudiyetine tahammül edilmesi olağandır. Hatta bu, demokrasinin gereğidir. Önemli olan, sonuçta toplumda ortak aklın ve sağduyunun egemen olmasıdır. İlimlilerin aşırıları ikna edebilmesi, her türlü aşırılığın ve bağnazlığın marjinalleşmesinin sağlanması, başarılı bir demokrasinin ölçütlerindedir.

Bu çetin görevin başarılması demokrasimizin daha da güçlenmesini sağlayacaktır.

Türkiye, iki yüz yıllık demokrasi ve hürriyet mücadelesinin sonucunda tedricen rahatlamış, sorunlarını açıkça tartışan, konuşan, böylece birbirini daha iyi tanıyan ve anlayan, hoşgörüsü gelişen bir ülke hâline, gelmektedir.

Sorunlarımızı ancak böyle bir ortamda, gizlemeksizin, doğru biçimde ve cesaretle teşhis edebiliriz. Bunların kronikleşmesini önleyebilir ve akılcı çözümler bulabiliriz. Böylelikle, milletimizin öz güveninin daha da artacağından eminim.

Buna rağmen, bazen tarihimizde veya yakın geçmişimizdeki yaşanmış olan çalkantıların ve travmaların tortusu niteliğindeki bazı kaygı ve korkular günümüzde de gündeme gelebilmektedir.

Benzer duygular, en ileri toplumlarda dahi çeşitli şekillerde görülebilmekte. Bunların anlaşılabilir tarihi, sosyal ve psikolojik sebepleri olabilir.

Ancak, önemli olan, millet olarak bunları gidermeyi, aşmayı ve bunlardan sıyrılmayı başarabilmemizdir. Milletimizin bunun için gerekli dayanışma ve güven duygusuna, diyalog anlayışına, iyi niyete ve olgunluğa sahip olduğuna kuvvetle inanıyorum.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Yüce Meclisiniz ve Hükümet, ülkemizi 21'inci yüzyılda güçlü kılacak Anayasa gibi makro konuları tartışırken, bir yandan da toplumun acil ilgi bekleyen güncel meselelerine eğilmek durumundadır.

Geçen dönemlerde gerçekleştirilen büyük ekonomik ve siyasi reformların titizlikle uygulanması, somut biçimde hayata geçirilmesi, yaygınlaştırılması ve derinleştirilmesi, bu alandaki aksaklık ve eksikliklerin ivedilikle giderilmesi, bütün kurumlarıyla devletin ve toplumun önünde bir görev ve yükümlülük olarak durmaktadır.

Türkiye artık sistematik insan hakları ihlallerinden şikâyet edilen bir ülke olmaktan çıkmıştır. Bunun bir kanıtı, toplumun, artık, işkence, kötü muamele ve fikir suçu gibi şikâyetler yerine, giderek bireysel hakları ilgilendiren, lokalize olmuş, daha sınırlı sorunlara odaklanmakta olmasıdır.

Kadın-erkek eşitliği ilkesi doğrultusunda kadınlarımızın haklarının korunması ve toplumdaki rollerinin arttırılması anayasal bir görevimizdir. Bu alanda önemli ilerlemeler sağlanmış olsa da daha yapacak çok iş vardır. Bunların arasında eğitim, çalışma, seçilme haklarının yaygınlaştırılmasını sayabilirim.

Bu vesileyle, 23'üncü Yasama Döneminde kadın milletvekili sayısının 50'ye ulaşmış olmasından duyduğum memnuniyeti ifade etmek isterim. Böylece, Atatürk döneminden bu yana kadın milletvekillerimiz Parlamentodaki en yüksek

temsil oranına ulaşmış bulunmaktadır. Bunun ancak mütevazı bir iyileşme teşkil ettiğini ve yetersiz olduğunu da vurgulamam gerekir.

Çocuklarımız, gençlerimiz ve yaşlılarımız başta olmak üzere aile bireylerimize ve aile kurumuna göstereceğimiz ilgi ve özen, manevi bir geleneğimiz olmaktan başka, modern devlet ve toplum anlayışının da bir gereği olarak değerlendirilmelidir.

Özürü vatandaşlarımızın sorunlarını çözmeye yönelik çalışmaların artarak sürmesi de devlete ve topluma düşen bir görevdir.

Töre cinayetleri ve aile içi şiddet gibi sosyal yaralar hâlâ tedaviye muhtaçtır. Bu konularda kamusal ve toplumsal duyarlılığın artmakta olması memnuniyet vericidir.

Kimsesiz çocuklar meselesi ayrı bir yaramızdır. Bu sorun, bazen iç göçün bazen terörün ve başta işsizlik ve yoksulluk olmak üzere diğer sosyal, ekonomik sorunların bir sonucudur. Kimsesiz çocukların bakımı alanındaki bireysel veya kurumsal çabalar takdire şayandır. Ancak, bunlar yaramıza henüz yeterince deva da olmuş değildir.

Trafik kazaları, bir disiplin, kültür ve eğitim veya altyapı sorunu olmanın ötesinde, ne yazık ki, vahim bir ahlaki mesele hâline gelmiştir. Bu mesele ulusal çapta bir çözüm hamlesini gerektirmektedir.

Çevre ve doğanın korunması, erozyon, kuraklık ve doğal afetlere karşı tedbir alınması ve küresel ısınmanın yarattığı riskler gibi konular, hükümetler, yerel yönetimler ve sivil toplum tarafından öncelikli meseleler olarak ele alınmaya başlanmıştır. Bunu memnuniyetle tespit ediyorum.

Toplumumuzdaki son zamanlarda hayvan hakları alanında artan duyarlılığı da toplumsal ilerlemenin bir kanıtı olarak saymak isterim.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Bugün insanlığı tehdit eden ırkçılık, yabancı düşmanlığı, antisemitizm gibi ideolojik akımlar en gelişmiş ülkelerde dahi yer yer hortlamaktadır. Bunlara İslamofobyaya gibi hasmane anlayışlardan kaynaklanan yeni tehditler ilave olmaktadır. Yurt dışındaki yurttaşlarımız da maalesef zaman zaman bunların kurbanı olabilmektedirler.

Etnik ve dinî fanatizm veya ayırmacılık, çoğu zaman zora ve şiddete sarılmakta, kimi zaman ön yargılardan, kimi zaman yoksulluk ve cehaletten beslenmekte, toplumları nefret ve kutuplaşma sarmalına itmektir. Şiddet eğilimi ve terörizm, uyuşturucu alışkanlığı ve kaçakçılığı, örgütlü suçlar ve yolsuzluklar, insan kaçakçılığı ve ticareti gibi tehditler birbirini beslemekte ve insanlığın ortak meseleleri hâline dönüşmektedir.

Demokrasi ve hoşgörü güçleri, dinî ve etnik farklılıkların şu veya bu şekilde istismarına karşı, gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde dayanışma ve işbirliği içinde olmalıdırlar.

Türkiye'nin İspanya ile birlikte öncülüğünü yaptığı, Birleşmiş Milletler tarafından da desteklenen Medeniyetler İttifakı Girişimi bu yönde atılan evrensel bir adımdır.

İslam kültürünün evrensel kültüre armağan ettiği en büyük değerlerden biri olan Mevlânâ Celâleddîn Rûmî'nin 800'üncü doğum yıl dönümü, yine Türkiye'nin önerisiyle, UNESCO tarafından bütün dünyada kutlanmaktadır. Bu coşkulu kutlamalar, insanlığın hoşgörü ve diyalog kültürüne duyduğu ihtiyacın bir göstergesidir.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Cumhurbaşkanı seçildikten sonra ilk yurt içi gezimi Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerimize yaptım. 5 ilimizde temas ve incelemelerde bulundum. Vatandaşlarımızla, yöneticilerimizle, sivil toplum örgütü temsilcileriyle görüşerek sorunlarını dinledim.

Bugünkü konuşmam vesilesiyle, bu geziyle ilgili izlenimlerimi sizlerle paylaşmak istiyorum.

Gezi boyunca, devlet-millet bütünleşmesini yoğun hislerle yaşadım. Bana gösterilen muhabbet ve sevgi, aslında, benim şahsımda devletimize gösterilmiştir. Bu, milletimizin, devlete, birlik ve bütünlüğümüze bağlılığının da bir göstergesidir.

Tüm temaslarımda, farklılıklarımızı zenginliğimiz olarak algıladığımızı, aramızdaki güçlü bağların ve ortak aidiyetin milletçe bir arada yaşamamızı sağladığını anlattım. Türkiye Cumhuriyeti'nde herkesin eşit vatandaş olduğunu, devletimize, milletimize, değerlerimize sahip çıkılması gerektiğini güçlü bir şekilde dile getirdim. Devlet olarak toplumsal barışın sürekli kınınmasına özel önem verdiğimizizi vurguladım.

Son yıllarda uygulanan siyasi ve ekonomik reformlardan bölge halkının da yararlanmış olduğunu tespit ettim. Özellikle, artan su, yol, eğitim, sağlık ve kültür hizmetleri ve sosyal yardım faaliyetleri, terörizmden çok mağdur olan halkımızca takdirle karşılanmaktadır. Böylelikle, terörizmin bir ölçüde izole edilmesi sağlanmış ve terörle mücadele nispeten kolaylaşmıştır. İstihdam ve üretimi artıracak projelerin uygulanması ve altyapı çalışmalarının hızla tamamlanması bu sürece ivme kazandıracaktır.

Bölgedeki vatandaşlarımızın özlemi, barış ve huzur ortamına bir an önce kavuşmaktır. İnsanımız, yılların ihmalinin artık ortadan kaldırılmasını, yapılmış olan hataların tekrarlanmamasını, eksikliklerin giderilmesini ve kendilerine daha çok hizmet getirilmesini beklemektedir.

Meclisimizin, insanlarımızın haklı ve meşru olan taleplerine her zaman olduğu gibi duyarlılıkla yaklaşacağına inanıyorum.

Terörle mücadelede kararlılığın yanı sıra, topyekûn bir sosyoekonomik kalkınma anlayışı, demokrasiye inanç ve bağlılık esas olmalıdır. Böylece sağlanacak başarı, diğerlerine şiddetle ve terörle bir yere varılamayacağı en iyi şekilde anlatacaktır.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Gezi boyunca birçok askerî birliğimizi de özel olarak ziyaret ettim. Sınırlarımızı büyük bir vatan sevgisiyle bekleyen şanlı ordumuzla ve onların mensuplarıyla gurur duydum.

Kahraman Türk Silahlı Kuvvetlerinin ve emniyet teşkilatımızın gece gündüz, yaz kış demeden, milletimizin desteğiyle, terörizm denilen uluslararası illete karşı yürüttüğü mücadele takdire şayandır.

Milletim ve devletim adına bütün güvenlik güçlerimize ve onlara destek olanlara şükranlarımı sunuyorum. Terörle mücadelede şehit olan asker, polis, köy korucusu ve diğer görevlilerimize ve vatandaşlarımıza Allah'tan rahmet diliyor, gazilerimizi minnetle ve saygıyla anıyorum. Bu vesileyle, önceki gün Şırnak'ta hal-kımızı hedef alan menfur saldırıyı da şiddetle kınıyorum.

Ateş düştüğü yeri yakmaktadır. Bu acıları, ancak, şehit yakınlarına ve gazilerimize ve terör mağduru halkımıza devlet ve toplum olarak daha etkin, sürekli ve düzenli biçimde sahip çıkmak suretiyle bir nebze dindirebiliriz.

Terör olaylarının şu veya bu şekilde acılara boğduğu bütün ailelerin, ana babaların ve çocukların gözyaşı ve ıstırabının sona ermesini temenni ediyorum.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Şanlı ordumuz, yurdumuzun savunulması, bölünmez bütünlüğümüzün, millî çıkarlarımızın korunması, bölgemizde ve dünyada barışın sürekli kılınması amacıyla üstlendiği görevleri büyük fedakârlıklarla yerine getirmektedir.

Türk Silahlı Kuvvetlerine mensup birliklerin Bosna'dan Afganistan'a, Lübnan'dan Afrika'ya kadar çeşitli uluslararası barışı koruma misyonlarında yaptıkları katkılar uluslararası kamuoyunca da takdirle karşılanmaktadır.

Kahraman Türk Silahlı Kuvvetlerimizin hizmetlerini takdirle karşılıyorum. Modern ve harekât kabiliyeti yüksek kuvvet yapısıyla gurur duyuyorum. Türk Silahlı Kuvvetlerinin modernizasyon çalışmalarının kesintisiz devam etmesi, öncelikli önem vereceğim hedeflerden birisi olacaktır.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Güçlü bir ordu ve güçlü bir demokrasiye sahip olmak, ancak güçlü bir ekonomi sayesinde mümkündür. Türk ekonomisi de rekabet gücünü giderek arttıran bir dinamizm ve istikrarlı bir büyüme içindedir. Milletimizin beklentisi, şimdi, ekonomik istikrarın kalıcı bir nitelik kazanmasının sağlanmasıdır.

Gelir dağılımının daha da iyileştirilmesi hedeflerimizden biri olmaya devam etmelidir. İstihdamı ve üretimi destekleyen, yatırımların canlandırılmasını amaçlayan politikaların sürmesi, KOBİ'lere gösterilen ilginin devam etmesi önem taşımaktadır. Girişimcilerimiz, geleneksel sektörlerin yanı sıra, turizm, iletişim-bilişim ve hava taşımacılığı gibi birçok yeni alanda esasen başarılı çalışmalar yapmaktadırlar.

Yatırım hamlelerinde ulusal tasarrufların yeterli olmaması hâlinde, yabancı yatırımcılardan yararlanmak modern ekonominin bir gereğidir. Aynı şekilde Türk ihracatçı, yatırımcı, müteahhit ve diğer iş adamlarımızın yurt dışındaki girişimleri, ulusal ekonomiye katkıda bulunmakta ve dolayısıyla hepimizin desteğini hak etmektedir.

Tarım ve hayvancılıkta ise köylünün modern çiftçiye dönüştürülmesini amaçlayan programların benimsenmesi ve uygulanması doğru politikalarlardır. Bunun yanı sıra, eğitim ve bilinçlendirme çalışmalarına ağırlık verilmesi sektörü daha ileri seviyeye taşıyacaktır.

Sağlık hizmetleri ve sosyal güvenlik alanında yapılan reform niteliğindeki düzenlemelerin, toplumun temel ihtiyaçlarına cevap oluşturmasını ve bu topraklarda yaşayan tüm vatandaşlarımızı kapsamasını temenni ediyorum. Bu düzenlemelerin başarısı, Türkiye'nin geleceğinin ve gelecek nesillerimizin refahının da garantisidir olacaktır.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Uluslararası planda bugün, başka birçok konuda olduğu gibi, eskisine nazaran farklı bir Türkiye geçeceğinden bahsetmek mümkündür. Bu Türkiye, kabuğunu kırmak suretiyle, sürekli gelişen, değişen, geleceğe güvenle bakan ve nüfuzu sürekli artan uluslararası bir aktördür.

Stratejik konumumuz ile çağımızın sunduğu yeni imkânlar yan yana konulduğunda, Türkiye'nin uluslararası toplumu meşgul eden birçok konuda ileriye dönük olarak önemli roller oynayabileceğini görüyorum.

Bugüne kadar olduğu gibi, bundan sonra da sorunlu bir bölgenin dışarıya çözüm, güvenlik ve refah ihraç eden, bu yönde inisiyatif alan sorumlu bir aktörü olacağına inanıyorum.

Türk dış politikasının bu doğrultuda güvenilir, yapıcı, istikrarlı ve proaktif bir şekilde yürütülmesine Cumhurbaşkanı olarak katkıda bulunmaya çalışacağım.

Türk dış politikasının temel eksenlerini teşkil eden Avrupa Birliğine tam üyelik sürecimiz, Amerika Birleşik Devletleri'yle stratejik ortaklığımız ve Avrasya coğrafyası ile İslam dünyası içindeki merkezî konumumuz güçlü biçimde sürmektedir. Birçok konuda pozitif etkisi hissedilen ve yapıcı katkıları aranan bir ülke hâline gelmiş bulunuyoruz. Cumhurbaşkanı olarak bu unsurları pekiştirmek konusunda üstüme düşeni yapacağım.

Kıbrıs meselesi Türkiye için bir millî dava niteliği taşımaktadır.

Bu itibarla, ilk resmî yurt dışı ziyaretimi Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne yaptım. Lefkoşada, devletimizin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne olan desteğini ve Kıbrıs Türk halkının hakları, güvenliği ve refahı ile ilgili taahhütlerimizi kuvvetli biçimde teyit ettim. Bu vesileyle, yapıcı ve barıştan yana tutumumuzu bundan böyle de korumaya kararlı olduğumuzu duyurdum. Kalıcı ve adil çözüm arayışlarına paralel olarak, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin karşı karşıya bulunduğu izolasyonların giderilmesi ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin her bakımdan güçlendirilmesi yönündeki gayretlerimizin devam edeceğini de vurguladım.

Bu vesileyle, Kıbrıs Türk halkının maruz kaldığı haksız ambargolara rağmen ekonomisinin geliştiğini gördüm, millî gelirinin arttığını ve dış dünyayla yeni ilişkiler kurmakta olduğunu memnuniyetle tespit ettim.

Komşularımız ve yakın çevremiz ile iyi ve kuvvetli ilişkiler kurulması cumhuriyet diplomamızın geleneği ve önceliğidir.

Bu doğrultuda, komşularımızdan başlayarak, Kafkaslar, Balkanlar, Karadeniz, Akdeniz ve Orta Doğu coğrafyalarında da güvenlik, istikrar ve ortak ekonomik kalkınma temelli iş birliği arayışlarımızı sürdüreceğim.

Orta Asya coğrafyasındaki Türk devletleriyle olan ilişkilerimizin ortak tarihi mirasımız ve kültürel bağlarımız temelinde güçlendirilmesine katkıda bulunmak önceliklerimden birisi olacaktır.

Cumhurbaşkanı olarak odaklanacağım konulardan birini de Irak meselesi teşkil edecektir.

Irak'ın toprak bütünlüğünün ve ulusal birliğinin korunması, kendi halklarıyla barışık ve komşularıyla işbirliği yapan bir devlet hüviyetini elde etmesi, uluslararası toplumun ortak beklentisidir. Irak'ın bunu başararak bölgesinde layık olduğu itibarlı konumu yeniden kazanması çabalarına katkıda bulunmaya çalışacağım.

Komşuluk, kardeşlik ve hatta akrabalık bağlarımız olan Irak halkının terör örgütlerinden ve bunların sultasından kurtulması, sadece Irak halkının değil, bölgemizin güvenlik, barış, istikrar ve refahı için de önem taşımaktadır.

Türkiye, Filistin, Yukarı Karabağ ve Kosova meseleleri başta olmak üzere, ihtilafların çözümü ve barışın kalıcı bir biçimde tesisine dönük somut katkılarda bulunmaktadır. Bu katkılarımızın, gerek bölge ülkeleriyle ikili ilişkilerimiz gerek bölgesel çok taraflı oluşumlar için de artırılmasını teşvik edeceğim.

Uluslararası terörle mücadele, kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesi, enerji güvenliğinin sağlanmasına dönük büyük projelerin hayata geçirilmesi ve dünyadaki siyasi, kültürel veya ekonomik kutuplaşmaların giderilmesi gibi konularda Türkiye'nin katkısına aracılık etmeye kararlıyım.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Sözlerime son verirken, şu hususları bir kez daha vurgulamak istiyorum: Şanlı bir tarihe, parlak bir kültür mirasına sahip olan ve bundan doğan kuvvetli bir ortak aidiyet duygusu ve bilinci içinde olan bir milletiz.

Halkımız, ortak geleceğimizi de bu duygu ve bilinç üzerine inşa edecek öz güvene ve yeteneğe sahiptir. Her bakımdan mutlu insanların, mutlu vatandaşların yaşadığı büyük ve güçlü bir Türkiye gelecek tasavvurumuzun hedefi olmalıdır. Bu hedefe ulaşmamız, sadece halkımız için değil, bölgemiz ve insanlık için de bir kazanım teşkil edecektir.

Bu vesileyle, beni 11'inci Cumhurbaşkanı olarak onurlandırmış olan yüce he-yetinize bir kez daha teşekkürlerimi sunuyorum. Bu duygu ve düşüncelerle, yeni yasama yılının, ülkemiz için, milletimiz için, Meclisimiz için başarılı ve verimli geçmesini temenni ediyorum, saygılarımı sunuyorum. *(AK Parti, MHP ve DTP sıralarından ayakta Alkışlar)*

YIRMI ÜÇÜNCÜ DÖNEM

ÜÇÜNCÜ YASAMA YILI

Birinci Birleşim

1 Ekim 2008 Çarşamba

Birinci Oturum

Açılma Saati: 15:00

Başkan: Köksal Toptan

Kâtip Üyeler: Yaşar Tüzün (Bilecik), Canan Candemir Çelik (Bursa)

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 23'üncü Dönem Üçüncü Yasama Yılı'nın açılışı münasebetiyle sizlerle birlikte olmaktan büyük memnuniyet duyuyorum. Hepinizi içtenlikle selamlıyorum.

Yeni yasama yılının, geçen yıl olduğu gibi, yoğun ve verimli bir mesai ile geçeceğine inanıyorum. Bu yasama yılının ülkemiz ve milletimiz için hayırlı olmasını temenni ediyorum.

Bugün bayramın ikinci günü. Bu vesileyle, başta siz değerli milletvekilleri olmak üzere, tüm milletimizin bayramını kutluyorum. Bu bayramın halkımız ve tüm insanlık için hayırlara vesile olmasını Allah'tan niyaz ediyorum. Bayramlar, kardeşliğin ve dayanışmanın en üst düzeye çıktığı, kırılganlıkların onarıldığı, küskünlüklerin giderildiği günlerdir. Yüce Meclisin açılışının bir bayram gününe tesadüf etmesinin ülkemizde hoşgörü, iş birliği ve karşılıklı saygıya dayalı bir siyasi iklimin oluşmasına katkıda bulunmasını ümit ediyorum.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Yeni yasama yılının açılışı münasebetiyle, dünyamızın ve ülkemizin içinde bulunduğu şartlarda önem ve öncelik taşıdığına inandığım bazı konularda sizlerle fikirlerimi paylaşmak istiyorum.

Güç dengelerinin yeniden şekillendiği bir dünyada yaşıyoruz. Küresel iş birliği ve gelişme fırsatlarıyla gerginlikler ve krizler aynı anda ortaya çıkabiliyor. Dolayısıyla, uluslararası alanda tanımlanmasında dahi güçlük çekilen belirsizliklerin ve buna bağlı bir güvensizlik duygusunun yaşandığı bir dönemden geçmekteyiz.

Süregelen kronik bölgesel sorunlara ilaveten, Kafkasya'da yaşanan son ihtilaf, gıda ve enerji fiyatlarındaki ciddi dalgalanmalar ve uluslararası para piyasasındaki son sarsıntılar bu belirsizliğin yarattığı sonuçlardan sadece birkaçıdır.

Yaşanan küresel ekonomik ve siyasi sıkıntılar, sosyal, kültürel ve dinî aşırılıkların ve çatışmaların uluslararası gündemde yer almaya devam etmesine yol açmaktadır.

Geçen hafta katıldığım Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda hazır bulunan dünya liderlerinin zihinlerini bu ve benzeri konuların yoğun biçimde meşgul ettiğini yakından gördüm.

Birleşmiş Milletlere üye yaklaşık iki yüz ülkenin ve uluslararası kuruluşun temsilcileriyle yaptığımız toplantılarda, açlık, yoksulluk, salgın hastalık ve iklim değişikliği gibi sorunlara karşı acil kolektif önlemler alınması yönünde anlayış birliği içinde olduğumuz ortaya çıktı.

Birleşmiş Milletlerin daha demokratik bir yapıya kavuşmasından kriz yaşayan uluslararası mali piyasaların bir düzen ve disipline sokulmasına, nükleer silahların yayılması konusunda terörizme kadar hepimizi yakından ilgilendiren başlıca kritik konuları enine boyuna tartıştık. Kronikleşmiş bölgesel ihtilaflara çözüm yolları bulma ve yeni ihtilafların ortaya çıkmasını önleme imkânlarını ele aldık. Türkiye'nin de uluslararası toplumun önemli bir üyesi olarak dünyadaki gelişmelerin dışında kalması tabiatıyla düşünülemez.

Bunları yakından, dikkatle izlememiz, tartışmalara ve çözümlere katkıda bulunmamız, hem kendi ulusal çıkarlarımızın hem de uluslararası sorumluluklarımızın gereğidir.

Başta bölge ülkeleri olmak üzere uluslararası toplumun ve Birleşmiş Milletlerin Türkiye'nin bu tür katkılarından memnuniyet duyduğunu, hatta bizden giderek artan bir beklenti içerisinde olduklarını bizzat müşahede ettim.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Biraz önce tasvir ettiğim uluslararası koşullarda ulusal hedeflerimizi gerçekleştirmek ve uzun vadeli çıkarlarımızı korumak için milletçe her zamanki gibi müteyakkız olmamıza ihtiyaç vardır.

Bu çerçevede, kalkınmamızı uzun vadeli bir perspektif içinde, istikrarlı ve hızlı bir şekilde sürdürmeye daha fazla özen göstermemizin gerekli olduğunu düşünüyorum.

Bugün dünya ekonomisinin içinde bulunduğu krizi, ülkemiz için bir fırsata dönüştürmek suretiyle aşmamızın mümkün ve gerekli olduğuna inanıyorum. Tabiatıyla, ekonomik ve sosyal politikalarımızda bu yolda uyarlamalar yapma ihtiyacı ortadadır.

Buna paralel olarak, yeni bir evreye gelmiş olan Avrupa Birliğine tam üyelik sürecini, etkin bir dış politikayla ve geniş bir toplumsal ve siyasi mutabakatla hızlandırmak zorundayız.

Cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün öncülüğünde ülkemizin 20'nci yüzyılın başlarında ortaya koyduğu büyük dönüşüm ve modernleşme hamlesi, bugün 21'inci yüzyıl şartlarında da hepimize ilham verecek güçlü bir vizyon ve cesaret örneği teşkil etmektedir.

Bu anlayıştan hareketle, cumhuriyetimizin yüzüncü yılına doğru, on beş yıllık bir perspektif içinde, sahip olduğumuz potansiyeli sonuna kadar en iyi şekilde kullanarak ülkemizi hak ettiği daha yüksek konuma taşımak, milletimize ve cumhuriyetimize karşı hepimizin sorumluluğu olmalıdır.

Dünya ölçeğinde daha saygın bir devlet, daha müreffeh ve özgür bireylerden oluşan bir toplum olma yolunda tüm bilgi birikimimizi ve emeğimizi seferber etmek mecburiyetindeyiz.

Uzun vadeli kalkınma stratejimizde de ifade edildiği üzere temel hedefimiz, cumhuriyetimizin 100'üncü kuruluş yıldönümü olan 2023 yılında, ülkemizi dünyanın en güçlü ekonomisine sahip on ülkesi arasına sokmak olmalıdır.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Türkiye, 1990'lı yıllarda ve en son 2001 yılında yaşadığı ağır ekonomik krizlerin ardından, kararlı bir şekilde gerçekleştirilen reformlarla, ekonomik ve sosyal kalkınmasında çok önemli mesafeler almış bulunmaktadır.

Bu başarıyı fevkalade önemsiyor ve kazanımların titizlikle korunması gerektiğini düşünüyorum. Ancak, uzun vadeli hedef ve stratejiler çerçevesinde, daha yapacak çok işimiz olduğunun da altını çizmek istiyorum.

Özellikle bugün dünyanın içinde bulunduğu büyük ekonomik bunalım karşısında kazanımlarımızın korunması ve yitirilmemesi gereğine bir kez daha dikkatlerinizi çekmek istiyorum. Zira, küresel krizin dünya ekonomilerini bir süre daha etkisi altında tutacağı açıktır. Dışa açık ve dünya ile bütünleşmiş ekonomimizin, son küresel gelişmelerden belli ölçüde etkilenmesi doğal karşılanmalıdır.

Nitekim, Türkiye'de de büyüme, enflasyon, faiz oranları ve hisse senetleri fiyatları gibi temel büyüklükler, kendi iç sorunlarımızın da katkısıyla, küresel gelişmelerden etkilenmiştir.

Bununla birlikte, krizin kapsamı ve derinliği dikkate alındığında, Türkiye ekonomisinin geçmiş dönemlerle kıyaslanmayacak ölçüde dayanıklılık kazandığının da altını çizmek isterim.

Bu ortamda, bir yandan mevcut kazanımlar korunurken, diğer yandan ekonomimizi daha da dayanıklı kılacak ve ülkemizin potansiyelini tam olarak harekete geçirecek adımların zamanında atılması büyük önem taşımaktadır.

Ekonomi alanında gerekli tedbirlerin gecikmeksizin alınması ve koordinasyonun güçlendirilmesi, sonuç olarak öngörülebilirliği artıracaktır.

Öngörülebilirliğin olduğu bir ortam ise, bugünün dünyasında sakin liman arayan girişimciler ve sermaye için çekici bir ortam sunacaktır. Özellikle ülkemizin çevresindeki büyük sermaye birikimleri ve krizlere beraber baktığımızda, Türkiye'yi yatırım yapılacak güvenli bir ada hâline getirebiliriz. Yeter ki evimizin içini reformlarla düzene koymaya devam edelim.

Bu çerçevede, Avrupa Birliği müktesebatına uyum sürecine ilişkin hazırlanmakta olan Ulusal Program'ın hızla uygulanması öncelikli ve temel hedeflerimiz arasında yer almalıdır.

Aslında, 2007-2013 dönemini kapsayan, stratejik planlama anlayışına dayalı olarak hazırlanmış olan ve Yüce Meclis tarafından onaylanmış bulunan Dokuzuncu Yedi Yıllık Kalkınma Planı'nda ifade edilen vizyon ve temel amaçlar, yapılacak temel yapısal reformlar için güçlü bir çerçeve oluşturmaktadır.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Kriz dönemlerinde doğru politikalar izleyen ülkelerin, dünya ortalamalarına göre daha yüksek performans göstermeleri ve gelişmiş ülkeler ile farklarını hızla azaltmalarının mümkün olduğuna biraz önce kısaca değindim.

Gerçekten de normal şartlarda uzun süre gerektiren mesafeler, bu şekilde çok daha kısa zamanda kapanabilmektedir.

Türkiye'nin dünyada yaşanan krizi fırsata dönüştürebileceği önemli alanlardan biri gıda güvenliği ve tarım sektörüdür.

Önümüzdeki dönemde, bu potansiyeli harekete geçirecek şekilde, uzun vadeli yapısal dönüşüm çalışmalarının yoğunlaştırılması temel bir öncelik olmalıdır.

Bu bağlamda, Güneydoğu Anadolu Projesi ile diğer bölgesel kalkınma programlarının kısa sürede tamamlanması önem arz etmektedir. Küresel gelişmelerin gündeme taşıdığı bir diğer temel sektör, enerjidir.

Enerji, ekonomik büyümemizin sürdürülmesi, rekabet gücümüzün artırılması, çevrenin korunması, ulusal güvenliğin ve uluslararası ilişkilerin sağlıklı bir zemine oturtulması ve AB'ye üyelik sürecimiz açısından çok boyutlu olarak değerlendirilmesi gereken bir alandır.

Özel girişimin ve yabancı sermayenin enerji sektörüne yeterince yatırım yapmalarının sağlanması öncelikli önemi haizdir. Ancak, böyle bir yatırım ortamının sağlanması için, belirsizliklerin giderilmesi ve uzun vadeli öngörülebilirliğin temini şarttır.

Enerji ve su kaynaklarının yönetimi gibi stratejik konularla bağlantılı gördüğüm küresel ısınma sorununa da önem vermemiz gerektiği düşüncesindeyim. Küresel ısınmanın ülkemizi ve insanlarımızı önümüzdeki dönemde ciddi şekilde etkilemesi beklenmektedir. İçinde bulunduğumuz coğrafya böyle bir riskle karşı karşıyadır. Bu durumla yaşamayı öğrenmemiz ve ihtiyaç duyulan önlemleri uluslararası iş birliği çerçevesinde almamız lazımdır.

Gelecek yıllarda, Kyoto sonrası süreçte, gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasında bu sorunun çözümü konusunda yaşanacak müzakerelere bütün ilgili kurumlarımızla hazırlanmalıyız.

Bu çerçevede, yurt sathındaki ağaçlandırma seferberliğine tüm kurumların daha fazla destek vermesi sağlanmalı ve arazilerimizin yüzde 10'unun millî park olması hedefi esas alınmalıdır.

Başta Çevre ve Orman Bakanlığı olmak üzere, Türk Silahlı Kuvvetleri ve kamu kuruluşlarının, yerel yönetimlerin, TEMA, ÇEKÜL, Doğal Hayatı Koruma Derneği gibi sivil toplum örgütlerinin, firma ve vatandaşların bu alandaki katkılarını takdirle not etmek isterim.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Bir yandan dünya ölçeğinde yaşanan ekonomik krize hızlı ve etkili bir cevap verilirken diğer yandan uzun dönemli kalkınmamızın temelini oluşturan sosyal politikalar hayata geçirilmeye devam edilmelidir.

Avrupa Birliğinin Lizbon Stratejisi kapsamında belirlediği “dünyanın bilgiye dayalı en rekabetçi bölgesi olma, daha fazla ve daha nitelikli istihdam imkânları oluşturma vizyonu” katılımcı bir ülke olarak bizim de paylaştığımız bir hedeftir.

İnsanımızın eğitimi ve onların verimli alanlarda istihdamı, ülkemizi dünya rekabet yarışında üst sıralara taşıyacak kritik başarı faktörüdür. Bunun için, özgür, sorgulayıcı yaklaşımı besleyen, tüketimden çok üretmeye, yenilikçiliğe, paylaşmaya ve ortak değerlerimize saygıya ağırlık veren bir eğitim sistemini geliştirmek zorundayız.

Ülkemiz, eğitim alanında reform niteliğinde adımlar atmış, son yıllarda bütçe içinde bu alana ayrılan kaynaklarda ciddi artışlar sağlanmıştır. Ancak, bugünün küresel rekabetçi ortamı, sürekli esnekliği, uyumu ve yaşam boyu öğrenimi zorunlu kılmaktadır.

Nüfusumuzun beceri temelini yenilenmesi ve artırılması, bireylere olduğu kadar şirketlere ve topyekûn ekonomimize de önemli kazançlar sağlayacaktır.

Bu konuda geliştirilecek mekanizmalar, araçlar ve tahsis edeceğimiz kaynaklar ülkemizin geleceğine yatırımdır. Dolayısıyla, kamu ve özel kesime bu alanda hiçbir fedakârlıktan kaçınmamalarını tavsiye ederim.

Şu hususu da hiçbir zaman unutmamalıyız ki çeşitli alanlarda yapılacak reformların uygulamadaki başarısı, insan kaynaklarımıza yapacağımız yatırımın miktarı ve kalitesiyle yakından ilgilidir. Bu konuda, Hükûmetin aktif iş gücü programlarına önemli bir kaynak ayırarak, öncelikle kadınlara ve gençlere yönelik hizmetlerin kapsam ve kalitesini artırarak devam ettirmesini temenni ediyorum.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Aslında hepimizin bir gözlemi olduğuna inanıyorum: Nüfusumuzun, genç nüfusumuzun büyük bir kısmının mesleksiz olduğuna. Bir taraftan dinamik iş dünyamız kalifiye eleman ihtiyacı bulamazken bir taraftan nüfusun, genç nüfusun büyük bir kısmının hiçbir mesleği bilmemesi gerçekten kaygı vericidir. İnanıyorum ki bu konu üzerinde de herkes ciddi bir şekilde duracaktır.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Çağımızın gereği olan bilgi ekonomisine geçişin temelini üniversiteler olması gerekir. Üniversitelerin ayrıca eğitim ve araştırma faaliyetlerine odaklanmalarına ve bunları dinamik bir şekilde gelişen toplumsal ve ekonomik hedefler doğrultusunda gerçekleştirmelerine ihtiyaç vardır. Bu husus tüm üniversiteler için geçerli olduğu gibi, yeni kurulan üniversitelerimiz için bir kat daha önem taşımaktadır. Özellikle yeni kurulan üniversiteler doğru başlangıç yapmalıdır.

Ayrıca, kalkınmakta olan bölgelerde kurulan üniversitelerin bölgelerine yatırım çekme anlamında da önemli katkılarda bulunmalarını bekliyorum.

Bu vesileyle, öteden beri kamuoyumuzda haklı bir şekilde tartışılan ve rektör atamaları münasebetiyle tekrar gündeme gelen yükseköğrenim sisteminin iyileştirilmesi konusunda bütün ilgili kurumları öneriler geliştirmeye davet ediyorum.

Teknoloji geliştirip üretmeden, günümüz dünyasında ekonomik üstünlük kazanamayız. Bölgemizde ve dünyada siyasi bir değeri olan ülkemizin, bu boyuta da

önem vermesi gerektiğine inanıyorum. Bu konuda TÜBİTAK başta olmak üzere, üniversitelerimize, firmalara ve kamuya önemli görevler düşmektedir.

Bu açıdan tüm alanlarda ARGE kültürüne, teknolojik araştırmaya ve inovasyona verdiğimiz önemi daha da artırmalıyız. Memnuniyetle ifade etmek isterim ki, ülkemiz bu alanda son yıllarda kayda değer gelişmeler sağlamıştır.

Kamunun araştırma-geliştirme çalışmalarına ayırdığı kaynağın 2000 yılında sadece 180 milyon yeni Türk lirası düzeylerinden, bugün yaklaşık 1,3 milyar yeni Türk lirası mertebelerine ulaşmış olması ümit vericidir. Bu konuda başarılı olan ülkelerin tecrübelerine baktığımızda araştırma-geliştirme ve teknoloji üretimine yapılan yatırımların, ancak beş sene sonra etkisini güçlü biçimde göstermekte olduğu görülecektir.

Kendimizi bizim boyutumuzdaki ülkelerle mukayese ettiğimizde, bu konuda ne kadar geç kaldığımızı ve var olan potansiyelimizi harekete geçiremediğimizi göreceğiz.

Bu alandaki gecikmemizi telafi etmemiz ve kısa sürede dünyada teknoloji üreten ülkeler arasında sayılabilmemiz için iç kaynaklarımızı artırırken, Avrupa Birliği 7'nci Çerçeve Programı ve diğer uluslararası fon ve imkânları da üniversiteler, gruplar, firmalar ve bilim adamlarımız en iyi şekilde kullanabilmelidir.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

23'üncü Yasama Dönemi açış konuşmamda Avrupa Birliği ile ilişkilerimizin tarihsel arka planı ve felsefesi üzerinde geniş biçimde durmuştum.

Dolayısıyla, bugün bu stratejik hedefimizi gerçekleştirmeye yönelik politikaların güncel veçheleri üzerine odaklanmak istiyorum.

Öncelikle Türkiye'nin Avrupa Birliğine artık sadece bir aday ülke değil, katılımcı ülke konumunda olduğuna dikkatlerinizi çekmek isterim. Dolayısıyla, Avrupa Birliği ile devam etmekte olan tam üyelik müzakerelerimizin sağlıklı biçimde ilerlemesini temin etmek, toplum olarak bir önceliğimiz olmalıdır.

Müzakerelerin başarıyla sonuçlanması ise, ülkemizin bu süreci partiler üstü bir anlayışla sahiplenmesine, çok sayıda reformu kısa bir zaman dilimine sığdırmasına bağlıdır.

Siyasi kriterler alanında atılacak adımlar sadece bir mevzuat değişikliği olarak algılanmamalıdır. Bunlar aynı zamanda bir zihniyet değişimini beraberinde getirmelidir.

Bu çerçevede, özellikle bireysel hak ve özgürlükler en geniş manada güvence altında olmalı, yasal düzenlemelerin uygulanmasında demokratik anlayış belirgin bir şekilde gözetilmelidir.

Yasal düzenlemeler kadar, yargı ve temel haklar alanında yapılması gereken reformlar da Avrupa Birliği sürecini yakından ilgilendirmektedir. Bu alanda da ilgili tüm tarafların aktif katılımı şarttır.

Öngörülen yargı reformu, sadece demokratik standartlarımızı yükseltmekle kalmayacaktır. Ülkemizde öngörülebilirliği ve istikrarı pekiştirecek, şeffaflığı artıracaktır. Böylece kalkınma çabalarımıza da sağlam bir zemin oluşturacaktır.

Avrupa Birliğine tam üyelik yolunda hazırlanmakta olan Ulusal Program herkesin katkısıyla şekillenmeli ve hızla hayata geçirilmelidir.

Bu kapsamda, insanımızın refahını ve yaşam standardını artıracak konulara öncelik verilerek gerekli reformlar kararlılıkla gerçekleştirilmelidir.

Çevre ve sağlıktan iş güvenliğine, tüketici haklarından sosyal politikalara, ulaştırmadan enerjiye, yargı bağımsızlığı, kadın-erkek eşitliği ve çocuk hakları başta olmak üzere, temel haklardan fikri mülkiyet hukukuna, bilgi toplumu ve medyadan tarım ve kırsal kalkınmaya, kısaca tüm önemli alanlarda insanımızı hak ettiği düzenlemelere ve uygulamalara kavuşturmalıyız.

Diğer yandan, yanlış algılamaları düzeltmek için ülkemizin köklü tarihi ile çağdaş gelişmelerini Avrupa ve dünya kamuoyu ile güçlü bir iletişim stratejisi kapsamında paylaşmalıyız.

Yanlış algılamaların panzehiri, gerçek bilgilerin ve tecrübelerin etkili bir şekilde yaygınlaştırılmasıdır.

Bu sürece kamu, özel kesim, sivil toplum, medya, spor, bilim, kültür ve sanat alanları başta olmak üzere her alanda önem vermeliyiz.

Tabii, bu süreçte Avrupa Birliğinin de üzerine düşen bazı görevleri yerine getirmesi gerektiğini düşünüyorum.

Öncelikle, 15 ülkeden 27 ülkeye ulaşmış olan Avrupa Birliğinin geleceğini masaya yatırırken, günlük ve kısa vadeli bir bakış açısından uzaklaşarak, kurucu liderlerin yıllar evvel ortaya koymuş oldukları temel kuruluş felsefesine, barış ve istikrara endeksenmesi ve hedefe yönelik bir vizyonla geleceğini değerlendirmesi gerektiğine inanıyorum.

Biz Türkiye olarak, kendi sorunlarını aşabilmiş, uyum ve güven anlayışını muhafaza eden, bölgesinde gerçek liderlik yapabilen, hatta dünyadaki gelişmeler karşısında dengeleyici bir güç konumuna gelebilmiş bir Avrupa Birliği düşünüyoruz. Kendi bünyesindeki farklılıkları kucaklayabilen, çok kültürlü büyüyen güçlü ve sağlam bir Avrupa Birliğinin bir üyesi olmak istiyoruz.

Böyle bir Avrupa Birliğini yaratmayı birlikte başarabileceğimizi biliyorum. Ama tabii böylesine büyük bir başarı için de tek taraflı inanç ve çaba yerine, karşılıklı ve sürdürülebilir bir gayret içerisinde olunmasının önemini de vurgulamak istiyorum.

Bir kez daha altını çizmem gerekirse; tarama sürecini bitirdiğimiz ve fasılları fiilen açmaya başladığımız bu dönemde elimizde hazır bir yol haritası vardır. Yapılması gerekenler bellidir. Kendi hâline bırakarak sürecin arzu edilen hızda ilerlemesini sağlamak ve Türkiye'yi Avrupa Birliğinin 2014 mali perspektifine hazırlamak mümkün değildir. Atılması gereken adımlar sürekli ve süratli biçimde atılmalıdır. Türkiye Büyük Millet Meclisinin bu süreçle ilgili yasaları öncelikli olarak ve özel gündemle ele alması önemlidir. Hatta bu vesileyle Avrupa Birliği Uyum Komisyonunun güçlendirilmesinin çok yararlı olacağı kanaatindeyim. Yüce Meclisi ve siz değerli milletvekillerini bu sürece titizlikle sahip çıkmaya davet ediyorum.

Sayın Başkan, Değerli Milletvekilleri;

Toplumumuzda 1982 tarihli Anayasa'mızın tadilatı veya yeni bir Anayasa hazırlanması konusunda canlı ve kapsamlı bir tartışmanın yıllardır sürmekte olduğunu görüyorum.

Yüce Meclisin, başta siyasi partiler olmak üzere, toplumun bütün kesimlerinin katkılarından yararlanarak en mükemmel anayasal düzenlemelere ulaşacağından şüphem yoktur.

Milletimiz, Anayasa tartışmalarının sağlıklı bir sonuca ulaşmasını sağlayacak tarihsel birikim, tecrübe ve olgunluğa sahip bulunmaktadır.

Neredeyse 20 yıldır gündemde olan bu tartışmalar çerçevesinde, toplumun hemen her kesiminin kamuoyuna sunmuş olduğu çeşitli tasarımlar, öneriler ve fikirler, yapmış olduğu uyarı ve talepler esasen mevcuttur. İnanıyorum ki, Türkiye Büyük Millet Meclisinin yüksek temsil kabiliyeti, ülkemizde mevcut olan demokratik tartışma ortamı ve siyasi partilerimiz arasındaki diyalog ve istişare geleneği de sonuç almak bakımından gerekli ortamı sağlamaktadır.

Yeni anayasal düzenlemelerin geçmişteki tecrübelerden ders alınarak yapılması doğaldır. Ancak, yeni düzenlemelerin öncekilerden çok daha ileride olması da beklenektir. Bu düzenlemelerin dünyanın 21. Yüzyılda geldiği koşulları esas almak suretiyle, çağımızın sosyal ve politik gerçeklerine uygun bir anlayışla tasarlanması önemlidir. Ayrıca, bu çalışmaların hızlı teknolojik-bilimsel gelişmeleri de hesaba katan uzak görüşlülükle yürütülmesinin büyük önem taşıdığı görüşündeyim.

Yeni anayasal düzenlemelerin, millî birlik ve toplumsal dayanışmamızı güçlendirecek biçimde, dışlayıcı olmayan, kapsayıcı bir yaklaşıma sahip olması elzemdir. Temel hak ve hürriyetleri güvence altına alan, demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti anlayışını kuvvetle teyit eden bir nitelikte olması, yeni anayasal düzenlemelerin gücünü ve sürdürülebilirliğini artıracaktır.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Bu noktada, ülkemizin saydamlık konusundaki performansına da değinmek isterim.

Biliyorsunuz, Türkiye, başta Birleşmiş Milletler Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi olmak üzere, yolsuzlukla mücadele konusundaki başlıca uluslararası sözleşmelere yüce Meclisinizin kabul ettiği yasalarla taraf olmuş ve dolayısıyla bu çerçevede uluslararası yükümlülüklerle girmiş bulunmaktadır. Ülkemizde saydamlık düzeyinin daha da yükselmesine olan ihtiyaç devam etmektedir. Bununla birlikte toplumumuzdaki demokratikleşme ve modernleşmeye paralel olarak, mevzuatımızda yapılan yenilikler sonucunda, bu alanda tedrici ve göreceli de olsa, bazı iyileşmeler olduğu bir gerçektir.

Bağımsız bir kurum olan ve dünyada referans olarak gösterilen Uluslararası Saydamlık Kurumunun her yıl yayınladığı veriler incelendiğinde, Türkiye'nin bu endeksteki notunun ve sıralamadaki yerinin, mütevazı ölçülerde de olsa, giderek yükselmekte olduğu görülmektedir. Bu mütevazı iyileşmede, mevzuatımızdaki uyarlamaların yanı sıra, başta Türkiye Büyük Millet Meclisi, hükümet ve muhale-

fet, yargı ve basın-yayın organları olmak üzere bütün kurumlarımızın ve vatandaşlarımızın duyarlılığı etkili olmuştur. Türk özel sektörünün kendisini bu alandaki çağdaş ölçütlere uyarlamasındaki başarısı da bunda rol oynamıştır. Gelinek nokta bir iyileşmeye işaret etse de, bunun yeterli olduğunu söylemek tabiatıyla mümkün değildir. Bu eğilimin geriye doğru gitmesi ise hiçbir şekilde kabul edilemez bir gelişme olacaktır. Tarihimizdeki Ahilik kurumundan başlayarak, iş ahlakı konusunda derin bir geleneği bulunan Türk toplumunun bu alanda çevresine de örnek olacak bir düzeye yükseleceğine içtenlikle inanıyorum, bunu temenni ediyorum.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Türkiye, geleneksel olarak kendi bölgesinde ve uluslararası planda barış, istikrar ve refahın kalıcı bir biçimde kök salabilmesi için yoğun gayret gösteren bir ülke olmuştur.

Bizi çevreleyen tüm komşularımızla dostluk, karşılıklı saygı ve iş birliği esasları üzerinden ilişkilerimizi ve iş birliğimizi geliştirme yaklaşımı bu geleneğin devamıdır.

Millî davamız olan Kıbrıs meselesinde ilkelerimiz çerçevesinde kapsamlı çözüme verdiğimiz kuvvetli destek, Irak'ın toprak bütünlüğünü ve siyasi birliğini muhafaza etme gayretlerine yaptığımız katkı, bu yaklaşımımızın önemli göstergeleridir.

Türkiye'nin amacı, çevresinde geniş bir barış, güvenlik ve istikrar kuşağı oluşturarak, kendisinin ve bölgesinin daha müreffeh hâle gelmesini kolaylaştırmaktır.

Yakın çevremize yönelik bu sahiplenici yaklaşım kuşkusuz, Türkiye'ye bölgesinde özel siyasi görevler yüklemektedir. Bu yaklaşım, Türkiye'nin yeni krizlerin önlenmesi ve süregelen sorunların çözümünde ön alıcı bir tutum içinde olmasını zorunlu kılmaktadır. Bu çabalar devam etmelidir. Dolayısıyla ben de, Hükümetin, Güney Kafkasyada, Orta Doğu coğrafyasında, Balkanlarda, Güney Asyada ve uluslararası toplumu meşgul eden birçok önemli konuda karşılıklı güveni pekiştirmeyi ve diyalog yoluyla sorunlara çözüm bulmayı hedefleyen ikili ve çok taraflı girişimlerine Cumhurbaşkanı olarak katkıda bulunmaya devam edeceğim.

Gerek insani gerek kalkınma yardımları bağlamındaki donör ülke konumumuzu pekiştirmemiz, ayrıca Afrika, Latin Amerika, Asya ve Karayip coğrafyalarındaki ülkelerle ilişkilerimizi sürekli geliştirmemiz bölgesel ve küresel ağırlığımıza mütenasip yaklaşımlar olacaktır.

Türk Silahlı Kuvvetlerine ve emniyet teşkilatımıza bağlı birliklerin uluslararası barışı koruma operasyonlarında aldıkları görevler, dünyada övgüyle karşılanmakta ve uluslararası barışa seçkin bir katkımızı teşkil etmektedir.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi geçici üyeliğine seçilmesi hâlinde Türkiye, bütün bu olumlu katkılarını daha etkin biçimde sürdürebilecektir.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Çağımızın illetlerinin başında gelen terörle kararlılıkla mücadele etmek, önceliklerimizden biri olmaya devam etmektedir. Türk Silahlı Kuvvetleri ve güvenlik güçlerimizin bu uğurda kahramanca verdikleri mücadele her türlü takdirin üzerindedir.

Bu vesileyle, terörle mücadele sırasında hayatını kaybetmiş olan tüm şehitlerimize Allah'tan rahmet diliyor, gazilerimizi şükranla anıyorum.

Terörle mücadele konusunda kararlılık esastır. Ancak demokrasiye inanç ve bağlılık ve topyekûn bir sosyoekonomik kalkınma anlayışı terörü besleyen kaynakları ve terörün zeminini büyük ölçüde zayıflatacaktır. Bu suretle sağlanacak başarı, herkese şiddetle ve terörle bir yere varılamayacağını en iyi şekilde anlatacaktır. Bizim için esas olan, toplumsal barışın sürekli kılınması ve bütün vatandaşlarımızın devletine aidiyet duygusunun pekiştirilmesidir.

Terörle mücadelede uluslararası iş birliği ahlaki ve hukuki bir yükümlülük hâline gelmiştir. Bu çerçevede Amerika Birleşik Devletleri ile birbirimize sağladığımız yararlar, bazı Avrupa ülkelerinin terör örgütüne karşı almaya başladığı tedbirler bu alandaki olumlu gelişmelerdir.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Türkiye büyük ve güçlü bir ülkedir. Tarihi ve kültürel geçmişimiz, jeostratejik ve jeopolitik konumumuz, demografik ve sosyal özelliklerimiz ile ekonomik dinamizminin önemi bütün saygın gözlemciler tarafından teslim edilmektedir.

Tüm bu artılarımızın bizi arzu ettiğimiz daha üst noktalara taşınması için almamız gereken çok mesafe, çabalarımızı yoğunlaştırmamız gereken çok alan bulunmaktadır.

Cumhuriyetimizin kuruluşunun yüzüncü yılına doğru ilerlerken, yeniden şekillenen bir dünyada, barış, istikrar ve refah unsuru ülkeler arasında yıldızı parlayan bir Türkiye, ortak hedefimiz olmalıdır.

Tali tartışmaları ve konuları aşarak, yüksek hedefler şemsiyesi altında birleşmek mecburiyetindeyiz. Biliyoruz ki geçmişin kısır çekişme ve tartışmalarının ülkemize maliyeti ağır olmuştur. Öz güven, karşılıklı saygı ve demokratik tolerans içinde, 21'inci yüzyılın meydan okumalarına hep birlikte güçlü bir karşılık vermeliyiz.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Bu duygu ve düşüncelerle milli irademizin tecelligâhı ve demokratik düzenimizin kalbi konumunda olan Türkiye Büyük Millet Meclisinin yeni yasama yılının en üst düzeyde başarıyla geçmesini temenni eder, hepinizi saygıyla selamlarım. *(AK PARTİ sıralarından ayakta alkışlar, MHP ve DTP sıralarından Alkışlar)*

YİRMİ ÜÇÜNCÜ DÖNEM

DÖRDÜNCÜ YASAMA YILI

Birinci Birleşim

1 Ekim 2009 Perşembe

Birinci Oturum

Açılma Saati: 15:00

Başkan: Mehmet Ali Şahin

Kâtip Üyeler: Murat Özkan (Giresun), Harun Tüfekçi (Konya)

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül

Sayın Başkan,

Değerli milletvekilleri;

Türkiye Büyük Millet Meclisinin 23'üncü Dönem Dördüncü Yasama Yılı'nın başlaması vesilesiyle bir araya gelmiş bulunuyoruz. Yüce milletimizin varoluş iradesini yüksek düzeyde temsil etme ayrıcalığına ve onuruna sahip sizleri selamlıyorum.

Bu vesileyle çeşitli konulardaki görüşlerimi sizlerle paylaşmak istiyorum.

Çatısı altında bulduğumuz Yüce Meclis, kurtuluş ve kuruluş dönemlerimizin kuşkusuz en önemli kurumudur.

Dünyada eşi benzeri olmayan bir Meclisin çatısı altında bulunmanın onurunu yaşıyoruz. Başka ülkelerde, meclisler, genellikle bir savaş sonunda kurulmuşken, Meclisimiz Millî Mücadele'ye komuta etmiş ve milletimizin yeniden ayağa kalkışının önderi olmuştur.

Millî Mücadele'ye rehberlik eden yüce Meclisimiz, tüm olumsuz şartlara göğüs gererek, ulusal egemenliğin ve bağımsızlığın sembolü hâline gelmiştir. Bu nedenle dünyanın tek gazi Meclisidir. En büyük kazanımımız olan cumhuriyetin ilanını sağlayan da, onu takiben gerçekleştirilen reformları yapan da bu Meclistir.

Meclisimiz muasır medeniyetin üstüne çıkma hedefinin de en büyük taşıyıcısı olmuştur ve olmaya devam edecektir. Cumhuriyetimizin kurucu felsefesini ve geleceğe yürüme iradesini temsil eden demokrasi de Meclisimizde vücut bulmaktadır.

Hiç unutmamamız gereken gerçek şudur: Muasır medeniyetin siyasi yüzü, cumhuriyetimizin sağlam temelleri üzerinde yükselen ve ayrılmaz bir parçası olan demokrasidir. En güçlü vurgusunu bu çatı altında bulan demokrasi, cumhuriyetimizin değişmez ve değiştirilemez niteliği hâline gelmiştir.

Demokrasi erdemini halktan alır. Sadece demokrasilerde, halk, serbest seçimler yoluyla işbaşına getirdiği temsilciler eliyle yönetilmektedir.

Çağdaş demokrasiler, demokratik ve laik değerler şemsiyesi altında, politikaları belirleme ve uygulama yetkisinin sandıktan önde çıkana ait olduğu yönetim biçimleridir. Demokrasilerde, hükümetler çoğunluğun iradesiyle kurulur ama hükümetlerin yönetim yetkisi sınırsız da değildir. Hükümetler, hukukun üstünlüğüne bağlı kalarak hareket ederler; sayıca çok ya da az olmalarına bakılmaksızın tüm toplumsal kesimlerin ve tek tek bireylerin hakları da teminat altındadır. Çağdaş demokrasiler, anayasal demokrasilerdir; anayasalar da toplumun çoğulcu yapısını ve temel hak ve hürriyetleri koruyacak biçimde düzenlenirler.

İnsanlığın siyasi bilincinin bugün geldiği aşamada demokrasileri rakipsiz kılan, toplumsal ve siyasi farklılıkların bir arada yaşamasına en uygun vasatı sunma imkânıdır.

Ancak, birlik fikrini koruyarak farklılıkları yönetme, modern demokrasilerin aynı zamanda en ciddi sınavıdır da. Demokratik rejimler, birbirinden farklı düşünen ve yaşayan bireyleri kucaklayan, çoğunluktan farklı düşünenlerin de hak ve özgürlüklerini teminat altına alan bir siyasi, kültürel ve hukuki düzen sunabildiği takdirde başarılı sayılmaktadırlar.

Milletin birliğini ve millet içindeki çeşitlilikleri aynı derecede kollamak, birlik ile çeşitliliği birbirinin alternatifi değil destekleyicisi olarak konumlandırmak ve korumak modern demokrasilerin omurgasıdır.

Demokratik devlet, millet olmanın esası olan “birlik” fikrini ve düzenini güçlü bir biçimde geleceğe taşıırken, sosyal ve kültürel farklılıkları ortadan kaldıran değil, onları zenginlik olarak kabul edip geliştirilmesine imkân sağlayan devlettir. Demokratik devlet, farklı olanı tek bir kalıp içerisinde eritmez ve ötekileştirmez; her bir bireyi var olan değerleriyle birlikte koruması altına alır.

Çağdaş devlet, toplumsal ve siyasal çeşitliliği korumak için dünya görüşleri ve siyasi ideolojiler karşısında aynı mesafede durmayı başarabilen devlettir. Nihayet demokratik devlet, herkesin serbestçe kendi doğrularını oluşturabileceği ve başkalarına zarar vermeden huzur ve refah içerisinde yaşayabileceği bir siyasi düzeni kurabilen devlettir.

Değerli milletvekilleri,

Ülkemize, milletimize, devletimize tarihi tecrübemizin ışığında, bizden bir gözle bakarsak var olan farklılıklarımızın birer zenginlik; yabancılaşmış bir göz ile bakarsak tehdit olduğunu düşünürüz. Yüzlerce yıllık bir tarihin ve devlet geleneğinin varisi olan bizler, farklılıklarımızın birlikte yaşadığımız uzun asırlar içerisinde birbirimize sağladığımız katkılar ve millî birliğimizi pekiştiren unsurlar olduğunu düşünmeliyiz.

Farklılıklardan korkan bir devlet, Büyük Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün hedef gösterdiği çağdaşlığı yakalayamaz.

En zor savaş ve yıkım şartları içerisinde, dipdiri bir şekilde vücuda gelen cumhuriyetimiz, bu toprakları kendilerine vatan bilen farklı renklerin kendi çatısı altında ayrılmaz bir biçimde kaynaşmasıyla kurulmuştur. Bu toprakları kendine vatan kılan farklı renklerin kaynaşmasıyla millet dediğimiz renk vücuda gelmiş ve tarihe damgasını vurmuştur. Dünya milletleri içinde müstesna bir yere sahip olan milletimiz “farklılıklara saygıyla yaklaşan birlik ideali”nin tecessüm etmiş hâlidir.

Bugün, bu temel kabullerde yapılacak bir yanlışlık, farklılıklarıyla büyüyen bir Türkiye yerine, enerjisini heba eden bir Türkiye tablosu ortaya çıkartır.

Cumhuriyetimizi var eden değerler milletimizin değerleridir. Milletimizin nitelikleri, devletimizin de temel nitelikleridir. Milletimiz cumhuriyetimize, cumhuriyetimiz de milletimize artık tartışılmayacak bir şekilde ram olmuştur.

Kuşkusuz bugünün dünyasında çeşitlilik içinde birliğin nasıl sağlanabileceği en temel tartışma konularındandır. Bu tartışmaları sağlıklı bir biçimde yürüten milletler geleceğe damga vuracaklar; tartışmaları bastıran toplumlar ise kendi içlerine kapanarak tarihin gerisine düşeceklerdir.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Müthiş bir dinamizme sahip toplumumuz önünde yürütülen tartışmaları, dile getirilen önerileri, ifade edilen kaygıları, eleştirileri ve sorunlara çözüm arayışlarını dikkatle izliyorum; uzlaşma kültürünü ortadan kaldıran ve aşırılıkları kışkırtan sonuçlar doğurmadığı sürece bunları demokratik çoğulcu zihniyetin gelişmesi bakımından çok değerli de buluyorum.

Son dönemde, siyaset ve toplum hayatımızın tartışma konularının başında, devlet ve kültürel farklılıklar ilişkisi geliyor. Bugün devlet ve kültürel farklılıkları, çağın ruhuna uygun bir biçimde düzenleme arayışlarında, özellikle yöntem düzeyinde, saydam ve katılımcı bir tutum sergilenmelidir.

Unutmayalım ki, büyük devletler, temel niteliklerinden taviz vermeden çağa ayak uydurma yeteneği olan devletlerdir. Büyük milletler, devlet ve kültürel farklılıklar ilişkisini tarihin çeşitli dönemlerinde tazeleyerek ve güncelleyerek yollarına devam etme yeteneği gösterenlerdir. Bugün, devletimizin temel nitelikleri ve üniter yapısı korunarak, devlet ve çeşitlilik arz eden etnik, dinî, kültürel gruplar arasındaki ilişkilerin çağın ruhuna uygun bir biçimde geliştirilmesi amacına dönük bir tartışma sürecinden geçiyoruz. Bu süreç, millet olma bilincimizin güçlenmesine hizmet edecektir. Milletimizden gelen demokratik taleplerin doyurucu bir biçimde karşılanması devletin varoluş sebebidir. Anadolu'nun tüm tarihî mirasını korumak devletin anayasal görevidir. Siyasi açıdan da birliğimizi ve dirliğimizi güçlendirecek bir yenilenmedir.

Demokrasinin geliştirilmesi, Türkiye Cumhuriyeti'ne vatandaşlık bağıyla bağlı olma duygusunu ve milletimize aidiyet bilincini güçlendirmenin tek yoludur.

Milletimizin mayasına olan sonsuz güvenim, bana, bu tartışmalar yoluyla daha güçlü bir devlete ve daha çağdaş bir demokrasiye sahip olma yolunda büyük umutlar veriyor.

Unutmayalım, farklılıkları ayrılık vesilesi görmenin de, birlik ve beraberlikten herkesin birbirinin aynı olduğu bir toplum yapısını anlamının da bu çağda yeri yoktur.

Doğal bir durum olan etnik, dinî ve kültürel farklılıkları, uç ayrılıkçı fikirlerin zemini hâline getirenler çağın gerisinde oturuyorlar demektir.

Birlik ve beraberlikten herkesin tek tip bir kalıp içinde erimesini anlayanlar da çağın ruhuna aykırı davranıyorlar demektir.

Türkiye’de bugün tartışılan sorunların büyük bir bölümü, demokrasinin yetersiz uygulanmasından kaynaklanmış sorunlardır. O hâlde çözüm, demokrasiimizin standartlarını yükseltmektir. Cumhuriyetimizin ilelebet payidar olmasının yolu da demokrasiyi güçlendirmekten geçmektedir.

Siyasi bilincin ve demokrasinin yetkin olduğu bir toplumda ‘çesitlilik içinde birlik’ ilkesi o ülkenin kuvvet kaynağı olur. Birliğimiz ve dirliğimiz farklı nehirlerle beslenen ve güçlenen bir okyanus hâline gelir. Kendi vatandaşlarını tek bir kalıp içinde erimeye zorlayan ülkelerin, en başta kendi birlik ve dirliklerine zarar verdikleri gibi, dünya sahnesinde de ciddiye alınmadıklarını görüyoruz.

Sayın milletvekilleri,

Etnisite ya da din adına kamplaşarak birlik fikrinden uzaklaşan toplumlar da büyük acılarla yüzleşmek zorunda kalıyorlar. Bunu görmek için fazla uzaklara bakmaya da gerek yoktur. Sınırlarımızın hemen ötesinde yaşananlar herkes için ibret vesilesi olmalıdır.

Türkiye, çağdaş bir ülke olarak farklılıklara saygı temelinde kendi sorunlarını kendisi çözebilecek sağlam bir siyasi kültüre ve engin bir devlet tecrübesine sahiptir.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Önemle dikkatlerinize sunmak istediğim bir husus da şudur: Birbirinden farklı ve karşıt düşüncelerin bulunduğu ortamlarda karar alma mekanizmasının belli düzeyde uzlaşmayı gerektirdiği de açıktır. Demokratik rejimlerin doğası bunu gerektirir.

Şüphesiz, uzlaşma bütün fikirlerin ortalamasını almak da değildir. Öyle olsaydı seçim yapmanın, belli aralıklarla milletin iradesine müracaat etmenin, hükümetlerin kurulması sisteminin, devleti yönetmenin hükümet sorumluluğunda olmasının anlamı da kalmazdı.

Uzlaşmak var olan fikirlerin ortalamasını almak anlamına gelseydi, demokratik rejimin sağlıklı işlemesi açısından muhalefetin vazgeçilmezliğinin ve yüklenildiği denetleme işlevinin de önemi olmazdı. Oysa her ikisi de demokrasi açısından gereklidir.

Devlet ve millet hayatının temel meselelerinde gerçek uzlaşma kültürünün hâkim olması, geleceğe yön vermenin tek yoludur. Herkesi ilgilendiren siyasi meselelerde “partili” olmakla “partizan” olmak arasındaki çizgi kalın bir şekilde çizilmelidir. Devletin ve milletin bekasını ilgilendiren bütün millî sorunlarda aynı hedefe kilitlenmenin yolları aranmalıdır.

Türkiye, açık toplum düzeninin gereklerine uygun bir biçimde siyasi alandaki farklı görüşlerin toplum önünde rekabet etmesine dayalı demokrasisini güçlendirmeye devam etmelidir. Siyasi partilerin toplum önünde bu rekabet temelinde yarışmaları geleceğimiz açısından çok önemlidir.

Katılımcı demokrasi için Meclisin ve kamuoyunun verimli bir şekilde ve doğru bilgilendirilmesinin sağlanması da çok önemlidir. Çözülmesi beklenen sorunların özü hakkında bilgi sahibi olmak, çözüm için izlenecek yöntemin doğru seçilmesi için gereklidir. Unutmayalım ki bazen usul, esasın önüne geçebilmektedir.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Millî güvenlik anlayışı, dünyada kaydedilen dinamik gelişmeler ışığında kapsam ve içerik değiştirmiştir. Millî güvenlik kuşkusuz güçlü bir orduyu zorunlu kılar. Türkiye'nin güçlü bir ordusu vardır. Ancak kapsam ve içerik değiştiren dinamik millî güvenlik anlayışı sadece ordunun imkân ve kabiliyetleriyle sağlanan bir çerçeve olmayı da aşmıştır. İmkân ve kabiliyetleri yüksek bir ordunun yanında, bir ülkedeki demokrasinin gelişmişliği, ekonominin sağlamlığı, entelektüel bakımdan ve her açıdan nitelikli insan gücü, enerjiye hâkimiyeti veya ulaşılabilirliği, her alandaki üretim faaliyetleri, ARGE çalışmaları ve bilgi-teknoloji üretebilme yeteneği bugünün dünyasında millî güvenliğin önemli unsurlarındandır.

Yurt savunmasına her durumda hazır, gücü tarihin tecrübesiyle sınanmış, teröre karşı önemli zaferler kazanmış bir orduya sahibiz. Bununla her zaman gurur duymaktayız. *(AK PARTİ sıralarından Alkışlar)*

Bununla beraber günümüz dünyasında silahlı gücün yanı sıra devletin “yumuşak güç” de denilen diplomasi, enerji-politik ve sağlam ekonomik değerler gibi unsurlarının ülkenin bekasını doğrudan etkileyen sonuçlar doğurduğunu göz ardı edemeyiz.

Türkiye, millî menfaatlerini koruma konusunda, gelişmiş yumuşak güç unsurlarını daha etkili kullanmalıdır.

Bir ülkenin yumuşak güçten sert güce kadar millî gücünü oluşturan unsurlarının temelinde ise derin fay kırıklarından uzak toplumsal bir mutabakata sahip olması yatar. Büyük milletimiz, tek millet olma fikri ile farklılıklara saygı fikrini iç içe yaşatmaktadır. Devletimizin kurucu felsefesinin “Türk milleti” kavramına esasta yüklediği içerik de budur. Bugün bunun siyaset ve devlet anlayışımıza da çağın gerektirdiği biçimde yansımaları gerekir.

Şunu da hatırlatmak isterim ki, hiç kimse farklılıkların varlığını millet içinde yeni millet adacıkları oluşturmak şeklinde anlamamalıdır. Böyle anlayışlar, toplum içinde derin fay kırıkları oluşturarak toplumsal mutabakata zarar verirler. Bu da hem milletin bütününe hem de farklılığını korumak isteyenlere yıkıcı bir deprem olarak geri döner.

Kendi içinde güçlü bir mutabakatı sağlayamamış bir devletin dünya sahnesinde güçlü olması da düşünülemez. O nedenle Türkiye kendi sorunlarını kendisi çözmek zorundadır. Bir ülkenin içini kemiren sorunlar varsa, bunlar kaçınılmaz olarak başka devletlerin müdahalesine açık alanların ortaya çıkmasına yol açar. Çünkü bugünün dünyasında sorunları başkalarından gizlemenin yolu yoktur; her şey açık bir şekilde dünyanın ve herkesin gözü önünde yaşanmaktadır.

Kendi sorunlarını kendi iradesiyle çözemeyen devletler başkalarının istismarına açıktır. Siyasi aklı güçlü bir devlet buna izin vermez, sorunlarını başkalarına fırsat vermeden kendi iradesiyle çözer. O nedenle iç sorunlarımızın demokratik usullerle çözülmesi, demokrasi yoluyla vatandaşlık mensubiyetinin güçlendirilmesi, toplumsal mutabakatımızın ve demokrasimizin sağlığı açısından olduğu kadar, millî güvenliğimizin ve millî menfaatlerimizin teminat altına alınması bakımından da zorunludur.

Sorunları kabul edilebilir demokratik yöntemlerle çözmek yerine, sorunları görmezden gelmek ve millî birliği korumak adına siyaset ve demokrasi dışı alanlara kayarak aşırılıklara yol açmak aslında çıkmaz sokağa sapmaktır. Öte yandan, farklılıkları ifade etme iddiasıyla birlik fikrini zedeleyen aşırılıklara sarılmak da toplumlar için birer çıkmaz sokaktır.

Bugün Türkiye kendi içinde gündem oluşturan kültürel kimlik sorunlarını çözecek demokratik bilince ve olgunluğa kavuşmuştur. Ayrıca uluslararası ve bölgesel gelişmeler de büyük çapta Türkiye'nin millî menfaatleri ile paralel hâle gelmiştir.

Basiretli devlet adamlarını bünyesinde barındıran yüce Meclisimiz, Türkiye'deki her soruna bu anlayışla bakmalı, toplumumuzdaki farklılıkları millî birliğimizi güçlendirecek bir zenginlik olarak konumlandırmayı başarmalıdır.

Şehitlerimizin eşsiz fedakârlıkları ve gazilerimizin unutulmaz kahramanlıkları sayesinde Türkiye, birlik ve bütünlüğünü her şart altında koruyacağını dünyaya göstermiştir. Türkiye'nin bugüne kadar başarıyla sürdürdüğü terörle mücadele çizgisi bugün yeni imkânları önümüze açmıştır. Bugün gelinen noktada ise, Türkiye daha fazla şehitler vermeden, daha fazla mali kaynak ve enerji harcamadan, terör sorununu geride bırakmaya yarayacak yeni yöntemleri devreye sokma kapasitesine de ulaşmıştır.

Türkiye'nin içindeki bu gelişmeler ile uluslararası şartların da uyumlu hâle gelmesi, bu konjonktürde azim, kararlılık ve hedef değiştirmeden ülke güvenliğini garanti altına alma imkânlarını Türkiye'nin önüne getirmiştir. Bu konuların yüce Mecliste kapsamlı bir şekilde ele alınması büyük önem arz etmektedir.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Bugün karşımızda ilginç ve pek çok yönden dikkat çekici bir dünya tablosu vardır. Bugünün şartlarını kendimize uygun yöntemlerle değerlendirmek, gelecek nesiller adına bizim sorumluluğumuzdadır. Türkiye'nin önüne çıkan bu tablo zaman kaybi olmaksızın dinamik bir şekilde değerlendirilmelidir.

Bugünün dünya konjonktürünün ve bölgesel dengelerin terörle mücadelede önümüze çıkardığı olumlu şartların ve fırsatların ilelebet devam edeceğini düşünemeyiz. O nedenle, bilinçli, kararlı, planlı ve hızlı hareket etmeliyiz.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri,

Hukuk devleti, kavram olarak, bilindiği gibi, yönetilenlerle yönetenlerin önceden belirlenen ve herkes için eşit uygulanan hukuk kurallarıyla bağlı olmasını ifade etmektedir. Hukuk devleti insanlığın en değerli kazanımlarından biridir.

Hukukun üstün olduğu yerde keyfilige yer yoktur. Hukuk devleti, kamu hizmetlerinin şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkesine uygun olarak yerine getirildiği devlettir.

Hukuk devleti, devlet erkini kullanan kişi ve kurumların yetki alanlarının hukuk kurallarıyla belirlenmesini gerektirir. Konum ve sıfatı ne olursa olsun, hiç kimse hiçbir nedenle hukukun dışına çıkamaz. “Devletin bekası” veya “ulusal çıkar” gibi kavramlar da hukuksuzluğu ve keyfiligi haklılaştırmak için kullanılamaz. Hukuk devletinin olduğu yerde keyfilige yer yoktur. Devletin ve milletin bekası,

laik demokratik cumhuriyetin hukuk devleti niteliğinin pekiştirilmesiyle yakından ilintilidir.

Hiç kimse, devleti ve rejimi korumak bahanesiyle hukuk dışına çıkamaz. Devleti ve rejimi koruma bahanesiyle hukuk dışı yollara başvurmak, devletin güvenliği ve rejim için en büyük tehlikedir.

Geçmişte bu alanda yaşanmış bazı yanlışlıkların faturasını bugün hepimiz ödüyoruz. Devletin, bir yüzeyde görünen bir de derin ve görünmeyen yüzü olmaz. Devletin tek yüzü hukuktur. Hiç kimse ve hiçbir grup kendini devletin yetkili organlarının yerine koyarak tasarrufta bulunamaz, eylem yapamaz. (*AK PARTİ ve DTP sıralarından Alkışlar*)

Hukuk devletinin olmazsa olmaz şartı, bağımsız ve tarafsız yargıdır. Anayasa'mız yargı bağımsızlığını güvence altına almıştır. Bütün kurum ve kuruluşların, gerçek ve tüzel kişilerin buna uygun davranması, adaletin tecelli etmesini engelleyecek tutum ve davranışlardan kaçınması gerekir.

Bu hassasiyetler gözetilmek şartıyla Türkiye'nin çağdaş standartları yakalama konusunda ivmesini artıracak yargı reformu çalışmalarının sağlıklı bir müzakere ile devam etmesi ve bu çabaların bir an önce sonuçlanması gerekmektedir.

Yargı reformu, günlük siyasi polemiklere kurban edilmemelidir. Yargı reformu, daha güçlü ve daha gelişmiş bir yargı sistemine, dolayısıyla daha iyi işleyen bir devlet sistemine kavuşmamız açısından büyük önem taşımaktadır.

Yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı, öncelikle millet için vardır. Çünkü yargıçlar kararlarını millet adına vermektedirler. Bu nedenle milletimizin hak ettiği yüksek standartların kısır tartışmalar içine sokulmaması gerekir. Yargı reformunun, kim tarafından üretilirse üretilsin, partizanca yaklaşımlardan uzak bir şekilde, çağdaş standartlar temel alınarak yüksek bir sorumluluk bilinciyle gerçekleştirilmesi gerekir.

Mülkün temeli olan adaletin yerine getirilmesini gözetken bir anlayışla ve mutlaka gerçekleştirilmesi gerektiğine inandığım yargı reformu partiler tarafından ve toplumun tüm kesimlerince özgürce ve sağlıklı bir şekilde tartışılmalı, ama partizanca yaklaşımların konusu olmamalıdır.

Değerli milletvekilleri,

Çok önemli bir başka noktayı da tekrar vurgulamak istiyorum: Hukuk devleti, bireyin temel hak ve hürriyetinin güvenceye alındığı devlettir. Bu haklardan biri de masumiyet karinesidir. Suçluluğu mahkeme kararıyla sabit oluncaya kadar hiç kimse suçlu ilan edilemez. Anayasa'mızın 15'inci maddesi uyarınca olağanüstü hâl, sıkıyönetim, hatta savaş durumunda dahi ihlal edilemeyecek olan bu hakkın, yaşadığımız olağan dönemde sıkça ihlal ediliyor olması üzücüdür. Bu konuda tüm kesimlere, özellikle medyamıza büyük bir sorumluluk düşmektedir. Kişilerin mahkeme salonlarında herhangi bir karar verilmeden önce yazılı veya görsel medyada yargılanıp mahkûm edilmeleri hukuk devleti anlayışıyla bağdaşmamaktadır. Ayrıca, devlet hayatının her alanında, usul yasalarına özellikle dikkat edilmesini de tavsiye ediyorum.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Şimdi de, artık bir devlet politikası hâline gelmiş olan Avrupa Birliğine tam üyelik hedefimizle ilgili görüşlerimi sizlerle paylaşmak istiyorum. Avrupa Birliği, Türkiye'nin çok önceden belirlenmiş en önemli hedeflerinden biridir. Bu yolda bugüne kadar çok ciddi adımlar atılmıştır. Bunlar büyük başarılardır, ama daha yapılacak çok şey vardır. Bu bağlamda Türkiye Büyük Millet Meclisine yeni yasama yılında da çok önemli işler düşmektedir. Avrupa Birliği Komisyonu ilerleme raporlarında, katılım ortaklığı belgelerinde ve nihayet Türkiye'nin taahhütlerini içeren ulusal programlarda yer alan hususların hayata geçmesi için, bundan önce olduğu gibi önümüzdeki dönemde de Meclisimizin çok büyük bir özveriyle çalışması gerektiğine inanıyorum.

Ülkemizin Avrupa Birliğine üyeliği siyasi partilerin ve hükümetlerin mutabık olduğu bir devlet politikasıdır. Bu nedenle, iktidarı ve muhalefetiyle tüm partilerimizin ve milletvekillerimizin bu yönde düşündüğünü bildiğim için, bu konuda Meclis içinde iş birliğinin daha çok geliştirilmesini tavsiye ediyorum. Bu yoldaki gayretler, ülkemizin siyasi, hukuki ve ekonomik açıdan çok daha iyi noktalara ulaşmasına önemli katkılar sağlayacaktır.

Türkiye, kendisi için hedef olarak belirlediği muasır milletler düzeyinin ötesine geçme yolunda ilerlemekten ve bu amaçla Avrupa Birliğine tam üyelik perspektifinden geri adım atmamalıdır. Bu konuda tereddüde mahal yoktur.

Başkalarının bizi raydan çıkartmak için zaman zaman sabrımızı zorlayan yaklaşımlarını kaydetmeli ama bu nedenle çabalarımızı da azaltmamalıyız. Türkiye dışarıdan gelen rahatsız edici seslere bu anlamda kulağını tıkamalı ve geçen sene de bu kürsüden ifade ettiğim gibi gerekirse, fasılları kendi kendimize açıp kapama iradesini canlı ve taze tutmalıdır. Burada esas hedefin Türkiye'nin her alanda dünyadaki en yüksek standartlara kavuşması olduğunu unutmamalıyız. Bu yolda, milletimiz o standartlara layık olduğu için bu çabayı gösteriyoruz. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Avrupa Birliği ile ilgili yasal düzenlemeleri, ayrıcalıklı bir yaklaşımla ele almalı ve özel çalışma usulleri oluşturmalıdır. Türkiye güçlü bir iradeye sahip olursa, basiretsiz bazı Avrupalı politikacıların can sıkıcı yaklaşımlarının hiç dikkate alınması gerekmeyen teferruat olduğu herkes tarafından görülecektir.

Sayın milletvekilleri,

Diğer yandan, Türkiye'nin, içinde bulunduğu coğrafyada güven, istikrar ve barışın teminatı olarak görülmesi, komşu ülkelerle iyi ilişkilerin geliştirilmesi, Orta Doğu, Balkanlar, Kafkasya ve Güneydoğu Asya'da yaşanan sorunların çözümünde aranan ve güvenilir bir arabulucu olarak kabul görmesi, Türk-Ermeni ilişkileri gibi kronik sorunların çözümüne yönelik siyasi inisiyatifin elden bırakılmaması, Kıbrıs meselesinde çözüm temelli aktif politikalar izlenmesi, bütün bunlar Türkiye'nin dünya sahnesinde giderek daha görünür hâle gelen ve giderek daha işlevselleşen öz güveninin işaretleridir.

Türkiye bütün bu alanlarda kendi ulusal ilkelerinden taviz vermeden barış ve istikrar adına inisiyatif almayı sürdürmelidir. Türkiye yapıcı bir şekilde dünya sistemine katkıda bulunma misyonunu güçlendirmelidir.

Üstlendiğimiz bütün uluslararası görevlerde, ilgili ülkelerdeki istikrarsızlıklar üzerinden değil, istikrara katkıda bulunarak millî menfaatleri korumalıyız. Daha açık ifade etmek gerekirse, Türkiye, kendi istikrarını başka ülkelerin istikrarını zedeleyerek ya da şantaj unsurları kullanarak değil, muhataplarının istikrarına katkıda bulunarak gerçekleştirme şeklinde ahlaki ve siyasi bir yol tercih etmektedir.

Karşımızda duran küresel tablo ülkemizin uluslararası sorunlarda barış inşa eden siyasetler üretmesinin önemini daha belirgin bir şekilde ortaya çıkarıyor. Evvelce, bildik bazı ülkelerin katkılarına muhtaç görünen pek çok sorun, taraf ülke-lerin açık davetleriyle, Türkiye'nin aktif katılımıyla çözüm yolunda ilerliyor.

Türkiye, bölgesinde güvenlik, istikrar, ekonomik iş birliği ve refah denkleminin adil bir biçimde yeniden inşasında dinamik bir unsur olarak özgün yerini almaktadır. Ülkemizin uluslararası sorunlara yaklaşımının her geçen gün daha çok takdir topladığını da görüyoruz.

Dünya sisteminin en önemli aktörü durumundaki Amerika Birleşik Devletleri'nde yeni bir yönetimin başa gelmesi, bütün dünya için olduğu gibi, bizim ülkemiz için de yeni imkânlarla ve fırsatlara kapı aralamış bulunuyor. Yenilenmiş bir anlayışla işbaşına gelen yeni Amerika Birleşik Devletleri yönetimiyle karşılıklı saygı ve eşitliğe dayalı iş birliğimiz güçlenerek devam ediyor.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyindeki geçici üyeliğimizi, bu bağlamda, hem millî menfaatlerimizin tahakkuku hem bölgede istikrarın inşası hem de dünya sistemine yapıcı katkılarda bulunmak açısından en verimli şekilde kullanmalıyız.

Millî davamız olan Kıbrıs meselesinde, yerleşik Birleşmiş Milletler parametreleri olan iki kesimlilik, siyasi eşitlik ve iki kurucu devleti haiz yeni bir ortaklık temelinde Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin iyi niyet misyonu çerçevesinde Ada'da liderler arasında kapsamlı müzakereler geçtiğimiz eylül ayından itibaren devam etmektedir. Yürütülen müzakerelerde bu yıl sonuna kadar adil ve kalıcı bir barışa erişilmesi bölgede barış ve istikrarın tesisi açısından çok önemlidir.

Burada tüm dünyaya şunu da hatırlatmak isterim: Kıbrıs'ta mevcut statükoya dayalı denklem ilanihaye devam edemez. Mevcut fırsat penceresi sonsuza kadar açık kalmayacaktır. Kıbrıs Türklerinin uluslararası toplumun kenarına itilmesine ve tecrit altında tutulmasına devam edilemeyeceği de herkes tarafından bilinmelidir. (AK PARTİ sıralarından Alkışlar)

Kafkasya'da, Orta Doğu'da, Balkanlarda, Güneydoğu Asya'da ve uluslararası toplumu meşgul eden bütün önemli konularda karşılıklı güveni pekiştirmeyi, güven artırmayı ve diyalog yoluyla sorun çözmeyi öncelleyen girişimleri bundan böyle de desteklemeye devam edeceğim. Özellikle Kafkaslardaki statükonun hiç kimseye yararının olmadığını belirtmek isterim. Kafkaslarda donmuş görünen sorunların çözümü yönündeki gayretleri de çok önemsiyorum. Türkiye'nin bu vizyon temelinde performansını artırması gerektiğini bu vesileyle yeniden vurgulamak isterim.

Sayın milletvekilleri,

Artık dış politikanın ayrılmaz bir parçası olan enerji meselesine önümüzdeki dönemde çok daha fazla önem vermeliyiz. Türkiye'nin enerji meselesini büyük bir dikkatle takip ediyorum. Türkiye sadece enerji geçişi sağlayan bir transit ülkesi olmakla yetinemez. Alternatif enerji üretimi konusunda da tatminkâr bir seviyeye süratle ulaşmaya mecburuz.

Büyük savaşların, büyük kararların ve büyük stratejilerin eksenini olan enerji bölgelerinin çok yakınında bulunuyoruz. Sadece bu nedenle bile enerji meselemizi boru hatları ve geçiş güvenliğine indirgeyemeyiz. Türkiye enerji üretim merkezlerinde güçlü şirketleriyle de yerini almalıdır.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

İlk, orta ve yükseköğretimde okullaşma oranımızı çağdaş ülkelerin seviyesine çıkarma yolunda bugüne kadar atılan adımlar daha büyük bir kararlılıkla sürdürülmelidir. Eğitim sistemimizde nitelikli iyileştirmeler de sağlanmalıdır. Üretebilen, kendi kendine yeten, eleştirel düşünebilen, yeniliklere açık ve her yönüyle yetenekleri gelişmiş bir insan gücü, hem demokrasimizin hem de kalkınmamızın teminatı olacaktır.

Eğitimde karşımıza çıkan bölgesel farklar bir an önce kapatılmalıdır. Yurt dışında okullarımızın eksikliklerini tamamlamak için elimizden geleni yapmalıyız.

Eğitim sistemimiz yetenek, başarı ve fırsat eşitliğini öne çıkarmalı, her türlü eşitsizliği dışlamalıdır. Okullarda verilen eğitim güçlendirilmeli ve herkesin eşit eğitim imkânlarından faydalanması sağlanmalıdır. Özellikle kadın-erkek eşitliğinin sağlanması ve kızlarımızın eğitimi ayrı bir önem arz etmektedir. Son yıllarda kızlarımızın eğitimine gösterilen özenin artarak devam etmesini temenni ediyorum.

Türkiye'nin 21'inci yüzyılın bilgiye dayalı ekonomisinde rekabet etmesi ve ekonomik büyümesini devam ettirebilmesi yolunda okullarımıza ve üniversitelerimize çok önemli görevler düşmektedir.

Üniversitelerimiz toplumumuz ve sanayimizle daha güçlü bağlar kurmalı, toplumsal, kültürel ve ekonomik gelişmemizde öncü bir rol oynamalıdır. Üniversiteler ülkemizin ihtiyaçlarını iyi analiz etmeli ve bu ihtiyaçları gözetken bir eğitim sunmalıdır. Üniversite toplumun bütün kesimleriyle ilişki içinde olmalı ve her kesime hayat boyu öğrenim imkânı tanımalıdır. Üniversiteler, buldukları bölgelerin her açıdan gelişmesinin ve kalkınmasının lokomotifleri olmalıdır. Türkiye'nin bilgi ve teknoloji transfer eden bir ülke olmaktan, bilgi ve teknoloji üreten bir ülke olma konumuna geçmesi üniversitelerimizin başarısı sayesinde olacaktır.

Araştırma-geliştirmeye sağlanan imkânlar ve ayrılan fonlar sayesinde son yıllarda bilim dünyamızda büyük bir atılımın başladığını, üniversiteler ve TÜBİTAK arasında iş birliğinin geliştiğini görmekten büyük memnuniyet duyuyorum.

Üniversite hür düşüncenin kalesidir; her türlü görüşün tartışılabildiği ve bireylerin birbirini hoşgörüyle dinlediği bir kurum olarak var olagelmıştır. Bundan dolayı üniversiteler, farklı kimliklerle barış ve diyalog içinde bir arada yaşama kültürünü öğrencilerine yaşatırlar. Sayıları artan ve ülkemizin artık her tarafında bulunan üniversiteler, inaniyorum ki birlik duygumuzu güçlendireceği gibi farklılıklara olan hoşgörüyü de yaygınlaştıracaklardır.

Bu noktada, yeni kurulan üniversitelere aktarılacak kaynakların güçlü olması konusunda Sayın Hükümetin özellikle dikkatini de çekmek istiyorum: Yeni kurulan üniversiteler ne kadar güçlü kaynaklarla işe başlarsa o kadar sağlam altyapıya sahip olurlar, böylece, yeni üniversite olmaları bir avantaja dönüşür.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Küresel ekonomik krizin ilk işaretleri geçen yıl görülmüştü, o bağlamda düşüncelerimi sizle burada paylaşmıştım. O günlerin ardından kriz tam anlamıyla ortaya çıktı, tüm dünyayı sarstığı gibi bizi de etkiledi.

BİLGİN PAÇARIZ (Edirne) - Teğet geçti!

CUMHURBAŞKANI ABDULLAH GÜL (Devamla) - Hükümetler ve merkez bankaları krizin olumsuz etkilerini sınırlamak için çeşitli önlemleri hayata geçirmişlerdir. Bu önlemler arasında mali ve parasal genişleme, ekonomiyi canlandırma paketleri, finans sektöründeki sorunların daha da büyümesinin önüne geçmek ve mevcut sorunların çözülmesine yönelik olarak atılan adımlar yer almaktadır.

Bir yandan da ileride böylesine büyük ve geniş çaplı bir krizin yaşanmaması için gereken reformların hayata geçirilmesi konusunda ülkeler arasında ortak bir anlayış ve irade birliği oluşmuştur. Bu noktada uluslararası camianın bugüne kadar sergilemiş olduğu yakın iş birliğini önümüzdeki dönemde de sürdürmeleri gerektiğini belirtmek isterim.

G-20 platformu, küresel krizle mücadele kapsamındaki bu çalışmalara stratejik yön verilmesi açısından önemli bir görevi yerine getirmektedir. Türkiye'nin, söz konusu platformda yer alarak yapılan çalışmalara son derece önemli katkı sağladığını memnuniyetle gözlüyorum. Grup içinde varlığımız, küresel sorunlar karşısında ülkemizin uluslararası camianın etkin ve ayrılmaz bir parçası olduğunu teyit etmektedir.

Ülkelerin tek tek ve birlikte atmış oldukları adımlar, bu zorlu test döneminden belli oranda çıkıldığına işaret etmektedir. Açıklanan iktisadi veriler ve piyasalardaki gelişmeler bu görüşü doğrular niteliktedir. Ancak yaşanmakta olan olumlu gelişmelere rağmen, küresel krizin tam olarak atlatıldığını söylemek için erken olduğunu da unutmamak gerekiyor.

Gelişmiş ülkelerde, özellikle de Avrupada, finans sektöründeki sorunlar henüz tam olarak giderilememiştir. Emtia fiyatlarının yeniden yükselme eğilimine girmesi enflasyon ve cari işlemler açısından risk oluşturmaktadır. Artan ve derin bir sosyal sorun hâline dönüşme riski bulunan işsizlik de hükümetlerin ivedilikle çözüm üretmesi gereken bir alandır.

Son krizle birlikte, uluslararası finansal mimarinin yeniden yapılandırılması konusundaki çalışmalar hız kazanmıştır. Türkiye, sürdürülen bu çalışmalara katılarak önemli katkılar sağlamaktadır. Bu çerçevede, finans sektörünün düzenleme ve denetimine ilişkin çalışmalara aktif katkı sağlamasını ve bu alandaki yeni düzenlemelerin zamanında kendi uygulamalarımıza yansıtılmasını önemli bulduğumu da belirtmek isterim.

Türkiye, pek çok ülkeden önce krizden çıkış stratejisini açıklamıştır. Türkiye'nin gelişebilecek olaylara karşı stratejilerini zamanında hazırlaması anlamına gelen bütün çalışmaları da dikkatle izliyorum.

Unutmayalım ki ekonomi yönetimindeki gevşeklik, büyük gayretlerle elde edilen başarıları kolayca eritebilmektedir. Demokratik hayatın bir gerçeği olarak zaman zaman yönetimlerin popülist baskılar altında kalabildiği bir vakıdır. Halkımızın uzun vadeli çıkar ve refahı için doğru stratejiler kararlılıkla uygulan-

bilmelidir. Bu bağlamda, kamu dengelerindeki iyileşmeyi kalıcı kılmak amacıyla “mali kural” uygulamasına geçilmesi de elde edilecek kazanımların önümüzdeki dönemlerde sürdürülmesine katkıda bulunacaktır. Mali kural uygulamasını önemsiyor ve destekliyorum. Türkiye'nin öngörülebilir bir ülke olması, planlı-programlı hareket etmesi ve güven unsurunu pekiştirmesi bakımından mali kural uygulaması önemli bir kazanım olacaktır.

Orta ve uzun dönemde ekonomimizin daha verimli, rekabetçi, esnek ve güçlü olması için gerekli olan reformlar, toplumun tüm kesimlerinin desteğini ve sahiplenmesini gerekli kılmaktadır. Bu süreçte sosyal alanlardaki gelişmenin güçlendirilmesi de ihmal edilmemelidir. Millet iradesinin en üst düzeyde temsil edildiği yüce Meclisin, ihtiyaç duyduğumuz bu reformların en geniş katılımı ve en kısa sürede gerçekleştirilmesinde üzerine düşen sorumluluğu hakkıyla yerine getireceğine inancım tamdır.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Yakın zamanda yüreğimizi yakan doğal afetler yaşadık. Uzun yılların birikimi olan tedbirsizlikler ve plansızlıklar doğal afetlerle birleşince gerçekten çok üzücü tablolar ortaya çıktı. Devlet ve millet olarak çevre konularını en önemli ve öncelikli konulardan kabul etmeliyiz. Aziz vatanımızın çevre koşullarını sağlıklı kılmaya, şehirlerimizi daha planlı hâle getirmeye, doğal afetlere karşı önceden hazırlıklı olmaya da sınırlarımızı korumak kadar önem vermeliyiz.

Ülkemizin deprem fay hatları üzerinde olduğu bilimsel verilerle ispatlanmış bir gerçektir. Ayrıca tarih de bunun şahididir. Acılar yaşandıktan sonra feryat etmemek ve zararları asgariye çekmek için şimdiden, olağanüstü bir anlayışla koruyucu tedbirlerin alınmasını ve bu konudaki çalışmalara hız verilmesini bir kez daha dikkatlerinize sunmak istiyorum.

Çevre duyarlılığını artırmalıyız. Kamu yönetiminin ve toplum hayatının her safhasında doğal afetlere karşı hazırlıklı olmalıyız. Uzun yılların birikimi yüzünden vatandaşlarımızın hayatını ve millî servetlerimizi tehdit eden plansızlıkları süratle ortadan kaldırmalıyız. Çağdaş bir toplum olmanın çevre duyarlılığı konusundaki tüm gereklerini yerine getirmeliyiz. Tüm kamu yöneticileri başta olmak üzere, ilgili herkesi ve tek tek her vatandaşımızı, yaşanabilir çevre koşulları oluşturulması ve korunması konusunda seferberliğe davet ediyorum.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Yüce Meclisin milletimiz ve devletimiz için çok değerli çalışmalara imza atacağına olan inancımınla sözlerime son veriyorum.

Başta Gazi Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere, yüce Meclisin milletimize hizmet etmiş tüm mensuplarını minnet ve saygıyla anıyorum.

Önümüzdeki dönemin milletimiz ve devletimiz için hayırlar getirmesini Cenabı Allah'tan diliyorum. Sizleri ve şahsınızda aziz milletimi saygıyla selamlıyorum. (AK PARTİ ve DTP sıralarından ayakta alkışlar, MHP sıralarından ayağa kalkmalar)

YİRMİ ÜÇÜNCÜ DÖNEM

BEŞİNCİ YASAMA YILI

Birinci Birleşim

1 Ekim 2010 Cuma

Birinci Oturum

Açılma Saati: 15:00

Başkan: Mehmet Ali Şahin

Kâtip Üyeler: Murat Özkan (Giresun), Fatih Metin (Bolu)

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Türkiye Büyük Millet Meclisinin 23'üncü Dönem Beşinci Yasama Yılı'nın başlaması vesilesiyle, egemenliğin gerçek sahibi olan yüce milletimizin iradesini temsil eden siz değerli vekilleri en içten duygularımla selamlıyorum. Yeni yasama yılının ülkemiz ve milletimiz için verimli ve hayırlı olmasını temenni ediyorum.

Açılışını yaptığımız bu yasama yılı, demokrasinin iki temel mekanizmasının işlediği bir zaman diliminin ortasına geliyor. Öncesinde, siyasi tarihimiz açısından çok yönlü anlamları olan bir referandum gerçekleştirildi. Yasama yılının sonrasında ise milletvekili genel seçimi yapılacak.

Demokrasimizin temel kurum ve mekanizmalarıyla ne kadar olgunlaştığını, çoğulcu demokratik normlara uyum yönünde ne kadar mesafe alındığını gösteren bu süreç, yeni yasama yılının anlamlı ve önemli bir çalışma dönemi olacağını göstermektedir.

Bu öneme binaen ve bir araya gelmemiz vesilesiyle ülkemizin gündeminde yer alan çeşitli konularla ilgili görüş ve düşüncelerimi sizlerle paylaşmak istiyorum.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Bütün parlamenter demokrasilerde, parlamentolar kurucu bir değere ve öneme sahiptir. Fakat Türkiye Büyük Millet Meclisi, bu anlam ve değerini en açık ve somut şekilde tecessüm ettiği en önemli örnektir. Milletimizin siyasal hafızasının ve geleceğine ilişkin hassasiyetinin bir yansıması olan bu Meclis, tecrübeleri itibarıyla ender örneklerden bir tanesidir.

Cumhuriyet, bu Meclis çatısı altında kuruldu, Kurtuluş Savaşı buradan yönetildi ve kazanıldı. Kurtuluş Savaşı'nı yürüten Meclis, tüm olumsuz şartlara rağmen, ulusal egemenliğin ve bağımsızlığın sembolü hâline geldi. Cumhuriyetin ilanı ve onu takip eden reformlar bu Meclis eliyle gerçekleştirildi. Kurulduğu ilk günden beri Meclisimiz muasır medeniyet hedefinin en büyük taşıyıcısı oldu ve olmaya devam etmektedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin bu kutlu yürüyüşü, maalesef vatandaşlarımızın iradelerini askıya alan uygulamalarla zaman zaman kesildi. Fakat milletimiz, bütün kesimleriyle ve çoğulculuğa olan bağlılığıyla bu badireleri atlatmasını bildi.

Bu anlamıyla milletimizin feraseti ve basireti bizzat Türkiye Büyük Millet Meclisinin varlığında vücut bulmuştur. Türkiye Büyük Millet Meclisi derken şu partiyi ya da bu partiyi, şu dönemi ya da bu dönemi kastetmiyorum. Tek tek bu sıralarda geçmişte oturanları, şu anda oturan her birinizi, yakın bir gelecekte oturacak olanları ve hepsinin toplamından fazla olan bir iradeyi kastediyorum. Bizatihi Türkiye Büyük Millet Meclisinin varlığını kastediyorum. Milletimizin millet olma şuurunun tecessüm etmiş hâlini kastediyorum. İşte bu yüzden, bugün farklı sebeplerden dolayı burada olamayanların da tercihlerini, iradesini ve gelecek ufkunu temsil etme ve onlara yer verme yükümlülüğümüz bulunmaktadır.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Meclisimizin temsil ettiği bu anlam ve değer ağır bir yük, ciddi bir sorumluluktur. Tarihin bu Meclise yüklediği misyona layık olmak herkesin borcudur. Bu misyona layık olabilenler için de en büyük şereftir.

Yüce Meclis bu tarihî sorumluluğu, özünde bir ve bütün olan milletimizin, pratik hayatta bütün renkleri ve zenginlikleriyle beraber vücut bulması sayesinde yerine getirir.

Muasır medeniyetin siyasi projesi olan demokrasi, bunun yegâne yoludur. Demokrasi bu yüzden cumhuriyetimizin değişmez ve değiştirilemez niteliği hâline gelmiştir. Çünkü, milletin dile gelmesidir demokrasi, varlığını hissettirmesi, bütün farklılıklarıyla temsil edilmesi imkândır. Bu imkânı derinleştirmek, milletimizin birliğinin nişanesi olan değerlerle, zenginliğinin göstergesi olan farklılıklarını koruyacak bir biçimde demokrasiyi her düzeyde geliştirmek, Türkiye Büyük Millet Meclisinin ve bütün kurumların, iktidarın olduğu kadar muhalefet partilerinin de sorumluluğudur.

Demokratik bir cumhuriyetin erdemi, halkı, bütün renkleriyle, sesleriyle ve iradesiyle, siyasi iktidarın öznesi hâline getirmektir. En yalın hâliyle, seçimler bu sürecin başladığı ve kesintiye uğratılmaksızın devam etmesi gereken yegâne yöntemidir. Dolayısıyla, Parlatmentonun çıkardığı kanunlar, halkın siyasi iradesini yansıtmaktadır.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Modern temsili demokrasiler, hiç kuşkusuz, seçmen çoğunluğunun tercih ettiği siyasi partilerin, yönetim yetkisini kullanması esasına dayanmaktadır. Demokrasiler, politikaları belirleme ve uygulama yetkisinin çoğunluğa ait olduğu yönetim biçimleridir. Ancak, çoğunluğun yönetim yetkisinin sınırsız olmadığı da bir gerçektir. Bu nedenle modern demokrasiler, aynı zamanda çoğunluğun iktidarının temel hak ve hürriyetleri korumak amacıyla sınırlandırıldığı, daha da önemlisi, iktidar kavramının da bu bilinçle tanımlandığı anayasal demokrasilerdir. Tarihimiz göstermiştir ki bunu bir an olsun unutanlar, milletin tecessüm etmiş iradesine zıt şeyler yapmaya kalkanlar, Türk halkının güvenini kaybetmişlerdir. Asloian, milletin tüm birlik nişanelerinin ve farklılıklarının, varlığının ve birliğinin korunması, dile gelmesi ve temsil edilmesidir. İktidar ve muhalefet bu çerçevede anlam taşımaktadır.

Bu minvalde, dünyanın sayılı ülkeleri arasına giren bir ülkenin vatandaşı ve Türkiye Cumhuriyeti devletinin Cumhurbaşkanı olarak bazı hatırlatmalarda bu-

lunmak, bazen günlük siyasetin unutturduğu gerçekleri söylemek, benim görevimdir.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Temel meselelerde demokrasi hem temsili hem de katılımcı yanıyla beraber işlemek zorundadır. Halkımız, her dönemde değişik siyasi görüşleri Meclise taşıyarak temsilin mümkün olduğunca zenginleşmesi için üzerine düşeni yapmıştır. Seçimlere katılım oranları, başka ülkelerle karşılaştırılmayacak kadar yüksek olan ülkelerden biriyiz. Milletimiz, iradesini ortaya koyma konusunda hassastır. Bu noktada, ülkemizde demokrasinin ve siyasetin daha iyi işlemesi ve daha verimli olması için üç önemli hususa dikkat çekmek istiyorum.

Öncelikle vurgulamak istediğim husus, Türkiye Büyük Millet Meclisinde siyasi temsilin derinleştirilmesinin ve çeşitlendirilmesinin sağlanmasıdır. Temsilin derinleştirilmesi ve çeşitlendirilmesi, kendi içimizdeki tüm farklılıkları siyasete yansıtacaktır. Ülkenin tüm önde gelen siyasi akımlarının temsil edilmediği bir Meclis, eksik bir Meclis olacaktır. (BDP sıralarından *Alkışlar*)

Bu anlamıyla siyasal istikrar ve çoğulcu temsil birbirini dışlamaz ve dışlamalıdır. Esasen Türkiye'nin yakın siyasi tarihine baktığımızda ilerleme ve kalkınmanın, siyasi istikrarın temin edildiği dönemlerde gerçekleştiği de bir vakaadır. Temsilde çoğulculuğu sürdürürken siyasi istikrarın sağlanması bütün siyasetçilere düşen önemli bir sorumluluktur.

Olgun bir demokrasi için altını çizmek istediğim ikinci önemli husus, katılımın daha da teşviki ve güçlendirilmesi meselesidir.

Sadece siyasi partilerin değil, sivil toplum kuruluşları aracılığıyla, toplumun tamamının siyasi süreçlere katılımı, Türkiye'nin temel sorunlarının çözümünü kolaylaştıracaktır. Ülke gündeminin ilk sıralarında yer alan kimlik tartışmaları, demokratik standartların yükseltilmesi, yeni anayasa yapılması, din devlet ve toplum ilişkisine yönelik tartışmalar, iktidar olsun muhalefet olsun tüm tarafların, Meclis dışındaki siyasi partiler ve sivil toplumun tüm unsurlarının da katılımını ve ortak bir anlayışa varmasını gerektirmektedir.

Demokrasinin olgunluğu, ülkenin temel siyasi meselelerinde en yüksek düzeyde katılımın teşviki ve güçlendirilmesi ile yakından ilişkilidir.

Ancak, bugün geldiğimiz noktada, demokratik sistemin kendini yenilemesi ve vizyonunu küresel standartlara yükseltebilmesi için siyasetçilere düşen çok önemli bir görev daha vardır.

Bu görev, siyaset dilinin yenilenmesi görevidir.

Günümüz sorunlarına, açmazlarına, gelişmelerine cevap veremeyen eski siyaset dilinin, yeni, dinamik, hoşgörülü bir siyaset dili ile yer değiştirmesi gereği, bugün dünya çapında siyaset bilimcilerin ve düşünce insanlarının önemle üzerinde durduğu gündem maddeleri arasındadır.

Bu yeni siyaset dilinin kurulabilmesine büyük bir önem atfediyorum. Bunun sebebi, siyaset dilinin mahiyetinin sonuçları belirlemesidir. Siyaset dili, yapıcı da olabilir, yıkıcı da. Siyasetin aktörleri, kullanmayı tercih ettikleri dil ile ortak bir anlayışın kurulmasına da hizmet edebilirler, ayrıştırıcı olmaya da. Yakın dönem siyasi

tarihimiz, eskittiğimiz siyaset dilinin yapıcı olmaktan ziyade çatışmacı olduğunun örnekleriyle doludur.

İşte bu yüzden, en az ilk iki unsur kadar önemli olan üçüncü bir konu da bu çatı altında bulunan tüm milletvekillerinin bu yeni siyaset dilinin kurulmasına katkıda bulunmalarıdır. Unutmayalım ki, çözüm bekleyen temel meseleleri olan bir ülkeyiz. Kullanacağımız yeni dil, diyalog ortamının oluşmasını ve neticede Türkiye'nin önem arz eden meselelerinin ortak bir anlayış ile çözülebilmesini kolaylaştıracaktır.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Bu noktada, hem milletimize hem de Türkiye'yi izleyen tüm kesimlere bir konuyu hatırlatma gereği duyuyorum. Yakın bir zaman önce yapılan referandum, halkın bizzat gerçekleştirdiği katılımın somut bir örneği olmuştur. Aziz milletimiz referandumla yüksek oranda iştirak ederek katılım görevini, farklı tercihlerde bulunarak da temsil görevini yerine getirmiştir. Ertesi güne de yine millet olma şuru ve güçlü Türkiye iradesiyle uyanmıştır. Aynı tutumun siyaset kültürümüze de hâkim olması gerekir.

Milletimiz, tercihine sunulan pakete farklı cevaplar vermiştir. “Evet” diyenler olmuştur, “hayır” diyenler olmuştur ve sandığa gitmeyenler olmuştur. Referandumla milletimizin iradesi tecelli etmiştir. Mesele, referandum öncesinde kimin ne dediği değil, söylenenlerin toplamının milletin sözü ve iradesi olduğunu bilmek ve bunu millî bir şuur olarak selamlamaktır.

Her demokratik ülkede yapılan seçim ve referandumlarda olduğu gibi, bizim ülkemizde de siyasi konularda farklı tercihler mevcuttur ve olmak zorundadır. Aksi halde demokrasi olmaz. Farklı bakış açılarını “kutuplaşma” olarak görmek, olgunlaşmamış bir demokratik anlayışın tezahürüdür.

Bu farklılıklar, dışlama, tahkir etme, yok sayma, kültürel bölünme değil, tam tersine demokratik zenginliğin bir göstergesi olarak alınmalıdır. Aslolan, referandumda temsil edilen tüm kesimlerin hassasiyetlerine, kaygılarına, umutlarına, beklentilerine cevap vermek ve tercihlerine saygı duymaktır. Bu sorumluluk, başta iktidar olmak üzere, Mecliste olan ve olmayan bütün siyasi partilerin sorumluluğudur. Bu, sivil veya resmî tüm kurumlarımızın hassasiyetle üzerinde durması, dikkat etmesi gereken bir sorumluluktur.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Hassas olduğum bir başka konuya daha değinmek istiyorum: Olgun demokrasiler, kültürleriyle beraber gelir. Dünyanın en yetkin demokratik kurumlarını dahi kursanız, onlara eşlik eden, onları mümkün kılan ve değerlerini artıran bir kültür geliştiremezseniz, o demokrasilerin kalıcı bir ehemmiyeti ve değeri yoktur. Şüphesiz demokrasi sadece seçimlerden ibaret değildir. Demokrasi, bir şekil meselesi olduğu kadar, bir içerik meselesidir aynı zamanda. Kuşkusuz demokratik süreç seçimlerle başlar, halkın tercihlerine saygı duymakla başlar ve oradan itibaren, o seçimleri aşan vizyon, irade ve kurumlarla beraber, demokrasimiz genişleyerek ve derinleşerek yoluna devam eder. Bu yolda, açıktır ki, henüz katedilecek çok mesafe var.

Yetkin bir demokratik kültür ve uzlaşma ahlakını geliştirmek sadece siyasetçilere düşen bir görev olarak da görülmemelidir. Bu konuda, yasama, yargı ve yürütmenin ve tüm devlet kurumlarının, sivil toplumun, bürokrasinin sorumluluğu da bulunmaktadır.

İşte bu çerçevede, son referandumun en önemli kazanımı, kuşkusuz, milletin kendi seçtiği temsilcileri tarafından hazırlanmış bir değişikliğin, milletin bizzat kendisi tarafından onaylanmış olmasıdır. Ancak bu değişiklikler, önemli olmakla beraber, yeterli değildir. Yeni bir anayasanın, tamamen sivil bir irade tarafından hazırlanması ihtiyacı bugün çok açıktır. Anayasa konusuna, konuşmamın en son kısmında tekrar değineceğim.

Son dönem, ülkemizde halk iradesinin, kendi tercihlerini dikkate almayan ve demokrasi dışı yöntemlere tevessül eden odaklara karşı daha bilinçli duruşuna tanıklık etmiştir. Bu önemli bir gelişmedir. Milletin bu çatı altındaki temsilcileri, demokratik düzen ve ilkeler çerçevesinde milletin iradesinin tecellisi konusunda çok dikkatli olmalı ve milletin sesini bastıracak, iradesini askıya alacak girişimlere karşı durmalıdır. Demokrasimiz üzerinde her zaman tehdit teşkil etmiş olan demokrasi karşıtı plan ve programlara millet adına Türkiye Büyük Millet Meclisi tek bir ses olarak karşı çıkmalıdır. Bu çatı altında, bu iradenin varlığından kuşku yoktur.

Açık toplumun, basın hürriyetinin olduğu bir ülkede yanlışlar hiçbir zaman saklanamaz. Anayasa ve kanunlarla verilen görevleri dışına taşanlar söz konusu olduğunda, bütün kurumlarımızın, bunlara derhâl müdahale etmeleri gerekir. Bu tip bireysel ve mevzi durumlar ortaya çıktığında ise, bunların istismar edilmesi, bunlar üzerinden kurumlara yönelik bilinçli veya bilinçsiz yıpratıcı tavırlar alınması bir başka büyük yanlıştır ve ülkemize çok büyük zarar verir. Söz konusu olan güvenlik güçleri ise, onların yıpratılmasının sonuçları daha da vahim olur. Bu konuda herkesin dikkatini çekmek isterim.

Ancak bu çerçevede önemli bir husus üzerinde özellikle durmayı gerekli görüyorum.

Geride bıraktığımız sürece baktığımızda en sert tartışmaların yargının tarafsızlığı ve bağımsızlığı etrafında sürdürülmüş olduğunu ve bu konuda bir saflaşmanın ortaya çıktığını gördük. Bu tartışma ortamının en büyük riski, “mülkün temeli” olduğuna inandığımız “adalet”in işleyişinde küçük de olsa bir sapma veya aksamanın ortaya çıkma ihtimalidir. Bu ihtimali, herkes tarafından fazlasıyla ciddiye alınması gereken bir tehlike olarak gördüğümü belirtmek istiyorum.

Bu konudaki hassasiyet, hükümet edenlerden, muhalefetten ve genel olarak bütün siyasetçilerden beklendiği gibi, tarafsızlığını ve adalet konusundaki titizliğini beyanları ve tutumlarıyla da göstermek zorunda kalan yargı mensuplarından da beklenmektedir.

İnanıyorum ki, bu süreçte birey olarak hangi tarafta yer almış olurlarsa olsunlar, bütün yargı mensupları, hukukun üstünlüğüne ve adalete olan bağlılıklarını yeniden kuşanarak işlerini en adil ve tarafsız şekilde yapmaya devam edeceklerdir. Bundan şüphem yoktur.

Ayrıca, geçmiş tartışmaların en hararetli konularından birini teşkil eden “yargı bağımsızlığı” meselesinin, sadece bir yasal statü sorunu olmayıp, en az “taraf-

sızlık” kadar içselleştirilmesi gereken bir tutum ve duruş, en önemlisi de millete bağlılığın nişanesi olan vicdan meselesi olduğuna inanıyorum.

Diğer taraftan, bütün vatandaşlarımızın yargı sisteminin işleyişi ile ilgili ortak sorunları ve taleplerine de değinmeyi gerekli görüyorum.

Yargının iş yükünün fazlalığı ve bunun adaletin tecellisinde yol açtığı gecikmeler, bütün vatandaşlarımızı etkileyen en önemli sorunlar arasında yer almaktadır.

Yargılama sürecindeki gecikmelerin, sebebi ne olursa olsun, tutukluluğu fiili bir mahkûmiyet durumuna dönüştürmemesi gerekir. Bu tür aksaklıkların düzeltilmesi ve “geç tecelli eden adaletin adaletsizlikten farkı olmadığı” anlayışı ile gerekli yasal düzenlemelerin en kısa zamanda hayata geçirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Bu sorunun sadece bir yasal düzenleme konusu olmadığı, adalet mekanizmalarının etkinliğinin artırılmasının da gerekli olduğu ve bu görevin de bizzat yargı sistemine düştüğü açıktır.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Bugünün Türkiye’sinde temel bazı konuları birbirimizi anlamaya çalışarak ve olgunlukla tartışmamız gerektiğine inanıyorum. Din, birey, toplum ve devlet ilişkisi, siyasetin sivilleşmesi ve demokratik çoğulculuğun korunması son yıllarda en fazla tartışılan temel konular arasında yer almaktadır.

Şu an saydığım ve saymadığım bütün konularda bir ortak anlayış inşa etmek ilgili tüm tarafların sorumluluğudur. Siyasi tarihimiz ve tecrübemiz bu konularda muhtemel bir eksikliği giderecek güçtedir.

Ortak paydamız, daha fazla demokrasi, daha fazla siyaset ve çoğulcudur. Bunun dışında kalan tüm yollar tükenmiştir, bitmiştir.

Açık ve net bir biçimde ifade etmek gerekirse, çünkü sorunlarımız zamanında çözülmediği için bugüne dek büyüyerek gelmiştir. Aynı şekilde, bugün çözemezsek, bunlar yarına miras kalacak ve çözümleri de giderek zorlaşacaktır. Bu bağlamda, demokrasimizin sürekli geliştirilmesi, reformların kesintisiz sürmesi elzemdir. Unutmayalım ki, bu süreç, ülkemizi her bakımdan daha güçlü hâle getirecektir.

Bu sorunların, cesaretle çözülmesi yerine siyaseten kullanılmasının ileride bize çok büyük maliyetler getireceğini bir kez daha hatırlatmak isterim. Bunun için, bu meseleleri göz ardı etmeden büyük bir sorumluluk bilinci ve samimiyet içinde çözümlenmesi için çaba göstermemiz gerekir. Ülkemizin artık bu sorunlarla daha fazla iç içe yaşamasının kimseye hiçbir faydasının olmadığını görmek mecburiyetindeyiz.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Hepimiz iyi biliyoruz ki, milletimizin sağduyusu ve devletimizin siyasi aklı ve tecrübesi bu büyük sorunları çözebilecek kapasiteye sahiptir.

Gündemimizde yer alan temel bir sorun, tüm diğerlerinden bağımsız olarak kendine özgü dinamiklere sahiptir. O yüzden ayrı bir başlık altında değerlendirmeyi uygun görüyorum.

Uzun yılların bir realitesi olan demokratik standartlarımızın yetersizliğinden kaynaklanan Kürt sorununu, bölücü terörden ayırıştırarak çözmemiz gerekmektedir. Bu konuda yaşanan acı tecrübeler, yapılan fedakârlıklar, çekilen acılar, konu hakkında konuşurken boğazımızın düğümlemesine yol açıyor. Bu sorun, bugün ne yazık ki terörle iç içe geçmiş bir vaziyettir. Görevimiz, bu noktada, milletimizin ferasetine güvenerek sağduyulu davranmak ve makul bir çözüm için terörden kaynaklanan ile terörle irtibatsız konuları birbirinden ayırmaktır.

Yaşanan onca acıya rağmen, milletimizin bir bütün olarak sağduyusu, siyasi partilerimizin ve sivil toplum kuruluşlarımızın olgun tutumları sayesinde, bazı olumsuzluklara rağmen yine de büyük mesafeler katetmiş durumdayız.

Bu konudaki temel yaklaşım, terörle mücadele ve demokratik sorunları birbirinden ayırmak konusunda hassas olunmasıdır. Artık terörle mücadele olayın yegâne boyutu olarak görülmemektedir. Bu konuda güvenlik güçlerimiz sorunun güvenlik boyutunun gereğini yapabilecek maksimum kapasiteye sahiptir. Terörde ısrar edenler, hiçbir şekilde amaçlarına ulaşamayacaklardır; bu artık herkes tarafından anlaşılmıştır. Güvenlik güçlerimizin etkisi ve gücü yanında, yüce Meclis ve demokratik düzenimiz terörün önündeki en büyük engeldir.

Başta şehit ve gazilerimiz olmak üzere, terörle mücadelede büyük fedakârlık gösteren bütün güvenlik güçlerimizi bu vesileyle bir kez daha minnet ve şükranla anıyorum.

Hangi şekilde tarif ederseniz edin, bu sorunun güvenlik boyutu yanında tarihi boyutları var; demokratik, sosyal, kültürel, ekonomik ve diğer boyutları var. Yanlış uygulamalardan kaynaklanan kırınglıklar, küskünlükler ve şüpheler var.

Bugün geldiğimiz noktada, “Sorun var mıdır yok mudur?”, “Adı ya da sınıflandırılması nasıl olacak?” diye tartışmak yerine, sivil bir irade geliştirerek, yanlışlıklarla yüzleşmemiz ve sorunu, temel prensipler etrafında birleşerek, demokratik bir zeminde çözmemiz gerekmektedir.

Siyasete ve siyaset kurumuna düşen, stratejik bir vizyonla konuya yaklaşmak ve memleketin bütünlüğünü, insanlarımızın selametini hedefleyen çözümler üretmektir.

Konuyu fazla uzatacak değilim, bunun yerine, hepimizin üzerinde ittifak etmesi gereken bazı hususları belirtmekle yetineceğim. Öncelikle, güvenlik güçlerimize ve vatandaşlarımıza yöneltilen tek bir silah bile olduğu müddetçe bunun cevabı en sert şekilde verilecektir.

Sorunun demokratikleşmeyle ilgili boyutunun muhatabı da çözüm zemini de Türkiye Büyük Millet Meclisidir.

Toplumun bütün farklı kesimleri, sivil toplum kuruluşları, dernekler, siyasi gruplar ve meşru tüm muhataplar, sıfatlarına ve kimliklerine bakılmaksızın dâhil edilerek geniş kapsamlı bir sorun çözme yöntemi geliştirilmelidir. Daha fazla demokrasi, daha fazla çoğulculuk siyasi sorunların çözüm yöntemidir.

Devletin birliği ve bütünlüğü, temel siyasi perspektifimiz ve tartışmaya açık olmayan ilkemizdir. Çare, etnik odaklı siyaset dili değil daha fazla demokrasidir.

Bir noktayı tekrar net bir şekilde ifade etmek istiyorum. Sorunların çözümünü ertelersek gelecek nesilleri çok daha çetrefilli bir sorunlar yumağıyla karşı karşıya

birakırız. Türkiye Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı olarak konuyu tüm yönleriyle, tüm detaylarıyla, tüm arka planlarıyla bilerek konuşuyorum. Bu sorunu büyük bir kararlılıkla biz çözmeliyiz. Gücümüzün, potansiyelimizin, beraberliğimizin değerini hiçbir zaman unutmamalıyım. Farklılıklarımızdan korkulan dönemleri geride bıraktık. Uzlaşmanın yolunun zorlamadan geçtiğine de artık inanmıyoruz. Bu topraklara ve tarihimize duyduğumuz derin sevgi ve bağlılık, birlikte oluşturacağımız mutlu ve müreffeh geleceğe olan güvenimiz bizi birbirimize daha çok kenetleyecektir. (AK PARTİ sıralarından Alkışlar)

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Halkının mutlu ve güvende olduğu bir dünya ülkesi hâline gelmenin en önemli koşullarından biri de güçlü bir ekonomiye sahip olmaktır. Reformcu, gerçekçi ve ilkel bir ekonomi politikası başarılı bir ekonomik performans için elzemdir. Türkiye, istikrar programlarıyla ilerisini görebilen ve yönetebilen bir vizyon inşa etmek zorundadır. Unutmamalıyım ki güçlü, sürdürülebilir, sağlıklı bir ekonomi ülkemizin birinci önceliklerindedir. Ekonomisi sağlam olmayan, gelecek vadetmeyen bir ülkede istikrar sağlanamaz. Ancak şu da unutulmamalıdır ki sağlıklı bir ekonomi, sağlıklı bir sosyal sistem, işleyen demokratik kurumlar ve çağdaş bir hukuk sistemi ile el ele gidebilir.

Çeşitli vesilelerle ifade ettiğim gibi, ekonomimizin her yıl kayda değer bir büyüme performansı göstermesinin gerekli olduğu tartışılmaz, ancak ülkemiz için bu büyüme trendinin sürdürülebilirliğini sağlamanın temel şartlarından birinin mali disiplin anlayışından taviz verilmemesi olduğu da açıktır.

Ekonomide kaynak-ihtiyaç dengesini sağlamanın kalıcı bir güven ve istikrar ortamının tesisine bağlı olduğu düşünüldüğünde, Hükümetin bu konuda kararlı davranmasının önemi daha da artar. Bütün yatırım ve tüketim kararlarının ve diğer ekonomik davranışların mali disiplin algısından doğrudan etkilendiği açıktır. Bu nedenle, mali disipline verilen önem, aslında ekonomiye yeni ve sürekli kaynak girişinin ve büyümenin finansmanının güvencesi olarak görülmeli ve önemsenmelidir. Bu konuya gerekli önemin verildiğinin bilinmesi, ayrıca ekonominin geleceğine yönelik olumlu beklentileri canlandırarak ekonomik birimlerin üretim, yatırım ve tüketim kararlarını daha cesaretle vermelerini sağlayacaktır.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Küresel krizin bütün öngörülere aşan şiddeti ve derinliği istisnasız bütün ülkeleri etkilemiştir. Nitekim Türkiye de yıllar sonra ilk defa 2009 yılında negatif büyüme yaşamıştır. Büyük krizi tetikleyen ve şiddetini artıran ana faktörün finans sektöründeki dengesizlikler olduğunu biliyoruz. Türkiye, geçmişte büyük maliyetler ödeyerek yaşadığı benzer tecrübeden ders çıkarabilmeyi başarmış bir ülkedir. Bu durum, ülkemizin, finans sektörü küresel krizden etkilenmeyen nadir ülkeler arasında yer almasını sağlamış ve uluslararası ekonomi çevrelerinde önemli bir başarı olarak takdirle karşılanmıştır. Bu başarı, ekonomimizin krizden en az hasarla ve en hızlı şekilde çıkmasını sağlayan, hatta ülkemizi kriz sonrası yükselişe geçmesi beklenen ekonomiler arasında ön sıralara oturtan bir etki yaratmıştır. Nitekim, bu yılın ilk yarısında Türk ekonomisinin yaklaşık yüzde 11'lik büyüme oranı ile OECD ülkeleri arasında en hızlı büyüyen ekonomi olması takdir edilmesi gereken bir başarıdır. (AK PARTİ sıralarından Alkışlar)

Bu başarının sağlanmasına katkı yapan kurumsal altyapının düzenleme ve gözetleme sistemi ile objektif karar süreçlerinin titizlikle korunması ve geliştirilmesi başarının sürdürülebilirliği açısından büyük önem taşımaktadır.

Kriz sürecinin tüketim ve talep eğilimlerini aşağıya doğru çeken kaçınılmaz sonucu bildiğiniz gibi en çok istihdam göstergelerini olumsuz biçimde etkilemiştir. Ancak memnuniyetle görüyoruz ki alınan tedbirler sayesinde ekonominin yeniden istikrarlı bir büyüme trendine girmesi istihdam üzerinde de olumlu etkilerini göstermeye başlamıştır.

Bu noktada, toplumsal istikrarın ve esenliğin sağlanması yönünden önemli gördüğüm bir hususu da vurgulamadan geçemeyeceğim. Son yıllarda ekonominin içinden geçtiği yapısal dönüşüm sürecinin belli sosyoekonomik kesimlerin nispi durumu üzerinde birçok olumsuz etkiler yaptığı bilinmektedir. Bu çerçevede, küçük üretici, tüccar, esnaf, zanaatkar ve benzeri geçimlik ekonomik ünitelerden oluşan sosyoekonomik yapının sancılı bir değişim sürecinden geçmesinin bütün ilgililer ve sorumlular tarafından önemsenmesi gerektiğine inanıyorum. Bugünün gelişmiş ülkelerinde çok zaman önce gerçekleşmiş olan bu dönüşüm sürecinin ülkemizde belli bir gecikme ile yaşandığını görüyoruz.

Sayın Başkan,

Hükümetin siyasi sorumluluğu altında oluşturulan ve uygulanan ekonomi politikalarının muhtelif ekonomik kesimler ve sektörler tarafından farklı değerlendirme ve tartışmalara konu olması çok doğaldır. Ekonomi yönetiminin görevinin bu tartışma ve eleştirileri önemsemek ve dikkate almakla birlikte ekonominin temel dengesini ve mali disiplini gözeterek selektif politikalar tasarlamak olduğu aşikârdır. Sektör temsilcilerinin de bu duyarlılığı dikkate alarak önerilerini oluşturmaları ve takip etmeleri, ayrıca kendi içlerinde verimlilik artırıcı ve rekabet gücünü yükseltici önlemler üzerinde de kafa yormaları, ekonominin genel sağlığı açısından büyük önem taşımaktadır.

Son yıllarda bilimsel ve sınıai ARGE çalışmalarına verilen önem çerçevesinde ciddi kaynaklar ayrıldığını memnuniyetle müşahade ediyorum. Bu kaynakların düzenli bir şekilde artırılması ve iyi planlanarak dağıtılması büyük önem taşımaktadır. Zira, bugün başlatılan çalışmaların meyveleri ancak orta ve uzun vadede alınabilecektir.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Türkiye'nin artan siyasi ve ekonomik gücü ile ilerleyen demokratik standartlarına paralel olarak uluslararası alandaki itibar, nüfuz ve kabiliyetleri de yükselmektedir. Geçen hafta New York'ta Birleşmiş Milletler 65'inci Genel Kurulu vesilesiyle yaptığımız pek çok faaliyet ve temas, doğrusu bu gerçeği en çarpıcı şekilde teyit etmiştir. Bu meyanda, 23 Eylül günü Başkanlık ettiğim Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Zirve Toplantısını dikkatinize sunmak istiyorum: Türkiye'nin çağrısıyla toplanan ve benim yönettiğim zirve Birleşmiş Milletlerin altmış beş yıllık tarihinde 6'ncı zirve olmuştur.

Dış politika alanında yaşanan bu ciddi ve anlamlı sıçramanın altında, Türkiye'nin değişen dünyanın yeni dinamiklerini doğru okuması, tarihî tecrübesi ve jeostratejik avantajları ile artan imkân ve kabiliyetlerini aktif, yapıcı ve gerçekçi politika ve inisiyatiflere dönüştürmesi yatmaktadır.

Dış politika, aynı zamanda rasyonel davranmayı, makul ve ölçülebilir riskleri dikkate alarak atak olmayı da gerektiren bir alandır. Bu nedenle, tüm zorluklarına rağmen Türkiye'nin, gerek bölgesinde gerek dünyada ortaya çıkan sorunların çözümüne katkıda bulunmak istemesi tabiidir.

Ülkemizin üye olduğu pek çok bölgesel ve küresel örgüt ile tesis ettiği stratejik ortaklıklar Türkiye'yi dünya ile entegre olmuş, geniş ilişkiler ağı kurmuş bir ülke hâline getirmiştir. Bu yeni kabiliyet sayesinde Türkiye, sadece bölgesel misyon ve sorumluluklarını yerine getiren bir ülke değil, aynı zamanda insanlığın ortak sorunlarının çözümünde elini taşın altına koyan bir devlet olarak da takdir görmektedir.

Söz konusu küresel sorumluluk bilincimizin bir başka göstergesi ise, diğerlerine ilaveten, Afrika ülkeleri ve en az gelişmiş ülkelerle olan münasebetlerimizde yakalanan ivmedir. Başta tüm komşularımız olmak üzere yakın çevremizle ilişkilerimizi her alanda geliştirmek dış politikamızın temel unsurlarından biri hâline gelmiştir. Ayrıca, başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere tüm müttefiklerimizle ilişkilerimize büyük değer verdiğimiz bilinmesini de isterim.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Ülkemizi ve milletimizi yakından ilgilendiren önemli dış politika konularındaki görüş ve temennilerimi kayda geçirmek bağlamında ilk olarak Avrupa Birliği ile ilişkilerimize değinmek istiyorum.

Ülkemizin Batı'ya yönelimi nesiller üstü bir politika olup köklü bir tarihi geçmiş ve esaslı bir stratejik gerekçesi vardır. Türkiye'nin Avrupa Birliğine üyelik hedefi işte bu tarihi temel üzerine bina edilen stratejik bir tercihtir. Avrupa Birliği ile ilişkilerimizde yaşanan sıkıntılar konusunda Avrupa Birliğinin tutumundan kaynaklanan eleştirilerimi açık sözlülükle çeşitli Avrupa başkentlerinde dile getirdiğim için burada tekrarlamayacağım. Burada kendi yapacaklarımıza odaklanmak istiyorum.

Bu süreçte karamsarlık ve yılgınlığa düşmeden yolumuza devam etmeli, ülkemiz ve milletimizin hayrına olan tüm reformları gerçekleştirmeliyiz.

Sizlere tavsiyem, Avrupa Birliği katılım süreci çerçevesinde öncelikli çıkarılması gereken yasaların diğer yasa çalışmalarından ayrılarak daha süratli bir şekilde, el birliğiyle Meclisten geçirilmesinin yollarının bulunmasıdır. Bugüne kadar yaptığımız pek çok reformun ülkemize nasıl bir dinamizm ve avantaj sağladığını en iyi sizler bilmektesiniz.

Elbette, bu tek taraflı bir süreç değildir. Birliğin de ahdî yükümlülüklerini ivedilikle ve eksiksiz yerine getirmesine yönelik haklı beklentilerimiz ısrarla takip edilmeli ve muhataplarımıza hatırlatılmalıdır.

Diğer yandan, yakın bölgemizde cereyan eden önemli gelişmelere kayıtsız kalamayız. Ulusal güvenlik ve çıkarlarımızı doğrudan ilgilendiren ve halklarıyla yakın soydaşlık, akrabalık, kardeşlik ve dostluk bağlarımız bulunan bu bölgelere sırtımızı dönemeyiz. Bilakis, milletimizin samimi beklentisi ve tarihî sorumluluğumuz, bu geniş coğrafyada aktif ve yapıcı politikalar izlememizi zorunlu kılmaktadır.

Bu bağlamda, bizi en ziyade üzen bölgesel meselelerin başında Orta Doğu'da barışın hâlâ tesis edilememesi gelmektedir. Orta Doğu'da kalıcı barışın tesisi, dün-

yada barış içinde istikrarlı bir geleceğin sağlanmasının anahtarıdır. Bölgenin barışa kavuşmamış olması, maalesef, dünyanın diğer bölgelerinde de vahim ve olumsuz stratejik sonuçlara kaynak teşkil etmektedir.

Orta Doğu'da kapsamlı barışa ulaşılması için her türlü çabayı desteklediğimizi belirtmek isterim. Filistin ile İsrail arasında başlayan doğrudan görüşmeler ihtiyatlı bir iyimserlik oluşturmuştur. Müzakerelerin selametini İsrail'in yerleşim faaliyetlerini durdurup durdurmayacağı belirleyecektir.

Uluslararası gündemi meşgul eden önemli konulardan bir diğeri ise İran'ın nükleer programına ilişkin gelişmelerdir. Sorunun, Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı ve Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması yükümlülüklerine uygun bir şekilde çözülmesini arzu ediyoruz. Bununla birlikte İran'ın nükleer enerjisinin barışçıl amaçlarla kullanım hakkına saygı gösterilmesini de bekliyoruz.

İran'ın nükleer programı etrafındaki sorunun çözülmesi yönünde sergilediğimiz çabalarda 1990 yılından beri Irak'ta yaşanan olayların ülkemiz için getirdiği maliyetleri hep hatırdta tutuyoruz. Benzer bir kötü tecrübeyi, bir kez daha, doğu sınırlarımızda yaşamak istemiyoruz. Müttefiklerimizin ve uluslararası camianın bu hassasiyetimizi anlayışla karşılaması gerektiğini düşünüyorum. Türkiye, müttefikleri arasında bu sorunun çözümüne katkı sağlama kapasitesine sahip tek ülkedir. Çabalarımız diplomatik çözüme şans tanımaktadır. Bunun takdir edilmesini de bekliyoruz.

Ülkemiz, Irak'tan Afganistan'a, Balkanlardan Kafkaslara kadar bağları bulunan geniş coğrafyada barış ve istikrarın sağlanmasına, iş birliği atmosferi oluşturarak bölgede bulunan tüm halkların refah ve mutluluğuna katkıda bulunmaya çalışmaktadır. Bu, bizim bölgesel temel politika anlayışımızdır.

Bu çerçevede, bir yandan tüm kesimlerini kucakladığımız Irak'ta yeni hükümet kurma çalışmalarına katkıda bulunurken, diğer yandan Belgrad'a yaptığımız tarihî ziyaretle başlayan süreç, Balkanlarda yeni bir yakınlaşma ve çözüm ortamına zemin oluşturmuştur. Balkan ülkeleriyle başlayan üçlü diyalog mekanizmaları bu yeni anlayışın somut bir tezahürüdür. Yapıcı ve sonuç odaklı girişimlerimize Afganistan ve Pakistan'la birlikte düzenlemekte olduğumuz üçlü zirveleri de ilave etmek yerinde olacaktır.

Öte yandan, Kafkaslardaki defacto durum kimsenin menfaatine değildir. Bu nedenle Türkiye, Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki mevcut sorunları adil bir çözüme ulaştırma noktasındaki irademizi devam ettirmeliyiz.

Cumhurbaşkanı olarak çok önem verdiğim bir başka husus ise, kardeş Türk devletleri arasındaki münasebetlerin her açıdan geliştirilmesi ve derinleştirilmesi olmuştur. Bu istikamette geçen ay İstanbul'da yapılan Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirvesi'nde 18 yıllık bir rüya gerçek olmuştur. Geçen yıl Nahçıvan Zirvesi'nde alınan karar doğrultusunda Türk İşbirliği Konseyi kurulmuştur. Merkezi İstanbul'da olacak Konsey'in, kardeş Türk Cumhuriyetleri arasındaki iş birliğinin kurumsallaştırılması bakımından önemli bir kilometre taşı olduğu aşikârdır.

Millî davamız olan Kıbrıs meselesinde kalıcı bir çözümün sağlanması konusunda irademiz tamdır. Bu konuda Cumhurbaşkanı Sayın Mehmet Ali Talat tarafından başlatılan ve şimdi Cumhurbaşkanı Sayın Derviş Eroğlu tarafından samimiyet ve sebatla devam ettirilen müzakereleri sonuna kadar destekliyoruz. Müzakereler ve çözüm konusunda aynı iyi niyet ve kararlılığı karşı taraftan da bekliyoruz.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Soğuk savaşın sona ermesinin ardından bir türlü dengeye ulaşamayan uluslararası sistemin, 21'inci yüzyılın ilk çeyreğinde, Amerika Birleşik Devletleri liderliğinde, Avrupa Birliği, Rusya, Çin, Hindistan ve Brezilya gibi büyük güçlerin uyumuna dayanan bir düzene doğru evrilmesi kuvvetle muhtemeldir.

Binlerce yıllık devlet geleneğine ve büyük imparatorlukların tecrübe, hafıza ve refleks mirasına sahip Türk milleti, bu yeni uluslararası düzende hak ettiği yeri alacaktır. Zengin insan kaynağımız, gelişen ekonomik gücümüz, köklü kültürümüz ve demokrasimizin erdemleri bu süreçte temel itici gücümüz olacaktır.

Bu amaca ulaşmak için önümüzdeki on-on beş yıllık süreçte, bilimsel, teknolojik, askerî ve ekonomik açıdan ciddi bir yakalama ve öne geçme çabası içine girmeli ve toplum olarak bu hedef etrafında kenetlenmeliyiz.

Gerekli irade, azim, vizyon ve cesareti gösterdiğimiz takdirde Türkiye'nin, yeni dünya düzeninde değişimi takip eden değil, talep eden ve şekillenmesine katkıda bulunan bir ülke olacağına inancım tamdır.

Sayın Başkan,

Türkiye'nin uluslararası arenadaki mevcut durumuna ilişkin bu değerlendirmemi sona erdirmeden, bir gözlemimi de sizlerle kısaca paylaşmak istiyorum. Yurt dışına her çıkışta Türkiye'nin dışarıda kazandığı itibar ve ağırlığı gördükçe gururlanıyorum. Ama ne yazık ki Türkiye'ye döndüğüm zaman, dış dünyada kazandığımız bu ağırlığın içeride yeteri kadar fark edilmemesine de üzülüyorum. Daha önce de söyledim, gücümüzün, potansiyelimizin, birlik ve beraberliğimizin ülkemize yaratacağı katma değer bilincinde olmalıyız.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Konuşmamın başında yeni yasama yılının son derece anlamlı ve önemli bir döneme denk geldiğini söylemiştim. Bu anlama ve öneme binaen Yüce Meclisin, seçim atmosferinden etkilenmeden gündemindeki reform çalışmalarını tüm kararlılığı ile sürdürmesi önemlidir. Önümüzde ticaret yasalarından AB uyum yasalarına, adalet reformlarından usul yasalarına kadar pek çok önemli gündem maddesi bulunmaktadır.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Anayasalar yazıldıkları dönemin ruhundan ve koşullarından etkilenirler. 1982 Anayasası o yılların Türkiye'sinin anayasasıdır. Dahası, millet iradesine kısıtlama getiren bir müdahalenin ardından o dönemin şartlarının oluşturduğu kadrolar tarafından hazırlanmıştır. O günden beri hem iç hem de dış siyasette muazzam gelişmeler oldu. Yaşanan gelişmelere Türkiye'nin ayak uydurabilmesi için bugüne dek yapılan değişiklikler maalesef Türkiye'nin ihtiyacı olan yeni anayasa talebini tam olarak karşılamamaktadır.

Bugünün Türkiye'si sivil, demokratik ve çoğulcu bir anayasaya ihtiyaç duymaktadır. Kuşkusuz, bunun zamanlamasına siyaset kurumu karar verecektir. Fakat Cumhurbaşkanı olarak bu ihtiyacı tekrar hatırlatmak, yapılacak yeni anayasanın toplumun bütününün beklentilerine yer verecek bir katılım ve ortak anlayışla çıkarılması gerektiğini belirtmek istiyorum. Bu çerçevede yeni yasama yılının yeni anayasa tartışmalarına yer vermesini, sivil toplum kuruluşlarından siyasi partilere geniş bir tartışma imkânı ve alanı oluşturması gerektiğini düşünüyorum.

Sayın Başkan, Değerli milletvekilleri;

Sözlerime burada son verirken başta Gazi Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere Yüce Meclisin milletimize hizmet etmiş tüm üyelerini rahmetle anıyorum. Önümüzdeki dönemin milletimiz ve devletimiz için hayırlar getirmesini Cenabıallah'tan niyaz ediyorum.

Sizleri ve şahsınızda aziz milletimizi saygıyla selamlıyorum. Teşekkür ederim.
(AK PARTİ ve BDP sıralarından ayakta alkışlar, CHP ve MHP sıralarından ayağa kalkmalar)

YIRMI DÖRDÜNCÜ DÖNEM

İKİNCİ YASAMA YILI

Birinci Birleşim

1 Ekim 2011 Cumartesi

Birinci Oturum

Açılma Saati: 15:00

Başkan: Cemil Çiçek

Kâtip Üyeler: Muhammet Rıza Yalçınkaya (Bartın), Mine Lökbeyaz (Diyarbakır)

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

Türkiye Büyük Millet Meclisinin 24'üncü Dönem İkinci Yasama Yılı'nın açılışı vesilesiyle, siz değerli milletvekillerimizi en kalbi duygularıyla selamlıyorum.

12 Haziran 2011 seçimlerinde ilk kez veya yeniden seçilen tüm değerli milletvekillerimizi tebrik ediyor, yeni yasama yılının ülkemiz ve milletimiz için hayırlı ve verimli olmasını temenni ediyorum.

Bugüne kadar Mecliste Cumhurbaşkanı olarak yaptığım bütün konuşmalarda Türkiye Büyük Millet Meclisinin anlam ve önemi üzerinde durdum.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin temsil ettiği değerlerin hatırlatılması, hem demokrasimizin niteliklerinin korunması yolunda bugüne kadar sergilenen çabalara sahip çıkmamızı hem de Meclisin önünde duran sorunlara büyük bir öz güvenle yaklaşılmasını sağlayacaktır.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

Burada çatısı altında bulunduğumuz Türkiye Büyük Millet Meclisi, milletin kayıtsız şartsız hâkimiyetini temsil eden en kudretli kurumdur. Meşruiyetini milletimizden alan, onun adına diğer kurumlara meşruiyet veren mercidir. Millet olarak kurtuluşumuzun karargâhı, devlet olarak kuruluşumuzun kaynağıdır. Demokrasimizin ocağı, istiklal ve egemenliğimizin nihai teminatıdır. Halkımızın hak, hukuk, özgürlük, adalet, refaha ilişkin talep ve özlemlerinin dile geldiği, yerine getirildiği yüce makamdır. Milletimizin ortak hafızası ve vicdanının tecessüm ettiği çatıdır. Ülkemizi muasır medeniyet düzeyine ve ilerisine taşıyacak irade ve azmin müşahhas ifadesidir. Milletimizin birlik ve beraberliğinin timsali, halkımızın geleceğe yönelik ülkü ve özlemlerinin tezahür ettiği kurumdur. Tüm bu nedenlerle mesuliyeti çok ağır ancak o denli de şerefli bir müessesedir.

Sayın Başkan,

Bir demokrasi şöleni ikliminde gerçekleştirilen 12 Haziran seçimleri, halkımızın tercih ve özlemlerini güçlü bir şekilde yansıtan bir tablo ortaya koymuştur.

Seçim sonuçlarının, hiçbir tereddüde yer bırakmaksızın, muazzam bir başarıyla birkaç saat içinde alınması takdire şayandır.

Geçen yıl Meclisin açılışında bu kürsüden yaptığım konuşmada demokrasi-mizin hem temsili hem de katılımcı yönüyle birlikte işleminin gerektiğine işaret etmişim. Halkımız, 12 Haziran seçimlerinde yüksek katılım oranıyla siyaset kurumunu onurlandırmış, siyasetin tüm renk ve eğilimlerinin büyük ölçüde Mecliste temsil edilmesini sağlamıştır. Yüce Meclise istisnasız bütün sorunların üzerine cesur bir şekilde gitme gücü vermiştir.

Cumhurbaşkanı olarak benim görevim, halkımızın verdiği her bir oyun gereğinin yerine getirilmesi çağrısında bulunmaktır. Parlamenter demokrasilerde talep ve itirazın yeri Meclistir. Yüce Meclise geldikten sonra, şüphesiz her siyasi parti, her siyasi çizgi ve her milletvekili, ortak geleceğimiz, sorunlarımız ve umutlarımız adına kendi tezlerini ortaya koyacaktır.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

13 Haziran 2011 sabahı itibarıyla Türkiye'nin en önemli gündem maddesi, yeni bir anayasanın hazırlanmasıdır. İstisnasız tüm kesimler, yeni bir anayasa yapma iradesi ve düşüncesini taşıyor, çünkü herkes, yürürlükteki Anayasa'nın ihtiyaçlarımıza cevap vermemesinden, Türkiye'nin demokratik olgunluk ve çeşitliliğini kısıtlamaya çalışmasından, Türkiye'nin zenginliklerini yok saymasından rahatsızdır. Bu nedenle, temsil gücü ve meşruiyeti yüksek, sorumluluğu ağır bu Meclisten halkımızın beklentileri de aynı ölçüde büyüktür.

Aziz milletimiz, siz değerli milletvekillerimize uzun süredir özlemini duyduğu, 1921 ve 1924 anayasalarından beri ilk defa millet iradesine dayanan bir anayasa yapma mesuliyetini ve şerefini tevdi etmiştir. Bu şerefli vazifeyi ifa ederken büyük bir sorumluluk ve öz güven içinde hareket etmelisiniz. Zira bu süreç, korku, endişe, tahammülsüzlük ve kısır kavgalarla tekemmül ettirilebilecek bir süreç değildir.

Yeni anayasa süreciyle ilgili olarak, bugün, öz güven duymak için gerçekten çok sağlam sebeplerimiz de vardır. Her şeyden önce, iki yüz yılı aşkın bir anayasa süreci tecrübemiz mevcut. 1808 yılında Senedi İttifak'la başlayan, Tanzimat Fermanı, Islahat Fermanı, Kanuni Esasi, Birinci ve İkinci Meşrutiyet ile devam eden, 1921, 1924, 1961 ve 1982 anayasalarına uzanan deneyimlerimiz milletimize köklü bir hafıza ve müspet ya da menfi tecrübeler sunmaktadır. Bu hafıza ve tecrübeler milletimizi önümüzdeki yüzyıla taşıyacak yeni anayasaya da ışık tutacaktır.

Millet olarak, bu engin tecrübenin ışığında asgari müştereklerimizin ve temel değerlerimizin neler olduğu hakkında güçlü bir mutabakata sahibiz.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

Yüce Meclisimiz, Kurtuluş Savaşı'mızın yapıldığı en zor şartlar altında dahi sivil bir anayasa yapmaya muktedir olmuş bir meclistir.

Bizzat Gazi Mustafa Kemal'in riyaset ettiği Meclisimizin hazırladığı 1921 ve 1924 anayasalarımızdan sonra yapılan tüm anayasalar, maalesef demokrasimizin, dolayısıyla millî iradenin askıya alındığı ara dönemlerin ürünüdür.

Böyle bir dönemin ürünü olan ve hâlen yürürlükte olan 1982 Anayasası da, son yıllarda yapılan çok kapsamlı reformlara rağmen, iç sistematliğini yitirmiş, ar-

tık milletimizin ulaştığı demokratik ve ekonomik seviye nazarı itibarıyla dar gelmeye başlamıştır.

Millet olarak, 70 milyonu aşan dinamik nüfusumuzla, yaklaşık on yıl sonra cumhuriyetimizin 100'üncü yılını, yaklaşık yarım asır sonra da bu topraklara kök salışımızın bininci yılını idrak edeceğiz.

Bu nedenle, ülke olarak, millet olarak daha parlak bir geleceğe umutla bakmamız çok tabiidir. Dolayısıyla, yeni anayasa sürecini bazı usul ve üslup hatalarına kurban etmeden, itidal, öz güven ve kararlılıkla yürütmeliyiz.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

Bu öz güvenle hazırlanacak yeni anayasada vizyon ve yazım olmak üzere iki husus çok önemlidir.

Anayasalarımız bugüne kadar, özgürlükler konusunda şüpheli ve katı, sınırlamalar konusunda geniş ve esnek bir dil benimsemiştir. Her türlü özgürlük, çerçevesi belli olmayan, her anlama çekilebilecek sınırlamalara tabi olmuştur. Bugün yapılması gereken ise tam tersidir.

Yeni anayasamız esnek ve özgürlükçü bir karaktere sahip olmalıdır. Anayasalar üzerinden milletin farklı siyasi çizgilerini zapturapt altına alma, devlet ve millet arasında bir gerginlik oluşturma anlayışından uzak durulmalıdır. Bununla birlikte, esneklik, kuralsızlık da değildir. Çağdaş gelişmelere cevap veren, yeni toplumsal dinamikleri kapsayan ve kapsayabilmeye açık bir esneklikten bahsediyorum. Esneklik, temel ilke ve hassasiyetlerin aşındırılması da demek değildir; tam tersine, temel ilke ve hassasiyetlerin zamana karşı dirençli hâle gelmesi için zorunlu bir özelliktir.

1982 Anayasası'nın temel sorunu, toplumun ve toplumsal dinamiklerin gerisinde kalması, hatta toplumsal dinamikleri bir sorun saymasıdır. Yeni anayasa bunun tam aksine, toplumsal dinamiklerden yararlanmalı ve özgürlükçü bir zihniyetle hazırlanmalıdır.

Bu anlayışla, yeni anayasa:

Fazla detaya girmeyen, temel ilkeleri güçlü bir şekilde belirleyen ancak detayları kanunlara bırakan, esnek ve ilerlemeye izin veren bir nitelikte tanzim edilmelidir. Bu süreçte en önemli ölçümüz evrensel standartlar olmalıdır.

Temel hak ve hürriyetleri herkes için, her yönüyle eşit vatandaşlık temelinde güçlendiren ve teminat altına alan bir anayasa olmalıdır. Toplumun her kesiminin bu ülkede "kendisi olarak" yaşama hakkı anayasal güvenceler altında itina ile muhafaza edilmelidir. Bunu sağlamanın yolu özgürlükçü bir anlayışla milletimizin her bir ferdine, siyasi görüşü, meşrebi ve kökeni ne olursa olsun, güvenen bir vizyonla hareket etmektir.

Bütün bu 200 yıllık çabalarımızın kazanımlarını pekiştiren, hepimizin üzerinde mutabık olduğu demokratik, laik, sosyal bir hukuk devleti olan cumhuriyetimizin temel ilkelerinden taviz vermeyen bir anayasa olmalıdır.

Bir yandan devletin bekası konusunda her türlü tedbiri alırken diğer yandan devletin, milletin hizmetinde olduğunu unutmayan bir anayasa olmalıdır. Bu bağ-

lamda, vesayeti örtülü bir şekilde başka organlar aracılığıyla sağlamak yerine, çağdaş demokrasilerde olduğu gibi açık bir şekilde halka tevdi eden bir anlayışı hâkim kılmalıdır.

Sadece “hesap soran” değil, aynı zamanda “hesap veren bir devlet” anlayışını yansıtmalıdır. Bu itibarla, çağdaş demokrasilerin şeffaflık ve hesap verebilirlik gibi en önemli vasıflarını ruhunda ve lafzında içeren bir anayasa olmalıdır.

Demokrasinin tüm kurum ve gelenekleriyle ilerlemesine izin verecek fren ve denge sistemlerini içinde barındırmalıdır. Bu meyanda, güçler ayrılığı, yargı erkini bağımsızlığı, basın ve ifade özgürlüğü ilkelerine özellikle dikkat çekmek istiyorum.

Netice olarak yeni anayasamız, Türk demokrasisini kurumsallaştıracak tüm hasletleri içinde barındırmalıdır. Zira, kurumsallaşmış bir demokrasi, dönemlerden, kişilerden, iktidarlardan bağımsız, sürekli, sürdürülebilir ve tutarlı bir demokrasi demektir.

Kurumsallaşmış bir demokrasi, konjonktürel akımlardan etkilenmeden, vatandaşlarına demokratik hukuk devletinin icaplarını, her zaman ve her şartta sağlayabilen bir demokrasi demektir.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

Yeni anayasanın yapılmasında normlar kadar anayasanın yapılma süreci de önemlidir çünkü esas kadar usul de mühimdir. Yeni anayasanın iyi hesaplanmış ve sorunları çözmeyi esas alan bir usulle yapılması elzemdir. Bu meyanda, Sayın Meclis Başkanının bilim adamlarıyla başlattığı ve tüm partilerin ortak bir anlayışta buluşmasını hedefleyen çalışmaları memnuniyet ve ümit vericidir.

Yeni anayasa, hiçbir özel fikrin, partinin, ideolojinin ve doktrinin mührünü taşımamalıdır. Anayasanın taşınması gereken tek mühür, milletimizin mührü olmalıdır.

Bu bakımdan, sadece yüce Mecliste temsil edilen partilerin değil, diğer siyasi partilerin, sivil toplum kuruluşlarının, üniversitelerin ve meslek kuruluşlarının da bu tartışma sürecine katılıyor olmasını son derece faydalı buluyorum.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

Tarih, temel hak ve özgürlükleri genişleten, hesap verebilir yönetimlere sahip olan ve hukukun üstünlüğünü tesis eden devletlerin ve rejimlerin daima güçlendiğini göstermektedir.

Kısaca “demokrasi” olarak ifade ettiğimiz bu değerler manzumesi, bir ülkenin istikrarının, refah ve güvenliğinin en temel teminatıdır. Ayrıca, bölgesel ve uluslararası barışın da güvencesidir.

İç barışımızı pekiştirmenin en etkili yolu da ülkemizi her açıdan birinci sınıf bir demokrasi hâline dönüştürmektir.

Demokrasiyi tüm kurum, teamül ve müktesebatıyla benimsediğimiz vakit, ülkemizde gerçek sulh ve huzuru yakalayabiliriz.

Demokrasinin en temel ve vazgeçilmez ilkelerinden biri de hiç şüphesiz, hukukun üstünlüğüdür. Ancak hukuk, siyasi üstünlük mücadelesinin bir aracı da

değildir. Hukuk yoluyla siyasi üstünlük sağlamanın, topluma şekil vermenin ve insanları belli bir kalıba sokmanın mümkün olmadığı defalarca görülmüştür.

Hukukun, insan hayatını ve onurunu el üstünde tutan bir özelliği olmalıdır. Haksızlık ve adaletsizlik hukuk kılıfına sarılmamalıdır. Hukuk “adalet” ilkesini gözetmelidir. “Hukuk devleti” ilkesinin ve “hukukun üstünlüğü” idealinin de nihai hedefi, esasen, adalet talebinin karşılanmasıdır.

Adalet talebinin karşılanması, devletin bütün organlarının, bu organları oluşturan kurumların ve bu kurumlarda görev yapanların tamamının ortak sorumluluğudur.

“Hukukun üstünlüğü” temelinde görev yapan, insan onurunun korunmasını ve adaletin gereği gibi sağlanmasını hedefleyen, bağımsız ve tarafsız bir yargı sistemi, demokrasinin ve hukuk devletinin vazgeçilmez şartlarından biridir.

Yargı mercileri, haksızlığa uğradığını düşünenlerin son umut kapısıdır. Hukuka sığınanların umutlarının yıkılması, devlete duyulan güveni de sarsar.

Yargının adaletli davranmadığı yönünde yaygın bir kanaat oluşursa toplum vicdanında kapanması zor yaralar açılır ve güven duygusu kaybolur.

Bu sebeple, yargı mercilerinin de fonksiyonlarını yerine getirirken azami özen göstermesi beklenmektedir. Şahsi duygular ve tercihler, siyasi ve felsefi görüşler yargı kararlarını etkilememeli ve adaletsiz sonuçlara yol açmamalıdır.

Öte yandan, mahkemelerimizin önünde aşırı iş yükü ve personel eksikliği nedeniyle zamanında sonuçlandırılmayan çok sayıda dosya bulunmaktadır. Tutuklulukların fiili cezaya dönüşmesine ve adaletin tecelli etmesinin gecikmesine sebep olan en önemli hususlardan biri de budur. Söz konusu durum, yargının etkinliğine de gölge düşürmektedir. Dolayısıyla, bu sorunların el birliği içinde süratle çözülmesi, temel önceliğimiz olmalıdır.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

Güvenlik ve demokrasi arasındaki bağ, hepimizin hassasiyetle tahlil etmesi gereken bir husustur. Günümüzde, demokrasi olmadan güvenlik, güvenlik olmadan da gerçek bir demokrasiden bahsedilemez.

Bu nedenle, demokrasi, terörle mücadele etmenin hem en etkili yolu hem de kıskançlıkla korumak için en fazla fedakârlık yapmamız gereken değerimizdir.

Son dönemlerde artan terör eylemleri, sadece güvenlik güçlerimize, masum vatandaşlarımıza, millî birlik ve bütünlüğümüze değil, demokrasimize de kastetmektedir. Bu nedenle terörle mücadele aynı zamanda demokrasimizi koruma ve ilerletme mücadelesidir.

Tüm milletimize şu mesajı açıkça vermek isterim: Devletin birliği ve bölünmez bütünlüğü, temel siyasi perspektifimiz ve tartışmaya açık olmayan ilkimizdir. (AK PARTİ sıralarından alkışlar)

Terörün hiçbir haklı gerekçesi olamaz. Hiçbir şekilde, devletin bütünlüğüne ve milletin varlığına dönük saldırılar, bir hak arayışı olarak sunulamaz. Terör, zerre kadar müsamaha gösterilemeyecek, yok edilmesi gereken bir beladır. (AK PARTİ sıralarından alkışlar)

Terör hiçbir davaya hizmet etmez ve edemez. Tam tersine bir dava teröre bu-
laştığı anda, ne söylerse söylesin onunla mücadele etmenin yolu da bellidir. Terör
iklimini yaymaya çalışanlar, teröre karşı net tutum takınmayanlar, en büyük zararı
kendilerine verirler. Bu nedenle ülkemiz, terörle mücadeleyi en etkin yollarla ve
tereddütsüz sürdürecektir.

Son dönemde, bölücü terör örgütünün aralarında kadınların ve bebeklerin
de bulunduğu masum insanları hedef alan saldırıları, insanlık adına utanç verici
cinayetlerdir. Söz konusu saldırılar, vicdanları derinden yaralamakta ve tahammül
sınırlarını zorlamaktadır. Bu nedenle, şehirlerin merkezinde hiçbir ayırım gözet-
meden kalabalıkları hedef alan teröristleri, fikri, zikri, partisi ne olursa olsun, her-
kesin şiddetle telin etmesi, en azından insanlığa karşı bir namus borcudur. (AK
PARTİ sıralarından alkışlar)

Bu süreçte devletin tüm kurumları ve siyasetin tüm eğilimleri ortak bir has-
sasiyetle hareket etmek zorundadır. Devlete düşen görev, terörle mücadele için ge-
reken adımları atmak, hukuk kuralları dâhilinde bütün metotları kendi prensipleri
içinde uygulamaktır.

Dolayısıyla devletimize sahip çıkmak, devletimizi köşeye sıkıştırmaya veya
zafiyete düşürmeye çalışan tertipleri bertaraf etmek hepimizin vazifesidir.

Bu vesileyle, vatan ve millet uğruna canlarını feda eden tüm şehitlerimizi rah-
met, minnet ve hürmetle anıyor, gazilerimize de şükranlarımı sunuyorum.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

Terörle mücadelede, taleplerini şiddete başvurmadan demokratik sistem için-
de dile getiren vatandaşlarımızı, teröre destek veren, terörü yücelten kesimlerden
ayrılmak büyük önem taşımaktadır.

Devletimizin şefkat ve hukuk çerçevesinde suçsuzlara zarar vermeden müca-
dele etme özeni ile milletimizin basireti ve metanetini bir zafiyet olarak görenler
yanılmaktadır. Teröristler bu politikamızı böyle algıladıkları müddetçe terörle mü-
cadelemizdeki kararlılık devam edecek ve onlar da sonuçlarına katlanacaklardır.

Kan ve şiddetle hak alma arayışında olanlar, atılan demokratik adımların te-
rör sayesinde elde edildiğini zannedenler, tarihi bir yanlışlığı içindedirler. Zira, şu da
iyi bilinmelidir ki, terör olmasaydı, demokratik standartlarda da, ekonomik geli-
mişlikte de çok daha ileride bir Türkiye'de yaşıyor olacaktık.

Değerli milletvekilleri,

Diğer yandan, uzun yılların ihmalinin bir sonucu olan demokratik eksiklik-
lerimizden neşet eden Kürt sorununu, ortak değerlerimize ve devletimize sahip
çıkan bir anlayışla, yine demokrasi içinde çözebiliriz.

Çare, ideolojik ve etnik odaklı bir siyasi dil ile çatallaşmaya gitmeden, demok-
ratik gelişim yolunda adımlar atmaktır.

Bu bakımdan Meclisin açılış gününde, tüm siyasi partilere karşılıklı birbirleri-
ni anlamaya, uzlaşmaya ve itidal tavsiye etmeyi bir borç biliyorum.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

Bir ülkede istikrar, başarı ve halkın mutluluğunun en önemli göstergesi, o
ülkenin ekonomik performansıdır. Bu anlayışla, gerek Türk ekonomisi, gerekse
uluslararası ekonomiyle ilgili görüşlerimi de sizlerle paylaşmak istiyorum.

On beş yıldır gümrük birliğinin içinde olan ve dünya ekonomisiyle bütünleşen Türk ekonomisi, tabii ki uluslararası piyasalarda olup bitenlerden etkilenecektir.

Herkesin bildiği gibi 2007 Ağustos ayında başlayan küresel kriz henüz son bulmamışken, dünya ekonomisi bugün yeni bir krizle karşı karşıya bulunmaktadır.

2009 yılı sonlarında başlayan ve 2010 yılı boyunca devam eden toparlanma, maalesef 2011 Mayıs ayından itibaren duraksamış ve ülkeleri tekrar bir daralma sürecine sokmuştur.

Amerika Birleşik Devletleri ve euro bölgesinin karşı karşıya kaldığı yüksek borç yükü ve büyük bütçe açıklarından kaynaklanan kamu maliyesi sorunları ve bu sorunların çözümüne yönelik siyasi karar almadaki yetersizlikler, söz konusu ülkelerin sorunlarını ağırlaştırmıştır.

Bu süreçte özel borçlar kamu borcuna dönüşmüş ve devletin borç yükü sürdürülemez seviyelere gelmiştir. Önceki krizde kamu kesimi, özel kesim şirketlerini kurtarıyordu. Şimdi devletler kurtarılmaya muhtaç hâle gelmişlerdir.

Neticede, yeni bir küresel kriz beklentisi gerek tüketicilerin gerekse üretici ve yatırımcıların kararlarını menfi yönde etkilemektedir. Hâlihazırda ortaya çıkan bu “ekonomik dehşet dengesi”nin bir anda küresel krize dönüşmemesi için, uluslararası camianın elindeki en iyi mekanizma olan G-20 platformunun daha etkin bir şekilde çalıştırılması elzemdir. Küresel ekonomik gelişmeleri ülkemiz ekonomisi açısından değerlendirdiğimde ise şu tabloyu görüyorum;

Her şeyden önce, hâlen devam eden küresel kriz ve önlenmeye çalışılan ikinci ekonomik daralma dalgası, bizim gibi yükselen piyasa ekonomilerinin krizi değildir. Bu krizler gelişmiş ülkelerin neden olduğu krizlerdir.

Söz konusu küresel krizlere rağmen, Türk ekonomisi sağlam makro temeller üzerine oturmaktadır. Bugün, kamu maliyesi daha güçlü, borç dinamikleri sürdürülebilir, bankacılık sistemi sağlam, kredi piyasaları işlevsel ve parasal aktarım mekanizmaları çalışan bir ekonomimiz var.

Son yıllarda bir miktar artış olsa da hane halkı borçluluk oranımız diğer ülkelere nazaran hâlâ düşüktür. Öte yandan, tasarruf eğilimimizin düşük olması bizim için bir zafiyet oluşturmaktadır.

Bununla birlikte, çoğu ülkelerin çok düşük büyüdüğü, bazı ülkelerin hiç büyümediği bir küresel ortamda Türk ekonomisi 2010 yılında yüzde 9, 2011 yılının ilk yarısında ise yüzde 10,2 oranında büyümüştür. Bu büyüme, istihdam yaratan bir büyüme olmuştur.

Pek çok gelişmiş piyasa ekonomisinin notlarının düşürüldüğü bir dönemde, ülkemizin kredi notunun 2009'dan beri 3 kez artırılması takdire şayan bir başarıdır. Bunda katkısı bulunan tüm yetkilileri ve çalışkan halkımızı yürekten kutluyorum. *(AK PARTİ sıralarından alkışlar)*

Ancak, daha önce bahsettiğim nedenlerle dışa açık bir ekonomide her zaman dikkatli olmak, bir rahatlama ve gevşeme duygusuna kapılmadan, küresel şartlardaki değişim trendlerini yakından izlemek şarttır.

Bu meyanda, başta Hükümet olmak üzere ekonomi yönetimimizin esasen bu yönde gereken parasal ve mali kararları vakitlice aldığını ve almaya da devam ettiğini memnuniyetle görüyorum. Söz konusu kritik süreçte ekonomiyle ilgili tüm birimlerin kendi aralarında sağladıkları koordinasyon ve iş birliğini de takdirle karşılıyorum.

Türk ekonomisinin bugün dünyanın 16'ncı, Avrupa'nın 6'ncı en büyük ekonomisi olmasından elbette gurur duyuyoruz. Bununla birlikte, sadece kişi başına millî gelir bakımından gelişmiş ülkelerle aramızdaki gelir farkını kapatmak için değil, aynı zamanda bölgesel dengesizlikleri gidermek ve gelir dağılımındaki adaleti sağlamak için de çok çalışmamız gerekmektedir.

Yapılan ekonometrik analizler, cumhuriyetimizin 100'üncü kuruluş yılı olan 2023 yılına kadar kesintisiz sürdürülebilir yüzde 10'luk bir büyüme hızının, fert başına düşen millî gelirimizi Avrupa Birliğinin bugünkü ortalamasının ancak yüzde 80'i seviyesine taşıyacağını göstermektedir.

Söz konusu hedeflere ulaşmak için gerçekleştirmek zorunda kaldığımız yüksek büyüme oranları, maalesef kronik cari açık sorunları ve risklerini oluşturmaktadır.

Bugüne kadar cari açıkla ilgili sorunlarımıza çoğu kez döviz kuruyula çare aradık. Tabii ki döviz kuru bir ekonominin rekabet gücünü belirleyen önemli makro değişkenlerden birisidir, dolayısıyla karar alıcılar tarafından göz önünde bulundurulmalıdır. Ancak, döviz kuruyula ilgili tartışmalar yapısal sorunların ötelenmesine ve çözümlerin geciktirilmesine neden olmamalıdır. Son büyüme ve cari açık rakamları, ülkemizin cari açık sorununun önemli bir bölümünün yapısal olduğuna işaret etmektedir.

Ülkemiz nihai ürün üretimi bazında son yıllarda önemli başarılar elde etmiştir. Başta makine ve teçhizat olmak üzere, beyaz eşyada ve bazı endüstri dallarında ortaya konulan performans bunun kanıtıdır. Ancak, uluslararası piyasalarda talep edilen bu kaliteli ürünleri üretmek için ülkemizde yeterince kaliteli ara malı ve ham madde üretmiyoruz.

Değerli milletvekilleri,

Bu noktada özellikle bir hususa dikkatinizi çekmek istiyorum: Ekonomi Bakanlığımızın 2009 yılında yaptığı bir çalışmaya göre, imalat sanayimizin ithalata bağımlılığı yüzde 82 civarındadır, ihracatımızın ithalata bağımlılığı da bir o kadar yüksektir. Yani, 1 dolarlık ihracat yapabilmemiz için 82 sentlik ithalat yapmak durumundayız. Bu, hepimizi rahatsız etmesi gereken ciddi bir yapısal sorundur.

Dolayısıyla, yüksek cari açık vermeden hızlı büyümeyi gerçekleştirmenin yollarını bulmalıyız. Geçtiğimiz dokuz on yıl, ekonomimizin bozulan makroekonomik temellerinin onarım yılları oldu.

Önümüzdeki dönemde ise bu olumlu ekonomik tablonun sağladığı altyapı ve öz güvenle yüksek oranlı büyümeyi gerçekleştirebilmek için bütün gayretlerimizi toplam faktör verimliliğini artıracak reformlara yoğunlaştırmalıyız.

Gümrük Birliği ve Dünya Ticaret Örgütü gibi uluslararası anlaşmalardan kaynaklanan yükümlülüklerimizi de akılda tutarak çok tükettiğimiz ancak bir kısmını

kısmen ürettiğimiz bir kısmını da hiç ürettiğimiz ham madde ve ara mallarının yurt içinde üretilmesi imkânlarını muhakkak sağlamalıyız.

Kalkınma süreçlerini ülkemizle mukayese edebileceğimiz bazı ülkelerin kendi markalarını oluşturduğu 60'lı, 70'li ve nihayet 90'lı yıllarda, siyasi ve sosyal istikrarsızlıklar nedeniyle yapamadıklarımızı geç de olsa telafi etmek zorundayız. Bu çerçevede, teşvik sistemimizi rasyonel bir şekilde gözden geçirerek enerji, ham madde, ara malı ve ileri teknoloji ürünleri bakımından dışa bağımlılığımızı azaltmak mecburiyetindeyiz.

Değerli milletvekilleri,

Unutmayalım ki dinamik bir nüfusa, stratejik bir coğrafyaya ve köklü bir tarihe sahip ülkemizin bir yandan millî çıkarlarını koruması, diğer yandan bölgesinde istikrar ve barış unsuru olması için sürdürülebilir ve sağlam temellere dayalı bir ekonomisinin bulunması şarttır. Bu anlayışla, son on yılda, yüksek enflasyon, bozuk kamu maliyesi ve yüksek faiz sarmalından nasıl kurtulduysak, uygulamaya konulacak yapısal değişimlerle bu sefer yüksek büyüme oranlarını düşük cari açıklarla sağlayabileceğimize olan inancım da tamdır.

Diğer taraftan, muhtelif konuşmalarımda kamuoyunun dikkatini çektiğim üzere, ülkemizin vakit geçirmeden bir bilgi ekonomisi hâline dönüşmesi de elzemdir. Bu doğrultuda, bilim, teknoloji, eğitim, araştırma, geliştirme ve inovasyon alanında devlet-üniversite-özel sektör iş birliğinin artırılması kilit rol oynamaktadır.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

21'inci yüzyılın güç dengelerine göre rekabet edebilmek için ülkemizi bir bilgi toplumu ve ekonomisi hâline döndürmekten başka çaremiz yoktur. Bunun da yolu eğitimden geçer. Eğitimin temelini ise öğretmenler oluşturur. Hepimiz şahit olmuşuzdur ki iyi yetişmiş, fedakâr, vizyon sahibi bir öğretmen tüm öğrencilerinin istikbalini değiştirebilir. Bu nedenle, başta nitelikli öğretmen yetiştirilmesi olmak üzere eğitimle ilgili tüm sorunların çözümüne gerekli enerji ve kaynağı teksif etmek bir milletin yapabileceği en iyi yatırımdır.

Diğer yandan, sağlıklı bir toplum ve ekonominin ancak kadınların siyaset dâhil beşerî hayatın tüm alanlarına etkin bir şekilde katılımıyla mümkün olacağı da aşîkârdır. Bu vesileyle, 12 Haziran seçimleri neticesinde Meclisteki kadın milletvekillerimizin sayısının kayda değer bir şekilde artmasından duyduğum memnuniyeti ifade etmek istiyorum. Yeni yasama yılında, kadın milletvekillerimizin de büyük katkısıyla, kadına yönelik şiddet ve kızlarımızın eğitim sorunu gibi meselelerin çözülerek ülkemizin gündeminden çıkarılmasını temenni ediyorum.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

Dış politika bakımından son derece hareketli ve tarihi bir dönemden geçmekteyiz. Geçen yıldan bu yana Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da önümüzdeki on yıllara damgasını vuracak tarihî bir değişim ve dönüşüm süreci yaşanmaktadır.

Pek çok vesileyle ifade ettiğim gibi, Avrupa'daki 1848 ve 1989 devrimlerini çağrıştıran bu demokrasi dalgası, artık geri çevrilemez bir nitelik arz etmektedir.

Bölgedeki değişim ihtiyacına, 2003 yılında Tahran'da düzenlenen İslam İşbirliği Teşkilatı Dışişleri Bakanları Toplantısı'nda yaptığım konuşmada dikkat çekmiştim.

O gün, meslektaşlarıma, mevcut yönetimlerin, bölge halklarının meşru taleplerine cevap vermekte yetersiz kaldığını ifade etmiş; bu şartlar altında halkın tepkisinin veya dış müdahalenin önüne geçmek için herkesin kendi evini düzene koyması ve samimi reformlar yapması gerektiğini anlatmışım.

Yıllarca baskı, korku, işgal, yoksulluk ve yolsuzluğun kışkıracı acı çeken bölge halkları, nihayet geleceklerini kendi ellerine almaya ve tarihi yakalamaya karar vermişlerdir. Bu mücadele, özgürlük ve adalet kadar, millî onur ve öz güvenin de yeniden kazanılması mücadelesidir.

Bölge halkları, yaşadıkları tarihî dönüşüm sürecinin başarıya ulaşması için bir ilham kaynağı olarak gördükleri Türkiye'yi yakından takip etmektedirler.

Dost ve kardeş bölge halklarının bu tarihî ve şerefli mücadelesinde, Türk milletinin yanlarında olduğunu bu kürsüden bir kez daha ilan etmek istiyorum.

Ülkemizin bu anlayışla yaptığı ekonomik, siyasi ve askerî katkılar gerçekten takdire şayandır. Bu vesileyle, önce, Libya'daki 25 bin vatandaşımızın ve çok sayıda yabancıların tahliyesinde, bilahare, icra edilen NATO operasyonlarında gösterdikleri üstün başarı ve fedakâr çalışmalarından dolayı tüm sivil ve askerî makamlarımızı kutluyorum.

Demokratik değişim yönünde büyük fedakârlıklarla önemli bir merhaleyi geçen Libya halkının, artık ideolojik ve kabile temelli çekişmeleri bir yana bırakarak, millî birlik ve bütünlüğünü tahkim etmesi en büyük temennimizdir.

Diğer yandan, üzülecek ifade etmek isterim ki, son yıllarda en büyük siyasi ve diplomatik yatırım yaptığımız komşumuz Suriye'nin bölgedeki gelişmeleri doğru tahlil etmekte geç kaldığını görüyoruz. Türkiye olarak, her zaman Suriye halkının mutlu, Suriye devletinin ise güçlü olmasını istedik ve bu doğrultudaki politikaları samimiyetle yürüttük.

Ne var ki, Suriye yönetimi nezdindeki açık ve kapalı tüm girişimlerimize rağmen, ülkede kardeş kanı akmaya devam etmektedir. Kendi halkına karşı baskı ve şiddet kullanmayı sürdüren Suriye yönetimine artık güvenimiz kalmamıştır. Türkiye her hâlükârda, kadim dostu Suriye halkının yanında olacaktır.

Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da yaşanan bu tarihî değişimin barış, istikrar ve refaha tahvil edilmesi için sadece resmî makamlarımız değil, siyasi partilerimiz, iş dünyamız ve sivil toplum kuruluşlarımızın da bu ülkelerde aktif çaba göstermeleri gerekmektedir. Söz konusu çabalarımızda, kardeş ve dost ülkelerin istikrar, adalet, demokrasi ve kalkınma süreçlerine her seviyede yardımcı olmalıyız. Ayrıca, Arap Baharı'nın kazanımlarının kalıcı olması için tüm bölgeyi kapsayacak bir ekonomik iş birliği mekanizması ile güvenlik mimarisi oluşturulmasına da öncülük etmeliyiz.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri,

Bugünlerde bölgede Sünni-Şii ayrımı ekseninde içten içe derinleşen büyük bir tehlikenin zuhur ettiğini görüyorum. Bölgenin enerjisini ve kaynaklarını heba edecek bu tehlikeli süreçte engel olunmalıdır.

Buradan, İslam dünyasında böylesi ilkel bir ayrışmadan nemalanmaya çalışan kötü niyetli güçlerin kışkırtmalarına alet olan tüm yönetimlere ve örgütlere de ses-

lenmek istiyorum: İslam dünyasını, 21'inci yüzyılda âdeta Orta Çağ Avrupası'nın karanlıklarına döndürecek bir sürece izin vermeyiniz.

Değerli milletvekilleri,

Bu tarihî olaylar hâlâ bölgede kaynamaya devam eden temel meselelerden birisinin Arap-İsrail ihtilafı olduğu gerçeğini unutturmamalıdır. Bu meyanda, Filistin halkının kendi devletinin tanınması yolunda verdiği mücadeleye ülkemizin sağladığı destek, Filistin'le olan kardeşlik bağlarımızın ve tarihî mesuliyetimizin bir icabıdır.

Öte yandan, bölgedeki yeni siyasi iklimi en dikkatli takip ve analiz etmesi gereken ülke İsrail'dir. Zira, bölgedeki demokratik ve demografik dinamikler İsrail'in aleyhine gelişmektedir. Başkenti Kudüs olan bağımsız ve onurlu bir Filistin devletinin kuruluşunu işgal, zorbalık ve toprak gaspıyla engellediği; işgal ettiği Arap topraklarından çekilmediği sürece, İsrail'in gerçek barış ve güvenliğe ulaşması imkânsızdır.

İsrail'in stratejik bir yaklaşım sergilemediği bir başka konu da ülkemizle ilişkilidir. İsrail, haklı taleplerimiz bağlamında gerekli adımları atmadığı müddetçe ilişkilerimizin normalleşmesi de söz konusu değildir.

Değerli milletvekilleri,

2011 yılı, dost ve kardeş Türk cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarının 20'nci yıl dönümüdür. Kardeş ülkelerin son 20 yılda bağımsızlığın pekiştirilmesi ve ekonomik kalkınma yolunda katettikleri muazzam ilerlemeden millet olarak büyük bir sevinç duyuyoruz. Sevinç ve kederlerini yüreğimizde hissettiğimiz Türk cumhuriyetlerindeki kardeşlerimizin, önümüzdeki yıllarda daha güçlü devletler ve demokratik toplumlar olarak, nice büyük başarılarla ulaşmasını samimiyetle temenni ediyorum.

Öte yandan, ülkemizin dünya barışına katkı yapma yönündeki iradesi ve artan etkinliği tüm dünyada takdirle karşılanmaktadır. Bu bağlamda, birçok karmaşık sorunun çözümünde ülkemizin katkılarının fark yaratmasından büyük memnuniyet duyuyorum.

Türkiye'nin Kafkaslar, Balkanlar, İran, Irak, Afganistan, Pakistan, Lübnan, Filistin ve Somali'yle ilgili pek çok meselede öncülük ettiği ya da katıldığı diyalog ve iş birliği süreçleri, bu bölgelerdeki barış ve istikrar çabalarına en anlamlı katkıyı yapan mekanizmalar hâline dönüşmüştür.

Diğer taraftan, ülkemizin artan imkân ve kabiliyetlerini küresel bir sorumluluk anlayışı içinde kullandığı bir başka alan da küresel kalkınma çabalarına verdiği destektir.

Bu çerçevede, Birleşmiş Milletlerin kalkınma alanındaki en temel forumlarından biri olan En Az Gelişmiş Ülkeler Zirvesi'ne ev sahipliği yapmış olmaktan büyük memnuniyet duyudum.

En az gelişmiş ülkelerin üçte 2'sini oluşturan Afrika, kendi kaderine terk edilmemesi gereken bir kıtadır. Bu bağlamda, yirmi yıldır yaşanan iç savaşın pençesinde kıvranan Somali'de baş gösteren açlık felaketi tüm insanlığın da ayıbıdır.

Asil milletimiz 150 küsur yıl önce Büyük İrlanda Kıtlığı gibi pek çok afet dolayısıyla gösterdiği alicenaplığı, bu kez Somali için de sergilemiştir. Bu vesileyle, Somali kampanyasına büyük şevkle katılan halkımızı en içten duygularıyla tebrik ediyorum.

Son dönemde Endonezya, Haiti, Pakistan ve Japonya'da pek çok doğal ve çevre felaketlerine tanık olduk. Felaketlerin boyutları çoğu kez en güçlü devletlerin dahi altından kalkamayacakları niteliktedir. Bu nedenle, geçen yıl yapılan Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda, açlık, kuraklık, salgın hastalıklar ve doğal afetlerle mücadele etmek için "Küresel Acil Mukabele Yeteneği" kurulması çağrısında bulunmuştum.

Memnuniyetle ifade etmeliyim ki, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu bu çağrımıza cevap vermiş ve geçtiğimiz haziran ayında kabul ettiği bir kararla "HOPE-FOR" adıyla bir gücün ihdas edilmesi sürecini başlatmıştır.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

Ortak değerler temelinde, güçlü müttefiklik bağlarıyla bağlı olduğumuz ülkelerle ilişkilere büyük önem vermekteyim. Bu çerçevede, pek çok küresel ve bölgesel meselede benzer vizyonları paylaştığımız ve iş birliği yaptığımız, müttefikimiz Amerika Birleşik Devletleri ile ilişkiler özel bir yer tutmaktadır.

Yine, bir parçası olduğumuz Avrupa, ülkemizin en köklü, kapsamlı ve çok boyutlu ilişkilere sahip olduğu kıtadır. Pek çoğu müttefikimiz ve önde gelen ticari ortağımız olan Avrupa ülkeleriyle yoğun siyasi, ekonomik, askerî, bilimsel, kültürel ve beşerî münasebetlerimiz vardır.

Hepimizin malumu olduğu üzere, 2007 Ağustos ayında başlayan küresel ekonomik kriz ve euro bölgesinde hâlen devam eden istikrarsızlık, Avrupa'nın içine kapanmasına yol açmıştır.

Bu durumun ortaya çıkmasında, bazı Avrupa Birliği liderlerinin stratejik miyopluğu da rol oynamıştır.

Küresel ağırlık merkezinin Asya'ya doğru meylettığı, Arap baharı nedeniyle demokratik genişlemenin Avrupa'nın doğusu ve güneyine doğru kaydığı bir ortamda, Avrupa Birliğinin bu içe kapanıklığının, ileride ciddi stratejik maliyetlere yol açması kuvvetle muhtemeldir.

Avrupa Birliğiyle münasebetlerimiz bağlamında, daha önce de değişik vesilelerle tekrarladığım gibi, stratejik önceliklerimizden taviz vermeden, müzakereler konusunda üzerimize düşenleri kararlılıkla yerine getirmeliyiz. Zira, bugün ulaştığımız ekonomik istikrar ve gerçekleştirdiğimiz demokratik reformlarda Avrupa Birliği müzakere sürecinin çok önemli katkıları olduğunu da unutmayalım.

Netice olarak, tıpkı Norveç gibi müzakereleri başarıyla tamamlamamıza imkân verilmesini muhataplarımızdan kararlılıkla talep etmeliyiz. Unutmayalım ki, müzakere süreci tamamlandığında, Avrupa Birliğine katılım konusundaki kararı, sadece Avrupa Birliği halkları değil, Türk halkı da verecektir.

Bu arada, pek çok Avrupa Birliği üyesinin arkasına sığındığı Kıbrıs sorununda, uzlaşma iradesinden yoksun tarafın Güney Kıbrıs Rum Yönetimi olduğu herkes tarafından bilinmelidir.

Değerli milletvekilleri,

Herkesin malumu olduğu üzere, adanın birleşmesi için yürütülen müzakerelerde Türk tarafı olarak her türlü çabayı gösterdik. Tüm uluslararası camianın desteklediği Annan Planı'nı reddetmelerine rağmen, Rum tarafı Avrupa Birliğine üye olabildi. Bu süreçte pek çok önde gelen Avrupa Birliği ülkesinin, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Avrupa Birliğine adanın tamamını temsil etmeden, eksik girdiğine dair yayınladıkları deklarasyon ve beyanlar hâlâ arşivlerde.

Esasen Avrupa Birliği, ilk defa, kendi iç sorunlarını çözmemiş, ülkesinin tamamını temsil etmeyen bir yönetimi bünyesine alarak kendi ilkelerini ihlal eden bir politika izlemiştir. Şimdi, böyle bir "yarım yönetim" in 2012'nin ikinci yarısında Avrupa Birliğine Başkanlık yapıyor duruma gelmesi, Avrupa Birliğinin zafiyetini gösterecektir. Bu, Avrupa Birliği tarafından da sorgulanması gereken bir husus olmalıdır.

Çok daha önemli bir nokta ise Avrupa Birliğinin tüm bu olup bitenleri normal gibi görmesinin, müzakerelerin sürdüğü bir ortamda, Rum yönetiminin çözüm için hiçbir mecburiyet hissetmemesine yol açmasıdır. Bunun da Avrupa Birliğini çözümsüzlüğün en büyük cesaretlendiricisi durumuna düşürdüğü aşîkârdır.

Bu şartlar altında, korkarım ki, Avrupa Birliği, adada birleşmeyi tamamen imkânsız kılacak bir sürecin başlamasının müsebbibi olacaktır. Böyle bir sürecin doğurabileceği neticeleri, herkesin er ya da geç kabullenmek zorunda kalacağını şimdiden hatırlatmak isterim.

Son olarak, Türkiye'nin, Doğu Akdeniz'de tüm millî çıkarlarını korumak için gereken her türlü tedbiri alacağından da hiç kimsenin şüphesi olmamalıdır.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

Sözlerime burada son verirken başta Gazi Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere, yüce Meclisin milletimize hizmet etmiş tüm üyelerini rahmetle anıyorum. Yeni dönemin milletimiz ve devletimiz için hayırlar getirmesini Cenabıallah'tan diliyorum. *(AK PARTİ sıralarından ayakta alkışlar, MHP ve BDP sıralarından ayağa kalkmalar)*

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR